

The Project Gutenberg eBook of Hullun yritys: Amerikalainen historiallinen romani, by Albion Winegar Tourgée

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Hullun yritys: Amerikalainen historiallinen romani

Author: Albion Winegar Tourgée

Release date: April 20, 2012 [EBook #39491]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK HULLUN YRITYS: AMERIKALAINEN
HISTORIALLINEN ROMANI ***

E-text prepared by Tapio Riikonen

HULLUN YRITYS

Amerikalainen historiallinen romani

Kirj.

ALBION W. TOURGÉE

Englannin kielestä [A Fool's Errand] suomentanut Waldemar Churberg.

W. Churberg'in Romani-kirjasto.

Suomennoksia ulkomaan klassillisesta kaunokirjallisuudesta.

Kolmas vuosikerta.

Helsingissä, Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjapainossa. 1883.

SISÄLLYS:

Kunnioitetuille romani-kirjaston lukioille.

Kirje kustantajille.

- I. Hulluuden genesis.
- II. Le premier accès.
- III. Suru tulee tiedon muassa.
- IV. Ojasta allikkoon.
- V. Kysytään neuvoa orakelilta.
- VI. Kaikki kadotettu, paitsi kunnia.
- VII. Vanha "Unionisti".

- VIII. "Heidän ulos- ja sisäänkäymisensä".
IX. Uusi valtakunta.
X. Heikot astiat.
XI. Kissa vieraassa ylisessä.
XII. Pakoitettu suorasta päästään puhumaan.
XIII. Sukkela temppu.
XIV. Ilkeä murha.
XV. "Kuka naapurini on?"
XVI. Vieraanvaraisuuden terä tylstytetty.
XVII. Toinen penikulman patsas.
XVIII. Onnentoivotuksia ja osan-oton lausumisia.
XIX. Kansalais-alkuja.
XX. Ajattomaan aikaan.
XXI. Kuinka viisaat miehet rakensivat.
XXII. Kukon kiekunta.
XXIII. Arpa on heitetty.
XXIV. "Viisautta itkee kaduilla".
XXV. Nurisian varomiset.
XXVI. Balak ja Bileam.
XXVII. Uusi laitos.
XXVIII. Kimppu kuivia risuja.
XXIX. Pääkirjan yhteen laskeminen.
XXX. Kevään umpuja ja auringonpaistetta.
XXXI. Kolmasti kerrottu kertomus.
XXXII. Viisauden hulluus.
XXXIII. Sydämen yltäkyläisyydestä.
XXXIV. "Jos rakastat minua, rakasta koiraani".
XXXV. Viisauden sato.
XXXVI. Eräs herääminen.
XXXVII. Kilparatsastus ajan kanssa.
XXXVIII. "Reb'ien" ajatus siitä.
XXXIX. "Ja koko maailma oli mullin mallin".
XL. "Valkeus paistaa pimeydessä".
XLI. Pro bono publico.
XLII. "Rauha Warsovassa".
XLIII. Ystävällinen välitys.
XLIV. Ehdoton antaaminen.
XLV. Ylpeys ylpeyden voittajana.
XLVI. Viisautta ja hulluus yhtyvät toisiinsa.
XLVII. Kotona viimein.
XLVIII. Hautakivi.
Viiteselitykset.

KUNNIOITETULLE ROMANI-KIRJASTON LUKIALLE.

Koska tämä Romani-kirjaston vuosikerta on viimeinen, joka minun toimestani ilmestyy, lienee soveliaista, että julkisesti lausun kiitollisuuteni etupäässä muutamille henkilöille, jotka ovat seisoneet tätä yritystä likellä ja sitä tavalla taikka toisella edistäneet.

Kun Uusi Romani-jakso, jonka jatkona tämä Romani-kirjasto on, vuonna 1874 ilmoitettiin tilattavaksi, sanottiin tilaus-ilmoituksessa, että osallisina yrityksessä, paitsi allekirjoittanut, olivat herrat *Yrjö Koskinen*, *B.F. Godenhjelm* ja *F.W. Rothsten*. Mainitut miehet, joita saanee pitää asian alkuunpanioinakin, valitsivat minut toimittajaksi ja luovuttivat muutamien vuosien kuluttua yrityksen kokonaan minulle. Täten lausun nyt heille suuren kiitollisuuteni, ei ainoastaan siitä luottamuksesta, jota he osottivat minulle, kun antoivat minulle toimittajan viran, vaan myöskin siitä suosiosta, jonka he yhä

ovat tälle yritykselle näyttäneet.

Ennen muita on kuitenkin herra *F.W. Rothsten* ottanut osaa tähän toimeen ja sitä monella tavalla hyödyttänyt. Hänen suuri Suomenkielen taitonsa on ollut näille romani-kokoelmille kokonaan altisna. Kaikki ne niissä julkaistut kirjat, jotka minun kääntäminäni ilmestyivät, muodostuivat hänen kauttansa semmoisiksi, että sopi ne yleisön luettavaksi tarjota. Minä luin nimittäin käsikirjoitukset hänen kuullaksensa, jolloin hän esitteli tarpeelliset muutokset, joitten kautta virheelliset ja kankeat paikat taivutettiin oikeammiksi ja sujuvammiksi. "Hullun Yritys" on ainoa käännös, jonka kanssa ei tällä tapaa menetelty. Siinä korjaaminen tapahtui vasta korrektuuri-arkeissa. Mutta vähäinen ei hänen apunsa tässä teoksessa ole ollut, sillä melkein kaikista vaikeammista kohdista olin tilaisuudessa edeltäpäin hänen kanssansa neuvotella, ja korjaukset korrektuuri-arkeissa ovat olleet perin suuret. Ilman herra Rothsten'in apua koko yritys olisi ollut miltei mahdoton, sillä minun Suomenkielen taitoni on niin puutteellinen, etten olisi koskaan mitään käännöstä julkaissut, jota hän ei olisi ensiksi läpikäynyt. Olkoon minun siis tässä sallittu julkisesti lausua hänelle syvät kiitokseni siitä ystävällisyydestä, jolla hän on tätä yritystä kohdellut ja kaikesta siitä avusta, jonka hän on niin runsaassa määrässä sille antanut.

Varsinaisessa kiitollisuuden velassa katson itseni myöskin olevan kaikille niille kirjailioille, jotka ovat kunnioittaneet näitä romani-kokoelmia antamalla käännöksiänsä niissä julkaistavaksi ja sillä tapaa nimellensä tuottaneet niille arvoa ja eri kirjoitustavallansa tehneet niitten kielen monipuolisemmaksi ja vaihtelevammaksi.

Ilman suuren yleisön kannatusta ei kuitenkaan tätä yritystä olisi voitu saada aikaan eikä ainakaan jatketuksi. Eri vuosikertoja itselleen tilaamalla sekä muilta tilauksia hankkimalla ovat useat kansalaiset tehokkaasti vaikuttaneet yrityksen mahdollisuuteen. Heille kaikille lausun täten sulimmat kiitokseni. Erittäin tahtoisin mainita kolme henkilöä, jotka enemmän tai kauemmin, kuin muut, ovat tällä tapaa näitä romani-kirjastoja pontevasti edistäneet, nimittäin: herrat *S. Hirvonen* Joensuussa, *H. Åström* Oulussa ja *J. Enlund* Helsingissä.

Se tapa, jolla sanomalehdet yleensä ja etenkin *Morgonbladet*, *Uusi Suometar*, *Valvoja* ja *Helsingfors Dagblad* ovat näitä romani-kokoelmia ilmoittaneet taikka niitten eri kirjoja arvostelleet, on tietysti sekin tuntuvasti vaikuttanut yrityksen menestykseen. Olkoon minun tässä suotu niille ilmoittaa hartaimmat kiitokseni.

Helsingissä, Marraskuun 15 p. 1883.

Waldemar Churberg.

Kirje kustantajille.

Gentlemanit. — Teidän pyyntönne, että minä kirjoittaisin alkulauseen siihen kirjaan, jonka olette painattaneet, näyttää minusta erittäin oudolta. Se on niinkuin mies, joka esittelee itseänsä — aina kömpelöinen ja tavallisesti joutava toimi. Mikähän hyöty lienee "nyt seuraavan epoksen esipuheesta", jollei se ole jonkunlainen kauppa-ilmoitus? ja siinä tapauksessa teidän tulee se kirjoittaa. Kuka ikänänsä sen tekee, hänen pitäisi olla:

"Kylläksi viisas hullua *näyttelemään*;
Ja oivasti tuot' osatakseen laillaan nerokas myös".

Mutta tuota hullun lajia minä en ole. Kaikenlaisen semmoisen työn minä jätän teille ja täten oikeutan ja valtuutan teitä sanomaan, mitä tahdotte siitä, mitä olen kirjoittanut, ainoastaan pyytäen teitä pitämään muistossa yhtä selvää eroitusta. Löytyy kahta lajia hulluja. Todellinen hullu on kaikkein rehellisin kuolevaisista: hovinarri ja hänen heimolaisensa — lapsitteleva, leikkiä laskeva pilkkakirves — vaan matkivat sukunsa hyviä avuja ja varastavat sukunsa nimen alhaisia tarkoituksia varten.

Oikean hullun elämä on täynnä uskon runollisuutta. Hän ehkä tavottaa virvatulta, ja viisas häntä nauraa, mutta hänestä tämä virvatuli on todellinen toivon tähti. Hän eriaa lähimmäisistään etupäässä siinä, että hän näkee taikka uskoo, mitä he eivät näe eikä usko, ja sen vuoksi yrittää semmoista, johon he eivät koskaan rupea. Jos hän menestyy toimeensa, mailma lakkaa nauramasta ja nimittää häntä neroksi; jos hänen työnsä raukeehi tyhjäksi, se vaan nauraa sitä enemmän ja ivaten sanoo hänen ponnistuksiaan *Hullun Yritykseksi*.

Sillä tapaa sama henkilö usein on sekä hullu että nero — hullu koko elinaikansa ja nero kuolemansa jälkeen, taikka hullu yhden vuosisadan mielestä ja nero seuraavan, taikka hullu kotona ja ihme-olento muualla, Watt oli hullu, kun hän istui teekattilaa katsellen, mutta nero, kun hän oli vanginnut pikku peijakkaan, joka sysäsi pois kannen. Tuo hyvä Genualainen, joka tempasi puolen maailmaa pimeydestä,

oli hullu sen vuosisadan mielestä, joka etsi Nuoruuden lähdeettä; ja kuitenkin jokainen seuraava vuosisata vaan lisäämällä lisää hänen ylistystään. Nämät ovat ainoastaan esimerkkejä. Runoilia on sovittanut tunnustetun peri-aatteen näihin säkeisiin:

"Nero suur' ja hulluus naapurit on keskenään,
Ohkaiset seinät vaan
Sulkee ne toisistaan".

Mutta ainoastaan yksinkertaisessa, täydellisesti luottavassa *uskossa* tämä neron ja hulluuden heimolaisuus on. Moni saattaa olla kenenkään kieltämättä hullu ilman mitään mahdollisuutta päästä tietäjien luokkaan. Niin on todella monen heidän laitansa. Yksistään menestyksen kautta hulluuden herkkäluuloisuus muuttuu tunnustetuksi profeetalliseksi ennustukseksi.

Noa oli yksi varhaisimpia hulluja, joita jälestäpäin tunnustettiin järkeviksi. Hänen aikansa viisaat miehet istuivat hänen ympärillään kyynärätavara-arkuilla ja vuolivat[1] ja viheltelivät ja silmäilivät tuota kummallista haahda, jonka rakentamisessa hän askarrutti poikiansa ja vävyjänsä, kunnes taika oli yhtä vanha, kuin fregattimme "Constitution",[2] ennenkuin hän oli valmis liittämään päällimmäistä kantta. Jollei sade lopuksi olisi tullut, he eivät koskaan olisi herjenneet hänen hulluuttansa hihittämästä. Vedenpaisumus pelasti hänen maineensa ja teki arkista *succès'n*. Mutta se ei aina tapahdu, että hullun tarjona on taivaallinen ääni, joka neuvoa häntä, taikka tulva, joka häntä auttaa.

Tämä vähäinen kertomus esittelee yhtä hulluuden tyhjäksi raukeamisista. Sankari ei voi omakseen väittää minkäänlaista suuruutta. Yksi uskova Noa siinä on, hyvin rakennettu arkki ja todellinen vedenpaisumus. Mutta vedet voittivat ja Hullu hukkuu ja moni heimolainen hänen kanssaan. Viisaat miehet katselivat tuota ja nauroivat.

Ainoa ansio, jota tämä kertomus soisi itselleen myönnettävän, on kuvausten tarkka todenperäisyys. Ne ovat kaikki tosi-elämästä otetut. Ja myöskin tässä, jota hän kehuu hyväksi avuksi, ehkä tavattaneen suurin hulluus, minkä milloinkaan toimitti

Syyskuulla 1879.

Yksi Hulluista.[3]

I LUKU. Hulluuden genesis.[4]

Hullun sukunimi oli Servosse; hänen ristimänimensä Comfort. Hänen isänsä juonti sukunsa yhdestä noista gallialaisista perheistä, jotka jättivät *la belle France'n*[5] ylellisyyden, lähteäkseen semmoiseen Arkadiaan, joka näinä myöhempinä aikoina on ruvennut merkitsemään samaa, kuin kylmyys, jollei suorastaan hedelmättömyyttä. Luultavaa on, että hänen esi-isänsä, ennenkuin he ottivat vaihtakseen Normandian rannan tai Bordeaux'n tasangot Kanadan talvien iloihin, kuuluivat johonkin jaloon perheeseen, joka oli saanut kirkkaan ja sinisen verensä jonkun martellisen kanta-isän suonista.

Ei liene muuta kuin soveliasta otaksua, että tämä muutto toisen taivaan alle tapahtui pikemmin urhoollisen ja hyvän kuningas Louis'n kunniaksi ja pyhän katolisen uskon levittämiseksi uuteen maailmaan, kuin sen naapurikunnan rauhan ja levollisuuden vuoksi, jonka kehässä esi-isä asui. Olkoon kuinka hyvänsä, eräs myöhempi esi-isä oli niitten joukossa, jotka tuolla samalla haavaa rohkealla ja leppeällä tavalla, joka teki sen ajan *voyageur'it*[6] niin soveliaiksi voittamaan ja säilyttämään viattomien ruskonahkojen ystävyyttä, tunkivat länteen päin pitkin "Suurten järvien" rantoja, siksi kuin he tulivat Straits'ille,[7] jossa oli niin monta kauppapaikan etua yhdistettynä, että Detroit'n kaupunki siellä sai sijansa ja nimensä.

Uusi hallitus, aika ja lähiseutujen englantilaistuminen olivat alkuperäisen Servosse'n jälkeläisiltä vieneet jokaisen jäljen heidän gallialaisesta sukuperästään, paitsi nimen; ja sitä mainitaan tässä ainoastaan jonkun ahkeran, perittyjä omituisuuksia uskovan, sielun-ilmeiden tutkijan vuoksi, joka ehkä arvelee, että semmoinen esi-isä, joka saatti vapaaehtoisesti vaihtaa Burgundin lakeat Abrahamin Kunnaisin, vaikkapa vielä viehättävämpi nimi annettaisiin niille, oli aivan omainen jättämään jälkeläisillensä senlaisen *accès de la folie'n*,[8] kuin meidän erityisessä Hullussamme ilmestyi.

Hänen äitinsä suvussa ei suinkaan ollut mitään tällaista mielenvikaa; he tiesivät, millä puolella voi oli heidän voileivällänsä. Puhtainta puritanilaista kantaa ollen, äidin suku oli asettunut vähäiselle, mäen rinteellä sijaitsevalle maatilukselle, joka oli lohkaistu Hop Brook'in lahjoitusmaasta Berkshire'ssa ja joka jylseydessään ja luoksepääsemättömyydessään näytti melkein yhtä horjuvalta, kuin se haarapääskysen pesä, joka jonkunlaisella salamyhkäisellä tavalla pysyi kiinni siinä jyrkässä seinässä,

johon se oli rakettu vanhan, kaltavalla päätykatolla varustetun ladon räystäään alle. Kuitenkin oli tämä vähäinen mäkirinteen koti, samoin kuin pesäkin, pystynyt synnyttämään monta ravakkaa poikuetta, jotka olivat lentäneet pois yhä väistyvään Länteen melkein ennenkuin olivat tulleet täysikasvuisiksi nuorukaisiksi ja tytöiksi. Urhea-sydämisiä, lujajäsenisiä ja selväpäisiä eli, niinkuin heitä nyt sanottaisiin, *tasapäisiä*, olivat nämät Berkshire'n mäkien lapset. Ei löytynyt mitään mielen-sairauden merkkiä yhdessäkään heistä. Ennen kaikkea oli tämmöisestä syytöksestä vapaa keltatukkainen, ruskeasilmäinen Eliza Hall, nuorin yhdeksästä, joka nokkaviisaasti ylöspäin pyrkivine nenineen ja muutamia kesamia pyöreissä poskissa, joitten ruusu-ihoa ne vaan saattivat paremmin näkyviin — ystävien pyynnöistä, rakastajien rukouksista ja vanhempien kiellosta huolimatta — kahdeksantoista-vuotisena pyrki pois Länteen, ruvetakseen Yankee-kouluttajattareksi[9] Michigan'iin.

Että nuori sahan-omistaja Michael Servosse — joka oli rikas rajattomista mahdollisuuksista semmoiseen tulevaisuuteen, minkä luonto oli viitannut varttuvan valtakunnan uraksi; jossa oli rohkea sydän ja kukistumaton jänteveys; jolle tuhannet tynnyrin-alat mitä parasta honkametsää maksoivat veroa ja jonka sievä kuunari-laivasto vuosi vuodelta kasvoi suuremmaksi — että hän vangitsisi ja tekisi iki-toverikseen tämän kauniin linnun Uuden Englannin kotipesästä, oli niin soveliasta kuin kaikkein innokkain luonnollisen valikoimisen puollustaja saatti toivoa. He edustivat mitä parhaimmalla tavalla kaukaisia haaroja samansukuisista roduista, joita Uuden manteren raikas elämä oli terästyttänyt.

Ensimmäinen hedelmä tästä liitosta oli Hullu, joka syntyi ensimmäisenä päivänä Toukokuuta armon vuonna tuhat kahdeksansataa kolmekymmentä neljä juuri siinä paikassa, missä Irokesit yhtyivät neuvotteluun suuren päällikön Pontiac'in kanssa, jolloin he keksivät sen nerokkaan keinon päästäksensä linnaan, että heittivät pallia paratikentällä linnaväen huviksi. Vuoden naimisissa ollut vaimo, jota äitiyden vaarat lähestyivät, kun mies oli poissa järven luona kevään laivattamis-asioissa, alkoi huokailla kaukaista vuorista kotoansa ja nimitti sentähden sitä nuorta henkeä, joka tuotti hänelle lohdutusta hänen yksinäisyydessään, *Comfort'iksi*. [10]

Lapsukaisena, poikana ja nuorukaisena ollessaan sankarimme ei osottanut yhtäkään noista luonteenominaisuuksista, joista hän myöhemmin sai sen nimen, jolla hän on tunnettu näillä sivuilla. Hän kasvatettiin huolellisesti. Vaikka isä kuoli, kun poika vielä oli nuori, hän kuitenkin jätti sen verran omaisuutta, että äiti kykeni hankkimaan lapsillensa kaikki kasvatuksen edut, vieläpä jakamaan vähäisen jäännöksen heille, kun pääsivät täysi-ikäisiksi. Nuori Servosse siis söi, joi ja nukkui, luki, leikki ja otteli, niinkuin muutkin pojat. Samoin kuin muut, jotka tulevat yliopistoon ja joitten ruumiinrakennus on kylläksi vahva välttämään liiallisesta istumisesta ja paistinpannusta lähtevää hidasta ruoansulatusta, jätti hän sen neljän vuoden perästä ja sai diplomin, joka oli asianmukaisesti allekirjoitettu, sinetillä vahvistettu, niinkuin myöskin kauniisti painettu teko-pergamentille, täksi tarpeeksi yhtä hyvää, kuin oikea lammasnahka. Hän tutki lakia, niinkuin niin moni järkevä mies ennen häntä on tehnyt, ja sai, ensimmäisten viiksiensä ilmestyessä, lainmukaisen luvan nimittää itseänsä "asianajajaksi ja neuvonantajaksi laki-asioissa" sekä oikeuden harjottaa taitoansa kaikkien klienttien hyväksi, joita hänen onnistui houkutella johonkin Michigan'in valtion lakipaikkaan. Toimenpannen sitä *circumspice'ä*, [11] joka näkyi hänen valtakirjaansa liitettyssä sinetissä, hän sitten mietti jotakin paikkaa, jossa hänen sopisi virittää ansoja varomattomille, ja päätti asettua Peru'n kaupunkiin, pani ulos nimi-kilpensä, sai hyvää ja edullista työtä, nai kauniin Metta Ward'in, ja osotti seitsemännen kolmatta ikävuotensa kesänä sen mielensairauden ensimmäisiä oireita, joka saatti hänet edempänä kerrottavaan epäviisauden toimeen.

II LUKU.

Le premier accès.[12]

Oli 23 p. Heinäkuuta hänen seitsemäntenä kolmatta vuotensa. Hän oli useampia päiviä ollut kovin alakuloinen, heikkohermoinen ja äreä, synkät aavistukset vaivasivat häntä, hän ei saanut unta. Ja kun hän nukkui, hän vaikeroi niinkuin sielun tuskassa, puhuen unissaan tai heräten äkkiä ja huutaen, ikäänkuin hän olisi ollut jossakin vaarassa tai hädässä. Hänen yhteiskunnallinen tai asiamiehen asemansa ei antanut mitään aihetta tämmöiseen mielentilaan. Häntä pidettiin erittäin hyvänä siinä pienessä kunnassa, jossa hän asui; hän oli sen seura-elämän johtajia, ahkera jäsen siinä kirkkokunnassa, jossa häntä oli kasvatettu, ja tämän pyhäkoulun tarkastaja. Hänellä oli hyvä koti, jota ei mikään hypoteeki tai muu kiinnitys rasittanut; vaimo, jonka vireys ja toimi piti tätä kotia mitä sievimpänä melkein, siltä näytti, ilman minkäänlaista ponnistusta ja varmaankin ilman mitään palveliain kiusaamista; konttori aivan keskellä kaupunkia, jossa kaikkein vastahakoisimman tai huomaamattomimman etsijän välttämättömästi täytyi se löytää; ja ammatti, joka tuotti hänelle

enemmän, kuin hänen oli minkäänlainen tarvis menettää.

Kaikista näistä ilahuttavista seikoista huolimatta oli hän jo melkoisen ajan ilmeisesti laiminlyönyt ammattiansa eikä näyttänyt paljon pitävän lukua niistä asioista, joitten olisi tullut aivan läheltä koskea häneen. Viimeisinä muutamina päivinä hän ei ollut näyttänyt huolivan mistäkään muusta, kuin erään tappelun päättymisestä, jota, niinkuin kerrottiin, oli taisteltu puolen tuhannen penikulman päässä ja josta ei hänellä eikä kenelläkään hänen klienteistään ollut mitään etua, jota olisi käynyt määrittäminen amerikalaisella mitan yksiköllä tai jollakin tämän osalla. Kuitenkin tämä nuori asian-ajaja kieltäytyi syömästä ja juomasta, koska hän ei tietänyt, kuinka mainittu tappelu oli päättynyt, taikka kukaties, koska hän pelkäsi, ettei se päättyisi hänen mielensä mukaan.

Metta, hänen nuori vaimonsa, oli hämmästynyt ja levoton. Ei ollut koskaan ennen ollut mitään huolen kaltaista hänen miehensä povessa ilman että tämä olisi keventänyt sydäntänsä ainakin puolesta sen taakasta, heti ilmoittaen surunsa syyn vaimolle. Kaikki vaikeat asiat keskusteltiin vaimon kanssa, ja sangen usein oli tämän puhdas, ennakkoluuloista vapaa sydän osottanut hänelle kohtuullisia keinoja, joita hänen karkeampi luontonsa ei ollut huomannut. Jos hän oli joutunut tappioon jossakin riita-asiassa, tuli hän, kenties väsyneenä ja alakuloisena vastoinkäymisestään, aina kotiin illaksi vastaanottamaan lohdutusta ja kehoitusta vaimon huulilta; mutta tämän uuden huolen oli hän tarkasti salannut häneltä. Viimein oli hän peräti lakannut puhumasta koko asiasta ja ilmoitti sen olemista ainoastaan noilla ehdottomilla oireilla, joita olemme maininneet. Mutta kuka voisi semmoisia oireita salata rakkauden silmältä? Vaimo oli nähnyt ne ja itkenyt ja vapissut sitä pahaa, jota ne ennustivat. Hän ei ollut mikään taitava mielen-ilmeiden tutkija; mutta, jos hän olisi ollut, hän olisi tietänyt, että kaikki nämät merkit — unettomuus, perätön pelko, huoli asioista, jotka eivät persoonallisesti koskeneet häneen, näreys ja levottomuutensa syyn tarkka salaaminen — pettämättömästi osottivat mielensairautta. Mutta vaikka hän ei tietänyt tätä minäkään tieteellisenä tosi-asiana, oli kuitenkin hänen sydämensä käsittänyt oireet; ja rakkauden ennustusvoima oli opettanut häntä aivan tarkasti ymmärtämään sitä pahaa, joka oli tulossa. Vaimon rakkauden itsensä unhottavaisuudella oli hän salannut surunsa sen tylsän myyrän himmeiltä silmiltä, jonka sydän vaan askaroitsi niissä kivulloisissa ajatuksissa, jotka säälimättä raivasivat tietä itselleen hänen sieluunsa. Hän itki salaa sitä, minkä hän näki lähestyvän, ja painoi kyynelikkäillä huokauksilla kättänsä rauhatonta sydäntänsä vastaan, sillä välin kuin hänen vaaleat huulensa lausuvat rukousta, joka, hän tiesi sen, ei voisi tulla kuulluksi: "Rukoilen Sinua, Herra, menköön tämä kalkki pois minulta".

Kuitenkin hän aina hymyilevän ja iloisena kohtasi sitä, jonka kautta hän tiesi tämän surun tulevan. Aamulla hän suuteli miestänsä jäähyväisiksi, kun tämä, virkahuoneesensa lähtiessään, seiso i heidän vähäisen asuntonsa viiniköynnöksillä peitetystä portiikossa ja kesä-aamun balsami-henki huokui heitä vastaan ja mehiläiset hyrisivät kukasta tukkaan, imien hunajaisista kastetta auenneitten pyöräkellojen kuvuista. Puolipäivän aikaan, kun mies tuli kotiin päivällisille, lensi ovi auki, ennenkuin hänen kätensä oli ponteen koskenut, ja, hymy huulilla ja sammumaton lemмен-liekki silmissä, seiso i hänen edessään vähäisessä eteisessä vaimo, puettuna siihen sievään, viileään muslini-hameeseen, joka sopi hänelle niin hyvin. Ja kun illan varjojen laskiessa mies heidän hupaisen teensä jälkeen istui synkkänä ja äänettömänä — mietiskellen, yhä mietiskellen sitä pahaa, jota hän välttämättömästi tahtoi tehdä omakseen — hiipi vaimo hiljaa hänen syliinsä ja pani lauheat käsivartensa hänen kaulansa ympäri eikä hänen huulensa herjonneet juttelemasta ja laulamasta, ennenkuin suudelmat tai nauru saattivat ne vaikenemaan. Hullun koti ei ollut koskaan ollut niin suloinen. Ei mikään koti *voisi* koskaan olla suloisempi. Mutta kuitenkin näytti tämä kaikki vaan enentävän hänen synkkämielisyyttänsä ja tekevän häntä yhä surullisemmaksi ja alakuloisemmaksi.

Edellisenä päivänä oli hän tullut kotiin, ennenkuin teepöytä vielä oli katettu — tuntia ennen tavallista aikaansa; mutta syystä tai toisesta oli vaimo odottanut sitä. Hän oli katsonut ulos pienen huoneensa varjostimen välitse ja nähnyt hänen tulevan, niin että, kun mies raskaasti tuli astuimia ylös, hän tapasi vaimonsa seisomasta alhaisemmilla portailla eteisessä, huulet kääntyneinä hymyihin, pää seppelöitynä ruusuilla, ja odottaen saadaksensa juosta hänen syliinsä.

"Oi, Metta!" lausui mies tuskallisella äänellä, kun hän pusersi vaimonsa rintaansa vastaan ja sitten asetti hänet vähän kauemmaksi luotaan ja katsoi hänen punehtuviin kasvoihinsa ja noihin silmiin, jotka pidättivät kyyneliä, joita ei saisi, niin hän oli päättänyt, vuotaa — "Oi, Metta, me olemme voitettut!"

"Missä asiassa?" kysyi vaimo, heti koettaen olla ymmärtämättä miehen sanojen tarkoitusta.

Mies näki pienen sievän kujeen, mutta hän oli liian suruinen ja alakuloinen voidaksensa palkita sitä hymyllä.

"Voi!" hän huokaili, "tätä ei käy enää naurulla syrjäyttäminen. Verta on vuodatettu. Ei muutamia henkiä, vaan tuhansia on menetetty. Armeijamme on taistellut eräällä Bull Run nimisellä paikalla ja joutunut hirveään tappioon".

III LUKU.

Suru tulee tiedon muassa.

Tämän tiedon tultua ei mitään hymyjä enää nähty tuossa herttaisessa kodissa. Mies oli tuonut muassaan sanomalehden, jonka kauheat yksityis-seikat vetivät kokonaan hänen huomionsa puoleensa ja josta hän luki ääneen vaimollensa, kun tämä hiljaisiin askelin, vaalein huulin ja tuhka-harmain poskin puuhasi illallista, johon he nyt viimeisen kerran olivat yksinään ryhtyneet. Vieras — julma ja pelottava — istui pöydässä heidän kanssansa tänä iltana ja katkeroitti kaikki ne suloiset ruoat, joita vaimon sievät kädet niin hellällä huolella olivat valmistaneet. Tämän vieraan nimi oli *Sota*. Se istui vastapäätä vaimoa ja toisella puolella suoraan miestä kohden. Sen varjo hämmensi miehen aivot ja seisautti vaimon sydämen tykytyksen. Vaimo ei voinut syödä ja Hullu huomasi tylsästi, kun hän joskus katsahti ylös sanomalehdestä talrikkinsa vierestä, että vaimon silmiä ympäröitsi suuret mustat kehät, jotta eivät olleet siinä, kun hän ensin oli kohdannut hänet eteisessä tänä aamuna.

Illallisen perästä mies lähti ulos, joka oli uusi mielensairauden merkki, sillä hän ei ollut koskaan ennen tietänyt mitään semmoista aikaa, jolloin hän vapaa-ehtoisesti olisi jättänyt sievän kotinsa ja armaan puolisonsa, etsiäkseen muitten ihmisten seuraa. Hän viipyi poissa myöhäiseen saakka, ja vaimo oli nukkuvinaan, kun hän tuli sisään. Vaimo oli itkenyt yksinäisyydessään, ja hänen sydämensä oli niin kipeä, ettei hän uskaltanut antaa miehelle sitä "hyvän yön" suudelmaa, jota hän ei koskaan ennen ollut laiminlyönyt. Aamulla vallitsi sama raskas mieli-ala; ja sama varjo istui heidän kanssaan aamiaispöydässä ja teki pilkkaa Hullusta, kun hän luki aamun sanomalehteä eikä nähnyt niitä kyyneliä, jotka vierivät hänen vaimonsa poskia myöten alas.

Hän ei tullut kotia päivällisille, vaan lähetti sanan, ettei hän työn tähden päässyt konttoristaan; ja oli jo myöhäinen ilta, kun hän tuli illalliselle. Hänen synkkämielisyytensä näytti hävinneen: ja hän oli tavattoman, luonnottoman iloinen ja lempeä nuorta vaimoansa kohtaan. Hän tuli yhdellä hyppäyksellä astuimista ylös, otti vaimon hellästi syliinsä niiltä alhaisemmilta portailta, jossa tämä tavallisesti odotti häntä, ja, suudeltuaan häntä kymmenkunnan kertoja, kantoi hänet ruokasaliin, jossa teepöytä jo oli katettu. Koko aterian ajan jutteli hän kaikista asioista, paitsi tuosta kauheasta Varjosta, joka istui vastapäätä häntä ja jota *hän* ei ollut näkevinänsä. Kun illallinen oli syöty, talutti hän vaimonsa arkihuoneeseen ja istuutuen akkunaa viereen, jonka ylitse suikerteli ruusupuun, josta muutamat kukat olivat järjestetyt vaimon hiuksiin, asetti hän tämän syliinsä, suuteli häntä kerta toisensa perästä ja sanoi viimein vapisevalla äänellä: "Metta, kuvernööri on vaatinut enemmän sotaväkeä".

Ei tullut mitään vastausta paitsi että miehen rintaa vasten painettu pää lähistyi sitä vielä enemmän ja että kuului joku ääni, ikäänkuin nyyhkytyksestä, joka tukahutettiin valkoiseen kaulaan.

"Etkö luule, Metta, että minun — se on — meidän — tulee tehdä jotakin — maamme edestä?"

Nyt kuului vähäinen valitushuuto.

"Enkö minä kahta kokonaista päivää ole tehnyt liinan kaavetta ja ommellut kääreitä ja kiertänyt niitä kokoon? Ja (tässä hän purskahti itkuun) minä olen varma, että mielelläni teen sitä joka päivä — jos — jos — jos siitä vaan on jotakin hyötyä".

Sitten virtasivat hänen kyyneleensä runsaasti ja lakkaamattomat nyyhkytykset pudistuttivat hänen hoikkaa vartaloansa, ikäänkuin joku suuri syväne äkkiä olisi auennut.

"Voi, en minä sitä tarkoittanut!" lausui Hullu. "Etkö luule, että *minun* tulisi tehdä jotakin? — että minun tulisi — tulisi — mennä?"

"Mennä! mihin?" vastasi vaimo teeskennellyllä kummastuksella, sillä hän ei tahtonut ymmärtää.

"Sotaan, armaani", vastasi mies leppeästi.

"Kuinka!" huudahti Metta. "Sinä! sinä! puolisoni! Oi, se ei ole, se ei voi olla niin! Ei suinkaan se ole tarpeellista. Emmekö voi tehdä kylläksi — puolestamme — ilman sitä? Oi, lemmittyni, minä kuolisin!" Hän nyyhkytti, niinkuin hän olisi tahtonut näyttää todeksi sanojansa, ja riippui kiinni miehen kaulassa, vuorotellen itkien ja suudellen häntä hämmennyksissään.

"Voi, jos minun täytyisi kadottaa sinut! Lemmittyni, lemmittyni! muista meidän sievää kotiamme! sinun kirkasta tulevaisuuttasi ja — ja", hän kuiskasi jotakin miehen korvaan. "Varmaan jonkun täytyy jäädä kotiin; ja miks'et sinä?"

"Ei, ei, armaani", vastasi mies, "älä kiusaa minua! Minä tiedän, että se on haikeata; mutta minä en

voisi katsoa silmiisi ja tietää, että olen väistynyt tästä vaatimuksesta. Ei, vielä enemmän, armaani! minä en voisi punastumatta katsoa tuon vähäisen lapsen viattomiin kasvoihin, jos olisin kieltänyt ottamasta miehen osaa siihen suureen taisteluun, jota kansakuntamme taistelee vääryyttä vastaan. Minä en voisi nähdä lastasi ja ajatella, että se kukaties joku päivä punastuu isänsä pelkurimaisuutta!"

Niinkuin se ei olisi ollut aivan yhdentekevää tulossa olevalle pienokaiselle, jäikö hänen isänsä yhä edelleen siksi ahkeraksi ja menestyväksi asian-ajajaksi, kuin hän tähän saakka oli ollut, vai rupesiko hän punakätiseksi miesten surmaajaksi; taikka, todella, oliko se enemmän mainitun toivotun perillisen mieleen ja hänelle edullisempi, että hänen isänsä astuisi mieluisammin edellistä kuin jälkimäistä tietä!

Kuitenkin huomasi nuori vaimo, että oli turha taistella semmoisen kanssa, joka niin ilmeisesti väärin ymmärsi asiat, ja lepäsi itkien ja nyyhkien miehensä sylissä, siksi kuin tämä oli syyttänyt hänen mielikuvituksensa, iloisesti puhuen sotaisesta kunniansta ja kotiintulon suloista, jolloin Rauha oli seppelöivä hänet laakereilla ja valmistava mitä loistavimmat pidot niille sankareille, jotka menivät ulos taistelemaan oikeuden puolesta.

Muutamien päivien perästä lähti hän siis pois, puettuna sodan narripukuun ja välttämällä vaimonsa kyynelöitsevää katsetta sekä ylpeillen siitä, mitä hän teki.

Hän oli kapteenina "Peru'n Voittamattomissa", jotka muodostivat B. komppanian yhdessä jalkarykmentissä, joka alussa kerskaili summattomasti, kohta sen perästä aika lailla pötki pakoon ja myöhemmin tappeli melkoisesti sisällisessä sodassa, joka silloin oli juuri alkanut.

Tämän mielensairauden laatu oli siihen aikaan niin tavallinen, että sitä käy kulkutautina pitäminen. Sen etevimmät tunnusmerkit olivat vastustamaton halu pitää sinisiä vaatteita ja kantaa vaarallisia aseita ynnä taipumus käyttää näitä sangen ikävällä ja välinpitämättömällä tavalla. Löytyi monta helpompaa kohtausta, joissa hulluus huomattiin ylen äänekkäistä ja uljaista puheista siitä, mikä oli tehtävä. Nämät kohtaukset eivät olleet ensinkään vaarallisia, kosk'ei niistä milloinkaan tullut sen enempää. Ankarasti sairastuneet saivat eri paikoissa eri nimet. Muutamissa heitä kutsuttiin "Sinisiksi Pojiksi", "Maan Toivoksi" ja "Meidän Urheiksi sotilaspojiksi"; toisissa heitä sanottiin "Lincoln'in Palkkalaisiksi", "Abolitionistein Laumoiksi" ja "Yankee-Vandaleiksi". Sopii myöskin muistuttaa, että edellinen nimittämistapa tavallisesti vallitsi niissä maakunnissa, jotka olivat pohjoispuolella niin kutsuttua "Mason ja Dixon'in linjaa", jälkimäinen sen eteläpuolella. Molemmat tiesivät aivan samaa. Eroitus oli vaan kumeallekin maan-osalle omituisessa lausetavassa. Kaikki nämät nimet, oikein käännettyinä, tarkoittivat *Hulluja*.

IV LUKU.

Ojasta allikkoon.

Neljä vuotta on kulunut ja Hullumme venyy nurmikolla ryhmäisten vaahterain alla sen vähäisen asunnon edessä, josta hän, stoalaisesti halveksien nuoren vaimonsa kyyneliä, lähti pois.

Peuhaava pikku tenhotar, jota hän nimittää "Lil'iksi", käy leikkisotaa soturi-isäänsä vastaan, jota hän ei ole koskaan nähnyt ennenkuin viikko takaperin, mutta jota hän nyt polkee ja sysäilee ja nakkelee sillä korkealla ylenkatseella hätyytetyn tunteitten suhteen, joka osottaa, kuinka paljon hän luottaa tämän kykyyn "kestää vastuksia niinkuin hyvä soturi". Nojaten selkäänsä puun runkoa vastaan, kasa utuista valkoista vaatetta leviten sen keveän pilkkuisen muslinin yli, joka kohoo hänen ympärillensä viileässä uhkeudessa, kun hän istuu pitkässä ruohikossa, nähdään Metta, urhoollinen nuori vaimo, jonka kyynelät lakkasivat vuotamasta, kun hän havaitsi, että ne eivät kyenneet pidättämään Hullua sodan melskeestä, ja muuttuivat kaikki hymyiksi, jotka talletettiin, siksi kuin hän palaisi ja tulisi jälleen järjellensä.

Oi! monta tuhatta kertaa oli hänen sydämensä seisattunut pelosta miehen puolesta; ja nyt, kun hän iloisesti katselee leikkiä, voimme erottaa, että hänen kasvonsa näyttävät vanhemmilta, kuin miksi olemme ne ennen huomanneet. Hänen harmaissa silmissään on totisempi loisto, vaikka ne ovat täynnänsä iloa; hänen huulensa ovat tottuneet olemaan tarkasti suljetut, niinkuin ne tahtoisivat pidättää pelon nyhkytyksiä; ja hänen kätensä liikahtaa usein kylkeen päin, ikäänkuin se tahtoisi läsnäolollansa viihdyttää murheellisen sydämen hurjaa tykytystä. Eikä ihmekään; sillä se Varjo, joka istui heidän pöydässensä neljä vuotta takaperin, oli ollut aamiaisella, päivällisellä ja illallisella hänen kanssansa aina sitten, siksi kuin Hullu palasi viikko takaperin. Hän tietää, että hän on tullut vanhaksi —

elänyt monta kymmenkunta vuotta näinä neljänä vuonna; mutta hän on täydellisesti antanut anteeksi sille asialle, joka tietämättänsä oli syypää kaikkiin hänen suruihinsa, ja valmistelee paraikaa ahkerasti vaatteita, jotka eivät kannu mitään jälkeä miehen onnettomasta taudista. Sopii todella sanoa, että hänellä on jonkunlainen anteeksi-annettava ylpeys siitä *éclat'ista*,[13] jolla mies palaa. Häntä on ylennetty ja virallisesti sanomalehdissä mainittu miehuullisesta käytöksestä, ja yleiset käskykirjeet ja ilmoitukset ovat sisältäneet hänen nimensä, samalla kuin sanomalehdet ovat olleet täynnänsä hehkuvia kertomuksia hänen urhoollisuudestaan. Hän on nyt översti; hän on nimitetty prikati-kenraaliksi, mutta hän ylenkatsoo semmoista kunniaa, joka tulee aivan niinkuin itsestensä eikä ole saavutettu kovilla sivalluksilla. Hän käy neljättä kymmentä; ja kun hän telmii heidän esikoisensa kanssa, katsoo vaimo eteenpäin moneen monituiseen autuaalliseen aikakauteen heidän sievän kotinsa suloisessa yksinäisyydessä.

"No, noh, Lily! mene nyt leikkimään Pedron kanssa", sanoo hän viimein. "Sinä väsyvät isää. Hän ei ole tottunut telmimään semmoisen tukevan pikku tytön kanssa".

Vaimo on puoleksi sukkamielinen lapsensa suhteen, joka kiinnittää itseensä isän huomion, jota hän niin kauan aikaa on ikävöinyt. Lapsi menee vanhan Newfoundlandin koiran luo, joka lojuu puun toisella puolella; ja kun vanhemmat katsovat toisen kerran sinne, ovat lapsen kultaiset kiehkurat levinneet koiran pörhöiselle turkille ja molemmat nukkuvat. Vaimo vetää miehensä käden polvellensa, laskee pois neulansa ja unhottaa koko maailman iloissaan miehensä läsnä-olosta ja yhteydestään hänen kanssaan.

"Tiedätkö, Metta", sanoi mies pitkän äänettömyyden perästä, "että olen puoleksi aikonut lähteä takaisin?"

"Takaisin! mihin?" kysyi vaimo kummastuneena.

"No, takaisin Etelään, josta juuri olen tullut", vastasi hän.

"Kuinka! elämäänkö siellä?" kysyi vaimo hämmästyneellä katsannolla.

"Aivan niin; ainakin toivon sitä", vastasi hän iloisesti.

"Mutta ethän sinä suinkaan totta puhu, Comfort", sanoi vaimo, ja jonkunlainen tuskan vivahdus huomattiin hänen äänessään.

"Totta, armaani!" mies vastasi. "Näetkö, tämä on se tapa, jolla asiaa katson. Minä olen ollut poissa neljä vuotta. Nämät toiset toverit, Gobard ja Clarke, ovat tulleet tunnetuiksi ja vieneet koko minun työni. Se ei voinut olla toisin. Jolleivät he, niin joku muu olisi sen tehnyt. Ihmiset tarvitsevat asian-ajajia yhtä hyvin kuin lääkäreitäkin. Niinmuodoin minun täytyy alottaa uudestaan siinäkin tapauksessa, että jään tänne".

"Mutta se ei voi olla niin vaikeata", keskeytti vaimo. "Sinä et tiedä, kuinka moni sinun entisistä klienteistäsi on kysynyt sinua ja ainoastaan odottanut kotiintuloasi, taas jättääksensä asiansa sinun haltuusi".

"Luonnollista kyllä; mutta se käy vaan vähitellen, ja minä olen menettänyt neljä vuotta. Muista vaan, että käyn jo neljättä kymmentä; ja meillä on ainoastaan tämä asunto ja jäännös säästöistäni armeijassa — varsin vähä niitten varojen rinnalla, joita toivoin tähän aikaan omistavani", sanoi hän hiukan alakuloisesti.

"Mutta ei suinkaan sillä ole mitään kiirettä. Me olemme vielä nuoret ja meillä on ainoastaan Lily. Me voimme elää hyvin itseksemme, ja sinulla on ennen pitkää oleva paljon enemmän tointa kuin ennen. Minä olen varma siitä", kiirehti hän sanomaan.

"Mutta, armaani, tiedätkö, että minä puoleksi pelkään tänne jäämistä? Tosin kyllä näytän ruskettuneelta ja karkealta — ja kuka ei siltä näytä, joka astui meren luo Sherman'in[14] kanssa? — ja partani, joka on kasvanut pitkäksi ja tuuheaksi, antaa epäilemättä minulle tukevan ja lujan ulkomuodon; mutta en ole moneen kuukauteen ollut terve. Minä painan paljon vähemmän, kuin sotaan lähtiessäni; ja tuo vanha haava keuhkoissani on viime aikoina vaivannut minua. Tohtori Burns sanoi minulle, että ainoa keino pidentää päiviäni oli pitkä lepo jossakin lämpimämmässä ilman-alassa. Hän sanoo, että minä olen kulunut; ja tietysti tämä viittaa heikkoon kohtaan, niinkuin kuluneissa vitjoissa. Minä pelkään, etten koskaan enää voi virkaani toimittaa. Näyttää siltä, kuin tuskin jaksaisin istua kirjoituspöydän ääressä tai puhutella jury'a".

"Onko niin laita, lemmittyäni?" kysyi vaimo vapisevin huulin, ja onnellisuus katosi hänen kasvoistaan, jättäen jälkeensä sen harmaan synkeyden, joka noina pitkinä odotusvuosina oli asunut niissä.

"On", vastasi hän hellästi; "mutta älä käy levottomaksi. Ei se ole mitään vaarallista — ei ainakaan nyt vielä. Minä ajattelin, että, koska meidän kuitenkin tulee alottaa uudestaan, ehkä olisi parasta muuttaa Etelään. Me voisimme ostaa maatilan ja ruveta maa-elämään muutamiksi vuosiksi; ja kukaties minä tuossa ilman-alassa pääsisin kokonaan tästä vastuksesta. Tätä juuri tohtori neuvoo".

"Mutta onko siellä turvallista olla? Voimmeko elää siellä kapinoitsiain keskellä?" kysyi vaimo huolestuneena.

"Oh", vastasi mies joutuisasti, "sitä minä en pelkää. Sota on ohitse, ja me, jotka olemme taistelleet toisiamme vastaan, olemme nyt parhaita ystäviä. Minä en luule, että siellä on vähintäkään vaaraa. Moniaita kuukausia on ehkä vähän epäjärjestyksiä muutamissa maakunnissa; mutta ne ovat harvat eikä niitä kestäne kauvan".

"Hyvä, ystäväni", sanoi vaimo mieltävällisesti, "sinä tiedät, että minä aina tahdon sanoa, niinkuin Ruth, vieläpä aivan iloisesti: 'mihin sinä menet, sinne tahdon minäkin mennä'. Sinä ymmärrät asiat paremmin kuin minä; ja jos sinun terveytesi sitä vaatii, on se arvelematta tehtävä. Kuitenkin täytyy minun tunnustaa, että tämä asia totisesti huolestuttaa minua".

"Oh", vastasi mies, "tietysti siellä tapahtuu suuria muutoksia! Orjuus on hävitetty, ja asiain täytyy käydä uusia vakoja myöten; mutta minä luulen, että maa pääsee pian järjestykseen, kun orjuus nyt on poistettu. Tehtaita on kosolta syntyvä, uusia asukkaita on tulvaava sinne, ja ennen pitkää se on hauskin osa maastamme. Minun luullakseni viides osa sotureistamme — vieläpä parhaat heistä — vähemmässä kuin kahdessa vuodessa löytää kotinsa Etelässä, niin pian kuin he vaan suoriuvat entisistä asuntopaikoistansa ja tapaavat uusia mieltänsä myöten".

Niin hän puhui, ajattelematta, ettei kolmen vuosisadan yhteiskunnallisia oloja voi kerrassaan muuttaa eikä liioin pelkän voiton kautta sovittaa erimielisyyksiä, jotka ovat kestäneet miespolvia ja viimein kypsyneet sodaksi — ettei katkennutta rengasta voi taatusti korjata ainoastaan sillä, että panee sen eri katkelmat vierekkäin, vaan että niitä täytyy sulattaa ja takoa, ennenkuin ne oikein juottuvat yhteen.

V LUKU,

Kysytään neuvoa orakelilta.

Se epäily, jonka Metta oli tuonut esiin, saatti Hullun muutamien päivien perästä kääntymään yhden vakavan viisaan miehen puoleen, jonka päätökseen hän aina oli suuresti luottanut, kysyäkseen hänen ajatustaan aiotusta muutosta. Hän kirjoitti siis entiselle yliopiston-rehtorillensa, kunnian-arvoiselle jumaluus-opin tohtorille Enos Martin'ille:

Rakas vanha Ystäväni, — Se seikka, että huolin niin vähän teidän neuvoistanne hoitonne alla ollessani, on ehkä syy siihen, että nyt pidän ajatustanne jokaisesta tärkeästä asiasta suuressa arvossa. Minä pyytäisin saada kuulla teidän mielipidettä seuraavassa kysymyksessä ja lupaan tarkkaan punnita sitä, vaikka en sitä noudattaisikaan.

Minä olen aikonut muuttaa kotijumalani Dixie'en. Mitä minun personallisiin ominaisuuksiini tulee, tunnette te ne luultavasti paremmin, kuin kukaan muu, paitsi minä itse, ettekä pitäisi lukua minun ajatuksistani siitä, mitä ette tunne. Minä voin saada kokoon muutamia tuhansia dollareita — ehkä kahdeksan ja kymmenen tuhannen välillä. Minä olen tullut takaisin sodasta vähän huonompana terveyteni puolesta, kuin ennen, sillä minä olen saanut jonkun vian toiseen keuhkoon tai sen lähiseutuihin — ei kukaan näytä tarkoin tietävän, mihin — ja vieläpä muutamia muitakin muistelmia kapinallisten ystäviemme hellästä huolenpidosta. Entinen työni on tietysti viety minulta, ja minä pelkään kylmiä talviamme. Koska tahdon tietää teidän mielipidettä, en tuo esiin omaa. Tietysti minun täytyy polttaa sillat takaani, jos lähdän. Minä olen liian vanha katsomaan semmoista tulevaisuutta kohden, joka sisältää kaksi mahdollisuutta.

Aina teidän

Comfort Servosse.

Muutamien päivien kuluttua sai hän seuraavan vastauksen:

Rakas Överstini, — Minä kuulen ilolla, että ajattelette sitä asiaa, josta kirjeessänne puhutte.

Tietysti minä en voi *neuvoa* teitä tämän sanan tavallisessa merkityksessä; enkä luule teidän tahtovankaan, että sitä tekisin. Minä voin ainoastaan ilmoittaa teille yleiset ajatukseni sen maan-osan tulevaisuudesta, johon aiotte muuttaa.

On vielä liian aikaista varmuudella sanoa, kuinka hallitus aikoo menetellä kapinallisten maakuntien suhteen. Tuhansia esityksiä on tehty, jotka kaikki minusta näyttävät kypsymättömiltä, vaillinaisilta ja heikoilta. Yksi asia on luullakseni varma: ei yhtäkään rangaista kapinasta. Totta on, että Davis'ta[15] ja muutamia muita kehoitetaan maan hyväksi ja ehkä sen kulungillakin menemään ulkomaille muutamiksi vuosiksi; mutta siihen se loppuukin. Esimerkkien asettaminen, kostokset tai tavarain ryöstö eivät tule kysymykseen. Mutta samalla kertaa täytyy, jos mieli sotaa hyödyksi käyttää ja varjella kansaa samanlaisen onnettomuuden palaamisesta, aivan perin pohjin rakentaa näitä valtioita uudestaan. Minä pelkään, etteivät kansalaisemme vielä kylläksi käsitä tätä. Minä en usko, että mikään levottomuus tällä kertaa uhkaa Etelässä. Kaikki semmoiset onnettomat mullistukset, kuin meillä oli, eivät helposti herää uuteen eloon. Mutta tuhan alla kytevä tuli on pelättävä ehkä vielä pari kymmentä vuotta. Eikä tätä voi estää, jollei kansan koko mieli ja ajatus-tapa muutu. Minä en tiedä, kuinka paljon syytä lienee toivoa semmoisen muutoksen tapahtuvan eteläisen kansan omasta toimesta, mutta varon, ettei ole paljon.

Minusta näyttää siltä kuin ainoa keino, jolla tätä voi aikaan saada, on sisäänmuuttaminen Pohjoisvalloista. Kasvimaitten ja neekeri-kortteerien vanha taloudellinen laitos on tietysti häviävä. Tämän maan-osan työ täytyy saada järjestetyksi tai oikeammin opetetuksi itseänsä johtamaan, että se tulee itsetoimiseksi. Entiset isännät eivät ole omaisia tätä tekemään: ensiksi, koska he eivät tiedä, kuinka se on tehtävä; ja toiseksi, koska eivät vapautetut luota siihen, että heidän vanhat isäntänsä tahtovat valvoa *heidän* etuansa. Poikkeuksia epäilemättä löytyy, mutta tämä lienee sääntönä. Tässä uudestaan järjestämisessä luulen semmoisten miesten, jotka ovat tottuneet vapaasen työhön, olevan sopivia antamaan arvokasta apua ja saattamaan hyvää aikaan. Minä toivon ja luulen suurten väen liikuntojen tapahtuvan Pohjasta Etelään ja *vice versa*:[16] sillä minun ymmärtääkseni ainoastaan tällainen molempain maan-osiin asukasten toisiinsa sekaantuminen voi tehdä heidät yhdeksi kansaksi ja poistaa tulevan onnettomuuden vaaran. Jos nykyinen eripuraisuus päättyisi ja uusia valtioita perustettaisiin äsken kapinallisiin maan-osiin eikä mitään semmoista lisäystä väestöön tulisi Pohjasta, olen vakuutettu, että hyvät seuraukset kestäisivät vaan lyhyen aikaa ja maan vastainen rauha olisi epävarma.

Mitä sinne muuttavien henkilöiden yhteiskunnallisiin ja taloudellisiin toiveisiin tulee, luulen niiden suuresti riippuvan heistä itsestänsä ja siitä paikasta, johon he muuttavat. Minä sanoisin, että te olette hyvin sopiva semmoisen tienraivaajan työhön, ja jos päätätte lähteä sinne, toivotan teille kaikenlaista menestystä ja onnea uudessa kodissanne ja olen vakuutettu, että te siellä saatte yhtä hartaita ja luotettavia ystäviä, kuin olette tähänkin saakka rehellisellä ja kunniallisella elämälläne voittaneet.

Jumala siunatkoon teitä ja teidän omaisianne!

Enos Martin.

Tämän kirjeen kautta vahvistuivat sekä Hullun mielipiteet että hänen vaimonsa pelko. Metta, joka näki miehensä käyvän yhä varmemmaksi päätöksessään, ei luullut maksavan vaivaa enemmän vastustaa häntä, vaan lohdutti itseänsä sillä ajatuksella, että hänen miehensä terveys oli tärkein asia, ja tukehutti pelkoansa sillä sokealla, perättömällä toivolla, että, koska se, mitä he aikoivat tehdä, tapahtui hyvässä tarkoituksessa ja hellästä taipumuksesta, sen myöskin täytyi onnistua. Muutamat ihmiset sanovat tätä "uskoksi"; ja epäilemättä on siinä suuri lohdutus, ehkäpä ainoa, kun järki ja ymmärrys kokonaan vastustavat sitä suuntaa, jota astumme.

VI LUKU.

Kaikki kadotettu, paitsi kunnia.

Kun asiat vielä olivat tällä ratkaisemattomalla kannalla, sai Hullu kirjeen översti Ezekiel Vaughn'ilta Pipersville'sta, eräästä kaupungista, jossa hänen komentokuntansa oli jonkun aikaa ollut majoitettuna vähäistä ennen, kuin hän jätti sotapalveluksen; jota teko-asiaa hänen tuli kiittää muun muassa siitä, että hän sai kunnian tutustua översti Vaughn'in kanssa.

Muutamia päiviä Konfederationin kukistumisen jälkeen oli eräs gentlemani ilmestynyt Hullun pääkortteerissa Pipersville'ssa ja käskenyt virassa olevaa ordonanssia ilmoittamaan, että —

"Översti Ezekiel Vaughn tahtoo antautua ja tehdä uskollisuuden valan", jonka perästä hän saatettiin sankarimme eteen ja ilmoitti taas melkoisella komeudella asiansa. Tavalla tai toisella hän ei nuoren soturin mielestä näyttänyt semmoiselta mieheltä, joka on tottunut leireihin ja armeijan tapoihin, niinkuin olisi sopinut odottaa neljävuotisen sodan veteraanilta, joka viimeisessä hetkessä tuli jättämään miekkaansa, kun kaikki hänen kumppaninsa jo olivat antaneet kunnia-sanansa ja lähteneet pois. Tosin hänellä oli "vihollisen" säännöllinen harmaa univormu päällänsä; ja merkit hänen kauluksessaan olivat ehkä joskus osottaneet sitä arvoa, jonka hän oli ilmoittanut. Hänellä oli päässä keveä, alaspäin antava leveälierinen hattu, joka, vaikka se ei ollut minkään määrätyn kaavan mukainen, nähtävästi oli tehnyt paljon palvelusta. Mutta antaumisessa tuli monta outoa univormua ja vaateetusta ilmi, jonka vuoksi översti Servosse ei olisi kummastellut mitään, jota joku upseeri saatti pitää. Kuitenkin oli jotakin tuossa korkea-äänisessä ja hiukan liiallisessa tervehdyksessä, joka, vaikka ottikin lukuun kaikki, mitä mahdollisesti sopi ajatella löyhän sotakurin syyksi, osotti, että hänen edessänsä seisova mies ei ollut tottunut seurustelemaan soturien kanssa. Hän kysyi siis tyyneästi: —

"Mihin rykmenttiin, Sir?"

"Översti Vaughn, översti Vaughn", vastasi tämä kunnan mies ja istuutui jollekin leirituolille, ikäänkuin osottaaksensa tottumustaan sota-oloihin. "Hyvä, Sir", jatkoi hän korkealla ja vähän ylpeällä äänellä, "te olette nyt viimein saaneet meidät, voittaneet meidät. Irlantilaiset ja Saksalaiset sen tekivät. Minä en saattanut aavistaakaan, että saisitte heitä niin paljon. Heitä oikein kihisi teidän puolellanne. Yankeet eivät koskaan olisi voineet yksinänsä kurittaa meitä — ei koskaan. Mutta se on ohitse. Minä antaudun — luovun — otan eroni. Minä en ole niitä, jotka tahtovat ijäti jatkaa jotakin melua. Minä olen tullut tänne antautumaan ja koettamaan nyt ruveta tekemään leipää ja lihaa, Sir — leipää ja lihaa. Te olette vapauttaneet kaikki neekerit, ettei meillä ole ketään, joka tekisi työtä edestämme. Meidän täytyy nyt itse ruveta siihen. Eikö teillä ole mitään muulia, jonka voisitte luovuttaa minulle, översti? Minulla ei ole mitään rahaa; mutta Zek'le Vaughn'in krediitti on vielä sangen hyvä, luulisin. Minä kadotin viidettäkymmentä nekeriä — vieläpä niin kelpo poikia, kuin ikinä on seisonut maanpinnan ja päivänpaisteen välillä — ja nyt minun täytyy ruveta kyntämään — *minun* ijälläni. Se on surkeata, mutta meidän täytyy hankkia leipää ja lihaa — leipää ja lihaa, Sir. Se on surkeata, mutta sitä ei voi auttaa. Minä koetin parastani teitä vastaan; mutta tässä nyt ollaan. Antakaat minun tehdä vala. Minä tahdon tulla vannotetuksi ja mennä kyntämään, ennenkuin aurinko käy liian kuumaksi".

"Minkä rykmentin mainitsitte, Sir?" kertoi upseeri.

"Noh, älkääät huoliko rykmentistä!" vastasi toinen, "kaikki on nyt ohitse. Sanokaat vaan Översti Ezekiel Vaughn; siinä on kyllin. Jokainen tuntee översti Vaughn'in — Zeke Vaughn'in. Minä en kummastelisi, vaikka huomaisitte, että tuntevat minut pääkortteerissa".

"Se on tarpeellista, Sir, että minä tiedän rykmenttinen nimen ja numeron, ennenkuin voin päästää teidät", vastasi upseeri tuikeasti.

"Ah niin! rykmentti. Noh, översti, te olette kovasti tarkka, siltä minusta näyttää. Mitä väliä sillä nyt enää on, sitä tahtoisin tietää?" hän kysyi.

"On tarpeellista taatusti tietää, keitä olette", kuului vastaus.

"Ah, niin! minä ymmärrän. Te pelkääte, että minä söisin sanani ja aikaansaattaisin teille jotakin harmia. Minä tunnustan, ettei minua ole ruoskittu; mutta minä olen voitettu — voitettu, Sir — ja minä antaudun rehellisesti. Minä annan kunnian-sanani, Sir — eteläisen gentlemanin kunnian-sanani — yhtä hyvin kuin valani, Sir!" sanoi hän, näyttäen suuresti loukatulta.

"Saattaa olla, översti", vastasi upseeri; "mutta meidän käskykirjeemme määräävät, että teistä hankitaan täysi tieto".

"Hyvä, hyvä! se on aivan oikein. Sanokaat vaan översti Vaughn Pipersville'sta; siitä tietää, kuka olen. Jokainen ihminen tässä valtakunnassa tuntee minut. Minun ei auta koettaa väistyä. Minä tulen tänne milloin vaan tahdotte tavata minua — valmiina joutumaan puheillenne ja hirtetyksi, jos semmoinen loppu on minulle tuleva. Oh, minä tarkoitin sitä! Minä olin yksi noista ensimmäisistä Secessionisteista — yksi noista ikimuistettavista kolmestatoista miehestä, jotka tässä maakunnassa äänestivät eroa. Minä en olisi koskaan lakannut sotimasta teitä vastaan, jos olisin saanut noudattaa omaa mieltäni! Te ette olisi koskaan päässeet tänne, jos olisin saanut noudattaa omaa mieltäni! Mutta kaikki on nyt ohitse. Minä tahdon antaa kunnian-sanani, jotta saatan mennä kotiin ja ruveta heinää niittämään!"

"Kun saan tietää rykmenttinen ja komenton, täytän tyhjän paikan paperille", vastasi upseeri päättäväisesti.

"Ah, niin! rykmentti. Hyvä, översti, asia on semmoinen — ahem! — että minä olen — ahem! — minä olen unhottanut sen numeron".

"Kuinka! unhottanut rykmentinne numeron?"

"Hiisi vieköön, jollen ole — tulisesti vieköön, jos tahdotte. Näettekö, minä en ollut missään säännöllisessä rykmentissä".

"No, mimmoinen komento teillä oli? mihin divisionaan tai prikatiin kuuluitte?"

"Hyvä, minä en kuulunut juuri mihinkään".

"Oliko teillä joku itsenäinen komento?"

"Ei; ei juuri".

"Palvelitteko esikunnassa?"

"Ei juuri".

"Tahdotteko sanoa minulle, mitä *juuri* olitte?"

"No, näettekö, översti, minä olin juuri tuommoinen vapaa kulkia leirissä".

"Ordonanssi!" lausui upseeri.

Sotamies astui huoneesen ja, tervehtien päällikköänsä, seiso ja odotti käskyä.

"Viekäät tämä mies vahtihuoneesen!"

"Mutta — översti — minä —"

"Menkää!" sanoi upseeri.

"Mutta — minä panen vastalauseeni, översti — minä —"

"Ei sanaakaan, Sir! Viekäät hänet pois!"

Sotamies otti yhden kiväärin, joka seiso huoneen nurkassa, ja viittasi oveen päin.

Översti Ezekiel Vaughn astui siitä ulos ilman sen enempää melua, ja hän saatettiin vahtihuoneesen, painetin kärki ruumista kohden ja alinomaisessa pelossa, että ordonanssin kivääri laukeisi.

VII LUKU.

Vanha "Unionisti".

Vähän ajan perästä toinen henkilö saatettiin överstin kortteeriin. Se oli pitkä ja laiha maamies, puettuna yksinkertaisiin parkkumi-vaatteisiin, jommoisia tähän aikaan melkein yksin-omaisesti käytettiin. Hänellä oli pitkä, karkea, tumman punainen parta, jossa harmaita juovia nähtiin; ja kun hän otti hatun päästänsä ja kumarsi kunnioittavaisesti, huomattiin, että hän oli aivan paljaspäinen. Hänen pienissä harmaissa silmissään oli viekas katse, ja hän näytti lähestyvän upseeria, niinkuin mies, jolla oli oikeus puhua vapaasti hänen kanssansa. Hän yskähti vähäisen ja laski pateetillisella liikenteellä toisen kätensä harmaalle parrallensa, sanoen:

"Översti Servosse, arvaan minä".

"Niin, Sir. Mitä sopii minun tehdä teidän hyväksenne?" kuului vastaus.

"Hyvä, minä en tiedä juuri mitään. Minä aioin vaan pistäytä sisään vähäisen tarinoimaan". Hän yskäisi taas ja lisäsi puollustavaisesti: "minä istuudun, jos sallitte".

"Oh, tietysti!" sanoi upseeri; mutta vieras oli jo istuutunut vastausta odottamatta.

"Te ette, luullakseni, tunne minua, översti. Ettekö? Hyvä! minun nimeni on Brown — Jayhu Brown".

"Jehu Brown! Ei suinkaan se mies, joka opasti noita kelpo poikia, jotka vuonna kuusikymmentäneljä karkasivat vuorten yli Salisbury'n vankihuoneesta?"

"Juuri se", taas yskäisten, "minä olen sama mies. Te ette ollut niitten joukossa, vai kuinka, översti?"

"En; mutta minulla oli ystävä, joka oli, ja hän käski minua nimen-omaan, jos joskus joutuisin tähän maanosaan, etsimään teitä, muistuttamaan teitä hänestä ja, jos voisin palvella teitä jollakin tavalla, tehdä sen hänen tähtensä".

"Kiitoksia paljon. Mikä hänen nimensä lienee?"

"Edgarton — kapteeni Edgarton — Michigan'in patterissa!"

"Ah, kyllä! Minä muistan hänet nyt hyvin. Harteakas, pulskea mies. Hänen pitkät hiuksensa kiemuroitsivat niskassa. Minä leikkasin ne poikki, etteivät niitten mukaan tietäisi seurata meitä. Hän voi hyvin, toivon minä", ja vanha mies yskäisi taas.

"Oivallisesti. Hän on nyt översti tykkiväestössä ja tämän aselajin päällikkönä kenraali Davis'in esikunnassa Neljännessätoista joukkokunnassa. Hän tulisi ylen iloiseksi, jos hän saisi nähdä teidät".

"Kiitoksia paljon, kiitoksia! Vai olette ennen kuullut vanhasta Jayhu'sta", lausui vieras, uudestaan puollustavaisesti yskien. "Minä en ole luullakseni koskaan nähnyt teitä. Se ei usein tapahdu, että Jayhu Brown unhottaa miehen, johon hän kerta on iskenyt silmänsä, eikä liioin hänen nimeänsäkään; enkä minä saata ymmärtää, että olisin koskaan ennen kohdannut teitä, vaikka nuot vangit olivat niin laihat ja raantuneet, ettei paraskaan mies voisi tuntea heitä sitten kuin olivat muutamia kuukausia saaneet kylläksi ruokaa". Hän yskäisi taas; se oli jonkunlaista kaakottavaa hököä, joka näytti tekevän naurun virkaa hänessä.

"Teillä näyttää olevan huono terveys, Mr. Brown", arveli översti, tarkoittaen hänen yskäänsä.

"No, ei erittäin", vastasi Brown. "(Öhöh, öhöh.) Minä en ole koskaan ollut oikein tukeva, vaikka minun on onnistunut suoriuta niin monesta pulasta, kuin harvat miehet. Se oli mainion vaikea aika noitten Salisbury'n toverien kanssa. (Öhöh, öhöh.)"

"Ettekö suvaitsi vähän whisky'a?" kysyi översti, muistaen, mitä katsottiin vieraanvaraisuudeksi siinä maan osassa, jossa hän oli.

"Hyvä, översti, se on kovasti ystävällistä, että ajattelette sitä. Minä en huoli, vaikkapa joisin vanhan ystävän muistoksi teidän kanssanne. (Öhöh, öhöh.)"

Ordonanssi käskettiin sisään, lasit pantiin pöydälle ja viinaa, sokuria ja vettä asetettiin vanhuksen eteen.

"Ei, kiitoksia paljon!" sanoi tämä; "nuot lisä-aineet eivät sovi minulle. Minä olen aina juonut viinani selvänä — selvänä ja sekoittamattomana". Ja hän tyhjensi täyden pikarin tuota tulista nestettä. "Minä en koskaan juo viinaa, niinkuin muutamat ihmiset, ainoastaan hivin vuoksi; vaan minä otan täyden taakan, niinkuin oikeassa työssä. Minun ikäisen miehen ei sovi hukata aikaa juomien sekoittamiseen. (Öhöh, öhöh, öhöh.)"

Yskiessään asetti hän kätensä suunsa eteen semmoisella pateetillisella katsannolla, että joutui hautausmaata ajattelemaan.

"Minä en juo usein — en koskaan, jollei terveyteni vaadi sitä tai minua kovasti haluta. En ole kertaakaan eläessäni ollut päissäni enkä sallikaan, että olisin; mutta minä olen aina kuullut, että mikä ollenkaan ansaitsi tulla tehdyksi, ansaitsi tulla hyvin tehdyksi".

Hän painoi taas kättänsä rintaansa vastaan tuolla erinomaisella kuivalla yskinällä, joka näytti olevan anteeksipyyntöä, naurua tai selitystä, kuinka kulloinkin sattui.

"Teillä näyttää olevan kovin tuskallinen yskä, Mr. Brown", arveli översti.

"Hyvä (öhöh, öhöh), arvattavasti se teistä siltä näyttää. (Öhöh, öhöh.) Mutta tiedätekö, översti, että se on melkein sukkelin seikka, joka minulla koskaan on ollut? Minä olen nähnyt semmoisen ajan, jolloin en olisi myynyt tätä yskää mistäkään rahasta — ei mistäkään rahasta! (Öhöh, öhöh.)"

"Kuinka niin? Minä en ymmärrä teitä", lausui översti.

"Ette ymmärrä, arvattavasti ei. Hyvä, tämä yskä on minun vapautus-paperini. (Öhöh, öhöh, öhöh.)"

"Teidän 'vapautus-paperinne!' Minä en vielääkään ymmärrä".

"No, näettekö (öhöh, öhöh, öhöh, puollustavaisesti), Konfedereerattujen oli tapa silloin tällöin ajatella, että melkein jokainen oli sovelias palvelemaan armeijassa, näettekö (öhöh, öhöh); ja muitten muassa vanha Jayhu. (Öhöh, öhöh.) Ja niitten meistä, jotka eivät helposti voineet lähteä kotoa taikka ainakaan eivät luulleet voivansa, oli kovin vaikea keksiä verukkeita. (Öhöh, öhöh.) Ja minä — hyvä, näettekö, he eivät voineet koskaan löytää mitään lautakuntaa, yhdentekevä, ketä he siihen asettivat, joka ei olisi sanonut, että se oli vaan kuljetuskustannusten hukkaamista, jos sodan rintaan lähetettäisiin mies minun ti-las-sa-ni. (Öhöh, öhöh, öhöh.)"

Ja vanhus yski ja ähkyi ja pyöritti silmiänsä, niinkuin hänen hajoamisensa hetki ei olisi voinut olla kaukana.

"Minä en koskaan valittanut, näette; mutta heidän ei tarvinnut kuulla yskääni, kun se oli koleimmillaan, enemmän kuin pari kertaa, kun jo lähettivät minut kotiin. (Öhöh, öhöh.) Se oli ihme ja kumma, sanoivat he usein, että ollenkaan elin; ja niin se olikin, mutta minä olen osannut tähän asti melkoisen hyvin tulla toimeen. (Öhöh, öhöh, öhöh, nauravaisesti.)"

Översti nauroi oikein sydämestänsä tätä kertomusta; ja vanhus yski hyväksyväisesti hänen iloonsa, mutta ei hymyillyt vähimmälläkään tavalla.

"Muutamat heistä", jatkoi hän, "ovat viskanneet pois vapautus-paperinsa nyt, kun sota on ohitse; mutta minulla on ollut niin paljon hyötyä minun papereistani, että luullakseni yhä pidän kiinni niistä. (Öhöh, öhöh.) Ne ovat olleet hyvin mukavat ja ehkäpä niitä vielä ruvetaan käyttämään. Ne eivät kaikki olleet niin mukavia, kuin minun. Tuossa on naapurini Mastin'in esimerkiksi: hänellä oli mainion hyvät paperit; mutta ne olivat epämukavat — kovasti epämukavat. Hän hankki ne hätäisesti; mutta minun olivat kotitekoiset eikä ensinkään epämukavat. Näettekö, Mastin oli vahva kuin karhu — ei edes näyttänyt heikolta, joka on suureksi hyödyksi semmoisissa asioissa. Mutta aamulla sinä päivänä, jona hänen piti olla tutkittavana, tuli hän kaupunkiin, pää kääreissä, niinkuin hänellä olisi kauhean kauvan aikaa ollut vatsanväänneitä. (Öhöh, öhöh.) Jokainen kysyi häneltä, mikä hänen oli, ja hän sanoi heille, että hän oli tullut kaupunkiin, jotta valtion lääkärit sanoisivat sen hänelle. Hän oli kauan aikaa, sanoi hän, ollut kovin huonona ja oli liian köyhä itse tuottamaan lääkäriä, mutta oli hyvin iloinen, että arpa oli langennut hänelle, sillä hän luuli nyt saavansa jonkunlaista hoitoa ilman mitään maksamatta. Kun siis lautakunnan edessä kysyivät häneltä, mikä hänen oli, vastasi hän vähän menosteltuaan, niinkuin hän ei olisi kuullut oikein hyvin, että se oli hänen korvansa, joka vaivasi häntä. Ja yksi tohtoreista otti pois kääreet ja kaivoi hänen korvastansa noin puolen paalin pumpuleita ja juuri kuin hän kiskoi ulos viimeistä tulppaa, hän käänsi pois päänsä ja huusi: 'korjatkaat luunne täältä! Pääanne on pahemmin mädännyt, kuin Lazaruksen!' (Öhöh, öhöh.) Näettekö, Mastin'in vaimo oli sinä aamuna kaatanut noin puolen pilaantunutta munaa hänen korvaansa. (Öhöh, öhöh, öhöh.) Ne olivat kyllä hyvät paperit, mutta epämukavat. (Öhöh, öhöh.)"[17]

"Niin minäkin luulisin", arveli översti, kun hän kykeni tukehuttamaan nauruansa.

"Mutta semmoisia eivät kaikki olleet", jatkoi vanhus. "Tuolla miehellä, joka kävi teidän luonanne tänä aamuna ja jonka te niin kursastelematta lähettitte pois, oli kovasti hyvät paperit; mutta minä huomaan, että hän on viskannut ne pois ja se on ehkä syy siihen, että hän nyt on vahtihuoneessa".

"Ketä tarkoitatte? Ei suinkaan översti Vaughn'ia!" sanoi översti.

"Siksi hän itse nimittää itseänsä; mutta enimmiten kutsumme häntä 'Zeke Vaughn'iksi' taikka vielä yleisemmin vaan 'Zeke'ksi' eli 'Hoilaus-Zeke'ksi'".

"Miksi hän vapautus-papereita tarvitsi?"

"No — arvatakseni aivan samaa tarkoitusta varten, kuin me kaikki muutkin!"

"Kuinka, minä luulin häntä oikeaksi Secessionistiksi, varsinaiseksi sotakukoksi!"

"Niin hän olikin alussa ja yleensä koko ajan, kun oli vaan kysymys puhumisesta; mutta kun ruvettiin tappelemaan, ei hänessä ollut kylliksi sotakukkoa, että hän olisi tahtonut estää muita pääsemästä rehellisesti tulta näkemään. (Öhöh, öhöh.) Sentähden on hän kulkenut kahden sauvan nojassa keväästä kuusikymmentä ja kaksi lähtien eikä ole luopunut niistä paitsi levolle mennessään, ennenkuin hän viime viikolla lähti omin jaloin vanhan Polly Richardson'in kentälle estääksensä Yankee'ita nielaisemasta itseään".

"Hän ei siis ole ollut armeijassa?"

"Ollut armeijassa! No, siunatkoon sieluanne! Hän ei ole nähnyt yhtäkään Yankee'ta, ei elävää eikä kuollutta, siitä kuin sota alkoi, ennenkuin hän näki teidät; ja jos kohtelette häntä, niinkuin olette tänään

tehneet, hän ei suinkaan panisi henkeänsä alttiiksi, saadaksensa nähdä teitä jälleen".

"Mutta eikö hän olekaan översti?"

"No — eipä paljon. (Öhöh, öhöh.)"

"Kuinka hän siis sen nimen sai?"

"Se taitaisi olla vaikeata sanoa, Mister!"

"Milisi-översti, arvaan minä".

"Minä epäilen sitä. En ole koskaan kuullut, että hän olisi ollut. Luullakseni hän noukki ylös sen nimen juuri niinkuin kymmenen tuhatta muutakin maassa on tehnyt. Sai sen kirjoittamalla itseänsä siksi hotellien nimikirjassa ja juottamalla ihmisiä, että he valtiollisissa kokouksissa hoilaisivat 'Översti Vaughn'ia', jolloin hän sitten vastasi heidän hoilauksiinsa".

"No mikä hänen vapautus-kirjansa oli, niinkuin te sitä kutsutte?"

"Oh, hän nilkutti kaikkialla kahden kainalo-sauvan varassa ja oli potevinansa niin kovaa luuvaloa, kuin ikinä olette nähneet kenessäkään olevan, siksi kuin te tulitte tänne. Te kohtelitte häntä ansion mukaan ja se ilahutti minua".

Iltapäivällä useat kaupungin johtavista asukkaista kävivät överstin luona ja vahvistivat välillisesti vanhan unionistin kertomusta urhoollisesta överstistä. He sanoivat häntä iso-ääniseksi ja ajattelelmattomaksi; mutta hänessä ei ollut mitään pahaa ja hän oli *sangen* suuressa määrässä gentlemani ja hyvin arvossa pidettyä sukua.

Illempänä översti siis antoi käskyn vapauttaa vangin, samalla lähettäen hänelle tämän kirjeen: —

Sir, — tiedon saatuani arvonimenne synnyistä olen käskenyt vapauttaa teidät ja pyydän saadakseni sanoa teille, ettei Yhdysvaltain hallitus katso mitään kunniansanan antamista tarpeelliseksi teidän asiassanne. Teidän on siis täysi valta mennä mihin vaan tahdotte.

Kunnioittavaisesti

Comfort
Servosse,
Vahtia
komentava
översti.

Översti luuli viimeisen kerran nähneensä "översti" Vaughn'in; mutta siinä hän oli tehnyt laskunsa ilman "överstiä"; sillä tämä kunnan mies asettui heti hänen pääkortteeriinsa jonkunlaiseksi ylimääräiseksi ordonanssiksi ja etevimmäksi vapaa-ehtoiseksi nuorten upseerien neuvonantajaksi. Hän hankki itselleen komean hevosparin ja saatti itsensä tuiki tarpeelliseksi, kun tuumittiin ja pantiin toimeen jokapäiväisiä huvi-ajaja läheiseen ympäristöön, jommoisia översti ja hänen upseerinsa paljon harjoittivat hauskaksi vastakohtaksi pitkän ja vaivalloisen sotaretken pakkoon. Hän tunsu hyvin kaikki paikat ja hänessä oli jonkunlainen hyvänluontoinen itsepäisyys, joka teki sen vaikutuksen, ettei hän ollut mitään pahempaa, kuin hyvän-aikeinen, mutta ikävä ihminen, jota kuitenkin aina kärsittiin satunnaisen hyödyllisyytensä ja alituisen iloisuutensa tähden. Muiden asiain joukossa, joista oli näihin aikoihin keskusteltu, oli myös Pohjoisvaltalaiten sisäänmuuttaminen, asialiikkeen uudestaan herättäminen ja työn jälleen järjestäminen. Semmoisissa tilaisuuksissa Vaughn aina oli äänekkäästi väittänyt, että mitä kukistettu maan-osa enimmin kaipasi, oli Pohjoisvaltalaiten pää-omaa, Pohjoisvaltalaiten jänteveyttä ja Pohjoisvaltojen miehiä, jotka saattaisivat sen jälleen onnellisuuden valtatielle.

Yhteen semmoiseen aikaan he usein olivat kulkeneet erään "Warrington Place'n" nimellä tunnetun maakartanon ohitse, joka oli erittäin vetänyt Hullumme huomion puoleensa, ja hän oli usein sanonut ihmettelevänsä sitä. Hän olikin todella monta kertaa ratsastanut sen tilusten poikki ja tarkastanut sen rakennuksia sillä nuhtelevan suuttumuksen katsannolla sen laiminlyödyn tilan suhteen, joka ilmoittaa omistajaksi pyrkivän ensimmäistä mielentekoa. Tämä asia ei ollut jäänyt tarkkasilmäiseltä Vaughn'ilta huomaamatta, mutta hän oli päättänyt, jos mahdollista, lyödä itsellensä rehellisen rahan överstin ihastuksesta. Hän oli hyvä ihmisluonnon tuntia ja tiesi, ettei olisi edullista liian äkkiä ajaa ylös otustansa. Hän ajatteli aivan oikein, että kun vanhoihin oloihin palaamisen uuteus oli hävinnyt, nuoren miehen ajatukset varmaan jälleen kääntyisivät jonkunlaisella kaipauksella hänen nykyiseen ympäristöönsä. Ei mikään virkeäluontoinen mies voi neljän vuoden sodan perästä ruveta entisten vuosien jokapäiväiseen elämään ilman monta kertaa käymättä levottomaksi ja epämääräisesti

ikävoimättä sitä aikaa, jolloin "saappaat ja satulat" alottivat aina vaihtelevia päiviä.

Kuukaudet kuluivat; ja niinkuin VI:nnessä luvussa kerrottiin, Hullumme oli palannut kotiinsa. Eräänä päivänä hän sai lyhyen kirjeen, joka oli annettu Syyskuun 1 päivänä 1865 ja kuului näin: —

Rakas Oversti, — 'Warrington Place' on myytävänä; halpa kuin roska. Viisituhatta dollaria sieppaa koko paikan (kuusi sataa acre'a);[18] se on viisi tuhatta dollaria kullassa. Meidän kansa ei ole tähän asti paljon oppinut vehreä-selkiä ymmärtämään. Meillä on ollut paperirahaa yltäkyllin neljä vuotta aikaa. Tämä on edullinen tilaisuus teidän kaltaiselle gentlemanille. Me tarvitsemme juuri semmoisia. Pohjoisvaltain miehiä tulvaa tänne joka päivä. Muuan mies rakentaa tehdasta, ja kolme on avannut kaupan. Sanonko minä Griswold'ille, joka hoitaa omaisuutta, että tahdotte ostaa Warrington'in. Minä hartaasti suon, että te saisitte sen. Minä tiedän, että se sopii teille. Jollette pääätä ottaa sitä, pankaat minulle heti sana, koska muutamat muutkin tarjoavat.

Teidän todellinen

Översti Ezekiel Vaughn.

P.S. — Tuttavuuteni kautta Griswold'in kanssa voin minä saada sen paremmilla ehdoilla, kuin kukaan muu.

E. V.

VIII LUKU.

"Heidän ulos- ja sisäänkäymisensä".

Warrington oli ollut erään vanhan suvun asunto, jonka esi-isät monta vuotta ennen vallankumousta olivat rakentaneet tuon tavallisen kaksinkertaisen, veistämättömistä puista tehdyn huoneuksen (eli "kaksi-kannen ja yksi-käytävän", joksi niitä siellä vielä nimitetään) keskelle viehättävää tammikkoa vienosti kaltavalle kunnaalle, joka kohosi niin kauniin virran polvessa, kuin koskaan on turhassa kiireessä loristen juossut kallioin yli kaukaista merta kohden. Tämä puuhuoneus oli sittemmin antanut sijaa komeammalle tiilirakennukselle; tammikkoa oli harvennettu ja siivottu ja käytäviä oli laitettu siihen; ja vuodet, jotka olivat tehneet rakennuksen vanhemmaksi ja kosteammaksi, kuluttaneet saven tiilien välistä ja peittäneet cypressi-katon sammalvaipalla, olivat lisänneet kunniaa metsän ruhtinaille, jotka seisovivat sen ympärillä ja vuosi vuodelta ojensivat isoja käsivarsiansa lähemmäksi ja yhä lähemmäksi sitä, ikäänkuin verhotaksensa sen puuttuvaisuuksia ja salatakseen katsojalta sen vanhuuden vikoja.

Warringtonilaiset itse olivat sukua muutamien valtion korkeimpien heimojen kanssa ja ylpeilivät niin varallisuudestaan ja yhteiskunnallisesta asemastaan, etteivät ruvenneet yhdistykseen muitten kanssa. He menivät keskinäisiin naimisiin niin kauan, että se voima, joka oli koonnut suuria rikkauksia, veltostui ja heikkous ja paheet astuivat sijaan. Tavarat tuhlatiin, tulot vähenivät ja toinen maatila toisensa perästä hävitettiin, siksi kuin viimein Warrington'in itse, sukukartanon, kymmenkunta vuosia ennen kertomuksemme aikaa, täytyi tyydyttää vaivaavien velkojain vaatimuksia. Onneksi (tai pikemmin onnettomuudeksi Hullullemme) kartano joutui erään haaveksivaisen Franskalaisen, varallisen vanhanpojan käsiin, joka harrasti ryytimaan hoitoa ja hedelmän viljelyä. Hän ihastui tähän kauniiseen paikkaan ja siellä kasvaviin oivallisiin hedelmiin ja rakennettuaan toiselle puolelle tilaa sievän majan, joka melkein riippui vähäisen vesiputouksen yli, jota hän oli korjailnut, kunnes se muuttui yhdeksi tilan viehättävimmäksi paikaksi, hän sulki suuren asuntokartanon ja antautui hedelmäin ja kukkien hoitoon semmoisella iloisella innolla, joka tuotti ihmeellisiä satoja. Kaikkialla tuon keskellä olevan tammi- ja hickory-lehdon ympärillä oli puu- ja viinitarhoja, jotka kasvoivat mitä harvinaisimpia ja suloisimpia hedelmiä. Aina-vehriöitä oli sirotettu lehtoon katoavaisten kasvilajien sekaan ja puita, joilla oli omituinen luonto ja kummallinen lehdistö, oli istutettu sinne tänne pitkin tiluksia.

Kartanon muista, kauempana pääarakennuksesta olevista maista — noista kuudesta sadasta acre'ista vaihtelevaa mäki- ja laaksomaata ynnä saloja ja vanhoja peltoja — oli hän pitänyt vähemmin huolta, antaen ne jonkun hoitajan käsiin joko viljeltäväksi tai sillensä jätettäväksi sen mukaan kuin tämän kunnan-miehen halu tai taipumus määräsi. Hän ei vaatinut muuta tältä maatilansa osalta, kuin että se maksaisi oman viljelemisensä kulungit ja tuottaisi viljaa, lihaa ja rehua kylläksi hänelle ja niille kahdelle "pojalle" (orjalle), joita hän piti apulaisina puutarhallisissa toimissaan, ynnä niille heposille ja muuleille,

joita maatilalla käytettiin. Tämä oli helppoa, vaikk'ei olisi viljeltyt enempää, kuin toisen puolen tarjona olevasta peltomaasta. Hoitaja siis vähensi vaivaansa ja suoritti kaikki, mitä hänen isäntänsä vaati häneltä, jättäen vuosi vuodelta kokonaisia tilan osia autioiksi, mitään uusia aloja viljelykseen ottamatta. Seuraus tästä oli se, että, kun Mr. Noyotte toisena sotavuotena kuoli, suurin osa viljelysmaista oli kasvanut petäjiä ja sassafras-puita, joitten välissä uhkea saraheinä huojui ja isot punaiset vesiva'ot pyrkivät jokaista onelmaa tai ourua kohden. Ne maat, joita todella oli viljelty, olivat käyneet kovin kuluneiksi ja ränstyneiksi, kunnes mäkirinteet huhtoutuivat tyhjiksi ja lannot täyttyivät hierroksilla suureksi vahingoksi ei ainoastaan ylhäällä oleville vietoksille, vaan myöskin lietyttäisämaalalle alhaalla.

Haaveksivainen Franskalainen oli, sitä myöten kuin tiedettiin, kuollut ilman perillisiä. Häntä ei oltu koskaan suuresti suosittu naapuristossa ja varsin vähän tiedettiin hänen asioistansa. Hänen emännöitsiänsä, eräs qvadrininainen, vaati itsellensä hänen omaisuuttansa laillisesti tehdyn testamentin nojassa; mutta koska muistutettiin, että hän oli orja ja mahdoton minkään testamentin voimalla perimään, eikä hän pystynyt todistamaan tätä väitettä vääräksi, hylättiin testamentti ja asetettiin väliaikainen hallitsia. Nyt huomattiin, että vainaja oli joutunut suurempaan velkaan, kuin oli mahdollinen saada maksetuksi hänen irtonaisella omaisuudellaan, erittäinkin niitten huokeitten hintojen vuoksi, joita maksettiin, kun hallitsia asiain suorittamiseksi pani toimeen huutokaupan.

Översti Vaughn osti melkein kaikki kapineet niin halvalla hinnalla, että se olisi kummastuttanut jokaista, joka ei tietänyt, kuinka semmoisia asioita voi sovittaa. Kerrottiin ja uskottiin, että översti Vaughn erään kirjeen kautta, joka oli päässyt perille piirityksen kiusallakin, oli valtuutettu edustamaan vainajan perillisiä — veljenpoikia ja -tyttäriä, jotka asuivat Franskassa — ja että hän osti omaisuuden, pitääksensä sitä heitä varten. Kun siis översti Vaughn oivallisista neekeri-orjista tarjosi kappaleelta viisikymmentä dollaria Konfedereerattujen rahassa, sanoi jokainen, että kaikki oli oikein, eikä kukaan tarjonnut sen enempää. Hallitsia laati virallisen kertomuksen tehdyistä kaupoista ja koska ei löytynyt kylläksi irtonaista omaisuutta velan maksoksi, hän sai käskyn myydä maatkin, jota hän oikeutettiin tekemään joko julkisella huutokaupalla tai yksityisesti.

Vähemmän kuin kymmenen dollaria acre'lta semmoisesta maasta näytti Hullustamme, joka oli tottunut Pohjan korkeihin maan hintoihin, erinomaisen huokealta — niinkuin se, tosi-asioita lukuun ottamatta, ehkä olikin. Hän ei tietänyt, ettei tämä maatila kaikkein parhaimpinaan päivinänsä olisi tuottanut tätä hintaa puhtaassa rahassa; että se nyt oli niin rappeutunut, että saman hintaluvun mukaan sen arvo tuskin oli enemmän kuin puoli tästä summasta; ja että näitten lisäksi sodan vahingollinen vaikutus kaiken omaisuuden arvoon tässä maan osassa oli peräti vaikea määrätä. Kaikki nämät jäivät häneltä huomaamatta. Hän vastasi heti, että översti Vaughn saisi ostaa maatilain mainitusta hinnasta, jos hän voisi hankkia hyvän ja laillisen kauppakirjan. Tästä asiasta hän tahtoi olla aivan varma. Tuosta hänelle tuli ote kauppakirjasta, eräältä, niinkuin hän tiesi, suurimmassa arvossa olevalta asian-ajajalta, ja sen muassa tämä kirje: —

"Griswold'in oli kiire myydä; minä ostin siis, tietäen, että varmaan ostaisitte paikan, kun olitte kauppakirjani suhteen tyydytetty, joksi tulette, kun lulette tämän. Minä sain sen vähäistä huokeammasta hinnasta, kuin minkä teille mainitsin; ja te voitte saada sen minulta samasta hinnasta milloin hyvänsä ennen kahden kuukauden kuluttua.

"*Översti Ezekiel Vaughn.*"

Hullu myi siis sievän asuntonsa, pani kokoon kotijumalansa, otti vaimonsa ja pikku tyttärensä ja lähti etsimään terveyttä, onnea ja menestystä Dixie'ssa. Kauppa, jonka itsepintainen Vaughn oli pannut alkuun, päätettiin soveliaasti, ja Comfort Servosse tuli Warringtonilaisten sukukartanon todelliseksi omistajaksi. Melkein koko hänen vähäinen omaisuutensa meni tähän ostoon; mutta kun asia oli suoritettu, tunsu hän tehneensä hyvän työn. Hän oli tehnyt edullisen kaupan ja perustus vastaiseen onnellisuuteen ja menestykseen oli nyt pantu; ja tästä hän tunsu itsensä olevan kiitollisuuden velassa översti Vaughn'ille ja tuli siihen päätökseen, että, jos kohta tämän kunnan miehen luonto ei vetänyt taistelukentälle, hän kaikissa tapauksissa oli hyväsydäminen ja valmis muita palvelemaan. Vasta jalestäpäin hän huomasi, kuinka monta hintaa hän oli maksanut; sillä kun Mr. Noyotte'n perilliset — veljenpojat ja -tyttäret Franskassa — lähettivät hallitsialta vaatimaan jäännöstä omaisuudestaan, nähtiin asiakirjoista, että maatila oli myyty yksityisesti översti Vaughn'ille vuonna 1863 ja että oli vastaan-otettu maksoksi siitä eräs summa Konfedereerattujen rahassa, jonka hallitsia oli laillisesti esiteltyt oikeuden edessä, mutta sittemmin ilmoittanut sotatapausten kautta kadotetuksi.

Mutta nämät seikat jäivät Hullultamme moneksi vuodeksi tuntematta; ja Warrington joutui hänen käsiinsä, niinkuin uusi leikkikalu, jota ei mikään epäily liiallisen hinnan suhteen haitannut.

IX LUKU.

Uusi valtakunta.

Miksi yrittääkään kuvaamaan ensimmäisen Warrington'issa vietetyn talven iloja?

Paikkaa tutkittaessa huomattiin, että Franskalaisen majaa oli käytetty semmoisia tarkoituksia varten, jotka estivät sitä nyt ihmis-asunnoksi kelpaamasta, ja he olivat pakoitettut muuttamaan vanhaan tiilirakennukseen. Tämä kaipasi paljon korjaamista ja parhaimmallansakin sopi paremmin katseltavaksi kuin asuttavaksi. Mutta kuitenkin oli isoilla huoneilla avonaisine tulisijoineen ja tummanruskeine kattoineen jonkunlainen sulo. Kuljetusneuvot olivat vielä vaillinaiset, ja kesti kauan, ennenkuin heidän huonekalunsa pääsivät tulemaan kuluneita ja vanhoja rautateitä myöten, joita molemmat armeijat eri tilaisuuksissa sodan aikana olivat ahdistaneet.

Lokakuun keskivaiheilla he ottivat uuden omaisuutensa haltuunsa; ja kaikki oli niin uutta ja herttaista Metta'lle ja pikku Lily'lle, ettei mikään mukavuuksien puute olisi voinut himmentää heidän ihastustaan. Balsami-ilma, uudet maisemat, se omituinen yksinäisyyden tunne, joka aina on eteläisellä maa-elämällä, ja ennen kaikkia kauan poissa olleen puolison ja isän läsnä-olo, kaikki yhtyivät tekemään heitä ylen onnellisiksi.

Metta ratsasti miehensä kanssa kaikkialla ympäristössä, jonka outo säännöttömyys päivä päivältä yhä enemmän miellytti heitä — polkuja myöten tiheäin metsäin halki, jossa maa oli peitetty syksyn lehdillä, jotka olivat varisseet pikemmin kypsyystensä, kuin kylmyyden vaikutuksesta; pienien talojen ja varallisten tilanhaltiaien hovien ohitse; kaalattaen hevosiensa jokien poikki tai yksinkertaisilla lautoilla kulkién niitten yli; samalla kuin joka ihmisessä, jonka he tapasivat, olipa hän ylhäistä tai alhaista säätyä tai mitä rotua hyvänsä, oli jotakin Pohjassa syntyneelle ja kasvaneelle uutta ja omituista.

Eräs kirje, jonka Metta kirjoitti sisarellensa vähäistä jälkeen heidän tulonsa, osoittaa nuoren vaimon tunteita: —

Rakas Julia'ni. — Minä en tiedä, kuinka voisin paremmin käyttää muutamia tunteja Kiitospäivästä, kuin kirjoittamalla sinulle luvatus kirjehen uudesta kodistamme ja matkastamme tänne. Sillä välin kuin sinä vapiset vilusta ja ehkä katselet jäätä ja lunta, istun minä vähäisellä verandalla, jonka ylitse kierteleer ruusupuun täynnänsä umpuja ja kukkia. On ollut vähäinen halla, ja nuot uikopuolella ovat lakastuneet, mutta sisäpuoliset ovat vielä yhtä tuoreet, kuin olisi vasta Kesäkuu. Aurinko paistaa lämpimästi sisään ja jokaiseen esineeseen on koskenut tuo hieno utu, josta nuot harvat omituiset Pohjan syyspäivät, joita me sanomme indianilaiseksi kesäksi, ovat erinomaiset. Sama hiljainen, uneksivainen uupumus ja sama äärettömän etäisyyden tunto ympäröi meitä.

Kaikki sekä ihmiset että esineet ovat uusia meille, se on Lily'lle ja minulle. Comfort'in nelivuotinen sotamiehen-elämä totutti häntä hyvin tämmöisiin näkyihin; ja, en epäile sitä, suuri osa huvistamme tulee siitä, että hän on täällä selittämässä meille kaikkia näitä ihmeitä.

Tuntui kauhean yksinäiseltä ja autiolta, kun ensin saavuimme tänne. Sinä tiedät, että Comfort oli tullut ennen meitä ja päättänyt kaupan sekä tehnyt muutamia valmistuksia tuloamme varten, se on, hän oli palkannut jonkun tekemään näitä valmistuksia ja sitten palannut meitä vastaanottamaan. Meidän oli hirmuista matkustaa — kovia aallokoita ja huonoja laivoja, kolkkoja seutuja ja rautateitä, jotka näyttivät kaipaavan kaikkia, mitä olemme oppineet pitämään semmoisten rakennusten pääasiana. Kiskot olivat kuluneet ja taittuneet, alushirret painuneet ja lahonneet; ja tuon tuostakin näimme, kuinka joku ryöstölle lähtenyt joukkio oli kuumentanut kiskoja ja kiertänyt ne puitten ympäri, ja niitten sijaan oli pantu vanhoja ruosteisia, jotka olivat otetut jostakin vähemmän tärkeästä radasta. Comfort sanoi luulleensa, että he varsin pian ajaisivat junan "oikealle puolelle tietä" yksikseen kulkemaan. Kaikkialla maassa näkyi sodan jälkiä — linnoituksia, multavarustuksia ja paalutuksia. Sota- ja sairasmaunuja ja muuleja on levällään joka paikassa, ja näyttävät olevan ainoat jäljellä olevat kuljetus-neuvot. Konfederationi raukka lienee varmaan ollut viimeisissä henki toreissansa, kun se antautui.

Matkamme viimeisinä kahtenatoista tuntina satoi — satoi niinkuin sinä et koskaan ole nähnyt satavan ja niinkuin, minun luullakseni, ei koskaan voikaan sataa paitsi tässä ilman-alassa. Jos sanoisi, että vettä rankasti tuli, antaisi sinulle vaan heikon käsityksen siitä. Se ei piessyt eikä pyryttänyt: ei ollut vähintäkään *myrskyä* eikä mitään kiihtymyksen eli ponnistuksen tapaista sen ohessa. Sitä vaan *kaatain* tuli — vakavasti, tyvenesti ja keskeytymättä. Näytti siltä, kuin samea, raskas ilma olisi suljettu johonkin läpätunkemattomaan pilvien teltaan ja täytetty loppumattomalla vesijoukolla, joka oli juuri kylläksi sakeutunut, että pääsi putoamaan. Ei kuulunut mitään rätinää, vaan ainoastaan vanhojen vaunujemme vuotavalta katolta ainainen kohina putoavasta vedestä,

melkein niinkuin jostakin koskenkielestä sen painavassa yksitoikkoisuudessa. Pahimmassa sateessa tulimme sydän-yönä viimeiseen pysäyspaikkaan ennen Warrington'ia. Se on totta puhuen sievä pikkuinen kaupunki, jossa on noin pari tuhatta asukasta; mutta se oli pimeä, kuin katakombit, ja yhtä hiljainen, jollei ota lukuun sadetta, joka lankesi, lankesi joka paikassa lakkaamatta. Konduktööri sanoi, että siellä löytyi hyvä hotelli, jos voisimme päästä sinne; mutta siellä ei ollut minkäänlaisia kulkuneuvoja eikä mitään muuta valaistusta paitsi konduktöörin lyhty ja yksi talikynttilä, joka liehuen paloi vähäisessä asemahuoneessa. Comfort otti ulos kapineemme ja sai ne suurella vaivalla järjestetyksi asemahuoneeseen; ja väskyt ja rasiat kainalossa ja leukaan saakka verhoituina sateen torjumiseksi (joka näytti tunkevan paraplyyn lävitse, niinkuin se olisi halveksinut semmoista yritystä syrjäyttää sitä suunnastaan) lähdimme hotelliin päin, konduktööri lyhtyinsä oppaanamme. Semmoista kävelyä! Kun Comfort auttoi minua ulos vaunuista, sanoi hän: "täällä on kauhean mutaista". Hänen ei olisi tarvinnut sanoa sitä. Minä jo vaivuin, vaivuin pehmeään, sitkeään liejuun. Gummikalossit eivät olleet miksikään hyödyksi eikä myöskään nuot korkeat kengät, jotka olin pannut jalkaani, että olisin oikein varustettu, tuli mitä tuli. Minä rupesin pelkäämään juoksuhietaa, ja jos olisit nähnyt vaatteitani seuraavana aamuna, et olisi sitä ihmetellyt. Onneksi oli pimeä eikä kukaan voi koskaan muuta kuin arvata, mimmoinen sokaistu seura me olimme sinä iltana.

Entäpä hotelli sitten; mutta minä en rasita sinua sillä! Lily itki itsensä nukuksiin, ja minä olin vähällä tehdä samoin.

Seuraavana aamuna oli maa niin kirkas ja hymyilevä, kuin ei vedenpaisumus olisikaan pari tuntia takaperin käynyt sen yli. Comfort oli hyvin levoton päästäksensä Warrington'iin, ja me olimme yhtä halukkaat jättämään tuota kauheata hotellia. Hän hankki siis meille jonkunlaiset vaunut ja me lähdimme. Hän sanoi, ettei hän ollenkaan epäillyt, että tavaramme jo olivat siellä, koska ne olivat lähetetyt kolme viikkoa takaperin ja hän oli sopinut erään miehen kanssa, että tämä veisi ne ulos kartanoon. Emme ainakaan, sanoi hän, voi joutua pahempaan tilaan, kuin olimme tuossa kurjassa hotellissa, jossa kohden minä täydellisesti yhdyin häneen; mutta hän ei tietänyt, mitä kaikkia oli edessämme!

Warrington'iin on ainoastaan kuusi penikulmaa pysäyspaikasta; mutta me olimme kaksi kuolettavaa tuntia matkalla, ennenkuin pääsimme sinne niitten arkkujemme ja kofferttiemme kanssa, jotka olimme ottaneet mukaamme. Ajatteleppas, kun melkein unettoman yön ja seitsemänpäiväisen väsyttävän matkan perästä ajoimme kaksi tuntia mudassa, joka oli melkein yhtä punaista, kuin veri, yhtä sitkeätä, kuin piki, ja syvempää, kuin 'laskinluoti koskaan ilmoitti', niin voit vähän arvata, mimmoisilla tunteilla minä saavuin Warrington'iin. Kun astuimme käytävää ylöspäin noitten isojen vanhojen tammien alla, jotka juuri kypsyivät vakavan ja tasaisen ruskean värisiksi ja joitten välissä hickory-puitten nähtiin matalimmasta korkeimpaan oksaan asti hohtavan kullassa, ja näimme harmaitten oravien (joita ei entinen omistaja antanut tappaa ja joita ei kukaan sen jälkeen ollut joutanut tappamaan) leikkivän ja tuon ison tiilirakennuksen seisovan hiljaisessa komeudessaan keskellä tätä teko-salaa, olisin voinut ilosta suudella puita, oravia, halkeilevaa porttia, jopa mutaista maata itseä. Se oli koti — lepo. Comfort näki kynelet silmissäni, ensimmäiset, jotka olin vuodattanut koko matkalla, ja sanoi hellästi: — 'No, no! Se on melkein ohitse nyt!' niinkuin minä olisin ollut väsynyt lapsi.

Lily oli ihastuksissaan vanhan paikan kauneudesta, johon hänellä todellakin oli hyvä syy; mutta minä olin väsynyt. Minä kaipasin lepoa. Me ajoimme rakennuksen luo ja tapasimme sen tyhjänä — autiona. Ovet olivat auki; vettä oli juossut eteisen poikki ja kaikki oli niin surkean-näköistä, etten voinut muuta, kuin istua maahan ja itkeä. Vähän etsittyänsä löysi Comfort sen miehen, jonka oli määrä tehdä korjaukset ja viedä ulos tavaramme. Hän sanoi, etteivät tavarat olleet vielä tulleet, ja arveli, ettei ollut miksikään hyödyksi ryhtyä toimiin, ennenkuin ne tulivat.

Comfort lähetti vaunut, joilla olimme tulleet, takaisin noutamaan, vähän ruokavaroja, muutamia keitto-astioita ja mitä muuta välttämättömästi tarvitsimme. Musta vaimo löydettiin, joka saapui paikalle ja niillä monella hyväntahtoisella kädellä, joita hän pian käski avukseen, teki vanhan rakennuksen (tai ainakin yhden huoneen siitä) oikein miellyttäväksi. Kapineemme ovat siitä alkaen tulleet, vähä erältänsä, ja nyt olemme aivan järjestyksessä.

Comfort on ostanut minulle ratsuhevosen — kauniskarvaisen ruskean tamman; ja hänellä on vanha sota-ratsunsa Lollard, jonka hän, jollakin tapaa aavistaen, että hän tulisi tänne, oli jättänyt näille tienoille erään vanhan Jehu Brown nimisen miehen luo, joka, sivumennen sanoen, on 'karakteeri'. Me ratsastamme siis hyvin paljon. Tiet ovat niin huonot, että on vaikea liikkua muulla lailla; ja on oikein hupaista päivällä tai yöllä ratsastaa metsäpolkuja myöten ja pitkin kummallisesti koukertelevia maanteitä.

Ihmiset täällä näyttävät sangen ystävällisiltä ja kohteliailta. Useat gentlemanit ovat käyneet

Comfort'ia katsomassa. He ovat kaikki överstejä tai squirejä ja hyvin miellyttäviä, hupaisia miehiä. Muutamat ladyt ovat käyneet minun luonani — kuitenkin aina puolisojensa kanssa; ja minusta näytti, kuin he eivät tahtoisi olla niin suloisia käytöksessään ja niin sydämellisiä vastaan-otossaan, kuin gentlemanit. Minä olen huomannut, ettei kukaan heistä ole erittäin paljon pyytänyt meitä vuorostamme käymään heillä. Comfort sanoo, ettei se ole ensinkään ihmeellistä, vaan että meidän pikemmin tulisi kummastella ja olla iloisia siitä, että he ollenkaan tulivat; enkä minä ymmärrä muuta, kuin että hän on oikeassa.

Pari kolme maamiestä tuli tervehtimään Comfort'ia muutamia päiviä tulomme jälkeen. He olivat kaikki 'mister'eita' eikä överstejä ja 'squirejä'. He sanoivat olevansa Unionin miehiä, ja oli ihmeen hauska kuulla, kun he omituisilla maakunnan-murteillansa juttelivat, mitä oli tapahtunut heille sodassa.

Me ratsastimme perästäpäin tervehtimään yhtä heistä ja näimme, että hän oli hyvin menestyvä maanviljeliä, jolla oli neljä tai viisi sataa acre'a kelpo maata. Hän asui veistämättömistä puista rakennetussa huoneessa, jossa kummallisella tavalla yksinkertaisuus ja ylellisyys yhtyivät hänen ympärillensä. Minusta tuntuu jollakin tapaa, kuin tulisin pitämään tästä ihmislukosta enemmän kuin noista toisista; vaikka he ovat raakoja ja yksinkertaisia, näyttävät he niin hyväsydämisiltä ja kunniallisilta.

Täksi päiväksi olemme kutsuneet opettajattaret Verdenton'in mustasta koulusta päivällisille viettämään Kiitospäivää. Heitä on noin puoli kymmentä — kaikki Pohjoisvaltojen tyttöjä. Minä en ole nähnyt heitä; mutta Comfort sanoo, että he ovat hyvin miellyttäviä ladyjä. Tietysti heillä ei ole mitään muuta seura-yhteyttä, kuin muutamien pohjoisvaltalaisten perheiden kanssa; ja Comfort on mennyt ottamaan heitä ulos, huvittaaksensa heitä yhtä hyvin kuin meitä itseämmekin, luulen minä. Sydämellisiä terveisiä kaikille!

Sinun ainainen

Mettasi.

X LUKU.

Heikot astiat.

Seuraava kirje oli kirjoitettu ensi viikolla joulupäivän jälkeen ja selittää itse itsensä: —

Rakas Julia'ni. — Viimeinen kirjeeni sinulle oli kirjoitettu sillä aikaa kuin odotin noitten nuorten Verdenton'issa opettavain ladyjen tuloa meille Kiitospäivän päivällisille. Se oli tärkeä päivä meille, ja nuot päivälliset kovin merkillinen seikka. Meillä oli vähän niukanlaisesti semmoisia kaluja, joita tarvitaan tämmöistä tilaisuutta varten; mutta me sovitimme ja laittelimme ja useitten mustien tyttöjen (sinun tulee muistaa, että kaikki mustat vaimot ovat "tyttöjä") ketterien käsien avulla onnistui meidän kattaa sangen kunnollinen pöytä. Comfort oli ratsastanut varhain kaupunkiin, taluttaen herkkäsuista pikku tammaani Jaca'a, jolla yhden noista nuorista ladyistä oli määrä ratsastaa; ja vaunut seurasivat toisia varten. Juuri kuin kirjeeni oli valmis, tulivat he kaikki käytävää ylöspäin rakennuksen luo, enkä minä suinkaan eläessäni ole iloisempaa seuruetta nähnyt. On mahdoton löytää kuutta suloisempaa tyttöä. Lähetys-seuran palveluksessa he opettavat niissä mustissa kouluissa, jotka ovat niinkuin tenhovoimasta syntyneet kaikkialla Etelässä, ja he ovat todellisia lähetys-saarnaajia tämän sanan parhaassa merkityksessä. He ovat kuudesta eri valtiosta eivätkä koskaan olleet nähneet toisiansa, ennenkuin he yhtyivät täällä Verdenton'in koulussa, ja he ovat kaikki sivistyneitä, hientyneitä naisia meidän Pohjan kansan parhaasta luokasta, jotka ovat tulleet tänne ainoastaan tehdäkseen hyvää. Oikein ihastutti nähdä heidän niin vilkkaina ja tyttömäisinä, vaikka he olivat äsken eronneet armaista kodeista ja hellistä ystävistä, jalolla tarkoituksella tulevan alas tänne, jossa heitä ylenkatsotaan ja herjataan juuri siitä hyvästä, jota he toimittavat. Ainoastaan ne harvat Pohjoisvaltalaiset, jotka löytyvät täällä, tahtovat olla jossakin yhteydessä heidän kanssaan. He ovat yhtä paljon lähetys-saarnaajia ja he saavat kärsiä yhtä paljon, kuin jos olisivat Turkinmaalla; totta puhuen enemmänkin, jos meidän vanha ystävämme, joka opettaa Beirut'issa, sanoo koko totuuden vastuksistansa. Meillä oli hupainen päivä; ja iltapuolella me molemmat palasimme heidän kanssaan ja, lähettäen takaisin vaunut ja pitäen vaan ratsuhevosemme, jäimme Lähetysluoneeseen, joksi heidän asuntoansa sanotaan, siksi kuin kello kävi kymmenettä, jolloin Comfort ja minä ratsastimme kotiin kuutamossa. Minä en luule, että olen

koskaan eläessäni ollut onnellisempi taikka tuntenut aikaan saattaneeni enemmän iloa muille, kuin sinä päivänä; ja kun iltarukouksessamme olimme polvillamme, kiitin Jumalaa kaikesta sydämestäni siitä, että Hän oli johdattanut askelemme tänne, sillä minä luulen, että meillä on siunattu työ edessämme ja ettei meidän elämämme täällä ole oleva turha.

Muutamia päiviä myöhemmin lähdin tervehtimään yhtä noista ladyistä, jotka olivat käyneet minun luonani. Se oli niin pitkä matka, että Comfort tuli minun kanssani ja minä suostutin hänet antamaan minun ratsastaa; sillä kovin ikävä on ajaa vaunuissa, joka on ainoa toinen keino. Tämä ei olisi aivan *en règle*[19] kotona, sen tiedän kyllä; mutta täällä se on hyvin tavallinen asia, ja se on semmoinen matkustamiskeino, joka on liian hupainen, että siitä saisi koskaan luopua. Me kävimme kolmessa eri perheessä ja vastaan otettiin kaikissa ilmeisellä kylmyydellä ja yhdessä suorastaan epäkohteliaasti. Minusta tuntui, kuin olisin voinut itkeä pettymyksestä ja harmista. Me tahdoimme olla ystävällisiä ja kartimme kaikkia semmoisia puhe-aineita, jotka olisivat voineet käydä tuskalloisiksi; ja tuntui liian pahalta kokea semmoista jäykkyyttä. Comfort koetti lohduttaa minua, kun ratsastimme kotiin; mutta minä huomasin, että se vaivasi häntä yhtä paljon, kuin minuakin. Pari kolme päivää tämän perästä tuli Squire Hyman, joka on yksi meidän lähimmäisistä naapureistamme, vaikka hän asuu penikulman päässä, meitä katsomaan. Hän on kummallinen vanha kielenpieksiä, joka tahtoo niin mielellään olla hyvällä kannalla jokaisen kanssa, että hänen on vastus pitää ketään puolellansa. Sodan aikana hän näyttää harjottaneen petollista käytöstä, ja on hupaista kyllä kuulla översti Vaughn'in ja hänen konfedereerattujen ystäviensä varoittavan meitä hänestä, niinkuin semmoisesta miehestä, joka vakuutti olevansa 'aivan oikea mies', mutta koko ajan kehoitti karkulaisia ja suojeli partioiretkeläisiä; ja sitten kuulla Jehu Brown'in ja muitten tunnettujen ja taattujen Unionistein sanovan: 'häneen ei sovi luottaa. Hän tahtoi aina käydä erittäin hyvästä unionistista, vaan samalla aikaa hän antoi tietoja semmoisista pojista, jotka olivat menneet piiloon'.

Minä tiesin, että hänellä oli jotakin 'varsin erinomaista', niinkuin hän sanoo, kerrottavana sinä hetkenä, kuin hän tuli huoneeseen; mutta kesti kauan aikaa, ennenkuin hän sai sen sanoneeksi. Minä luulen, että Comfort arvasi, mitä se oli, ja tahallansa johdatti hänet pois siitä asiasta, johon hän pyrki. Viimein hän yht'äkkiä puhkesi puhumaan siitä, lausuen: —

'Olen kuullut, että ovat saaneet kauhean ison koulun noita 'niggereitä' varten, joksi me sanomme heitä, Verdenton'iin'.

'Niin oikein!' vastasin minä aivan viattomasti. 'Me olimme kutsuneet nuo nuoret ladyt, jotka opettavat siellä, tänne Kiitospäivän päivällisille ja me pidimme sangen paljon heistä'.

'Todella! Minä en tiedä mitään heistä, ei hyvää eikä pahaa. Tietysti kuulen paljon puhuttavan, mutta sitä ei käy kertominen. Muutamat ihmiset pitävät paljon menoa jokaisesta seikasta; mutta minä olen niitä, jotka antavat muiden olla rauhassa, kun he vaan eivät minua häiritse. Se on oikein tehty, eikö niin, översti? He, he!'

'Minä en ymmärrä, miksi jotakin sanottaisiinkaan näitä nuoria ladyjä vastaan', sanelin minä.

'Noh', vastasi hän, 'te tiedätte, mimmoiset me Eteläläiset olemme, Meillä on omat käsityksemme'. Ja hän vilkutti silmillänsä ja nauroi itseksensä; ja minä sanoin jokseenkin tylästi: —

'Minä en ymmärrä, mitä teidän käsityksillänne on tekemistä näitten nuorten ladyjen kanssa, jotka varmaan tekevät Jumalalle otollista työtä, kun opettavat tätä mustaa kansa raukkaa, vanhoja ja nuoria'.

'Oh, varmaan! siltä se näyttäisi; mutta' —

'Mutta mitä?' kysyi Comfort niin osottavaisesti, että vanha mies hypähti tuolillansa.

'Oh — ei mitään — ei mitään tärkeätä — ainoastaan — tiedättehän, översti, meidän on mahdoton ajatella muuta, kuin että se, joka Pohjasta tulee alas tänne ja seurustelee niggerien kanssa — ei voi — noh — ei voi olla missään arvossa kotona'.

'Ja te sanotte mustan kansan opettamista seurustelemiseksi heidän kanssaan?' kysyi Comfort.

'No, tietysti, tavallansa', vastasi Squire mieltävissä.

'Ja epäilemättä pidätte seurustelemista semmoisten opettajien kanssa häpäisevänä?'

'Hyvä, översti, minä olen iloinen, että mainitsitte sen. Minä en tahtonut tuoda sitä itse esiin, koska se on arka aine; mutta siksi sitä katsoo — katsoo — paras societeeti, ymmärrättehän'.

'Te tulitte siis varoittamaan meitä, että, jos vielä seurustelemme näitten opettajattarien kanssa,

meidän täytyy luopua hyvän societeetin iloista?'

'Noh, minä olen kuullut moitteita lausuttavan. Minä en nimitä mitään nimeä; mutta minusta se ei ollut muuta, kuin hyvän naapurin velvollisuus, koska olitte, niin sanoakseni, vieraita täällä ettekö tunne meidän tapojamme, antaa teidän tietää tämä, että voitte olla varovaiset tulevaisuudessa.'

'Kiitoksia paljon. Me olemme todella hyvin kiitolliset teille, koska ilmoitatte meille, kenenkä kanssa meitä lasketaan seurusteluun ja kenenkä kanssa ei'.

'Oh, ei ollenkaan! ei ollenkaan! Se ei suinkaan ole mitään muuta, kuin mitä tekisin jokaiselle naapurille', arveli Squire tyydytetyin turhamielisyyden katsannolla.

'Ei suinkaan, Squire', lausui Comfort ivallisesti — ja minä tiesin hänen silmiensä leimauksesta, että joku saisi laukauksen — 'ei suinkaan; ja se on juuri minun luottamukseni teidän naapurilliseen ystävyyteenne, joka tekee, että uskallan pyytää yhtä suosio-työtä teiltä'.

'Kaikki, mitä ikänäni vaan voin tehdä, Sir. Minä vakuutan, että olen ylpeä siitä, että saan palvella teitä', lausui Squire ilmeisellä ihastuksella.

'Minä olisin siis, Squire, mielissäni, jos tahtoisitte sanoa noille hyvälle ihmisille, jotka ovat ottaneet määrätöksensä seurustelemisestamme, että minä ostin tämän maatilan, maksoin sen puhtaalla rahalla ja pystyn varsin hyvin hoitamaan omia asioitamme ilman heidän apuansa'.

'Mitä tarkoitatte, Sir?' lausui Squire, vaaleana vihasta ja hypäten ylös tuoliltansa. 'Aiotteko loukata minua?'

'Minä aion', vastasi Comfort tyvenesti, 'sanoa, että nuot ladyt, jotka opettavat Verdenton'in mustassa koulussa, ovat arvossa pidettäviä ja sivistyneitä ladyjä, soveliaita kumppaneita vaimolleni ja täydellisesti kaikkien ladyjen arvoisia tässä valtakunnassa. Minä tahdon sanoa vielä lisäksi, että, kun kerta pidän heitä semmoisina, jos minun täytyy valita, tahdonko hylätä heidät yksistään sen hyvän työn tähden, jota he ovat toimittamassa, vai menettää Verdenton'in ja lähiseutujen suosion, minä varmaan valitsen jälkimäisen ehdon'.

'Noh — tietysti', vastasi Squire, vähän kummastuneena tästä katsantotavasta, 'tietysti teillä on oikeus astua omaa tietänne. Minä en tarkoittanut mitään pahaa, ei vähintäkään maailmassa. Hyvää iltaa, Sir! Hyvää iltaa, Madam!' Ja hän oli mennyt toimittamaan, mitä Comfort oli käsenyt.

Översti Vaughn tuli seuraavana päivänä samassa asiassa. Minä en kuullut hänen keskusteluansa Comfort'in kanssa; mutta hän puhui hyvin korkealla äänellä ja sai, luullakseni, melkein samanlaisen vastauksen, kuin Squire'kin. Minä kuulin Comfort'in sanovan hänelle juuri kuin hän oli lähtemällensä: —

'Minä taistelin neljä vuotta, Sir, saadakseni oikeutta elää kansalaisen kaikilla oikeuksilla Yhdysvaltojen lipun alla missä paikassa tahansa Unionissa, enkä aio sallia, että kukaan määrää käytöstäni ketäkään kohtaan'.

'Jos perheenne seurustelee neekerin-opettajien kanssa, ei teidän sovi odottaa, että arvossa pidetyt ihmiset tunnustavat sitä seuralaisekseen'.

'Me emme pyydä ketään seurustelemaan meidän kanssamme, Sir. Me emme rukoile kenenkään arvon-antoa. Jos ihmiset tahtovat ystävyyttämme, olemme avosydämiisiä ja suoria; me emme ole olevinamme muuta, kuin mitä olemme, ja vastaan-otamme muut semmoisina, joksi huomaamme heitä. Jos he eivät tahdo seurustella kanssamme, emme valita emmekä luultavasti sitä sure'.

Översti, joksi hän nimittää itseänsä, lähti pois kovasti suuttuneena; ja seuraavalla viikolla sisälsi Verdenton'issa ilmestytävä sanomalehti alhaisen pienen häväistyskirjoituksen, jonka lähetän sinulle.

Se kuuluu, niinkuin seuraa: —

('Lukiamme varmaan mielipahalla kuulevat, että kanadalainen Yankee Servosse, joka on ostanut Warrington Place'n, on yksi noita vimmapäisiä abolitionisteja, joitten jumalattomat opit olivat todellinen syy kaikkiin viimeisten neljän vuoden kärsimisiin ja verenvuodatukseseen. Kaupunkilaisemme olivat osottaneet hänelle paljon suosiota, ja ladymme ovat olleet erittäin kohteliaat hänen perheellensä. Sen sijaan, että hän olisi pannut arvoa näihin asioihin, on hän ottanut parjataksensa ensimmäisiä ladyjämme, verraten heitä noihin niggereihin koulu-opettajattariin, jotka ovat tulleet alas tänne esimerkillänsä opettamaan yhteiskunnallista yhtäläisyyttä.

Me olemme kuulleet, että Servosse oli kutsunut kaikki nämät naisellisen vakuutuksen vapaa-lempiset niggeri-lähettiläät Warrington'iin viettämään tuota uutta Yankee'itten pyhäpäivää, joka

Lincoln'in[20] hallituksen ensimmäisenä vuonna lisättiin valtio-kalenteriin ja jota nimitetään Kiitospäiväksi. Päivä itse on jäännös Uuden Englannin puritanilaisesta ulkokultaisuudesta ja se vietettiin, niinkuin meille on kerrottu, soveliaasti Warrington'issa, jossa he söivät ja joivat ja lauloivat 'John Brown',[21] 'Me tulemme, isä Abraham' ja muita samankaltaisia lauluja. On sanottu, että eräs näistä 'N.O.'ista joutui niin haltioihinsa tässä tilaisuudessa, että hän suuteli yhtä noista mustista pojista, jotka passasivat pöydässä. Översti Servosse ei voi odottaa, että arvossa pidetyt ihmiset tunnustavat hänen perhettänsä vertaisekseen, jos hän valitsee semmoista seuraa sille.'

Oletko koskaan kuullut mitään niin halpaa? Tietysti emme ollenkaan huoli siitä: vaikka kyllä jokainen tahtoo elää sovinnossa naapuriensa kanssa, jos mahdollista. Comfort suuttui kovasti, kun hän ensin näki tämän, ja lähti hyvin vihaisena kaupunkiin. Minä en tiedä, mitä hän teki, mutta seuraavalla viikolla oli sangen nöyrä puollustus-kirjoitus sanomalehdessä. Se aikaan sai kuitenkin paljon kiihtymystä, ja useat mustastakin kansasta neuvoivat meitä vastedes jättämään koulu-opettajattaria tänne kutsumatta. ("N.O." on, näetkö, eteläinen lievitys-sana, joka merkitsee *Niggerin-Opettaja*.) Tietysti me emme pitäneet sillä mitään väliä, vaan aiomme kutsua heidät luoksemme juuri niin usein, kuin vaan voimme, osittain siitä syystä, että tahdomme osottaa, etteivät semmoiset asiat vaikuta meihin, osittain myöskin sen vuoksi, että täällä-käynti näyttää huvittavan heitä niin paljon.

Joku aika takaperin Comfort päätti perustaa sunnuntaikoulun mustalle kansalle, koska heitä on sangen paljon näillä tienoilla eikä löydy minkäänlaista koulua heitä varten likempänä, kuin Verdenton'issa. Hän neuvotteli siis muutamien heidän etevimpien miestensä kanssa ja he tekivät holvikäytävän kasvavista puista ja asettivat muutamia penkkejä yhteen lehtoon aivan likelle rakennusta; ja sinun pitäisi saada nähdä, mimmoisia ihmisjoukkoja kokoontuu sinne sunnuntai-iltapäivinä. Pari kolme valkoista miestä tuli ensin ikäänkuin katsomaan, mitä toimitettaisiin. Comfort käski heidän ottaa jonkun luokan itselleen ja auttaa meitä opettamaan noita ihmisraukkoja. Eräs vanha mies, jolla oli pitkät, valkoiset hiukset, kummalliset mustat silmät ja lempeä, mieluisa ääni, tuli esiin ja sanoi, että se oli hyvä työ ja että hän kiitti Jumalaa, joka oli johdattanut tämän uuden naapurin mieleen tehdä sitä; ja hän puolestansa tahtoi tehdä kaikki, mitä hänen voimassaan oli, auttaaksensa häntä.

Toiset seisoiivat kauempana eivätkä näyttäneet tietävän, mitä tehdä tässä asiassa. Vanhan miehen nimi on George D. Garnet. Hän on hugenottilaista sukuperää ja kuuluu eräasen suureen eteläiseen perhekuntaan, jonka nimi on täksi väännetty sen alkuperäisestä kirjoitustavasta. Hän on hyvin ylpeä sukuperästänsä ja taipui meidän puoleemme, koska meidänkin nimi oli franskalainen. Hän on diakonus Baptistein seurakunnassa Mayfield'issa, noin kaksikymmentä penikulmaa tästä. Hän sanoo ihan antaumisen päivästä asti koettaneensa saada seurakuntaansa toimittamaan mustaa sunnuntaikoulua; mutta he eivät tahdo kuulla häntä. Hän on usein jäänyt teetä juomaan meille, ja hän on meistä todella erittäin huvittavainen. Hän on hyvin intomielinen, joka näkyy sekä siitä, mitä hän puhuu, että myöskin niistä kertomuksista, joita musta kansa juttelee hänestä. Hän sanoo, että hän oli orjanpitäjä, joka katsoi orjuutta vääräksi — 'virginialainen abolitionisti', niinkuin hän sanoo. Musta kansa kertoo, että hänen oli tapa ostaa orjia, jotka halusivat päästä vapaiksi, ja antoi heidän työllänsä hankkia vapautensa. Hän ei ollut mikään rikas mies, ainoastaan semmoinen 'tavallinen eläjä', niinkuin sanotaan; mutta tällä tapaa hän osti ja vapautti paljon orjia.

Musta kansa kerääntyy meidän ympärillemme, ikäänkuin he ajattelisivat, että 'Yankee-översti' voisi tehdä kaikki ja antaa heille kaikille työtä. Minä luulen, että voisin saada sata palvelustyttöä, jos ottaisin kaikki, jotka tulevat tänne, ja Lily'lle on tarjoutunut hoitajattaria niin kylläksi, että he voisivat ottaa hoimiinsa kaikki lapset sinun kaupungissasi.

Comfort on päättänyt myydä kaikki Warrington'in maat, paitsi sata acre'a. Loput ovat kummallakin puolella jokea ja sopivat hyvin jaettaviksi kymmenen ja kahdenkymmenen acre'n pikku maatiloiksi mustille miehille, sillä ne antaisivat heille ylämaata, jossa elää, hiukan hirssiä ja kappaleen hyvää viljelysmaata. Hän aikoo rakentaa niihin veistämättömistä puista pieniä asuntoja ja myydä ne mustalle kansalle kuudeksi tai kymmeneksi vuodeksi. Siitä tulee oikein pieni kaupunki.

Me toivomme voivamme tehdä jotakin hyvää ja luotamme siihen, että ihmisten joutavat ennakkoluulot vähitellen kuluvat pois. On kummallista, kuinka herkkä-uskoisia he kuitenkin ovat. Joku vanha talon-emäntä, joka moniaita päiviä takaperin toi muutamia kapineita tänne myytäväksi, sanoi kuulleensa, että översti oli tullut alas tänne 'nostamaan niggereitä valkoisia ihmisiä vastaan', ja tahtoi tietää, oliko siinä perää! Hänellä oli nuuskapurus suussa eikä hän eikä hänen molemmat täysikasvuiset tyttärensä osanneet lukea eikä kirjoittaa. On ihmeellistä, että täällä löytyy niin paljon, jotka ovat niin taitamattomia; ja ne, jotka eivät ole taitamattomia, ovat täynnänsä kummallisia ennakkoluuloja kaikkia vastaan, jotka eivät ole heidän omaa erityistä joukkoansa eivätkä ajattele ja usko aivan niinkuin he.

Me olemme kuulleet muutamia kertomuksia vastuksista, jotka ovat kohdanneet Pohjoisvaltojen miehiä muutamissa paikoissa Etelässä; mutta me toivomme, että ne ovat liioiteltut.

Sinun ainainen

Metta'si.

XI LUKU.

Kissa vieraassa ylisessä.

Servosse puuhasi hyvin ahkerasti seuraavana talvena ja keväänä, rakentaen niitä huoneita, joita Metta mainitsi, sekä asettaen kuntoon ja myyden ison osan maatilastaan. Hän huomasi, että hyvämaineiset ja ahkerat mustat miehet olivat halukkaat ostamaan maata, jota ei kukaan muu mielellään tahtonut myydä heille. Hän osti muutamia Konfedereerattujen rakennuksia, jotka hallitus möi, purkasi ne ja pystytti aineksista joukon sieviä ja tukevia pieniä asuntoja niille palstoille, jotka hän myi. Hän auttoi myöskin monta heistä ostamaan hevosia, osti muutamissa tapauksissa itse heille, suostuen ottamaan maksoa niistä eloissa ja rehuissa vastaisista vuodentuloista. Sillä välillä hän pani paljon työtä Warrington'in parantamiseen, toivoen palkkansa tuleentuvan niistä tuhansista hedelmäpuusta, jotka Mr. Noyotte oli istuttanut ja jotka olivat kasvaneet täysikantaviksi, vaikka niitä oli laiminlyöty tämän kuoleman jälkeen. Nämät puut ja köynnökset siivottiin ja hoidettiin kaikki suurella huolella; ja Warrington, jonka kasvoihin huolimattomuuden ja häviön leima ennen oli painettuna, alkoi nyt näyttää sievältä ja kukoistavalta. Tosin niissä kaupoissa, jotka hän oli tehnyt mustien miesten kanssa, huomattiin muutamia virheitä sen johdosta, että niillä oli taipumus edistää "niggeriyhtäläisyyttä"; mutta hän oli niin hyväluontoinen ja suora asiassa, että siitä ainoastaan vähäisen puhuttiin eikä mitään tehty siihen aikaan, vaikka hän kuuli yhdistyksistä muutamissa osissa valtiossa, jotka olivat perustetut estämään mustaa kansaa maata ostamasta tai hevosia omistamasta.

Seuraavaa kesää oli paljon kulunut, kun hän jonakin päivänä lähti valtiolliseen kokoukseen, jota pidettiin vähäisessä lehdossa noin seitsemän penikulman päässä Warrington'ista. Tämä kokous oli kuulutettu maan yleisten asiain keskustelemiseksi. Eteviä puhujia ilmoitettiin saapuvan sinne; ja Servosse oli hyvin utelias sekä näkemään semmoista kokousta että myöskin kuulemaan, mitä puhujilla oli sanottavaa. Hän ei ollut koskaan ollut mikään poliitikko eikä tahtonut eikä toivonut semmoiseksi tulewansa. Hän ratsasti kokoukseen, jonka hän huomasi paljon isommaksi, kuin hän oli odottanut, sillä koko tuhat henkeä oli kokoontunut sinne. Melkein jokainen mies tuli ratsastaen tai jalkaisin; ja hevoset seisoivat ylt'ympäri sidottuina puitten matalampiin oksiin siinä lehdossa, jossa kokous oli. Siellä pidettiin monta semmoista puhetta, jotka ovat omituiset eteläisille vaalikokouksille ja sisältävät runsaasti voimallisia, karkeita ja sattuvia sanoja, uhkuvat sukkeluudesta ja humorista ja kovasti höystetään pöyhkeillä lauseilla. Kertomuksia, joitten sopivaisuus oli epäiltävä, kuului kosolta ja mitä selvimpiä personallisia hyökkäyksiä harjotettiin.

Servosse istui keskellä joukkoa, nauttien suuresti tästä uudesta kokemuksesta ja kummastellen, kuinka ihmiset saattoivat iloksensa kiistää niin tulisesti toistensa teoista sodan aikana ja ennen sotaa. Se näytti kaikki hyvin hupaiselta hänestä. Mutta, kun he rupesivat lausumaan ajatuksiansa tulevaisuudesta, hän kiinnitti huomiotansa toisesta syystä. Se lukia, joka tahtoo ajatuksissaan seurata muutamia vuosia taaksepäin taikka kysellä muistoonpanoja, jotka eivät vielä ole muuttuneet historiaksi, huomannee, että tämä tapahtui sen aikakauden alussa, joka sitten on käynyt mainioksi "uudestaan rakentamisen" aikakautena. Se suunnitelma, jota Toimeenpania[22] silloin koetti noudattaa, oli sama, joka sittemmin on tullut tunnetuksi "presidentin suunnitelmana", jonka lisäksi tuli "Howard'in parannus" ja joka riippui erityisten äsken kapinoitsevien valtojen hyväksymisestä. Edellä käyvät ehdot olivat: orjuuden hävittäminen perustuslaillisen asetuksen kautta, juhlallinen luopuminen oikeudesta erota unionista ja Konfedereerattujen valtiovelkojen kieltäminen. Vapautettujen neekerien vastainen tila oli tietysti erittäin tärkeä kysymys, vaikka se jätettiin kokonaan eri valtioiden ratkaistavaksi.

Näin syntyvien kysymysten keskustelemiseksi oli puheena oleva kokous kuulutettu.

Erimielisten puolueitten suuri riidan aine oli, pitäisikö sallia äsken vapautetun kansan todistaa oikeuden edessä.

"Kuinka!" sanoi eräs puhuja, "sallia niggerin todistaa! sallia hänen vannoa pois teidän oikeutenne ja minun! Ei koskaan! Meitä on sorrettu ja häväisty! Parhaita miehiämme on pantu pannaan; mutta niin

syvälle emme vielä ole vaipuneet, että taipuisimme tähän. Meidän oikeutemme ovat liian pyhät, että ne laskettaisiin valapattoisten niggerien armon alle!"

Tämä mielipide näytti saavuttavan hyvin suurta kannatusta läsnä-olevien ääntö-valtaisten puolelta ja moni suosion-osotusten myrsky tervehti sitä puhetta, josta se oli osa. Kun kokous näytti lähestyvän loppuansa ja Servosse mietti mennäksensä kotiin, kuuli hän kummastukseksensa viimeisen puhujan yksinkertaiselta puhelavalta vielä kerran puhuttelevan kokousta ja ilmeisesti viittaavan häneen itseän.

"Herra esimies", hän lausui, "minä näen erään miehen olevan täällä, joka äsken on muuttanut keskuuteemme yhdestä Pohjoisvallasta ja koko päivän kuunnellut täällä, mitä olemme puhuneet, vakojanako vai kansalaisena, sitä en tiedä. Yleisesti kerrotaan, että joku yhdistys Pohjassa on lähettänyt hänet tänne auttamaan, kun hävittävät laitoksemme ja kääntävät kaikki ylös-alaisin. Minä olen kuullut, että hän suosii yhteiskunnallista yhtäläisyyttä, niggeri-todistajia, niggeri-juryja ja niggeri-ääntäjiä. Minä en tunne tätä asiaa, vaan olen ainoastaan kuullut sen; ja saattaa olla, että teen vääryyttä hänelle. Minä toivon, että teen, ja, jos niin, että hänelle nyt annetaan tilaisuutta astua esiin ja kieltää asiaa. Jos hän on tullut meidän joukkoomme *bonafide*-kansalaisena,[23] joka harrastaa kansamme etua, on hänen nyt hyvä aika saattaa se tunnetuksi. Jos hän on tullut alentamaan ja polkemaan meitä, tahtoisimme tietää, mikä syy hänellä on semmoiseen menetykseen. Kaikissa tapauksissa tahtoisimme kaikki kuulla översti Servosse'a; ja minä esittelen, että häntä pyydetäisiin puhuttelemaan tätä kokousta".

Jos tulipommi olisi pudonnut Hullun jalkain juureen, se ei olisi voinut hämmästyttää häntä enemmän. Hän näki kohta tarkoituksen. Vaughn ja muutamat muut, joilla, niin hänen oli syy luulla, ei ollut mitään ystävällisiä tunteita hänen suhteensa, olivat ilmeisesti yllyttäneet tähän puheeseen. He kokoontuivat paraikaa puhujan ympärille; ja tuskin oli tämä lakannut puhumasta, ennenkuin he alkoivat huutaa: "Servosse! Servosse! Servosse!"

Esimies nousi ja sanoi jotakin keskellä hälinää. Servosse kuuli ainoastaan muutamia sanoja: —

"Esitelty ja puollustettu — Servosse — puhutella — kokousta. Jotka tahtovat — niin". Kolme "niin"-myrskyä puhkesi. "Jotka vastustavat — ei". Haudan hiljaisuus; ja sitten seurasi pitkä äänettämyys, jota ainoastaan joku satunnainen "Servosse"-huuto pahansuopain joukosta puhelavan oikealta puolelta keskeytti.

Servosse pudisti päätänsä esimiehelle; mutta huudot kävivät kahta lukuisemmiksi ja huomattiin, että väkijoukko jollakin tapaa sulkeutui ahtaammaksi ilmeisesti hyvin uteliaana tietämään seurausta tästä kutsumuksesta.

"Tuokaat hän esiin!" huusi Vaughn ympärillä seisoville. "Tuokaat hän esiin! Me emme ole moneen aikaan kuulleet kenenkään Yankeen puhuvan".

"Servosse! Servosse! Servosse!" huusi väkijoukko. Ne, jotka seisoivat hänen ympärillensä, alkoivat, hänen vastaväitöksistään huolimatta, tunkea häntä puhelavaa kohden. He olivat aivan kunnioittavaisia ja hyvällä tuulella, mutta olivat nähtävästi päättäneet saada kuulla uuden naapurinsa puhuvan tai muuten tehdä jonkunlaista pilaa hänen kanssaan.

"Oh, tuokaat hän tänne!" huusi Vaughn puhelavalta. "Älkää pitkö häntä kokonaan itseänne varten, gentlemanit. Me emme voi kuulla sanaakaan tänne. Antakaat meille joku tilaisuus kuulla!"

Tätä leikkipuhetta tervehdittiin huudolla; ja kymmenkunta vahvaa kättä tarttui Servosse'en, joka yhä väitteli vastaan ja pyysi päästäksensä, kantoi hänet istuinrivien välitse — yksinkertaisia honkalautoja pölkkyjen päälle asetettuina — ja nosti hänet ylös puhelavalle kesken kaikuvia nauruja.

"Me olemme saaneet hänet nyt", kuuli hän Vaughn'in sanovan puoluelaisillensa. "Hänen täytyy pitää puhe ja sitten översti Johnson voi aika tavalla löylytellä häntä". Taas huudettiin "puhe! puhe! puhe!" Sitten esimies kutsui kokouksen järjestykseen; ja äänettämyys syntyi, paitsi että silloin tällöin kuului joku kehoituksen sana, todellinen tai leikkilinen: — "puhe! alottakaat! suokaat heidän kuulla, 'Yank'!" j.n.e.

Servosse oli huomannut, etteivät kaikki suinkaan vetäneet yhtä hankaa. Totta oli, että siellä oli joku näennäinen yksimielisyys, koska ne, jotka eivät kannattaneet sitä katsantotapaa, joka oli esiin tuotu, olivat äänettömät eivätkä ilmoittaneet poikkeavia ajatuksiansa. Hän tiesi, että tämä maakunta oli yksi semmoinen, jota oli sanottu "unionistiseksi maakunnaksi", kun sota alkoi; ja siellä löytyi vielä melkoinen osue, jonka taipumukset olivat olleet kapinaa vastaan ja joka vaan muisti sitä pelkkänä pahana. He olivat kärsineet kovasti sen pitkällisyydestä ja seurauksista ja tuskitelleet niitä mahtavia juonia, joilla kansakunta pakoitettiin taisteluun. Hän oli kokouksen kuluessa huomannut kaikki nämät; ja nyt, kun niitten, jotka hän tunsu vihamiehiksensä, oli onnistunut saada hänet tämmöiseen asemaan, hän päätti kasvoista kasvoin kohdata kaikki eikä sallia heidän saavuttaa mitään etua, jos hän voisi sitä estää.

Hän mukaantui siis oloonsa ja sanoi hyvänsävyisesti: —

"Hyvä, gentlemanit, minä olen kuullut, että —

"Yhdessä miest' on rantaan hevosta tuomaan,
Mut' eivät tuhannetkaan saa sitä juomaan!"

"Kun siis olette osottaneet voivanne saada minut käsiinne ja nostaa minut puhelavalle, aion näyttää, ettette saa minulta mitään puhetta, jollette pidä minulle yhtä. Kuitenkin olen minä hyvin kiitollinen teille siitä, että panitte minut ylös tänne, koska nuo karkeat selättömät penkit tuntuivat erittäin kovalta ja minä epäilemättä istun paljon mukavammin tällä tuolilla".

Jonka jälkeen hän otti yhden tuolin, joka seiso i pöydän vieressä likellä esimiestä, ja istui tyvenesti siihen. Se mielenmaltti, jota hän tämän tempun kautta osotti, teki hyvän vaikutuksen joukkoon ja sitä tervehdittiin hurraalla, naurulla ja huudoilla: "hyvä!" "niin oikein!" ja muilla ihmettelemisen merkeillä. Jos niillä, jotka ensin nostivat huudon, oli ollut aikomus pakoittaa häntä suorasta päästään pitämään puhetta tälle joukolle, joka jo oli kiihtynyt semmoisesta keskustelusta, jonka he tiesivät olevan aivan vastakkaisen niille mielipiteille, jotka hänellä epäilemättä oli, sitä varten, että häntä kohtaisi vastustus, oli hän nyt vähällä pettää heitä heidän toiveissaan. Sen sijaan, että hän olisi pitänyt vihastuttavan puheen tai heidän mielihyväkseen kokonaan hämmentynyt, oli hän yksinkertaisesti kieltänyt takertumasta siihen verkkoon, joka levitettiin hänen eteensä, sillä, että hän kylmäkiskoisesti puollusti oikeuttansa puhua tai olla puhumatta, sen mukaan, kuin hän itse tahtoi. Ja kuuntelijajoukko selvästi hyväksyi häntä.

Esimies, vanha, kohtelias gentlemani, jonka koko ulkomuoto todisti hänen luonnettansa, säädyllyisyyttänsä ja mielenmalttiansa, tuns i nähtävästi, että tulokasta oli kohdeltu raa'asti ja että hän itse tietämättänsä oli joutunut häijyn loukkauksen toimeenpaniaksi. Selvästi näkyi, että vieras käsitti asian siksi, eikä esimies voinut sallia, että häntä syytettäisiin tämmöisestä taitamattomuudesta. Hän nousi siis ja, kääntyen toisella tuolilla istuvan puoleen, lausui kohteliaasti: — "Minulla ei ole kunnia olla tuttava teidän kanssanne, Sir; mutta minä otaksun, että te olette se gentlemani, jota on kutsuttu översti Servosse'ksi".

Jälkimäinen kumarsi myöntäväisesti.

"Minä vakuutan teille, Sir, että minun on onni tuntea teidät, koska olen kuullut niin paljon teidän hyväksenne, että olen toivonut itselleni suurta huvia teidän tuttavuudestanne".

Servosse punehtui niinkuin lapsi; sillä ei löydy mitään ihmisluokkaa, jonka hyväileminen on niin valloittava, kuin sen, johon esimies kuului, koska se on yhdistetty heissä siihen arvokkaasen käytökseen, joka antaa erityisen voiman helpoimmallekin lauselmalle.

"Minä olen varma, Sir", jatkoi esimies, "ettei mikään voisi tuottaa minulle suurempaa iloa, kuin kuulla teidän ajatuksianne niistä kansalais-velvollisuuksista, jotka meillä on tällä erittäin koettavalla aikakaudella meidän historiassamme; ja minä olen vakuutettu siitä, että semmoinen on myöskin tämän kokouksen harras tahto. (Niin, niin-huutoja.) Se tapa, jolla teitä kehoitettiin siihen, ehkä näyttää teistä vähän raa'alta ja olikin todella anteeksi antamaton, jos ajattelee sitä tosi-asiaa, että olette vieras. Minä toivon kuitenkin, ettei se aikaan saata sitä, ettemme saa kuulla teidän mielipiteitän ne. Luultavaa on, että, katsottuina teidän kannaltanne, nykyiset tapaukset käsitetään toisella tavalla, kuin käsitetään, jos katsotaan niitä meidän kannaltamme; mutta me olemme yhtyneet naapureina ja sopii toivoa, että mielipiteittemme vaihtaminen tekee meidän hyvää. Minä toivon sen vuoksi, että sallitte minun esitellä itsenne tälle kuunteliakunnalle ja että lausutte muutamia ajatuksia, jollei minkään muun vuoksi, niin sen vuoksi, että näytätte, ettette pidä mitään pahaa mieltä ehdottomasta taitamattomuudestamme".

"Servosse! Servosse! Översti Servosse!"-huutoja.

Oli mahdoton vastata näin hyvin sovitettuun anteeksipyyntöön ja ehdotukseen muulla tavalla, kuin myöntäväisesti. Servosse huomasi sen ja nousten antoi kättä esimiehelle, joka muodonmukaisesti esitteli häntä kuunteliakunnalle. Uteliaasti odottaen väkijoukko kokoontui puhelavan ympärille ja pieni parvi mustia miehiä, jotka koko päivän olivat pysyneet kuunteliakunnan ulkoreunalla, ikäänkuin epäillen oikeuttansa olla läsnä, alkoi nyt toinen toisensa perästä lähestyä puhujan paikkaa. Tulokkaan lyhyet, selvät lauseet erisivät kokonaan niitten kukkaisasta ja vähän liiaksi valmistetusta puheesta, jotka olivat astuneet esiin ennen häntä. Se oli Luoteen totinen käytännöllisyys ja yltäkylläinen elinvoima verrattuna Etelän epäkäytölliseen ja väitteliiäsen uhkavarmuuteen.

XII LUKU.

Pakoitettu suorasta päästään puhumaan.

"Gentlemanit", hän lausui, "minä en ole tullut tänne mitään puhetta pitämään. Minä en ole mikään puhuja enkä poliitikko. Minä en ole eläessäni pitänyt mitään valtiollista puhetta enkä suinkaan ole valmistanut itseäni tänäänkään alottamaan. Minä olen ostanut kodin teidän keskellänne ja tullut rehellisesti jakamaan kohtaloa teidän kanssanne. Olenko menetellyt viisaasti vai tehnyt hullun yrityksen, sen saa tulevaisuus osottaa. Minun täytyy sanoa, että, siitä päättäen, mitä olen täällä tänään kuullut ja kuullut ääneen kiitettävän, olen taipuisa ajattelemaan, että jälkimäinen arvelu on oikea. Esimiehemme on viitannut siihen, että minun mielipiteeni ehkä ovat toisenlaiset, kuin teidän; ja, koska tämä tosi-asia näyttää olevan tunnettu kaikille, on arvattavasti paras, että minä sitä varten, että eroisimme hyvinä ystävinä, en ilmoita teille, mimmoiset mielipiteeni ovat".

"Ei, ei! Jatkakaat!"-huutoja.

"Hyvä, siis, jollette yhdy minun ajatuksiini, muistakaat, että te olette pyytäneet minua lausumaan niitä. Niinkuin olen sanonut, en ole mikään poliitikko enkä toivo koskaan semmoiseksi tulevani. Minä luulen kuitenkin, että minulla on tavallinen järki ja aikomukseni on koettaa oppia jotakin siitä, mitä tapahtuu maailmassa niin kauan, kuin olen siinä. Minä en tahdo keskustella siitä, mitä on tehty eikä siitä, kuka sen teki. Minä tahdon vaan sanoa yhden asian lähimmäisestä tulevaisuudesta. Minä olen kuullut paljon tänään siitä, mitä Etelä kaipaa ja sen välttämättömästi täytyy saada; mitä te tahdotte tehdä ja mitä ette tahdo tehdä. Minun ymmärtääkseni teillä on kaksi yksinkertaista kysymystä vastattavana: ensiksi, mitä *voitte* tehdä? Ja, toiseksi, mitä *tahdotte* tehdä? Paljon on puhuttu tänään vapautettujen päästämisestä todistamaan oikeuden eteen, näitten valtioiden sotavelan kieltämisestä ja kahdesta tai kolmesta samanlaisesta kysymyksestä. Sallikaat minun sanoa, että, minun luullakseni, hukkaatte aikaanne tämmöisiä asioita miettimällä. Ne ovat jo ratkaistut. Kentiesi näyttää olevan vääryyttä siinä; mutta näitten valtioiden sotavelkaa ei koskaan makseta. Eikä voi jättää vapautettuja ilman oikeutta todistaa tuomio-istuimien edessä. Se ei eroita ollenkaan tässä suhteessa, suostutteko nyt tarjottuihin ehtoihin vai ei, — taikka, siinä on ehkä tämä eroitus: tavallisesti on parempi kohdata ikävää täytymystä puolitiessä, kuin odottaa siksi, kuin se itse-altansa tunkee päällenne".

"Tapausten logiki on määrännyt nämät asiat. Sotavelka kävi yhtä arvottomaksi, kuin paljas paperi, kun Lee[24] antautui, eikä mikään voi jälleen elvyttää sitä. Laittoman perustuksen tahra pysyy ja on aina pysyvä siinä. Niin myöskin mitä siihen tulee, että mustan miehen sallitaan todistaa. Tämä on päätetty asia. Hänen sallittiin todistaa tappelutanterella ja hänen sallittaneen todistaa oikeustoissa. Sotamiehen valan vannoessaan, hän saavutti oikeuden vannoa vieraana miehenä. Nämät, sanon minä, ovat jo *teko-asioita*".

"Se käytöllinen kysymys, jota teidän sopii miettiä, on: kuinka suuressa määrässä ja kuinka pian kansalais-oikeuksia annetaan vapautetuille? Te olette tänään kannattaneet sitä väitettä, joka on useasti tehty, ettei Etelä koskaan kärsisi 'niggerien ääntö-oikeutta'. Mutta minä taas sanon: Etelällä ei ole minkäänlaista tekemistä tämän kysymyksen kanssa. Sota ratkaisi senkin".

"Me tahdomme toiset neljä vuotta siitä, ennenkuin taivumme", keskeytti Vaughn kovasti kiihtyneenä. Hyväksyvä humina kuului suuresta osasta kuuntelioista tässä pysähdyksessä. Puhuja ei näyttänyt ollenkaan hämmästyneeltä, vaan, kääntyen Vaughn'in puoleen, sanoi: —

"Ei, minun toivoakseni, översti. *Minä* olen saanut siitä kylläksi; mutta jos *te* tahdotte sitä, lainatkaat minulle kainalosauvanne ja antakaat minun tällä kertaa yhtyä raajarikko-prikatiin, annatteko?"

Se naurun jyminä, joka seurasi, keskeytti puhujaa pitkäksi aikaa ja teki Vaughn'ista kummastuksen kuvan. Että vieras rohkenisi tämmöiseen vastaukseen eteläiselle gentlemanille, oli jotakin, jota hän ei ensinkään voinut käsittää.

"Niinkuin sanoin", Hullu jatkoi, "mustien ääntö-oikeuden yleisen kysymyksen kanssa teillä ei ole mitään tekemistä. Se on jo täysi tosi-asia. Sitä ei ole vielä pantu asetuskirjaan, mutta se on sallimuksen kirjassa. *Tämä* kysymys on kuitenkin vielä teidän käsissänne: onko ääntö-oikeus annettava neekereille kerrassaan vai vähitellen? Jos omasta tahdostanne suostutte antamaan kansalais-oikeuksia jollekulle osalle heistä, jolla on joku määrätty tunnusmerkki — tietoja, varallisuutta tai mitä hyvänsä — ja lopulle, kun he saavuttavat tämän edistyskannan, se on riittävä tähän aikaan. Odottakaat, epäilkäät ja kieltäkää, ja yhteinen hallitus antaa heille kaikille samaan aikaan nämät oikeudet. Te sanotte sitä suureksi onnettomuudeksi. Siinä tapauksessa teidän tulee tehdä se niin keveäksi, kuin mahdollista. Jos annatte vaali-oikeuden jokaiselle mustalle miehelle, jolla on sadan dollarin arvoinen kiinteä omaisuus, ja jokaiselle, joka osaa lukea ja kirjoittaa, on kansakunta oleva tyytyväinen. Kieltäkää, ja kaikille

annetaan tämä oikeus teidän tahtonne tai pelkoanne kysymättä".

"Minä olen sanonut teille, ei, mikä minun luullakseni pitäisi olla, vaan, mikä minun ymmärtääkseni todella on teko-asiana nykyisessä asemassa. Minä näen kyllä, ettette kaikki ajattele, niinkuin minä, kenties ei kukaan teistä; mutta asia sietää miettimistä. Älkää unhattako, mitä sanon teille ja, jollette hyväksy mielipiteitäni, muistakaat, että te pakoititte minua sanomaan, mitä olen sanonut, yhtä paljon kiihkeitten vaatimustenne, kuin esimiehenne ystävällisen kehoituksen kautta".

Hänen vaiettuansa seurasi jonkunlainen raskas, hämmästynyt äänettömyys. Juuri hänen puheensa rohkeus näytti vieneen kaiken voiman, jollei kaikkea halua, vastata. Muutamat hänen kuunteliensa katselivat häntä vihaisella, synkällä kummastuksella, toiset taas näyttivät tylsästi ihmettelevän, että kukaan oli rohjennut semmoisia väittää. Moniaat harvat näyttivät katselevan häntä jonkunlaisilla ystävällisillä tunteilla, mutta eivät osottaneet minkäänlaista suostumuksen merkkiä. Esimies nousi ja arveli, että puhujan mielipiteet olivat jotenkin kummastuttavia ja hänen luullaksensa aivan uusia kuunteliakunnalle, niinkuin hänellekin. Niinkuin översti Servosse oli sanonut, ne sietäisivät miettimistä; ja kuunteliain puolesta hän ilmoitti översti Servosse'lle heidän kiitoksensa siitä, että hän niin erittäin suoraan ja selvästi oli tuonut esiin ajatuksensa. Jollei ollut mitään muuta asiaa, lykättiin kokous toistaiseksi.

Sitten väkijoukko hajosi; ja vähän aikaa esimiehen ja muutamien muitten kanssa keskusteltuaan Hullu nousi hevosensa selkään ja ratsasti kotiinpäin.

XIII LUKU.

Sukkela temppu.

Hän ei ollut ehtinyt kauas, ennenkuin hän, laskien jotakin mäkeä alaspäin vähäistä joen haaraa kohden, saavutti kaksi miestä, jotka nähtävästi kuljeksivat joutilaina, odottaen jotakuta, jonka oli määrä saada heidät kiinni. Hän tunsu heidät miehiksi, joita hän oli nähnyt kokouksessa. Kun hän ennätti heidän luoksensa, he tervehtivät häntä iloisesti, vaikka muutoin käyttivät itsensä, niinkuin joku asia olisi pidättänyt heitä. Päivä oli laskemallaan; ja länteen päin katsoen arveli toinen heistä: —

"Te lähдете takaisin Warrington'iin tänä iltana, översti?"

"Niin lähden", kuului vastaus. "Se on juuri hauska tunnin matka".

"On varmaan hyvin pimeä, ennenkuin pääsette sinne", lausui kysyjä varovaisesti.

"Vähäinen kuuvalo tekee kaikki vaan hupaisemmaksi", vastasi hän nauraen.

"Jos tahdotte ottaa vastaan köyhän väen vieraanvaraisuutta", sanoi toinen mies vähän tuskissaan, "olette tervetullut illalliselle ja makuusijalle minun talooni. Se on aivan likellä tässä", jatkoi hän, "ei enemmän kuin korkeintaan penikulman matkan päässä teidän tiestänne. Sopiihan teidän ratsastaa sinne ja jäädä edes illalliselle. Se ei viivyttäisi teitä kauan ja me juttelisimme hyvin mielellämme vähän teidän kanssanne".

"Ei, kiitoksia paljon", vastasi hän; "vaimoni odottaa minua ja hän kävisi levottomaksi, jollen palaisi pimeään tullen tai vähän sen jälkeen. Hyvää iltaa!"

Hän kiidätti jo hevostansa, kun toinen miehistä huusi hänen perästänsä heidän omituisella tavallaan:

"Oi vieras! odottakaat hetki. Älkää pysähtykö, vaan kulkekaat eteenpäin juuri niin, kuin me ainoastaan toivottaisimme teille hyvää päivää. Minä en tahdo säikähyttää teitä; mutta se on minun ajatukseni, että teidän olisi paras olla lähtemättä kotiin suoraa tietä tuon puheen jälkeen, jonka piditte tänään".

"Miksi niin?"

"No, näettekö, siellä oli joukko tuimia miehiä, jotka kauheasti suuttuivat siitä, mitä sanoitte niggereistä, vaikka minä tahdon tulla kirotuksi, jollen usko, että jokainen sana oli yhtä tosi, kuin evankeliumi. Kuitenkin he ovat vimmassaan siitä; ja löytyy kaupunkilaisia, jotka ovat yllyttäneet heitä seisauttamaan teitä jossakin paikassa matkallanne kotiin, ja he voivat aikaan saattaa teille jotakin

pahaa. Minä en luule, että heidän on aikomus vahingoittaa teitä; mutta toiselta puolelta ei kukaan voi sanoa, mitä semmoinen joukko saattaa tehdä".

"Te sanotte, että he aikovat asettua väijyksiin minua vastaan?"

"No, ei! me emme sitä sanoneet: sanoimmeko, Bill?" vedoten kumppaniinsa. "Mutta me ajattelimme, että he ehkä seisauttaisivat teitä ja kohtelisivat teitä raa'asti".

"Te luulette siis, että he aikovat seisauttaa minua. *Missä* luulette heidän tekevän sitä?" hän kysyi.

"Oh, me emme tiedä sitä! Muistakaat, ettemme sano sitä; mutta *ehkä* he sen tekevät ja, *jos* niin, se luultavasti tapahtuisi kaalamon luona".

"Kaikki oikein, ystäväni. Kun minua seisautetaan, olisi se kummaa, jollei joku joudu vahinkoon".

"Parempi olisi nyt jäädä meille", arvelivat hänen uudet ystävänsä levottomasti, "eikä mennä vaaraan, kun yhtä helposti voitte välttää sitä".

"Ei, paljon kiitoksia", hän vastasi; "minä menen kotiin eikä kukaan ole minua siitä estävä".

Hän kannusti hevostansa, mutta oli päässyt vaan lyhyen matkaa eteenpäin, kun pieni kivi putosi tielle hänen eteensä ja sitten toinen, ilmeisesti heitettyinä pensastosta oikealta puolelta. Hän seisautti hevonsa ja aikoi juuri vetää pistoolin vyöstänsä, kun hän kuuli jonkun, nähtävästi mustan miehen, sanovan: —

"Oi, master översti! Älkää ampuko!" ja samalla hän näki mustien kasvojen, joita harmaa tukka ja poskiparta ympäröitsi, kurkistelevan esiin jonkun pensaan takaa.

"Astukaat alas hevosenne selästä ja jääkää tänne hetkeksi, että kerron teille jotakin".

"Mitä tahdotte?" toinen kysyi levottomasti. "Päivä laskee ennen pitkää enkä minä tahdo tulla myöhään kotiin".

"Voi minua! kuulkaat, mitä hän nyt sanoo!" lausui musta mies moittivaisesti. "Niinkuin vanha Jerry koskaan olisi tahtonut pidättää häntä poissa kotoa!"

"No, mikä nyt on, Jerry? Kiireet paikat!" sanoi Servosse, kun hän astui maahan ja talutti hevostansa siihen tiheään viidakkoon, jossa mies oli. Vähintäkään pahaa pelkäämättä hän sen teki. Hän ei tuntenut tätä miestä eikä ollut koskaan ennen nähnyt häntä, paitsi, niinkuin hän luuli, tämän päivän kokouksessa. Häntä oli varoitettu vaarasta; mutta semmoinen oli hänen luottamuksensa jokaisen mustan miehen hyväsuontiin, että hän jätti valtatie ja tuli ilman pelotta viidakkoon häntä kohtaamaan. Se luottamus mustan miehen uskollisuuteen, ta'attavaisuuteen ja varovaisuuteen, jonka hänen palveluksensa Federalistein soturina oli synnyttänyt, ei ollut vielä kadonnut.

"He ovat teitä odottamassa, Master Översti", sanoi mies melkein kuiskaten, niin pian kuin toinen lähestyi häntä. "Minä olin istunut tänne leväyttämään rampaa jalkaani pensastossa juuri vähä aika takaperin, kun he tulivat ja pysähtyivät aivan likelle sitä paikkaa, jossa olin; ja minä kuulin heidän laskevan koko tuumansa — seisauttaa teitä kaalamon luona ja sidottaa teidät johonkin puuhun metsässä ja ruoskia teitä siitä puheesta, jonka piditte tänään".

Mies tuli esiin pensaansa takaa ja Servosse näki, että hän oli kummallisesti rumentunut eli oikeammin rujostunut taudista. Hän käveli melkein koukussa kahden sauvan nojassa, mutta hänellä oli kuitenkin hyvin kirkkaat ja älykkäät kasvot. Hän muisti nyt, että hän oli nähnyt ne ennen. Hänen nimensä oli Jerry Hunt ja hän asui jossakin uudispaikassa likellä Warrington'ia.

"Kuinka jouduitte olemaan niin kaukana kotoa, Jerry?" hän kysyi kummastuneena.

"Lähdin kuulemaan puheita, Sir. En voi sanoa, miksi. Ajattelin, että Herra oli määrännyt jotakin vanhalle Jerrylle tehtäväksi täällä; lähdin siis varhain ja tulin. Minä tiesin, että Herra lähetti minut, mutta en ymmärtänyt minkä vuoksi, ennenkuin kuulin heidän päättävän ottaa teidät kiinni, Master översti. Silloin minä ymmärsin sen, sillä te olette meidän ystävämmme: *minä* tiedän sen".

Sitten hän kertoi, kuinka, kun hän makasi pensastossa lepäämässä, kuusi miestä tuli pitkin tietä; ja hän kuuli heidän keskenänsä sopivan, kuinka he asettuisivat väijyksiin översti Servosse'a vastaan ja odottaisivat häntä, hickory-puun oksat kädessä. He sanoivat, etteivät menneet vahingoittamaan häntä, vaan ainoastaan opettamaan häntä, ettei hänen käynyt pitää semmoisia jumalattomia puheita, kuin tänpäiväisen, tässä seudussa ilman saamatta selkäänsä juovitetuksi — siinä kaikki".

"Ja missä heidän on määrä olla, Jerry setä?"

"Juuri tällä puolella kaalamoa, Sir — juuri kun kuljette mäkeä alas tuohon syvään uurrekseen".

"Mutta kuinka he voivat tietää, mitä tietä minä tulen? Tie haaraantuu kolme penikulmaa ennen, kuin pääsen joen luo, ja minun sopii yhtä hyvin valita toinen, kuin toinenkin".

"Aivan oikein, Sir!" vastasi setä Jerry. "Kyllä he sitäkin ajattelivat ja sentähden he jättävät tienhaaraan yhden miehen, jolla on hyvä hevonen; hänen tulee ratsastaa sitä tietä, jota ette valitse, antamaan tietoa heille, etenkin jos menette ylätieta, jota he eivät luule, koska tulitte alatieta. He aikovat asettaa viiniköynnöksen uurreksen poikki, pysäyttäöksensä hevosta".

"Ja kuka jää tienhaaraan?"

"Master Savage, Sir".

"Mimmoisella hevosella hän ratsastaa?"

"Hänellä ei ole oleva mitään tienhaarassa, vaan hän on odottavinansa Master Vaughn'in vaunujen tuloa; mutta tuo harmaa tammavarsa on kätkeyty pensaistoon".

"Kaikki oikein, Jerry. Minä olen suuresti kiitollinen. Jollen nyt pidä huolta itsestäni, on se oma vikani. Hyvää yötä!"

"Jumala siunatkoon teitä, Sir!"

Servosse ratsasti eteenpäin, miettien tuumaa, jonka avulla hän voittaisi vihamiehensä. Tällöisen varoituksen jälkeen ei suinkaan ollut mikään vaikea asia välttää heitä; mutta hänen suuttumuksensa oli niin suuri, ettei hän tahtonut tehdä sitä. Siinä ajatuksessa, että häntä väijyttäisiin yhteisellä maantiellä ja rääkättäisiin sen vuoksi, että hän, heidän omasta vaatimuksestaan, vilpittömästi ja yksinkertaisesti oli lausunut ajatuksensa yhteisestä asiasta, oli enemmän kuin hän saati kärsiä. Hän päätti tehdä enemmän, kuin vaan välttää uhkaavaa päällekkarkausta, ja antaa ihmisten tietää, ettei hänen kanssaan käynyt leikkiä laskeminen.

Tienhaaraan tultuansa tapasi hän Savage'n odottamasta, niinkuin hänelle oli ilmoitettu, ja vähäisen juteltuaan hänen kanssansa lähti hän ratsastamaan ylätieta. Savage huusi hänen perästänsä ja vakuutti hänelle, että alatie olisi paljon parempi ja lisäksi lyhyempi tie Warrington'iin.

"No", kuului vastaus, "hevoseni on valinnut tämän tien ja minä annan hänen aina noudattaa omaa tahtoansa, kun matkustamme kotiinpäin".

Se hevonen, josta hän puhui, oli ruskea "messenger", jonka hän oli ottanut jossakin tappelussa ja jolla hän sitten oli palveluksessa ratsastanut melkein kaksi vuotta. Nopeuden, kestävyuden ja ymmärryksen puolesta tällä hevosella oli harva vertainen edes tässä kuuluisassa rodussa. Kaviot, jäsenet ja hengitys olivat hyvät; ja hänen tulensa tuotti kunniaa hänen mainehikkaalle sukuperällensä. Hänen lujuteensa ja kuntoonsa ratsastaja saati luottaa aivan täydellisesti. Hevonen ja mies olivat hyvin toistensa vertaiset; kumpikin tarkoin ymmärsi toisen taipumukset ja tavat.

"Nyt, Lollard", hän sanoi heti kuin häntä ei enää sopinut nähdä siitä paikasta, jossa Savage seisoi, "saavuta vanha 'tabernakeli-kirkko' lyhyimmässä ajassa, minkä voit, ja koeta, emmekö pane näitä gentlemaneja katumaan, että yrittävät voittaa meitä kavaluudella".

"Tabernakeli" oli erään kirkon nimi ylätien varrella noin kahden penikulman päässä alemmasta kaalamosta ja sieltä kävi metsän kautta ratsutie, joka tuli ulos alatielle noin puoli penikulmaa kaalamon ylipuolella. Lähin tarkoitus oli nyt päästä tätä ratsutietä myöten alatielle, ennenkuin Savage ehtisi sen paikan ohitse, jossa nämät molemmat tiet yhtyivät.

Lollard kulki matkaansa lujalla vauhdilla, mutta tasaisesti ja vakavasti ja semmoisella tavalla, joka osotti hänen todellista kelvollisuuttansa. Kun he saapuivat kirkon luo, heitti ratsastaja ohjakset hänen niskallensa ja hypähti maahan. Hän tunsu hyvin jokaisen pensaan kirkon ympärillä, koska hän usein oli käynyt kokouksissa siellä. Hetkisen hapuiltuansa hän notkistui vähäisen hickory-puun puoleen ja leikkasi sen poikki veitsellensä. Siitä tuli noin syltä pitkä vitsa, joka jyrkimmästä paikasta oli läpimitaten ehkä puolentoista tuumaa. Hän karsi pois sen harvat oksat, laski sitten vitsan latvan maahan ja piti sitä jalkansa alla, sillä aikaa kuin hän kiersi tyvipäätä ympäri muutamia kertoja, taitavasti vääntäen syitä niin, etteivät katkeisi äkillisessä lyönnissä. Tämän tehtyänsä hänellä oli semmoinen ase, jota tottuneen kädessä hyvin saatiin pitää pelottavana. Hänellä oli kyllä revolveri vyössänsä; mutta hän päätti olla sitä käyttämättä.

Nousten taas hevosensa selkään, hän syöksähti ratsutietä alaspäin, siksi kuin hän saapui alatielle. Pieni ryhmä petäjiä seisoi kulmassa molempien teitten välissä; ja tämän takana olevalle lauhealle nurmikolle hän seisattui ja, nojautuen eteenpäin, pyyhki hevosensa turpaa, estääksensä sitä hirnumasta

odotetun ratsumiehen tullessa. Hän ei ollut vartonut kuin vähän aikaa, kun hän jo kuuli Savage'n täyttää laukkaa tulevan harmaalla tammavarsallansa. Kuu oli nyt noussut; ja hajalla seisovien petäjänlatvojen välitse hän silloin tällöin erotti ratsastajan, joka tuli pitkin valkoista tietä, milloin selvästi näkyen kuunvalossa, milloin puoleksi varjoon peittyen. Pidättäen siis lujasti hevostansa, siksi kuin toinen oli päässyt ratsutien suun ohitse, hän kannusti urheata raudikkoansa ja oli puolen kymmenen harppauksen jälkeen tammavarsan rinnalla.

Pitkä, notkea hickory-vitsa viuhui ilmassa ja läiskähteli kerta toisensa perästä tamman lanteitten poikki. Kivusta kiusattuna ja pelosta hulluna tämä hypähti eteenpäin ja oli hetken saavuttamattomissa; sillä välin kuin ratsastaja, tuskin vähemmän hämmentyneenä tästä odottamattomasta päällekkarkauksesta, kuin hänen hevosensakaan, kadotti itsehillintönsä ja tahtomattansa lisäsi kannuksen pistokset tämän paon syihin. Se oli kuitenkin vaan hetken loma-aika; sillä voimakas hevonen oli samalla taas hänen rinnallansa ja ehtimän kautta ratsastajan luja käsi pani tukevan raipan viiltämään varsan nahkaa tai ratsastajan hartioita. Tätä vainoavan ja vainotun kilpa-ajoa maantiellä kesti puoliväliin uurrosta asti. Silloin Servosse äkinäisellä ponnistuksella pidätti hevonsensa ja asetti sen kiihtymystä; ja pysyen tien varjokkaalla puolella hän kulki verkalleen, huomatakseen menetyksensä seurauksia. Tällä välin miehet uurroksessa, jotka kuulivat hevostavioin nopean kopinan, päättivät, että miestä, jota he odottivat, oli varoitettu väijyksistä ja että hän riensi näin hurjasti eteenpäin, jotta heidän olisi mahdoton seisauttaa häntä metsässä.

"Taivaitten kautta", lausui yksi, "se tappaa hänet. Avatkaamme viiniköynnös". Ja hän juoksi esiin, puukko kädessä, leikkaamaan sitä poikki.

"Ei", arveli toinen; "jos hän tahtoo taittaa niskansa, on se hänen oma asiansa".

"Niin", sanoi kolmas; "jätä sikseen, Sam. Se on helpoin keino päästä hänestä".

Joku aukko metsässä salli nousevan täysikuun kokonaan valaista uurroksen ylipuolta. Tiheämmiksi, yhä tiheämmiksi kävivät vimmastuneen hevosen askelet — likemmäksi, yhä likemmäksi ne tulivat väijyksiä, joita ratsastajan ystävät olivat asettaneet toista varten. Kauhastunut ratsastaja, tietäen sen kohtalon, joka oli hänen edessään, oli turhaan koettanut pysäyttää häntä, oli katkaissut ohjokset sitä tehdessään ja pysyi nyt hirveässä pelossa kiinni satulassa.

"Hyvä Jumala! kuinka hän ratsastaa!" sanoi yksi.

"Voi! miehet, tässä tehdään murha!" huudahti toinen, ja yhteisestä kehoituksesta he juoksivat esiin leikkaamaan köyttä poikki. Se oli liian myöhäistä. Juuri kuin etumaisen käsi koski vahvaan viiniköynnökseen, hypähti harmaa hevonen siihen paikkaan uurroksen alkupuolelle, johon kirkas kuu paisti; ja kauhusta vääntyneinä heidän toverinsa vaaleat kasvot leimahtivat heidän silmiensä eteen.

"Jumala!" he huusivat kaikki yhtä haavaa, "se on Tom Savage!"

Hevosen polvet koskivat jämeästi pingoitettua köynnöstä. Ryske, huuto; ja Tom Savage ja hänen kaunis nuori tammansa makasivat runneltuneina ja musertuneina kallio-uurroksen pohjassa, sillä välin kuin hänen toverinsa vaaleina ja kauhusta vapisevina seisovivat partaalla.

Ei tarvittu kuin silmänräpäyksen miettiminen, ennen kuin yksin heidänkin puoli-päihtyneissä mielissään selveni, mikä oli ollut seuraus heidän pelkurimaisesta tuumastaan; ja äkkiä tuntien verenvian tuskan, he kääntyivät ja pakenivat eivätkä edes menneet perustelemaan pelkoansa ja tutkimaan värvivää lihamöhkää kallioilla alhaalla. Kiireisesti nousten hevostensa selkään, jotka olivat liekatut aivan likellä, he syöksähtivät kaalamon poikki; ja se, jota vastaan tämä paha oli keksitty, kuuli heidän hevostensa kavioin ankaran ratinan, kun ne nelistivät kalliomäkeä ylöspäin toisella puolella. Silloin hän nousi ratsunsa selästä ja astui varovaisesti uurroksen reunalle. Hetkisen kuunteleminen vakuutti hänelle, ettei ketään ollut siellä, paitsi se mies, jota hän oli ruoskinut kohtalonsa perille. Hänen sydämensä sykki nopeasti ku'ottavasta pelosta, kun hän katseli runneltua ruumista tuolla alhaalla. Matala voihkaaminen kohtasi hänen korvaansa. Hän kapusi alas uurroksen jyrkkää kuvetta ja etsi kopeloiden varjossa, siksi kuin hän löysi miehen ruumiin. Hän sytytti tulitikun ja havaitsi, että siinä vielä oli henki, vaikka se oli taidotonna.

Tällä hetkellä hän kuuli jonkunlaisten kulkuneuvojen tulevan tietä myöten ylhäällä.

"Tätä tietä, pojat! tätä tietä!" huusi vanha Jerry. "Juuri tässä heidän oli määrä pysäyttää översti".

Joutuisia askelia kuului ja ratisevat yhdenvedettävät vankkurit ajoivat kuunvaloon. Vanhan Jerry'n valko-reunaiset kasvot kurkistelivat parske-nahan yli, samalla kuin puolikymmentä muuta mustaa miestä, kukin varustettu vahvalla nuijalla, ajoi hänen kanssaan tai juoksi vankkurein vieressä.

"Seis!" huusi joku ääni alhaalta.

"Jumalan kiitos!" huusi Jerry ilosta. "Se on överstin ääni. He eivät vielä ole tappaneet häntä. Joutukaat, pojat! joutukaat!"

Vaivaisuuttansa muistamatta hän kömpi kiireesti alas vankkureilta ja silmänräpäyksessä kerkeät kädet auttavat överstiä kantamaan voimatonta ja verta vuotavaa esinettä valoa kohden. Sitten yksi toi vettä hatussansa ja toinen kokoeli jotakin, mistä tehdä valkea, että voitaisiin tarkemmin tutkia Savage'n ruumista. Onneksi oli hän luiskahtanut satulasta, kun hevonen sukaisi köynnöstä ja ennenkuin se teki viimeisen hyppäyksensä kalliolle, jossa se nyt virui rusentuneena ja kuolevana. Hän heitettiin savista kuvetta vastaan ja oli kovasti ruhjottu ja verissänsä, mutta eli kuitenkin. Hän nostettiin huolellisesti vankkureille ja kuljetettiin Warringtoniin.

"Juuri kuin olitte ratsastanut ohitseni, tulivat vankkurit ja minä kerroin heille, mitä oli tekeillä, ja sain heidät ajamaan lujasti, että voisimme auttaa teitä, jos tarvittaisiin, vaikka, Jumalan kiitos, sitä ei tarvittu", oli setä Jerry'n selitys heidän odottamattomasta ilmestymisestään.

XIV LUKU.

Ilkeä murha.

Seuraavana päivänä vallitsi suuri vireys Savage'n hevosen johdosta, joka löydettiin kuolleena uurren pohjassa. Viiniköynnös, joka vielä pysyi kiinni yhdestä puusta kummallakin puolella tietä, selitti täydellisesti asian laidan. Savage'a itseä ei löydetty; ja hänen viisi toveriansa olivat kaikki paenneet, kukin toistansa peläten ja kukin luullen, että toiset olivat vieneet ja kätkeneet ruumiin. Että murha oli tehty, oli selvä asia, sanoi jokainen; ja niitten, jotka olivat tuumaan vihityt, vaikk'eivät ottaneet osaa sen toimeen panemiseen, oli tuskin vaikea ymmärtää, kuinka se oli tapahtunut, ainakin pääjuonteet siinä; ja Savage'n kumppanien pako vahvisti heitä heidän luulossaan. Yritys ottaa kiinni översti oli ilmeisesti mennyt mitättömäksi, ja suurempi paha, kuin mikä oli aiottu hänelle, oli kohdannut yhtä salaliittolaisista. Kumma kyllä ei kukaan asettanut Servosse'a minkäänlaiseen yhteyteen tämän onnettoman päätöksen kanssa. Yleinen oikeudentunto ja niitten turvallisuus, joita ajateltiin todellisiksi, vaikka ehdottomiksi murhaajiksi, vaati, että joku rangaistaisiin. Joku syyllinen tarvittiin välttämättömästi vakuuttamaan sekä paenneiden että jällelle jääneitten rauhaa ja levollisuutta niinkuin myöskin tyydyttämään yleisen oikeudentunnon luonnollisia vaatimuksia.

Kolme mustaa miestä otettiin siis epäluulon-alaisina kiinni ja vietiin, kun heitä ensin oli räähähty ja uhattu pakoittaa tunnustamaan, tuomari Hyman'in eteen tutkittaviksi. Kädet piukasti ja monella solmulla sidottuina rinnan eteen ja kyynäspäät vedettyinä taaksepäin selän taa heitä kuljetettiin, kukin ratsumiehen huostassa — sillä välin kuin suuri väkijoukko, kaikki aseissa, seurasi — pitkin sitä isoa tietä, joka Warrington'in ohitse johdatti Squire Hyman'in asuntoon. Vanha Jerry tuli antamaan överstille tietoa kiinnipanosta ja tämä nousi viipymättä hevosesensa selkään ja ratsasti oikeuden paikkaan olemaan läsnä tutkinnossa.

Oikeutta pidettiin lehdossa Squire'n asunnon edustalla. Esivaltalainen istui pöydän ääressä hihassillaan ja poltti pitkää ruokovartista piippua, jonka pesä oli tehty siitä tunnetusta savesta, jota Allegany'n vietosten tupakoitsiat väittävät melkein yhtä hyväksi, kuin merenvaha, ja jota *connaissanceuri*, [25] joka pitää suloisesta savusta enemmän kuin kauniiksi värjätystä pesästä, on valmis vakuuttamaan vielä paremmaksikin, kuin tämä ylistetty aine.

Vankeja syytettiin Thomas Savage'n murhasta. Heidät oli pantu kiinni ilman mitään laillista vangitsemisen käskyä, kosk'ei semmoista muodon asiaa katsottu tärkeäksi, sillä he olivat "vaan niggereitä". Syytetyn rikoksen suuruus tosin olisi oikeuttanut kiinnipanoa ilman tällöistä käskyä; mutta ei kukaan ajatellutkaan asiaa siltä kannalta. Joku semmoinen käsky laitettiin nyt kuitenkin, sillä aina valmis översti Vaughn vahvisti valallansa, että hänellä oli täysi syy uskoa, niinkuin hän uskoikin, että vastaajat ... ja ... ja ... koska he olivat häijyjä ja pahanilkisiä henkilöitä, joita perkele oli riivannut ja vietellyt ... maakunnassa, olivat Thomas Savage'n, joka Jumalan ja valtion rauhassa silloin oleskeli siellä, tappaneet ja murhanneet tällöisiä kohtauksia varten tehtyä ja määrättyä asetusta vastaan, sillä, että olivat sitoneet viiniköynnöksen uurren poikki vasemmalla puolella Gray'n kaalamoa Reedy Run'in tykönä samassa maakunnassa.

Polisipalvelia ilmoitti sitten, että hän oli tuonut syytetyt oikeuden eteen ja tutkintoa jatkettiin.

Piirikunnan päällekkantaja, joka kiiruimman kautta oli noudettu tutkintoa johtamaan, saapui juuri,

kuin nämät ulkonaiset temput olivat päätetyt, ja, vähän neuvoteltuaan översti Vaughn'in ja muutamien muitten kanssa, sanoi olevansa valmis käymään toimeen sekä ilmoitti jotenkin lavealta ja melkoisella kiivaudella, mitä hän toivoi voivansa saattaa selväksi; jonka jälkeen hän rupesi tuomaan esiin todistuksiansa. Nämät olivat: se tunnettu seikka, että tamma oli tavattu ilmeisesti putouksesta kallioille kuolleena; viiniköynnös, joka oli pingoitettu tien poikki; Savage'n hattu, joka oli löydetty uurroksesta ynnä veren jälkiä pitkin raitioita siinä. Nämät teko-asiat, hän väitti, olivat kylläiset todistamaan kuolemaa, vaikk'ei *corpus delictiä*[26] tuotukaan esiin — kylläiset, ainakin oikeuttamaan syytettyjen vangitsemista. Hän ei ensinkään epäillyt, että ruumis löydetäisiin.

Voidaksensa yhdistää syytetyt rikokseen, hän turvasi siihen tosi-asiaan, että näillä oli syytä pitää vihaa luultua vainajaa vastaan, koska heillä kullakin oli ollut joku riita hänen kanssaan vähän aikaa ennen tapausta. Tämän lisäksi löydettiin kaalamon kohdalla kosteassa maassa muutamia jälkiä, jotka epäilemättä olivat mustien miesten; ja nämät jäljet olivat melkein samankokoiset ja -näköiset, kuin syytettyjen.

Kun toteen-näyttö oli päättynyt, ilmoitti esivaltalainen, että hänen täytyi antaa viedä syytetyt vankihuoneeseen; ja kuuntelijajoukosta kuului silloin jupina, että parempi ja halvempi keino olisi hirttää heidät johonkin puuhun.

"Jos lähetätte heidät vankihuoneeseen", arveli joku, "on tuo kirottu Bureau[27] laskeva heidät vapaaksi!"

Silloin Servosse astui tyvenesti esiin ja kysyi, eikö syytetyillä ollut mitään oikeutta tulla kuulluksi ja tuoda esiin todistuksia omasta puolestansa.

Suuri hämmästys, johon sekaantui oikeutettu suuttumus, syntyi väkijoukossa, kun tämä esitys tehtiin. Esivaltalainen vastasi, että, hänen luullaksensa, heillä oli — se on, jos he pystyivät mitään todistuksia esiin tuomaan.

Jonka jälkeen Servosse ilmoitti tahtovansa tulla vannotetuksi, ja kun häneltä kysyttiin, mitä hän tiesi Thomas Savage'n murhasta, josta näitä neekereitä syytettiin, vastasi hän tietävänsä, että he eivät murhanneet häntä.

"Tiedättekö tämän omasta personallisesta havainnostanne, översti?" kysyi tuomari Hyman.

"Tiedän, Sir".

"Tahdotteko olla hyvä ja kertoa oikeudelle, kuinka te tämän asian tiedätte?" kysyi piirikunnan päällekkantaja.

"Koska, Sir, Mr. Thomas Savage, se mies, jota luullaan kuolleeksi, tänä hetkenä on hengissä ja minun asunnossani".

Jos ukkosen jyskäys olisi kuulunut kirkkaalta taivaalta joukon päältä, he eivät olisi voineet enemmän hämmästyä.

Viimein piirikunnan päällekkantaja purskahti nauruun ja, ojentaen kättänsä todistajaa kohden, sanoi:

"No, Sir, te tuotte meille hyvät uutiset. Mimmoisessa tilassa hän on?"

"Hän on varsin pahasti loukkaantunut; mutta teidän sopisi paremmin kysyä häneltä, mikä syy siihen oli. Hän kykenee pian taikka, jos on tarpeellista, nyt jo kertomaan sen teille. Mieluisammin minä en itse sano asiasta mitään — en ainakaan, jollei hän ole läsnä. Yhden asian voin kuitenkin sanoa: näillä miehillä, jotka olette vanginneet, ei ollut mitään tekemistä sen onnettomuuden kanssa, joka tapahtui hänelle".

"Kaikki oikein!" lausui päällekkantaja. "Meidän sopii heti päästää heidät vapaaksi, teidän arvoisuutenne. Minä olen hyvin kiitollinen teille, översti, mutta olisin suonut, että olisitte kertoneet sen minulle, ennenkuin tämä leikki alkoi. Minä luulen, että menettelitte niin, saadaksenne nähdä minun rupeevan narrin virkaan".

"Ei ollenkaan, Sir", kuului vastaus. "Minä en voinut uneksiakaan, että lakimies suostuisi julistamaan ketään syylliseksi murhaan ilman että kuolema näytettiin todeksi".

"Sh—!" lausui päällekkantaja, sitten pannen kätensä huulillensa ja nojautuen eteenpäin aivan likelle kanssapuhujansa korvaa, hän sanoi kuiskaten: —

"Ettekö ymmärrä tätä, översti? Mihin nämät miesraukat olisivat joutuneet, jos heitä, näin syytettyinä,

olisi päästetty irti ennen teidän todistustanne?" Hän katsoi ympärillensä ja sanoi sitten ääneen hyvin pontevasti: —

"Ei tarvitse minkään hengen tulla kuolleitten luota kertomaan meille tätä, lord'ini. Eh?"

Sitten Squire käski heidät kaikki ottamaan pienen ryydyn hänen kanssaan. Karafiini laseineen ja sokuri-rasia, jonka suusta puolikymmentä lusikkaa pyrki esiin, asetettiin pöydälle, ja koko ihmisjoukko pyydettiin ottamaan osaa. Ämpärillinen vettä ja kurpitsin-kuorinen malja tuotiin, ja jokainen toimitti itsellensä omena-viinaa, sokuria ja vettä. Äskeisiä vankeja ei unhotettu. Kun heidät oli päästetty köysistänsä, tuomari itse kaasi heille jokaiselle aika ryydyn ja toivotti heille onnea heidän pelastukseensa. Muutos näennäisen kovasta julmuudesta sääliin ja hyvän-suontiin tapahtui silmänräpäyksessä ja oli Servosse'n mahdoton käsittää.

Se tylsä, stoalainen välinpitämättömyys, joka oli ollut omituinen vastaajille edellisten lakitemppujen kestäessä, oli muuttunut suureksi kummastukseksi, kun "tuo Yankee-översti" oli ilmestynyt. He olivat silmät selällään kuunnelleet hänen lyhyttä todistustansa ja kun heidän köytensä olivat poikki leikatut, he eivät ilossansa odottamattomasta pelastuksestansa ollenkaan muistaneet äskeistä pahaa kohtelua. Kun siis Squire tarjosi heille ryydyn ja ystävällisillä sanoilla onnitteli heitä heidän vapaaksi pääsemiseensä, kukin heistä tyhjensi, ujosti irvistellen, viinalasinsa ja sanoi hartaasti: "teidän onneksenne, Master!"

Ainoa ikävä seikka tässä tilaisuudessa oli, että yksi mustien miesten vaimo, joka isoilla surun huudoilla tuli paikalle, tahtoi, kun asiat kiireesti selitettiin hänelle, välttämättömästi heittäytyä polvillensa Hullun eteen ja avuttomien pikku lastensa nimessä kiittää häntä siitä, että hän oli pelastanut heidän isänsä tulemasta hirtetyksi ilman lakia ja oikeutta "juuri sitä varten, että hän oli niggeri".

"Thmis parka ei ymmärrä sen paremmin", kuten Squire puollustavaisesti ilmoitti Hullulle.

Tähän muistutukseen Hullu vastasi: —

"Ilmeisesti ei". Joka vastaus jätti hyvän tuomarin suureen epäilykseen siitä, mitä sillä tarkoitettiin.

Mr. Thomas Savage jäi Warrington'iin siksi, kuin hänen vammansa olivat parantuneet. Moni hänen ystävästään kävi häntä tervehtimässä ja tahtoi hyvin hartaasti tietää syytä hänen vahingoittumiseensa. Hän sanoi vaan vähän uuden naapurinsa katon alla ollessaan, mutta sieltä lähdettyään ei salannut asiaa, vaan, kumma kyllä, rupesi siitä alkaen mitä lujimmaksi Servosse'n ja hänen perheensä ystäväksi.

XV LUKU.

"Kuka naapurini on?"

Eräänä päivänä vähä aika viimeisessä luvussa kerrottujen tapausten jälkeen heidän naapurinsa Squire Hyman tuli Warrington'iin omia sanojansa myöten tervehtimään Mr. Savage'a, mutta itse asiassa, niinkuin Mrs. Servosse luuli, uudistamaan tuttavuuttansa heidän kanssaan, jonka hän edellisenä vuonna oli katkaissut suutuksissaan siitä, että he pyysivät mustan koulun opettajattaria luonansa käymään. Hän näytti vähän aralta alussa; ja Mr. Savage oli poissa, ettei hänen tekosyynsä pitänyt paikkaansa. Koska översti Servosse ei ollut kotona, luuli Metta, että hänen kävisi vaikeaksi silloittaa vieraansa tyhjä onni. Tämä muisti ilmeisesti viimeisen kerran, kuin hän oli siellä, ja tiesi, ettei hänen emäntänsäkään ollut unhottanut sitä. Kuitenkin oli tällä sattumalta yksi Victor Hugo'n uusista romaneista työpöydällensä; ja tietäen, että Squire Hyman kummallisella, karkealla tavallansa oli vähän kirjallinen mies, koska hänen puolisonsa oli sanonut, että hän oli lukenut sangen paljon sekä aivan omituisella ja alkuperäisellä tavalla käsitti mitä hän luki, huomautti hän hänelle tätä kirjaa ja saatti hänet pian istumaan *vis à vis*[28] itsensä kanssa, iso keppi ja hattu vieressään lattialla ja suussaan pitkävärtinen piippu, joka tuskin koskaan paloi, vaikka hän sytytti sitä joka viides minuuti. Tietysti hän ei polttanut Mrs. Servosse'n arkihuoneessa ilman hänen luvattansa eikä hän edes ottanut pyytääksensä sitä lupaa; mutta ymmärtäen, minkä arvoinen vanhan miehen piippu varmaan oli hänelle, siitä hellittämättömyydestä, jolla hän kuljetti sitä muassaan, Mrs. Servosse kehoitti häntä sytyttämään sitä. Ei kestänyt kauan aikaa, ennenkuin tämä vanhan tuttavun tavalla keskusteli kirjoista ja tapauksista niin omituisella tavalla, että Mrs. Servosse tunsii itsensä hyvin palkituksi.

"Victor Hugo", sanoi hän mieltäväisesti. "Tiedättekö, Madam, että se tapa, jolla tämä nimi on tullut

tunnetuksi tällä puolella merta, minusta tuntuu melkein unelmalta? Hän on varmaan vanha mies nyt, paljon vanhempi minua, ma'am; ja hän on ollut hyvin tuottelias kirjailia, luullakseni, aivan nuoruudesta asti. Kuitenkaan — voisitteko uskoa sitä? — minä en koskaan ennen sotaa nähnyt enkä lukenut, ainakaan sitä myöten kuin nyt muistan, mitään siitä, mitä hän on kirjoittanut. Enkä minä tunne ketään, joka olisi sen tehnyt. Ei, että minä olisin mikään oppinut mies, ma'am; mutta meillä Etelän ihmisillä oli hyvin paljon aikaa lukea noina päivinä; ja, kosk'ei minulle oltu annettu suurta kasvatusta, rupesin lukemaan, etten tuntisi olevani takapajulla toverieni suhteen! Minä tietysti en lukenut kaikkia eikä minulla, surullista puhua, ollut mitään erityistä tarkoituspää; mutta minä luin, mitä muut ihmiset lukivat, novelleja ja valtiollisia ja uskonnollisia lentokirjoja ja mitä hyvänsä joutui eteeni. Mutta minä en lukenut mitään Hugo'n teoksista ja tuskin kuulin niistä, ennenkuin kerta viimeisenä sotavuotena erään naapurin poika palasi hospitalista, jossa hän oli maannut sairaana kauan aikaa, ja lainasi minulle yhden kirjan, jota hän nimitti 'Lee's Miserables'.[29] Se sisälsi jonkunlaisia pintapuolisia sanasutkauksia, niinkuin minä huomasin; mutta minä luulen, että ne olivat täyttä totta poika raukoista juoksukaivannoissa. No niin, se on kummallista, mikä menekki tällä kirjalla oli täällä Etelässä, piiritystilasta huolimatta; enkä minä ensinkään kummastellut, kun muutamia päiviä sitten näin väitettävän, että hänellä oli melkein yhtä paljon lukioita Amerikassa, kuin kotonakin. Hän on kaikkein franskalaisin Amerikalainen, mitä ikinä luin".

Sitten hän hetkeksi sukelsi johonkin muuhun kirjaan tai luki ääneen jonkun vähäisen kohdan, joka koski hänen huomiotansa, siksi kuin hän oli saanut selkoa siitä aikakaudesta, josta kirjassa puhuttiin, ja kirjan yleisestä tarkoituksesta. Hän sanoi tahtovansa lainata sitä niin pian kuin Mrs. Servosse oli päättänyt sen, mutta ei suostunut vastaan-ottamaan sitä ennen.

Hetken ajan perästä pyysi hän saada katsoa kirjakaappiin ja oli pian täydessä toimessa uusien tuttavuuksien tekemisessä ja vanhojen uudistamisessa, niinkuin hän sanoi. Siellä löytyi muutamia kirjoja, jotka Servosse oli pannut jollekin ylemmälle hyllylle, etteivät ne herättäisi kenenkään huomiota ja ettei luultaisi hänen asettaneen niitä näkyviin jonkunlaisella loukkaamisen tarkoituksella. Näissä teoksissa puhuttiin orjuudesta ja senlaatuisista aineista.

Metta havaitsi, että vanhus erittäin käänsi huomiotansa tähän hyllyyn. Hän näytti sangen pian unhottaneen kaikki Victor Hugo'sta ja nyt hän kysyi, saisiko hän lainata muutamia noista kirjoista. Metta tuskin tiesi, mitä sanoa hänelle. Hän olisi mielellään tahtonut käskä hänen odottaa, kunnes Comfort tulisi, sillä hänestä näytti hullunkuriselta niin sanotussa vapaassa ja kristityssä maassa epäillä, olisiko turvallista lainata joku kirja. Vanhus huomasi hänen epäilyksensä ja sanoi: —

"Minä lukisin ne suurella uteliaisuudella. Minä olen kuullut niin paljon niistä enkä ole koskaan nähnyt niitä ennen. Te ehkä ette tiedä, madam, että niitä ennen sotaa pidettiin 'kapinan julistuksina'; niin ettei niitä saatu luettavaksi kuin melkoisella vaaralla ja vaivalla. Näitten alttiiksi en huolinut koskaan panna itseäni; mutta nyt, kun kaikki on ohitse ja näitten kirjojen opit ovat päässeet valtaan, minä mielelläni lukisin niitä juuri saadakseni nähdä, mikä niissä vahingoittaa meitä".

Metta muistutti, että hänen miehensä oli pannut ne ylemmälle hyllylle sitä varten, ettei näyttäisi siltä, kuin hän joko tahtoisi väkisin saada naapureitansa huomaamaan niitä tai myöskin, kuin hän niitten salaamalla tahtois kieltää omistavansa niitä.

"Ei, hänellä ei ole mitään syytä siihen nyt", lausui vanhus; "vaikka minä muistan, kun yhtä miestä tutkittiin, julistettiin syylliseksi ja vieläpä tuomittiin ruoskittavaksi ja vankihuoneeseen pistettäväksi juuri sentähden, että hän omisti yhden tuommoisen kirjan".

"Minä en tietänyt", arveli Metta, "että laki todella teki asian rikolliseksi, taikka oikeammin, minä en luullut, että semmoista lakia koskaan pantiin toimeen".

"Oh, kyllä pantiin", hän vastasi. "Se kohta, jota tarkoitan, koski Mr. Wanzer'ia, joka kuului eräesen hyvin tunnettuun perheeseen tässä maakunnassa, vaikka hän oli juuri muuttanut tänne Indiana'sta, jolla tavoin hän joutuikin pitämään tätä kirjaa luonansa. Siitä pidettiin suuri tutkinto ja mielet olivat kovasti kiihtyneet. Häntä puollustettiin hyvin taitavasti, ja hänen lakimiehensä teki monta muistutusta lakia vastaan, jota luultiin julistettavan perustuslakia vastaan sotivaksi. Mutta se ei auttanut mitään. Ylioikeus puollusti lakia jokaisessa pikku seikkassakin".

"Minä luulin, että ainoastaan hylkyväki ahdisti ihmisiä siitä, mitä he tahtoivat lukea", arveli Metta; "ainakin noista hyvistä vanhoista ajoista asti, jolloin oli tapa polttaa ihmisiä siitä, että he lukivat raamattua".

"No", vastasi vanhus, "kyllähän hylkyväkikin oli siinä toimessa; kumminkin meidän oli tapa kovasti suuttua ajatellessamme, että ihmiset tuottivat tänne 'abolitionistein kirjoja', joksi niitä nimitettiin, nostamaan orjiamme kapinaan; ja epäilemättä teimme niitä näitä, mitä yhtä hyvin olisi voinut jättää tekemättä".

"Mutta kuinka saatoitte sitä tehdä, Squire?" kysyi Metta. "Tämä oli olevinaan vapaa maa; ja kuinka voitte ajatella, että teillä oli oikeus vainota ketään siitä, että hän luki, kirjoitti tai sanoi jotakin, jota hän uskoi? Luultavasti olisitte noina aikoma hirttäneet puolisoni siitä, että hän lausui ajatuksensa?"

"Noina aikoina", sanoi vanhus juhlallisesti, "ei översti Servosse koskaan olisi lausunut semmoisia ajatuksia. Minä myönnän, että hän on urhoollinen mies; mutta ei kukaan olisi tuonut esiin semmoisia mietteitä, kuin hän nyt tuo, yhtä vähän, kuin hän olisi vienyt tulisoiton ruutimakasiiniin. Vaara oli niin ilmeinen, että olisi ollut mahdoton löytää ketään kylläksi hullunrohkeaa yrittämään sitä. Luullakseni olisi jokainen ihmisjoukko Etelässä, niinkuin villipedot, repinyt semmoisen miehen jäsen jäseneltä kappaleiksi".

"Mutta ettehän suinkaan voinut ajatella sitä oikeaksi, Squire?" Metta keskeytti.

"No, minä en luule, että teidän tulee sanoa niin, madam. Näettekö, te moittitte kokonaista kansaa, jota meidän on velvollisuus tunnustaa yleensä rehelliseksi siinä, mitä se teki. Jos joku uskoo, että orjuus on Jumalan säätämä ja järjestämä laitos, niin minä en voi ymmärtää, kuinka hän olisi voinut menetellä toisin".

"Jos!" lausui Metta kiivaasti. "Luuletteko, että semmoisia löytyi?"

"Epäilemättä", vastasi vanhus vakavasti — "löytyi monta tuhatta ja löytyy vielä tänään. Sopii todellakin sanoa, että Etelän kansan enemmistö uskoi sitä silloin ja uskoo sitä nyt. He katsovat orjuuden hävittämistä ainoastaan uskonvimman hetkiseksi voitoksi jumalallisen totuuden yli. He eivät usko, että neekeri on aiottu eli määrätty mihinkään muuhun piiriin elämässä. He ehkä luulevat, että pahat isännät ja keinottelijat ja semmoiset väärin käyttivät tätä laitosta ja että Jumala siis salli sen hävitettäväksi; mutta he eivät voi ajatellakaan, että Hän sallii mitään järjestelmää pysyväiseksi, joka ei pidätä Afrikalaista alemmassa ja palvelevassa tilassa".

"Mutta ettehän te usko mitään näin hirveätä oppia, Squire?" Metta ei voinut olla nopeasti kysymättä.

"Minä pyydän teiltä anteeksi, ma'am", arveli vanhus varsin kohteliaasti; "minä en tiedä, mitä uskon. Minä olen nuoruudestani asti ollut orjan-omistaja ja aina siitä saakka, kuin voin muistaa, olen saarnastuoleissa ja uskonnollisissa keskusteluissa kuullut orjuuden laitosta mainittavan, ei niin paljon semmoiseksi asiaksi, jota voi todistaa pyhäksi, mutta joka kuitenkin kieltämättömästi oli alkuansa ja luontoansa aivan yhtä suuressa määrässä jumalallinen, kuin naiminen tai mikä muu kristillinen laitos hyvänsä. Minä en usko, että mikään pappi, jolla oli epäilyksiä tässä suhteessa, olisi huomannut uskontonsa suosituksi täällä. Ja jos löytyi joku asia, jota minä pidin muita varmempana ja selvempänä ja lujempänä, siksi kuin sota oli ohitse, oli se, luullakseni, se, että niggerit olivat luodut orjiksi; ja että pumpuli, tupakka, sokuri-ruoko ja riisi olivat määrätty heidän viljeltäväkseen ja ettei näitä voitukaan milläkään muulla lailla viljellä. Nyt olen aivan valmis sanomaan, että koira vieköön minut, jos tiedän, mitä uskon. Minä tiedän, että niggerit ovat vapaat ja, sen mukaan, mitä minä voin ymmärtää, he luultavasti siksi jäävät; mutta mitä siitä on syntyvä, sitä en tiedä".

"Puolisoni", lausui Metta, "luulee, että he pysyvät vapaina ja että heistä tulee kelvollisia kansalaisia ja että Etelän kansa todella on voittanut sodan kautta enemmän, kuin orjien vapauttaminen maksoi heille".

"Niin, niin, kyllä tiedän", arveli vanhus; "minä olen kuullut överstin puhuvan, ja mitä hän sanoo, näyttää myöskin hyvin todennäköiseltä. Luullakseni on se se, joka on saanut minut horjumaan uskossani. Kuitenkin minä soisin, että hän olisi varovaisempi. Hän ei näytä ymmärtävän, että hän asuu semmoisen kansan keskellä, joka ei ole tottunut siihen vapaaseen ja suoraan tapaan, jolla hän puhuu jokaisesta asiasta. Minä pelkään, että hän joutuu kummelukseen. Minä tiedän, että hän tarkoittaa hyvää, mutta hän on niin varomaton".

"Hän ei ole tottunut salaamaan ajatuksiansa", lausui Metta jonkunlaisella ylpeydellä.

"Ei", vastasi vanhus; "eivätkä ne, joitten keskellä hän on, ole tottuneet siihen, että heidän mieluisimpia ajatuksiansa ahdistetaan semmoisella tavalla. Minä pelkään, että rettelöitä syntyy. Minä tahdoin hyvin mielelläni tavata häntä tänään ja puhua hänen kanssansa siitä; mutta minun sopii tulla toisten. Sillä välin, jos sallitte minun ottaa nämät kirjat, aion lukea niitä huolellisesti ja ehkä löydän jonkun tien pois dilemmastani".[30]

"Aivan niin", lausui Metta. "Meillä ei ole mitään kirjoja, joita eivät naapurimme ole tervetulleet lukemaan, uskomaan tai epäilemään, hyväksymään tai hylkäämään, niinkuin he itse vaan katsovat sopivaksi. Me elämme niinkuin opetamme, Squire".

"Minä uskon sen, madam", sanoi vanhus, kun hän kumarsi tarttuaksensa hattuunsa ja keppiinsä; "ja minä uskon, että teillä on hyvin totiset tarkoitukset sekä opetuksessanne että elämässänne. Oh,

kerroinko minä teille?" lisäsi hän äkkiä, "poikani Jesse on kuullut överstin puhuvan kerran tai pari ja on aivan ihastunut häneen. Hän sanoo, että överstillä on enemmän järkeä, kuin kenelläkään, jonka hän ikinä kuuli puhuvan semmoisista asioista. Hän on kokonaan taipunut siihen ajatukseen, jonka vast'ikään toitte esiin — että orjien vapauttaminen on paras asia, joka koskaan on tapahtunut Etelän valkoiselle kansalle. Ehkä hän on oikeassa, mutta se kuuluu aivan kummalliselta, kun hän puhuu sillä tapaa. Hän on kuitenkin juuri niinkuin te sanotte olevanne — elää niinkuin hän opettaa ja ryhtyy työhön, niinkuin häntä olisi koko elin-aikansa kasvatettu siihen. Se näyttää oivalliselta ja kuuluu kummalliselta; mutta ehkä hän on oikeassa. Hyvää iltaa, ma'am! Sanokaat överstille, että olen kovin pahoillani, ettei hän ollut kotona. Minä tulen takaisin, kun olen lukenut nämät" — koskien kirjoja piipullansa — "ja toivon, että silloin tapaan hänet".

Servosse ei ollut oikein tyytyväinen, kun hänen puolisonsa sinä iltana kertoi hänelle, mitä hän oli tehnyt. Hän oli kovasti koettanut olla antamatta mitään *oikeata* syytä, niinkuin hän luuli, loukkaukseen heidän naapureillensa. Vaikka hän ei epäillyt ilmoittaessaan ajatuksiaan jokaisessa nykyhetken painavassa kysymyksessä, ei hän katsonut hyväksi palauttaa entisiä riitakysymyksiä, vaan oli tarkasti karttanut niitten mainitsemista, jollei se käynyt tarpeelliseksi nyky-aikaa arvostellessa. Hän ei kuitenkaan sanonut paljon; ja kun muutamia iltoja jälestäpäin Squire tuli heille tuomaan takaisin kirjoja, oli Hullu melkein iloinen, että hänen vaimonsa oli lainannut ne.

Vanhus oli ilmeisesti tullut juttelemaan. Sen saatti nähdä, kun hän pani pois hattunsa ja keppinsä, täytti piippunsa, veti tuolinsa nurkkaan avaran tulisijan luo, jossa kuivat hickoryt ja rikinsekainen sinkki hohtivat, ja houkutteli heidän pikku kultatukkaista lemmittyänsä viereensä istumaan.

"No, översti", sanoi hän tuokion lapsen kanssa leikittyänsä, "minä olen tuonut takaisin kirjat, jotka muutamia päiviä sitten lainasin puolisolتانne".

"Niin näen", nauroi Servosse. "No, minä toivon, että mielihyvällä luitte niitä?"

"Sen minä tein, översti", vastasi vanhus — "suuremmalla mielihyvällä, luullakseni, kuin ikinä saattaisitte ajatella".

"Todella!" lausui Servosse. "Minä puoleksi pelkäsin, että ne suututtaisivat teitä niin, että teistä tuntuisi, kuin täällä käynnillänne purkaisitte vihanne minun päälleni".

"Ei, ei suinkaan!" vastasi vanhus jonkunlaisella naurun kotkotuksella. "Minulla ei ollut mitään taipumusta suuttumiseen; vaikka, kun nyt rupean ajattelemaan sitä, en saata ymmärtää, miks'en suuttunut. Siinä on todella noissa kirjoissa kylläksi kovia paikkoja minusta ja kansastani, että jokaisen sopisi vimmastua. Mutta totuus on se, översti, että se näyttää kaikki koskevan mennyttä aikaa — joka nyt on kokonaan ohitse ja suoritettu — niin että minusta tuntuu, kuin lukisin jostakusta muusta henkilöstä ja jostakin toisesta ajasta, kuin omasta. Tiedätekö, översti, etten minä ollut koskaan ennen lukenut mitään 'abolitionistein kirjoja', paitsi muutamia lempeämmän-laatuista? ja minulla on nyt se ajatus, että kansamme erehtyi, kun se sulki ne pois Etelästä. Minua vähän kummastutti, kun Madam tässä" — kädellensä kohteliaasti viitaten Mettaa kohden, "kysyi minulta, uskoiko kukaan todella orjuutta oikeutetuksi. Jos te olisitte ollut Madam'in sijassa, olisin minä kysynyt, uskoiko kukaan todella 'abolitionismia' oikeutetuksi. Mutta minä olen vakuutettu, että ne, jotka kirjoittivat nämät kirjat, uskoivat mitä he kirjoittivat, ja siltä näyttää, kuin heillä olisi ollut hyvä syy tehdä niin. Kovasti surkeata, ettemme voineet keskustella näistä asioista ja sopia niistä ilman tuota kauheata sotaa".

"Se oli aivan mahdotonta, Squire", sanoi Servosse. "Me emme olisi koskaan voineet tulla yksimielisiksi. Minä olen nähnyt kylläksi asiain entisestä laidasta täällä, että jo tiedän sen. Kumpikin puolue epäili toisen rehellisyyttä ja halveksi toisen tietoja. Sota oli välttämätön: pikemmin tai myöhemmin sen täytyi tulla. No, emmepä edes nyt voi pitää yhtä mieltä asioissa, jotka lähtevät orjien vapauttamisesta — ovat pelkkiä corollariumeita siitä probleemista, jonka Jumala on suorittanut meille meidän parhaimmessa veressä".

"Se on totta, aivan totta", huokaili vanhus, "ja se on myöskin kummallista. Se on lopulta kaikki tavallista ihmisjärkeä. Miks'emme voi sopia ja ajaa yhdessä, siksi kuin löydämme sen?"

"Se näyttää tulevan ihmisluonnosta, Squire".

"Se se on, översti; ja kun olette sanonut sen, olette sanonut kaikki. Me emme voi päästä edemmäksi eikä oppia mitään lisäksi. Se tulee ihmisluonnosta eikä ole enemmäksi hyödyksi kysyä ihmisluonnolta, kuin tarhapölyltäkään. 'Mitä' ja 'miksi' ovat semmoiset asiat, jotka eivät koske ihmisluontoon. Se ei huoli enemmän syistä, kuin muulikaan vakuuttamisesta. Ihmisluonto on vihainen, kovakorvainen, järjetön villi-eläin; mutta sillä on aina omat temppunsa kussakin meissä. Eikös ole niin, översti?" kysyi vanhus jonkunlaisella itsetyytyväisellä naurulla.

"Juuri niin, Squire", vastasi Servosse. "Ja lisäksi se melkein aina erhettyttää. Minä en esimerkiksi voi

ymmärtää, miks'ei Etelä huomannut oman etunsa vaativan, että se olisi vähitellen vapauttanut orjat kauan aikaa sitten".

"Aivan sama ajatus, jonka aioin lausua Pohjan suhteen", vastasi nauraen vanhus. "Minä en koskaan voinut ymmärtää, mikä etu heillä oli tässä asiassa. Niitä ihmisiä, jotka kirjoittivat nämät kirjat, niitä voin kyllä ymmärtää. Heissä se oli peri-aate, uskonnollinen ajatus. Heistä orjuus oli väärä ja synti, jota poistaessaan he tekivät Jumalalle otollisen työn. He ovat, mitä me sanomme 'uskonvimmiksi'. Ei kukaan voi moittia heitä muusta, kuin että he eivät luulleet meitä yhtä vilpittömiksi. Heidän olisi mielestäni sopinut tehdä niin. He nostivat myöskin liian paljon menoa orjuuden väärinkäyttämistä. Sitä väärinkäytettiin — sitä ei ole epäilemistäkään — ja pahat ihmiset tekivät paljon pahaa sen varjolla; mutta heidän olisi kumminkin sopinut tunnustaa meitä rehellisiksi. Me emme olleet kaikki pahat emmekä kaikki julmia ja väärintekeviä. Muutamat meistä ajattelivat herruuden laitosta jumalalliseksi laitokseksi; ja toiset, jotka eivät päässeet aivan yhtä selville tässä kohden taikka eivät huolineet niin paljon, oliko se niin vai ei, tunsivat, että tämä laitos oli meidän käsissämme ja oli tullut lailliseksi täällä, emmekä ymmärtäneet, kuinka meidän olisi mahdollinen luopua siitä ilman äärettömiä tappioita ja uhrauksia. Me annoimme sen siis olla semmoisenaan. Mutta me emme olleet kovia isäntiä eikä julmia omistajia. Me tunsimme itsemme velvoitetuiksi suojelemaan tätä laitosta. Ei ainoastaan omat etumme, vaan myöskin yhteiskunnan turvallisuus, niinkuin rehellisesti luulimme, riippui sen pysyttämisestä eheänä ja täydellisenä ainakin siksi, kuin jotakin muuta saataisiin sen sijaan. Niin kauan kuin niggeri oli *täällä*, niin kauan — siitä olimme kaikki vakuutetut — täytyi hänen myöskin olla orja. Hyvinkin moni meistä arveli, ettei se olisi mikään väärä, jos olisi voinut muuttaa heidät kaikki johonkin muuanteen".

"Epäilemättä olette oikeassa", arveli Servosse. "Eikä se ole ensinkään kummallista, että asiat tuntuivat teistä sellaisilta, eikä liioin, että ne, jotka kirjoittivat nuo kirjat, olivat väärin ymmärtäneet teidän perus-syyne. Orjuus tuotti kaksi asiaa, jotka luonnollisesti estivät semmoista tietoa saamasta: se sulki erinomaisella huolella vieraat sisemmästä pyhydestään ja vainosi hellittämättömällä ankaruudella kaikkia, jotka hylkäsivät sen oppeja".

"Niin, niin, minä ymmärrän", sanoi Squire nauraen. "Yrittäessämme puollustaa itsekukin puolueettansa, palaamme te ja minä molemmat jälleen ihmisluontoon. Mutta tiedätkö, että minulla, luettuani yhden noista kirjoista, on vielä suurempi syy olla suutuksissa oman personallisen itseni tähden? — minulla, Nathaniel Hyman'illa?"

"En tosiaan, sitä minä en tietänyt", lausui Servosse. "Te ette suinkaan ole joku kirjassa kuvatuista luonteista?"

"Se se juuri on, mitä olen", kuului vastaus; "eikä minua ole pantu mihinkään erittäin kadehdittavaan *röliin*. Pahin kaikista on paitsi sitä se, että kirjantekiä näkee vaivan ja kirjoittaa muistutuksen asiasta ja kertoo jokaiselle, ketä sillä luonteella tarkoitettiin. Ettekö ollut huomannut sitä?"

"Minulla ei ollut vähintäkään aavistusta siitä", lausui Servosse punehtuen. "Minä en ole koskaan lukenut kirjaa siitä saakka kuin se ensin ilmestyi eikä minulla silloin ollut mitään halua tutustua sen yksityisiin luonteisiin".

"Ei, tietysti ei", myönsi Hyman; "vaikka minä luulin, että Mrs. Servosse'n epäily muutamia päiviä takaperin ehkä lienee tullut siitä. Minä olin kuullut siitä asiasta ennen ja olin utelias näkemään, oliko siinä perää. Tämä se on, jonka tähden tahdoin lukea kirjan".

Metta vakuutti hänelle, ettei hänellä ollut mitään tietoa siitä, ja vanhus jatkoi: —

"Hyvä, minä en tiedä, että huolin siitä, vaikka tuskin kukaan tahtoo tulla esitellyksi jälkimaailmalle minäkään aikansa mustana karitsana. Se asia, joka on saatu niin suureksi, oli sangen vähäpätöinen, ja minulla oli oikeastaan sangen vähän tekemistä sen kanssa".

Sitten hän luki ääneen kysymyksessä olevan paikan ja muistutuksen ja selitti:

"No, koko asia oli tämä. Oli pari pohjoisvaltalaisista pappia — Wesleyaneiksi he luullakseni nimittivät itseänsä — jotka eivät ymmärtäneet suistaa suutansa, vaan kuljeskelivat ympäri täällä puollustaen ja todistaen, niinkuin Herra ei olisi antanut heille mitään muita käskyjä kuin soimata ja syyttää orjanpitäjiä ja orjuutta. Minä menin pari kolme kertaa kuulemaan heitä, juuri vakuuttaakseni itseäni siitä. He olivat kovin varomattomia ja maltittomia. Minä puhuttelin yhtä heistä, kun kokous oli loppunut sinä päivänä, ja sanoin hänelle sen. Hän ei tahtonut kuulla ollenkaan, vaan laski enemmän raamattua korviini, kuin ikinä samassa ajassa kuulin keneltäkään muulta maan päällä. Minä en riidellyt hänen kanssansa (te tiedätte, etten koskaan riitele kenenkään kanssa, översti), vaan, luullakseni, sanoin hänelle, että olin hänen ystävänsä. Minä olen jokaisen ystävä ja olen aina ollut. Minä en tahtonut, että hän joutuisi mihinkään kommeluksiin enkä olisi suonut, että mikään vahinko tapahtuisi hänelle. Tämä

on kaikki totta enkä minä ollenkaan epäile, että sanoin sen hänellekin. Mutta minä *en* hyväksynyt hänen oppiansa enkä taipunut hänen ajatuksiinsa; enkä minä ilmoittanut sitä hänelle, vaikka kirjantekijä tuossa muistutuksessa sanoo minun tehneen sen. Minä en koskaan ajatellut mitään semmoista. Minä arvattavasti ilmoitin hänelle, että olin esivaltalainen, joka oli totta, ja että pelkäsin kummeluksia, joka oli yhtä totta. Kun rupean asiaa ajattelemaan, luulen sanoneeni hänelle, että olisi parempi, jos hän ei saarnaisi Tasaisen ristin luona. Jollen sitä tehnyt, olisi minun ainakin pitänyt tehdä se; sillä, jos he olisivat menneet niihin seutuihin, heidät varmaan olisi hirtetty johonkin puuhun. Tavalla tai toisella paikka seuraavaksi pyhäksi muutettiin Matalan kaalamon kokoushuoneeseen. Tämä on totta, ja minä arvaan, että se tapahtui minun varoitukseni johdosta. No, nyt minua kuvaillaan tehneeksi kaikki nämät sitä varten, että saisin nuot miehet valtaani. Minä vannon teille, översti, että se on valhe. Minulla ei ollut mitään semmoista ajatusta. Minä pidin heitä hulluina ja pidän vielä nytkin; mutta minä en miettinyt mitään pahaakaan eikä vahinkoa heille. Vaan nyt tapahtui, ilman vähintäkään joko välitöntä tai välillistä tiedon-antoa eli neuvoa minun puoleltani, että seuraavan pyhän aamuna, kun kokous oli pidettävä Matalalla kaalamolla, joukko gentlemaneja kulki taloni ohitse matkallansa Tasaisen ristin luo, jossa heidän, niinkuin sanoivat, oli määrä kuulla Wesleyani-pappeja. Minä ilmoitin heille, että he olivat väärällä tiellä, ei mistäkään muusta syystä, kuin pelkästä kohteliaisuudesta, näettekö; ja he lähtivät tienhaaraan ylipuolella tätä teidän paikkaanne ja kääntyivät aivan oikein Matalalle kaalamolle. Noin tunti taikka niin heidän lähtönsä jälkeen johtui mieleeni, että heillä ehkä oli joku paha tarkoitus. Minä en sano, etten olisi tehnyt aivan samaa, jos olisin tietänyt heidän aikomuksensa; mutta tosi-asia on, etten sitä tietänyt enkä ensinkään varonut sitä, ennenkuin perästäpäin".

"Hyvä", kysyi Servosse, "onko loppu-osa kertomuksesta totta, tuo, kuinka papit vedettiin saarnastuolista, tyrkättiin poikin jotakuta pölkkyä ja piestiin?"

"No, jälestäpäin minä kuulin, että nuot gentlemanit keskeyttivät kokouksen ja antoivat papeille vähän loikkiin. Ehkäpä he tyrkkäsivät heidät poikin jotakuta pölkkyä; hyvinkin luultavaa on, että tekivät niin: se on mainion näppärä keino löylyttää jotakuta. Minä en kuitenkaan myönnä, että tämä selkäsauna oli niin ankara, kuin kirjassa kuvataan, vaikka papit epäilemättä pitivät sitä sangen kovana. Arvatakseni he eivät olleet tottuneet semmoiseen — kukaties luulivat, että heidän pukunsa pelastaisi heidät. Minä olen kuullut, että he suorivat tiehensä varsin pikaisesti tämän jälkeen eivätkä odottaneet annoksen uudistamista, joka oli melkein ainoa järkevä asia, jonka tekivät".

Vanha mies kertoi tätä silmiänsä vilkuttain ja ilmeisellä mielihyvällä koko menetyksestä.

"Minulla on aina ollut vähän epäilyksiä näitten tapausten suhteen", arveli Servosse, "ja olen iloinen, että yksi, joka oli osan-ottajana niissä, on vahvistanut ne; mutta ettehän, Squire, tahdo puollustaa semmoista menetystä?"

"No niin, översti, minä en todella ymmärrä, mistä oikeastaan semmoista menoa nostetaan", Hyman lausui. "Tämä oli rauhallinen yhteiskunta, joka eli maan konstitutionin ja lakien suojeluksen alla; ja nämät miehet, joilla ei ollut mitään asiaa eikä etua täällä valvottavana, tulivat meidän joukkoomme ja puollustivat oppeja, jotka, jos niitä olisi noudatettu, olisivat hävittäneet koko yhteiskunnallisen laitoksemme ja ehkä saattaneet meidän ja omaistemme henget vaaraan. Semmoiset opit yllyttivät kerrallaan ja luonnollisesti mustia kapinaan ja uhkasivat meille kaikille San Domingo'n kauhuja. Minun täytyy, översti, tunnustaa, että, minun mielestäni, nuot gentlemanit olivat hyvin lempeät ja suvaitsevaiset, kun he vaan vähän riipaisivat saarnaajien selkiä eivätkä venyttäneet heidän niskaansa, jota samanlaisesta loukkauksesta varmaan olisi tehty vähemmän rauhallisessa yhteiskunnassa".

"Juuri tämmöisen suvaitsemattomuuden vuoksi, Squire, on Etelän melkein mahdoton tyytyä nykyiseen asemaansa. Te tahdotte kaikki ampua, ruoskia, hirttää ja polttaa niitä, jotka eivät ajattele, niinkuin te. Se on kaikki hedelmä ja seuraus kahden vuosisadan orjuudesta: ei, se on oikeastaan osa siitä", lausui Servosse.

"Mutta ettehän arvele, että noitten miesten oli oikeus tulla tänne ja saarnata semmoisia vaarallisia oppeja", kysyi hänen naapurinsa kummastuneena.

"Arvelen", vastasi Comfort; "miks'ei?"

"Miks'ei?" toisti Squire. "Minusta tuntuu selvimmältä asialta maan päällä, että jokaisen yhteiskunnan on epäiltämätön oikeus suojella itseänsä. Siinä kaikki, mitä me teimme — me suojelimme itseämme ja laitoksiamme".

"Te suojelitte itseänne laitoksianne *vastaan*, oikeammin sanoen", arveli Servosse. "Tässä on abolitionistein aseman varsinainen voima, Squire. Ei minkään yhteiskunnan ole mitäkään oikeutta pitää, suosia tai suojella semmoisia laitoksia, jotka eivät voi kestää järjen ja vapaan keskustelun valoa".

"Mutta otaksukaat, että he suvaitsevat semmoista laitosta, antaako tämä oikeutta kenellekään tuoda

tulikekäälettä heidän keskuuteensa? Eivätkö he itse parhaiten pysty päättämään, mikä on kaikkein sopivin heidän omaksi hyväksensä — eivätkö he ole omien omatuntojensa hoitajia?"

"Tästä asiasta on tarpeetonta keskustella", lausui Servosse. "Ne todistukset, joita te käytätte, ovat suvaitsemattomuuden ja liikajumalisuuden todistuksia kaikkina aikoina. Yksistään semmoiset miehet, jotka tahtovat olla vapaamielisiä, niinkuin te, Squire, ovat sokaistut niistä. Te arvelitte, että oli oikein ruoskia noita pappeja sentähden, että he saarnasivat, mitä he pitivät Jumalan sanana, ja ettei seurakunta pitänyt samaa mieltä. Tämä oli juuri se todistus, jota olisi käytetty Tom Savage'n ja noitten toisten puollustukseksi, jos heidän olisi vähä aika takaperin onnistunut toimittaa minulle se suominta, jota he yrittivät. Perus-ajatus on sama. Minulla oli toinen mielipide, kuin naapureillani, ja minä puollustin outoja oppeja. Teidän ajatuksenne mukaan heidän oli oikeus masentaa minut väkisin, jopa murhatakin, jos oli tarpeen".

"Oh, eihän asia ole niin paha, toivon minä, översti!" sanoi Squire.

"Kyllä, se on juuri niin paha; ja minä kerron teille, mitä se on, naapuri Hyman", lausui Servosse: "kaikkein vaarallisin ja vaikein tulevaisuuden elementti Etelässä on tämä kukistamaton kärsimättömyys muitten ajatusten suhteen. Te pidätte erimielisyyttä loukkauksena, ja vastustusta rikoksena, joka oikeuttaa kauheintakin pahantekoa. Se on tuottava katkeran hedelmän, ja te saatte nähdä sen".

"Oh, toivoakseni ei!" vastasi vanhus huolettomasti. "Minä tahdon elää rauhallisesti nyt, ja minä olen vakuutettu, että kansani tahtoo samaa. Me olemme ehkä hiukan kuumaverisiä ja niin edespäin; mutta me emme ole huonoja. Me olemme köyhiä nyt — olemme kadottaneet kaikki, paitsi kunnian; ja minä toivon, ettemme kadota sitä. Mutta minun täytyy lähteä. Sivumennen sanottuna, jos kirjoitatte jollekulle ystävälle Pohjassa ja aiotte mainita Nathaniel Hyman'ia, soisin, että sanoisitte, ettei hän ollenkaan harjottanut mitään petosta noitten pappien suhteen eikä hänen tule vastata vitsauksesta, jonka he saivat, ei välittömästi eikä välillisesti. Hyvää iltaa, ma'am".

Hän sytytti piippunsa ja lähti kotiin, nähtävästi ajatellen, että hänen yhteytensä tämän *ante bellum*-barbarisuuden[31] kanssa oli jollakin tapaa kartuttanut hänen tärkeyttänsä uusien naapuriensa silmissä.

XVI LUKU.

Vieraanvaraisuuden terä tylstytetty.

Siitä päivästä saakka, jona Warrington'in uusi omistaja piti tuon puheen lehdossa, oli hän huomattu mies yhteiskunnassa. Häntä katsottiin "abolitionistiksi" ja kapinanyllyttäjäksi. Vaikk'eivät hänen naapurinsa personallisessa keskuudessaan hänen kanssaan näyttäneet pitävän mitään erityistä epäluottamusta häneen, vaan yleisesti kohtelivat häntä ystävällisesti, rupesi hän kuitenkin vähitellen huomaamaan, että kummallisen mahtava mielipide alkoi muodostua häntä vastaan. Häntä pidettiin tarkalla silmällä yhteisissä kokouksissa; Verdenton'in sanomalehti sisälsi silloin tällöin halveksivia viittauksia häneen; ja ahkerasti levitettiin hänestä se puhe, että hän oli jollakin tapaa yhteydessä — aivan identifioerattu — "Yankee-vallan" kanssa ja että hän oli lähetetty Etelään jossakin pahassa tarkoituksessa. Hän ei ollut yksi heistä. Hän edusti toisenlaista sivistystä, toisenlaista kehittymistä, jota he luonnollisesti epäilivät ja erittäinkin niitten erityisten rajoitusten tähden, joita orjuus oli rakentanut heidän ympärillensä ja jotka niin monena vuonna ennen sotaa olivat olleet jonakin sisäänmuuttamisen salpana.

Yhteys hänen perheensä ja niitten välillä, jotka muodostivat mitä sanottiin "hyväksi societeetiksi", lakkasi vähitellen ilman mitään todellista epäkohteliaisuutta tai huomattavaa laiminlyömistä, siksi kuin ne harvat maanmiehet, jotka "naapuroivat heidän kanssaan", niinkuin sitä siellä nimitetään, olivat heidän ainoa seuransa, jollemme ota lukuun mustan koulun opettajattaria ja muutamia pohjoisvaltalaisia perheitä kaupungissa.

Silloin tällöin tämä perityn vastenmielisyyden tunto Yankee'n suhteen ilmutui ikävällä tavalla; mutta se oli enimmäkseen vaan joku kylmä, salainen tunto, joka pikemmin tuntui kuin näkyi niissä, joitten kanssa hän oli yhteydessä asioissa tai muulla tavalla, siksi kuin ensimmäinen vuosi oli kulunut ja sato oli korjattu.

Varsin vähän oli se tapa huomioon koskenut, jolla hän oli rakentanut asuntoja ja myynyt maata

mustalle kansalle — koska sitä katsottiin vaan joksikin Yankee-abolitionistin haaveeksi. Mutta kun sato oli korjattu ja muutamat mustat miehet tulivat hevosten ja huoneitten oikeiksi omistajiksi, näytti se yht'äkkiä herättävän yleistä huomiota. Eräänä yönä joukko valhepukuisia konnia hyökkäsi mustain miesten vähäiseen uutis-asuntoon, löi ja kovasti räökkäsi muutamia heistä, otti kahden hevoset ja pilkkosi ja silpoi toisia muitten omia.

Kun Hullu seuraavana aamuna nousi, löysi hän kiinnitettyä ovenponteensa ja käärittynä mustaan vaate-tilkkaan, johon valkoisella värillä oli maalattu pääkallo ja kaksi ristiin pantua luuta ruumiin-arkun kuvan yli, näin kuuluvan kirjoituksen: —

Översti Comfort Servosse. Sir, — Teidän tulee jättää tämä maa, ja mitä pikemmin, sitä parempi; sillä te ette ole turvassa täällä eikä kukaan muukaan viheliäinen Yankee! Te tulette tänne nostamaan niggereitä valkoista kansaa vastaan, selittäen, kuinka heidän pitää äänestää ja asettaa juryjä ja vanhoa pois valkoisten ihmisten oikeudet niin paljon kuin kirottujen tekee mieli. Te kannatatte tätä käsitystä, myyden heille maata, hevosia ja muuleja, siksi kuin he paisuvat niin saappaissansa, etteivät voi maatakaan. Teitä on varoitettu, ettei semmoisia asioita siedetä; mutta te jatkatte vaan niinkuin ei ketään muuta olisi koko maan päällä. Nyt olemme päättäneet, ettemme kärsi tätä kauemmin. Me olemme käyneet opettamassa noille kirotuille niggereille parempia tapoja, kuin ratsastaa hevosen selässä, missä valkoiset ihmiset astuvat jalkaisin. Regulaatorit[32] ovat olleet koossa ja päättäneet, ettei tästälähin sallita kenenkään niggerin omistaa mitään hevosta tai kasvattaa mitään viljaa omasta takaa. Eikä kukaan niggereitä jumaloitseva Yankee-vakoja, joka kehoittaa heitä heidän hävyttömyydessään, saa elää tässä maassa. Nyt, Sir, annamme teille kolme päivää muuttaaksenne pois. Jos olette täällä vielä tämän ajan kuluttua, hankitaan haukoille pidot, jommoisia varsin harvoin ovat nähneet siitä asti, kuin sota loppui. Te ehkä luulette, että laskemme leikkiä. Toiset ovat suruksensa tehneet saman erehdyksen. Jollette aivan vielä huoli tilata ruumiin-arkkua itsellenne, on paras, että hankitte piletin, joka vie teitä Pohjantähteä kohden juuri niin kauas, kun tietä on rakennettu.

Käsky on

Regulaatorein Kapteenilta.

Hullu heti julkaisi tämän kirjeen "Verdenton'in Gazette'ssa" ynnä lyhyen, lujan vastauksen, jossa hän sanoi, että hän hoiti omia asioitansa ja toivoi, että muut tekisivät samoin. Hän maksoi siitä niinkuin ilmoituksesta — ainoa ehto, jolla lehden toimittaja suostui ottamaan sitä palstoihinsa. Tämä tapaus, joka Pohjassa tai missä muussa yhteiskunnassa hyvänsä olisi synnyttänyt ankaraa suuttumusta niihin, jotka näin yrittivät ajaa häntä pois hänen kodistaan, yhtä hyvin kuin suurta mieltymystä häneen, ei vaikuttanut ollenkaan sillä tapaa hänen kuntalaisiinsa. Moni julkisesti hyväksyi tätä roistojen menetystä; toiset heikosti moittivat sitä; mutta ei kukaan tehnyt mitään estääksensä uhatun väkivallan toimeenpanoa. Ei kukaan näyttänyt ajattelevan, että Hullu oli oikeutettu johonkuhun kannatukseen tai myötätuntoisuuteen. Että hän myi maata mustille miehille ja autti heitä elikkojen ostamisessa, sitä melkein koko yhteiskunta piti semmoisena loukkauksena, joka ansaitsi mitä kovinta rangaistusta; ja että hän meni vielä edemmäksi ja julkisesti puollusti, että neekereille annettaisiin kansalaisoikeuksia, se oli semmoinen törkeä väkivalta valkoisten tunteita ja mielipiteitä vastaan, että moni näytti hyvin kummastelevan, että "regulaatorit" ollenkaan olivat antaneet hänelle minkäänlaista varoitusta.

Se, jota asia lähinnä koski, ei kuitenkaan ollut joutilaana. Hän hankki aseita ja ampumavaroja ja valmisti itseänsä puollustamaan henkeänsä ja omaisuuttansa, sekä suojelemaan alustalaisiansa ja niitä, joille hän oli myynyt maata. Paalutus rakennettiin hevosia varten edulliselle paikalle, vartioita asetettiin ja ilmoitusmerkeistä sovittiin sitä tapausta varten, että hyökkäys tehtäisiin. Sotavaen päällikkö jossakin läheisessä stationassa lähetti vähäisen komentokunnan, joka jäi muutamiksi päiviksi, vaan sitten palautettiin. Warrington'in omistaja ei ollut pyytänyt sitä, mutta semmoinen huhu levitettiin, että hän oli kutsunut sotaväkeä avuksensa, ja yleinen mielipide hänestä kävi päivästä päivään yhä nurjemmaksi.

XVII LUKU.

Toinen penikulman patsas.

Kun toinen joulu tuli, kirjoitti Metta — taas sisarellensa: —

Rakas Julia. — Enemmän kuin vuosi on kulunut siitä, kuin kirjoitin sinulle ensimmäisen kirjeeni

eteläisestä kodistamme. Voi! jollemme ota lukuun niitä parannuksia, joita olemme tehneet Warrington'issa ja sitä karttunutta kodillisuuden tuntoa, jota elottomat esineet ympärillämme synnyttävät meissä, on se tuskin enemmän kodin kaltainen, kuin silloinkaan. Comfort on ollut hyvin toimelias. Hän on antanut aivan uuden ulkomuodon Warrington'ille, joka on suloisempi, kuin mikään kuvaaminen voisi saattaa sinut ajattelemaan. Melkein joka päivä hän lähtee tarkastamaan ja johtamaan töitä ja Yankee'n tavalla itse käymään asioihin käsin, niinkuin he täällä sanovat, Tämä ynnä meidän herttainen ilman-alamme ja minun huolenpitoni — sillä minullakin pitää olemaan joku osa ansiosta — on muuttanut sairaan puolisoni iloiseksi, rotevaksi mieheksi, joka näyttää alinomia nauttivan elämästä.

Enin osa ajastani menee pikku tyttäreemme opettamiseen eli pikemmin koetukseen hyväilemisellä saada häntä oppimaan, sillä hän on kaikkein kummallisin itsemielinen lapsi tässä suhteessa, minkä ikinä näit. Minä näen paljon vaivaa hänen tähtensä, ja hän edistyy ihmeellisesti, vaikka varsin omituisella tavalla. Hän liikkuu paljon ulkona tiluksilla isänsä kanssa ja, seurauksena siitä, tuntee nimeltä jokaisen puun ja kukan, viljelemättömän tai viljeltyn, joka kasvaa Warrington'in tienoilla. Hän on joko perinyt tai muulla lailla saanut tuon kummallisen huomaamisky'yn, joka Comfort'illa on, ja on jo enemmän perehtynyt muutamiin tiedon haaroihin, kuin mitä minä luultavasti koskaan olen oleva. Tämä ynnä vähäiset taloudelliset huoleni sekä ratsastukset, kävelyt ja kaikenlaiset muut matkustukset ovat minun elämäni. Pelkkä oleminen täällä on ainainen ilo. Päivänpaiste on kirkkaampi, kuunvalo lauheampi, taivas selkeämpi, maa viehättävämpi, kuin vanhassa kodissamme. Siinä on jotakin päihdyttävää näissä kaikissa — kukat ilmaantuvat outoihin aikoihin ja tavattoman runsaasti ja uhkeasti; puut, kumman kauniin-kokoiset ja -lehtiset, muodostavat metsikköjä ja vehmastoja, joissa aina on jonkunlainen lumoava sulo, niin toisenlainen, kuin minkä ikinä havaitsimme Pohjassa; ja ennen kaikkia tuo balsami-ilma.

Vaan kuitenkin me kaipaamme ystäviämme — voi! kipeästi kyllä — sillä meillä ei ole mitään semmoisia täällä ja tavallansa emme voikaan saada. Minä olen varma, ettei kukaan koskaan tullut mihinkään uuteen kotiin ystävällisemmillä tunteilla kaikkia kohtaan, jotka ehkä ympäröitsisivät heitä, kuin minkä me teimme. Sinä tiedät, ettei Comfort tahtonut kuulla sanaakaan huonosta sovusta tšekäläisen kansan kanssa. Hän väitti, että he olivat urheata, iloista väkeä; että sota oli ohitse; ja että kaikki siitä lähtien tulisivat vaan paremmiksi ystäviksi sentähden, että se oli ollut. Hän on huomannut erehdyksensä. Minä varon, ettemme saa mitään *oikeita* ystäviä täällä. Löytyy ehkä muutamia, jotka ajattelevat hyvää meistä ja epäilemättä soisivat meidän yleensä menestyvän; mutta he eivät ole ystäviä. Tavalla tai toisella näyttää siltä, kuin tuo vanha epäily ja vastenmielisyys Pohjan kansan suhteen ei sallisi heidän osottaa mitään ystävyyttä ja luottamusta muihin; taikka kenties vika on meidän puolella. Me olemme niin erilaisia, olemme kasvatetut niin erilaisten vaikutusten alla ja meillä on niin toisenlaiset ajatukset, ettei näytä siltä, kuin joskus tulisimme likemmäksi heitä.

Sinä kuulit rettelöistämme "regulaatorein" kanssa. Comfort hankki joukon kiväärejä ja ampuvaroja mustille miehille ja valmisti itseänsä täydellä todella taisteluun; mutta he eivät ole häirinneet meitä sen jälkeen. Mr. Savage lähetti heille sanan, että he eivät voineet vahingoittaa meitä, ennenkuin olivat surmanneet hänet, ja tuli Warrington'iin ja jäi meille muutamiksi viikoiksi. Minä luulen, että se oli hänen vaikutuksensa, joka pelasti meidät enemmästä ahdistuksesta.

Yleisön tunteet ovat kauhean katkerat Comfort'ia vastaan sen tavan tähden, jolla hän kohtelee mustaa kansaa. Näitä on jo koko kyläkunta maatilamme alemmassa päässä. Heillä on kirkko, pyhäkoulu ja tulevana vuonna he saavat arkikoulunkin. Sinä et voi käsittää, kuinka hyvät he ovat olleet meitä kohtaan ja kuinka suuresti he ovat kiintyneet Comfort'iin, He aikovat nyt pitää yhtä 'tractatikokousta', joksi he sanovat sitä. Minä sain Comfort'in tulemaan kanssani yhteen heidän rukous-kokoukseensa pari iltaa takaperin. Minä olin kuullut paljon niistä, mutta en ollut koskaan ennen käynyt missään. Se oli hyvin eriskummainen kokous. Siellä oli ehkä viisikymmentä henkeä läsnä, enimmäiten keski-ikäisiä miehiä ja naisia. He lauloivat omituisen hiljaisella, matalalla ja yksitoikkoisella tavalla, silloin tällöin keskeyttäen venytetyillä huudahdusnuoteilla, jonkunlaista yksinkertaista hymniä, jonka minä kummastukseksi tunsin yhdeksi heidän vanhoista lauluistaan orjuuden ajalta. Kuinka kööri saatiin noina aikoina suvaituksi, en voi ymmärtää. Se kuului: —

'Suo, Herra, vapaus, vapaus meille
Ja johda meitä taivahas teille!'

Muutamat katsoivat ympärillensä, kun tulimme sisään ja kävimme istumaan; ja setä Jerry, uudis-asutuksen pyhimys, tuli sauvojensa nojassa meitä kohden ja sanoi lempeällä äänellensä: —

'Iltaa, översti! Teidän palvelianne, Mistress! Tahdotteko astua ylemmäksi ja ottaa paikkanne eturiviin?'

Me sanoimme hänelle, että olimme vaan pistäyneet sisään ja ehkä lähtisimme taas vähän ajan

perästä; me tahdoimme siis pysyä kuunteliakunnan takana.

Setä Jerry ei osaa lukea eikä kirjoittaa; mutta hänellä on erinomaisen tarkka äly ja luja tahto. Kykenemätönnä tekemään minkäänlaista työtä on hän muitten uskollinen ystävä, neuvon-antaja ja johtaja. Hänellä on oma asunto ja kappale maata, kaikki maksettuna, hyvä hevonen ja lehmä, ja hän sai vaimonsa ja kahden poikansa avulla hyvän vuodontulon tänä kesänä. Hän on yksi niistä mustista miehistä uudis-asutuksessa, joista on paras toivo; niin ainakin Comfort sanoo. Kaikki näyttävät suuresti kunnioittavan häntä. Minä en tiedä, kuinka monen olen kuullut puhuvan hänen jumalisuudestaan. Mr. Savage'n oli tapa sanoa, että hän mieluisammin tahtoi kuulla hänen rukoilevan, kuin kenenkään muun maan päällä. Hänen isäntänsä piti häntä suurella arvossa hänen uskollisuutensa ja hyvän luontonsa tähden myöskin sen jälkeen kuin hän kävi raajarikoksi.

Kokousta johti sinä iltana eräs mulatti, nimeltä Robert, joka oli mitä nyt sanotaan 'vanhan jakson vapaaksi niggeriksi' (vapautettu ennen sotaa). Hän näytti hyvin halukkaalta tuomaan esiin lukutaitoansa ja kompuroitsi naurettavalla ylpeydellä kolmannen sadannen kolmannen neljättä hymnin ja yhden raamatun luvun läpi. Muutamat hänen muistutuksensa eri kohdista jälkimäisessä olivat huvittavan soveliaat. 'Minä tosin kastan vedellä; mutta minun perästäni on tuleva se, joka kastaa Pyhällä Hengellä ja tulella', hän luki kangertain. 'Kastaa vedellä', toisti hän mieltävällisesti. 'Me tiedämme kaikki, mitä se on; ja Pyhällä Hengellä kastaminen, se on juuri se, jota varten olemme tänä iltana tulleet tänne. (Amen! Jumala siunatkoon! Tuossa nyt!) Mutta tulella kastaminen! — minä sanon teille, rakkaat veljet ja sisaret, että se aina saattaa hiukseni *nousemaan pystyyn*, kun ajattelen, mitä sillä *varmaan* tarkoitetaan! Kastaa tulella! Minä luulen, että se on kullan koettaminen sulatus-uunissa — Herran sulatusuunissa, joka selvittää pois kaiken kuonan, mutta epäilemättä on kauhean kuuma!'

Sitten ei siellä hetkeen aikaan ollut mitään erinomaista, siksi kuin eräs mies polvillansa rupesi heiluttamaan ruumistansa edes-takaisin ja huusi semmoisella äänellä, jonka olisi voinut kuulla penikulman päästä, viisitoista tai kaksikymmentä minutia aikaa ainoastaan yhtä lausetta: — 'Korjaa heidät! Oi Herra, korjaa heidät! Korjaa heidät! Oi Herra, korjaa heidät!' kummallisella, laulavalla äänellä, jonka vaikutus hermoihin oli hirveä. Miehet huusivat, naiset kirkuivat. Muutamat hypähtivät ylös polviltansa ja tanssivat kiljuen ja jonkunlaisissa hurmoksissa paiskaten käsivarsiansa sinne tänne, että mieleeni muistui mitä olin lukenut Idän tanssivista dervisbeistä. Yksi nainen meni pyörryksiin; ja lopullisesti tuo kiikkuva huutaja itse lankesi kumoon. Hänen päänsä päälle kaadettiin vähän vettä, pitkälinen, rauhoittava hymni laulettiin ja viidessä minutissa oli koko seura yhtä hiljainen, kuin mikä maa-seudun rukous-kokous hyvänsä Michiganissa. Itse puolestani riipuin melkein hysterillisessä pelossa Comfort'in käsivarressa. Minä pyysin häntä viemään itseäni pois, mutta olen hyvin iloinen nyt, ettei hän sitä tehnyt.

Vähän ajan perästä setä Jerry nosti päätänsä, jota hän koko ajan siitä asti, kuin kokous alkoi, oli painanut polviensa vastaan, ja kohottaen laihoja käsiänsä kansaa kohden sanoi leppeällä, selvällä äänellä: —

'Langetkaamme kaikki polvillemme ja rukoilkaamme — yksi lyhyt rukous! lyhyt rukous!'

Hän lankesi polvilleen, kasvot käännettyinä meitä kohden. Yksinkertaisen honkapöydän tippuva kynttilä loi liehuvan valonsa hänen ylitsensä, kun hän, kasvot ylöspäin nostettuina ja kädet ristissä, 'puhui Jumalan kanssa', oi, kuinka yksinkertaisesti ja suoraan! Ja kun hän rukoili, näytti kummallinen valo laskeuvan hänen kasvoihinsa tuohon valkoiseen kehään, joksi hänen hopeinen tukkansa ja partansa muodostuivat. Hän rukoili kaikkien puolesta, paitsi omasta, ja näytti saattavan kaikkien huolet ja surut armon valta-istuimen eteen, ikäänkuin hänellä olisi ollut heidän jokaisen sydämen avain.

Sitten hän alkoi rukoilla meidän puolestamme — 'tuon vieraan ystävän puolesta, jonka Jumala on nostanut ja salaperäisellä tavallansa johdattanut tekemään meille hyvää — siunaa häntä, oi Herra, vähissä varoissa ja suurissa, kotona ja lieden ääressä! Hän ei tiedä, mitä hän on ottanut tehtäväksensä! Tue hänen kättänsä ja pidä häntä voimallisena ja urhoollisena!' Mutta minä en osaa kertoa tämän rukouksen kummallista hellyyttä ja uskollisuutta. Minä nojasin päätäni Comfort'in olkapäätä vastaan, ja kyyneleni vuotivat, kuin sade, kuunnelllessani. Yht'äkkiä syntyi yleinen äänettömyys. Rukoilevan ääni oli vaiennut; eikä rukous kuitenkaan näyttänyt loppuneen. Minä nostin silmäni ja katsoin ympärilleni. Setä Jerry oli yhä polvillansa tuolinsa vieressä, jokainen hartauden harjoittaja oli myöskin vielä polvillaan paikallansa; mutta jokainen pää oli käännetty häntä kohden ja jokainen silmä katseli tarkasti häntä. Hänen silmänsä olivat kiintyneet — mihin? Hän katsoi ylöspäin, ikäänkuin hän olisi nähnyt toisen maailman. Hänen kasvojensa piirteet olivat jäykistyneet, vaan kuitenkin joku kammottavan ilon katse valaisi niitä. Hän hengitti verkan ja huohottaen; mutta paitsi tätä ei yksikään jäntäre liikkunut. Ei sanaakaan lausuttu; mutta jokainen silmä oli kiintynyt häneen hiljaisessa ja pelollisessa odotuksessa.

'Hän ei ole ollut sillä tapaa kuin yhden kerran antaumisen jälkeen', kuulin jonkun vaimon hiljaa kuiskaavan toiselle.

Viisi minutia — ehkä kymmenen minutia — kului eikä hän ollut puhunut eikä liikahtanut. Se oli kauhea, julma äänettömyys, ja nuot kiinteät, liikkumattomat kasvot ja tuo tyrmistynyt ruumis! Siinä oli jotakin yliluonnollista!

Viimein alkoivat hänen huulensa väristä. Silmien kiinteys heikkeni. Kädet, joita hän oli nojannut tuoliin, olivat nyt ristissä, ja jonkunlainen jumalallisen ihastuksen katse väikkyi hänen ylöspäin käännettyissä kasvoissansa, kun hän huudahti äänellä, joka selvästi osotti haltioihinsa menneen iloa: —

'Minä näen Hänet! Minä näen *Hänet!* Tuolla Hän *on!*' Ja hän osotti laihalla ja vapisevalla kädellään huoneen etäisintä nurkkaa. 'Minä näen Hänet, pelastuksen kruunu päässä ja taivaan avaimet riippuen vyöstä — Jumalan valkoisten helmiporttien avaimet — Pyhyyden haarniska ja Vanhurskauden vaippa yllänsä. Tuolla Hän vielä kävelee kynttiläjalkain välitse! Hän lähestyy meitä — siunattu olkoon Hänen pyhä nimensä! — katsomaan kansaansa ja korjaamaan sitä!'

Minä en osaa kertoa sinulle, mitä kummallista, katkonaista puhetta virtasi hänen huuliltaan; mutta se loppui niinkuin se alkoi — yht'äkkiä ja kenenkään odottamatta. Tuo kirkastettu katse katosi hänen kasvoistansa. Lause sammui kesken hänen huulillansa. Hänen silmänsä alkoivat jälleen näyttää itsetietoisilta ja liikkuvat ympäri tuota hiljentynyttä hartaasti katsovien kasvojen piiriä, samalla kuin tieto siitä, mikä oli tapahtunut, nyt näytti leimahtavan hänen mielensä eteen. Hän peitti kasvonsa käsillään ja vaipui huoaten maahan, anteeksi pyytävällä äänellä huudahtaen: —

'Oi Herra! Oi Herra! Sinä tiedät palveliasi heikkouden! Armahda häntä! Armahda häntä!' Kokous päättyi, ja me lähdimme kotiin. Jollakin tapaa minä en voi päästä siitä ajatuksesta, että tuo pieni puinen kirkko on semmoinen paikka, jossa yksi todella on nähnyt Jumalan.

He kertoivat meille jälestäpäin, että setä Jerry'lla usein oli tällaiset 'puuskat', joksi he nimittivät niitä, milloin hyvänsä sodan kuluessa jotakuta suurta tappelua tapeltiin tai odotettiin, ja he tiesivät aina sanoa, kuinka tappelu oli päättynyt siitä, mitä hän haltioissansa ollen puhui. He sanovat, ettei hän ollenkaan tiedä, mitä hän semmoisina aikoina puhuu. Minä kysyin häneltä sitä eräänä päivänä. Hän vastasi yksinkertaisesti: 'minä en voi selittää sitä, Mistress. Näyttää siltä, kuin se olisi risti, jota minun erityisesti tulee kantaa. Se on tuottanut minulle paljon huolta. Minua on monta kertaa ruoskittu siitä; ja paitsi sitä tuntuu minusta aina, kuin olisin käynyt kymmenen vuotta vanhemmaksi, kun toinnun näistä puuskista. En voi ymmärtää sitä, Mistress; mutta setä Jerry eroo vielä maailmasta jossakin semmoisessa puuskassa!'

Me emme käy usein kirkossa tähän aikaan. Meitä ei suorastaan kohdella epäkohteliaasti; mutta naapurien alinomainen kylmyys sanoo selvemmin, kuin mitkään sanat, ettei meitä kaivata. Comfort yhä toivoo, että nämät seikat aikaa myöten paranevat; mutta minä rupean pelkäämään, että aina jäämme vieraiksi siinä maassa, jossa asumme. Minä en näe mitään mahdollisuutta, että se voisi olla toisin. Pohja ja Etelä ovat kaksi eri kansaa, jotka ovat kokonaan toisenlaiset kaikissa luonnon-omaisuuksissaan; ja minä varon, että enemmän kuin yksi sukupolvi saa mennä hautaansa, ennenkuin heistä yksi kansa tulee.

Sinua rakastava sisaresi

Metta.

XVIII LUKU.

Onnentoivotuksia ja osan-oton lausumisia.

Kohta sen jälkeen kuin Hullu oli julkaissut regulaatorien varoituksen ja oman vastauksensa "Verdenton'in gazette'ssa", sai hän useita kirjeitä, joista tähän otamme muutamia, koska ne kuvaavat sitä ilman-alaa, jossa hän eli. Ensimmäinen niistä tuli jostakin kaukaisesta valtion osasta ja eräältä henkilöltä, josta Hullu ei ollut koskaan ennen kuullut mitään: —

Översti Comfort Servosse. Rakas Sir, — Minä näin teidän kirjeenne 'Verdenton'in Gazette'ssa' ja meidän tilamme yhtäläisyys vaikutti minuun niin, että päätin heti kirjoittaa teille. Muutamat

kansamme huonoimmista jäsenistä, niinkuin minä luulen, ovat yhtyneet joksikin regulaattori-joukoksi, voidaksensa pitää huolta kaikkien muiden asioista, paitsi omista. Minä olen syntyperäinen asukas tässä valtiossa ja taistelin sodan aikana Konfedereerattujen armeijassa Bull Run'ista Appomattox'iin asti ilman koskaan päivänkään työtä tai tappelua laiminlyömättä. Kun sota oli päättynyt, oli minulla ainoastaan pari sataa acre'a maata (jota molemmat armeijat olivat tallanneet, polttaneet ja ryöstäneet) eikä mitään rahaa, mitään viljaa, mitään elikoita, vaan iso perhe, vähän velkoja, hyvä terveys, ja ruumiinrakennus, kuin valkoinen hickory-puu. Minä päätin kohta ruveta työhön. Minä menin lähimmäiseen vartiapaikkaan, ilmoitin asemani ja sain kaksi hevosta. Minä tein vähän hinaamistyötä ja sain muutamia muita kaluja — yhdet sota- ja sairasvaunut. Eräs ystäväni, joka sattumalta oli saanut vähän pumpuleita pelastetuksi, myi ne ja lainasi minulle vähän rahaa. Minä ryhdyin työhön, pestasin muutamia niggereitä, sanoin heille, että tahdoin ruokkia heidät ja raataa heidän kanssaan ja, kun sato oli myyty, jakaa voiton heidän kanssaan. He tulivat asumaan meillä ja tekivät työtä minun kanssani. Me saimme loistavan vuodentulon, ja syksyllä minä jaoin varsin sievän rahasumman heidän kanssaan.

Tänä vuonna tahtoivat muutamat heistä kylvää viljaa heille itselle määrättyihin maalohkoihin. Minun sopi luottaa heihin, koska he olivat olleet työssäni menneenäkin vuonna. Minä tiesin, että heillä oli kylläksi, millä elättää itseänsä, ja että he hyvin pystyivät hoitamaan 'yhdellä hevosella viljeltävää maalohkoa'. Tämän kautta olisi minun mahdollinen raataa enemmän maata muualla, ja asia olisi epäilemättä yhtä hyvin minun kuin heidänkin hyödyksi. Minä tietysti kuitenkin ajattelin omaa etuani, tätä tehdessäni. Minä myin siis heille hevosia ja muuleja ja autoin muita muualla hankkimaan itselleen semmoisia. Kevät tuli ja minulla oli mitä virein maatila ja mitä kauniimmat toivot minä ikinä olen voinut ajatella. Minä käytin suuria työvoimia ja jokaisella niggerillä tiluksillani oli koko satonsa jo puoleksi aumattu, kun yht'äkkiä sain regulaattoreilta melkein samanlaisen varoituksen, kuin se, jonka julkaisitte, se eroitus vaan, etteivät käskeneet minua muuttamaan pois, vaan ainoastaan lakkaamaan myymästä hevosia niggereille ja antamasta heidän viljellä omia maalohkoja. He vakuuttivat päättäneensä, ettei mikään niggeri saisi ratsastaa omalla hevosellansa tai ajaa omilla kärryillänsä tässä maakunnassa.

Minä käsitin heti, että tämä tarkoitti Exum Davis'in perikatoa tavalla taikka toisella. Jos tottelin regulaattoreita, tein työväkeni alakuloiseksi, pilasin satoni ja jouduin varmaan lannoitus-aineitten rätingin kautta syksyllä kauheaan pulaan. Jos en totellut, nuot kirotut roistot varmaan kiusaisivat ja vaivaisivat työväkeäni, leikkaisivat heidän elikkojensa kaviojäsenet poikki, ja vuodentuloni kävisi mitättömäksi. Minulta ei mennyt pitkää aikaa asian ratkaisemiseen. Minä päätin taistella.

Ei tuntiakaan ollut kulunut siitä, kuin luin tuon varoituksen, kun jo panin kaikki paikan hevoset ja muullit vetämään honkapuita paalutusta varten; vaikka en antanut kenenkään tietää, mikä minua vaivasi. Sitten minä lähdin Gainsborough'iin tapaamaan vartiapaikan päällikköä, översti Ricker'ia. Hän on hyvä toveri ja gentlemani, vaikka hän on Yankee. Minä sanoin hänelle suoraan, mikä asia oli; ja hän antoi minun saada niin monta vanhaa kivääriä, kuin tahdoin (osa niistä antauneitten aseita ja osa hänen komentonsa liika kiväärejä), ja pari laatikkoa ampuvaroja. Kotiin palattuani kerroin pojille, mistä kysymys oli, ja jakelin heille aseet. Me laskimme siksi yöksi hevosemme metsään, olimme aseissa koko yön, pystytimme paalutuksen seuraavana päivänä ja panimme sanan regulaattoreille, että he saisivat mennä hiiteen. Me olemme tehneet työtä ja samalla tarkasti olleet varoillamme, etteivät arvaamatta hyökkäisi päällemme, eikä meitä ole vielä häiritty. Minä en luule, että niin tapahtuukaan; mutta ei auta sanoa mitään. Minä kehoitan teitä pitämään puoltanne. He sanovat, että olette 'Yank'; mutta se ei tee mitään eroitusta. Laki on laki, ja oikea on oikea; ja minä toivon, että annatte jokaiselle, joka tulee hätyyttämään teitä, yhtä lämpimät tervetuliaiset, kuin mitä he täällä saisivat

Teitä kunnioittavalta

Exum Davis'ilta.

Seuraava kirje oli vanhalta tohtorilta, Georg D. Garnet'ilta: —

Rakas Överstini, — Mielipahalla olen havainnut, että yleisön tunteet teitä vastaan, joita pohjoisvaltalainen sukuperänne on synnyttänyt ja jotka ovat kyteneet aina siitä saakka, kuin tulitte joukkoomme, viimein ovat leimahtaneet ilmi liekkiin. Minä olen odottanut sitä koko ajan enkä niinmuodoin voi sanoa, että se minua kummastuttaa. Mutta tuo nurja mieli-ala on niin kauan aikaa osottanut itseänsä, että todella jo toivoin teidän pääsevän enemmästä hätyyttämisestä. Minä tiedän, ettei minulla ollut mitään syytä otaksua tällaista päätöstä, koska edustatte semmoista kehitymistä, joka on aivan vastakohtainen sille, jonka keskelle olette asetettu, ja te lisäksi olette niin täynnä sen henkeä, ettette voi panna syrjään eikä salata sen tunnusmerkkejä. Se sivistys, joka ympäröi teitä, ei ole koskaan suvainnut mielipiteitä, jotka eivät soinnu yhteen sen periaatteitten kanssa. Orjuuteen perustettuina ja rakennettuina ne aatteet, jotka olivat yksi osa tästä

laitoksesta taikka jotka olivat tarpeelliset sen suojelukseen ja kehkeytymiseen, ovat juurtuneet yhteiskuntaan ja käyneet aivan välttämättömäksi sen olemiselle. Juuri tämä kehkeytyminen oli vielä vaarallisempi ja haitallisempi kansakunnalle, kuin laitos itse. Teidän tulee muistaa, rakas översti, ettei ihmisten luonto, ajatus-tapa ja ennakkoluulot muutu sodan tai sodan seurausten kautta. Orjuuden laitos on hävitetty; mutta se ennakkoluulo, suvaitsemattomuus ja katkeruus, jota se kasvatti ja kannatti, yhä elää ja on elävä, siksi kuin ne, jotka ylenivät sen synkässä hohdossa ovat muuttuneet jälleen maaksi. Uusi sukupolvi — ehkä monta uutta sukupolvea — saa nousta, ennenkuin Pohja ja Etelä voivat tulla yhdeksi kansaksi taikka ennenkuin orjuuden ennakkoluulot, vihat ja aatteet, joita lisäksi onneton sota on vielä lujentanut, saadaan poistetuksi.

Minä toivon, ettei rohkeutenne hölly. Te olette oikealla tiellä ja jos vakavasti kuljette sitä, olette kylvävä siemeniä tulevaan hyvään. Te ette ehkä elä niin kauan, että saatte itse nauttia mitään etuja niistä taikka edes nähdä muitten korjaavan niitten kauniita hedelmiä; mutta koska Jumala on totuuden ja oikeuden Jumala, on hän lähettävä isännän, joka joskus on kokoova täysiä lyhteitä kylvöstänne, kun ette vaan uuvu.

Näyttääkseni teille, ettette te, jotka olette Pohjasta, ole ainoat, jotka saatte kantaa sitä paheksimisen taakkaa, jonka eteläinen yhteiskuntamme laskee niitten päälle, jotka eivät hyväksy kaikkia sen ajatuksia, suljen tähän kirjeeseen erään todistuksen, jonka muutamia päiviä takaperin sain Mayfield'in kirkkokunnalta. Minä olen ollut tämän kirkon jäsenenä ja diakonina melkein neljänneksen vuosisataa. Minä sain taannoin tietää, että nimeni oli pyyhitty pois kirkon jäsenluettelosta. Kuulusteltuani havaitsin, että seurakunta oli äänestänyt minun pois sulkemisestani ilman minkäänlaatuista tutkintoa. Minä pyysin jonkunlaista todistusta asiasta omaksi puolluksekseni ja tähän liitetty on mikä annettiin minulle. Se ei ole enemmän eikä vähemmän, kuin mitä jonkun aikaa olin odottanut; mutta se tuntuu raskaalta miehelle, joka on täyttänyt kuusikymmenennen ikävuotensa ja nyt näkee, kuinka Jumalan kirkko ylenkatseellisesti osottaa hänen lapsiansa sormellansa, halveksii ja hylkää heitä sentähden, että heidän isänsä tekee, mitä hän katsoo kristilliseksi velvollisuudeksensa.

Lähetäten sydämellisimpiä tervehdyksiä teille itselle, vaimollenne ja tuolle kultatukkaiselle lapselle, joka täyttää kolkon vanhan asunnon päivänpaisteella, jään

todelliseksi ystäväksenne

Georg D. Garnet'iksi.

Kirjeeseen liitetty todistus kuului, niinkuin seuraa: —

Sille, jota se koskee, — Tämän kautta todistetaan, että Huhtikuun ensimmäisenä päivänä 1867 Mayfield'in baptistisen kirkon diakonit ja jäsenet, säännölliseen kirkonkokoukseen kokoontuneina, jossa veli R. Lawrence oli esimiehenä, yksimielisesti tekivät seuraavan päätöksen: —

'*Päätettiin,* että veli diakoni Georg D. Garnet erotetaan tämän kirkkokunnan yhteydestä, koska hän ei kulje samaa tietä, kuin me'. Ja jälestäpäin lisättiin samana päivänä veli Georg D. Garnet'in pyynnöstä ja osotukseksi, ettei se ollut hänen huonon siveellisen luonteensa tähden, kuin mainittu kirkko kieltää pitempää yhteyttä hänen kanssaan, mainittuun päätökseen seuraava selitys, nimittäin: 'vaan, useista neuvoista ja varoituksista huolimatta, yhä edelleen järjestää, kehoittaa ja opettaa eräässä neekerein pyhäkoulussa, jonka kautta hän on tehnyt itsensä loukkauskiveksi monelle mainitun kirkon jäsenelle'.

(Allekirjoitettu)

John Senter, sihteeri.

Robert Lazurence, diakoni ja esimies.

Seuraava kirje tuli eräältä hyvin etevältä Unionin mieheltä, joka piti valtion oikeustojen julkisen päällekkantajan tärkeätä virkaa. Hän kirjoitti kirjeen, joka monella tavalla osottaa ajan yleisiä mielipiteitä: —

Översti Comfort Servosse. Rakas Sir, — Minä huomaan teidän kirjeestänne 'The Gazette'ssa', ettette ole ainoastaan suuttunut, vaan myöskin kummastunut regulaatorien väkivaltaisista vaatimuksista. Suuttumukseenne on aivan luonnollinen; mutta kummastukseenne, sallikaat minun sanoa se, osottaa 'ymmärrystä yksinkertaista ja kouluttamatonta'. Ettette pystyisi arvaamaan Eteläläisten ennakkoluulojen voimaa, ei sovi ihmetellä. Teidän tulisi muistaa, että sota on pikemmin suurentanut kuin vähentänyt Etelän kansan ylpeyttä, vaativaisuutta ja paikkakunnallista vihaa ja pahansuontia. Jos tahdotte hetken ajatella tätä, olette havaitseva, että tämä on vaan luonnollinen ja välttämätön seuraus semmoisesta taistelosta. Kaikki, joka teki eteläisen orjanpitäjän ja kapinoitsian

siksi, mikä hän oli, on vielä antaumisen jälkeen hänen pää-ominaisuutensa. Oppi eri valtioiden oikeudesta yksinään hallita itseänsä ei ole päässyt käytännölliseen voimaan, mutta teoriana on se yhtä elävänä ja pyhänä kuin koskaan. Orjuus *teko-asiana* on hävitetty; mutta *orjuuttamisen oikeutta* uskotaan vielä yhtä hartaasti, kuin ennen. Valkoisen miehen oikeus määrättyihin valtiollisiin privilegiumeihin on myönnetty; vaaditaan monta sukupolvea, ennenkuin mustan miehen oikeus samoihin tunnustetaan. Se ei ole teitä vastaan indiviidinä, kuin isku tähdätään; vaan näistä ihmisistä tuntuu siltä kuin te jo sen tosi-asian kautta, että olette syntynyt Pohjassa ja olette palvelleet federaalisessa armeijassa, edustaisitte semmoista voimaa, joka on ryöstänyt heiltä omaisuuden, vapauden ja oikeuden hallita heidän omaansa, ja kuin te nyt pelkästä kevytmielisyydestä loukkaisitte heitä, kehoittaen mustaa kansaa tekemään noita kahta asiaa, jotka Eteläläisen mielestä ovat pyhemmät, kuin mikään muu: nimittäin, *ostamaan ja omistamaan maata ja ratsastamaan omilla hevosillaan*. Te ette voi ymmärtää, miksi heistä tuntuu niin, koska ette milloinkaan ole ollut samojen vaikutusten alaisena. Teillä on oikeus olla suuttuneena; mutta he eivät voi uskoa kummastustanne, ja minä säälin sitä.

Näyttääkseni teille, kuinka pitkälle ennakkoluulo voi mennä, sallikaat minun kertoa yksi tapaus, joka vielä on tuoreena mielessäni. Muutamassa nykyisin pidetyssä tutkimuksessa Martinsville'n oikeuden edessä oli minun tilaisuus asettaa kysymys jury-miehille eräässä asiassa, jossa valkoista miestä syytettiin neekerin murhasta. Vähän epäiltyänsä oikeus salli minun jokaiselle jury-miehelle tehdä tämän kysymyksen: 'onko teissä jotakin semmoista tuntoa, joka estäisi teitä lausumasta valkoista miestä syylliseksi, jos hän on murhannut neekerin ja sen voi täydellisesti todistaa?' Vaikka tämä ehkä näyttää kummalliselta ja häpeälliseltä teistä, kävi tarpeelliseksi paitsi tuota tavallista jury-miesten listaa lähettää *kolme eri manauskirjettä, joista jokainen sisälsi viisikymmentä nimeä, ennenkuin saatiin kaksitoista miestä, jotka voivat kieltäväisesti vastata tähän yksinkertaiseen kysymykseen*. Kun ennakkoluulo menee niin pitkälle, että sataviisikymmentä miestä valallansa vakuuttaa, etteivät ota lausuakseen valkoista miestä syylliseksi, vaikka hän on tappanut neekerin, niin te ette saa kummastella, että *ante bellum*-vastenmielisyys ja -epäily Pohjoisvaltalaiten suhteen ilmautuvat samalla tavalla. Etelä on muuttunut ainoastaan sen verran, kuin valloittajan ylivoima pakotti sitä muuttumaan. Vanhassa valtakunnassansa ennakkoluulo on vielä yhtä katkera ja järjetön, kuin koskaan. Ehkä minun ei tulisi moittia teitä siitä, että lausutte kummastustanne, koska se ei ollut selvä asia edes minulle, maan-asukkaalle, ennenkuin olin huolellisesti tutkinut syyt ja vaikutuksen. Samalla kuin rehellisesti suren näitten miesten onnetonta mielettömyyttä ja toivon, ettei se ulottuisi edemmäksi, täytyy minun vielä pyytää teitä ajattelemaan, että se on vaan mitä aina täytyy odottaa semmoisissa oloissa, kuin äsken mennyt aika on nähnyt.

Jos teillä on jonkunlaista johtoa niitten henkilöön löytämiseen, jotka ovat syyvät tähän tekoon, taikka jos voin jollakin tavalla auttaa teitä pääsemään vastuksista, tehkää hyvin ja muistakaat minua, sekä yksityisesti että virallisesti,

teidän käskettävänänne

Thomas Denton'ina.

Toiset molemmat olivat adresseeratut Metta'lle. Ensimmäinen oli erään Pohjoisvaltalaisen vaimolta, joka oli asettunut läheiseen valtioon ja jonka Metta muutamia kuukausia takaperin oli kohdannut yhteisen ystävän tykönä. Se oli varustettu mustilla reunoilla ja kertoi surullisen jutun: —

Rakas Mrs. Servosse, — Minun on jo monta päivää tehnyt mieli kirjoittaa teille, mutta minä olen ollut niin suruissani, etten ole voinut sitä tehdä. Te olette arvattavasti sanomalehdissä nähnyt kertomuksen mieheni kuolemasta. Niinkuin tiedätte, oli piirikunnan komentava kenraali nimittänyt hänet muutamia kuukausia takaperin tämän maakunnan sheriffiksi. Asia synnytti paljon nurjaa mieltä, ja minä pyysin, ettei hän vastaan-ottaisi tätä virkaa. Minua jollakin tapaa aavisti, että paha siitä tulisi; mutta hän nauroi pelkoani ja sanoi, että hän vaan teki velvollisuutensa ja ettei siinä ollut mitään syytä suurempaan vihaan häntä vastaan. Minä todella luulen hänen ajatelleen, että, kun kansa huomaisi, että hänen ainoa tarkoituksensa oli virkansa rehellinen toimittaminen, se kunnioittaisi hänen syitänsä ja osottaisi enemmän ystävyyttä häntä kohtaan, kuin viimeisinä muutamina kuukausina. Hän ei ollenkaan saattanut uskoa, että viha Pohjoisvaltojen miehiä vastaan oli muuta, kuin ohitse menevä mielten kiihtymys.

Sen jälkeen kuin hän astui virkaansa, kohtasi häntä monta uhkausta, ja minä pyysin häntä olemaan varovainen. Mutta hän ei tietänyt, mitä pelko oli, vaan ratsasti ympäri maakuntaa kaikin ajoin velvollisuuttansa toimittamassa ja kuitenkin tullen kotiin joka ilta, milloin se oli mahdollista, koska hän tiesi levottomuuteni. Tästä päivästä viikko häntä pidätettiin oikeustossa niin myöhäiseen, kuin mahdollista. Niinkuin tiedätte, asumme noin viiden penikulman päässä maakunnan hallituskaukungista. Kun ilta lähestyi, kävin hyvin levottomaksi hänen puolestaan. Minusta tuntui, niinkuin olisin tietänyt, että joku vaara uhkasi häntä. Lopullisesti tuskastuin niin, että käskin

satuloita tammani ja ratsastin häntä vastaan, niinkuin usein olin tehnyt. Tie menee melkein suoraan länteen päin. Se polveilee ulkonevan metsän alitse ja ainoastaan sieltä täältä lähtee siitä joku uudisasunnon tie jonkun naapurin kartanoon.

Päivä oli melkein laskemallansa, kun lähdin. Soisin Jumalan kautta, että olisin lähtenyt varemmin! Ehkä olisin voinut pelastaa hänet silloin. Olin ratsastanut noin penikulman matkaa, kun, yleten pientä kukkulaa myöten, näin hänen tulevan vietosta alaspäin toiselta puolelta ja pysähdyin jokiputaan luo mäen juurelle häntä odottamaan. Minut nähdessään hän heilutti hattuansa ja pani hevosesensa ravakkaasti laukkaamaan. Olin tahtonut lyödä tammaa vitsalla ja täyttää nelistä ratsastaa hänen luoksensa; mutta minä pelkäsin, että hän huomaisi levottomuuteni ja pitäisi sitä lapsellisena: niin muodoin istuin ja odotin häntä. Hän oli päässyt puolitiehen, kun yht'äkkiä pieni savupilvi nousi tienvierestä. Minä en edes odottanut paukausta, vaan tuskasta huutaen löin hevostani ja syöksin eteenpäin, kuin tuuli. Minä näin hänen kaatuvan hevosesensa selästä, joka hurjana riensi ohitseni. Silloin näin kolme konnaa hiipivän tiheästä lehdestä, jossa olivat olleet piilossa; ja sitten sain murhatun miesraukkani syliini, kuulin hänen viimeisen kuolonhuokauksensa ja tunsin hänen lämpimän sydänverensä vuotavan käsieni yli, kun painoin häntä rintaani vastaan. Minä en tietänyt mitään enempää, ennenkuin olin kotona miesvainajani kanssa. Oi, rakas ystäväni, minä en voi kuvailla teille suruani! Se on niin kauheata! Jos hän olisi kuollut sodassa, olisin voinut kestää sitä; myöskin tapaturmaa tai pikaista tautia, niin minusta tuntuu, olisin voinut kärsiä; mutta tämä hirveä, syytön murha täyttää minut vimmallalla ja vihalla yhtä paljon kuin surullakin. Miksi me koskaan tulimme tähän kirottuun maahan! Ja oi, ystäväni, älkää halveksiko varoitustani! Älkää herjetkö rukoilemasta, ennenkuin puolisonne kuulee rukouksenne. Älkää panko itseänne alttiiksi sille kohtalolle, joka on kohdannut minua. Toivottomassa surussa teidän

Alice E. Coleman.

Toinen kirje oli kirjoitettu sievällä naisen käsi-alalla tuommoiselle karkealle, ruskealle paperille, joka on tunnettu "konfedereeratun paperin" nimellä ja joka piirityksen aikana oli ainoa saatava paperi-laji. Joku sivistynyt nainen oli ilmeisesti kirjoittanut sen. Se ei ollut allekirjoitettu milläkään nimellä, vaan ainoastaan sanoilla "Teidän todellinen ystäväne", ja siinä oli Verdenton'in postimerkki: —

Rakas Mrs. Servosse, — Vaikka te ette tiedä, kuka minä olen, olen nähnyt teidät ja olen varma, ettette ainoastaan ole lady, vaan myöskin järkevä, tosisydäminen nainen. Vaikka olen teille vieras, en soisi, että joudutte suruihin tai huoliin, jos minun on mahdollinen sitä estää. Suvaitkaat siis, rakas madam, kuunnella vilpittömän ystävän neuvoa ja tehkää kaikki, mitä voimassanne on, saattaaksenne puolisoanne jättämään tätä maan osaa. Minä olen varma, ettei hän ole mikään paha mies, sillä muutoin te ette rakastaisi häntä niin suuresti. Mutta teidän tulee tietää, että hänen ajatuksensa ovat kovin vastenmieliset meille Etelän kansalle; ja jos hän jää tänne ja yhä lausuu niitä, niinkuin hän tähän asti on tehnyt, tunnen, että siitä syntyy onnettomuutta. Te tiedätte, etteivät meidän eteläiset gentlemanit voi sietää mitään muistutuksia heidän käytöksestään tai syistään; ja ne toiveet ja pyrinnot, jotka kokoontuivat Konfederationin ympäri, ovat vaan käyneet yhä kalliimmiksi heille 'kadotetun asiamme' tähden. Minä tiedän, mistä kirjoitan". (Seuraavaa lausetta oli alotettu sanoilla "Minun puolisoni", joita oli tarkkaan raapittu pois, että niitä vaan vaivalla sai luetuksi.) "Useammat gentlemanit puhuivat vielä eilis-iltana minun kuulteni tästä asiasta, ja minä vapisen ajattellessani, mitä ehkä tapahtuu, jollette pidä väliä varoituksellani.

Oi rakas lady! sallikaat minun rukoilla teitä kristittynä naisena pyytämään puolisoanne lähtemään pois. Te ette tiedä, mitä suruja säästätte, ei ainoastaan itseltänne, vaan myöskin muilta, jotka surisivat melkein yhtä syvästi, kuin te, ja ehkä haikeammin. Sota on ohitse; ja voi! jos olette surreet sen hävityksiä yhtä paljon, kuin minä, olette taipusa tekemään ja kärsimään mitä hyvänsä, kun vaan vältetään enempää verenvuodatusta, väkivaltaa, pahaa ja surua. Jumala teitä johdattakoon!

Minä voin vaan kirjoittaa itseni

Teidän todelliseksi ystäväksenne.

Metta vei nämät kirjeet Hullulle ja pani ne hiljaa hänen eteensä. Metta'n kasvot näyttivät harmailta ja vaaleilta, ja suuren pelon varjo kuvasteli hänen silmissään, kun hän teki sen. Hänen puolisonsa luki ne huolellisesti, laski ne pöydälle ja katsoi ylös hänen kasvoihinsa ja sanoi: —

"No siis?"

"Minusta tuntui, kuin minun olisi tullut näyttää ne sinulle, kallis puolisoni", hän lausui värisevin huulin; ja silloin hänen pidätetyt kyynelensä tulvailivat turvonneitten silmänluomien yli ja hän kätki kasvonsa miehensä rintaa vastaan ja, suljettuna hänen syliinsä, itki kauan ja vavahdellen. Kun hänen surunsa oli vähän asettunut, sanoi hänen miehensä: —

"Mitä tahdot, että minä teen, Metta?"

"Mitä hyvänsä vaan sinä katsot velvollisuudeksesi, kallis puolisoni", vastasi Metta ja vaimon rakkauden päivänpaiste loisti kuuron viimeisten pisarien takaa.

Mies suuteli hänen otsaansa ja huuliansa, suuteli pois nuot suolaiset kyynelet hänen silmistänsä.

"Me jäämme tänne", lausui Hullu.

Muutto heidän uudesta kodistaan ei enää koskaan tullut puheeksi heidän välillään.

XIX LUKU.

Kansalais-alkuja.

"Mitä te — Liitosta arvelette, 'översti'?" kysyi tukeva älykäs musta mies, kun hän Comfort Servosse'n johdolla leikkeli viiniköynnöksiä, joita oli sirotettu jos johonkin tavattomaan paikkaan yhtä paljon kuin Warrington'in viinitarhan vakaviin ja säännöllisiin riveihin. Oli kirkas talvipäivä; ja vikautunut soturi kokoili voimaa ja virkeyttä tietämättöminä lääkkeinä nauttien lempeätä päivänpaistetta balsami-tuulta ja sitä keveätä työtä, johon puitten ja viiniköynnösten hoito kehoitti. Hän seiso i nyt tarkasti katsellen jotakin kauan laiminlyötyä "Diana"-pensasta, jonka kimppuun hän aikoi käydä, puutarhapuukko kädessään ja sakset pistäytyen esiin päällyshousujen sivuplakkarista. Lähimmäisen viiniköynnöksen luona askaroitsi hänen kanssapuhujansa, joka katsahti viekkaasti hänen puoleensa tätä kysymystä tehdessään.

"'Liitosta', Andy?" sanoi Servosse, iloisella hymyllä katsoen työkuppaniinsa sillä välin, kuin hän peukalollansa koetteli puukkonsa terää. "Mitä liittoa tarkoitatte?"

"Unionistein Liittoa tietysti. En tietänyt, että muita löytyykään. Löytyykö?" kysyi Andy, kun hän oli sitonut sen viiniköynnöksen, jonka ääressä hän oli puuhannut, ja meni seuraavan luo.

"Löytyy kyllä! Löytyy monenlaisia liittoja. Mutta miksi kysytte Unionistein Liitosta? Kuinka jouduitte siitä kuulemaan?"

"No, melkeinpä samalla tavalla, kuin te itse, arvaan minä", vastasi Andy, iloisesti irvistellen.

"Melkeinpä samoin kuin minä?" sanoi Servosse. "Mitä tarkoitatte?"

"No, luulenpa teidän kuuluvan siihen", arveli Andy. "Sanovathan, että jokainen Unionin soturi kuuluu siihen. Paitsi sitä koputtelin muutamia päiviä takaperin höyläpenkkiäni, kun siivositte tuota 'Visteriaa' akkunan edessä, ja näin teidän äkkiä katsahdavan ylös ja hymyilevän itseksenne, ikäänkuin olisitte luulleet kuulleenne vanhasta ystävästä ja heränneet havaitaksenne, että olitte nähnyt unta".

"Niinpä teinkin, Andy", vastasi Kaukasialainen. "Sodan aikana kuulin joskus eräästä yhdistyksestä, joka tunnettiin Unionistein Liiton nimellä. Mieleeni johtuu, että kuulin ensimmäisen kerran siitä Itä-Tennessee'n vuoristossa ja että nuot reippaat Unionistit siellä olivat noihin aikoihin perustaneet sen itsesuojelamista ja keskinäistä tukea varten. Oli kuinka hyvänsä, ensi kerran jouduin tuntemaan sen vaikutusta syksyllä 1864. Se oli meille kaikkein synkein aika koko sodan kuluessa. Taisteloa oli kestänyt niin kauan, että kaikki olivat perin uupuneet. Se puolue Pohjassa, joka vastusti sotaa" —

"Eikös heitä kutsuttu Vaskipäiksi?"[33] keskeytti Andy.

"Kyllä, me sanoimme heitä Vaskipäiksi", vastasi Hullu. "Nämät miehet näyttivät ajattelevan, että oli sopiva aika päättää sota, koska muka molemmat puolueet olivat väsyneet siihen, ja tahtoivat ennen päättää sen millä ehdoilla hyvänsä, kuin epätietoisesti jatkaa sitä. He ponnistivat siis kovasti voimiansa saadaksensa semmoista presidenttiä valituksi, joka väistyisi kapinan edestä ja antaisi kapinoitsioille mahdollisuutta panna toimeen luopumisensa. Tähän aikaan karkasin yhdestä Konfedereerattujen vankihuoneesta ja saavu in vähän ajan perästä Philadelphiaan. Sillä aikaa kuin siellä odotin käskyjä, kysyi joku ystävä minulta eräänä iltana, enkö tahtois i yhtyä Unionistein Liittoon. Kysyttyäni, mimmoinen liitto se oli, sain tietää, että sen jäseninä olivat semmoiset miehet, jotka olivat päättäneet, etteivät koskaan missäkään vaarassa jättäisi Unionia, vaan omaisuudellansa ja hengellänsä kannattaisivat ja puollustaisivat sitä, jos tarvittaisiin. Se oli salainen yhdistys; ja sanottiin, että sen

päätarkoitus oli saattaa kaupunkien tai ympäristöjen uskollista kansaa kykeneväksi kokoontumaan lyhyimmässä mahdollisessa ajassa, vastustaa päällekkäystä, kukistaa kapinaa taikka tukea lakia — suojella itseänsä ja perheitänsä taikka auttaa hallitusta, jos se joutui pulaan".

"Tuottiko se mitään hyvää?" kysyi Andy.

"No niin", vastasi hänen työn-antajansa miettiväisesti, "minä en tiedä. Soturi, joka suurimman osan sodasta palveli eturinnassa, oli sangen vähän tilaisuudessa saada tietää, mitä hänen takanansa tapahtui. Minä olen kuullut, että kun Lee kulki vuorten yli Maryland'iin ja Pennsylvaniaan ja uhkasi Philadelphiaa ja Baltimore'a, Philadelphian kellot soittivat Liiton signaalin ja silmänräpäyksessä tuhansia riensi heidän kokouspaikkoihinsa, ja että tuskin tunnin kuluttua rykmentti toisensa perästä lujia miehiä oli järjestetty ja varustettu aseilla ja vaatteilla. Minä en tiedä mitään siitä".

"Tahdotteko, että leikkaan tämän 'Concordian' niin, että siihen jääpi vaan kaksi silmää, kuten muihinkin, översti? Se on kasvanut kummallisen vahvasti, ja minusta on sula vahinko leikata sitä niin tarkkaan", arveli palkkamies, kohottaissaan työn-antajansa katsottavaksi yhtä menneenvuotista hyötykasvuista köynnöstä, joka oli kulkenut pitkin maata siksi, kuin se anasti itselleen heikonlaisen naapurin tuen ja kiipesi sitä myöten, lujilla sepeillänsä tukehuttaen oikeata omistajaa.

"Tahdon", vastasi Servosse epäilevästi, "leikatkaat vaan. Kyllä on sääli, niinkuin sanotte, hävittää tämä uhkea kasvi; mutta kun viiniköynnökset jonkun aikaa ovat rehennelleet mieltänsä myöten, on ainoa keino saattaa ne takaisin kohtuulliselle, edulliselle kannalle se, että säälimättä niitä leikataan. Leikatkaat siis, että jää kaksi silmää, jos ne ovat niin paksut kuin kalvoimenne, Andy. Se on entisyyden hävittäminen, mutta tulevaisuuden pelastaminen. Ja minun ajatukseni on se, että tämä asia pitää paikkansa myöskin kansojen ja kansakuntien suhteen, Andy. Kun esimerkiksi yksi osa maasta kapinoitsee ja rehentelee jonkun aikaa mieltänsä myöten, on tuo liika hyöty, tuo uhkea kasvu armotta pois leikattava. Heitä täytyy masentaa ja karsia ja siivota, siksi kuin he tyytyvät kantamaan 'vanhurskauden rauhallisia hedelmiä' eivätkä enää kiipee kaikkialle, 'rasittaen maata' hyödyttömällä runsaudellansa".

"Te sanoitte äsken, mitä tuo Liitto oli tehnyt", lausui Andy pitemmän äänettömyyden perästä, jossa molemmat olivat leikelleet erityisiä viiniköynnöksiänsä.

"Niin", arveli Servosse. "Minä olen myöskin kuullut, että tuo yhdistys oli erittäin hyödyllinen jonkunlaisena varajoukkona armeijan takana, kukistaen semmoisia hirveitä melskeitä, kuin ne, joita vihollisen lähettiläät yhteydessä Pohjan Vaskipäitten kanssa panivat toimeen New-York'issa noina sodan pimeinä päivinä".

"Oliko heitä paljon — liittolaisia tarkoitan?" kysyi Andy.

"Olen kuullut", Servosse vastasi, "että se sodan myöhempinä vuosina oli levinnyt hyvin laajalle Pohjassa, ja että varsin suuri osa Unionin miehistä noissa valtioissa oli sen jäsenenä".

"Kuuluivatko kaikki Yankee-soturit siihen?" kysyi kuuntelia.

"En todellakaan tiedä", sanoi Servosse. "En luule, että olen koskaan kuullut enemmän kuin kymmenen tai parin kymmenen puhuvan siitä armeijassa. Arvatakseni useimmat veteraanit, jotka vuonna 1864 pääsöluvalla lähtivät kotiin, lienevät kotona ollessaan yhtyneet siihen, ja uusi nostoväki ehkä myöskin kuului siihen. Tietysti me emme tarvinneet mitään semmoista yhdistystä armeijassa".

"No, onko siinä mitään pahaa, översti? Onko mitään syytä, miks'ei jokainen voisi ruveta siihen?" kysyi Andy totisesti.

"Ei vähintäkään, sen verran kuin minä ymmärrän", vastasi Servosse. "Minä en tosiaan tiedä, miks'ei se olisi semmoinen asia, jota mustankin kansan varsin hyvin sopii tehdä. Se totuttaisi heitä järjestykseen ja yhteiseen työhön, ja he joutuisivat sen kautta oppimaan jotakin noista yleisistä velvollisuuksista, joita epäilemättä sangen pian toimitetaan heille. Paitsi sitä ei ole ensinkään varma, etteivät he vielä tarvitse sitä jonakin itsesuojeluksen keinona. En ollut ennen ajatellut sitä, mutta minä luulen, että se kukaties on hyvä asia".

"Semmoinen on minunkin ajatukseni, Master Översti. Me olemme saaneet vähäisen liiton tänne Verdenton'iin mustan kansan kouluhuoneeseen, ja me olisimme kovasti ylpeät, jos suostuisitte jonakin tiistai-iltana tulemaan sinne. Sitä me olisimme!" arveli Andy.

"Kuinka! teillä on siellä yksi osasto Unionistein Liitosta?"

"On: se on juuri semmoinen, kuin se, josta nyt olette kertunut".

"Kuinka te sen saitte toimeen?"

"No, sitä en oikein tarkoin tiedä. Muutamat mustat miehet kuuluvat siihen, jotka olivat sotureina Unionin armeijassa, ja minä luulen, että he ehkä ottivat sen muassaan, kun tulivat tänne. Senpä tähden kysyinkin teiltä niin tarkoin siitä".

"Kutka kuuluvat siihen? Ovatko kaikki sen jäsenet mustia miehiä?"

"No, suurin osa heistä on mustia tietysti; mutta on siinä kuitenkin varsin sievä joukko valkoisia. Siinä on kaikki Ufford'in pojat; ne olivat Unionisteja ja olivat piilossa koko ajan; ja he sanovat, että heillä oli jotakin aivan samantapaista yhdistystä metsissä ja pitkin rajoja — jota he sanovat 'Punanauhoiksi' tai joksikin semmoiseksi. Sitten siellä on Mr. Murry; hän oli koko ajan kaikkein hurjin Unionisti, mikä koskaan löytyi. Minä olen kuullut hänen julkisesti kiroovan Konfederationia juuri kun sotamiehet marssivat pitkin katua hänen ovensa ohitse. Häneen sopii luottaa, sopii kyllä. Hän sanoo, että hänen tekee hyvää kuulla meidän laulavan 'Kokoontukaat lippumme ympäri' ja 'Vapauden sotahuutoa' ja muita semmoisia lauluja, sillä hän sanoo, että se on *hänen* lippunsa ja että häntä vaan kummastuttaa, miks'ei jokainen kokoonnu sen ympäri. Luullakseni siinä on kaikkiansa noin kymmenkunta valkoisia. Onpa muutamia semmoisiakin, joita ette luulisikaan tapaavanne siellä. Te tekisitte meille suuren kunnian, jos tulisitte sinne, Master Översti".

"Kuka teidän esimiehenne on, Andy?"

"Välillä yksi, välillä toinen sen mukaan kuin joku on kylläksi oppinut, että hän pystyy johtamaan", vastasi Andy, pianpa ylpeillen uudesta lelustaan.

Tämä tuuma huvitti Hullua suuresti; ja mitä enemmän hän ajatteli sitä, sitä enemmän varmaksi hän kävi, että siitä ehkä syntyisi kelvollinen kasvatustilaus äsken kapinallisten valtion uusille kansalaisille. Ei edes keskustellessaan niistä tosi-asioista, jotka ympäröivät häntä, hän voinut niitä kokonaan ymmärtää; ja suostuessaan tähän tuumaan hän unhotti täydellisesti sen teko-asian, että hän asui Etelässä semmoisen kansan keskellä, joka ei paljon sietänyt eri mieltä vertaisissakaan ja joka varmaan leppymättömällä vihalla kostaisi jokaiselle yhdistykselle, joka ei ainoastaan myöntänyt valtiollista yhtäläisyyttä äsken alamaiselle rodulle, vaan myöskin kehoitti tätä rotua pitämään sitä hallitusta, jota heidän isäntiensä ei ollut onnistunut kukistaa, *heidän* hallituksenansa, *heidän* holhojiansa, *heidän* suojelionsa; joka ei ainoastaan kannattanut aatteita, jotka eivät sointuneet yhteen tämän maan osan entisten hallitsiain aatteitten kanssa, vaan harrasti vapautettujen edistymistä, varusti heitä yhteiskunnallista elämää varten ja antoi heille luottamusta itseensä valtiollisena kokonaisuutena. Jos hän olisi ajatellut tätä, ei hän suinkaan niin kerkeästi olisi suostunut käymään katsomassa Andy'n yhdistystä; sillä mitä hän ennen kaikkia pelkäsi, oli taistelo tai kestäväinen vastahakoisuus vapautettujen ja heidän entisten isäntiensä välillä; ja hänen mielestensä mikä uhri hyvänsä, joka ei koskenut heidän vapauksiensa ydinkohtia, oli tehtävä, pikemmin kuin saatti semmoisen riidan mahdolliseksi.

Kuitenkin hän kompastui näihin silmin-nähtäviin teko-asioihin ja lähti seuraavana tiistai-iltaina kouluhuoneeseen Verdenton'in esikaupunkiin. Se oli juuri Warrington'in rajan toisella puolella; ja se pieni kylä, joka oli kasvanut hänen omalla tilallansa, oli vaan jatko esikaupunkiin, joka, niinkuin kaikissa eteläisissä kaupungeissa, oli sodan jälkeen kaikessa hiljaisuudessa jätetty mustien asuttavaksi. Se oli pitkä, matala rakennus, pystytetty jumalanpalvelusta varten — yksi noista lukuisista huoneustoista, joita etupäässä tuon kovasti moititun laitoksen, Freedmen's Bureau'n, säännöllinen anteliaisuus oli varustanut äsken ikeestä pääsneille tiedon etsijöille. Toimien yhdessä useitten uskonnollisten ja hyväntekeväisten seurojen kanssa Pohjassa se hankki joukon rakennuksia, jotka olivat soveliaammat niitten tarpeisiin, joille ne olivat aiotut, ja tuottivat enemmän hyötyä, kuin mitä ikinä ennen missään oli samoilla keinoilla saavutettu. Jokaisessa kylässä Etelässä pystytettiin yksi tai useampi näitä yksinkertaisia puurakennuksia, joissa oli ainoastaan katto, orret, seinät ja jylyseistä laahkoista kokoonliitetty lattia. Vähin määrä kustannuksia ja korkein määrä tilaa oli se tarkoitus, jota alinoma pidettiin silmällä ja joka kieltämättä tavallisesti saavutettiin. Nämät huoneet joutuivat mustille siksi, mitä tempelin esipiha oli Juutalaisille — kokousten ja jumalanpalveluksen yhtä hyvin kuin opetuksen paikaksi. Tavallisesti ne eivät kuuluneet mihinkään eri lahkokuntaan; eikä se ollut mitään outoa, että näki kahden, kolmen eri lahkokunnan harjottavan jumalanpalvelusta samassa huoneessa sillä välin kuin koulu oli vieläpä neljännekin hoidon ja katsannon alla.

Näihin tulvaili ihmeellisellä kiihkeydellä sekä vanhat että nuoret jäsenet äsken vapautetusta kansasta. Se rakennus, johon Comfort Servosse meni, oli kummastuttavan suuri. Siinä hallitsi seitsemän ladyä, jotka olivat tulleet kaukaisista pohjoisvaltaisista kodeistaan, täynnänsä lähettilään oikeata henkeä ja epäilemättä pitäen itseänsä lahjoitettuina sen Lunastajan hengellä, joka, Farisealaisten nurjuudesta huolimatta, opetti Publikaaneja torilla tai erämaassa. Nämät seitsemän kelvollista, puhdas-sydämistä pohjoisvaltalaisista tyttöä opettivat sen seinien sisäpuolella joka päivä ja usein yölläkin kuutta sataa ja useampaakin sen kansan jäsentä, joka vasta nyt ensimmäisen kerran siitä saakka kuin yhteinen äitimme söi tuosta salaperäisestä omenasta, oli tilaisuudessa ryhtyä tiedon puuhun. He luulivat varmaan

täyttävänsä Jumalan tahdon ja kummastelivat, miksi nuot totiset kristityt, jotka asuivat heidän ympärillensä, kohtelivat Lähetysluoneen asukkaita semmoisella julkisella inholla ja ilmeisellä vihalla. Näistä nuorista innokkaista uskojista tuntui varmaan oudolta, kun näkivät, kuinka kaikkein hartaimmat Jumalan kansasta Verdenton'issa sunnuntaisin jättivät penkit kaupunkien kirkoissa tyhjiksi sen paikan edestä ja takaa, jossa he istuivat. He kummastelivat sitä jonkun aikaa ja moittivat sitten Verdenton'in hyvää kansaa ja ajattelivat pahaa heidän uskonnostaan; vaikka se ei suinkaan ollut tuon hyvän kansan vika eikä heidän uskontonsa, vaan ainoastaan sen sivistyksen, jonka helmoista he olivat lähteneet. Ei löytynyt koskaan ystävällisempää, vieraanvaraisempaa eikä jumalisempaa kansaa maan päällä, kuin Verdentonilaiset; mutta he olivat ystävällisiä *oman käsityksensä* mukaan, niinkuin kaikki muutkin; vieraanvaraisia oman tapansa mukaan, niinkuin koko mailma; ja jumalisiä kasvatuksensa ja entisten olojensa mukaan, niinkuin toisetkin ihmiset; ja erimielisyys heidän ja Yankee-kouluttajattarien välillä tuli ainoastaan siitä, että jälkimäiset tahtoivat arvostella heitä, noudattaen pohjoisvaltalaisista käsitystä noista hyvistä avuista, eivätkä hyväksyneet sitä käsitystä, joka vallitsi siellä. Välisti kouluttajattaret kirjoittivat suuttuneita kirjeitä kotona oleville ystävilensä; mutta hyväksi onneksi suurin osa siitä pahasta, jota heidän kristityt naapurinsa puhuivat heistä, ei koskaan tullut heidän tietoonsa ja heidän sydämensä olivat liian puhtaat käsittämään niitä alhaisia viittauksia, jotka uiskentelivat heidän ympärillensä. He jatkoivat siis, opettaen, niinkuin heitä oli opetettu, niitä, jotka koko elinaikansa tähän saakka olivat jääneet opetusta vaille; ja nuot toiset vihasivat ja panettelivat heitä yhä edelleen, koska semmoinen menetys soti heidän entisiä olojansa vastaan ja ne, jotka sen tekivät, olivat heidän perivihollisiansa. Ja molemmat uskoivat epäilemättä, että he voimiensa mukaan täyttivät Jumalan tahdon.

Servosse huomasi, että kouluhuoneen ympärille oli asetettu jono vartioita, joista yksi seisautti häntä ja, saatuansa tietää, ken hän oli, vei hänet rakennuksen luo, jossa häntä tarkkaan tutkittiin, oliko hän jäsen vai ei; jonka perästä hän laskettiin siihen huoneeseen, kussa kokous pidettiin. Se oli iso luokkahuone toisessa kerroksessa, ja siinä oli sijaa ehkä kahdelle sadalle hengelle. Hänen saapuessaan sinne, se oli noin puoleksi täynnä, kosk'ei vielä oltu kutsuttu jäseniä järjestykseen, vaan uudet tulijat ehtimiseen kartuttivat heidän lukumääräänsä. Läsnä-olioista suuri enemmistö oli mustia miehiä; mutta vähäisessä ryhmässä puhelavan oikealla puolella oli ehkä kymmenkunta valkoisia miehiä.

Hullu havaitsi, että kaikki läsnä-olevat hyvin tunsivat hänet, vaikk'ei hän vielä ollut oppinut pikaan tuntemaan ja muistissaan säilyttämään mustien miesten kasvonjuonteita. Kun hän astui edemmäksi huoneessa, kohtasi häntä monta ja iloista tervehdystä, joihin hän hauskaasti vastasi, vaikka hän enimmiten ei tietänyt, kuka niitä lausui. Likellä huoneen keskipaikkaa tapasi hän kuitenkin setä Jerry'n, joka, juhlallisesti kumartaen ja viitaten kädellensä valkoisten miesten joukkoa kohden, lausui ääneen: —

"Iltaa, Master Översti. Teidän palvelianne, Sir! Meitä ilahuttaa nähdä teitä luonamme — suuresti ilahuttaa! Te tunnette nämät gentlemanit, arvatakseni. Mr. Durfee, översti Servosse; Mr. Morgin, översti Servosse. Mutta te tunnette heidät kaikki, översti, näen minä", sanoi vanha mies, kun Comfort antoi kättä toiselle toisensa perästä, joista hän oli odottanut saadaksensa tavata muutamia siellä, toisia päinvastoin nyt kummastukseksensa näki. Edellisten joukossa oli Durfee, eräästä Unionin puolta lujasti pitävästä perheestä lähtenyt nuorukainen, joka oli nähnyt paljon suurempia vaaroja, vastustaessaan ja välttäänsä sotamieheksi ottamistaan, kuin häntä olisi vaadittu kohtaamaan tappelutanterella.

"Ah!" sanoi tämä sydämellisesti, kun hän pudisti Unionisti-överstin kättä, "minua ilahuttaa nähdä teitä. Minulla on tänä iltana eräs ystäväni täällä, jota tahtoisin esitellä teille. Mr. Walters, översti Servosse", sanoi hän, kääntyen hoikan ja erittäin laihan miehen puoleen, jolla oli kaltavat olkapää, pitkä kaula ja käsivarret, jotka näyttivät kiertyvän ympäri, tavallisista nivel-liitteistä huolimatta. Hänen ruskea tukkansa oli lyhyeksi leikattu ja nousi harjantapaisena ylös hänen pienten, punertavien kasvojensa ylipuolelta. Hänellä oli kuresuu; nenä pisti jokseenkin paljon esiin, ja kasvojen ulkomuoto oli vähän tuikea. Silmät olivat terävät, mutta vähän sisään painuneet ja melkein ummistetut sekä vaalean harmaat. Hän näytti olevan noin viiden-neljättä vuoden vanha.

"Mr. Walters", sanoi Durfee, "oli yksi meidän lujimpia Unionin miehiä. Minä tunsin hänet koko sodan ajan. Kummallista kyllä hän ei piileskellyt ulkona eikä pitänyt mitään virkaa eikä ollut minäkään leverantöörinä".

"Millä mimmoisella tavalla pääsitte armeijaan joutumasta?" kysyi Servosse.

"Sitä minä tuskin tiedän", vastasi Walters iloisesti. "Luullakseni etupäässä terveyteni tähden".

"Hah, hah, hah!" keskeytti nauraen Durfee. "Terveytenne, sanoitte? Totta tosiaan lienette oikeassa. — Hänellä oli parempi terveys ja enemmän siitä sodan kestäessä, kuin kenelläkään, jonka ikinä tunsin, översti".

"Minä en ymmärrä, kuinka hän siis säilyi", arveli Servosse.

"En ole koskaan tavannut ketään, joka olisi sitä ymmärtänyt", arveli Durfee. "Sodan alkaessa hän asui Rockford'issa, toimitti asioita, ansaitsi rahaa ja oli jäsenenä metodistien kirkkokunnassa. Hän aikoi ensin muuttaa pois; mutta hänen vaimonsa sanoi, ettei hän tahtonut jättää kansaansa: John Walters jäi siis sinne, missä hän oli, jatkoi tointansa ja hoiti asioitansa aivan niinkuin ennen. Jonkun ajan kuluttua, kun asiat alkoivat käydä kuumaksi, rupesivat kaupungin tyhjäntoimittajat hokemaan, että hänen pitäisi mennä armeijaan. Silloin hän puhui suunsa puhtaaksi ja sanoi, että hän oli Unionin mies eikä koskaan mielinytkään muuttua miksiäkään muuksi. Hän ei hyvällä aikonut taistella hallitusta vastaan, ja se oli parempi heille, jolleivät koettaisi kovalla saada häntä sitä tekemään. Asiat kävivät vähitellen yhä kuumemmiksi; sotaväen-otto-lakeja noudatettiin yhä ankarammin: mutta John Walters oli oikein vaan Rockford'issa, pitäen kauppaa ja hoitaen omia asioitansa aivan niinkuin ennen. Kovasti paljon puhuttiin siitä, koska hän oli juuri sama Unionin mies, kuin ennen, eikä koskaan lausunut asiasta mitään, jollei häntä kysymällä saatu siihen, jolloin hän kyllä tiesi suorittaa seikat puolestaan. Tavalla tai toisella alkoi semmoinen huhu käydä, että hän oli sanonut, että, jos häntä pakoitettaisiin menemään sotaan, se mies, jota hän luuli syypääksi siihen, olisi jonkunlaisessa vaarassa. Hän ei ollut mikään semmoinen mies, jonka kanssa kävi leikkiä laskeminen, ja niin muodoin hän sai olla rauhassa. Viimein eräs nuori sotaväen-otto-upseeri tuli kaupunkiin ja puhui sangen isosti siitä, mitä hän aikoi tehdä. Muutamat hänen puheistaan tulivat Walters'in korviin; ja tämä menee katsomaan häntä, kävely-keppi kädessä. He kohtasivat toisensa portinkäytävässä. En saanut koskaan tietää, mitä tapahtui; mutta eräs mies, joka näki sen, jutteli minulle, että upseeri veti esiin pistoolinsa ja eräs toinen mies tarttui Walters'in oikeaan käsivarteeseen. Minä en luule, että kukaan tietää juuri, kuinka se tapahtui — ei edes Walters itse. He olivat kaikki siinä semmoisessa sekasotkussa; mutta, kun vähän selveni, oli pistooli Walters'illa, upseerin oli yksi kuula mennyt leukaluun läpi johonkin, toiselta mieheltä oli käsivarsi taittunut, ja eräs kolmas oli tupertunut ulos portista ja nyrjäyttänyt jalkansa, ettei hän voinut astua sillä kuukauden aikaan. Walters oli ainoa eheä mies. Hän laati kertomuksen asiasta seuraavana päivänä; joku lääkärin neuvoskunta tutki häntä ja tavalla tai toisella julisti hänet sotapalvelukseen kelpaamattomaksi. Hän lähti kotiin muutamia päiviä jälestäpäin, kaikki vapautus-paperit täydessä järjestyksessä, eivätkä he totta puhuen koskaan saaneet häntä sotapalvelukseen. Tietysti häntä vainottiin ja häirittiin; mutta, kun sota oli ohitse, niin siellä oli John Walters — juuri missä hän oli, kun se alkoi".

"Tuo on sangen tavaton kohtaaminen, Mr. Walters", arveli översti, kääntyen hänen puoleensa, kun Durfee oli päättänyt.

"On kyllä", vastasi Walters häveliäästi; "minulla oli erittäin hyvä onni. Minä näytin huononpuoliselta, niinkuin aina olen näyttänyt, enkä minä tunkenut itseäni vastuksiin. He tiesivät, että, jos lähdin sotaan, minä karkaisin ensi tilaisuudessa ja menisin Unionistien riveihin; ei ollut siis mitään hyötyä lähettää minua esirintaan. Mutta minulla oli paljon helpompi aika, kuin Durfee'lla ja puolella kymmenellä muulla täällä. Noh, onpa eräs mies, översti, joka eli kahdeksantoista kuukautta kuopassa huoneensa alla. Onpa toinen, joka oleskeli viisi kuukautta seteripuun alla, joka kasvoi aivan yksinään mäen kukkulalla noin puolentoista sadan sylen päässä isosta maantiestä. Löytyypä vielä kaksi, jotka kuuluivat seitsenmiehiseen joukkoon, joka piileskeli sotaväen-ottajia jossakin onkalossa Martin Holbrook'in maalla. He kaivoivat kuopan joen laitaan ja yllä olevaan törmään, kun vesi oli poissa satamasta. Kun portti suljettiin ja vesi nousi, täytyi heidän sukeltaa, niinkuin saukot, päästäksensä luolaansa".

"Onhan siinä kylläksi hyviä aineksia yhteen Unionistien liittoon, vai kuinka, översti?" kysyi Durfee.

"Luulisinpa todella niin, jos kaikki vaan ovat sellaisia", vastasi Servosse.

"Siinäpä pykälä onkin", arveli Walters pikaisesti, mutta ilman mitään muutosta muodossansa paitsi että hän kääntyi ja katsoi yhtä miestä, joka oli noussut puhelavalle ja juuri aikoi esimiehenä avata kokouksen.

"Ei voinut koskaan luottaa *häneen* sodan aikana", jatkoi Walters samalla äänellä. "Meillä oli jonkunlainen yhdistys tai oikeammin joukko tunnusmerkkejä, joita jokainen antoi ystävänsä, jos hän piti häntä luotettavana. Jos palvelitte pitkin Tennessee'n tai Georgian rajoja, kuulitte arvattavasti siitä".

"Usein, sekä ennen että jälkeen antaumisen", sanoi Servosse. "Te tarkoitate 'Punanauhoja', luullakseni".

"Niin, juuri niitä minä tarkoitan. Ihmiset puhuvat heistä, niinkuin he olisivat olleet joku yhdistys, joku liitto, joku veljeskunta; mutta sitä he eivät olleet. Se oli vaan huolellisesti mietitty sarja tunnusmerkkejä, joita toinen Unionin mies antoi toiselle. Siinä ei ollut mitään järjestystä, ei mitään päämiestä, ei mitään virallista johtokuntaa. Koko sen tarkoitus oli vaan se, että se saatti ihmiset, joilla oli sama harrastus, tuntemaan toisiansa. Punaisen nauhan pätkä hatussa tai napinlävessä oli kaikkein tavallisin merkki. Tätä käyttämään johdatti Josuan kirjan kertomus tuosta punaisesta nuorasta, jonka Rahab niitten vakojien kehoituksesta, joita hän oli auttanut, laski alas huoneensa seinää myöten, että hänen talonsa säästettäisiin ryöstämisestä, kun kaupunki valloitettiin".

"Luullakseni heitä oli hyvin paljon", arveli Servosse, "siitä päättäen, mitä olen kuullut".

"Kokous kutsutaan järjestykseen", käski esimies ohuella, kireällä äänellä, kun hän esimiehen nuijan sijasta löi yhtä opettajien linjaalia yksinkertaiseen honkapöytänsä. Huone oli nyt aivan täynnä, ja silmänräpäyksellä syntyi tämän käskyn johdosta äänettömyys tummassa joukossa. Jokainen laskeusi alas istuimellensa, ja ne, joilla ei ollut mitään muuta paikkaa, järjestyivät etupuolelle ja pitkin käytävää lattialla. Valkoisten miesten vähäisen joukon ympäri oli avonainen paikka; ja aivan esimiehen edessä oli pieni, Unionin lipulla verhottu pöytä, jonka päällä nähtiin raamattu ja Yhdysvaltain peruslait.

"Toimitusmiehet käykööt määrättyyn paikkaansa", lausui esimies.

Sitten kokouksen avaamisen menoja jatkettiin. Jokaiselle toimitusmiehelle neuvottiin hänen tehtävänsä ja järjestyksen yleiset perus-ohjeet toistettiin luontevassa keskustelussa heidän ja esimiehen välillä.

"Tahtooko översti Servosse johdattaa uskonnollisia menoja?" kysyi esimies.

Näin vaadittuna entinen Unionisti-soturi nousi ja lähestyi alttaria. Muistaen mitä hänen keskustelussaan Walters'in kanssa oli puhuttu Josuan kirjasta, hän avasi raamatun, luki toisen luvun mainitusta kirjasta ja kehoitti setä Jerry'a rukoilemaan. Kaikki seisoivat kunnioittavaisen hiljaisina rukouksen kestäessä, ja sitten kokouksen toimia pitkettiin. Uusia jäseniä esitettiin, valiokuntien lausunnot entisistä ehdotuksista luettiin ja salaisen yhdistyksen tavalliset askareet suoritettiin. Siinä huomattiin paljon kömpelöisyyttä, eikä aivan vähän huonoa kielioppia, mutta kaikkien puolelta erittäin harrasta osan-ottoa ja ilmeistä itsetuntoa ja edistymisen halua. Istuutuen jälleen Walters'in viereen, Servosse tarkasti seurasi kokouksen menoja, samalla kuin hän matalalla äänellä jatkoi sitä keskustelua tämän kanssa, johon oli ryhdytty ennen kokouksen avaamista.

"Te kysyitte, löytyikö paljon noita 'Puna-nauhoja'", sanoi Walters. "Sitä en todellakaan tiedä. Minä matkustin sängen paljon konfedereeratuissa valtioissa enkä löytänyt yhtäkään paikkaa, jossa ei niitä olisi ollut. Minä olen tavannut heitä Richmond'in kaduilla ja nähnyt heidän seisovan vahtina sotamiesvankihuoneen muurilla. Heidän lukumääräänsä voi kuitenkin vaan arviolta sanoa, kosk'ei heillä ollut mitään johtoa eikä järjestystä, ei mitään säännöllisiä kertomuksia eikä keinoja, millä saada tietää, kuinka monta oli asiaan vihitty. Muutamissa maan-osissa huomattiin vähän erilaisuutta, mutta oli kuitenkin niin paljon yhtäläisyyttä, että tulin vakuutetuksi yhteisen lähteen löytymisestä. Joskus joku jäsen saatti kertoa, mitä hän tiesi; mutta hän ei koskaan tietänyt paljon. Hän osasi vaan sanoa, että hän tunsu muutamia miehiä ja epäili toisia. Silloin vaihdimme merkkejä ja tunnus-sanoja ja menimme taas kumpikin tietämme. Kosk'ei löytynyt mitään kokouspaikkoja eikä mitään jäsenluettelolta, ei yksityinen mies voinut suurta vahinkoa tehdä".

"Onko Liitto lavealtakin järjestetty Etelässä?" kysyi Comfort.

"Minä en tiedä", vastasi Walters. "Juuri ennen sodan loppua kävin Itä-Tennessee'ssä vähäisessä toimessa, joka saatti minut rajan yli, ja siellä minä rupesin sen jäseneksi. Minä en pidä siitä".

"Miks'ei?"

"Se on liian vaivaloinen. Meidän kansamme ei ole kylläksi kasvatettu voidaksensa käyttää sitä edukseen. Paitsi sitä minä en pidä tämmöisistä suurista kokouksista".

"Mutta eivätkö ne kasvata mustia miehiä?"

"Olen kyllä ajatellut sitä, ja se on se ominaisuus, joka puollustaa koko laitosta. Luullakseni tarvitsemme jotakin, joka on käytännöllisempää eikä nosta niin paljon huomiota, ennenkuin suoriomme sodan seurauksista".

"Te ette siis toivo aivan paljon tulevaisuudesta?"

"Noh, tämä riippuu kokonaan siitä tavasta, jolla hallitus ja Pohjan kansa käsittää nykyisyyttä. Jos heillä on se ajatus, että kapina on muuttanut ne, jotka ottivat osaa siihen, kirkastetuiksi pyhimyksiksi, niinkuin he tavallaan näyttävät ajattelevan, niin sodasta ei ollut mihinkään, ainakaan mitä vapauteen ja edistykseen tulee. Silloin Unionin miehet ja niggerit saavat kätkeytyä kotoihinsa ja itse asiassa olla pahemmassa pulassa, kuin sodan kuluessa. Minä pelkään, että siksi käy, översti; ja minusta tuntuu, kuin minun tulisi muuttaa Länteen, jossa minä ja lapseni saavat olla vapaina ja turvallisina".

"Minä toivon, ettette sitä ajattele, Mr. Walters", lausui Hullu.

"Minä olen kovasti sitä ajatellut, mutta olen päättänyt jäädä tänne", kuului vastaus, "etupäässä siitä syystä, että teitä Pohjan miehiä on tullut tänne niin monta. Minä luulen, että jos te voisitte sitä kestää,

minäkin voin. En ainakaan katso sopivaksi, että me täällä syntyneet Unionin miehet lähdemme pois ja jätämme teidät tänne".

"Te puhuitte esimiehestä", sanoi Comfort viittaavaisesti.

"Niin", vastasi Walters nauraen, "minä en tarkoittanut, että hänestä olisi mitään vaaraa. Sodan aikana hän oli jos jotakin jokaiselle ja hän on oleva aivan samanlainen kaikille ihmisille maailman loppuun saakka, jos se vaan elättää Tommy Sanderson'ia".

Kymmenkunta tummia kokelaita perehdytettiin yhdistyksen puoli-julkisiin salaisuuksiin; pari kolme laulua laulettiin suurella innostuksella, muutamia puheita pidettiin, ja kokous lykättiin tuonnemmaksi. Kun Hullu kuun valaiseman metsän läpi ratsasti takaisin Warrington'iin, kertoi hän, mitä hän oli nähnyt Metta'lle — joka oli tullut hänen kanssaan, mutta jäänyt Lähetysluoneeseen opettajattaria tervehtimään siksi aikaa, kuin kokousta kesti — ja sanoi hänelle, että se antoi hänelle enemmän toivoa rauhallisesta ja onnellisesta tulevaisuudesta, kuin mikään muu asia, minkä hän tähän asti oli nähnyt. Sotamiehen innostus lippunsa suhteen ei ollut vielä sammunut hänen povessaan, eikä hän voinut ymmärtää, että mikään yhdistys, joka kasvatti ainoastaan rajatonta rakkautta tähän lippuun vasta-alkavien kansalaisten rinnassa ja piti isänmaan-rakkauden tulta vireillä vanhojen Unionin ystävien sydämissä, voisi aikaan saada pahaa kenellekään. Jos hän olisi voinut käsittää, mimmoinen loukkaus tällainen kokous itsessään oli hänen naapureillensa, mimmoinen häväistys se oli heille, että Unionin lippu pantiin liehumaan heidän kasvojensa eteen, samalla aikaa kuin Konfedereerattujen baneeri, joka oli yhtä kallis heille, ei vielä ollut jäänyt heiltä unhotuksiin, olisi hän ajatellut aivan toisin. Jos hän olisi ymmärtänyt, kuinka noitten tummien käsien koskeminen sokaisi tätä kirkasta baneeria aivan monen valkoisen naapurin mielestä, jos hän vaan olisi tietänyt, mitä kyyneliä heidän vielä tulisi vuodattaa siitä, että olivat laulaneet näitä isänmaallisia lauluja, olisi hänen sydämensä varmaan synkistynyt. Mutta hän ei nähnyt mitään julmia aave-merkkejä eikä pitänyt vaaria mistäkään turmion enteistä.

XX LUKU.

Ajattomaan aikaan.

Mikä on sanottu "Uudestaan rakentamisen" aikakaudeksi, tuli viimein; ja seuratesamme Hullumme kertomusta lienee tarpeellista luoda lyhyt silmäys tähän kansakuntamme historian jaksoon. Se on varsin lyhyt kertomus, kun sitä nyt lukee. Sen teko-asiat ovat harvat ja selvät. Niistä ei pääse mihinkään. Ne piirrettiin polttavalla piirustimella miljoonien sydämiin. Vaikka tämä kertomus on lyhyt, on se täynnä hulluutta ja häpeätä. Katsoi sitä miltä armeliaalta kannalta hyvänsä, hulluus ja pelkurimaisuus ilmestyvät sen pää-osueina, ja se on jo tuottanut niin katkeran rikosten sadon, ettei kukaan voi luulla tulevaisuudessa saavansa huomata niin paljon hyvää lähteneen sen huonoudesta, että historioitsia voi sitä suvaita. Katsokaamme niin lyhyeltä, kuin mahdollista, sen pääpiirteitä.

Suuren kapinasodan lopussa nämät seikat esiintyivät maan valtiomiehille: — vihollisten armeija oli hajoitettu; vastustajien hallitusmuodot olivat rikki revityt; konfederationi oli vaipunut semmoiseen yöhön, jota julistettiin ikuiseksi, ja sen jäsenet — ne alemmat hallitukset eli valtiot, jotka sen muodostivat — olivat toisistansa eroitettut.

Pohja, se maan-osa, joka neljä vuotta oli yksinänsä ollut Amerikan Yhdysvaltoina, oli täynnänsä riemua ja iloa, jota ei edes sen marttyyri-presidentin kuolema[34] voinut kauan pidättää. Suru kuolleista sammui iloon elävistä. Lippuja liehutettiin, rumpuja päristettiin ja kotiin marssivien kolonnein nopea astunto kaikui jokaisessa maan nurkassa. Riemuhuudot hukuttivat niitten huokaukset, jotka itkivät kotiin palaamattomia kuolleitansa. Kaikki oli valoa ja iloa ja onnellista, rauhallista toivoa. Sotamiehen ei tarvinnut takoa keihästänsä auran kärjeksi eikä miekkaansa puutarhaveitsekseksi. Hän tapasi auran odottamasta itseään vaossa. Hymyilevät, rauhalliset kodit, täynnänsä yltäkyläisyyttä ja mukavuutta, kehoittivat häntä uusiin ponnistuksiin; ja toivo runsaasta työnsä sadosta saatti hänet sitä helpommin antamaan anteeksi ja unhottamaan, antamaan menneet olla menneet ja, heittäen pois laakerinsa ja unhottaen suoritetut taistelot ja kärsimiset, tyytyväisenä lihoomaan nykyisyyden uhkeudesta ja tulevaisuuden hehkuvista toiveista.

Etelässä oli aivan toisin. Suru ja synkeys peittivät koko maan. Palaavat uroot eivät tuoneet mitään iloa niille rakastaville sydämille, jotka olivat lähettäneet heidät sotaan. Ei, heidän pelkkä läsnä-olonsa piti vaan tappion harmia vireänä. Lippujen ja soiton ja iloisten tervehdysten sijasta äänettömyys ja kyyneleet olivat heidän tervetuliaisensa. Eikä nämät vaikerrukset ainoastaan kuolleita tarkoittaneet,

vaan myöskin eläviä. Jos mennyt aika oli ollut murheellinen, oli tuleva tuskin vähemmän. Jos pettyneet toiveet ja turhien uhrausten muisto olivat katkeroittaneet sitä, mikä kävi edellä, niin epämääräisyys ja epäily pimitti sitä, mikä oli tulossa. Entisyyden hyvät asiat olivat Sodomien omenia nykyisyyden kädessä. Saiturin raha oli samassa arvossa kuin maantien tomu; lainan saanut samoin kuin hänen rajaton maksonlupauksensa oli kadonnut ja säästäjällä oli vaan harmaa paperipalanen, johon olemattoman kansakunnan komea lupaus oli painettu. Kasvimaan omistajan orjat olivat päässeet vapaiksi miehiksi, sillä aikaa kuin isäntä yleni sankariksi; eivätkä he enää olleet velvolliset palvelemaan häntä eikä hänen perhettänsä. Se koti, jossa hän oli elänyt ylellisyydessä, oli melkein tyhjä tarpeellisimmastakin: tavalliset elämän mukavuudet puuttuivat hänen taloudessaan. Palanen ohraleipää ynnä lasillinen maitoa ja kappale lihaa olivat ehkä runsaimmat tervetuliaiset, mitä vaimollinen rakkaus saati tarjota palaavalle uroolle. Aika ja sodan vauriot olivat saattaneet häviön hänen kotiinsa. Pensasaidat olivat muuttuneet puiksi ja ojat olivat tukossa. Ne, joita hän oli tottunut näkemään hienossa puvussa, kävivät nyt kototekoisessa. Hänen rakkaansa, joita oli kasvatettu runsaudessa, elivät köyhyydessä. Sillä aikaa kuin hän oli taistellut, olivat korot karttuneet. Sota ei ollut pyyhkinyt pois velkoja. Mikä oli varsin vähäpätöinen asia, kun orjat ja valtiopaperit olivat korkeimmillansa, oli kauhea painajainen, kun orjia ei löytynyt enää ja pankit olivat joutuneet häviöön. Velkojain armeija oli vielä kauheampi, kuin baneereilla varustettu armeija, jolle hän oli antautunut. Jos mennyt aika oli pimeä, oli tulevaisuus cimmerinen.[35] Häpeä ja tappio olivat takana, suru ja huoli edessä.

Siellä täällä valloitetussa maassa oli voitollisen armeijan pieniä osastoja ja vartiokuntia, jotka vähitellen kävivät yhä pienemmiksi ja harvemmiksi, kun kuukaudet kuluivat. Asia-liikkeen edelläkävijöitä ilmaantui, ennenkuin tappelukenttien savu oli kokonaan haihtunut. Vähän ajan perästä Pohjoisvaltalaisia joukottain asettui maahan kauppaa harjottamaan tai maata viljelemään. Se pumpuli ja tupakka, joka oli jäänyt sotavuosien huonoista sadoista, tuotti saduntapaisia hintoja. Toivo niitten pysyväisyydestä oli ainoa kirkas kohta tulevaisuuden taivaalla.

Häikäistyinä äsken saavutetusta vapaudestaan, vapautetut tulvailivat kaupunkeihin ja leireihin tai kulkivat sinne tänne suotta aikojaan. Tuskin vähävaraisempina, kuin heidän entiset isäntänsä, he olivat paremmin varustetut köyhyyttä vastaan. He olivat perin tottuneet puutteen, vaaraan ja työhön. Orjuus oli ollut kova koulu; mutta he olivat siinä saaneet monta hyvää opetusta, jotka nyt olivat heille hyödyksi. He voivat kestää nykyistä oloa paremmin, kuin heidän entisten isäntiensä perheet, eivätkä olleet koskaan oppineet tulevaisuutta pelkäämään.

Niin muodoin yksi osa jälleen yhdistetystä maasta oli valossa, toinen pimeässä, ja niitten välillä oli vyöhyke verisiä hautoja.

Kysymys, johon viisaitten tuli vastata, kuului: kuinka voi tehdä tätä valoisaksi ilman tuota pimittämättä? Ei viisaimmillekaan ja rohkeimmille mikään helppo kysymys; kysymys, johon ei suinkaan löytynyt mitään ratkaisevaa vastausta taikka ainoastaan tuo paha, jonka hyvä tai huono sattumus, sen mukaan kuin vaihteetaret johdattivat, tuotti turhamaisuuden, hulluuden ja kunnianhimon käsistä.

Kaksi vuotta vallitsi epäneuvoisuus ja eripuraisuus ja väärin-ymmärrys ja pettävät lupaukset. Etelä vartoi vihaisesti; Pohja kummastellen.

Neljä tuumaa esiteltiin: —

Ensimmäinen oli, että *ante bellum*-aikojen valtiolaitokset pantaisiin voimaan äsken itsenäisyytensä menettäneissä maan osissa, ja että siten jälleen järjestetyt yhteiskunnat ilman muutoksitta asetettaisiin entiseen asemaansa, paitsi mitä yksityisiin henkilöihin tuli; juuri niinkuin kuluneeseen kelloon sovitetaan uusi ratas, heiluri lasketaan liikkeelle ja näin pannaan kello jälleen käymään.

Tämä oli, ilman pitkittä puheita, presidentin tuuma. Se ei olisi tuottanut mitään vahinkoa, jos hän olisi tyytynyt vaan sen esittelemiseen; mutta hän koetti panna sitä toimeen ja sen kautta ei ainoastaan saattanut itseänsä vaaraan, vaan herätti toiveita, joita hän ei voinut toteuttaa, sekä kylvi tyytymättömyyttä kaikkeen, mitä vaan jälestäpäin tehtiin.

Toinen suunnitelma oli pelkkä hätäkeino. Se syntyi pelosta siitä, mitä oli tehty, ja halusta välttää, mitä täytyi tehdä. Vapautus oli asettanut neljä miljoonaa henkeä mitä kummallisimpaan asemaan toisten viiden tai kuuden miljoonan suhteen, joitten orjina he olivat olleet. He olivat uusia ja levottomia jäseniä. Heidän vapauttajiensa tuli pitää huolta heistä taikka he olivat jätettävät oman onnensa nojaan. Puheenalainen tuuma keksittiin siinä toivossa, että sen kautta päästäisiin kumpaisestakin ehdosta. Se oli lyhyesti, että myönnettäisiin eksyneille valtioille oikeus palata kansalliseen laumaan, mutta heidän edustuksestaan vedettäisiin pois sen verta valtaa, kuin ennen oli sallittu äänestämättömälle mustalle kansalle, jollei tälle peruslakien kautta annettaisi täysiä kansalais-oikeuksia.

Etelä, jota presidentin mielettömät, itsevaltaiset toimet olivat saattaneet odottamaan ehdotonta uudestaan rakentamista, hylkäsi ylenkatseella tämän ehdotuksen. He katsoivat sitä joksikin yritykseksi

lahjoa heitä taipumaan vapauttamisen seurauksiin sillä, että tarjottiin heille valtaa palkinnoksi heidän suostumuksestaan. Semmoista katsantotapaa ei voi hyvällä syyllä sanoa epälogilliseksi.

Kolmas tuuma, joka vielä on tarkastettavana, oli aivan toisenlainen. Se ei kiertänyt eikä viivytellyt. Se taipui menneisiin ja etsi takeita tulevaisuuden suhteen. Se ei katsonut tarpeelliseksi eikä toivottavaksi, että heti ruvettaisiin äsken kapinallisia yhteiskuntia jälleen järjestämään federalisella perustuksella. Kosta tavottamatta se otti varoitusta siitä, mikä oli ollut, ja koetti estää pahan takaisin tuloa. Se tunnusti tosi-asiaksi, että se oppi, joka oli tunnettu valtiolin suvereniteetin nimellä, oli koko pahuuden alku, ja että kansakunta oli orjuudesta päästänyt semmoisen ihmisrodun, jota se oli siveellisesti velvoitettu valmistamaan vapautta varten. Se esitteli siis, että ne valtiot, jotka olivat olleet saastutetuissa seuduissa, jätettäisiin rauhallisesti mätänemään kapinan hautaan — siihen vuoteeseen, jonka he olivat itse valmistaneet; että se ala, jonka ne kerta käsittivät, entisistä valtiolin rajoista huolimatta jaettaisiin territorioihin[36] ja niin muodoin jäisi pariaksi kymmeneksi vuodeksi kansallisen tarkastuksen alaiseksi, mutta voimatta muuttaa eli muodostaa kansallista lain säätämistä — siksi kuin aika luonnollisesti ja täydellisesti olisi parantanut entisyyden vammat, siksi kuin kauppa taas olisi päässyt vanhaan kuntoonsa ja nykyisyyden himmeät aatteet olisivat kirkastuneet kokemuksen valossa. Se tunnusti kieltämättömäksi teko-asiaksi sen ajatuksen, että miehet, jotka taistelun turmiolisessa hoidossa olivat kiiltävien kiväärin-piippujen takaa katsoneet toisiansa silmiin, eivät olleet niin soveliaat ratkaisemaan riidan herättämiä kysymyksiä, kuin vielä syntymättömät polvikunnat. Se perustui myöskin siihen tosi-asiaan, ettei orjaa pelkän vapautuksen kautta oltu tehty mahdolliseksi rajattomaan valtiolliseen valtaan. Orjuus kävi kyllä julistuksen kautta lakkauttaminen laillisena tilana, mutta ei elävänä teko-asiana. Käsiä saatti kyllä perustuslaillisen parannuksen kautta päästää kahleista; mutta sydämen ja aivojen täytyi saada tilaisuutta väljentyä, ennenkuin vapautettu kykeni omintakeista vapautta käyttämään.

Tähän oppiin Hullu taipui sitä mieluisammin, kuin hän päivästä päivään näki sen peri-ajatusten toteutuvan ympärillensä. Paitsi sitä hän katsoi oikeaksi ja kohtuulliseksi, että hallitus, joka oli päästänyt vapautetut orjuudesta, valvoisi heitä, siksi kuin he pystyisivät kävelemään suorana uudessa asemassaan.

Toinen joulu hänen uudessa kodissaan oli tullut, ennenkuin mitään oli tehty; silloin hyväksyttiin tuuma, joka sovitti ja välitti kaikkia näitä ajatuksia. Tämä oli *neljäs* tuuma. Sitä ei valittu sen tähden, että ne, jotka harrastivat sitä, olisivat pitäneet sitä parhaana keinona valtion sairastaman taudin parantamiseen; ei suinkaan. Ei kukaan voi olla niin yksinkertainen, että hän sitä uskoisi. *Kaukainen* tulevaisuus oli kovin sumea lainsäätäjien silmissä, kun he hyväksyivät sen: *läheinen* tulevaisuus oli se, jota he pelkäsivät. Suuri vaali oli käsissä. Presidentti ja hänen kannattajansa aikoivat kuulustella kansan mieltä hänen uudestaan rakentamisen tuumastaan. Kun kongressi uhkasi asettaa häntä kanteen-alaiseksi, etsi hän puolustusta vaali-uurnasta. Joku tuuma oli keksittävä, millä vastustaa häntä. Mimmoinen se olisi? Se logiki, joka voittaa vaaleissa, vastasi: "semmoinen, johon voi saada kaikki yhtymään, jotka Pohjassa vastustavat presidentin tuumaa". Tästä puolue-tarpeen ja valtiollisen epärehellisyyden kohdusta sikisi tuo keskoinen tai oikeammin tuo hirviö, joka jo syntymähetkenänsä tuomittiin isänmurhaajaksi.

Niinkuin kaikilla sovitelmilla, oli sillä kaikkien niitten tuumien viat, joista sen eri kappaleet saatiin, eikä yhdenkään niitten ansiot. Pelkuri, joka, juosten omantuntonsa kanssa ja seisoen pelkonsa kanssa, tekee sovitelman niin että hän ottaa pään toisesta ajatuksesta ja hännän toisesta, saa varmaan kumpaisestakin väärän pään.

Näitten lisäksi tulee se hyvin merkillinen seikka, että tämä tuuma, samoin kuin kaksi noista hyljätystä, ei ottanut lukuun sitä kummallista ja mystillistä voimaa, joka kunkin katsojan kannan mukaan vaikuttaa pitkin koko matkaa uskonnollisesta peri-ajatuksesta asti kaikkia perustuksia kaipaavan ennakkoluuloon saakka, mutta aina pysyy aivan selittämättömänä, vaikka kuitenkin järkähtämättömänä teko-asiana kaikessa, mikä kuuluu Etelän hallituslaitokseen — tuota yleistä tunnetta tämän maan osan afrikalaisen väestön suhteen. Että orjallista rotua, joka oli erotettu hallitsevasta kansasta sekä värin että yleisesti otaksutun ja opetetun syntyperäisen huonomuuden kautta, puhumatta tuosta varsin tavallisesta luulosta, että se oli kokonaan kykenemätön semmoiseen sivistykseen, jonka Kaukasialainen oli saavuttanut — että semmoista rotua heidän entisten isäntiensä puolelta kohtaisi epäluulo ja vastenmielisyys, jollei suorastaan viha, kun heitä oli kohotettu yhdenvertaisiksi valtiollisiksi kansalaisiksi, näyttää niin luonnolliselta, että tuskin sopi odottaa, että ihmiset, joilla oli tavallinen järki, eivät pitäisi siitä vaaria, että asia herättäisi kovin katkeria tunteita, kun se ilmestyi seurauksena valloituksesta ja se vapaus, jota alamainen rotu nautti, isäntien mielestä oli eriamättömästi yhdistetty tappion ja nöyrytyksen muistoon, pitäisi näyttää yhtä selvältä. Mutta kun näitten tosi-asiain lisäksi tuli se tieto, että jokainen, joka tuossa maan osassa puollustaisi tällöistä mustien koroittamista, varmaan yleisön silmissä myöskin asettuisi samalle yhteiskunnalliselle kannalle kuin hekin, vieläpä semmoisessa keskuudessa, jossa sääty-eroituksen ylenkatsojaa todella katsotaan lainhylkiöksi, näyttää mahdottomalta, että sen ajan viisaat olisivat olleet niin sokeat, etteivät

huomanneet tekevänsä mitä suurinta vahinkoa mustille, maalle ja itsellensä, kun esittelivät semmoista uudestaan rakentamisen tuumaa, jonka menestys riippui valtion tehokkaasta ja onnellisesta hoidosta tämän kansalaisluokan kautta yhdessä niitten harvojen vallitsevan luokan jäsenten kanssa, jotka syystä tai toisesta olivat taipusat, niinkuin heidän valkoiset naapurinsa arvelivat, asettumaan mustien kannalle. Näitä tämmöisiä ei voinut olla kuin seuraavat luokat: marttyyrejä, jotka peri-ajatuksen tähden olivat valmiit kärsimään maanpakolaisuutta ja moitetta; oman hyödyn etsijöitä, jotka olivat alttiit tekemään ja olemaan mitä hyvänsä, saadaksensa valtaa, virkoja ja voittoa; ja hulluja, jotka toivoivat, että jollakin käsittämättömällä tavalla inhimillisen luonnon lait lakkautettaisiin taikka että se asiain tila, joka ensin ilmestyi, olisi vaan väli-aikainen. Lienee ollut tunnettu, että ensimmäinen luokka luonnollisesti ei voisi olla suuri. Marttyyrejä ei löydy koolta missäkään valtiossa tai yhteiskunnassa. Erittäinkään ei saanut heitä etsiä semmoisessa maan osassa, jossa toimelias ja voimakas vähemmistö oli hallinnut yleistä mielipidettä, siksi kuin itsenäinen ajatus muutamissa asioissa oli kokonaan kukistettu. Oman hyödyn etsijöitä sitä vastaan, semmoisia, joita voiton- tai kunnianhimo johdattaa ja jotka huolivat yhtä vähän peri-ajatuksista kuin niitten hyväksymisestä, jotka heitä ympäröivät, semmoisia löytyy kaikissa säädyissä ja luokissa; samalla kuin hulluja, joilla on kylläksi Jänttiä kauan aikaa uida lujaa yleisten mielipidetten virtaa vastaan, ei tarvitse hakea suuremmassa määrässä missäkään tavallisessa yhteiskunnassa.

XXI LUKU.

Kuinka viisaat miehet rakensivat.

Niin muodoin lienee ollut hyvin selvä niille viisaille miehille, jotka keksivät tuon lyhytmielisen tuuman valita presidenttiä ilman tappion mahdollisuutta, että he antoivat vallan uudestaan järjestetyissä, yhteisen korkeimman hallituksen alla olevissa tasavalloissa yleisiin asioihin tottumattoman rodun käsiin, joka oli siinä määrässä köyhä, että sen vertaista tuskin löytyi koko sivistyneessä maailmassa, ja niin taitamaton, ettei viisi vaalimiestä sadasta osannut lukea omaa vaali-lippuansa, sekä semmoisille Adullamiiteille[37] syntyperäisten valkoisten joukossa, jotka eivät pelänneet sitä pannaan panoa, joka sulki Herran huoneen ovet heidän perheiltänsä, ynnä niille harvoille sodan jälkeen tähän maan osaan asettuneille Pohjan miehille — konnille tai hulluille tai molempien luonnolla varustetuille — jotka tahtoivat ruveta vakinaisiksi kansalaisiksi ja yhtyä liikkeeseen.

Näitä vastaan asetettiin semmoisen kansan varallisuus, tiedot ja taidot, järjestävä kyky, ylpeys ja viha, jonka voittamiseen rehellisessä taistelossa vaadittiin neljä vuotta, vaikka sen viholliset olivat kolme kertaa lukuisammat, ja jota etupäässä yllytti pelko siitä, mitä nyt, niinkuin näytti, aiottiin tunkea heidän päällensä tuon väärin "uudestaan rakentamiseksi" nimitetyn keinon kautta: neekeri-rodun tasa-arvosta.

Se tehtiin lisäksi siitä teko-asiasta huolimatta, että edellisten kahdentoista kuukauden kuluessa Etelän valkoinen kansa edusmiestensä kautta Johnson'in aikakauden eri lainsäätäjäkokouksissa suorastaan ei ottanut tunnustaaksensa tätä tasa-arvoa vähimmässäkään määrässä, *kieltäytyen sallimasta mustan kansan todistaa oikeuden edessä* valkoista miestä vastaan taikka jollakin tavalla suojella oikeuksiansa hengen ja omaisuuden suhteen valkoisten naapuriensa ahneudesta, halusta tai pedollisesta himosta. Se tehtiin noista "Mustista lakikirjoista" huolimatta, jotka olivat Väliaikaisten lainsäätäjäkokousten ensimmäisiä toimia ja jotka olisivat luoneet orjuuden semmoisen, jonka rinnalla Venäjän aromaitten orjuus ennen Aleksanterin *ukaasia* olisi ollut varsin vähäinen.

Ja ne miehet, jotka keksivät tämän tuuman, pitivät itseänsä rehellisinä ja viisaina valtiomiehinä. Useampi, kuin yksi heistä, on sittemmin onnitellut itseänsä siinä uskossa, että hän tähän tuumaan osaa ottamalla on halvalla hinnalla ansainnut ikuisen kiitoksen kaikilta maailman vapauden ystävilä! Pakoitettuaan ylpeätä kansaa luopumaan siitä, mitä se kolmatta vuosisataa oli katsonut oikeudeksensa — oikeus pitää afrikalaista rotua orjuudessa — he jatkoksi loukkasivat tunnetta, joka oli yhtä syvä ja hehkuva, kuin Islamin uskonvimma tai Hinduein luokkaumpinaisuus, tehden tietämätöntä, taitamatonta ja muista riippuvaa rotua — rotua, joka ei olisi voinut elää viikkoakaan ilman hallitsevan kansan apua tai armeliaisuutta — yhdenvertaiseksi valtiollisten oikeuksien puolesta! Ei edes tähänkään tyytyen, he menivät vielä edemmäksi ja, muuttaen kapinallisen maan osan itseänsä hallitseviksi ja itsepäättäviksi valtioiksi, jättivät nuot puolueet niinkuin kukot kiistakentälle taistelemaan ylivallasta ilman mitään kansallisen välityksen mahdollisuutta. He sanoivat mustalle miehelle erään sen ajan valhe-filosofin kielellä: "tempaa ylös, hakkaa pois tai kuole!" Se oli huokea isänmaanrakkaus, huokea ihmis-ystävyyys, huokea menestys!

Sillä oli kuitenkin puollustuksensa, jota meidän on velvollisuus tuoda esiin. Pohja ja Etelä olivat olleet kaksi perhekuntaa yhdessä talossa — kaksi kansakuntaa yhdellä nimellä. Kummankin henkinen, siveellinen ja yhteiskunnallinen elämä oli ollut kovin toisenlainen ja eriävä. He eivät ymmärtäneet eikä arvossa pitäneet toistensa tunteita tai kehitystä enemmän, kuin John Chinaman[38] käsittää John Bull'in[39] sivistystä. Tosin kyllä he puhuivat samaa kieltä, käyttivät samoja hallitusmuotoja ja, suureksi onnettomuudeksi, luulivat ymmärtävänsä toistensa aatteita.

Kumpikin luuli tietävänsä toisen ajatukset ja aikomukset paremmin, kuin tämä itse. Pohjoisvaltalainen ajatteli ylenkatseella eteläistä kansalaistaan yleensä hyvinluontoiseksi kerskaajaksi, joka muisti omaa mukavuuttansa, rakasti valtaa ja loistoa ja hylkäsi kaikki elähyttävät peri-aatteet, jotka jollakin tapaa vaikuttivat hänen etuihinsa. Etelävaltalainen halveksi pohjoisvaltaista kumppaniansa, pitäen häntä kylmäverisenä, itsekkäänä, ulkokullattuna, pelkurimaisena ja kateellisena. Tässä alempana näkyy, kuinka he molemmat väärin ymmärsivät toisiansa, kun kumpainenkin luuli paljon paremmin ymmärtävänsä toisen sydämen, kuin hän edes koetti omaansa ymmärtää.

Ante bellum.[40]

Pohjoisvaltioiden ajatus orjuudesta.

Orjuus on siveelliseltä, valtiolliselta ja taloudelliselta kannalta väärä. Sitä suvaitaan ainoastaan sovun ja rauhan tähden. Neekeri on ihminen, ja hänellä on samat luonnolliset oikeudet, kuin valkoisellakin rodulla.

Etelävaltalaisten ajatus orjuudesta.

Neekeri kelpaa vaan orjaksi. Raamattu hyväksyy orjuutta, ja sen täytyy olla oikea; taikka jollei se ole aivan oikea, niin se on ainakin välttämätön asia nyt, kun tuo rotu kerran on joukossamme. Me emme voi elää heidän kanssaan milläkään muulla kannalla.

Pohjoisvaltalaisten ajatus Etelävaltalaisten ajatuksesta.

Nuot Etelän toverit tietävät, että orjuus on väärä eikä sovi yhteen hallitusmuotomme kanssa; mutta se on edullinen asia heille. He lihoavat ja rikastuvat ja heillä on hyvä aika sen kautta; eikä kukaan voi moittia heitä siitä, etteivät tahdo siitä luopua.

Etelävaltalaisten ajatus Pohjoisvaltalaisten ajatuksesta.

Nuot Yankeet ovat kateissaan siitä, että me käytämme orjuutta hyödyksemme, viljellen pumpulia ja tupakkaa, ja tahtovat kateudesta riistää meiltä orjamme. He eivät usko sanaakaan siitä, mitä sanovat orjuuden vääryydestä, paitsi muutamat vimmapäiset. Kaikki muut ovat ulkokullatuita.

Post Bellum.[41]

Pohjoisvaltalaisten ajatus asemasta.

Neekerit ovat nyt vapaat, ja heille pitää antaa hyvä tilaisuus itse tehdä jotakin. Mitä on väitetty heidän huonommuudestaan, lienee totta. Luultavasti se ei kuitenkaan ole osottava itseänsä siksi; mutta, olkoon se totta taikka väärää, heillä on oikeus yhdenvertaisuuteen lain edessä. Tätä juuri sota tarkoitti, ja on vaan katsottava, että se heille suodaan. Mitä puuttuu, hankkikoot itsellensä, miten voivat, tai olkoot ilman, kumman tahtovat.

Etelävaltalaisten ajatus asemasta.

Me olemme sodan kautta kadottaneet orjamme, pankkiemme pää-omat, kaikki. Me olemme tulleet voitetuiksi ja olemme kunniallisesti antauneet; orjuus on tietysti poistettu. Orja on nyt vapaa, mutta hän ei ole mikään valkoinen. Me emme karsastele mustaa miestä semmoisenaan ja jos hän pysyy asemassaan, mutta hän ei ole meidän vertaisemme, häntä ei voi tehdä meidän vertaiseksemme, emmekä salli, että hän hallitsee meitä tai saa saman vallan, kuin valkoinen rotu. Me emme ollenkaan vastusta, että hän äänestää, jahka hän vaan äänestää, niinkuin hänen entinen herransa taikka niinkuin se, jolle hän tekee työtä, neuvoo häntä; mutta, jos hän tahtoo äänestää toisin, vastatkoon itse seurauksista.

Pohjoisvaltalaisten ajatus Etelävaltalaisten ajatuksesta.

Nyt kun neekeri on äänestäjä, täytyy Etelän kansan kohdella häntä hyvin, koska he tarvitsevat hänen ääntänsä. Neekeri on pysyvä uskollisena hallitukselle ja sille puolueelle, joka toimitti hänelle vapauden, sitäkin varten, että tämä pysytettäisiin vakainaisena. Virkojen ja vallan tähden on kylläksi Etelän valkoisia menevä heidän puolellensa, että he epämääräiseksi ajaksi pystyvät yhä eteenpäin pitämään noita valtioita hoimissaan. Neekerit ryhtyvät työhön ja asiat selviävät vähitellen itsestänsä. Etelällä ei

ole mitään oikeutta valittaa. He tahtoivat pitää neekereitä orjina, saattivat maan alinomaiseen rauhattomuuteen niitten tähden, synnyttivät sodan sen vuoksi, ettemme huolineet ottaa kiinni heidän karanneita neekereitänsä, tappoivat miljoonan ihmisiä; eikä heidän nyt sovi valittaa, jos juuri se ase, jonka avulla he ylläpitivät valtaansa, käännetään heitä vastaan ja tehdään niitten vääryyksien oikaisimeksi, joita he itse aikaan saattivat. Se lienee kyllä kovaa; mutta he oppivat tästälähin menettelemään paremmin.

Etelävaltalaisten ajatus Pohjoisvaltalaisten ajatuksesta.

He ovat tehneet neekerin äänestäjäksi ainoastaan halventaakseen ja häväistäkseen Etelän valkoista kansaa. Pohja ei pidä ollenkaan väliä neekerillä ihmisenä, vaan vapautti hänet ainoastaan nöyryyttääksensä ja heikontaaksensa meitä. Tietysti se on yhdentekevä Pohjan kansalle, onko neekeri äänestäjä vai ei. Löytyy niin vähän mustia miehiä siellä, ettei tarvitse yhtään peljätä, että yksikään valitaan virkamieheksi, lainsäätäjäksi tai oikeuston jäseneksi. Koko hankkeen tarkoitus on loukkaus ja häväistys. Mutta vartokaat vaan, siksi kuin valtiot ovat jälleen järjestetyt ja "Sinitakit" ovat poissa, niin kyllä näytämme heille heidän erehdyksensä.

Molemmissa näissä arvosteluissa toisen luonteesta oli juuri kylläksi totuutta kumpaakin eksyttämään. Kokonaisuudessaan katsottuna Etelä totisesti uskoi, että orjuus sekä siveellisesti että valtiollisesti oli oikea. Samoin Pohja oli yhtä vilpittömästi vakuutettu orjuuden pahuudesta ja sen mahdottomuudesta soveltua yhteen tasavaltalaisten laitosten kanssa; kuitenkin molemmat epäilivät toistensa rehellisyyttä. Etelä oli oikeassa, kun uskoi, että Pohja huoli vähän tai ei ollenkaan neekeristä *ihmisenä*, mutta väärässä, kun ajatteli, että oppi valtiollisesta yhtäläisyydestä ja yleisestä ääntö-oikeudesta keksittiin taikka tyrkytettiin vastaan-otettavaksi jostakin pahan suonnin, koston tai kateuden tunteesta Etelän suhteen. Ei mikään alentamisen halu missäkään tämmöisessä yhteydessä tullut Pohjoisvaltalaisen mieleen. Se ajatus, että "yhtä verta ovat kaikki kansakunnat maan päällä", ja ettei voi sallia "rodun, ihonkarvan tai edellisen orjuuden tilan" vaikuttaa kenenkään laillisiin tai valtiollisiin oikeuksiin, *oli* elävä perus-aate Pohjoisvaltalaisen mielessä ja yhtä mahdoton masentaa, kuin se rodun-vihan tunne, joka sitä kohtasi ja jonka voimaa se itsepintaisesti halveksi.

Löytyi vielä toinenkin seikka, jonka ne viisaat miehet kokonaan unhottivat, jotka semmoisessa tulisessa kiireessä uudestaan rakensivat vapauden linnan. Etelää arvostellessaan ja sen tulevaisuutta ennustaessaan he kuvasivat sitä itsekseen semmoiseksi, kuin Pohja olisi ollut, jos sen asukasmäärään olisi lisätty äsken vapautettuja neekereitä sen verta, että näitten luku olisi ollut kolmas osa koko sen väestöstä; toisin sanoin, heidän mielestään oli vapautuksen seuraus ainoa eroitus Pohjan ja Etelän välillä. He eivät arvostelleet oikein pää-asiallisesti erilaisen sivistyksen ja kehityksen vaikutusta Etelän valkoiseen kansaan. He sanoivat: "Etelä on tähän saakka erinnyt Pohjasta *ainoastaan* orjuus-laitoksen kautta. Tämä on nyt poistettu; vapautetut ovat ainoa jällelle jäänyt muisto sen olemisesta; sentähden Etelä on aivan niinkuin Pohja olisi, jos vapautetut lisättäisiin sen väestöön". Se oli kummallinen erehdys. Miespolvien mietteet eivät huku yhdessä tunnissa. Erilaisia sivistyksiä ei voi yhdessä hetkessä tehdä samanlaisiksi yhden ainoan laitoksen hävittämisellä.

Niitten omituisuuksien joukossa, joitten kautta Pohjan ja Etelän yhteiskunnat erisivät toisistaan, oli yksi niin selvä ja ilmeinen, yksi, joka oli niin usein esiintynyt valtiollisessa historiassamme, että näyttää melkein mahdottomalta, että tarkat tämän historiamme tunteet olisivat voineet hetkeäkään olla sitä huomaamatta tai oikein arvostelematta. Tämä on perheellisen aseman, yhteiskunnallisen arvon tai valtiollisen etevyyden vaikutus. Johto semmoisessa merkityksessä, että sokeasti ja arvelematta seurataan jotakin miestä, vaikka hän ei milläkään erityisellä tavalla edustaisikaan mitään aatetta, semmoinen johto on melkein tuntematon asia Pohjassa; Etelässä se on oikea valta. Jokaisella perheellä siellä on luottilas-joukkonsa, seuraajansa, jotka kokoontuvat tämän perheen johdatettaviksi yhtä nopeasti ja melkein yhtä suorapäisellä uskollisuudella, kuin nuot vanhat skotlantilaiset heimokuntalaiset, joita palava risti kutsui kokoon. Tämän tosi-asian kautta orjuuden laitos oli pidetty voimassa viisikymmentä vuotta. Tämän omituisuuden kautta Unionista luopuminen ja kapina kävivät mahdolliseksi. Ne, joitten toimesta niin kutsutut "Uudestaan rakentamisen asiakirjat" syntyivät, näyttävät himmeästi aavistaneen, vaikk'ei ollenkaan ymmärtäneen tai miksikään arvostelleen tätä tosi-asiaa. He näyttävät ajatelleen, että jos todellinen valtiollinen asema riistettäisiin tältä ylhäiseltä luokalta, se sen kautta jäisi valtiollista vaikutusta vaille: niin muodoin määrättiin, että kaikkia, jotka olivat niin etevät, että olivat olleet siviili- tai sotavirkamiehiä ennen sotaa ja olivat jälestäpäin ottaneet osaa kapinaan, kielletäisiin äänestämästä tai virkaa pitämästä, siksi kuin he päästettäisiin tämmöisestä laillisesta esteestä.

Se oli turmiollinen erehdys. Kuolleella johtajalla on aina enemmän seuraajia, kuin hänen elävällä vertaisellansa. Jokainen näitten pikku ruhtinaitten paagi, joita tämä isku tarkoitti, tunsu sen paljoa kipeämmin, kuin hän olisi tuntenut, jos isku olisi kohdannut hänen omaa poskeansa. Jokaisen kylän kuningas pantiin valta-istuimeltansa; jokaisen ristitien magnaati alennettiin. Tästälähin jokainen heidän drabanttinsa oli sidottu ikuiseen vihaan näitä määräyksiä ja kaikkea vastaan, mikä niistä ehkä lähtisi.

Seuraavalla tapaa rajalinja oli vedetty. Toisella puolella huomattiin ainoastaan ne, jotka muodostivat, mitä sanottiin *arvolliseksi väeksi* — pää-osa niistä valkoisista, jotka ennen sotaa olivat hallinneet Etelää, jotka olivat kasvattaneet orjuuden ja lihonneet siitä, jotka olivat tehneet sen päävallaksi kansakunnassa, yhteydessä kaikkien niitten kanssa, joitten rohkeus ja kunto oli järjestänyt kapinan ja saattanut Etelän tuohon ihmeelliseen taisteluun eroamista varten. Toisella puolella olivat maan paariat, joitten eri luokkien eroittamiseksi käytettiin kolme sanaa: "Niggerit", vasta vapautetut afrikkalaiset äänestäjät; "Scalawag'it",[42] ne Etelässä syntyneet valkoiset, jotka hyväksyivät Uudestaan rakentamisen määräyksiä; ja "Carpet-baggers",[43] kaikki Pohjassa syntyneet miehet, jotka asuivat Etelässä ja jotka sanalla tai työllä, tahtoivat vaikuttaa tämmöisen uudestaan rakentamisen hyödyksi.

Seurasta hylkäämisen panna ei säästännyt ikää eikä sukupuolta eikä höltynyt koskaan. Asioissa tai huvituksissa, ystävytydessä tai uskonnossa, torilla tai kirkossa se oli kaikkivaltias. Ihmisiä suljettiin pois Herran Ehtoollisesta siitä syystä, että olivat perustaneet pyhäkouluja mustalle kansalle. Niitä, jotka eivät kironneet Uudestaan rakentamista, sen keksijöitä ja sitä hallitusta, jonka kautta se pantiin toimeen, kartettiin siveellisinä ja yhteiskunnallisina spitaalilaisina. Kuolleen Konfederationin henki oli voimakkaampi, kuin sen kansakunnan käsky, jonka alle se taistelossa sortui.

"Scalawag'eja" löytyi vähä. Niitä ei ollut monta, jotka pystyivät vastustamaan sitä pannaan panemisen virtaa, jonka se yhteiskunta laskei heitä vastaan, joka oli ollut heidän ylpeytensä, koska se heidän mielestään oli paras koko maan päällä. Jonkun aikaa niin kutsutun "Unionismin" vaisto joko piti muutamia noista entisistä valtiollisista johtajista takalikolla taikka saatti heidät jokseenkin kylmäkiskoisesti yhtymään Uudestaan rakentamisen puolueeseen. 1861 vuoden "Unioni" oli kuitenkin aivan toisenlainen, kuin puolta kymmentä vuotta myöhempi saman-niminen. Pyyntö puollustaa eri valtioiden yksinkertaista yhdessäpysymistä muodonmukaisen hallituksen alla oli ainoa, joka eroitti 1861 vuoden "Unionistin" hänen "Secessionisti" naapuristansa, joka suosi "*E pluribus unum'in*"[44] oikaisemista "*Ex uno duoiksi*".[45] Heidän ajatuksensa kaikista muista asioista sointuivat aivan yhteen. Ainoastaan tässä kohden he erisivät toisistansa. Se oli kuitenkin luja ja jyrkkä eroitus, jonka tähden tuhannet heistä olivat antaneet henkensä ja toiset puolestaan kärsineet sanomatonta kurjuutta ja vainoa; sillä Etelän gentlemanit olivat ankaria herroja eivätkä sallineet kenenkään rankaisematta pitää tai lausua toista valtiollista mielipidettä, kuin mitä heillä itsellä oli. Ne Unionin miehet, jotka sodan kestäessä todella pysyivät eheinä ja uskollisina federaliselle Unionille ja sodan päätyttyä rupesivat pitämään republikaanisia mielipiteitä, olivat siis etupäässä sitä luokkaa, jotka eivät ole rikkaita eikä köyhiä, jotka omistivat maata, mutta ei orjia. Ne harvat, jotka kuuluivat korkeampaan luokkaan, olivat olleet niin täydellisesti suljetut pois Pohjassa näinä tärkeinä vuosina tapahtuneista henkisistä liikkeistä, että he tavallisesti olivat peräti hämmentyneet niistä seurauksista, jotka olivat heidän edessään. He olivat toivoneet, että kansakunta, päästyään entisiin voimiinsa, aivan muuttumatta ja toiseksi muodostumatta palaisi siksi, mitä se oli ollut. Se palasi sen sijaan uudella voimalla, uudella elämällä, jonka kuluneet myrskyiset vuodet olivat synnyttäneet, se tallasi jalkojensa alle ne entiset kysymykset, jotka olivat jakaneet ihmiset puolueisiin, ylenkatsoen vanhaa valtioviisautta ja pilkaton niitä harmaapartoja, joita ennen "tasavallan hyvinä vanhoina aikoina" oli viisaina kunnioitettu. Mutta niitten Etelän miesten ylistämiseksi, jotka, tietäen ja käsittäen kaikki nämät muutokset, uljaasti kohdaten näitä vaaroja ja vastuksia, tunnustaen tapausten hetytymätöntä logikaa ja uskoen ja tahtoen edistää sitä lopullista hyvää, jonka täytyi siitä lähteä, rehellisesti vastaanottivat sodan päätöksen ja panivat altiiksi "henkensä, omaisuutensa ja pyhän kunniansa" tämän uuden vapauden lahjoittamisen tueksi, niitten miesten ylistämiseksi ei voi kylläksi sanoja löytää! Eikä myöskään toiselta puolelta kylläksi sanoja heidän pohjoisvaltaisten toveriensa ja hengenheimolaistensa ylenkatsoemiseksi, jotka eivät ainoastaan kieltäneet heiltä hyvin ansaittua kiitollisuutta heidän uhrauksistaan ja harrastuksistaan, vaan myöskin kiirehtivät kohtelemaan heitä kylmyydellä, sopimattomalla käytöksellä ja häväisevällä ylenkatseella, koska he muka eivät voineet tehdä sitä mahdotonta tehtävää, jonka viisaat miehet olivat heille määränneet. Farisealaisuus ei suinkaan ole parhaassakaan kunnossaan kiitettävä; mutta oikea tavara on paljon vähemmässä määrässä halveksittava, kuin teko-tavara. Toinen omituisuus tässä merkillisessä suunnitelmassa oli se, että, vaikka se myönsi tahtovansa rangaista yhtä kansalais-luokkaa sulkemalla sitä pois vaali-uurnasta (rangaistus, joka synnytti vaan vihaa), se ei tarjonnut mitään kehoitusta eikä palkintoa niille, jotka vaaran hetkenä olivat pysyneet kansakunnan lujina ystävinä. Tasavaltojen kiittämättömyys on kaikkein kuluneimpia sananparsia, mutta sen totuus lienee tuskin milloinkaan tullut selvemmin todistetuksi. Kukaties ei milloinkaan ennen mikään kansa, kapinan semmoisen kukistettuaan, joka uhkasi sen koko olemista, niin peräti unhottanut niitten vaatimuksia, jotka olivat olleet sen ystävinä tyytymättömässä maan osassa.

Kautta koko Etelän löytyi tuhansia miehiä, jotka olivat Unionisteja, yksistään ja paljaastansa. Tavallisesti he eivät tunteittensa puolesta ensinkään yhtyneet tuohon orjuuden vihaan, joka oli tunkeunut aivan syvälle Pohjan henkiseen elämään. Orjuus oli heistä yhtä luonnollinen asia, kuin mikä tapaus hyvänsä heidän jokapäiväisessä elämässään. Varsin suuri osa heistä oli perinnön kautta joutunut orjien omistajaksi. Mustan miehen syntyperäinen ja edeltäkäs määrätty huonomuus oli heistä yhtä paljon uskonkappale, kuin kukin muu Pyhän Sanan osa. Eikä siinä kyllin, vaan he uskoivat yhtä

vilpittömästi, että huonomman rodun oikea ja sovelias tila oli orjuus. He ehkä surkuttelivat, että sitä väärin-käytettiin, että löytyi julmia ja säälimättömiä isäntiä ja petomaisia päällysmiehiä, aivan niinkuin he surkuttelivat, kun joku sisämaan ajomies räökkäsi liiksi kuormattuja hevosiaan; mutta heillä ei ollut enemmän omantunnon vaivoja toisen orjuuttamisen, kuin toisenkaan ukittamisen tähden. Semmoinen mies suosi unionia jonkunlaisesta syvästä vakuutuksesta sen oivallisuudesta, jonkunlaisesta peritystä isänmaanrakkaudesta taikka jonkunlaisesta uskosta, että ero ja yhteyden rikkominen olisi onneton ja turmiollinen; mutta hän ei odottanut eikä toivonut orjuuden hävittämistä ylimalkain eli laitoksena. Hänen liittymisensä Unioniin oli jonkunlainen kaikki voittava rakkaus yleiseen aatteeseen. Hän ei paheksinut secessionin lopullista tarkoitusta — orjuuden vakaantumista ja pysyttämistä — vaan ainoastaan niitä keinoja, joita käytettiin tämän saavuttamiseksi. Hän jumaloitsi Unionia, mutta Unionia *ynnä* orjuuden kanssa, paitsi kun oikeus pitää orjia ehkä menetettiin kapinan kautta; jota menetystä hän luuli vaan personalliseksi ja semmoiseksi, joka vahingoittaisi ainoastaan niitä, jotka todella olivat ottaneet osaa kapinallisiin toimiin. Semmoinen oli eteläisen unionistin asema sodan alkaessa. Muutamat luopuivat siitä taistelun jatkaantuessa; mutta monet tuhannet pysyivät uskossansa huolimatta mistäkään houkutuksesta tai vainoamisesta, jota koetettiin heitä vastaan. Monen tämmöisen miehen urhoollisuutta sopii hyvin asettaa jaloimman sankariuden ja alttiiksi panemisen rinnalle, jota osotettiin tappelutanterella. He väistyivät tieltä, piilivät, taistelivat, ponnistivat viimeisiä voimiansa, kaikilla tavoilla välttämättä Konfederationin palvelusta ja pysyen lujasti kiinni uskonsa Unionissa. Sodan loppu tapasi heidät juuri missä he olivat sen alussa. He eivät olleet menneet eteenpäin eikä taaksepäin.

He katsoivat orjuuden hävittämistä oikeutetuksi ainoastaan siitä syystä, että orjien isännät olivat personallisesti ja itsekohtaisesti ottaneet osaa kapinaan — rangaistukseksi heidän kavalluksestaan. Tästä syystä ja ainoastaan tästä heidän oli mielestään mahdollinen kannattaa orjuuden hävittämistä, ja he arvelivat välttämättömäksi ja luonnolliseksi seuraukseksi tästä katsantotavasta, että heillä oli oikeus joko päästä vapaaksi tästä rangaistuksesta taikka saada korvausta semmoisista orjista, jotka Sodanjulistuksen kautta heiltä otettiin.

Kun tulee kysymys logikin sovittamisesta tosi-oloihin ja kohtuuden peri-aatteista, joihin, niinkuin on väitetty, kaikki tuommoiset kansallisen hallintotavan kysymykset perustuvat, on vaikea ymmärtää, missä kohden näitten Etelän unionistein mietteet olivat väärässä. Aina on kiistetty, että orjuus hävitettiin sodan pakoituksesta eikä sen oman vääryyden tähden elikkä pelkästä ihmis-ystävällisestä aikomuksesta tehdä hyvää orjuutetuille. Melkein jokainen niistä viisaista miehistä, jotka laativat lakeja ja määräisivät sen ajan valtiollisten tapausten suuntaa, olisi voinut vakuuttaa tätä todeksi. Mutta jos niin oli laita, ei olisi saanut ollenkaan kajota eteläisen unionistin orjiin taikka, jos niin tehtiin, tämän olisi pitänyt saada makso niistä yhtä hyvin kuin pumpulistaan, viljastaan, tupakastaan, aidakkeistaan, puistaan ja karjastaan, joita kansalliset armeijat tietämättänsä olivat hävittäneet taikka tarpeen tullen anastaneet. Tätä ei kuitenkaan tehty. Viisaat miehet päättivät, ettei kävisi laatuun sitä koettaa.

Seuraus oli niinmuodoin se, että samalla kuin julkinen kapinoitsia, joka itsekin tunnusti ottaneensa osaa kapinaan, menetti orja-omaisuutensa, sama tapahtui myös kaikkein innokkaimmalle ja hartaimmalle unionistille. Kovaa oli, varsin kovaa, kun mies oli pannut parhaat elämänsä vuodet rehellisesti hankkiakseen erästä omaisuuden lajia, jota lakimme eivät ainoastaan suojelleet, vaan näyttivät erittäin suosineen ja kehoittaneen; ja kun, kansakunnan ollessa hengen vaarassa, hän oman henkensä kaupalla seiso i lujana sen tukemisessa, puollusti sen asiaa naapureitansa vastaan, saatti itsensä hylkiöksi omassa maassaan — kovaa oli todella, kun taistelo oli ohitse, nähdä, että kansakunta, johon hän oli niin uskollisesti liittynyt, ojensi ulos kättänsä, riistääksensä häneltä hänen näin ansaittua toimeentuloaan ja jättääksensä häntä kärsimään ei ainoastaan köyhyyden pistoksia, vaan myöskin niitten ivaa, joitten petosta hän oli vastustanut. Että näitten miesten rakkaus vähitellen jähtyisi sen maan suhteen, joka mittasi saman rangaistusmäärän ystävälle kuin vihollisellekin, sitä ei Hullumme ollenkaan ihmetellyt, mutta kansallisen pääkaupungin viisaat miehet eivät pystyneet käsittämään, että näin voisi käydä. Niin aika kului, ja viisaat miehet ja hullut ymmärsivät toisiansa väärin; ja Simsonin suortuvat kasvoivat sillä aikaa kuin hän piti myllyä käymisissä.

XXII LUKU.

Kukon kiekunta.

Kun Hullun puhe tuossa valtiollisessa kokouksessa ja ne tapaukset, jotka sitä seurasivat, tulivat yleisesti tietoihin, alkoivat ne, jotka kansassa olivat tunnetut Unionin miehiksi, suuresti etsiä hänen seuraansa. Hänen sanansa näyttivät syvästi koskeneen jotakin säveltä heidän sydämessään, ehkä ei niin

paljon sen kautta, mitä hän oli sanonut, kuin sen tosi-asian kautta, että hän oli rohjennut sanoa sitä. He tulivat hänen luoksensa, kummastellen ja varoitellen. Kuinka hän oli uskaltanut nousta esiin ja puollustaa aatteita, jotka sotivat sen ihmisluokan hyväksymää uskontunnustusta vastaan, joka aina oli muodostanut ja hallinnut yleistä mielipidettä, sitä he eivät voineet ymmärtää. He vihasivat secessionia, olivat aina sitä vihanneet; he olivat äänestäneet sitä vastaan vuonna 1861; muutamat olivat puhuneet sitä vastaan kokouksissa, kaduilla, kaikkialla ja kaikkina aikoina; mutta yleensä heidän vastarintansa oli ollut aivan äänetön. Se kauhea sorto, jota orjuus oli harjottanut ajatuksen ja puheen vapauden suhteen, oli pysyväisesti vaikuttanut ihmisten mieleen. Miehet, jotka eivät moneen sukupolveen, muuten kuin kuiskaten, olleet lausuneet ajatustaan heitä aivan likeltä ympäröivästä laitoksesta, kävivät varovaisiksi pelkurimaisuuteen asti. Monta kertaa Hullumme sai kuulla hyväksyviä lauseita sellaisilta miehiltä, jotka kenties ensin varovaisesti katsoivat ympärillensä, ennenkuin puhuttelivat häntä, ja sitten sanoivat matalalla, hiljennetyllä äänellä: —

"Sitä me juuri tarvitsemme. Minä sanon teille, että minun teki hyvää kuulla teitä; mutta teidän tulee olla varoillanne! Te ette tunne näitä ihmisiä, niinkuin minä. Täällä ei käy laatuun puhua suoraan, niinkuin teidän Pohjassa on tapa".

"Mutta miks'ei?" hän kysyi maltittomasta. "Se oli minun rehellinen vakuutukseni: miks'en suoraan lausuisi sitä?"

"Hiljaa, hiljaa!" hänen kanssapuhujansa kenties kiihkeästi sanoi. "Astukaamme syrjään hetkeksi juttelemaan".

Ja silloin he ehkä valtatieltä poikkisivat tuohon vapaan ajatuksen turvapaikkaan Etelässä, metsään (elikkä pensastoon, joksi huonokasvuista metsää yleisemmin siellä nimitetään); ja hän sai ehkä kuulla jonkun kertomuksen sankarimaisesta kestävydestä, jonka kautta tämä hänen kumppaninsa oli pelastunut sotamiehen-otosta sodan aikana taikka välttänyt vainoamista ennen sotaa, kertomuksen, joka sai hänet ihmettelemään sekä sitä rakkautta peri-aatteen, jota silloin osotettiin, että sitä varovaisuutta, joka siitä syntyi.

"Miks'ette puhu suutanne puhtaaksi?" hän kysyi.

"Oh, se ei kävisi laatuun! Jos niin tekisin, en voisi elää täällä, en ainakaan rauhassa; ja perheeni sitten — se suljettaisiin pois kaikista seuroista: ei kukaan tahtois olla missäkään yhteydessä sen kanssa. Vaikka minä olen ollut niin varovainen, lapsiani silloin tällöin parjataan 'niggerein jumaloitsioiksi' ja — ja —"

"Ja miksi?"

"Noh — 'Yankee'n-rakastajiksi'", puollustavaisesti. "Naapurini ovat, näettekö, saaneet tietää, että muutamia viikkoja takaperin kävin teitä tervehtimässä".

"No, entä sitten? Eikö teillä ole oikeus sitä tehdä? Eikö ihminen saa lausua ajatuksiansa ja osottaa ystävyttä kenelle hän tahtoo?"

"Saatte vielä nähdä, ettei tuo vanha, orjuutta suosiva aristokraatillinen osue väestössämme salli, että ihmiset rauhassa ja sovinnossa pitävät toista mieltä, kuin se itse. Jos minä olisin teinä, pitäisin tarkkaa vaaria, kenenkä kanssa puhuisin. Te ette tiedä, mihinkä pulaan vielä jonakin päivänä joudutte".

"Semmoiseksi minä en rupea", Hullu vastasi. "Minä en ole koko asiasta millänikään. Minä en ole mikään poliitikko enkä tahdo semmoiseksi tullakaan; mutta minä aion sanoa juuri mitä ajattelen kaikkina sopivina aikoina ja joka paikassa, milloin vaan luontoni vaatii".

"Tietysti, tietysti", ehkä vastaus kuului. "Itse parhaiten tiedätte; mutta teidän tulee muistaa, ettette ole Pohjassa, jossa jokaisen sallitaan pitää omia ajatuksiansa ja jossa luullakseni sitä ylenkatsotaan, jolla ei niitä ole".

Niin nämät molemmat miehet erosivat, kumpikin toista kummastellen; Hullu ihmetteli, kuinka kukaan saatti kärsiä niin paljon omaan mielipiteittensä tähden, ajatella niin hyvin, käsittää niin selvästi asiain laidan ja kuitenkin pelätä niin paljon vakuutustansa lausumasta. Hän ei voinut sanoa sitä pelkurimaisuudeksi, sillä moni näistä miehistä oli henkensä uhalla suojellut muita heidän matkallansa Unionin sotariveihin. Mitkä olivat ennen sotaa levittäneet orjuutta koskevia kirjoja ja lentokirjasia, *joitten omistamista pidettiin hengenrikoksena*. Mitkä, olivat auttaneet karanneita orjia pääsemään vapauteen, tuomari Lynch'in nuora ja risukimput silmien edessä. Mitkä vielä, kun heitä oli väkisin viety Konfedereerattujen armeijaan, olivat kieltäyneet aseita kantamasta silloinkin, kuin heitä oli pantu eturiviin ja tappelu oli tulisimmillaan.

He osasivat aivan tyvenesti katsoa vaaraa ja kuolemaa kasvoihin; mutta he eivät osanneet astua esiin

julkisesti kohtaamaan yhteiskunnallista pannaan panoa. Hullu ei voinut sitä ymmärtää.

Toiselta puolen eteläiset unionistit eivät voineet ymmärtää Pohjoisvaltalaisten huoletonta avosydämisyttöä. Heistä se näytti mitä suurimmalta hulluudelta. Se oli sama kuin maanpakoon ajo, kahakat, hurjat roistojoukot ja lukemattomat vaarat, joita viisaalla vaiti-ololla voisi kokonaan välttää.

Tämmöiset olivat hänen ystäviensä varoitukset. Hän sai kohta sen perästä muitakin, jotka vaikuttivat enemmän häneen. Hänen oli ollut tapa välisti ratsastaa Verdenton'iin asioille ja sangen usein hän semmoisissa tiloissa lähti kotiin vasta auringon laskettua, erittäin, jos yöt olivat valoisat; sillä ratsastaminen eteläisen kesän kuutamassa oli aina ihastuttava romanssi jokaiselle tuntehikkaalle luonnolle. Kun hän eräänä yönä näin ratsasti kotiin Warrington'iin ja matala läntinen kuu paistoi kokonaan hänen kasvoihinsa, hän säikähti, kun hän, kulkiessaan jotakin metsätietä, näki miehen ratsastavan esiin lyhyt-kasvuisen tammen alta, joka seiso i aivan tien vieressä, ja lausuvan hänen nimeänsä. Taaja varjo oli kokonaan peittänyt sekä hevosen että ratsastajan, ja Hullu oli muutaman askeleen päässä puhutteliastansa, kun tämä tuli esiin kuunvaloon. Hevosen seisauttaminen ja pistoolin vyöstä vetäminen oli vaan silmänräpäyksen työ entiseltä soturilta ja tapahtui aivan vaistomaisesti.

"Kaikki hyvin, översti", lausui ratsastaja hauskasti. "Minua ilahuttaa nähdä, että pidätte muassanne tuota hyödyllistä kapinetta ja sukkelasti saatte sen esille; mutta se ei ole tarpeen nyt. Te tunnette minut, arvaan minä".

"Tohtori Gates?" sanoi Hullu kysyväisesti, kun hän katsoi ratsastajan varjostettuihin kasvoihin, punehtuen häpeästä, koska hän oli vetänyt aseensa tuntematonta ja hiljaista matkustajaa vastaan. "Minä — ah — te säikähyitte minua, tohtori, kun tulitte tuon puun alta tuossa; ja minun on niin kauan ollut tapa vedota aseisin odottamattomiin joutuessani, että puolimmiten luulin taistelolon olevan käsissä", jatkoi hän puoleksi leikillisesti.

"Ei mitään anteeksi-pyyntöjä, översti; minä en moiti teitä, vaan, niinkuin jo sanoin, minua ilahuttaa nähdä sitä. Usein välttää vaaran, kun on varustettu sitä vastaan. Minä tahtoisin hetken aikaa puhua teidän kanssanne".

"Noh?"

"Tulkaat tämän puun alle", hän sanoi, katsoen tietä ylös- ja alaspäin. "Ei ole miksikään hyödyksi seisoa esillä tuolla kuunvalossa".

Kun he olivat varjossa, lausui tohtori: —

"Te ehkä arvellette, ettei asia koske minuun, ja niin todella onkin; mutta minä olen juuri ajatellut, että jonkun tulisi sanoa teille — ja koska ei kukaan muu näytä sitä tehneen, arvelin, että ottais in toimekseni ilmoittaa teille — että menettelette kovin epäviisaasti".

"Minä!"

"Niin; minä olen huomannut, että te, kaupungissa käydessän ne, usein lähдете sieltä melkein samaan aikaan, kuin tänä iltanakin. Teidän tulee nyt tietää, että teidän puheenne ja kaikki, mitä teillä on sanomista, milloin hyvänsä yleisistä asioista keskustellette, on kovin vastenmielistä kansallemme, semminkin kuin he kokoontuvat kaupunkiin ja ovat juoneet ja tulistuneet".

"Te ajattelette siis, ettei miehellä saa olla omat ajatuksensa, vaan että hänen täytyy jättää ne jonkun naapuriensa valiokunnan allekirjoitettaviksi, ennenkuin hän mynttää niitä käyvän puhettavan rahaksi", lausui Hullu vähän tylsty.

"Ei; minä en tullut tänne riitelemään teidän ajatuksistanne eikä edes siitä ajasta, jolloin, ja siitä tavasta, jolla niitä lausutte", vastasi toinen. "Minä en ole ensinkään varma, ettette ole oikeassa mielipiteittenne puolesta. Ne ovat todella varsin hyväksyttäviä ja teidän mielestän ne, epäilemättä, ihan kumoamattomia. Kuitenkin te, luullakseni, saisitte oppia vähän viisautta niiltä miehiltä, joitten kanssa pidätte seuraa. Minä näin teidän puhuvan David Nelson'in kanssa tänään. Hän on yksi niistä, joita minä tarkoitan. Parempaa Unionin miestä ei koskaan seisonut maanpinnan ja päivänsädetten välillä; ja minä tahtoisin panna vetoa siitä, että hän neuvoi teitä olemaan varovainen, ei ainoastaan sen suhteen, mitä sanotte, vaan myöskin sen suhteen, milloin ja missä te sen sanotte".

"Tietysti hän niin teki!" arveli Hullu nauraen. "Näyttää siltä, kuin kaikki nämät Unionin miehet pelkäisivät sanomasta, että heidän sielunsa ovat heidän omansa".

"Joll'eivät olisi olleet varovaisia, olisi heidän sielunsa ollut kaikki, mitä olisi voinut sanoa heidän omakseen", puhui tohtori kiivaasti. "Minä en ollut mikään Unionin mies", hän jatkoi. "Minä puoleksi häpeän sitä sanomasta; sillä minä tiesin ja tunsin, että Secessionin ja Konfederationin olivat suorastaan

hulluutta. Mutta totuus on se, että minulla ei ollut rohkeutta kylläksi; minä en voinut vastustaa kansalaisteni painoa. Minä harjoitin kuitenkin tointani täällä näitten Unionin miesten joukossa ja olin jonkun aikaa myöskin armeijassa. Minä olin Fredericksburg'issa, kun teidän väkenne koetti valloittaa sitä; ja minä sanon teille nyt, översti, että olisin mieluisammin seurannut teidän miehiänne tuon alastoman yläis-tasangon poikki Marye's Hill'in juurelle, kuin kokea, mitä nämät Unionin miehet päivästä päivään koko sodan kestäessä kokivat. Minä näin monta kummallista seikkaa; mutta minä opin pidättämään kieltäni pelkästä heidän urhoollisuutensa ihmettelemisestä".

"Epäilemättä", arveli Hullu; "mutta näyttää siltä, kuin heitä olisi paljon perinpohjaisemmin suomittu, kuin ikinä teitä kapinoitsijoita. Minä en saata ymmärtää, miks'eivät he nyt puhuisi suutansa puhtaaksi ja peittelemättä näyttäisi värejänsä. No, ainoastaan pari päivää sitten minä kutsuttiin yhteen Unionistein kokoukseen ja, arvellen sitä hupaiseksi asiaksi, otin mukaani yhden karnisooni-lipun, joka sattumalta oli minulla, ja ripustin sen puhelavan ylitse. Vähän ajan perästä muutamat johtajista tulivat luokseni ja kysyivät, enkö sallisi, että se otettaisiin alas. He sanoivat ilolla näkevänsä sen ja niin edespäin, mutta pelkäsivät, että siitä syntyisi rettelöltä".

"Te ette tietysti ottanut sitä pois", sanoi tohtori.

"Syystä teidän sopii sanoa niin! Minä olisin kuollut, ennenkuin sitä olisi saatu laskea tuumaakaan alemmaksi. Minä olin taistellut saadakseni oikeutta *asettaa* sitä siihen ja olin valmis taistelemaan saadakseni *pitää* sitä siinä", lausui Hullu innolla.

"Siitä ei ole epäilemistäkään, översti", vastasi toinen; "vaan kuitenkin, kaikella kunnioituksella puhuen, minusta näyttää, kuin olisitte menetellyt hullusti, kun asetitte sen siihen. Minä en voi enemmän ymmärtää teitä, kuin tekään ymmärrätte Unionin miehiä ympärillänne. Oletteko koskaan ajatellut, että Unionin miehet täällä ovat kovasti vähemmistössä, ja että me muut — minä tarkoitan pääosaa kansastamme — katsomme tätä tarpeetonta lippunne heiluttamista kasvojemme edessä loukkaukseksi ja röyhkeydeksi teidän puoleltanne? Yksistään sitä, että kannatte tuota vanhaa univormutakkia, vaikka minua ilahuttaa nähdä, että olette uhrannut napit, pidetään häväistyksenä. Teidän tulisi muistaa, että olette yksi voittajista voitettujen keskellä".

"Mutta minä en vihaa ketään, en suo mitään paha kenellekään, joka kantoi harmaata univormua", sanoi Hullu vastalauseeksi.

"Siitä kyllä olen varma, sillä muutoin en olisi tänään ratsastanut tänne, tehdäkseni teille hyvää työtä tänä yönä", arveli tohtori.

"Minä en ymmärrä teitä".

"Arvattavasti ette. Mutta sen voitte ymmärtää, että, jos minä ystävällistä tarkoitusta varten varmaan tiesin tapaavani teitä täällä, joku, jolla on paha tarkoitus, saattaa hänkin yhtä varmaan tietää tapaavansa teitä".

"Tarkoitatteko, että väijyksiä asetetaan minua vastaan?"

"Minä tarkoitan", sanoi tohtori pontevasti, "että, jos minä olisin teinä, minä en ottaisi tavakseni pimeään tultua ratsastaa mitään määrättyä tietä myöten".

"Mutta —"

"Minä en vastaa mihinkään kysymyksiin, översti, vaan sanon teille hyvää yötä". Hän käänsi hevosensa ja aikoi juuri ratsastaa pois, kun hän pysäytti sen ja sanoi: — "Teidän ei tarvitse pelätä mitään *tänä yönä*, ja luullakseni minun ei tarvitse pyytää teitä olemaan tästä kohtauksesta puhumatta. Hyvää yötä!"

Hän laski hevosensa liikkeelle ja ratsasti pientä laukkaa kaupunkia kohden, istuen sen selässä sillä keveällä, heiluvalla tavalla, joka on omituinen joutilalle, varalliselle Etelän miehelle, joka on ollut satulassa melkein joka päivä lapsuudestaan asti, joka ratsastaa ei niin paljon ratsastamisen vuoksi, kuin joutuaksensa eteenpäin vähimmällä vaivalla omasta ja hevosensa puolesta. Kun tämä helppo juoksu oli saattanut tohtorin jonkun metsänkolkan ohitse eikä kuulunut muuta, kuin hevoskavioin säännöllinen, kolea kopina, ratsasti Hullu esiin vesitammen varjosta ja matkusti mieltäväisesti kotiin päin. Jos hän tarkasti katseli tien varrella olevia pensaita ja säpsähti, kun joku eksynyt lehmä melkoisella melulla tunki puoleksi valaistun viidakon läpi, sopii antaa hänelle anteeksi päivän monien varoitusten jälkeen.

XXIII LUKU.

Arpa on heitetty.

Kun aika valita edusmiehiä perustuslakeja ehdottelevaan konventtiin oli käsillä, pitivät maakunnan Unionin miehet kokousta kandidaatein ehdottelemiseksi. Musta kansa, joka ei tähän asti ollut tottunut valtiollisiin kokouksiin, mutta joka hämärästi käsitti, että heidän oikeutensa ja etunsa olivat kysymyksessä, saapui suurissa joukoissa. Unionin miehiä oli vähä eivätkä ne kuuluneet siihen luokkaan, joka oli harjaantunut semmoisia kokouksia johdattamaan ja hallitsemaan. Kokouspaikaksi oli valittu vanha kansakoulun huone, joka sijaitsi kauniissa lehdossa noin parin penikulman päässä maakunnan pääpaikasta. Osaksi uteliaisuudesta, osaksi voimiensa mukaan auttaaksensa ja tukeaksensa liikettä, joka, perustuen federaalisen Unionin tunnustamiseen ja kannattamiseen, oli vastakohtana vapaaehtoisen secessionin ja hajoamisen aatteen, Hullu myöskin tuli kokoukseen, vaikka tuskin puoleksikaan vakuutettuna ehdotetun Uudestaan rakentamisen tuuman käytännöllisyydestä ja viisaudesta. Tähän aikaan hän oli hyvin tunnettu maakunnassa ja kokonaan hänen itsekään siitä tietämättä häntä pidettiin yhtenä liikkeen johtajana. Nelivuotisessa sotapalveluksessa tottuneena käskemään ja jo aikaa ennen tätä täynnänsä sitä taipumusta altiisen, innokkaasen ja tehokkaasen osanottoon yleisiin asioihin, joka melkein on pohjoisvaltaisen kansalaisen etu-oikeus, hän oli suuttunut ja huolestunut niitten Unionin miesten ujosta epäileväsyydestä, jotka ympäröivät häntä. Miksi sata taikka tuhat miestä tulisi kokoon erityistä tarkoitusta varten, mutta sitten vaan rykisi ja änkyttäisi ja odottaisi, että joku tekisi alun, sitä hän ei voinut ymmärtää. Kun hän saapui paikalle, oli se tunti, joksi kokous oli kuulutettu, jo tullut. Musta kansa oli tiheänä joukkona kokoontunut toiselle puolelle puhelavaa, totisina odottaen ottaaksensa mitä osaa hyvänsä noitten uusien ja koettamattomien kansalais-oikeuksien toimittamiseen heille vaan määrättäisiin. Valkoiset miehet olivat istuutuneet sinne tänne vähissä ryhmissä, keskustellen matalalla, levottomalla äänellä ja luulevaisesti katsellen jokaista uutta tuliaa. Hiukan syrjässä oli muutamien ystävien kanssa översti Ezekiel Vaughn, nauraen ja äänekkäästi puhuen eri miehistä, jotka ottivat osaa liikkeeseen. Tämä näytti kummallisen masentavaisesti vaikuttavan valkoisiin Unionisteihin, jotka ilmeisesti pelkäsivät hänen korkea-äänistä ivaansa ja varoivat, että joku häiriö syntyisi, jos he koettaisivat tehdä alkua.

"Noh", sanoi Hullu, lähestyen noin kymmenmiehistä seuraa, joka oli istuutunut piiriin jättiläis-kokoisen tammen alle, "miks'ette aiota?"

"St!" sanoi yksi niistä, joita hän oli puhutellut. "Ettekö näe noita tovereita?" samalla nyykäyttäen päätänsä ja viitaten kädellensä Vaughn'ia ja hänen joukkoansa kohden.

"Enkö näe heitä?" Hullu vastasi, katsoen heihin päin. "Näen kyllä. Entä sitte?"

"He ovat tulleet tänne vaan melskettä aikaan saattamaan".

"Pah!" arveli Hullu. "He eivät halua mitään melskettä; mutta jos haluavat, niin antakaat heidän saada".

"Mutta me emme voi tehdä mitään, jos he ovat päättäneet hajoittaa kokouksen", sanoi unionisti.

"Hajoittaa kokouksen! Loruja! Eikö meitä ole kylläksi miehiä hoitamaan tuommoista joukkiota sotaan kelpaamattomia riitakukkoja?"

"On kyllä! Mutta sitten he panisivat toimeen paljon rettelöltä", kuului vastaus. "Ettekö luule, että olisi parempi lykätä kokous toistaiseksi ja yksityisesti sopia puoluelaistemme kanssa, että he jonakin määrättyinä päivinä tulisivat tänne ja olisivat varovaiset eivätkä antaisi översti Vaughn'in eikä kenenkään hänen joukkolaisensa saada mitään tietoa siitä?"

"En, sitä minä en luule!" vastasi Hullu nopeasti. "Jos aiomme antaa joukon miehiä, jotka eivät ikinä ole tehneet muuta, kuin pieksäneet kieltänsä, pelottaa ja karkottaa itseämme velvollisuuttamme täyttämistä, niin meidän sopisi yhtä hyvin jättää koko asia ja mennä kotiin. Joll'ei, jääkäämme tänne ja tehkäämme velvollisuutemme, niinkuin hyvät kansalaiset ainakin".

"Miks'ette alota näyttötelemistänne, Servosse?" kysyi Vaughn korkealla, pilkkaavalla äänellä, kun hän lähestyi tätä ryhmää. "Minä sanon teille, että me olemme jo kovasti väsyneet odottamasta; ja nuot niggerit tahtoisivat pian päästä äänestämään".

"Halloo, Vaughn!" vastasi Hullu äänellä, joka oli yhtä korkea, mutta iloisempi. "Oletteko tekin täällä? Siinä tapauksessa sopii heti alottaa. Me odotimme vaan apinaa alottaaksemme; mutta, koska nyt olette saapuvilla, olemme kaikki valmiit".

Naurua kuului, ja Vaughn peräytyi hämmentyneenä. Mutta yksi niistä, joitten kanssa Hullu oli keskustellut, veti hänet syrjäpuoleen ja sanoi totisesti: —

"Teidän täytyy, översti, antaa minulle anteeksi; mutta minä pelkään, että saatatte itsenne ikävään asemaan, jos puhuttelette noita ihmisiä tuolla tavalla. Niinkuin näette, he eivät ole tottuneet siihen".

"Tottukoot siis siihen", arveli Hullu huolettomasti. "Jos Vaughn ei olisi tahtonut terävää vastausta, olisi hän voinut olla hävytöntä muistutusta tekemättä".

"Kyllä, översti; mutta, näettekö, he ovat tottuneet tekemään ja sanomaan, mitä tahtovat semmoisten suhteen, joilla on toinen ajatus, kuin heillä. No, minä muistan, kun erästä miestä vainottiin juuri tässä maakunnassa siitä, että hänellä oli hallussaan kapinallinen kirja — semmoinen, jossa puhuttiin orjuudesta, tiedättehän — jonka hän lainasi jollekin ystävälle; ja ihmiset melkein pelkäsivät puhuttelemasta häntä taikka menemästä takaukseen hänen puolestaan, ettei hän joutuisi vankihuoneeseen. Te Pohjoisvaltalaiset ette tiedä mitään siitä, mitä me täällä sanomme yleiseksi mielipiteeksi".

"Minä en suinkaan tahdokaan tietää siitä mitään, jos se tarkoittaa, ettei mies saa vapaasti lausua ajatustansa eikä heittää kiviä, kun muut heittävät semmoisia hänen päällensä", sanoi Hullu vakaasti.

"Se on kuitenkin", arveli Unionin mies, "hulluutta, kun tarpeettomasti vastustaa ja ärsyttää semmoista henkeä".

"Siinä minulla on aivan sama ajatus, kuin teilläkin, ystäväni", kuului Hullun vastaus. "Mutta jos kenellä on aatteita, jotka ansaitsevat kannattamista, joitten edestä ansaitsee taistella, niin ne myöskin ansaitsevat, että astutaan esiin niitä puollustamaan, kun niitä pilkataan ja solvaistaan".

"Siltähän se näyttäisi; mutta se ei käy laatuun — ei ainakaan tässä maassa", lausui unionisti huoaten.

Tällä hetkellä huomattiin jonkunlaista levottomuutta väkijoukossa; ja heikkoja yksityisiä hurraahuutoja kuului, kun översti Rhenn ratsasti ylös, hypähti hevosensa selästä, jonka hän satoi johonkin ulkonevaan lehväkseen, ja astui esiin, pitäen kovin kulunutta majavankarvaista hattuaan vasemmassa kädessään, kumartaen ja pudistaen kättä naapuriensa kanssa sekä luontevalla, mutta vakavalla kohteliaisuudella vastaten mustan kansan meluaviin tervehdyksiin. Tämä tulo näytti antavan luottamusta niille, jotka ennen ilmeisesti olivat pitäneet koko tointa vastenmielisenä, jopa vaarallisena velvollisuutena. Nathan Rhenn oli gentlemani, joka kuului erittäin eteläiseen, mutta tavattoman harvinaiseen tyyppiin. Hänen heimonsa oli vanha, mutta ei enää varallinen. Hänen tuttavakuntansa oli hyvä, mutta ei ylhäinen. Ennen sotaa hänen varallisuutensa oli ollut vaan keskinkertainen; nyt hän oli todella köyhä. Mutta hän ei ollut milloinkaan vähimmässäkään määrässä luopunut siitä syntyperäisestä komeudesta, joka aina oli ollut omituinen hänen käytöksellensä. Hänellä oli nyt harmaanruskeat kotitekoiset vaatteet yllänsä, mustat villa-sormikkaat kädessä, korkea, musta huivi kaulassansa sekä karkea, kaitalierinen ja jokseenkin likainen majavaishattu päässä, ja ilman tuota vakavaa, miellyttävää ja arvokasta kohteliaisuutta olisi koko hänen ulkomuotonsa suuresti nauruttanut. Sen kokouksen perästä, jossa Hullu piti esikoispuheensa valtiollisista asioista ja jossa översti Rhenn oli ollut esimiehenä, tämä harvoin oli käynyt missään yhteisessä kokouksessa, ja hän oli tunnettu semmoiseksi, jonka kanta (huolimatta hänen entisestä unionismistaan, jota ei voitu kieltää) oli kovin epäiltävä. Hän oli tunnettu semmoiseksi, joka ei olisi tullut kokoukseen, jollei hän olisi aikonut puollustaa sitä asiaa, jonka edistämiseksi oli kokoonnuttu. Läsnä-olijat pitivät häntä siis hyvin tärkeänä lisä-apuna Uudestaan rakentamisen asialle. Hän oli tuskin ehtinyt tervehtiä lukuisia ystäviänsä, kun joku nousi ja sanoi: —

"Minä ehdottelen Nathan Rhenn'ia tämän kokouksen esimieheksi".

Yksimielisesti suostuttiin siihen; ja monella vakavalla kumarruksella ja vastaväitteellä tulokas suvaitsi, että hän talutettiin puhelavalle. Istuttuansa esimiehen istuimelle, hän piti lyhyen puheen, joka pää-asiallisesti kuului näin: —

"Kansalaiset, — Minä olen tänä päivänä tullut tänne auttaakseni ja edistääkseni liikettä, joka tarkoittaa niin kutsuttujen Uudestaan rakentamisen asetusten puollustamista, ja tämä lienee syy siihen, että olette kunnioittaneet minua valitsemalla minua esimieheksenne. Niinkuin hyvin tiedätte, olen aina ollut Unionin mies. Minä luulen, että kaikki ihmiset ja puolueet minkä olojen tahansa vallitessa ovat myöntäneet minulle tämän arvon. Mutta samalla en ole milloinkaan ollut eikä minua ole koskaan pidettykään minäkään abolitionistina. Minä olin orjan-omistaja ja kuuluin orjan-omistajain sukuun enkä ole koskaan tuntenut mitään omantunnon vaivoja sentähden, että pysyin semmoisena. Minä en koskaan arvostellut orjuutta, se on totta, minäkään uutena taikka yleisenä kysymyksenä, vaan katselin sitä semmoisena, kuin tapasin sen, yhteydessä ainoastaan oman itseni kanssa. Minä en ostanut enkä myynyt orjia; paitsi kuin ostin jonkun vaimon, jottei häntä myytäisi pois hänen miehensä luota, ja myin jonkun miehen hänen omasta pyynnöstään, jotta hän saisi mennä vaimonsa kanssa. Inhimillisten olentojen

ostaminen ja myyminen, minä myönnän sen, oli vastenmielistä minulle; mutta minä suostuin tähän laitokseen semmoisena, kuin sen löysin, enkä tuntenut mitään kutsumusta ryhtyä sen hävittämiseen. Siinä yrityksessä, joka tehtiin hallituksen hajoittamiseksi, tämä laitos kukistettiin; ja juuri kysymys niitten vastaisista valtiollisista oikeuksista, jotka, niinkuin sopii sanoa, vielä eilen olivat orjia, on se, joka nykyjään herättää eri mielipiteitä kansassa ja uhkaa tuleviksi päiviksi riitaa. Jos meidän olisi ratkaistavana se yksinkertainen kysymys, palautetaanko meidät jälleen amerikalaiseen Unioniin ja saammeko ottaa vanhan sijamme yhtenä saman-arvoisena valtiona, ei ilmaantuisi mitään erimielisyyttä. Ainoastaan pieni vähemmistö kansassamme vastustaisi semmoista palauttamista muista syistä, kuin siitä, että sen kautta poliittinen valta annettaisiin vapautetulle kansallemme. Muutamat pitävät tämmöistä vallan antamista epäviisaana ja epäkäytöllisenä; toiset luulevat, että voittajat pakoittavat sitä päällemme pelkkänä turhamaisena ja törkeänä loukkauksena, jolla pyytävät alentaa jo nöyryytettyä vihollista. Myöskin se seikka, että jokainen, joka on ollut entisen hallituksen viroissa, mutta sitten palvellut Konfederationia jollakin vapaa-ehtoisella tavalla, on suljettu äänestys-oikeudesta, sillä välin kuin hänen entinen orjansa on saanut tämän oikeuden, aikaan saa paljon nurjaa mieltä. Samalla kuin pidän tätä pois-sulkemista viisaana ja välttämättömänä, vaikka sen täytyy surettua muutamia, jotka ovat aivan viattomia, tunnustan, että jälkimäinen keino on arveluttanut minua. Tarkasti ja totisesti mietittyäni olen kuitenkin tullut vakuutetuksi siitä, että paras asia, minkä voimme tehdä, on se, että vastaan-otamme, mitä tarjotaan meille, osotamme taipuvaisuutta tyytymään mihin hyvänsä, mitä päätetään viisaaksi ja soveliaaksi, ja turvaamme siihen, että tulevaisuus asettaa kaikki oikealle kannalle. Sentähden olen tullut tänne tänään vaikuttamaan yhdessä teidän kansanne. Ja nyt, gentlemanit, mitä suvaitsette?"

Kerta oli puute kandidaateista. Ei kukaan näyttänyt haluavan semmoista asemaa, joka uhkasi tulla vaivaloiseksi, ilman mitään kunniaa tai sanottavaa hyötyä tuottamatta; joka, se tiedettiin kyllä, nostaisi vihaa yksityistä henkilöä vastaan ja saattaisi hänen perheensä yhteiskunnalliseen ja uskonnolliseen pannaan. Esimiehen ja jonkun muun nimi mainittiin; mutta esimies sanoi luulevansa itseään sopimattomaksi siihen virkaan, koska hän ennen sotaa oli ollut lainsäätäjäkunnan jäsenenä ja Konfederationin kestäessä sovintotuomarina. Silloin Hullun nimi pantiin esimiehen nimen sijaan, ja valmistava vaali oli tehty.

Tavan mukaan kandidaateja kehoitettiin pitämään vastaan-otto-puheitaan; ja sitä tehdessään Hullu tunnusti, ettei hän ensinkään ollut varustautunut selittämään sitä menetystapaa, jota hänen oli aikomus esittää Lainsäätäjä-kokouksessa, paitsi että hän hyväksyi niitten sääntöjen ehdot, joitten nojassa vaali tapahtuisi, mutta hän lupasi tuoda esiin sen painetussa kiertokirjeessä, että kaikki saisivat lukea ja ymmärtää hänen kantansa. Seuraavalla viikolla tämä asiakirja ilmestyi. Se ei näytä puoleksikaan niin kapinalliselta, kuin se todella oli. Se kuului: —

Jos minä valitaan, aion puollustaa: —

1. Samanlaisia yhteiskunnallisia ja valtiollisia oikeuksia kaikille ihmisille.
2. Varallisuuden määrän sillensä jättämistä valitsia-, virka- ja jurymiesten vaaleissa.
3. Kansan oikeutta valita kaikki virkamiehet — lainsäätäjät, lain toimeen-panijat ja lain-käyttäjät — valtiossa, maakunnissa ja kaupungeissa.
4. Rangaistuslakien muuttamista: kaakin, jalkapuun ja poltin-raudan poistamista; sekä hengenrikosten vähentämistä *seitsemästätoista* yhdeksi taikka enintään kahdeksi.
5. Omaisuuden yhtäläistä ja *ad valorem*[46] takseerausta sekä henkirahan rajoittamista korkeintaan kolmen päivän työhön yleisillä maanteilla kunakin vuonna taikka joksikin muuksi sitä vastaavaksi.
6. Kylläisessä määrässä yleisiä kouluja.

Hullulla ei ollut minkäänlaista käsitystä siitä, että hän teki kauhean rikoksen: mutta siitä päivästä saakka hän tuli hylkiöksi siinä maassa, jossa hän toivoi saaneensa kodin ja jota hän tahtoi uskollisesti palvella.

Nyt seurasi lyhyt, kiihkeä äänen onginta, rauhallinen vaali, ja eräänä päivänä tuli Hullun adressilla virkakirje, kannessa sen "Sotapiirin pääkortteerin" nimi, jossa hän asui, ja ilmoittaen, että "Comfort Servosse oli laillisesti valittu sen Perustuslaillisen konventin jäseneksi, jota oli määrä pitää Kongressin sääntöjen mukaan".

"Viisautta itkee kaduilla".

Heti sen jälkeen, kuin Hullun vaali tuli tunnetuksi, ne viisaat miehet, jotka olivat sommitelleet nuot lait, joitten nojassa nyky-ajan sivistyksen suurin valtiollinen koe oli tehtävä, alkoivat kirjoittaa kirjeitä hänelle, kaikki täynnänsä isällisiä ja ystävällisiä neuvoja sen johdosta, mitä sen kunnan, jonka jäseneksi hän juuri oli valittu, tuli tehdä ja milloin ja miten se kaikki oli tehtävä, niinkuin myöskin tuhansia kehoituksia ja varoituksia sen johdosta, mitä ei tullut tehdä. Näitten miesten viisautta oli todella kummallinen, sillä sitä ei ollut ainoastaan heidän omaksi tarpeeksensa, vaan sitä todella riitti yltäkyläisiin neuvoihin muulle ihmiskunnalle. Totta on, että he eivät tienneet rahtuakaan niitten ihmisten ajatuksista, tunteista, tilasta ja muista oloista, joitten siveellisiin ja valtiollisiin tauteihin he lääkkeitä määräsivät, koska ne teko-asiat, joita he olivat käsittäneet, olivat niin himmennetyt ja muodostetut muitten teko-asiain kautta, joita he eivät käsittäneet, että oli enemmän luultavaa, että heidän johtopäätöksensä olivat väärät, kuin oikeat. Mutta eivät mitkään tällaiset mietteet häirinneet heitä, sillä he eivät laisinkaan tietäneet, että voisi löytyä jotakin, jota he eivät tietäneet, eivätkä he koskaan uneksineetkaan, että huolellista tiedustelemista, tutkimista ja aikaa tarvittiin, jos mieli saattaa semmoista kansakuntaa entiseen kuntoonsa, joka juuri oli päässyt sisällisen sodan tulikuumeesta; eikä heidän todella tullut vastata siitä, että he eivät tietäneet sitä, minkä olemisesta heillä ei ollut vähintäkään aavistusta.

Yksi näistä kirjeistä on nyt edessäni. Sen on eräs viisaitten miesten kaikkein viisain omalla kädellään kirjoittanut. Hänellä on sangen suuri nimi — nimi, joka löytyy valtiomiesten aikakirjoissa ja ilmestyy Yhdysvaltain senatin jäsenten luettelossa vuosi vuoden perästä ja pidemmän aikaa, kuin useimpien miesten julkisen elämän on sallittu kestää. Tällä miehellä oli kummallinen ennustus-voima eikä hän koskaan erehtynyt päätöksissään, niin sitä sanottiin. Hän tunsu valtionsa keskuspaikasta kehään saakka eikä milloinkaan hairahtanut kansansa mielenlaadun suhteen. Hänestä kerrottiin, ettei hän koskaan tuntia myöhemmin eikä päivää varemmin, kuin piti, ilmoittanut ajatuksiansa mistäkään valtiollisesta kysymyksestä. Muutamilla määrättyillä ajatuksien aloilla hänen vakuutuksensa nousi ja laski yleisen mielipiteen virran kanssa; ja jos sen tykkyrin-koettimen häilyviä viivoja, jonka lääkäri välisti asetti hänen käsiranteellensa, olisi käynyt kääntäminen selviksi sanoiksi, ne olisivat voineet säntillään kertoa yleisen mielipiteen historian näillä aloilla siitä saakka kuin hän ensin rupesi ... valtion palvelukseen. Tämä mielipide oli se taikasauva, jonka johdolla hän suunnitti valtiollisia askeliansa; ja niin muodoin hän kirjoitti seuraavan kehoittavan kirjeen Hullulle: —

Senatin huoneessa, Washington'issa, Columbian valtiossa, 16 p. Joulukuuta 1867.

Rakas Överstini, — Minua ilahutti hyvin, kun kuulin, että te olette yksi niistä, jotka valittiin edustamaan maakuntaanne valtionne Perustuslaillisessa konventissa. Teidän maineenne Unionin soturina, ynnä teidän hyvin tunnettu ja tunnustettu taitonne saattavat meitä odottamaan varsin suuria teiltä. Ja "meitä" sanalla en tarkoita ainoastaan Kongressin jäseniä ja senatoreita, vaan Unionin puoluetta koko maassa. Me tiedämme hyvin, ettette kaikin puolin hyväksynyt sitä Uudestaan rakentamisen tuumaa, johon lopulta suostuttiin; enkä minäkään sitä hyväksynyt; emmekä luultavasti kuitenkaan olisi voineet menetellä paremmin. Oli, näettekö, aivan tarpeellista tehdä *jotakin*. Kolme vuotta on melkein kulunut siitä, kuin sota päättyi, eikä mitään ole tehty, että saataisiin joku pysyväinen asiain entiselleen palauttamisen perustelma taikka hallitustapa tälle valtakunnan osalle. Presidentin väkivaltaiset teot ovat suuressa määrässä vaikeuttaneet asemaa. Hän on mennyt vihollisten puolelle — taikka pikemmin he ovat yhdistyneet häntä tukemaan — ja hän saa epäilemättä lähestyvässä presidentti-taistelossa ei ainoastaan sitä suurta kannatusta, joka on hänen tarjonansa, koska hän on heittänyt heidän suosionsa, vaan myöskin harrasta puollustusta niitten tyytymättömien meikäläisten puolelta, joitten mielestä kaikkien asiain olisi jo kauan aikoja sitten pitänyt olla tehty ja suoritettu, ja Etelä asetettu entiseen asemaansa Unionissa. Tämän kautta taistelo varmaan käy kovin kiivaaksi ja epävarmaksi, jollemme voi tehdä kahta asiaa: —

1. Meidän täytyy olla tilaisuudessa näyttää, että asiat ovat saatetut entisellensä — että Etelä on uudestaan rakennettu, edustettu taikka valmis tulemaan edustetuksi kongressin ehdotuksen mukaan.

2. Meidän täytyy saada näitten valtioiden kannatusta presidentti-taistelossa tulevana syksynä.

3. Voidaksemme olla aivan varmat Perustuslaillisten parannusten hyväksymisestä, täytyy meidän saada näitten valtioiden äänet. Jollei voi olla varma tästä, on enemmän kuin epäiltävää, tunnustavatkoo oikeustot noita toimia.

Presidentti on epäilemättä tekevä kaikki, mitä hänen voimassaan on, viivyttääksensä, estääksensä ja saattaaksensa näitä tuumia tyhjäksi. Teidän kokouksenne lykätään arvattavasti niin kauas eteenpäin, kuin mahdollista, ja koetetaan kaikin tavoin myöhästyttää sen toimia. Sentähden on

etupäässä tärkeätä, ettei sen töitä, kun kerta koossa ollaan, tarpeettomasti silmänräpäystäkään pitkitetä. Me luotamme teihin, että edistätte näitä tarkoituksia. Kaikkein parhaimmat miehemme täällä arvelevat, että kaikki, mitä teidän kokouksenne tulee tehdä, on siinä, että se hyväksyy valtion entisen perustuslain, lisäten siihen yhden määräyksen orjuutta vastaan ja toisen, joka kieltää Unionista eroamista; että se estää Konfedereerattujen velkain maksamista, hankkii puolueettoman äänestys-oikeuden, ja sitten itse-altansa hajoo. Tämän voi tehdä yhdessä viikossa tai korkeintaan kymmenessä päivässä, ja samalla sopii jouduttaa asioita täällä, ettei viivytystä tapahdu. Jos tämä on tehty, voimme luottaa kaikkiin eteläisiin valtioihin presidentin vaalissa; ja suosiollisen hallituksen alla saamme helposti aikaan mitä tarpeellisia muutoksia hyvänsä.

Jollemme voi olla varmat näitten valtioiden äänistä, on presidentin valitseminen meidän puolueemme mielen mukaan ja Perustuslaillisten parannusten hyväksyminen sangen epäiltävä, kukaties mahdoton asia. Jos joku vastapuolueen miehistä Edustajain huoneen enemmistön kautta tulisi presidentiksi, niin epäilemättä näitten valtioiden Johnson'in tuumaa hyväksyneet edustajat pääsisivät valtaan; ja Etelän mustalla kansalla ja valkoisilla unionisteilla ei olisi mitään suojelusta eikä kansakunnalla mitään takeita tulevia kapinoita vastaan.

A— ja B— ja C— teidän valtioissanne, jotka ovat kirjoittaneet meille, ovat aivan yksimieliset minun kanssani näissä asioissa. Me odotamme varmaan teidän suostumustanne ja myötävaikutustanne. Erittäin tärkeätä on, että kiirettä pidetään. Katsokaat, ettei mitään viivytystä synny. Minä tahtoisin mielelläni heti kuulla jotakin teiltä. Semmoisten parannusten kopiot, joita katsotaan tarpeelliseksi tehdä, toimitetaan ennen kokousta jollekin valitulle, ja minä totisesti kehoitan, ettei yritetä tehdä mitään muuta.

Korkeimmalla kunnioituksella olen, rakas överstini, teidän nöyrä palvelianne,

Öv. Comfort Servosse'lle, Warrington'iin.

Me jätämme pois sen suuren nimen, joka epätasaisilla kirjaimilla on piirretty nyt keltaiselle ja likaiselle paperille. Kuinka nopeasti ajan hammas kalvaa pois maineen kirjaimet! Ainoastaan kymmenkunta vuotta on kulunut ja se levoton, kunnianhimoinen aivo ja sydän, joka sepitti nämät rivit, epäilemättä toivoen sen kautta jossakin määrässä tasoittavansa tietään kansakunnan korkeimpaan virkaan, on, murtuneena monesti pettyneen toiveen surusta, muuttunut tomuksi ja melkein joutunut unhotukseen.

Hullu vastasi tähän ja muihin samanlaisiin kirjeisiin sillä suurten nimien halveksimisella, johon suurten tapausten osan-ottaja tietämättänsäkin tottuu. Kymmenen vuotta takaperin hän olisi hyväksynyt tämän viisaan miehen mietteitä hallituksen valtiollista menetystä koskevassa kysymyksessä samalla täydellisellä luottamuksella, kuin se, jolla kaikkein nöyrin uskovainen turvaa kirjoitettuun ja ilmoitettuun Sanaan. Hän ei olisi kysynyt hänen asemaansa, ei epäillyt hänen johdattavia syytöksiä eikä ollut kahdella päällä hänen valtioviisautensa suhteen. Nyt, voi! tuon onnettoman hulluuden-kohtauksen jälkeen hän oli nähnyt niin monen mainehikkaan miehen sortuvan kansakunnan neuvostoissa, yleisen mielipiteen vapaammassa ja suuriläntäisemmässä taistelossa sekä tappelutantereella — hän oli niin usein nähnyt paljon kiitetyn Vanhan antavan tietä rohkeammalle ja lujemmalle Uudelle, että hän oli menettänyt tuon soveliaan kunnioituksen ijan ja arvon suhteen, joka osottaa aivan tervettä ja hyvin hallittua järkeä. Kokemus, että nuot harvat hyvin viisaat miehet, joita hän oli kohdannut, saattivat hairaantua, oli epäilemättä ollut omainen kartuttamaan hänen mielenvikaansa ja vahvistamaan sitä hänen valitettavaa harhaluuloansa, että myöskin viisaat miehet voivat erehtyä.

Juuri tähän aikaan sattui myöskin eräs aivan onneton tapaus, joka, ikävä kyllä, sekin vahvisti tuota harhaluuloa. Yksi näitten viisaitten miesten viisaimpia oli kauan aikaa luullut, että uusi Rauhan evankeliumin ilmoitus, erittäin sovitettuna tähän aikaan ja tilaisuuteen, oli aiottu hänelle yksistään ja ettei tarvinnut muuta kuin sitä innostusta, jota hänen läsnä-olonsa synnytti, hänen sointuvien alavokaaliensa syvää totisuutta ja hänen käskevien, mutta samalla aivan ystävällisten kasvojensa voimaa saattaaksensa kaikkein kovakiskoisinta äskeisistä kapinoitsioista jälleen nöyrästi taipumaan. Sen sijaan, että hänen olisi tullut jättää tämä ihana teoria sillensä eikä sallia käytännön karkean käden turmella sitä — tällä tapaa useimmat viisaat miehet säästävät hienoimpia teorioitansa — hän nyt pahaksi onneksi itsepintaisesti tahtoi saattaa sen tämän ankaran koetuksen alaiseksi. Kun siis maan sanomalehdet ensin olivat soveliaasti ilmoittaneet hänen aikomuksensa, antautui hän vavisten omille onnillensa ja joukko sanomalehdenkertoja ja pikakirjureita henkivartiostona, retkeili tuohon sivistyksen rajamaahan julkaisemaan valtiollista elämää ja valoa. Oli jotakin hänen puheessansa, joka ei miellyttänyt; ja nyt seurasi ensin vihaiset sanat ja sitten vielä vihaisemmat Derringer'ien[47] ja revolverein naksutukset. Väkijoukot hajosivat, henkivartiosto katosi näkyvistä; ja tuo kaikkein rakastettavin kaikista väittelyistä, gentiili eteläinen tappelu, tapahtui viisaan miehen silmien alla taikka paremmin hänen korviensa alla, kun hän kyykistyi sen pulpetin suojaan, jonka takaa hän silmänräpäystä ennen oli selittänyt, kuinka "rakkauden laki ja lain rakkaus ovat yhdenvertaiset ja yhden-arvoiset, koska molemmat keskinäisesti

riippuvat ja syntyvät toisistaan". Hullu oli monta monituista kertaa nauranut viisaan miehen tappiota eikä ollut koskaan väsynyt mainitsemasta sitä esimerkkinä, kuinka pitkän matkan päässä päättävä viisaus menee tyhjiin, kun se asetetaan läheltä tarkastavaa ymmärrystä vastaan. Niin muodoin hän vastaukseksi siihen kirjeeseen, jonka sisällys tässä ilmoitettiin, sangen tyhmästi kirjoitti näin:

Washington'issa, Joulukuun 20 p. 1867.

Kunnian-arvoisalle Senatori — —. *Sir*, — Teidän kirjeenne tämän kuun 15 päivästä, jossa minulle annetaan neuvoja niitten velvollisuuksien suhteen, joita minulla on jäsenenä tämän sotapiirin komentajakenraalin kutsumuksesta pidettävässä Perustuslaillisessa konventissa, tuli oikein perille ja sille on annettu se arvo, jota se ansaitsee kirjoittajansa personallisen etevyyden ja virallisen aseman tähden. Surukseni huomaa, että minun täytyy ajatella toisella tapaa, kuin mies, jolla on niin ylevä asema sekä valtiomiehenä ja isänmaan-ystävänä että myöskin republikaanisena johtajana, semmoisessa asiassa, jota te katsotte perin tärkeäksi monessa suhteessa. Minä en saata sanoa, että pidän lainsäätäjäkokousta vähemmän tärkeänä, kuin te, vaan pikemmin vielä tärkeämpänäkin, vaikka kohta aivan toisenlaisessa merkityksessä. Pelkältä puoluekannalta katsoen olisin taipusa suostumaan teidän mielipiteeseen, jos vaan voisin luulla nykyhetken menestystä korkeimmaksi valtioviisaudeksi; mutta kun rupeamme katsomaan ei ainoastaan tämän valtion ja tämän kansan, vaan myöskin koko maan lopullista hyötyä, näyttää minusta aivan varmalta, että on paljon tärkeämpi, että hallitusten uudestaan järjestämisen työ äsken kapinallisissa maakunnissa tulee *hyvin* tehdyksi, kuin että se *nopeasti* tehdään. Te sallitte minun siis sanoa, että minusta tuntuu, kuin se, joka antaamisen ensi hetkestä saakka on ollut paikalla ja tutkinut kansan käytöstapaa ja luonnetta, on ollut paljon paremmassa tilaisuudessa päättää, mitä on tarpeellista tehdä, kuin se, jolla ei ole ollut mitään tällaista tilaisuutta ja joka näyttää pitäneen kysymystä eri valtioiden uudestaan rakentamisesta jonkunlaisena liikuntana jossakin valtiollisessa pelissä. Niinkuin sanotte, minä vastustin tätä uudestaan rakentamisen tuumaa. Minusta se oli silloin ja on vielä nytkin erittäin vaarallinen luonteeltaan, kovin vaillinainen määräyksiltään sekä ilman kaikkia varovaisen, tarkoin punnitsevan ja kauas eteenpäin katsovan valtiomiehen-taidon alkeita. Minä vastustin sitä seuraavien perustusten nojalla: —

1. Uudestaan rakentamisen oikeana määränä ja tarkoituksena pitäisi olla (1) kansakunnan turvaaminen tulevaisuudessa sisällisen sodan, erittäin semmoisen sodan vaaroista, joka perustuu samoihin peri-aatteisiin ja syihin, kuin äsken päättynyt; (2) samanlaisen kehkiämisen aikaan saaminen, kuin Pohjassa, että maasta tulisi, mitä se ei koskaan tähän saakka ole ollut — yksi kansakunta. Tärkeänä osueena tässä käypi yhdenlaisten yhteiskunnallisten ja valtiollisten oikeuksien antaminen kaikille ihmisille, heidän entisestä arvostaan ja asemastaan huolimatta, välttämättömän tarpeelliseksi. Minusta näyttää kuin Uudestaan rakentamisen lait olisivat tehneet tämän postulaatin tärkeämmäksi kuin itse päämäärän, jonka saavuttamiseen se on avullinen.

2. Minä en usko, että niitä intohimoja, joita tuo perinpohjaiseen kehittymisen erilaisuuteen perustuva taistelo herätti henkiin, ja monen sukupolven huonosti salattua vihaa voi tällaisessa toimessa millään lailla jättää lukuun ottamatta. Minä en luule, että ne, jotka ovat katsoneet toisiansa kasvoihin tappelun vaaleanharmaassa valossa, ovat soveliaimmat keksimään ja toimeen panemaan semmoista asiain jälleen asettamista, eikä minun mielestäni ole toden-näköistä, että äsken alamainen rotu on osottava itseänsä miksikään lievittäväksi elikkä vastusta tylstyttäväksi osueeksi tässä rauhallisessa sovittamispuuhassa.

3. Puoluekannalta katsoen pyydän saadakseni sanoa, etten usko, että semmoinen puolue, joka on kokoon pantu niistä aineksista, jotka muodostavat puolueemme enemmistön Etelässä, koskaan voi nykyisen Uudestaan rakentamisen tuuman nojassa saavuttaa mitään pysyväistä voittoa. Ainakin kaksi kolmatta osaa siitä on varmaan ei ainoastaan köyhä ja taitamaton, vaan myöskin kokematon ja ylenkatsottu. He ovat vast'ikään alamaisuudesta vapautetut; ja tämän alamaisuuden tunnusmerkki, orjuuden pitaali-tauti, pysyy vielä heissä. Valtiollisesti he ovat saastutettuja, ja heidän sokaiseva seuransa on meidän puoleltamme karkottava suurimman osan siitä järjestä, lujaluontoisuudesta ja kokemuksesta, jotka ovat tähän saakka hallinneet näitä valtioita ja sen kautta koko kansakuntaa. Eikä siinä kyllin, vaan monta tuhatta niistä, jotka viime vaalissa äänestivät meidän kanssamme, luopuu meistä, kun huomaavat itsensä joutuneen yleisen vihan ja pilkan esineeksi. Te viisaat miehet, jotka keitte kokoon nämät määräykset, te ette näytä käsittävän sitä seikkaa, että Etelän aivot ja sydän — papit, tuomarit ja maanviljelijät; suhteellisesti tavattoman suuri osa sen parhaista miehistä ja melkein kaikki sen naiset — päätti mennä Konfederationi vainajan kanssa samoja kokemaan ja kärsimään koko semmoisen kansan altiiksi-antaumisella ja hartaudella, joka taistelee sen puolesta, mitä se katsoo oikeaksi. Te ette tiedä, että pitkitetty ja hurja taistelo ja lopullinen tappio saattivat nämät tunteet tuhat kertaa voimakkaammiksi. Te ette näytä pitävän missään arvossa sitä teko-asiaa, jota kaikki historia opettaa, ettei löydy mitään tunnetta ihmisen rinnassa, joka olisi sokeampi ja rajumpi ilmestymisessään taikka luonnoltansa kiivaampi ja mahdottomampi hävittää, kuin kauan hallinneen rodun katkera ylenkatse semmoisen

rodun suhteen, jota se on orjuudessa pitänyt. Te luulette tätä tunnetta typeräksi vihaksi. Te ette voisi suuremmin erehtyä. Viha on lempeä ja mitätön mielenliikunto tähän verrattuna. Tässä ei ole mitään yksityistä eikä mieskohtaista paheksumista, vaan yksinkertaisesti perinpohjainen ja täydellinen inho ja halveksiminen kokonaisen rodun suhteen — paitsi jos tämä pysyy semmoisessa asemassa, kuin he itse katsovat soveliaaksi — semmoinen tunne, joka on turmiollisempi kaikelle, mitä voisi sanoa tämän rodun kansalais-oikeuksien demokraatilliseksi tunnustamiseksi, kuin helyttömän viha voisi olla. Semmoinen puolue, joka on perustettu taitamattomuuteen, kokemattomuuteen ja köyhyyteen ja johon etupäässä kuuluu paaria-rotu, joka värinsä kautta on merkitty ja muista erotettu, ei voi pitää puoltansa voitettun kansan neroa, varallisuutta ja ylpeyttä sekä semmoista rotuvihaa vastaan, jonka rinnalla Bramiinein kaikki luotansa torjuva kopeus on varsin viaton.

Minä tiedän, mikä teidän vastauksenne näihin mietteisiin on; minä olen kuullut sen tuhat kertaa. Mutta se on rakennettu hiekalle. Koko ajatus on liikakasvina lähtenyt siitä, mitä me sanomme Pohjoiseksi kehkiämisksemme taikka välisti röyhkeämielisesti nimitämme "amerikalaiseksi sivistyksellemme". Se ei kuitenkaan ole yhtämukainen edes tämänkään kanssa eikä voisi olla yhtämukainen Pohjan kanssa, *ceteris paribus*.^[48] Te sanotte, että johtavien eteläisten kansaluokkien *etu* on pakottava heitä vastaan-ottamaan ja rehellisesti toimeen panemaan Uudestaan rakentamisen tuumaanne. Te ette voi koko historiassa tavata yhtäkään esimerkkiä, että minkään kansan kollektiivinen^[49] *etu* koskaan vielä olisi painanut yhtä paljon, kuin ylhäisten luokkien ennakkoluulot, ennenkuin ainakin yksi sukupolvi on kasvanut niissä uusissa oloissa, jotka voiton pakon kautta ovat syntyneet. On tarpeetonta yrittääkään tuoda esiin esimerkkejä, sillä ei löydy *yhtäkään poikkeusta* koko historiassa. Yksityisiä henkilöitä saattaa joko vakuutus yhteisestä hyvästä taikka personallinen *etu* taikka molemmat nämät syyt siirtää kansan puolelle; mutta rodut, kansakunnat ja kansaluokat saavat syntyä uudestaan, saavat nähdä toisia sukupolvia, ennenkuin tämä koskaan tapahtuu. Johdattakaat mieleenne esimerkiksi, kuinka meidän vallankumouksemme Toryt^[50] hajosivat, ja ajatelkaat, kuinka harvat niistä, jotka jäivät, koskaan herkesivät kiroamasta sitä kansakuntaa, johon he vastahakoisesti kuuluivat.

Mutta, sanotte, on tarpeetonta nyt ajatella näitä kysymyksiä; ja minä myönnän sen, paitsi kun asemani selittäminen sitä vaatii. Tarkasti mietittyäni päätin, etten voisi ruveta vastustamaan näitä toimia, kun ne laskettaisiin tšekäläisen kansan äänestettäviksi, koska ainoa vastarinta, joka täällä löytyi, perustui yksistensä vihaan sitä hallitusta vastaan, jonka edestä olin taistellut. Se oli jälleen virvonnut kapinan henki. Minä en voinut yhdistyä siihen. Minä olin pakotettu hyväksymään näitä toimia ja auttamaan, kun koetettiin niillä niin paljon, kuin mahdollista, edistää asiain entiselleen asettamista. Tämä selittää, miksi tässä vastustan teidän katsantotapaanne. Kapina ei ollut mikään satunnainen tapaus: se oli kauan kyteneen vihan korkein määrä — semmoinen ajatuksen ja tunteen erilaisuus, joka oli perinpohjainen ja mahdoton sovittaa; se oli kahden erilaisen sivistyksen taistelo, ja nämät sivistykset olivat jättäneet merkkinsä kumpaisenkin maan osan lakeihin. Pohjan lait ovat synnyttäneet yksityisen henkilön itsenäisyyden, yhtäläiset oikeudet ja yhtäläisen vallan sekä yleisiä tietoja ja taitoja kansan suuressa joukossa. Kaupunkien kunnallishallituksen perustelma on ollut syy ja seuraus tästä. Melkein kaikkiin virkoihin asetettiin miehiä vaalin kautta ja paitsi muutamissa harvoissa tapauksissa oli jokainen valitsiamiehenä. Se kehitti kansanvaltaisia aatteita ja tunteita ja oli kansanvaltaisen vapauden ansari. Etelässä asiat olivat päinvastaiset. Vaali-uurnia ja jury-loogeja vartioitiin yhtä saineesti köyhien päälletunkemisesta. Varallisuus oli vaaliin-kykenemisen ehto. Se oli tasavaltaisuutta nimeltä, mutta harvavaltaisuutta itse asiassa. Sen lait olivat kyhättyt ja kokoon pantut tähän tarkoitukseen. Maatilusten suuruus oli summaton, ja enimmäksi osaksi ne, jotka viljelivät maata, eivät olleet vapaita maan-omistajia, vaan joko orjia tai arenti-miehiä.

Minun mielestäni on ensimmäinen onnekkaan Uudestaan rakentamisen suuri ehto se, että maakunnan homogeenisen^[51] kehkiämisen lailliset salvat särjetään; että uudet valtioiden hallitukset järjestetään niin, että ne ikäänkuin itsestensä kehoittavat yksityisten toimeliaisuutta, ajatuksen vapautta, keinollisuuden moninaisuutta ja yleistä kasvatusta. Ääretön on se työ, joka on tehtävä ennen lähestyvää lainsäätäjäkokousta, vaikkapa se ei olisikaan mahdoton kokonaan suorittaa. Minä olen sitounut niille, jotka valitsivat minut, tekemään, mitä voin, tähän suuntaan, ja minä aion täyttää lupaukseni sanasta sanaan. Minä liitän tähän kirjeeseen kappaleen sitä kiertokirjettä, joka lähetettiin valitsiamiehillemme.

Lopuksi sallikaat minun sanoa, etten usko, että republikaanisen puolueen *etu* tai menestys vaatii semmoista menettelyä, kuin te esittelitte, taikka että se sen kautta tulisi edistetyksi. Jos se tulisi, olen varma, ettei maan lopullinen *etu* tulisi; ja koska olin kansalainen, ennenkuin olin republikaani, ja koska taistelin maan eikä puolueen edestä, täytyy teidän antaa minulle anteeksi, jos noudatan vakuutustani enkä teidän neuvoanne. Olen kaikella kunnioituksella

Teidän nöyry palvelianne

XXV LUKU.

Nurisian varomiset.

Muutosten toimeen panemisen aikakausi oli ohitse, niin sanottiin. Konventit olivat olleet koossa eri valtioissa ja ihmeen lyhyessä ajassa esitelleet lakeja, jotka kansan ääni oli vahvistanut. Virkamiehiä, oli valittu niitten mukaan, kansakunnan Kongressi oli hyväksynyt heidät, niinkuin laki määräsi, lainsäätäjävallat olivat olleet koossa, senatoreita ja edusmiehiä oli valittu, Kongressin presidentin vaali oli tapahtunut ja republikaaninen puolue oli saanut loistavan voiton. Kaikki oli ohitse — sota, Uudestaan rakentaminen, vanhojen kysymysten miettiminen. Kaikki oli nyt rauhaa ja sopusointua. Etelän tuli nyt pitää huolta itsestensä. Kansakunta oli tehnyt, mitä sen tuli tehdä; se oli vapauttanut orjat, antanut heille ääntövallan, avannut oikeustot heille ja hankkinut heille mahdollisuuden suojella itseänsä ja pitää omaa puoltansa. Se "tempaa ylös, hakkaa pois tai kuole"-politiiki, jota kohtapikaisten muutosten aikakauden suuri apostoli noudatti, pääsi joka paikassa valtaan. Kansa päästi helpoituksen huokauksen. Kolmena neljänneksenä vuosisatana Etelä oli ollut nuoren republiikin vaivajainen: yksinkertaisen valtiollisen tempun kautta tämä nyt oli ijäksi päässyt vapaaksi siitä. Ihmekö siis, jos republiiki alttiisti hengitti! Yankee'itten maa saatti nyt kääntää kaikki voimansa teollisuutensa ja kauppansa puoleen. Etelä kyllä pitäisi huolta itsestensä, hoitaisi omia asioitansa, katsoisi omia etujansa. Kansakunta oli hyvässä turvassa. Se oli kukistanut kapinan, hajoittanut armeijansa, paikannut rikki revityn karttansa. Republikaaninen puolue oli täyttänyt suuren lähetyksen. Se oli luvannut kukistaa kapinan ja oli niin tehnytkin. Se oli taannut vapautta orjille ja oli suorittanut sitoumuksensa. Ei ollut enää mitään tehtävää, ennenkuin ajan täytyessä uusia riitakysymyksiä syntyisi, jotka perustuivat uusiin ajatuksiin, uusiin aatteisiin ja uusiin harrastuksiin.

Näin viisaat miehet sanoivat. Mutta Hullu katseli päälle tuskallisilla aavistuksilla ja kirjoitti vanhalle opettajallensa alakuloisesti siitä tulevaisuudesta, joka muista näytti niin kirkkaalta:

Warrington'issa, Joulukuun 10 p. 1868.

Tohtori E. Martin'ille.

Rakas vanha ystäväni, — Teidän hyvän ja tervetulleen kirjeenne, joka oli niin täynnänsä onnittelemisia ja kirkkaita toiveita, olen oikein vastaan-ottanut ja lausun nyt siitä sulimmat kiitokseni. Täytyykö minun kuitenkin tunnustaa, että se tekee minut surulliseksi? Se asiain tila, jota te kuvaatte, ei ole Etelässä olemassa; ja minusta näyttää kuin ne kirkkaat toiveet, joita perustatte väärin premisseihin,[52] eivät juuri helposti kävisi täytökseen. Vapautetulla on nyt aivan yhtä vähän voimaa suojella itseänsä, kuin hänellä oli ennen kuin ääntö-oikeus annettiin hänelle — niin, kukaties vielä vähemmänkin, koska taitamaton henkilö saattaa vahingoittaa itseänsä hienoimmalla Damaskon säilällä. Tehkää hyvin ja muistakaat vanhaa luokka-jakoani. Jokaisesta sadasta mustasta ainakin yhdeksänkymmentä-viisi ei osaa lukea eikä kirjoittaa, yhdeksänkymmentä-viisi ei omista maata ja vähintäinkin kahdeksalla kymmenellä ei ole millä elättää itseänsä kolmekymmentä päivää ilman niitten apua, jotka valtiollisissa asioissa vastustavat heitä semmoisella kiivaalla ennakkoluulolla, jota ette voi milloinkaan ymmärtää. Nämät tekevät kolme neljännestä Etelän republikaanisesta puolueesta. Lopuista (valkoisista) neljäkolmatta jokaisesta sadasta ei voi lukea vaalilippuansa; ja viisikymmentä-viisi tai kuusikymmentä samasta luvusta ei omista maata, vaan ovat pelkkiä päiväläisiä taikka korkeintaan arentimiehiä, "crappers", joksi heitä täällä nimitetään.

Niin että siitä puolueesta, jolle Pohjan viisaat miehet ovat antaneet vallan, jolta he odottavat melkein mahdottomia, kolme neljännestä ei osaa lukea eikä kirjoittaa, viisi seitsemännestä ei omista maata, kaksi kolmannesta on perin köyhä, ja melkein kaikki ovat kokemattomat yleisten asiain johtamisessa. Kuitenkin on kansakunta tämän puolueen hartioille sälyttänyt asiain entiselleen asettamisen, uudestaan rakentamisen ja jälleen järjestämisen taakan! Että se ei ole onnistuva, on yhtä varma, kuin huominen päivän-nousu. Kolmena vuonna kansakunta on pitänyt tätä probleemia[53] lainsäätäjiensä mietittävänä ja käsiteltävänä eikä ole päässyt askeltakaan likemmäksi sen suorittamista. Mitä korkein viisaus, suurin vakavuus, syvin tieto ja se taito, joka tulee ainoastaan kokemuksesta, ovat välttämättömän tarpeelliset tässä tehtävässä. Se on annettu vennokkaitten käsiin, samalla kuin se suuri maa, jonka etu, menestys ja kunnia riippuu kaikki siitä, että sodan toimittama vapaus vahvistetaan ja että näitä uusia valitsiamiesten kuntia järjestetään

niin, että niistä tästälähin on lähtevä tukea eikä vaaraa — tämä maa vetäytyy pois ja sanoo: "minä en sormeni päällä tahdo koskea vähimpäänkään näistä taakoista. Etelän täytyy pitää huolta itsestänsä".

Rakas, vanha ystäväni, mitä tarkoitetaan, sitä ei saavuteta. Koe raukee mitättömiin; ja kun se raukee, se saattaa meidät kaikki — meidät Eteläläiset, tarkoitan — häviöön; mutta Pohjan ja erittäin republikaanisen puolueen Pohjassa tulee vastata tästä häviöstä, sen häpeästä ja tappiosta, laiminlyödyistä hyvästä tilaisuudesta ja, kukaties, seuraavasta vaarasta. Tietysti minä joudun saman kohtalon alaiseksi. Pohja ei tahtonut nähdä sitä teko-asiaa, että sota ei ollut sama, kuin uudestaan syntyminen, eikä suorittaa sitä tehtävää, joka oli sille annettu, koska se oli voittaja. Ne molemmat ehdot, jotka asetettiin meidän eteemme täällä Etelässä, olivat: Uudestaan rakentamisen tuuman voimaton hyväksyminen, taikka vastarinta ja vihamielisyys hallituksen suhteen. Minä ja moni muu valitsimme edellisen. Hallitukselle uskollinen mies ei voinut menetellä toisin. Nyt me, ja arvattavasti me yksinämme, saamme kärsiä ja kantaa moitetta tuuman huonosta menestymisestä. Siihen minä edeltäpäin panen vastalauseeni. Jos höyrylaivan miehistöstä viisikymmentä sadasta hengestä ovat kuuromykkiä ja ainoastaan viisi heistä kaikista joskus ennen ollut vesillä, ei ole luultavaa, että sen matka tyvenimmälläkään merellä on turvallinen; mutta jos myrskyt riehuvat ja edessä on vaarallinen ranta, josta ei milloinkaan mitään karttaa ole tehty, niin tämän laivan perikatoa voi varmuudella ennustaa. Ja kun se hukkuu jonkun kosterannan kareihin, silloin ne toivottomat raukat, jotka huutavat sitä apua, jota ei tule, kiroavat, ei niin suuresti kykenemätöntä kapteenia ja voimatonta perämiestä, kuin niitä huolettomia omistajia, jotka lähettivät sen merelle semmoisella miehistöllä.

Tämmöinen on meidänkin laitamme. Me Etelän republikaanit menemme pohjaan tuon uudestaan rakentamisen liikkeen ohessa. Muutamat meistä taistelevat varmaan urheasti perikatoon tuomitun haahden puolesta; toiset eivät käsitä sen vaaraa eikä huoli siitä: mutta edesvastaukseen ei oikeastaan joudu kumpainkaan. Se on nyt ja kaikin ajoin oleva Pohjan republikaanisen puolueen — tuon puolueen, joka suoritti nämät kysymykset niin pelkurimaisella, horjuvalla ja epämurkaisella tavalla, ettei sen vertaista ole niissäkään maassa koskaan nähty.

Tämmöinen on minun vakuutukseni. Minun sopisi lähteä pois ja välttää tätä seurausta, sikäli kuin se minuun koskee; mutta minä olen yhdistänyt kohtaloni tähän kansaan. Minä olen puollustanut näitä toimia ja aion odottaa heidän kanssansa, mitä tästä tulee.

Minä rupean todellakin, rakas tohtori, kovasti pelkäämään, että Pohjalta puuttuu miehuutta. Tuo pelkurimainen edesvastauksen karttaminen, tuo hentomielisten oikkujen orjallinen palveleminen, tuo honiseva vinkuna rauhasta ja sovinnosta, ne ovat kaikki vaan paljasta heikkoutta. Pohja on yksinkertaisesti voittaja; ja jos se mieli turvata sitä, minkä edestä se taisteli, täytyy sen hallita niinkuin voittaja. Otaksukaat, että Etelä olisi voittanut ja kukistanut Pohjan sekä päättänyt pitää sitä hallussansa! Jo aikoja sitten olisi perinpohjin järjestetty maakunnallisen hallituksen systeemi ollut vahvasti toimeen pantu. Siinä ei olisi ollut mitään epäilemisiä, ei mitään estelyksiä, ei mitään joutavia puheita asiain entiselleen asettamisesta, koska Etelän kansa on syntynyt hallitsemaan — on käsiksi käypä, joka, kerran päätettyään saavuttaa jotakin tarkoitusta, käyttää semmoisia keinoja, jotka aivan todennäköisesti perille vievät. Tässä suhteessa Pohja on aivan takapajulla. Se empii, mutkittelee, vetäytyy pois.

Onpa toinenkin vaara. Kapina on päätynyt ilman rangaistusta. Tosin Etelä joutui tappioon — menetti miehensä, rahansa, orjansa; mutta se oli vaan pelaajan sisäänpanos, vaaran kauppa, pelikuutioille asetettuna. Oli semmoinen puhe, että "piti tehdä kapina kammotuksi". Kuinka se aikaan saataisiin, oli totinen kysymys; mutta kuinka tehdä kapina *kunnialliseksi*, olemme, minun varoakseni, huomanneet helpoksi osottaa.

Niinkuin olen sanonut, sen puolueen, jos sitä siksi sopii nimittää, jolle asiain entiselleen asettamisen mahtava toimi määrättiin, sen on mahdoton saada aikaan mitään Etelässä. Kuulemmehan jo vihamielisen leirin korkeimmilta istuimilta uhkauksen: "odottakaat vaan siksi kuin Sinitakit ovat menneet, ja me saatamme Sodomian ja Gomorran otollisemmaksi republikaaneille, kuin nämät valtiot!" Ja sen he tekevätkin. Heillä on valta, intelligenssi,[54] järjestävä kyky, luja tahto. Meidän suuri lukumme tekee meidät itse vaan kömpelöiseksi ja voimattomaksi joukoksi. Heikkoja, katkonaisia osia ei saateta vahvaksi pelkällä lisäämisellä. Meitä vastaan alkavassa taistelossa astuvat varmaan kaikkein jyrkimmät ja kelvottomimmat niistä, jotka johtivat sodassa, taas eturintaan. Heidän menestyksensä tekee heidät kansan sankareiksi, ja sen kautta he saavuttavat itselleen korkeita virkoja ja kunniaa. Tämä tuottaa sen seurauksen, että levottomat ja kunnianhimoiset miehet rupeavat tästälähin sanomaan, että tie kunniaan, maineesen ja valtaan meidän maassamme käy "Kavaltajan portin" kautta. Burr[55] ja hänen apulaisensa saivat vaan häpeätä palkakseen, kun yrittivät kansakuntaa hävittämään. Davis, Lee ja heidän maanmiehensä sen sijaan ovat jo saaneet semmoisen merkityksen ja etevyyden, jota he eivät olisi voineet

toivoakaan, jos olisivat pysyneet rauhallisina kansalaisina republiikissa. He ovat aiotut saavuttamaan vielä suurempaa kunniaa. Tästä päivästä lähtien federaalisen soturin arvo rupeaa vähenemään koko maassa. Uuden vuosikymmenisen kuluessa tuntunee melkein häpeälliseltä myöntää, että on kantanut tuota "sinistä univormua". Toiselta puolelta konfedereerattujen johtajien kunnia kasvaa hetkestä hetkeen suuremmaksi ja kirkkaammaksi. Jälkimmäisillä on uskollinen ja luotettava kansa, jonka ylpeyteen he tappiossakin voivat vedota, varmaan tietäen, että saavat urheen vastauksen. Edellisellä on miedon filantropiian kautta turmeltunut maa, joka piti enemmän lukua siitä, ettei näyttäisi siltä, kuin se loukkaisi vihollisiansa, kuin siitä, että se vahvistaisi omaa voimaansa tai saavuttaisi oman tarkoituksensa. Ne miehet, jotka kapinaa johtivat, eivät liene hitaita huomaamaan ja käyttämään tätä edullista tilaa; ja uudet, heitä seuraavat polvikunnat havaitsevat sen teko-asian, että varma, turvallinen ja loistava tie kunniaan ja menestykseen on aseellinen kapina olemassa olevaa valtaa vastaan. Te ehkä pidätte minua alakuloisena ja sairasmielisenä; mutta muistakaat sanani, vanha ystäväni, me olemme kylväneet tuulta ja saamme korjata tuuliaispäitä.

Teidän todellinen ystäväanne

Comfort Servosse.

Niin Hullu, pahaa aavistaen, katsoi tulevaisuutta kohti ja odotti tuota suurta koetta, jonka alkuhankkeista hän ei voinut ennustaa muuta kuin vaaraa ja vauriota.

XXIV LUKU.

Balak ja Bileam.

Muutos alamaisuudesta itsenäisyyteen oli niin äkillinen ja hämmästyttävä, ettei äsken kapinallisten valtioiden kansakuntaan moneen aikaan pystynyt sitä käsittämään. Että kansakunta, joka oli käynyt neljä vuotta sotaa, joka oli menettänyt miljoonan miehiä ja lukemattomia miljoonia rahaa, herkeisi pitämästä valloitettua alaa hallussansa, vapauttaisi sen kansan kaikista vaikeuksista taikka vaan sulkisi hyödyttömästä etu-oikeudesta muutamia täysin palvelleita johtajia, jotka ainoastaan tällä tapaa tiesivät jotakin marttyriudesta, ja ilman mitään takeita tulevaisuuden suhteen taikka ilman minkäänlaista valtaa peräyttää eli muodostaa mitään asettaisi tämän alan, tämän kansan, nämät valtiot samanlaiseen asemaan kuin yhdenvertaiset, itsenäiset ja saman-arvoiset vallat, se oli niin kummallinen ehdoitus, että sai mennä vuosia, ennenkuin sitä kokonaan ymmärrettiin.

Näitten vuosien kuluessa Etelän julkiset sanomalehdet olivat eriskummaiset lukea. Heti sodan päätyttyä ja lähes valtioiden entiselleen saattamisen aikakauteen asti niitten lauseet olivat varovaiset ja tarkoin rajoitetut. Vaikka niissä melkein aina kuului joku vieno ääni, jota sopi tulkita lähteneeksi joko synkstä vihasta tai harmista, jota ei voitu salata, huomattiin kuitenkin sangen vähän sitä kostonhimoista katkeruutta Pohjaa vastaan, joka oli vallinnut juuri ennen sodan alkua taikka sen kestäessä oli sitä seurannut. Tosin muutamissa tapauksissa Etelän verrattomilla häväistyksillä täytetyt astiat avattiin ja niitten sisältö tyhjennettiin viattomien Pohjassa syntyneiden kansalaisten tai semmoisten kotoperäisten Eteläläisten yli, jotka katsoivat soveliaaksi suostua voittajaan tai vastaanottaa virkoja hänen kädestään. Tämä ei kuitenkaan ollut yleinen sääntö. Heti kuin nyt Uudestaan syntymisen aikakausi oli mennyt ohitse, luovuttiin tästä varovaisuudesta. Yhä katkerammaksi, yhä ilkeämmäksi suurin osa Etelän sanomalehdistöstä kävi. Uhmaava vihamielisyys, tuima äkäisyys, hillitsemättömät ja hurjat hyökkäykset yksityisiä henkilöitä vastaan kuohuivat eteläisten sanomalehtien palstoissa, niinkuin vaahto rajun kahlekoiran kidassa. Mitä ikänensä tai ketä ikänensä, mikä oli syntyperää tai tuli Pohjasta, pilkattiin, koetettiin saattaa luulon-alaiseksi tai mitä pahan-ilkisimmällä tavalla moitittiin. Se, joka vaan oli auttanut, edistänyt tai hyväksynyt uudestaan rakentamisen työtä, joutui myrkyllisimpien soimausten pilkkatauluksi. Arvo, asema, puhdas elämä, rehellinen luonto, jumalinen elämä, ikä, sukupuoli, ne eivät ollenkaan suojelleet tämmöistä ahdistusta vastaan. Siivollaolon ja tunteitten pidätyksen vuosina koottu viha puhkesi ääriensä yli ja laski koko maan hirmuisten, kauhistuttavien, puolettomien ja huonojen syytösten ja vimmattujen herjausten inhottavan tulvan alle. Kaikkein kunnollisimmat miehet kerrottiin tehneen mitä riettaimpia töitä; kaikkein puhtaimpia naisia syytettiin rikoksista, joita ei käy nimittäminen; ja yksin pienoiisiin lapsiinkin poltettiin poistamattomia häpeän merkkejä. Se kasvatus, jonka Etelän sanomalehdistö orjuuden vallitessa oli saanut solvaamisen taidossa, kävi nyt erittäin tärkeäksi tässä sanojen ristiretkessä. Suurin osa sen lukioista oli kauan aikaa sitten tottunut uskomaan mitä mahdottomia ja hirveitä asioita tahansa Pohjasta. Heistä se jo oli

varkaitten, avion-rikkojen, uskottomien ja petturien maa. Siellä lienee hyviäkin miehiä löytynyt; mutta niitä oli harvemmassa, kuin Sodomassa. Viitenä-kymmenenä vuonna orjuuden tarpeet olivat tehneet tämmöisten mielipiteitten viljelemisen välttämättömäksi, jos tahtoi suojella laitosta vapaan työn ja vapaan ajatuksen hyökkäyksistä. Etelän sanomalehdistö oli ottanut toimekseen ja tehtäväkseen kääntää tätä yleisen mielipiteen virtaa niitä aatteita, perusmielitteitä ja miehiä vastaan, jotka askaroitsivat uudestaan rakentamisen työssä, kiihoittaa sen katkeruutta, kartuttaa sen herkkäluuloisuutta ja sen kautta laittaa seitsenkertaisesti lämmitetyn häväistysten sulatus-uunin niille, jotka katsoivat soveliaaksi tätä liikettä suosia; ja varsin jalosti nämät kaikki täytettiin. Ei ole milloinkaan nähty semmoista yksimielisyyttä, ei milloinkaan semmoista kestävyyttä, semmoista kilpailua pahansuonnissa, semmoista runsautta parjauksissa, semmoista yltäkylläisyyttä viekkauudessa.

Se oli vaan luonnollista ja enimmäksi osaksi oikein tehty, jos noudattaa sitä perus-aatetta, että sodassa kaikki on oikeutettu. Sikäli kuin asia koski hallituksen virallisia edustajia, heidän ei ollut mitään valitettavaa. He edustivat voittajaa; ja jos heidän isäntänsä syntyperäisestä tai satunnaisesta syytä oli liian heikko suojelemaan heitä taikka jos hän ei ollut taipusa pakoittamaan äsken voitettua vihollista kuuliaisuuteen ja kunnioitukseen, niin vika oli ainoastaan heidän työn-antajansa, jonka palveluksesta heidän oli täysi vapaus luopua. Niitten hullujen, jotka olivat muuttaneet näihin valtioihin hankkiakseen itsellensä rauhaa tai voittoa ja jotka olivat ryhtyneet taiturin, käsityöläisen tai kauppiaan toimeen, ei olisi tullut päivitellä, koska he itse voittajina asettuivat voitettun kansan joukkoon, vaikka he hyvin tiesivät (taikka heidän ainakin olisi tullut tietää), kuinka sukupolvien vastenmielisyyys sodan kautta oli muuttunut vihaksi, ja heillä sentähden ei ollut mitään oikeutta vaatia tai odottaa ystävällisyyttä, suosiota taikka edes rehellistä kohtelua. Jos he sen tekivät, saivat he syyttä omaa hulluuttansa.

Ne, joilla oli suurin oikeus taikka kukaties ainoa oikeus valittaa, olivat ne voitettun kansan joukosta, jotka ennen Konfederationin kukistumista taikka sen jälkeen olivat puollustaneet kansakunnan asiaa. Heidän oli oikeus otaksua, että voitettava valta ainakin tekisi itsensä kunnioitetuksi eikä sallisi puollustajiensa tulla häväistyksi sen pelkän teko-asian vuoksi, että he olivat uskollisina sille. Lienee todella suuresti kummastuttanut niitä Unionin miehiä — jotka sodan kestäessä, alusta loppuun saakka, kukaties olivat järkähtämättömästi vastustaneet sodan-käviäin mielipiteitä, jotka kenties olivat taistelleet tai piileskelleet tai kärsineet vaivoja harvinaisella luottamuksella siihen hallitukseen, josta he olivat eroitettut, mutta johon he ihmeteltävällä uskollisuudella olivat liittyneet — kun he sodan jälkeen huomasivat ensiksi, kuinka heidän naapurinsa kokoontuivat heidän ympärillensä saadaksensa heidän puoltosanaansa, heidän välitystensä hallituksen suhteen. Lienee todella ollut uhkea päivä semmoisten mielestä, kun ne, jotka olivat vainonneet heitä, tulivat suosiota pyytämään; ja, olkoon se sanottu heidän kunniaukseen, harvoin semmoiseen vetoamiseen turhaan ruvettiin. Nämät Unionin miehet olivat hyvin anteeksi antavaa kansaa ja jakelivat sangen usein anteeksi-annon taivaallista lahjaa ilmaiseksi juuri niille miehille, jotka olivat kaikkein tuntuvimmalla tavalla heitä vahingoittaneet. Mutta tämmöinen kummasteleminen lienee ollut varsin mitätön verrattuna siihen hämmästykseen, jolla Unionin miehet Uudestaan rakentamisen työn päätyttyä epäilemättä havaitsivat, että he itse tehtiin ylenkatseen esineeksi ja että heidän perhettänsä häväisevällä ja halveksivalla tavalla hätyytettiin sentähden, että se oli pysynyt kiinni Unionissa.

Niinkuin Jehu Brown tämän johdosta Hullulle sanoi: —

"Minä en ymmärrä tätä, översti. He sanovat, että meidän puolue antoi selkään, että Unioni voitti ja Konfederationi joutui tappioon; mutta kuitenkin he tässä päivästä päivään kiusaavat minua, niinkuin riivatut, ja kohtelevat vaimoani ja lapsiani niin pahasti, ettei valkoinen kansa voi semmoista kuullakaan, juuri sen takia, että olin Unionin mies. Lienee varmaan joku erehdys, översti, tässä asiassa. Joko se oli toinen kansa, joka antautui Appomattox'in luona, taikka te ja minä kuuluimme toiseen puolueeseen ja olemme vaan nähneet unta, että olimme koko tämän ajan Yankee'ita ja Unionin miehiä!"

Kaikkein kummallisoin kohta tässä seikassa oli kuitenkin se teko-asia, että Pohjan sanomalehdet melkein ilman mitään poikkeusta matkivat eteläisten jurnaalien pauhua ja parjauksia. Voidaksensa ilmoittaa inhoansa semmoisten suhteen, jotka rohkenivat muuttaa pois Pohjasta ja aikoivat asettua Etelään kokonaan jättämättä kaikkia, mitä siihen asti olivat pitäneet peri-ajatuksenaan, yksi, joka oli muita myrkyllisempi, keksi uuden nimityksen taikka pikemmin rupesi uudestaan käyttämään vanhaa nimeä, jonka häpeälliseksi saattamisessa hän ennen oli ollut avullisena. Tämä uuden häijyyden välikappale kerrotaan saaneen alkunsa seuraavalla tavalla. Niin sanotun "ilvesrahan"[56] ensimmäisinä aikoina keksittiin eräässä luoteisessa valtiossa keino, jonka avulla pyydettiin estää, ettei valtiopankkien suoritusvoimaa liian aikaisin koetettaisi. Yhtiö perustettiin, joka takasi liikkeesen lasketuita seteleitään maa-hypoteekillä, jota hypoteekkiä, aivan niinkuin muuta lunastettavaksi langennutta omaisuutta, valtion oli valta ottaa takavarikkoon saamamiesten hyväksi milloin tahansa yhtiön (he sanoivat sitä pankiksi) velkakirjat muutoin "menisivät protesteerattaviksi". Tämmöistä tapausta tuli siis etupäässä välttää. Koska laki oli laiminlyönyt määräämistä, että sen mukaan perustetuilla pankeilla pitäisi olla vakainainen toimituspaikka, saavutettiin tämä tarkoitus melkoinen aika sillä, ettei huolitettu avata mitään konttooria taikka pitää mitään varsinaista toimituspaikkaa, vaan pantiin setelit liikkeesen asiamiesten kautta, jotka

kantoivat niitä ympäri maata "carpet-bag'eissa"[57] ja joita siitä syystä nimitettiin "carpet-bagger'eiksi". On sanottu, että juuri yksi näistä "carpet-baggereista", eräs sanomalehden toimittaja, joka sodan kuluessa oli tyhjentänyt koko runsaan sanavarastonsa soimatessaan Lincoln'ia ja federaalisen armeijan upseereja ja sotamiehiä ja joka vastaukseksi oli saanut tuon ijäti häpeällisen "Vaskipään" nimen, sentähden kaipasi jotakin tuoretta liikanimeä sitä uutta kansaluokkaa varten, jota hän oli kunnioittanut vihallansa, ja yht'äkkiä muisti oman haukkumanimensä. Jonka jälkeen hän huudahti: "Carpet-bagger'it!" Heti tämä nimi levisi Etelän sanomalehdistön kautta; ja tavallisella avuliaisuudellansa Pohjan sanomalehdet seurasivat sen esimerkkiä ja toistivat sen kirouksia.

Nimi itse oli oikea neron tuote. Kuka ikänänsä se oli, joka ensin antoi sen Visconsin'in peripateetilliselle[58] kassöörille, hän oli epäilemättä sukua taivaasta laskeuneen kanssa. Kukaties ei koko historiassa löydy toista niin täydellistä ja kokonaista nimeä. *Sansculotit*[59] on sen lähin kilpailla. "Abolitionisti" sanaa, joka oli sen likeisin edelläkäviä, vastustaa sen etymologinen merkitys,[60] joka välisti haittoi sen täydellistä käyttämistä. Mutta "Carpet-bagger'issa" oli korkeimmassa määrässä kaikki syyttävän lisänimen pää-ominaisuudet. Se kuului hauskalta ja hullunkuriselta, oli kokonaan ilman määrättyä merkitystä sekä ainoa laadussansa. Se saati toisessa paikassa tarkoittaa sitä, toisessa taas tätä, ilman minkäänlaista etymologista estettä. Tämöinen epämääräinen merkitys on varsin tärkeä haukkumanimissä; se on melkein aina tarpeellinen. "Abolitionisti" tarkoitti ainoastaan semmoista, joka suosi orjuuden hävittämistä. Pohjassa sillä oli tämä merkitys, mutta ei mitään muuta. Etelässä se tarkoitti myöskin semmoista, joka suosi ja koetti edistää neekerien yhdenvertaisuutta, seka-siittämistä, väkivaltausta, miestappoa, murhapolttoa ja anarkiaa[61] ynnä kaikkia niitä lukemattomia kauhuja, joita kansa luuli varmaksi seuraukseksi semmoisen rodun kohottamisesta tai vapauttamisesta, johon kuului vaan oppimattomia viljeljiä, hekumalliset kuin apinat, verenhimoiset kuin kannibaalit[62] ja viekkaat kuin satyrit.[63]

Niin että tämä selvästi lausuttu eroitus silloin vallitsi: —

POHJASSA.

Abolitionisti. — Se, joka suosii orjien vapauttamista.

ETELÄSSÄ.

Abolitionisti. — Se, joka suosii orjien vapauttamista + uskottomuutta + murhaa + varkautta + väkivaltausta + tulipalontekoa + kaikkia helvetin koottuja kauhuja, joita ei käy tarkoin määrääminen.

Tätä liikanimeä, niinkuin jo ennen mainittiin, saatti moittia semmoisessa kansassa, joka ajatteli ja tarkoin määräsi sanojen merkitystä. Mahdollista oli järkipäätelmien yhtä hyvin kuin esimerkkienkin kautta osottaa, ettei "abolitionisti" välttämättömästi ollut uskonon eikä, *ex vi termini*,[64] murhaaja eikä varas. Kun siis joku onneton evankeliumin saarnaaja, Mason ja Dixon'in linjan eteläpuolella oleskellessaan, sattui laskemaan liian paljon Herransa totuutta huuliltansa, ja sentähden hickorya käytettiin hänen paljaasen selkäänsä taikka hampua kaulaan, koska hän oli "abolitionisti", niin Pohja vähän pahastui rikoksen ja rangaistuksen epäsuhteisuutta; mutta Etelä iloitsi sydämensä pohjasta ja kiitti Jumalaa vielä suuremmalla hartaudella, koska sen ajatuksen mukaan käsittämättömän iso hirviö oli maan pinnalta poistettu! Ja niin väärin-ymmärryksen peliä pitkitettiin.

"Carpet-bagger", joka tavallaan oli suoraan etenevässä polvessa sukua "abolitionisti" sanan kanssa, oli erittäin sovelias jotakin muuta painosta varten ja melkoinen parannus lähimmäisestä edelläkäviästänsä. Se oli epämääräinen eikä sitä käynytäkään määrääminen. Eteläläisten mielestä se tarkoitti jotakin Pohjan istukasta, jotakin "abolitionistin" sikiötä, jotakin voittajan kätyriä, jotakin heidän tappionsa todistajaa, jotakin heidän alennuksensa merkkiä: heistä "Carpet-bagger" oli vihattava, koska hän muistutti kaikesta siitä pahasta taikka häpeästä, mitä he ikinä olivat tietäneet. He kähisyttivät ulos tätä nimeä vihasta kuumilla huulilla, koska hänen läsnä-olonsa oli vihattava sille kalliille kuolleelle Konfederationille, jota he niin hellästi muistivat ja surivat lesken murhepuvussa, niinkuin luonnollista olikin. He vihasivat tuota Pohjan miestä, joka asettui heidän keskuuteensa itsekkään, pahansuovan ja kateellisen Pohjan ruumistuneena edustajana, saman Pohjan, joka oli *ante bellum*-aikoina lähettänyt ulos "abolitionistinsa", joka oli voittanut ihanan Etelän sen sankarimaisessa taistelossa orjain kannattaman tasavallan perustamiseksi ja nyt oli toimittanut vakoja ja harpyioja[65] kalvamaan ja nauramaan ja pilkkaamaan ja ivaamaan heitä heidän kukistuksessaan ja onnettomuudessaan. Heidän mielestään tämä sana ilmoitti kaiken tuon kootun ja karttuneen vihan, jonka miespolvien vastenmielisyys oli synnyttänyt ja joka oli kiihtynyt ja härmistynyt semmoisen vimmatun sodan tulihehkussa, jonka oikeutta sen alottajat eivät hiukkaakaan epäilleet. Se Pohjan mies, joka asetti perheensä alttarin Etelään, sai luonnollisen ja melkein välttämättömän synekdokon[66] kautta vastata *Pohjan* puolesta. Hän ei ollut ainoastaan vihollinen koko sille Etelän osalle, joka ylpeästi omisti itselleen Eteläläisen nimen, vaan hän edusti, ikäänkuin pienoiskuva, kaikkia sen vihollisia. Ja tämä tapahtui tietysti hänen, pohjoisvaltaisen syntyperänsä tähden. Tosin hän saati osaksi vapauttaa itsensä tästä

vian-alaisuudesta; mutta tämä riippui hänestä itsestä. Ennakkoluulo oli häntä vastaan; ja voidaksensa poistaa sitä täytyi hänen vanhoa Gaeliläisen vala "rakastaa ketä sinä rakastat, vihata ketä sinä vihaat, siunata ketä sinä siunaat ja kirotta ketä sinä kiroot".

Mutta Pohjoisvaltalaisien mielestä tällä sanalla ei ollut mitään sijaikäsitettä. Heidän ymmärryksensä mukaan se viha, joka ilmaantui siinä, oli aivan persoonallista laatua eikä koskenut ensinkään rotua taikka syntyperää. He luulivat (tyhmit raukat!), että se tarkoitti ainoastaan niitä, jotka ilman mitään näkyvästä toimeentulosta venyivät voitollisen armeijan vanavedessä ja elivät voitettujen kansan varoilla.

Niin nämät selvästi lausutut merkitykset vallitsivat: —

POHJASSA.

Carpet-bagger. — Mies, jolla ei ollut mitään varoja, virkaa taikka toimitusta, seikkailia, leiri-vilppo, loisio.

ETELÄSSÄ.

Carpet-bagger. — Mies, joka oli syntynyt Pohjassa + abolitionisti (eteläisen merkityksen mukaan) + semmoinen, johon koko Pohjan viha, kateus, äkäisyys, ahneus, tekopyhyys ja kaikenlainen siivottomuus oli yhdistynyt.

Niin Etelä kirosi "carpet-bagger'eita", koska he olivat Pohjasta; ja Pohja kirosi heitä, koska Etelä asetti hyvän esimerkin.

Ei Etelä ole missään asiassa osottanut ääretöntä etevyyttänsä Pohjan suhteen enemmän, kuin tässä. "Minä pyydän sinua kiroamaan minulleni tätä kansaa", se sanoi Pohjalle ensin "abolitionisteista" ja sitten "carpet-baggereista"; ja Pohja kirosi tietämättänsä, keitä se näin väärin syytti, ja pysähtymättä tiedustelemaan, ansaitsivatko he tätä vitsausta vai ei. Kenties ei löydy toista esimerkkiä historiassa, kuinka voittava valta on alentanut omia asian-ajajiansa, soimannut omaa vertansa ja uskolaisiansa, hyväillyt kukistetun vihollisen ennakkoluuloja ja vuodattanut vihansa ja ylenkatseensa maljat sen ainoan ihmisluokan päälle valloitetussa maassa, joka puollusti sen toimia, kannatti sen politiikkaa, edisti sen tarkoitusta ja toivoi sen säilymistä ja kestämistä.

XXVII LUKU.

Uusi laitos.

Muutamia kuukausia oli huhuja käynyt kummallisen salamyhkäisestä laitoksesta, joka levisi Eteläis-valtoihin, mikä asia salaisen seuran tavalliseen näkymättömyyteen lisäsi semmoista ylenmääräistä taika-uskoa, ettei sen vertaista löydy minkään muun seuran historiassa.

Alussa sitä pidettiin joutavana kujeena, ja tietämättömyyttensä Pohjan sanomalehdet totuttivat lukiansa katsomaan sitä mitä törkeimmäksi ja naurettavimmaksi pilaksi. Siellä täällä Etelässä ilmaantui jonkunlaisen sporaadisen[67] vaiston johdosta joukkoja aaveen-tapaisia, eriskummaisesti ja pelottavasti puetuita ratsumiehiä, jotka varoittivat laiskoja ja huolettomia Afrikkalaisia ja uhkasivat pahantapaisia. He väittivät pelästyneille neekereille, niin sitä kerrottiin, että he olivat kuolleitten konfedereerattujen haamuja, jotka olivat tulleet suoraan helvetistä järjestämään asioita entisissä kodeissaan.

Näistä kaikista Pohjan hyvä ja viisas kansa huviksensa laski aivan rajatonta pilkkaa. Mikä voisi olla hullunkurisempi taikka soveliaampi naurun esine kuin että ritarilliset, mutta humorilliset ja leikkisät Etelän miehet asettivat jonkunlaisen paikallis-polisin, jonka oli määrä vaikuttaa mustan kansan taika-uskoiseen pelkoon, koska tämä kansa epäilemättä oli kovin lapsellinen ja suuresti kaipasi järjestystä ja ohjausta? Pohjan patrioota istui siis turvallisessa ja tyvenessä kodissaan ja nauroi, että kyönelet silmiin tulivat ja täytyi oikein kylkiänsä pidellä, noita liioitettuja kertomuksia aaveentapaisista K.K.K.'eista ja pelästyneistä mustiaisista monta monituista kuukautta ennenkuin mikään ajatus, että siinä saatti olla jotakin sopimatonta, koitti hänen mielellänsä taikka niitten viisaitten miesten mielessä, jotka hoitivat kansakunnan asioita. Että muutamat sadat, muutamat tuhannet taikka miljoonatkin mustasta kansasta joutuisivat oman taika-uskoisen pelkonsa orjiksi, että heiltä riistettäisiin heidän vapaa tahtonsa ja että heitä pakoitettaisiin seuraamaan muitten käskyjä, sitä ei ollenkaan katsottu vaaralliseksi tasavallassa eikä se ansainnut huomiota muun vuoksi kuin vastustamattoman hupaisuutensa tähden.

Senvuoksi tuli talvella 1868-69 vuosien välillä, jolloin viisaat miehet riemuitsivat suuren kokeensa menestyksestä, jolloin sanottiin, että, kuten kaikki myönsivätkin, Uudestaan rakentaminen jo oli onnistunut, että sodan jäljet olivat pyyhityt pois ja tuhatvuotinen Kristuksen valtakunta alkanut, vähäinen joukko mustia miehiä eräänä päivänä Hullun luo; ja yksi heistä, joka oli heidän puheenjohtajanansa, sanoi: —

"Mitä se on, Master Översti, jota kuulemme Klux'eista?"

"Mistä?" hän kysyi.

"Klux'eista — Ku-Klucker'eista, joksi he nimittävät itseänsä".

"Ahaa! Te tarkoittatte Ku-Kluxeja, Ku-Klux-Klan'eja, K.K.K.'eja".

"Niin; noita ihmisiä, jotka yöllä ratsastavat kiusaamassa mustaa kansa raukkaa, sanoen tulevansa suoraan helvetistä tai joltakulta vanhan Virginian sotatanterelta".

"Oh, se on vaan pelkkää lorua! Siinä ei ole mitään perää — ei vähintäkään. Arvattavasti joukko vallattomia poikia silloin tällöin ottaa säikähyttääksensä muutamia mustia; mutta siinä onkin kaikki. Se on huonosti ja pelkurimaisesti tehty, mutta ei mitään sen enempää. Teidän ei tarvitse olla huolissanne siitä, pojat".

"Ja te luulette, että siinä on kaikki, Översti?"

"Kaikkiko? Tietysti! Mitä siinä muuta olisi?"

"Minä en tiedä, Master Översti", arveli yksi.

"Te ette luule, että he ovat haamuja taikka jotakin sellaista?" kysyi toinen.

"Luule! Minä tiedän, etteivät ole".

"Niin minäkin", sanoi jyreästi yksi heidän joukostaan, joka ei ollut puhunut ennen, semmoisella merkillisellä äänellä, että Hullun silmät kohta kääntyivät hänen puoleensa.

"Te olette siis tulleet samaan päätökseen tässä asiassa, eikö niin, Bob?" hän kysyi nauraen.

"Minä tiedän, että he eivät ole haamuja, översti. Soisin Jumalan kautta, että he olisivat!" kuului vastaus.

"No, mitä tarkoittatte, Bob?" kysyi översti kummastuneena.

"Tahdotko auttaa minua ottamaan paitaani yltäni, Jim?" sanoi Bob tarkoittavaisesti, kääntyen yhden seuralaisensa puoleen.

Puhuja oli pitempi, kuin useimmat hänen rodustansa. Hänen ihonsa oli sysimusta, hänen hartionsa olivat leveät, hänen ryhtinsä reipas, hänen ruumiinrakennuksensa roteva ja voimakas. Hänen kasvonsa, vaikka tummat, olivat terävästi veistetyt, hänen päänsä hyvin muodostettu, ja koko hänen katsantonsa ja käytöksensä osottivat häntä eteväksi rotunsa edustajaksi. Servosse oli nähnyt hänet ennen ja tiesi hänet ahkeraksi ja menestyväksi rautioksi, joka asui eräässä kaukaisessa maakunnan osassa ja oli tunnettu yhdeksi kansansa itsenäisimmäksi ja itseluottoisimmaksi kaikissa niin poliittisissä kuin rahallisissa asioissa. Hänen nimensä oli Bob Martin.

Kun hänen vaatteensa olivat riisutut, käänsi hän selkänsä Hullua kohden ja, katsoen taaksepäin olkapäänsä yli, sanoi kylmäkiskoisesti: —

"Mitä te tästä arvelette, översti?"

"Hyvä Jumala!" huudahti Hullu, kavahtaen taaksepäin hämmästyksestä ja kauhusta. "Mitä tämä merkitsee, Bob?"

"Nähnyt Klucker'it, Sir", kuului hirveän lakooninen[68] vastaus.

Mitä Hullu nyt näki, oli todella kauheata. Leveä, suonikas selkä oli niskasta vyötäisiin saakka ja vielä alemmaksikin rikki leikattu ja pyälletty ankaralla pieksemisellä. Suuria vakoja oli kynnetty mustaan nahkaan, jonka viheriät ja mustansiniselt laidat olivat vetääntyneet taaksepäin, samalla kuin hyytynyt kinne-aine laskeutui poikinpäin ja armeliaasti suojeli revittyä lihaa. Koko selkäpuoli oli lyijyn-värinen ja turvonnut sekä ruhjottu, niinkuin sitä olisi huhmaressa survottu. Sivallettuaan lihaan tiheitä viuruja ja uurteita, jotka viettivät alaspäin vasemmalta puolelta oikeaan, sillä erinomaisella kuritus-aidolla, jota

vaan voi saavuttaa, jos oli ollut runsas tilaisuus siihen kovaan ja tarkoin tuumittuun ruoskimiseen, joka vallitsi orjuuden onnellisina aikoina, tämä lääkäri ilmeisesti oli muuttanut asemaa ja oikein tieteellisesti poikkiviivannut kaikki. Että hän oli asianymmärtäjä, jonka taito oikeutti Bob'in muistutusta — "ei kukaan muu, kuin vanha orjain päällikkö, ole tuota tehnyt, översti" — sen näki selvästi satunnaisellakin tarkastuksella. Se räökkäys, jota tämä mies oli kärsinyt, tosin oli perinpohjainen ja ankara, mutta ei vaarallinen semmoiselle, jolla oli hänen karaistu ruumiinluontonsa ja -rakennuksensa. Sen Pohjan miehen silmissä, joka katseli sitä ja joka, niinkuin kaikki hänen puolensa miehet, oli tottumaton näkemään kovan pieksemisen seurauksia, se kuitenkin näytti sanomattoman hirveältä. Hän ei ajatellut, ettei Afrikalaisella ensinkään voinut olla sitä ansaitsemattomuuden ja alentumisen tunnetta, jolla Kaukasialainen vaistomaisesti katselee orjuuden tunnusmerkin käyttämistä, ja että hän vaan täytti tumman olemisensa tarkoituksen, kun hän antautui semmoisen rangaistuksen alaiseksi. Suuttumus, kummastus ja kauhu valloitti hänet.

"Kuinka? — Kuka? — Millä tavoin? Oi Jumala! Kertokaat minulle kaikki. Enkö minä voi tehdä mitään teidän hyväksenne, mies parka?"

"Kiitoksia, översti, ei mitään", vastasi Bob vakavasti. "Sitä on pesty suolavedellä. Sillä parhaiten saapi tuskan pois; ja se on nyt, luullakseni, niin hyvä, kuin sopii odottaa. Minä en tiedä paljon semmoisista asioista, Boss.[69] Olen ollut neljäkymmentä-kolme vuotta orjana, mutta en saanut koskaan selkäni siitä asti kuin olin juoksupoikana, ennenkuin viime yönä".

Hänen kasvonsa vääntyivät liikutuksesta, ja hänen silmistään loisti jonkunlainen paha tuli, joka selvästi osotti, ettei hän taipunut tähän rangaistukseen niin nöyrällä ja kiitollisella mielellä, kuin hänen asemansa oikeastaan olisi vaatinut. Kun hänen oli vaatteensa jälleen yllä, hän istuutui ja vuodatti Hullun kummasteleviin korviin tämän kertomuksen: —

BOB'IN KOKEMUS.

"Minä olen rautiona Burkes'in tienhaarassa. Minä olen ollut siellä melkein ensimmäisistä päivästä asti, kuin kuulin antaumisesta. Minä hyyräsin vanhan huoneen siellä, asetin pajantapaisen, sain kokoon muutamia työkaluja ja rupesin työhön. Se on varsin hyvä paikka. Ennen sillä ei ollut suurta arvoa, sillä kaikilla noilla isoilla kasvimailloilla ympärillä oli omat seppänsä. Mutta nyt kun sepät ovat joutuneet eri haaroille ja heidän täytyy maksaa heidän työstänsä, he katsovat huokeammaksi tulla minun pajaani, kuin pestata raution, koska heillä ei ole antaa hänelle kuin vaan puoleksi työtä. Minä olen siis tullut erittäin hyvin toimeen ja olen ostanut huoneen ja maatilkun ja myöskin saanut ne kaikki oikein maksoon. Minä olen aina pitänyt huolta omasta työstäni. Myöhään varhain Bob on ollut pajassansa ja aina työssä. Minä päätin hankkia sievän kodin itselleni ja eukolleni, ennenkuin tulisimme liian vanhaksi työtä tekemään; ja minä tahdoin antaa pojille ja tytöille vähän kasvatusta ja saattaa heitä niin hyvälle alulle, kuin muutkin maailmaan pyrkijät, jos voisin. Tämä se on, jota varten Bob on tehnyt työtä; eikä löydy sitä miestä eikä naista, mustaa tai valkoista, joka voisi sanoa, ettei hän ole tehnyt rehellisesti ja kunnollisesti työtä — rehellisesti ja kunnollisesti joka päivä siitä saakka kuin hän rupesi omaksi isännäkseen. Kauan aikaa takaperin — kukaties viisi tai kuusi kuukautta sitten — minä kieltäydsin tekemästä mitään työtä Mikael Anson'ille tai hänen pojallensa, koska he jo olivat velkaa minulle entisistä töistä ja aina olivat ajaneet minut pois, kun maksoa vaadin. Minä en voinut tehdä työtä siitä huvista, että saisin vaan kirjoittaa ylös heidän velkansa; minä en siis ottanut vastaan mitään työtä heiltä. Siitä nousi paljon puhetta. Ihmiset sanoivat, että minä rupesin olemaan liian viisas niggeriksi, ja muuta semmoista; mutta minä en ollut siitä, millänikään, sanoin heille, että olin vapaa mies — ei syntyperäisin vapaa, mutta ihmeen kautta vapaaksi tehty — enkä aikonut ruveta ilmaiseksi tekemään työtä kenellekään. Melkein jokaisella oli jotakin sanomista siitä; mutta se ei näyttänyt suuresti vahingoittavan tointani. Minä jatkoin vaan ja sain niin paljon työtä, kuin kerkesin tekemään, välisti enemmänkin. Arvatakseni käytin itseäni hyvin itsenäisesti; minusta ainakin siltä tuntui. Minä pysyin kotona enkä pyytänyt mitään suosiota keneltäkään. Minä tiesin, ettei löytynyt parempaa rautiota koko seudussa, ja arvelin, että minun oli niin hyvä olo kuin suinkin toivoin. Kun joku vaali tuli, lausuin ajatukseni, äänestin omaa mieltäni myöten ja sanoin muille mustille, että he olivat vapaat ja että heillä oli oikeus tehdä samoin. Tämä on paha oppi ylhäällä meidän tienoillamme. Valkoinen väki ei tahdo siitä kuulla, ja erittäin he eivät salli, että niggeri sitä sanoo. He eivät paheksi, että edistymme, jos heillä on joku kiinnitys, että voitto valuu heidän taskuihinsa; eikä myöskään, että äänestämme niin kauan kuin vaan äänestämme, niinkuin he käskevät. Semmoiseksi he ajattelevat niggerin vapautta.

"No, muutamia viikkoja takaperin minä löysin laudanpään, joka eräänä aamuna oli pistetty pajaani ja jossa oli nämät sanat: —

"Bob Martin, — Sinä käyt liian viisaaksi! Valkoinen kansa Burke'n Tienhaaran seuduilla ei salli niin viisaita niggereitä siellä. Sinun olisi parempi muuttaa pois, ennenkuin sinua käy tervehtimässä

"K.K.K."

"Minä olin kuullut Klux'eista, vaan arvelin juuri, niinkuin te, översti, että he olivat joukko pahankurisia poikia, jotka olivat päättäneet käydä ympäri pelottamassa taitamattomia niggeri raukkoja, ja se saatti minut vielä hurjemmaksi, kun ajattelin, että he koettaisivat tuota leikkiä minun suhteeni. Minä sanoin siis ylpeästi ja jokaisen edessä, että jos Klucker'it tahtoivat jotakin Bob Martin'ilta, heidän sopisi tulla ottamaan sitä; etten uskonut noita loruja, että he tulivat suorastaan helvetistä ja joivat virrat kuiville ja kaikenlaista semmoista; mutta, jos he tahtoivat tulla sekaantumaan asioihini, luulin, että muutamat heistä joutuisivat menemään helvettiin, ennenkuin juttu oli päättynyt.

"Eilispäivän tein työtä kovin ahkerasti ja myöhään saakka ja sisään lähtiessäni olin niin väsyksissä, että oikein kaaduin siihen rulla-sänkyyn, joka oli vedetty eteläisen oven eteen. Kun eukkoni sai iltaruoa valmiiksi ja ilmoitti sen minulle, minä vaan käänsin kylkeä ja olin niin väsynyt ja unissani, että käskin hänen antaa minun olla rauhassa. Minä siis makasin siinä ja nukuin. Hän korjasi pois illallisen ja otti osan lapsista vuoteesensa; ja loput köntivät, arvatakseni, minun sänkyyni. Minä en tiedä mitään siitä, sillä minä en ollenkaan herännyt, ennenkuin joku aika yöllä. Minä kyllä muistan kuulleen koiran haukkuneen, mutta en pitänyt sillä väliä; ja ensimmäinen asia, jonka huomasin, oli, että ovi särjettiin ja putosi saranoiltansa sen rullasängyn yli, jossa makasin. Se oli Jumalan onni, että olin siellä. En ollut, luullakseni, vuoden mittaan maannut siinä ja jos nyt lapset olisivat olleet siellä yksinänsä, on varmaa varmempi, että olisivat kaikki kuolleet siihen. He olivat tarttuneet yhteen hirteen, jonka olin hankkinut (aioin joulun jälkeen rakentaa kyökin), ja kolme neljä heistä oli karauttanut sen päätä ovea vastaan. Kun siis heräsin jyskeestä, minun oli ovi ja hirsi ylläni, ja eukkoni ja lapset kirkuivat, etten hetkeen aikaan voinut ymmärtää, mikä hätä nyt oli taikka missä itse olin. Kuu paisti kirkkaasti ja minä varoin, että he luulivat minun aikovan lähteä pakoon ja mielivät ampuu minut, kun tulin ulos. Mutta heti kuin he näkivät minun pyrkivän esiin ja ponnistelevan oven alla, kaksi heistä riensi sisään ja asettui oven päälle. Minun oli ihan turha enää taistella tämän taakan alla. Paitsi sitä pelkäsin, että he tappaisivat lapset. Minä sanoin siis heille, että, jos he siirtyisivät pois oven päältä ja säästäisivät lapsia, minä antautuisin. He eivät kuitenkaan tahtoneet uskoa minua, ennenkuin olivat sitoneet käteni. Silloin he menivät pois ovelta ja minä nousin ja sysäsin sen ja hirren rullasängyn luota. Sitten he vetivät minut ovesta ulos. Heitä seisoi noin kolmekymmentä miestä kuunvalossa, kaikki puettuina mustiin viittoihin, jotka ylettyivät saappaisiin asti, ja päässä jonkunlaiset korkeat hatut, jotka peittivät heidän kasvonsa, jättäen vaan pieniä kurkistusreikiä; ja koko puku oli koristettu eri-värisellä, vaikka enimmäkseen valkoisella vaatteella.

"Minä kysyin heiltä, mitä he tahtoivat minusta. He sanoivat, että kävin liian viisaaksi ja että he olivat juuri tulleet opettamaan minulle vähän parempia tapoja. Tuosta he sitoivat minut yhteen puuhun ja tekivät, minkä näette. He toivat vaimoni ja vanhimman tyttäreni ulos huoneesta, riisuiivat vaatteet melkein kokonaan heidän päältänsä ja rääkkäsivät heitä kauheasti minun silmiäni edessä. Myllermöityään melkoisesti huoneessa, he ratsastivat pois, sanoen minulle, että he toivoivat, että olin oppinut tästälähin pitämään valkoista kansaa arvossa enkä kieltäytyisi tekemästä työtä heille, jollen saanut edeltäkäsini maksoa, enkä pitäisi niin paljon väliä radikaalisilla äänillä. Silloin eukkoni leikkasi minut irti ja me menimme huoneeseen katsomaan, mitä pirun töitä olivat siellä tehneet. Me huusimme lapsiamme. Heitä on viisi — vanhin tyttö on noin viidentoista vuotinen, ja nuorin alkaa vasta nyt käydä toista. Me löysimme heidät kaikki, paitsi pikku lapsen. Hän ei luullakseni hengittänyt kertaakaan enää siitä kuin ovi putosi päällemme".

Mies-paran oli kynelet silmissä, kun hän päätti kertomuksensa. Hullu katseli häntä ikäänkuin lumottuna kummastuksesta, säälistä ja häpeästä. Hän ei voinut olla tuntematta itseänsä nöyryytetyksi siitä, että hänen omassa kristityssä maassaan ihmistä voitiin kohdella semmoisella pelkurimaisella julmuudella ainoastaan sentähden, että hän oli käyttänyt sitä vapautta, jonka laki oli antanut hänelle, että hän voisi omalla työllään hankkia itsellensä toimeentuloansa ja itsenäisyyttä.

"Miks'ette ole esivaltalaisten luona valittanut tästä väkivallasta?" kysyi hän vähän ajan perästä.

"Minä kerroin Squire Haskins'ille ja tuomari Thompson'ille, mitä olen kertonut teille", Bob vastasi.

"Ja mitä he sanoivat?"

"Että he eivät voineet tehdä mitään, jollen voisi vannoa, keitä he olivat".

"Ettekö tuntenut ketään heistä?"

"En voi sanoa tunteneeni; se on, en niin, että voisin kuvata heitä, jotta saattaisitte tuntea heitä niiksi, joita tarkoitan. Useista pienistä seikoista olen melkein varma, mitkä he olivat; mutta en voisi valalla sitä vahvistaa".

"Ettekö tuntenut heidän yhdenkään ääntä?"

"Kyllä minä tunsin. Mutta tuomari sanoo, että aivan suotta vaan tekisin haittaa itselleni; sillä hän arveli, ettei mikään jury julistaisi ketään syylliseksi semmoisella todistuksella, kun sitä ei mikään muu asia tue".

"Luultavasti hän on oikeassa", lausui översti miettien. "Eikä näytä löytyvän mitään keinoa, jolla voisitte saada hyvitystä siitä, mikä on tehty teille, jollette saata niin seivästi todistaa, mitkä pahantekiät olivat, ettei mikään jury voi olla heitä syylliseksi lausumatta. Minä pelkään, ettei suurin osa jurymiehistä olisi taipusa edes oikeutta tekemään. Kukaties muutamat juuri niistä samoista miehistä, jotka olivat tekoon osallisina, istuvat jury'ssa, taikka heidän veljensä, isänsä tai ystävänsä. Teidän olisi siis aivan turha tehdä mitään kannetta, jollei teillä ole ihan tukevat ja selvät todistukset. En epäile ensinkään, että tuomari oli oikeassa sen neuvon suhteen, jonka hän antoi teille".

"Mutta luuletteko minulla olevan mitään mahdollisuutta hankkia semmoista todistusta?" kysyi Bob.

"Minä tunnustan", Hullu vastasi, "että minusta se näyttää varsin epätietoiselta. Aikaa myöten te ehkä tarkalla huolenpidolla voisitte hankkia sitä".

"Ei siitä ole mitään toivoa — ei vähintäkään", vastasi vapautettu neekeri surullisesti.

Hetki aikaa oltiin aivan vaiti. Sitten musta mies kysyi: —

"Eikö löydy ketään, översti, joka voisi tehdä jotakin? Eikö presidentti taikka kongressi? Hallitus saatti meidät vapaaksi ja minusta näyttää kuin sen ei pitäisi antaa entisten isäntiemme nyt kohdella meitä tämmöisellä tavalla. Minä en ole mikään pelkuri, översti, minä en tahdo kerskailla, mutta minä en pelkää ketään ihmistä. Minä en pidä väliä kärsimisellä eikä kuolemalla, jos voisin nähdä, että jotakin hyötyä lähtisi siitä. Minä olisin valmis taistelemaan vapauteni edestä taikka sen maan edestä, joka antoi minulle vapauden. Mutta minä en pidä vapautta minäkään suosiona, jos meitä pieksetään ja tapetaan juuri samalla tavalla, kuin orjuuden aikoina, ja vielä pahemminkin. Bob kyllä pitää huolta itsestensä ja vaimostansa ja lapsistansa myös, jos hän vaan asetetaan valkoisen miehen kannalle. Mutta jos parvi miehiä saa sydän-yönä tulla hänen huoneesensa, tappaa hänen pikku lapsensa sekä lyödä ja rääkätä häntä ja hänen perhettänsä niin paljon, kuin juuri tahtovat, kun vaan panevat vähäisen mustan vaatteen kasvojensa yli, sopii minun yhtä hyvin luopua vapaudestani ja ruveta orjaksi jälleen".

"Jos sitä pitkitetään ja se käy yleiseksi", vastasi Kaukasialainen, "hallitus varmaan sekaantuu siihen. Pakko tulee semmoiseksi, että he eivät voi sitä vastustaa. Minä en oikein ymmärrä, kuinka se on tehtävä nyt, kun nämät valtiot ovat asetetut entisellensä; mutta hallituksen *täytyy* suojella kansalaistensa henkeä, ja sen *pitää* varjella heidän vapauksiensa. Minä en tiedä, kuinka se on tehtävä. Hallitus ehkä saattaa julistaa semmoisia tekoja maan-kavallukseksi ja asettaa tekiät ulkopuolelle lakia, oikeuttaen ketä hyvänsä tappamaan heitä, kun heitä semmoisissa laittomissa töissä tavataan".

"Jos he vaan sen tekisivät, översti, kyllä me pian tekisimme lopun Ku-Klucker'eista. Me vartioitsisimme heitä ja joka kerta kuin he ratsastaisivat ulos pensastosta, niin olisi murhaavia Klucker'eita joku vähempi, kuin heidän kotoa lähtiessään. Pankaat heidät tekemään se, översti, ja meidän käy kaikki hyvin. Antakaat meille vaan tilaisuutta puollustaa itseämme, ja mustat miehet pitävät murhetta itsestensä. Me emme ole mitään pelkureita. Me osotimme sen sodassa. Minä olen nähnyt enemmän, kuin yhden kerran, mustien astuvan sinne, johon ei valkoisten sotamiesten juuri tehnyt mieli seurata heitä".

"Missä se oli, Bob?"

"Noh, esimerkiksi Wagner'in linnan luona".

"Kuinka te siitä saitte tiedon?"

"Kuinka minä siitä tiedon sain? Siunatkoon sieluanne, översti, minä olin siellä!"

"Kuinka se tapahtui? Minä luulin teidän kasvaneen näillä tienoilla täällä".

"Niin olinkin, översti; mutta kun kuulin, että Abraham Lincoln oli antanut meille vapauden, päätin mennä ottamaan osaani siitä, ja jos löytyi jotakin, jota voisin tehdä auttaakseni muita kansalaisiani saamaan heidän osaansa, aion lähteä sinne sitä tekemään. Minä sovitin siis niin, että pääsin pujahtamaan pois tavalla tai toisella, ja saavuin sotarivien eteen Charleston'in seuduilla ja yhdyin viisikymmentä-neljänteen Massachusetts'in Mustaan rykmenttiin, översti. Tällä tapaa jouduin olemaan Wagner'in luona".

"Tämä osaksi selittää, luullakseni, heidän pahan-suontiansa teitä vastaan", arveli Servosse.

"Se selittää toista asiaa myöskin, översti", sanoi musta mies kovapintaisesti.

"Mitä sitten?" kysyi valkoinen entinen soturi.

"Se selittää miksi, jos Klucker'it vast'edes ratsastavat Burke'n seutujen ympäri, saa panna toimeen myöskin hautajaisia", kuului julma vastaus.

"Minä en voi moittia teitä, Bob", lausui valkoinen mies, katsoen avosydämisesti toisen kasvoihin, jotka vääntyivät tuskasta ja vihasta. "Miehellä on oikeus puollustaa itseänsä ja perhettänsä; ja jos meidän hallituksemme on liian sokea taikka heikko voidaksensa kukistaa tätä uutta kapinaa, on ainoastaan kolme keinoa tarjona meille — teille ja minulle ja niille, jotka seisovat meidän puolellamme: ensimmäinen on tulella sotia perkelettä vastaan — tappaa niitä, jotka tappavat — pitää vahtia lauttapaikoilla ja, milloin hyvänsä näemme jonkun miehen valepuvussa, ampuu hänet kuoliaaksi; toinen on luopua kaikista muista asioista saadaksensa oikeutta elää täällä; ja kolmas on lähteä pois".

"Siksi se käy, översti. Jollei hallitus pidä huolta mustiaisista täällä ja aseta heitä valkoisen miehen kannalle, karkaavat he tiehensä juuri kuin ennen orjuuden aikoina. Se on minun luuloni", arveli vapautettu neekeri, joka oli taistellut pelastaaksensa sen kansakunnan henkeä, joka ei huolinut liikuttaa sormeakaan vuorostansa pelastaaksensa hänen henkeänsä.

"Jumala yksin tietää", vastasi soturi, jota oli kaikkialla soimattu "Carpet-bagger'iksi" sentähden että hän oli syntynyt Pohjassa, oli taistellut maansa edestä ja luuli, että hänellä oli oikeus elää, missä hän tahtoi.

Herttaiset päivälliset ja lasillinen viinaa olivat ainoat aineelliset hyvitykset, joita hän pystyi antamaan kärsivälle miehelle, joka lähti pois kumppaniensa seurassa neuvottelemaan ystäviensä kanssa siinä kylässä, joka oli kasvanut Verdenton'in mustana etukaupunkina ja nyt sanottiin Huntsville'ksi sen kasvimaan omistajan nimen mukaan, josta se etupäässä oli lohkaistu. Se oli myyty julkisessa huutokaupassa ja Hullu oli ostanut sen, jakanut sen osuuksiin ja myynyt sen tällä tapaa ynnä jonkun osan Warrington'ia. Tämä oli uusi ja kauhea tieto Hullulle. Hän näki heti, kuinka tätä mahtavaa laitosta voisi käyttää niin, että se täydellisesti hävittäisi äsken kansalais-oikeuksia saaneitten asukasten vapauden ja perustaisi orjuuden semmoisen, joka olisi julmempi ja kauheampi kuin mikään muu maan päällä, koska se tulisi laittoman röyhkeyden välikappaleeksi. Hän käsitti myöskin, että tätä helposti voisi saada aikaan ilman että laki saatti tarttua mihinkään taikka mitään rangaista. Hänen sydäntänsä pakotti tuskasta naapuri-parkojensa puolesta. Omasta puolestansa ei tullut vielä hänen mieleensä pelätä.

Suuri levottomuus vallitsi Huntsville'n pienessä kylässä sinä päivänä. Pelon ja vimman vaiheilla ollessa, jokaisen sydän kuohui sen väkivallan johdosta, jota oli harjoitettu Bob Martin'ia vastaan. Kerta setä Jerry unhotti tavallisen varovaisuutensa ja aivan mielettömästi suuttuneena sen lain voimattomuudesta, joka ei voinut rangaista niitä, joita ei saatettu selvästi syyllisiksi todistaa, hän suoraan ja rohkeasti julisti sen kammoksuttavan opin, että mustan kansan täytyi puollustaa itseänsä ja toisiansa. Että hän piti semmoista mieltä, oli itsessään onnettomuus; että hän lausui ilmi semmoisia sytyttäviä oppeja, oli turmiollinen erehdys.

XXVIII LUKU.

Kimppu kuivia risuja.

Selvemmin kuvataksemme Hullua ympäröiviä oloja, painatamme tähän muutamia otteita hänen pienestä kirjastaan ja niistä papereista, joita hän nähtävästi tämän omituisen aikakauden valaisemiseksi oli koonnut ja säilyttänyt.

Ensimmäkien on eräältä ystävältä jossakin kaukaisessa maakunnassa: —

"Ku-Klux'it ovat ilmestyneet maakunnassamme. Minua on käsketty lähtemään kahdenkymmenen päivän kuluessa. Ruumiin-arkku oli menneenä yönä asetettu oveni eteen. Minä en tiedä, mitä tehdä. Perheeni jäisi sangen huonoon tilaan, jos jotakin tapahtuisi minulle. Kaikki, mitä minulla on, olen pannut tähän, vaan minä pelkään, että he saavat minut haltuunsa, jos jään tänne".

Seuraava oli jostakin läheisestä maakunnasta: —

"Lauantai-yönä K.K.K.'it ruoskivat kolme mustaa miestä muutamia penikulmia tästä paikasta. Yhtä heistä minä en tunne: toiset olivat niin hyviä mustia miehiä, kuin ikinä maassa löytyi. Syyksi sanottiin,

että he olivat olleet hävyttömiä: oikean syyn luullaan olevan sen, että he alkoivat vaurastua ja käydä itsenäisiksi. Eikö voi tehdä mitään? Kansamme rupeaa tulemaan kovin levottomaksi. Minä pelkään, että tämä asia vielä saa häiriöitä aikaan".

Seuraava oli vielä toisesta maakunnasta: —

"Näyttää siltä kuin asiat meillä joutuisivat niin huonolle kannalle, ettei sitä voi ajatellakaan. Kaksi valkoista ja kolme mustaa miestä piestiin kauheasti tässä maakunnassa Keskiviikko-yönä. Perjantai-yönä kaksi mustaa miestä hirtettiin. Heitä syytettiin murhapoltosta, mutta ei löytynyt vähintäkään todistusta heidän rikoksestaan: heidän viattomuutensa oli päinvastoin tunnettu. Ja he olivat rehellisiä, ahkeria ja siivoja miehiä".

Vielä yksi samasta: —

"Ku-Klux'it hirttivät James Leroy'n Tiistai-yönä, kun ensin olivat leikanneet hänen kielensä poikki ja pistäneet sen hänen taskuunsa. Häntä syytettiin siitä, että hän oli parjannut yhtä valkoista vaimoa. Totuus on, että hän oli itsenäinen musta mies (vaikka melkein yhtä valkoinen, kuin te taikka minä), joka osasi lukea ja kirjoittaa ja oli siis haitaksi vaalipäivinä, koska hän esti kumppaneitansa tulemasta petetyksi".

Vielä yksi: —

"K.K.K.'it liikkuvat tässä kaupungissa viime yönä. Heitä oli noin kaksi-sataa, kaikki valepuvuissa, samoin kuin heidän hevosensakin. He ampuivat kuusi laukausta huoneeseni. Onneksi ei siellä ollut ketään. Me saimme vihiä heidän tulostaan hiukan ennenkuin ehtivät tänne ja minulla oli aikaa saada perheeni maisi-vainiolle eteläpuolelle taloa. Vaimoni ja palveliat veivät lapset pitkin maisi-raitteja metsään. Minä jäin laihoon likelle huonetta, pyssy kädessä, valmiina tappamaan jotakuta, jos he yrittäisivät pistämään taloa tuleen, niinkuin luulin heidän aikovan. Perheeni jäi metsään koko yöksi. He koettivat saada käsiinsä muutamia meidän etevimmistä mustista ystävistämme, mutta nekin olivat paenneet. He menivät Allen Gordon'in taloon ja, kun huomasivat hänen lähteneen pois, löivät ja räökkäsivät hirveästi hänen vaimoansa ja perhettänsä sekä ottivat uutimen-nuorat hänen vuoteestaan, sanoen, että he aikoivat mennä hirttämään John Chavis'ia, joka ampui heitä, kun he viimein kävivät täällä. He lähtivät Chavis'in taloon. Hän oli nähty pujahtavan pois vähäistä ennen, ja toivotaan, että he eivät tavanneet häntä; mutta ei häntä ole sen koommin nähty. Kenties hän on mennyt ijäksi pakoon, mutta hänen tapaansa ei olisi tehdä niin".

Tässä on yksi kirje vanhalta ystävältämme, tohtori Garnet'ilta:

Rakas ystäväni, — Näyttää siltä, kuin olisi vielä pahempi olla "syntyperäinen" täällä ja "käytökseen kasvatettu", jos uskaltaa olla naapuriensa mieltä noudattamatta, kuin olla "carpet-bagger'ina", joksi teitä nimitetään; sillä se paha, josta tuonoin varoitin teitä, on kohdannut minua. Toissa yönä tulivat Ku-Klux'it. Minä en ollut koskaan uskonut, että he hätyyttäisivät minua; mutta en ollut laiminlyönyt ryhtymästä muutamaa yksinkertaisiin ja suoriin varokeinoihin semmoista tapausta varten. Te tiedätte, että taloni on oikea puu-linna. Se rakennettiin ensin veistetyistä hirsistä, tilkittiin tivelysti ja laudoitettiin jälestäpäin sekä paneilattiin sisältäpäin tuumaa paksuilla laahkoilla. Sen jälkeen, kuin K.K.K.'it alkoivat liikkua, olin pannut jykeitä puu-salpoja ovien poikki ja akkunain sisäpuolelle teettänyt vahvat luukut tuumaa paksuista laudoista, joihin oli syrjään laitettu pieniä ampureikiä päällekkäisiä vastaan. Oli kirkas yö. Kuu ei kumottanut, mutta taivas oli tähdessä. Minä olin myöhään saakka ollut ulkona; ja illallista syötyämme me pidimme perherukousta, ennenkuin lähdimme levolle. Me lukitsemme aina kaikki ovet ja portit pimeän tullen. Vaimoni ja tyttäreni Louisa olivat ainoat, jotka olivat kotona minun kanssani. Rukouksen kestäessä vaimoni, joka oli polvillaan lähinnä etu-ovea, tuli minun puoleeni ja, koskien olkapäätäni, sanoi: 'He ovat tulleet!'

Minä tiesin kohta, keitä hän tarkoitti; ja lisättyäni lyhykäisen avunpyynnön päätin rukoukseni. Aivan selvästi kuului nyt askelia vähäisen etupylvästä edestä. Sitten kolkutettiin ovea ja pyydettiin avaamaan. Minä kieltäysin tätä tekemästä, käskin heidän lähteä kartanostani ja sanoin varoittaen, että he jäisivät oman henkensä kaupalla. Minä annoin vaimolleni ja tyttäreni kummallekin revolverin. He ovat molemmat hennokkaita naisia, niinkuin tiedätte; mutta he ovat oppineet pitelemään ampu-aseita juuri tällaisista tapausta varten, eivätkä he nyt hämmästyneet. Tällä haavaa nuot ulkopuolella ahdistivat sekä etu- että taka-ovia. Minä katsoin ulos yhdestä pikku ampureijästäni ja näin heidän seisovan etupylvästä ympärillä. Monta laukausta ammuttiin myöskin ovia ja akkunoita vastaan. Minä ajattelin, että minun ei tullut kauemmin odottaa; ja niin muodoin minä, rukoiltuani itseni ja ulkona olevien vihollisteni puolesta, laskin pyssyni ampureikään, tähtäsin ja vedin liipaisinta. Kuului huuto ja huokaus ja oven luota kiirehtiviä askelia. Kun savu oli haihtunut, luulin näkeväni yhden noista verhotuista ja huppupäisistä haamuista makaavan polun poikki huoneen edessä. Minä en uskaltanut mennä ulos tarjoamaan apuani hänelle taikka tuomaan

häntä sisään, pelätessäni, että toiset olisivat väijyksissä ja hyökkäisivät päälleni. Silmäni eivät ole parhaita; mutta Louisa sanoi eroittavansa, kuinka he hiipivät huoneen edessä olevan aidakkeen ja pensaitten ympäri. Tämän jälkeen päällekkarkaus näytti päättyneen. Minä olin kuitenkin varoillani, arvellen heitä yhtä armottomiksi ja välinpitämättömiksi, kuin villit Indianit sotaretkellä. Katsoen tarkasti edustalle päin, näin pian kahden hengen hiljaa ja varovaisesti tulevan tietä ylöspäin ja vähän ajan perästä saapuvan aitauksen sisäpuolelle. He hiipivät puitten ja pensaitten välitse, niinkuin verenhimoiset ruskonahat, ja minä olin juuri ampua heitä, kun he pysähtyivät sen ruumiin luo, joka makasi polun poikki. He neuvottelivat vähän aikaa, ilmeisesti tutkien ruumista; toinen heistä meni pois ja talutti yhden hevosen portin viereen. He nostivat ylös ruumiin, kantoivat sen välissänsä hevosen luo, asettivat sen suurella vaivalla satulan poikki ja sitoivat sen kiinni hevoseen; sitten he ratsastivat pois ja, kun he kulkivat Johnson'in Lesken mäkeä ylöspäin, saatiimme kuulla, että heitä oli sangen paljon. Me olimme vartiolla aamuun saakka, mutta emme nähneet emmekä kuulleet heistä enää mitään. Niin pian kuin oli oikein valoisa, lähdin ulos ja tutkin polkua. Siellä oli iso lätäkkö verta, jota oli tippunut myöskin pitkin polkua portille saakka ja tätä edemmäksi tielle. Saatuaani esiin hevoseni ja pyssyni otettuani seurasin veristä uraa, kunnes se meni Pienen Rocky joen yli, jonka jälkeen se katosi minulta.

Minulla on kovat luulot sen suhteen, ketkä olivat tässä joukossa. Fork'issa oli tänään erään miehen hautajaiset, *jota joku muuli eilisaamuna oli potkaissut*. Maahanpaniais-toimittaja, joka hautasi hänet, sanoi, että ruumis jo oli valmiiksi hankittu, kun hän saapui huoneeseen, ja että muutamat siellä olevat miehet kaiken mokomin tahtoivat, että se kohta laskettaisiin arkkuun. Kun maahanpaniaistoimittaja veti peitteen ruumiin yli, hän kuitenkin sai tilaisuutta panna kätensä vainajan pään päälle. Hän sanoo, että, jos muuli tappoi tämän miehen, se todella lienee ollut erittäin *korkea-jalkainen* muuli. Se näyttää mahdottomalta, mutta en voi kuitenkaan tehdä muuta, kuin luulla, että tämä mies oli joukon johtaja ja kaatui minun käteni kautta. Vaikka se nyt tuntuu kummalliselta, olemme usein yhtyneet Herran ehtoolisella. Hän oli hyvin harras seurakunnan jäsen ja yhden pyhäkoulun tarkastaja.

Minulla on vielä kummallisempi asia kerrottavana. Te muistatte, että tyttäreni hiukset olivat lauhean ruskeat. Semmoiset ne olivat päällekkarkaus-yönä. Aamulla näkyi niissä harmaita juovia, ja nyt ne ovat melkein yhtä hopeiset, kuin minun. Hän on vaan kahdenkymmenen kolmen vuoden vanha. Oi! kauhea on se rikoksen ja tuskan taakka, josta näitten konnien tulee vastata. Minä kuulen, että he kulkevat joka paikassa ympäri maakuntaa, kenenkään pidättämättä, ruoskien ja rääkäten ihmisiä. Eikö voi tehdä mitään? Onko hallituksemme niin heikko, ettei se voi suojella kansalaisiaan heidän kodissaan?

Teidän

Georg D. Garnet.

Mutta miksi tuoda esiin otteita kirjeistä, jotka osottavat tämän ajan kauheutta? Tässä on asiakirja, joka selvemmin kuin tuhat kirjettä näyttää sen lukuisia kammoja, koska tämä todistus puhuu itsekkään tietämättä ja mitään tarkoittamatta. Se on valtion kuvernöörin kirje, adresseerattu översti Comfort Servosse'lle. Näyttää siltä, kuin jälkimäisen ehkä jossakin virallisessa toimessa olisi ollut määrä käydä P—'n kaupungissa eräässä läheisessä maakunnassa; ja korkein esivaltalainen kirjoitti hänelle näin: —

Rakas Sir, — Minun täytyy pyytää, ettette lähde P—'iin ensi maanantaina. Teidän henkeänne on uhattu aivan julkisella ja rohkealla tavalla. Ystävämme ovat saaneet varoituksia ja he kehoittavat minua luovuttamaan teitä panemasta henkeänne altiksi sinne menemällä. Niinkuin tiedätte, minä en voi tarjota teille mitään suojelusta, vaan katson velvollisuudekseni antaa teille tämän varoituksen ja toivon, ettei se tule liian myöhään.

Teidän todellinen

—
—
—
Kuvernööri.

Hullu ei ollut niitä, joita käy neuvominen. Hän kirjoitti siis vastaukseksi tähän kirjeeseen: —

Kuvernööri — — —

Rakas Sir, — Minä olen saanut sangen monta samanlaista varoitusta, kuin teidän, P—'in matkani johdosta. Minä en ollenkaan epäile, että todella aiotaan panna tämä uhkaus täytäntöön; mutta, koska velvollisuuteni vaatii siellä oloani siihen aikaan, minä lähden ja jätän seuraukset Hänen haltuunsa, joka kohtaloamme johdattaa.

Kiitollisuudella teidän

Comfort Servosse.

Hän meni siis ja palasi jonkun hyvän sattumuksen kautta turvallisesti kotiin omaksi suureksi kummastukseksien.

XXIX LUKU.

Pääkirjan yhteen laskeminen.

Eräänä aamuna talven alussa Squire Hyman tuli Warrington'iin aivan tavattomalla tunnilla. Comfort ja hänen perheensä istuutuivat juuri varhaiselle aamiaisellensa, kun hän ilmoitettiin. Palvelia sanoi, että hän oli kieltäynyt ottamasta osaa heidän ateriansa, vaan asettunut arkihuoneen valkean eteen. Lily, joka oli vanhan miehen erityinen lemmikki, meni heti houkuttelemaan häntä tulemaan eineelle heidän kanssaan. Hän palasi odottamattoman vieraan kanssa, mutta eivät mitkään kehoitukset voineet saattaa häntä yhtymään heidän ateriansa. Hän näytti sangen hämmentyneeltä ja sanoi, kun hän istui kamiinin viereen: —

"Ei, minä kiitän teitä nöyryimmästi. Minä tulin vaan vähän puhelemaan teidän kanssanne ja ehkä saamaan vähän neuvoa naapuriltani, jos översti tahtois olla niin hyvä ja antaa sitä".

"Toivon, että kaikki kotonanne on hyvällä kannalla", arveli Servosse todellisella tuskalla; sillä vanha mies näytti kovasti huolestuneelta.

"Minä pelkään, översti", hän vastasi syvällä huokauksella, "että ne ovat sangen huonolla kannalla — paljon huonommalla ja pahemmalla kannalla, kuin koskaan olisin voinut odottaa".

"Miksi, ei kukaan sairaana, toivon minä?" sanoi översti.

"Ei, ei juuri sairaana", kuului vastaus; "pahempi kuin se. Totuus on, översti, että Ku-Klux'it viime yönä ottivat poikani Jesse'n ja pieksivät hänet miltei kuoliaaksi".

"Hirveätä! Onko se mahdollista!" puhkesi hänen kuunteliansa huulilta. Ateria jätettiin kesken; ja kokoontuen vanhan miehen ympäri he kuuntelivat hänen kertomustansa.

"Jesse, näettekö", hän sanoi, "kävi eilen kaupungissa ja palasi kotiin myöhään illalla. Sitä myöten kuin tiedän, hän oli lähtenyt kaupungista kello yhdeksän tai niillä paikoilla; kello ei ainakaan ollut paljon vailla kaksitoista, kun hän tuli tuon vähäisen metsän kautta (te tunnette paikan hyvin, översti, ja te myöskin, Madam; sillä te olette usein ratsastaneet sitä tietä — juuri rotkossa tällä puolella raution pajaa), kun yht'äkkiä joukko miehiä hyökkäsi esiin metsästä ja pensastosta, kaikki puetut naamariin ja viittaani, ja vähän puheen perästä veivät hänet metsään, sitoivat hänet puuhun ja pieksivät häntä kauheasti hickory-raipoilla. Jesse sanoi, ettei hänellä ollut vähintäkään tilaisuutta vastustaa. He olivat kaikki hänen kimpussaan melkein ennen, kuin hän tiesi mistään. Hän potki vähän ympärillensä ja sai revityksi naamarin yhden miehen kasvoilta. Tämä näytti saattavan heidät vielä hurjemmiksi, vaikkei heidän ollut mitään syytä siihen; sillä hän sanoo, ettei hän voinut eroittaa tätä miestä Adamista, ei edes kun hän näki hänen kasvonsa. Tämä ei kuitenkaan vaikuttanut mitään muutosta. He veivät hänet metsään ja pieksivät häntä, koska, niin he sanoivat, hän oli 'niggereitä rakastava radikaali".

"Poika raukka! Onko hän pahasti vioittunut?" kysyi Comfort levottomasti.

"Minä en tiedä sitä, översti," vastasi Hyman, "eikä sillä ole paljon väliä. Häntä on ruoskittu eikä asia voisi olla pahempi, vaikka hän olisi kuollut. Minä todella", jatkoi vanha mies, surullisesti katsoen valkeaan, "soisin mieluisammin tietäväni, että hän olisi kuollut. Hänen olisi parempi olla kuolleena, kuin näin häväistynä! Kuulitteko joskus, översti, että tämän valtion korkein oikeusto kerta päätti, että pieksäminen oli pahempi kuin hirttäminen?"

"En," sanoi översti, "en ole koskaan mitään semmoista kuullut".

"Niin se kuitenkin päätti," lausui vanha Squire. "Minä en muista, missä jutussa se oli; mutta kyllä sen löydätte virallisista kertomuksistamme, jos huolitte etsiä sitä. Lainsäätäjät olivat rangaistukseksi muutamista rikoksista määränneet hirttämisen asemesta pieksämistä ja peruuttaneet vanhan lain. Seuraus siitä oli, että eräs mies, joka julistettiin syylliseksi jostakin loukkauksesta, jonka hän oli tehnyt

ennen tämän uuden lain vahvistusta, vetosi siitä syystä, että pieksäminen oli kuoleman-rangaistuksen karaisemista, ja oikeusto piti hänen puoltansa. Ja siinä se teki oikein — aivan oikein. Minä soisin paljon pikemmin, että Jesse raukkani olisi kuollut, kuin ajattelen, että hän makaa tuolla ja suree ja huokaa häpeässänsä. Jos sitä olisi julkisesti tehty, se ei olisi ollut niin paha; silloin hän olisi voinut tappaa sen miehen, joka teki sen, taikka itse tullut tapetuksi, yrittäessään gentlemanin tavalla kostaa. Mutta kun tulee piestyksi niinkuin koira, eikä edes tiedä, kuka sen teki; kun ajattelee, että sama mies, joka tulee ystävänä ottamaan osaa suruun, ehkä on yksi siitä joukosta, joka sen teki — oi! siinä on liian paljon, liian paljon!"

"Se on todella liian paha", sanoi Hullu, taitamattomasti yrittäen toista viihdyttämään; "mutta teidän tulee lohduttaa itseänne, Squire, sillä ajatuksella, ettei teidän poikanne koskaan ole tehnyt mitään, josta hän ansaitsisi semmoista kohtelua naapuriensa puolelta".

"Se on pahin paikka koko asiassa, översti," lausui vanhus kiivaasti. "Jesse on hyvä poika, ja on aina ollut hyvä poika. Minä en sano sitä sen tähden, että hän on minun poikani, eikä sen vuoksi, että hän on ainoa, joka on jäänyt minulle, vaan sen vuoksi, että se on totta; ja jokainen tietää, että se on totta. Hän ei ole koskaan ollut hurja eikä huikentelevainen — ei ole heittänyt juomariksi eikä riehaajaksi. Hän oli sodan alkaessa tuskin muuta, kuin lapsi; mutta kun vanhempi poikani Phil, — sama, joka tapettiin Gettysburg'issa — lähti pois, Jesse rupesi niin vakavasti ja säännöllisesti, kuin aika mies, auttamaan minua kasvimaalla. Te tiedätte, että rupean käymään vanhaksi enkä ole enään moneen vuoteen pystynyt liikkumaan ja katsomaan työmiehiä ja pitämään asioita varrellaan, niinkuin niitten pitää olla. No, vaikka Jesse oli vasta poika, hän korjasi kaksi niin hyvää satoa, kuin moneen aikaan olemme kasvimaallamme saaneet. Kun he sitten sodan loppupuolella kutsuivat kokoon Nuoremman varaväen, hän lähti ja yhtyi säännölliseen armeijaan Richmond'in seuduilla ja otti osaa taisteluun tästä tappelusta alkaen. Ja kun sota oli päättynyt ja niggerit olivat vapaat ja kaikki nuot suoritettut, hän ei jäänyt joutilaana aikaa kuluttamaan ja keskustelemaan siitä, vaan ryhtyi suorastaan työhön, pestasi vanhat niggerimme — joista jokainen antaisi henkensä Jesse'n edestä — ja sanoi vaan minulle: 'olkaat te nyt, taatto, aivan huoletta. Istukaat vaan rauhassa ja polttakaat piippuunne ja lähtekää joskus liikkeelle katsomaan, että asiat käyvät oikeata menoansa talossa ja tiluksilla, ja estäkää äitiä Phil'ia suremasta, niin minä hoidan kasvimaan.' Ja kun kerroin hänelle, kuinka vaikeat asiansi olivat, koska olin velkaa muutamista niggereistä, jotka nyt olivat vapaat, ja minulla paitsi sitä oli hyvä joukko hypoteeki-lainoja, ja valtion paperit ja pankin setelit olivat melkein arvottomat, hän ei hämmästynyt eikä horjunut, vaan sanoi ainoastaan: 'olkaat te vaan levollisena, isä. Minä pidän huolta näistä seikoista. Koettakaat te puolestanne reipastuttaa äitiä, niin minä katson muita asioita.'"

"Te tiedätte, översti, kuinka tämä poika on varhain myöhään, vuodesta vuoteen tehnyt työtä, niinkuin hänellä ei olisi ollut mitään muuta tarkoituspäää maailmassa, kuin maksaa vanhan isänsä velat ja tehdä elämä mukavaksi meille. Hän ei koskaan sekaantunut muitten asioihin, vaan pysyi kiinni omissa askareissaan koko ajan — *koko ajan!* ja kun sitten ajattelee, että häntä on pieksetty, vieläpä oman väkemme käden kautta, aivan niinkuin niggeriä! — ja kaikki sentähden, että hän oli radikaali!"

"Mutta otaksukaamme, että hän oli radikaali, översti: eikö hänellä ollut oikeutta olla semmoisena? Te olette radikaali, eikö niin? ja carpet-bagger lisäksi? Onko heillä mitään oikeutta kajota teihin ja ruoskia teitä? Minä luulen, ettette usko sitä; mutta paljon pahempi on rääkätä yhtä omasta väestämme — yhtä, joka taisteli Etelän puolesta eikä sitä vastaan. Ettekö tekin ajattele niin, översti?"

"No, se on luonnollista, ettette huomaa eroitusta; mutta minä huomaan. Otaksukaamme, että hän oli radikaali. Hänellä ei ollut mitään sanottavaa siitä — lähti vaan äänestämään vaalipäivänä ja palasi kotiin jälleen. Saavatko he ruoskia ihmisiä ja saattaa heitä onnettomuuteen sentähden? Minä sanon, översti, että olen vanha mies ja lisäksi rauhainen mies ja esivaltalainen; mutta minä vannon Jumalan kautta, että, jos tietäisin, kuka se oli, joka tämän teon teki, minä antaisin hänen tietää, että vielä pystyn lähettämään luodin perille: Sen minä, Jumal'auta, tekisin!"

"Pyydän anteeksi, Madam", hän jatkoi, muistaessaan Metta'n läsnä-oloa; "mutta teidän täytyy antaa anteeksi isän tunteet. Minua ei usein vietetä tämmöiseen taitamattomuuteen, Madam, — ei usein".

"Mutta, översti," hän jatkoi miettien, "tiedättekö, etten minä usko, että tämä oli enemmän kuin puoli syy, miksi Ku-Klux'it pieksivät Jesse'a?"

"Ettekö?" sanoi översti. "Mitä muuta hän olisi tehnyt, joka olisi herättänyt heidän vihaansa?"

"Hän on ollut teidän ystävänne, översti — aina teidän ystävänne; ja hän ajattelee, ja minä myöskin ajattelen, että mitä hän on saanut kärsiä, sen hän on kärsinyt enemmän teidän kuin itsensä tähden. Te tiedätte, että he ovat uhanneet ja varoittaneet teitä jonkun aikaa, ettekä te ole ollut millännekään siitä. Kun he ratsastivat pois viime yönä, he käskivät Jesse'n sanoa hänen 'kirotulle radikaaliselle Yankee-ystävällensä Servosse'lle, että he seuraavan kerran tulisivat hänen tähtensä.'"

"Jesse on kovasti huolissaan siitä, sillä hän kunnioittaa teitä kaikkia hyvin paljon; ja hän tahtoi, että minä lähtisin suorastaan tänne ilmoittamaan sitä teille, jotta te varoituksen saatuanne olisitte varustettuna sitä vastaan".

"Poika raukka!" lausui översti. "Siinä hän teki hyvin ystävällisesti ja ajattelevaisesti. Se on todella liian paha, että joku saa kärsiä ainoastaan sen tähden, että hän on minun ystäväni".

"No, te tiedätte, kummoinen meidän väkemme on, översti," sanoi vanhus, jossa kokonaisen elämän tottumus oli niin suuri, että hän vielä tahtoi kaunistella sitä kansaa, jonka ajatuksiin hän tähän asti aina oli suostunut ja jonka teot hän alati oli antanut anteeksi, vaikka hän ei ollut voinut niitä kokonaan hyväksyä, — "te tiedätte, kummoinen se on. He eivät kärsi, että kukaan muu sekaantuu heidän laitoksiinsa; ja teidän ajatuksenne ovat *niin* radikaaliset! Minua ei olisi kummastuttanut, jos se olisitte ollut te — suoraan sanoen, översti, se ei olisi kummastuttanut minua — mutta, että he tekivät minun poikani niin, yhden, joka on syntynyt täällä, kuuluu hyvään sukuun (ilman kerskailematta sanottu) eikä koskaan ole ketään häirinnyt — se on liian paha, liian paha!"

"On se todella!" arveli Hullu. "Ja minun täytyy heti lähteä katsomaan häntä. Minä en luule, että voin tehdä hänelle mitään hyvää, mutta minun tulee antaa hänen tietää, kuinka paljon säälin häntä".

"Tämä johdattaa mieleeni toisen seikan", sanoi vanhus. "Minä olen niin hämilläni näistä kaikista, että olin miltei kokonaan unhoittaa sen. Hän otaksui, että te tulisitte tervehtimään häntä niin pian kuin kuulisitte siitä, ja hän käski minun sanoa teille, ettei hän voisi vastaanottaa ketään nyt (niin kauan kun hän on tässä tilassa, näettekö); mutta hän — hän tahtoi, että minä sanoisin teille — sanoisin teille", vanhus toisti ja kyyneleet valuivat hänen kasvoilleensa, "että hän aikoi lähteä Indianaan tänä iltana ja olisi iloinen, jos voisitte antaa hänelle kirjeitä joillekuille ystäville Lännessä. Te ymmärrätte, ettei hän voi jäädä tänne enää (tämän tapauksen jälkeen); ja hän arveli, että olisi sangen hyvä tulla jollakin tapaa esiteltyksi, ettei hän suorastaan joutuisi vennon vieraitten keskelle, näettekö".

"Hän nousee junaan Verdenton'issa, arvaan minä?" sanoi Hullu.

"Niin, minä luulen sen", vastasi vanhus. "Hän ei ole vielä hankkinut mitään matkaa varten, ja hänen käy vaikeaksi ratsastaa sinne tässä tilassa".

"Onko mitään erityistä paikkaa, johon hän tahtois mennä?"

"Ei mitään — kun hän vaan pääsee pois täältä, näettekö: ainoastaan sitä varten hän lähtee".

"Niin," lausui Hullu miettiväisesti; sitten hän hetken perästä jatkoi päättäväisesti: "kuulkaapas, Squire! Sanokaat pojallenne, ettei hän murehdi tätä asiaa, vaan on levollinen, ja minä toimitan sen hänelle. Hän ei saa ajatella mitään lähtöä tänä illaksi, mutta teidän sopii levittää se sanoma, että hän on lähtenyt. Minä tulen noutamaan häntä tänä iltana ja tuon hänet tänne; ja jonkun ajan perästä hän voi lähteä Länteen ja huomata, että hän on siellä ystävien kesellä".

Tämä tuuma pantiin toimeen melkein vastoin sen tahtoa, johon se lähinnä koski; ja "carpet-bagger'in" katon alla tuo rääkätty "syntyperäinen" sai turvaa, ennenkuin hän pakeni sen kansan hurjaa vihaa, joka ei sallinut hänen ajatella toisin, kuin se.

Hänen tähtensä Hullu kirjoitti kirjeen kunnian-arvoisalle Theophilus Jones'ille, kertoen hänelle sen tapauksen, josta tämä luku puhuu, ja nuoren miehen silloisen tilan. Tähän kirjeeseen hän sai seuraavan vastauksen: —

Wedgeworth'issa Kansas'issa.

Rakas Sir, — Teidän hyvin merkillinen kirjeenne on herättänyt kummallisia muistoja. Siitä ei ole kuin kaksitoista vuotta, kuin veljeäni James Stiles'ia ja minua itseä kesken jumalanpalvelusta eräässä Fiat Rock nimisessä paikassa häiritsi joukko roistoja, joita teidän naapurinne Nathanael Hyman'in sanottiin ärsyttäneen päällemme, koska saarnasimme Jumalan sanaa semmoisena, kuin sitä oli ilmoitettu meille, ja julistimme orjuutta synniksi sen valon mukaan, joka oli meille annettu.

Meitä lyötiin kovasti ja palkoja täyteen; mutta me yhä rukoilimme niitten puolesta, jotka pahasti kohtelivat meitä, kehoittaen toisiamme olemaan hyvällä mielellä ja vieläpä kesken heidän pieksämistään rukoillen Vapahtajan ristinpuussa lausutuilla sanoilla: —

"Isä, anna heille anteeksi; sillä he eivät tiedä, mitä tekevät".

Kun hellittivät siteemme, kiitimme siitä, että meidän oli sallittu todistaa totuutta verellämmekin ja menimme riemuiten matkaamme, kuitenkin noilla seuduilla viipymättä, koska huomasimme, että tämä kansa oli kiintynyt epäjumaliinsa ja kokonaan syntiin antaunut. Me sanoimme vainoajillemme apostolin sanoilla: "Herra palkitkoon sinua *tekojesi mukaan*".

Herra on todella kuullut palvelijainsa huudon eikä ole unhottanut heidän lyömiänsä. Pyhä kammo seisautti sydämeni tykytyksen, kun kirjeestänne luin, että sen miehen poika, joka oli syypää pieksämiseemme, on kärsinyt samanlaisen rangaistuksen häijyjen ihmisten käden kautta — kenties juuri samojen kautta, jotka ennen kurittivat meitä. Kaikkina näinä vuosina Herra Sebaot ei ole unhottanut huokaustamme eikä jättänyt pahantekijöitä palkitsematta heidän tekojensa mukaan. Hyvin meidän sopii huudahtaa, kun katsomme taaksepäin näihin ihmeellisiin tapauksiin uhkuviin, välillä oleviin vuosiin: "Mitä kaikkia Jumala on aikaan-saattanut!" Kun sota jatkaantui ja minä näin orjuuden lujien varustuslaitosten luhistuvan, siksi kuin lopullisesti vapauden valo loisti orjallekin, iloitsin Jumalan kummallisesta voimasta, joka inhimillisten intohimojen ja kiihkojen kautta panee kunniansa tarkoitukset täytäntöön. Kuinka se soimasi heikkoja valituksiamme ja puuttuvaa uskoamme! Kuka olisi voinut uskoa, että kaikki se paha, jota orjuus, pilkaten Kaikkein Korkeinta ja hänen käskyjensä, oli koonnut synty-uhriksi — Jumalan rankaiseman ja itkevän kansan veri, kyynelet, huokaukset ja vaikerrukset — niin pian muuttuisi siksi voimaksi, joka juurta jaksain kukistaisi sortajan! Oi! jos tämän uuden vapauden annon suuri, vanha Pyhä Johannes — John Brown[70] — olisi voinut aavistaa tätä häpeällisen kuolemansa hetkenä! Mutta kukaties hän näki sen ja tämä ihana näky poisti kuoleman pistoksen.

Mutta näistä kaikista ei ole kuitenkaan mikään niin nöyryyttänyt ja pelottanut minua, kuin tämä suora ja kauhea kosto, joka on kohdannut yhtä minun vainoajistani. Jumala tietää, etten koskaan ole pitänyt mitään vihan tai koston tunteita heitä vastaan. Minä en ole koskaan unhottanut rukoilemasta heidän, vihollisteni, puolesta, niinkuin Pyhä Raamattu käskää meidän tehdä; mutta en ollut koskaan ajatellut, että näkisin Jumalan käden näin ilmeisesti kurotettuna vääryksiäni kostamaan. Pelkkä ajatus on nöyryyttänyt minua enemmän, kuin voin selittää, ja minä olen sen kautta joutunut kysymään itseltäni, eikö tämä tapaus avaa minulle yhtä velvollisuuden tietä, joka on täydellisimmässä sopusoinnussa pyhän uskontomme käskyjen kanssa. Se nuori mies, joka on kärsinyt isänsä syntien tähden ja josta te puhutte niin suurella kunnioituksella, tahtoo puheenne mukaan paeta siitä, mitä hän katsoo häpeäksensä, vaikka se on pidettävä hänen kunnianansa. Miksei hän saisi tulla tänne, ystäväni — sillä tästä lähin en voi muuta kuin pitää teitä semmoisena — ja minä kiittää hyvää Isäämme auttamalla sen poikaa, joka vainosi minua? Iloisesti, nöyrästi olen tämän velvollisuuden toimittava, sillä tapaa ylistäen ja kiittäen Häntä, joka hallitsee ja johdattaa kaikkia asioita kunniauksensa. Uskollisesti, niinkuin Hän oli uskollinen minulle, tahtoisin täyttää tämän luottamuksen, hellästi ja nöyrästi, ettei tämä nuori mies koskaan saisi tietää, kenenkä käsi ojennettiin tekemään hänelle hyvää. Tehkää hyvin ja miettikää tätä ehdotusta ja, jos se on teidän mielenne mukaan, lähettäkää hän minun luokseni vakuutettuna siitä, etten ole laiminlyövä mitään, joka voi hyödyttää häntä.

Olen totisesti

Teidän palvelianne ja veljenne Herrassa

Theophilus Jones.

Hullu tiesi, että tämän kiihko-uskoisen oli täysi totuus mielessä, ja sitä katsomatta, että hän oli valmis luulemaan jumalallisen teon tapahtuneen hänen tähtensä, hänessä oli jonkunlaista ritarillista ja harrasta rakkautta siihen, mitä hän katsoi velvollisuudeksi ja uskonnoksi, joka mieli-ala saattaisi hänet väsymättömyydellä täyttämään tätä itse päällensä ottamaa tointa. Näin vanhan Squiren rääkätty poika lähti vapaasen Länteen alottamaan elämää uudestaan sen miehen suojeluksen ja hoidon alla, jota hänen isänsä yllytyksestä oli piesty noina hyvinä vanhoina aikoma ennen sotaa.

XXX LUKU.

Kevään umpuja ja auringonpaistetta.

"Setä Jerry, hoi, setä Jerry!"

Oli kevät-aika ja iäkäs patriarkka oli pyrkinyt ulos päivänrintaan huoneensa eteläpuolelle, jossa hän vuodesta vuoteen "ensimmäisestä keväästä asti antaumisen jälkeen", niinkuin hänen oli tapa sanoa, oli viljellyt pikku puutarhaansa. Varsin kuuluisa oli tämä setä Jerry'n puutarha. Koko vähäisessä kylässä ei löytynyt toista sen vertaista. Sillä tarkkuudella talouden hoidossa, jota hänen entinen "johtajan"-asemansa hänen isäntänsä kasvimaalla oli opettanut häntä pitämään, oli hän heti kääntänyt huomionsa sen maatilkun parantamiseen, jonka hän oli ostanut.

Kaikkiansa hänellä ei ollut kuin kolme acre'a; mutta nämät olivat erinomaisella huolella valitut. Maa vietti vähitellen lounaasen päin; multa oli semmoista harmaanlaista ja hiekkaista, joka parhaiten taipuu viljelykseen, ja sen alla oli savinen pohja, joka esti sitä mehua läväisemästä. Tämän maan äärimmäiseen ylinurkkaan oli vanhus rakentanut huoneensa — aivan yksinkertainen rakennus sekin, kun sitä verrattiin hänen naapuriensa huoneisiin. Veistämättömistä puista salvetut seinät ja ruoteinen takantorvi eivät millään lailla olleet niin sievät, kuin ympäröivien huoneitten valkaistut laahkot; mutta ne olivat kaikki maksetut yhtä hyvin, kuin hänen maakaistaleensakin. Ristipaalutus, joka saarsi hänen tilustansa, ei ollut ensinkään komea; mutta se oli "hevos-korkea, sika-taaja ja härkä-vahva"[71] sen laillisen määräyksen mukaan, jonka tämän valtion oikeustot olivat hyväksyneet paalutusten suhteen. Tämän samoin kuin suurimman osan vähäisistä laitoksista yksinkertaisen majan ympäri oli joko hän itse omilla käsillensä aikaan saanut tahi hänen poikansa, jotka hänen johdollansa auttivat häntä semmoisina aikoina, kuin säät estivät heitä päivätyötä läheisillä kasvimailla saamasta.

Kykenemätönnä paljon tavallista kasvimaan työtä tekemään vanhus alusta oli asettunut perheensä raha-vartiaksi ja talouden toimittajaksi. Kaikki heidän rahansa pantiin yhteiseen varastoon, josta ainoastaan niukimmassa määrässä sallittiin menoja kunkin tarpeita varten. Loput käytettiin pienen maatilkun ostamiseen, sen parantamiseen taikka ensiksi muulin ja sitten hevosen ostamiseen, jonka kautta poikien onnistui kolmantena keväänä antaumisen jälkeen omasta takaa korjata sato, maksaen ainoastaan veroa maasta, ja seuraavana vuonna taas lunastaa itselleen neljänkymmenen acre'n sievä pieni kasvimaan neljän penikulman päässä. Koko tämän ajan kuluessa vanhan miehen huolen-pito, ponnistukset ja viisaat neuvot olivat olleet paljon arvokkaammat, kuin hänen työnsä olisi ollut, jos hän olisi ollut aivan hyvissä voimissa. Se oli ollut hänen tuumansa ihan alusta, että hän ja hänen vaimonsa pitäisivät huolta tästä vähäisestä puutarhasta, jota he mielivät viljellä, ettei se ainoastaan antaisi kylläksi kasvaksia perheen tarpeisiin, vaan myöskin tuottaisi viljaa kylläksi sikojen lihottamiseksi, jotka kesän aikana juokisivat vapaana ympäri tilusta, ja niin muodoin hankkisi lihaa perheelle. Tätä he olivat aina tehneet, siksi kuin pojat olivat jättäneet heidät, lähteäkseen uuteen kasvimaan. Muitten asiain joukossa setä Jerry ei ollut laiminlyönyt hedelmä-puita istuttamasta. Hänen naapurinsa sanoivat, että hän oli aivan hurjasti mieltynyt siihen. Hän neuvoi heitä kaikkia tekemään samoin; mutta harvat pitivät väliä sillä. Milloin miltäkin valkoiselta naapuriltansa oli hän hankkinut pano-oksia persikka- ja omena-, päärynä- ja nektariini-, aprikosi- ja kirsikkapuista. Hän oli niiltä työntekiöiltä, joita Warrington'issa käytettiin, oppinut yksinkertaisella tavalla ympäriä ja oksastamaan ja oli jokaiseen käyttämättä jääneeseen nurkkaan vähäisessä paikassansa istuttanut tämmöisiä puita, jotka samalla, kuin ne koristivat, lupasivat voittoa lähimmäisessä tulevaisuudessa; niin että vanha maja siihen aikaan, johon kirjoitamme, puoleksi oli kevään vienon vihannan peitteessä. Puut olivat täynnänsä lumivalkoisia kukkia; linnut visertelivät oksilla; mehiläiset surisivat joka paikassa, sillä välin kuin kiinalainen kuusama, joka kiipesi sen yksinkertaisen säle-aidakkeen yli, joka meni ovelta melkein porttiin saakka, oli verhottu vaha-valkoisilla kukilla ja levitti runsaasti ympärillensä omituista väkevää hajuansa.

Jonkunlaisella unteloisella, innottomalla tavalla vanha mies paraikaa työskenteli puutarhassaan enemmän siitä syystä, että oli kevät-aika ja vanha tottumus pakoitti häntä kaivamaan ja istuttamaan, kuin siitä syystä, että hän, niinkuin näytti, olisi pitänyt väliä työllään.

"Setä Jerry, hoi, setä Jerry!" kirkas tyttömäinen ääni soi uudestaan. Vanha mies kohosi nopeasti pystyyn ja, nostaen toista kättä sillä varjostaakseen silmiänsä, kääntyi porttia kohden ja, kurkistellen kukkapeitteisten puitten lävitse, huudahti kiireesti: —

"No, onpa tuossa miss Lily, överstin pikku tyttö! Yhtä suloinen ja tuore, kuin ne kevään kukat, jotka hän on poiminut matkallansa tänne! Kyllä, miss Lily, minä kuulen. Minä olen silmänräpäyksessä siellä, herttalapseni. Setä Jerry ei ole niin vikkelä, kuin hänen oli tapa olla, vaikka semmoiset koreat kasvat voisivat elvyttää paljon vanhempiakin jalkoja, kuin minun. Kuinka voitte, herttalapseni?" hän kysyi porttia avatessaan. "Ja kuinka isänne, översti, voi tänä aamuna? No katsokaat, eikö hän ole heittänyt ponya ja ottanut äitinsä lempi-tammaa Jaaa! Vanha Jerry sanoi äidillenne vähä aika takaperin, kun hän viimeistä edellisellä kerralla kävi Warrington'issa ja te ratsastitte tuolla pikku muulilla isänne kanssa kaninajoon — minä sanoin missis'ille, että hänen olisi parempi antaa tuo pony setä Jerry'lle, koska ei nuori missis milloinkaan enää lähde ratsastamaan sillä. Ratsastakaat oikein sisään, herttalapsi, koska tiedän, että aiotte tarkasti katsoa setä Jerry'n puutarhaa, ennenkuin lähдете. Paitsi sitä tamma kaipaa pisaraa vettä Jerry'n lähteestä, jossa, niinkuin tiedätte, on parasta vettä monen penikulman päässä tästä, ja hiukan tilaisuutta haukata tätä ylen korkeata apilaa, joka kohoo ylös joka paikassa täällä, koettaen kaataa vanhaa Jerry'a kumoon joka kerta, kuin hän tulee ulos huoneesta. Ja totta tosiaan, miss Lily, te tarvitsette itse vähän lepoa ja siemauksen vettä. Ihme ja kumma, kun jo näytätte niin punakalta ja ladynkaltaiselta, kuin aina olisitte ollut nuori lady! Ratsastakaat sisään, herttalapsi, ja antakaa minun tuoda tuoli, että saatte astua alas sen päälle".

Hän avasi portin ja lähti ontumaan huonetta kohden.

"Oh, älkää huoliko tuoda mitään tuolia, setä Jerry: minä en tarvitse sitä". Hän pujahti puhuessaan

satulasta; mutta vanhus astui yhä eteenpäin keskeyttämisestä vaaria pitämättä ja palasi pian pitkin polkua puitten lehvästen alla, tuoden rottinkituolia (jota hän myöskin käytti tukena) oikealla kädellään.

"No, mutta katsokaat!" hän sanoi teeskennellyllä pettymyksellä, "hän on jo liian ylpeä antaaksensa vanhan Jerry'n palvella itseään hiukan, vaikkei siitä ole kuin juuri pari kolme päivää, niin puhuakseni, kuin toussutin häntä polvellani ja juttelin hänelle vanhoista orjuuden ajoista, joista, kiitos Jumalan, hän ei itse koskaan ollut nähnyt mitään".

"Istukaat nyt, herttalapseni, tänne kuusaman alle ja minä riisun satulan ja suitset tammalta ja annan hänen haukata puitten alla, niinkauan kuin viivytte täällä".

"Mutta minä en voi viipyä täällä, setä Jerry", sanoi Lily. "Äitini lähetti minut tänne asialle".

"Hyvänen aika, lapseni! ette suinkaan luule, että hän tahtoo, että täyttä laukkaa ratsastatte suoraan takaisin tänä kuumana aamuna? Paitsi sitä olette jo käynyt kaupungissa ja teidän tarvitsee myöskin levätä. Te näytätte niin varistuneelta ja punehtuneelta, kuin olisitte ajaneet täyttä nelistä koko matkan. Ja mitä tammaan tulee — katsokaat, miten kuuma se on!" hän sanoi, kun hän nosti pois satulan, "Antakaa vaan äitinne nähdä teidät noin hiessänne ja minä pelkään, että saatte vielä kotvan aikaa ratsastaa ponylla; kuinka, miss Lily?"

"Jaca parka!" lausui Lily, astuen tamman luo ja taputtaen sen kaulaa. "Minä en tietänyt, että se oli niin kuuma. Se oli niin hauskaa," hän sanoi puollustavaisesti Jerry'lle, "etten voinut olla kovasti ratsastamatta. Minä en kuitenkaan ole käynyt kaupungissa, vaan olen ainoastaan kulkenut pari kolme penikulmaa 'kello kolmen tietä' alaspäin".

"Tosiaan!" arveli vanhus. "Te olette juuri niinkuin Jaca itse: te olette liian kuumaverinen ja ylhäisesti kasvatettu kulkemaan verkalleen, kun avoin tie on edessänne. No, ei mitään vahinkoa ole tapahtunut, herttalapseni, mutta teidän täytyy oppia, ettei täysiverinen hevonen siedä sitä yllytystä, jota paitsi joku sekarotu-pony ei koskaan ajattelisi mitään liikkujista. Siinä on eroitus eläinten luonnossa. Sama on muulin laita: se ei koskaan lähde paikastansa, jollette ensiksi piekse sitä puolikuolluksiin hickory'lla. Semmoinen on sen luonto. Muuli tarvitsee hickory'a samalla tavalla kuin hevonen tarvitsee kauraa; ja tuommoinen sekarotuinen, jolla tähän asti olette ratsastanut, herttalapseni, ei ole paljon erilainen, vaan juuri molempien välillä — vähän liian paljon muuli hevoseksi ja vähän liian paljon hevonen muuliksi. Mutta tämä teidän Jaca'nne ei ole mitään semmoista elukanlaatua. Se rakastaa juuri yhtä paljon juoksemista, kuin hirvi, ja jos vaan antaisitte sille tilaisuutta, se juoksisi siksi kuin se kaatuisi. Teidän täytyy ottaa vaaria semmoisesta hevosesta; ja jos pidätte huolta siitä, ei se tee mitään eroitusta, kuinka paljon vaaditte siltä. Jos olisitte nyt vaan seisauttanut sitä pari kolme kertaa ratsastuksessanne tänä aamuna, ei matka olisi kiihdyttänyt ja hiestyttänyt sitä missäkään sanottavassa määrässä".

"Mutta kaikki on hyvin, herttalapseni. Ei vähintäkään vahinkoa ole tapahtunut. Kun tamma on syönyt hiukan ruohoa ja te olette vähäisen levännyt, setä Jerry pyyhkii ja sukii sitä pikkuisen ja antaa sille suuntäyden vettä ja se tulee yhtä komeaksi, kuin koskaan, ja paljon komeammaksi ratsastaa kuin milloin se tuli ulos tallista tänä aamuna, niinkuin varmaan huomaatte, ennenkuin pääsette kotiin, miss Lily".

"Mutta, herranen aika!" huudahti vanhus, "tässä olen puhumassa, ja te seisotte tuolla päivänpaisteessa. Istukaat lehvästen alle, herttalapseni, sillä aikaa kuin noudan teille vähän vettä".

"Oh, minä seison täällä ja vartioitsen Jaca'a," katsoen tammaa, joka ahkerasti puri suuria suuntäyksiä uhkeata, tuoresta apilaa, oikein maiskuttaen ja puhkuen mielihyvystä.

"Vartioitsette sitä, lapseni?" sanoi vanhus hymyillen. "Ette suinkaan luule, että milläkään houkuttelemisella maailmassa saisitte sitä jättämään tätä apilistoa, vai kuinka?"

"No siinä tapauksessa," arveli Lily, "tulen teidän kanssanne lähteelle. Minun täytyy saada nähdä puutarhanne, näettekö. Asia on semmoinen, että äiti lähetti minut tuomaan teille vähän potaatintaimia; mutta minä olen kovasti hidastellut; metsä oli niin hupainen. Minun olisi pitänyt olla täällä jo tunti takaperin, että olisitte voinut istuttaa ne maahan, ennenkuin aurinko kävi niin kuumaksi".

"No, katsokaat nyt! eikö tuo ollut hyvin ystävällisesti tehty missis'ilta. Aina hän muistaa vanhaa Jerry'a ja lähettää hänelle jotakin. Hän tietää, että semmoiset asiat tekevät vanhan miehen kovasti hyvää nyt, kun hän on aivan yksinään — aivan yksinään. Siunatkoon hänen sydäntänsä! Ja minä luulen, että tämä on juuri se syy, jonka vuoksi hän lähetti teidät tuomaan ne tänne".

"Ja sanani kautta, ne ovat kauniita taimia, ovat tosiaan," hän jatkoi, tutkiessaan sitä bataati-taimien[72] kimppua, joka Lily'lla oli tuossa korissa, jota hän kantoi. "Minä pelkään todella, että missis ryöstää itseänsä vanhaa Jerry'a varustaaksensa".

"Oh, ei!" lausui Lily. "Äiti käski minun sanoa teille, että meillä oli yltäkyllin tällaisia tänä vuonna, vieläpä enemmän, kuin tavallisesti".

"Niin; ja minä arvaan, että hän tiesi, ettei Jerry ollut saanut semmoisia mitään. Juuri siihen aikaan, herttalapseni, kuin olisi pitänyt kylvää ne, tuo — tuo hyvä eukkoni —"

Vanha mies pysähtyi, hänen äänensä tukehtui liikutuksesta, kun hän painoi päätänsä toista sauvaansa vastaan ja itki. Se oli kummallinen näky — vaalea-tukkainen nuori tyttö iloissa ratsas-puvussa, juuri joutuen vaimouden ikään, ja hänen edessään tuo harmaa pää nojaantuneena toiseen noista mustista käsistä, samalla kuin toinen vavisten piti toista tukevaa sauvaa ja kumartunut ruumis värisi surusta, jota ei käynyt kukistaminen. Mehiläiset, päivänpaiste, kukkivat puut, uhkea apilisto ja musta tamma, joka söi kiihkeästi ja mieluisasti heidän vieressään, kaikki yhtyivät synnyttämään harvinaista kuvaa.

Tyttö, jolle ei edes tuon kaikkein suloisimman ilmanalan ja ihmeellisen luonnon vaikutus vielä ollut opettanut lohduttajan roolia, seisoi hetken huolestuneena ja hämmästyneenä ilman mitään sanomatta. Sitten hän sukupuolensa hienolla vaistolla laski kätensä sen ruskean, laiha käden päälle, joka nojautui häntä lähinnä olevaan sauvaan, ja ryhtyen siihen lohduttajan virkaan, jota hänen äitinsä oli lähettänyt häntä toimittamaan, sanoi vavisten: —

"Oi, setä Jerry, minä olen varma" — Hän ei voinut sanoa sen enempää; mutta vanhus tunsi hänen lauhean kätensä lepäävän omalla kädellensä ja hänen kyyneleensä vuotavan molempien päälle.

Vähitellen vanhuksen huokaukset lakkasivat ja viimein, siirtäen päätänsä kätensä luota, mutta ylös katsomatta, hän sanoi lempeästi ja kunnioittavaisesti:

"Tulkaat, missis," ja astui edellä puutarhaa ja lähettä kohden. Nämät sanat ja tämä ääni säpsäyttivät Lily'ä. Hän ei voinut selittää syytä, miksi: kuitenkin ne olivat aivan toisenlaiset kuin ne, joilla vanhus, joilla kaikki, ennen olivat häntä puhutelleet. Se oli ensimmäinen tervehdys puhkeavalle vaimoudelle, jonka työn armon-toimi oli ilmoittanut iäkkäälle miehelle.

He menivät lähteelle. Vileä siemaus kaikkein puhtaimmasta kurpitsi-maljasta oli hyvin mieluisa. Bataatin taimet asetettiin huolellisesti ämpäriin, virvoitettiin kylmällä vedellä ja pantiin varjoon ja sitten monella anteeksi pyynnöllä sievä puutarha näytettiin.

"Tässä ei ole paljon tänä vuonna, sillä hän, joka aina teki pää-työn tässä, ei ole täällä enää," lausui vanhus hellästi. "Minä puuhaan vähän iltaisin ja aamuisin, tiedättehän; ei niin, että pitäisin sillä paljon väliä — ei näytä siltä, kuin ajattelisin asioita, niinkuin minun ennen oli tapa ajatella — mutta minusta tuntuu, kuin hänen pitäisi olla iloinen, kun hän katsoo alas sieltä, jossa hän on, ja näkee minun pitävän huolta siitä, jota hän aina ajatteli niin paljon. Minä teen työtä oikein lujasti, kukatiesi yhtä paljon kuin koskaan ennen; mutta sitten minä en huoli siitä sen enempää. Minä en laske mitään tuumia enkä suunnittele enää. Näyttää siltä, kuin olisin aivan yksinään, herttalapseni, eikä minulla olisi enää mitään muuta tehtävää, kuin vaan odottaa siksi kuin Herra korjaa pois romun omalla tavallansa — omalla tavallansa".

Kun olivat käyneet ympäri puutarhan ja Lily'n kori oli täytetty milloin milläkin, jota vanhus luuli "missis'in kaikkein enimmänsä haluavan", he palasivat huoneen luo; ja kun Lily seisoi ja katseli hyvin hoidettua pikku tilusta, joka tuoreskukkasista puista oli käynyt viheriäiseksi ja valkoiseksi lehdoksi, hän huudahti:

"No, setä Jerry, kuinka ihana paikka teillä on!"

Vanhus kääntyi tuolla omituisella nelijalkaisella tavalla, johon molempien sauvojen alituinen käyttäminen pakotti häntä, ja nostaen toista kättänsä, sauva siinä koukusta riippuen, varjostaaksensa silmiänsä lämpimältä päivän valolta, joka altiisti virtasi hänen lumivalkoisen päänsä päälle, hän hetken ääneti katseli maatansa ja sanoi sitten huoaten:

"Niin, missis, se on sangen kaunis koti vanhalle mustalle miehelle, se on totta; mutta jollakin tapaa se ei näytä enää tuottavan minulle mitään iloa. Minun oli noina vanhoina orjuuden aikoina tapa ajatella, että jos vaan voisin hankkia itselleni tämänkaltaisen kodin, minä olisin kaikkein onnellisin ihminen maan päällä. Monta kertaa," hän jatkoi, kääntyen vierastansa kohden, "kun olin vaan nuori mies ja vapauden siunattu päivä ei näyttänyt olevan likempänä, kuin se oli alussakaan, minun oli tapa ajatella ja uneksia tällaisista aikoja. Minä aina luulin, että se tavalla tai toisella tulisi minun eläessäni, ja silloin arvelin, ettei löytyisi mitään enää, jota olisin toivonut. Te ette voi oikein arvata, miss Lily, kuinka paljon minä olen ajatellut tätä vähäistä paikkaa. Tuntui välisti siltä, kuin olisin ajatellut enemmän sitä, kuin taivasta itseä. Betty, tyttö raukka, sanoi usein minulle, että välisti tein niin; ja tämä on kukatiesi juuri se syy, jonka vuoksi hän lähti edellä — vetääksensä vanhaa Jerry parkaa pois siitä, mihin hän oli kiinnittänyt sydämensä täällä alhaalla. Minä en ajattele sitä niin paljon enää; vaikka minun tekee sangen hyvää ajatella, että, kun olen mennyt, sanovat: 'tuo oli setä Jerry'n paikka'; ja kukatiesi lisäksi

poikieni lapset poimivat omenoita ja persikoita täällä ja muistavat vanhaa isän-isää, joka istutti puut".

"Minä en ole enää huolissani, miss Lily. Minulla oli ennen aina paljon huolia Herran asioista — noina vanhoina orjuuden aikoina ja sitten jälestäpäin sodan kestäessä ja sitten kun me mustat ihmiset olimme keskivaiheella, ei aivan orjia eikä kokonaan vapaita. Sitten, kun Ku-Klucker'it tulivat, se huolestutti minua kovasti. Mutta nyt näyttää siltä, kuin näkisin, että Herra kyllä hoitaa omia asioitansa eikä kaipaa setä Jerry'n apua, kun hän vaan tekee mikä on hänen edessään. Ja tämä se on, jota nyt koetan opettaa kansalleni. Löytyy yksi paikka raamatussa, josta en voi luovuttaa ajatuksiani; ja se on se, jossa Herra sanoi vanhalle sotijalle Josualle: 'Ole sinä luja ja hyvin urhoollinen'. Siinä seisoo enemmän siitä kuin minä nyt muistan; mutta se koskee kaikki samaa ajatusta. Minä kuulin överstin lukevan sitä ja puhuvan siitä myöskin. Jumala siunatkoon häntä! näyttää aivan siltä, kuin hän voisi panna kansamme ajatukset sanoihin paremmin, kuin kukaan muu. Minusta näyttää siltä kuin me mustat ihmiset olisimme nyt juuri tuossa tilassa. Herra on johdattanut meitä päivällä ja yöllä juuri yhtä hellästi ja huolellisesti, kuin olisimme olleet karitsoita; ja nyt hän sanoo, että meidän tulee olla urhoollisia, jos tahdomme, että Hän vielä pitää meidän puoltamme. Minun ymmärtääkseni tämä tarkoittaa, että meidän täytyy vaatia oikeuksiamme ja puollustaa niitä niinkuin miehet ja vastaan-ottaa mitä tulee, kuten pojat leikeissänsä, juuri niinkuin se vaan kuuluisi leikkiin, jos se koskeekin kipeästi. Tätä minä sanon kansalleni ja minä aion pitää kiinni siitä myöskin. Minä en pysty taistelemaan eikä suorittamaan semmoisia miehuuden töitä, joita Herra vaatii meiltä; mutta minä toivon, että, jos se on hänen tahtonsa, minä voin nousta kansani kanssa ja nurisematta kestää niitä vastuksia, joita Hän lähettää. Jollakin tapaa minusta tuntuu, nuori missis, kuin laupiaalla isällä vielä olisi jotakin tehtävää vanhalle Jerry'lle; mutta se ei ole tuon maanpalstan suhteen, miss Lily, se ei ole tuon suhteen," hän lisäsi heiluttaen vasenta kättänsä sauvoineen taaksepäin pikku tilustansa kohden. "Tuo on mennyt pois ajatuksistani: sydämeni ei ole enää kiintynyt siihen, herttalapseni, ei ensinkään. Tätä kansa raukkaa ylt'ympärilläni, jolla on vapauden kallis juveli kädessään, mutta joka ei tiedä, mitä tehdä sen kanssa, — heitä minä olen ajatellut ja heidän puolestansa rukoillut. Ei löydy mitään muuta vanhalle Jerry'lle eikä hän tahdo mitään muuta. Herra on antanut hänelle kaikki, mitä hän ikinä pyysi, vieläpä paljon enemmänkin. Hän ei pyydä mitään enään itseänsä varten; mutta kukaties Herra löytää jonkun keinon, jolla hän saattaa tämmöisen koukistuneen sauvan, kuin vanha Jerry, tekemään jotakin hyvää näille hänen heimolaisillensa ja kanssapalvelijoillensa".

"Oi, setä Jerry," lausui Lily ja kyyneleet juoksisivat hänen poskillensa, "te ette saa olla niin murheellinen ja alakuloinen. Minä tiedän varmaan, että olette vielä kauan aikaa onnellinen hupaisessa kodissanne. Teidän ei tule olla niin suruissanne".

"No, herttalapseni, älkää itkekö," sanoi vanha mies viihdyttäväisesti. "Setä Jerry ei ole suruissansa, hiukan yksinäinen vaan silloin tällöin. Hän on paljon onnellisempi, kuin useimmat ihmiset. Hän iloitsee siitä, mitä hänellä on ollut ja mitä Herra antaa hänelle, ja hän tahtoo turvata Häneen sen suhteen, mikä on tulossa, toivoen vaan, että Hän löytää vanhalle Jerry'lle jotakin tehtävää, joka ennemmin tai myöhemmin saattaa hänet hyödylliseksi kansallensa".

"Siunatkoon sieluani!" huudahti vanhus äkkiä keskeyttäen ja ontuen pois, "eikö tuo tamma jo ole syönyt tarpeeksensa ja lähtee nyt mehiläispatsaitten luo. — Tännepäin, Jaca, hoi!"

Mehiläisetkö ne olivat vai setä Jerry'n tukea ääni, joka seisautti sen, olisi vaikea ratkaista. Varma on, että se äkki-arvaamatta kääntyi, heitti vihaisesti ulos jalkansa vanhaa miestä kohden ja pää alaspäin painettuna ja luimussa korvin laukkasi pois hyvin siivotun ja äsken kylvetyn puutarhan poikki.

"No katsoppas tuota!" sanoi vanha mies ilman vähintäkään suuttumuksen merkkiä äänessään, kun hän kääntyi ja ontui tamman jälkeen: "kuka olisi uskonut, että se niin pian olisi saanut kyllänsä tuosta apilasta!"

Hän lähti juuri, vaikka nähtävästi turhaan, ottamaan kiinni tuhoa tekevää hevosta, kun Lily laski kätensä hänen käsivarrellensa ja hauskasti nauraen sanoi:

"Heittäkää, setä! Te ette koskaan maailmassa saisi sitä kiinni. Istukaat vaan alas ja katsokaat, kuinka minä kutsun sitä".

"Kyllä on helppo puhua kauniisti siitä, miss Lily," lausui vanhus, kun hän huohottaen vaipui siihen tuoliin, jonka hän oli tuonut ulos Lily'n tultua; "mutta minä pelkään, että saatte kutsua kauan aikaa, ennenkuin tamma vastaa teille".

"Älkää huoliko", arveli Lily, astuessaan hiukan matkaa eteenpäin, josta hän hyvin nähtiin; ja pitäen ylhäällä kättänsä, josta hiha soljui takaperin, näyttäen pyöreätä valkoista käsivartta, hän kutsui:

"Jaca! Jaca! tamma korea,
Jaca! Jaca! humma sorea,

Jaca! Jaca! riennä, juokse,
Jaca! Jaca! ystäväs luokse.
Jaca! lakkaa leikkimästä,
Kaspa, mitä saat nyt tästä!"

Hän toisti nämät värssyt lempeällä, laulavalla äänellä, yhä pitäen kättänsä ylöspäin ja tuskin katsoen eläintä kohden, joka oli tiluksen äärimmäisessä nurkassa, pää pistettynä paalutuksen yli. Tuota pikaa tamma katsoi ympärillensä, mutta pani päänsä sitten takaisin entiseen asemaan, ikäänkuin se olisi päättänyt olla kokonaan kutsumuksesta huolimatta. Lily jatkoi, laulaen värssyänsä. Pian tamma kääntyi ja alkoi lopulta levollisesti liikkua emäntäänsä kohden pitkin puutarhan polkua ja, tullen aivan Lily'n luo, antoi otsatukkansa hänen käteensä ja pureskeli suurella mielihyvällä sitä vähäpätöistä, mitä se sai, vaikkei se ollut mitään muuta, kuin artisokkaa, jonka Lily oli ottanut koristansa, johon vanhus oli pannut muutamia, sanoen, että niistä "tuli kauhean hyviä kevät-pickles'iä, jotka pysyivät vereksinä ja ytimikkäinä, kun viheriäinen tavara oli vähässä".

"No, no", lausui vanha mies, "tuo voittaa kaikki, mitä elin-aikanani näin hevoskutsumisen puolesta!"

"Oh", nauroi Lily, "tuo ei ollut mitään! Jaca on aina ollut äidin suosikki ja Warrington'issa se sai juoksennella mieltä myöten nurmikolla kartanon etupuolella. Aina, kun tahdoimme kutsua sitä luoksemme, lauloimme vaan tuon ja, kun se tuli, annoimme sille joka kerta jonkun makupalan. Isä kutsuu sitä viheltämällä ja minun oli välisti tapa tehdä samoin; mutta äiti sanoo, että käyn liian isoksi tehdäkseeni sitä nyt enää".

"Tietysti, tietysti", arveli vanhus vakavasti. "Laulu on sentään sievempi kuin vihellys".

Vanhus pyyhki nyt huolellisesti ja satuloitsi tamman. Lily nousi sen selkään tuoliilta; portti avattiin; iloinen "hyvää huomenta, setä Jerry" kuului; ja vastaukseksi kunnioittavainen: —

"Hyvästi, miss Lily. Sanokaat terveisiä missis'ille ja nöyrimmät kunnioitukseni överstille; Jumala siunatkoon heitä molempia. Setä Jerry on suuresti kiitollinen siitä, etteivät vielä ole unhottaneet häntä".

Vanha mies seisoi katsellen sievää tammaa ja kaunista, tyttömäistä ratsastajaa, kun he lensivät pois Warrington'ia päin. Lily'n toimi oli onnistunut ja leskeksi jääneen vanhuksen yksinäinen sydän oli hetkeksi taivutettu pois surustaan. Kun tyttö oli kadonnut näkyvistä, hän sanoi, portilta lähtiessään, itseksensä: —

"Miss Lily on tosiaan vilkas ja yhtä suloinen kuin äsken poimittu lilja. Tytöksi hän hallitsee myöskin hevosta hyvin taitavasti".

XXXI LUKU.

Kolmasti kerrottu kertomus.

I.

Sanomalehdet kertoivat sen ensiksi.

The Dunboro Herald Toukokuun 17 päivästä 18.. sanoi: —

"Rockford'in maakunnan hyvä kansa kokoontui tänään oikeuston-kartanossa esittelemään kandidaateja maakunnan virkoihin ja keskustelemaan valtiollisesta asemasta. Siitä asti, kuin sotaisen anastuksen kautta itsehallituksen oikeus otettiin pois kansalta ja kansa asetettiin halpojen radikaalisten niggerien ja kunniaattomien scalawag'ien ja carpet-bagger'ien alle, jotka yhtyvät edellisiin ja johdattavat heitä, ei Rockford'in kunniallisella kansalla ole ollut mitään ääntä hallituksessa. Se on nyt päättänyt, että se aika on tullut, jolloin se tekee uuden ponnistuksen saadaksensa omat asiansa haltuunsa. Se kokoontui tänään yhtenä miehenä ja kuunteli niitä hehkuvia sanoja, jotka lähtivät semmoisten sydäntä sytyttävien puhujien suusta, kuin kenraali De Bang, kunnian-arvoisa John Snortout ja översti Whiteheat, siksi kuin yleisestä innostuksesta selvästi näkyi, että Rockford'in valkoinen kansa aikoo jälleen ruveta omia asioitansa hoitamaan. Juuri ennenkuin tiedon-antajamme lähti pois, levisi huhu jostakin vastuksesta tai pulasta, johon John Walters, tuo tunnettu Rockford'in radikaali, olisi joutunut. Me emme saaneet tarkempia tietoja siitä emmekä pidä sillä väliä. Pahin seikka, joka voisi tapahtua hänelle, olisi paras seikka maakunnan rauhalle".

The Moccason Gap Rattler (joka ilmestyi seuraavana aamuna) sanoi: —

"Me olemme kuulleet, että Rockford'in oikeuston-kartanossa eilen pidetyn kokouksen jälkeen musta kansa oli ollut kovasti kiihtynyt suuren johtajansa, tuon kunniantoman Walters'in, katoamisesta. Näyttää siltä, kuin hän olisi ollut kylläksi hävytön tulemaan kokoukseen ja istumaan koko ajan puheita ylös kirjoittamassa. Hänen läsnä-olonsa herätti suurta huomiota; sillä, vaikka oli julkinen kokous, ei kukaan olisi uskonut, että hän olisi juljennut näyttää itseänsä kunniallisten valkoisten ihmisten seurassa siitä asti, kuin hän yhtyi niggereihin valkoisia häväistäkseen, sortaakseen ja alentaakseen. Kerrotaan, että puhujat, erittäinkin kunnian-arvoisa John Snortout, tähtäsi häntä lauseilla, joita hän hyvin ansaitsi. Levisi semmoinen huhu kokouksessa, että hän kirjoitti ylös puheet sitä varten, että sotaväkeä lähetettäisiin Rockford'iin. Sanotaan myöskin, että häneltä kysyttiin, mitä tarkoitusta varten hän teki muistoonpanoja; johon hän hävyttömästi vastasi, että hän itse tiesi tarkoituksen, jossa oli aivan kylläksi. Kokouksen loputtua häntä ei enää löydetty; ja suuri huuto nousi niggerien joukossa hänen katoamisensa johdosta. Ruvettiin heti häntä etsimään; ja kaikki kaupungin niggerit ja satamääriä lisäksi läheisestä maakunnasta tulvasi paikalle, ympäröiden oikeuston-kartanoa ja ääneen vaatien avaimia. He olivat kovasti yltyneet eivätkä epäilleet väittäessään, että gentlemanit olivat murhanneet hänet kokouksessa. Tätä jumalatonta syytöstä noin neljää tai viittä sataa Rockford'in parasta miestä vastaan kesti tämä lakia noudattava kansa esikuvaksi kelpaavalla pitkämielisyydellä. Kokous hajosi rauhallisesti ja niggerit jatkoivat etsimistään. Walters'in luullaan sillä aikaa itse pistäyneen piiloon, siten uskottaaksensa ihmisiä, että hän oli murhattu, ja sillä tapaa saadaksensa sotaväkeä lähetetyksi tähän maakuntaan tulevaan vaaliin vaikuttamaan. Ei mitään jälkeä hänestä ole löydetty, kun viimeiset tiedot saatiin".

The Ringfield Swashbuckler (kaksi päivää jälestä päin) sanoi: —

"Rockford'in niggerit ovat suruissansa, mutta hyvän vanhan maakunnan valkoinen kansa nukkuu levollisemmin. Näyttää siltä, kuin sen suuren kokouksen loputtua, jonka tuon maakunnan hyvä kansa piti oikeuston-kartanossa 17 päivänä tätä kuuta, Walters, niggeri-radikaalien kunniaton scalawag-johtaja, joka sotaisesta anastuksesta asti on hallinnut maakuntaa, ei enää olisi ollut saatavissa. Luullaan hänen olleen läsnä kokouksessa urkkijana; mutta useat kaikkein arvokkaimmat kansalaiset vakuuttavat, että hän lähti kokouksesta melkoisen aikaa ennen sen päätyttyä. Heti, kuin häntä kaivattiin, niggerit kävivät kovin levottomiksi; ja kun aamupuolella hänen ruumiinsa löydettiin jossakin virkahuoneessa kartanon alikerroksessa, pelättiin yhteen aikaan kovasti, että vimmastuneet niggerit polttaisivat kaupungin. Hänen kuolintapansa on tuntematon. Yleisesti arvellaan, että jotkut johtavat neekerit, jotka viime aikoina olivat kyllästyneet hänen diktaatorin-virkaansa, asettivat väijyksiä hänelle, kun hän tuli kokouksesta, tappoivat hänet, panivat hänen ruumiinsa tähän huoneeseen ja nostivat sitten suurta menoa hänen katoamisestaan, toivoen sen kautta kerrallaan pääsevänsä vaivalloisesta johtajastaan ja saavansa uskotuksi, että hänen vastustajansa valtiollisista syistä olivat hänet murhanneet. Tietysti tällainen väitös heidän puoleltaan on liian naurettava, että kukaan hetkeäkään pitäisi sitä minään. Me kuulemme, että tutkinto tapahtui asian johdosta, mutta ettei mitään saatu ilmi, joka olisi valaissut salaisuutta".

The Verdenton Gazette seuraavassa numerossaan lausui: —

"Tuon kunniantoman radikaalin, Rockford'in maakunnan Walters'in kuolema kiihdyttää kovasti mieliä. Radikaalit ovat uskovinansa, että demokraatit, jotka sinä iltana kandidaatein esittelemistä varten pitivät kokousta oikeuston-kartanossa, tappoivat hänet. Paljon todenmukaisempi on kuitenkin, jopa monet seikat, jotka jälestäpäin ovat tulleet ilmi, tekevät sen melkein varmaksi, että muutamat hänen radikaaliset kumppaninsa aikaan saattivat hänen kuolemansa. Ne carpet-baggerit ja scalawag'it, jotka johtavat tätä puoluetta, tietävät hyvin sen kohtalon, joka odottaa heitä vaalipäivänä, jolleivät voi tehdä jotakin, joka syyttää neekerin-sydäntä ja tuottaa sotaväkeä maakuntaan. Yleisesti luullaan sentähden, että tämä Walters'in tappo oli kylmäverisesti tehty murha, jonka pääkaupungin radikaalit ovat tuumineet ja heidän suosikkinsa toimeen panneet. Väitetään myöskin, että on kuultu Morton'in muutamia päiviä takaperin sanovan, että me ennen viikon kuluttua saisimme kuulla kummia Etelästä. Tämän lisäksi kerrotaan, että eräs hyvin arvossa pidetty mies, joka asuu tämän maakunnan länsiosassa, vakuuttaa nähneensä översti Tom Kelly'n, saman maakunnan radikaalisen toimikunnan esimiehen, kiireesti ratsastavan pois Rockford'ista kohta kello neljän jälkeen samana iltapäivänä — noin samaan aikaan, kuin murha varmaan tehtiin. Kenties mr. Tom Kelly nyt tekee hyvin ja astuu esiin selittämään, mitä hän Rockford'issa siihen aikaan teki".

The Central Keynote (joka ilmestyi viikko jälestäpäin) sanoi: —

"Tappoivatko radikaalisen roiston Walters'in hänen neekeri-kätyrinsä, vai muutamat hänen carpet-bagger ja scalawag kumppaninsa, jotka kadehtivat hänen valtaansa, vai hänen omat sukulaisensa vaiko joku hänen vaimonsa rakastelia, joka tahtoi, että tämä saisi sen suuren summan, johon mies oli vakuuttanut henkensä, sitä emme tiedä. Mutta yhden asian tiedämme ja se on se, että valtio on päässyt

kurjasta, huononluontoisesta radikaalista ja jumalattomasta konnasta, jonka olisi *pitänyt* olla carpet-bagger, mutta, mielipahalla me sen myönnämme, oli syntyperäinen Eteläläinen. Me toivomme totisesti, että koko valtio sangen pian saa nauttia Rockford'in maakunnan hyvää onnea ja yhtä hyvin pääsee radikaalisista tovereistaan".

The National Trumpet, joka oli maakunnan radikaalien äänenkannattaja, antoi tietysti aivan toisenlaisen kertomuksen asiasta, julisti sen mitä hirveimmäksi valtiolliseksi murhaksi ja moitti varsin katkerasti vastapuolueen sanomalehtien, niinkuin se sanoi, petomaista barbariutta, jotka eivät tyytyneet Walters'in kuolemaan, vaan koettivat häväisevillä syytöksillä tappa hänen hyvän nimensä ja pilata suruun vaipuneen lesken mainetta perättömillä viittauksilla hänen osallisuuteensa miehen kuolemaan. Se takasi häntä uskolliseksi puolisoiksi, helläksi isäksi ja lujaksi ystäväksi — semmoiseksi, joka, alkuansa alhaista syntyperää ollen, köyhänä ja taitamattomana oli hankkinut itsellensä hyvän toimeentulon, oli auttanut isättömiä veljiään ja sisariaan, elättänyt leskeksi jäänyttä äitiänsä ja pysynyt hyvänä kristittyinä, kunnes hän valtiollisten mielipiteittensä tähden suljettiin pois seurakunnasta. Hänen rohkeutensa ja järjestävä kykynsä olivat kieltämättömät, ja se oli hyvin tunnettu, että hänen johdollansa ei mikään voisi estää Rockford'in maakuntaa luomasta kaikki-kukistavia radikaalisia enemmistöjä. John Walters oli syypää tähän rikokseen, ei mihinkään muuhun. Ja sen tähden hän tapettiin! Hän antoi henkensä kansan oikeuksien edestä — yhtäläisen ääntövallan oikeuden edestä — yhtä kieltämättömästi kuin mikä soturi hyvänsä, joka tappelutanterella kaatui vapauden puolesta! Se aika on tuleva, jolloin kiitollinen kansa muistaa häntä yhdeksi vapautensa marttyyriksi.

Näin tämä teko muuttui käyväksi kertomukseksi; ja Pohjan suuret sanomalehdet ilmoittivat erinomaisella tarkkuudella ja soveliailla palstan-päällekirjoituksilla ja prameudella sen tosi-asian, että John Walters, huononluontoinen mies, etevä poliitikko ja Rockford'in maakunnan neekerien johtaja, oli pistetty ja kuristettu kuoliaaksi. Ketkä rikoksen olivat toimittaneet, ei ollut mitenkään selvä, niin niissä sanottiin, eikä myöskään syyt; mutta yksi seikka näytti olevan hyvin perustettu — ettei sitä oltu tehty mistäkään valtiollisista syistä. Tosin hän oli ollut johtava radikaalinen poliitikko semmoisessa maalaamassa, jossa oli tietty musta enemmistö, joka oli saatu ryhtymään toimeen melkein yksistään hänen järjestävän kykynsä kautta; mutta varma oli, että ainoastaan sen taikka tämän laatuiset personalliset tunteet olivat murhan aikaan saattaneet.

Tällä tapaa Hullu ensin kuuli asiasta. Hän oli tuntenut miehen, ei aivan likeisesti, mutta hyvin, sillä hän oli tavannut hänet usein siitä asti, kuin he yhtyivät "Liiton" kokouksessa, ja oli ruvennut vilpittömästi häntä kunnioittamaan. Hullu tiesi hänen jäntevyytensä ja uskaliaisuutensa, tiesi, kuinka hän itse oli edeltäpäin aavistanut kohtaloansa ja kuinka kylmäverisesti hän oli varustanut itseänsä sitä vastaan. Mutta Hullu oli ainoastaan puoleksi uskonut, että se tulisi — eikä ensinkään, että se tulisi niin pian taikka niin äkillisesti taikka niin kauheassa muodossa taikka semmoisessa kammottavan *post mortem*[73] barbariuden seurassa. Se oli kummallista, kuinka järjetön hän oli surunsekaisessa suuttumuksessaan. Hän ei tahtonut kuulla sanaakaan mistäkään muusta selityksestä ystävänsä kuolemasta, kuin että se oli valtiollinen murha, kylmästi tuumittu ja toimeen pantu koko sen arvossa pidettyjen miesten kokouksen suostumuksella, joka teki isänmaallisia päätöksiä samassa paikassa, jossa murha tapahtui. Se oli kovin järjetöntä, mutta kukaties ei luonnotonta, että hän teki niin.

II.

Toisena päivänä tämän onnettoman tapauksen jälkeen tuli Hullun kartanoon eräs, joka omin silmin oli nähnyt ja omin korvin oli kuullut kaikki, mitä oli tapahtunut Rockford'issa tuossa tilaisuudessa, paitsi tuon surullisen teon, joka jo on yksi kerta kerrottu. Tämä mies sanoi: —

"Minä olin John Walters'in luona, kun hän lähti kokoukseen, ja menin hänen kanssaan sinne ja istuin lyhyen aikaa hänen vieresssä. Minä olin koettanut pidättää häntä sinne ollenkaan lähtemästä. Suuri levottomuus oli jonkun aikaa vallinnut maakunnassa. Ku-Klux'it olivat ratsastaneet ympäri ja häntä oli monta monituista kertaa uhattu tappa. Ainoastaan muutamia päiviä sitä ennen oli joukko heitä tullut ja, kaupungissa siellä täällä ratsastettuaan, jättänyt hänen huoneensa edustalle ruumiin-arkun, johon puukolla oli kiinni pistetty ilmoitus. Hän tiesi, että hän oli suuressa vaarassa, ja sanoi minulle usein, että hän luuli, että he saisivat hänet käsiinsä, ennenkuin tämä kokous oli ohitse. Sinä päivänä hän oli hyvin varustettu aseilla ja otti, tyhmästi kyllä, mukaansa melkoisen rahasumman, jonka hän edellisellä päivänä oli saanut ja nyt aikoi viedä sinne, seuraavana päivänä pankkiin pantavaksi. Hän oli jonkun aikaa hyvin huolellisesti koettanut olla kaduilla liikkumatta, semminkin pimeän tultua. Luullakseni hän ei kuuteen kuukauteen ollut käynyt ulkona päivänlaskun jälkeen. Hän sanoi, että hänen täytyi mennä tähän kokoukseen kahdesta syystä — ensiksi, näyttääksensä, ettei hän pelännyt sitä tehdessään; ja toiseksi, saadaksensa tietää, mitä suuntaa vastustuspuolue aikoi noudattaa tulevassa taistelossa.

"Kokouksessa oli aivan kosolta väkeä ja, kun Walters tuli sisään, viskelivät kaikkialta vihaisia katseita häneen. Hän istui alas, otti esiin kirjansa ja alkoi tehdä muistoonpanoja. Puhujat syytivät häntä vastaan

mitä pahimpia soimauksia te ikinä olette kuullut, översti; mutta hän hymyili vaan tuota levollista, ylenkatseellista hymyänsä ja jatkoi kirjoittamistaan aivan niinkuin ei kukaan olisi ollut likellä häntä. Ennen pitkää alkoi käydä niin kuumaksi, että arvelin, että meidän olisi parempi lähteä pois sieltä. Minä sanoin sen kuiskaten hänelle; mutta hän katsahti vaan ylös ja sanoi, että minun sopisi mennä; hän aikoi jäädä siksi kuin kaikki oli ohitse. Hän tahtoi tavata muutamia henkilöitä, jotka olivat ehdottaneet hänelle jonkunlaista sovinto-ohjelmaa maakunnan virkamiesten vaalia varten. Hän suosi hartaasti tätä; sillä, vaikka meillä oli suuri enemmistö maakunnassa, meillä todella oli ainoastaan pari kolme kandidaattia, jotka kykenivät astumaan maakunnan virkoihin. Hänen neuvostaan meidän väkemme edellisessä vaalissa oli kannattanut demokraatien kandidaateja sheriffin ja muihin virkoihin. Hän sanoi, ettei koskaan kävisi laatuun panna taitamattomia ja kykenemättömiä miehiä semmoisiin paikkoihin. Hän oli kovasti pahoillaan omasta puuttuvasta kasvatuksesta ja harjotti ahkerasti lukemista sitä parantaakseen. Minä olen kuullut hänen usein valittavan, ettei hän ollut nuorempana saanut mitään oppia. Minä luulen, että se oli ainoa asia, joka saatti hänet oikein vimmastumaan. Hänen oli tapa sanoa, että jokainen köyhä mies sai kiittää orjuutta siitä; ja hän näytti ajattelevan, että tämä laitos oli tehnyt hänelle yhtä paljon vahinkoa ja että hänellä oli yhtä hyvä syy vihata sitä, kuin jos hän olisi ollut niggeri. Hän osasi lukea sangen hyvin, mutta kirjoittaminen oli aina ollut hänestä vaikeata. Minä kuulin hänen kerta puhuvan pikku tytöstään, joka juuri rupesi opettelemaan lukemaan. Hän sanoi päättäneensä, että tytön pitäisi saada mitä häneltä puuttui sen vuoksi, että hän oli sattunut olemaan köyhän miehen poika orjia pitävässä maakunnassa; ja tämä puute oli kasvatusta. Oh! hän kävi kovin katkeraksi syyttäessään orjia omistavaa ylimyskuntaa ja väitti ehtimiseen, että he olivat kuolettaneet köyhän kansan sielut ja pidättäneet heitä tiedon puun luota, edistääksensä vaan omia itsekkäitä tarkoituksiaan ja kartuttaaksensa omaa varallisuuttansa. Tämä on ainoa asia, josta ikinä kuulin John Walters'in innokkaasti ja pitkältä puhuvan (te tiedätte, että hän oli harvasanainen mies); mutta minä olen välisti kuullut hänen puun kannolta,[74] kun hän näytti astuvan ulos omasta itsestään ja käyvän toiseksi mieheksi, hurjalla kaunopuheliaisuudella selittävän kasvatuksen tarpeellisuutta ja surkuttelevan sitä tapaa, jolla häneltä oli ryöstetty sen esi-oikeudet ja edut. Minä muistan, kuinka hän kerta sanoi, että hän ei koskaan lukenut pöytärukousta oman pöytänsä ääressä eikä johdattanut perhe-hartautta omassa talossaan häpeätä tuntematta siitä taitamattomuudesta, joka riippui niinkuin myllynkivi hänen kaulassansa. Hän luuli, että yksin hänen pikku kahdeksan-vuotinen tyttärensäkin varmaan häpesi isänsä erehdyksiä.

"Minä ajattelin näitä kaikkia sillä aikaa, kuin puhujat soimasivat häntä ja kansa kääntyi häntä kohden synkillä katseilla ja uhkaavilla liikenteillä, ja kummastelin, mitä siitä kaikesta syntyisi. Kun kävi liian kuumaksi minulle, lähdin pois ja palasin hänen taloonsa. Hänen vaimonsa oli kauheasti huolestuneena. Hän ei ole erittäin luja nainen, mutta hän piti John'ia suurella arvossa. Hän kysyi minulta tarkoin siitä, mitä hänen miehensä teki kokouksessa, ja kävi sitten vielä enemmän huolestuneeksi kuin ennen. Hän osotti heidän molempia lapsiansa, jotka leikkittelivät nurmikolla huoneen vieressä, ja sanoi: 'lapsi raukat, lapsi raukat! He ovat sangen pian isättömät ja yksinään. Miks'ei John luovu tuosta mielettömästä taistelosta, joka ei tuota hänelle mitään hyvää, muuta pois täältä ja lähde Länteen, jossa hän ja hänen lapsensa voivat päästä 'valkoisen miehen kannalle?' Miks'ei hän kuule minua?' Hän yhä itki ja valitti, ja käski minun puhua John'ille siitä, jos tämä ikinä tulisi kotiin.

"Minä koetin lohduttaa häntä; ja me istuimme ovella, sillä välin kuin pikku lapset leikitsivät viheriäisellä viertoksellä edessämme, siksi kuin kokous oli päätynyt ja ihmiset alkoivat kulkea ohitse matkallansa kotiin. Minä huomasin, että Mrs. Walters näytti kovin levottomalta ja tuon tuostakin tuskallosesti katsoi oikeuston-kartanoa päin. Viimeiseltä hän huusi muutamia mustia miehiä, jotka kulkivat sivutse, ja kysyi, oliko kokous loppunut. He sanoivat hänelle, että se oli; ja sitten hän kysyi, olivatko nähneet hänen miestänsä sen jälkeen, kuin se oli loppunut. Ja kun he vastasivat, etteivät olleet, heitti hän kätensä ylöspäin ja vaikeroi ja huusi: 'he ovat tappaneet hänet! He ovat tappaneet hänet! Minä tiesin sen! Oi, Jumalani!' Ja oli vaan hirveissä tuskissa.

"Minä lähdin paikalla kaupunkiin ja rupesin kuulustelemaan. Ei yksikään meidän ystävästämme ollut nähnyt häntä; mutta kun huomattiin, että kyselin häntä, tarjoutuivat useat valkoiset ihmiset hyväntahtoisesti antamaan minulle tietoja hänestä. Yksi oli nähnyt hänet yhdessä paikassa, toinen toisessa, ja joku muu muisti kuulleensa kolmannen puhuvan, kuinka hän oli nähnyt hänet vielä kolmannessakin paikassa; ja kaikki samaan aikaan. Tämä annettujen tietojen ristiriitaisuus ynnä se seikka, ettei kukaan mustasta kansasta ollut nähnyt häntä (vaikka heitä löytyi paljon enemmän ja jokainen heistä huoli erittäin hänestä, jotta oli paljon luultavampi, että he ennen muita pitäisivät vaaria hänestä ja huomaisivat hänen läsnä-olonsa), suurensi sitä hämärää epäluuloa, joka oli syntynyt kaikkien mielessä; niin että sen sijaan, että kukin olisi malttanut mieltänsä ja menneet osotettuihin paikkoihin perustelevaan kertomusten totuutta, semmoinen huhu heti levisi, että hän oli kadonnut — oli surmattu.

"Minä en koskaan tietänyt, kuinka suuresti musta kansa oli häneen kiintynyt. Jokainen näytti yhtä tuskastuneelta, kuin jos hän olisi kadottanut oman veljensä. Miehet, vaimot ja lapset kokoontuivat isoissa parvissa kaduille. Valituksia ja kirouksia kuului melkein yhtä tiheästi niistä kuohuvista joukoista,

jotka kiirehtivät oikeuston-kartanoon päin. Aivan ensimmäisestä hetkestä alkaen ei yhtäkään epäilty hänen kuolemaansa. Sitä pidettiin varmana; ja heti tultiin siihen päätökseen, että hänen ruumiinsa oli kätkeyty johonkin paikkaan oikeuston-kartanossa. Kummallista kyllä kokoontuivat jäännökset siitä joukosta, joka oli ollut saapuvilla kokouksessa, levollisesti yhden tai kahden siinä olevan kaupapuodin luo, puhuivat keskenänsä matalalla äänellä, mutta eivät soimanneet, eivät auttaneet eivätkä pilkanneet etsijöitä, vaan lähtivät lopullisesti kaksittain ja kolmittain hiljaisesti ja vakaasti kotiinsa. Hetkestä hetkeen mustan kansan kiihtymys kasvoi suuremmaksi. Arvaamattoman lyhyessä ajassa oli joukko parista kymmenkunnasta paisunut yhtä moneen sataan; ja yhden tai kahden tunnin kuluttua oli toista tuhatta henkeä koossa. Kaupungin valkoinen väki katseli synkkänä ja äänettömänä, mutta ei ottanut mitään osaa etsimiseen. Oikeuston-kartano piirrettiin tuota päätä ja jokainen huone tutkittiin, johon suinkin päästiin; sillä muutamien niitten avaimet sanottiin hukkuneiksi, ja erittäin yhtä, niin sitä väitettiin, ei oltu moneen kuukauteen avattu. Ne oikeuden-palveliat, joitten hallussa korkeat asianomaiset arvelivat tämän huoneen avaimen olleen, näyttivät kadottaneen kaikki sen jäljetkin. Sitten muutamat valkoiset toivat aivan varman tiedon, että Walters oli nähty astelevan kaupungista Dunboro'a kohden, johon hänet tiedettiin aikoneen seuraavana päivänä lähteä. Useat johtavat kaupunkilaiset saapuivat tähän aikaan paikalle ja koettivat huomauttaa mustalle kansalle, kuinka hullunkurinen heidän menetyksensä oli. Kunnian-arvoisa John Snortout oli erittäin toimesta liikkeellä. Heidän olisi sopinut yhtä hyvin puhua tuulelle. Musta kansa pysyi kiinni arvelussaan semmoisella sokealla, vaistomaisella vakuutuksella sen tosiperäisyydestä, jota ei mikään voinut järkähyttää. Kun pimeni, sytytettiin valkeita ja säännöllinen vartio-rivi asetettiin rakennuksen ympäri. Sillä välillä koetettiin saada vähän selkoa niitten huoneitten sisäpuolesta, joihin eivät saaneet mitään avaimia, sillä, että tirkistelivät suljetuista akkunoista. Kavuten toiselta akkunan-reunukselta toiselle, he leimahuttivat hohtavien tulisoittojensa valoa niihin, mutta turhaan. . Ei voitu mitään nähdä.

"Ja sillä tapaa yö kului kulumistaan ja väkijoukko kasvoi, kun lisiä tuli maakunnasta ja se vakuutus kävi lujemmaksi, että he jossakussa näistä huoneista löytäisivät sen nimettömän kauhun, jota he etsivät, mutta jota he eivät vielä saaneet nähdä.

"Kuitenkin tämä puolibarbarinen joukko piti kummallisesti vaaria laista. He eivät loukanneet kenenkään oikeutta. Ei lukkoja eikä akkunoita särjetty. He etsivät avaimia läheltä ja kaukaa, mutta eivät harjottaneet mitään väkivaltaa. He olivat varmat siitä, että heidän kadonnut johtajansa oli sisäpuolella — kuolevana tai kuolleena, he eivät tietäneet, kumpaisena. He huusivat häntä nimeltä, mutta tiesivät, ettei hän voinut vastata. Ei kukaan mustasta kansasta nukkunut: he odottivat, vartioivat ja elivät.

"Juuri aamun hämärtäessä nousi yksi, joka oli ollut kaikkein toimeliaimpia ja ahkerimpia etsijöitä, jonkun ystävänsä hartioille ja kurkisti akkunasta siihen ensimmäisen kerroksen huoneeseen, jota enimmin epäiltiin. Varjostaen silmiänsä kädellään, katseli hän tarkasti sen himmeästi valaistua sisustaa ja aikoi juuri luopua tutkimuksestaan, kun hänen silmänsä kohtasivat jotakin salamyhkäistä ja hirvittävää. Akkunan-reunuksen sisäpuolella näki hän — *yhden veripisaran!* Toinen katsaus, ja hän näki taikka luuli näkevänsä sen hyvin tunnetun hatun, jota heidän johtajansa tavallisesti kantoi.

"Tässä hän on — tuolla sisässä!" hän huusi, hypäten alas ja alkaen juosta korridooria[75] kohden. He eivät kaivanneet enää mitään avainta. Niinkuin se olisi ollut pahvista tehty, ovi lensi syrjään niitten jätterien hartiaain edestä, joita painettiin sitä vastaan. Siinä huoneessa he näkivät pahimman pelkonsa toteutuneeksi. Siellä, lytistettynä johonkin laatikkoon, läjä halkoja päällä, puukon haava kurkussa ja vahva köysi vedetty piukkaan kaulan ympäri, makasi kankeana ja kylmänä John Walters'in — radikaalin — ruumis! Oli varsin vähä verta huoneessa, ainoastaan muutamia pisaroita lattialla ja *yksi pisara* akkunan laudalla! Pistos kurkussa oli viiltänyt valtasuonen poikki. Missä veri oli? Lääkäri, joka tutki ruumista, sanoi, että se varmaan oli juossut ruumiin sisä-osiin".

Tästä kertomuksesta Hullu selvästi ymmärsi, että edellisenä päivänä kello kolmen ja viiden välillä, jolloin arvolliset valkoiset kansalaiset pitivät kokousta ylipuolella olevassa huoneessa, John Walters oli joko tapettu tuossa huoneessa taikka murhattu muualla ja sinne tuotu. Hänen kuolintapansa oli ilmeinen. Syytä ei sopinut epäillä, koska, kumma kyllä, tällä "pahalla miehellä" ei näyttänyt olleen mitään personallisia vihamiehiä. Jollakin mystillisellä tavalla oli se yleinen inho ja kauhu, joka kunnassa vallitsi häntä vastaan, tavannut jonkun välikappaleen; ja John Walters'ia, Rockford'in radikaalista johtajaa, oli kohdannut se tuomio, jota hänen syystä sopi odottaa, kun hän kerta otti järjestääksensä tämän maakunnan mustia äänestäjiä vastoin valkoisten asukasten tahtoa ja toivoa.

Pitkällisesti tutkittuaan jokaista henkilöä, joka, jos tavallisten perus-aatteitten nojassa päätti, ei suinkaan voinut asiasta tietää mitään, coroner's jury[76] julkaisi, että kuolema oli "aikaan saatu jonkun taikka joittenkuitten tuntemattomien henkilöin kautta", joka tuomio epäilemättä säntilleen soveltui yhteen saatujen todistusten kanssa.

"Översti, täällä on yksi mies, joka tahtoo kertoa teille jotakin. Hän sanoo, ettei hän ilman teidän selvää käskyänne tahdo jutella sitä kenellekään muulle, paitsi teille".

Puhuja oli vanha Jerry. Hän seisoi Hullun kirjaston eli työhuoneen ovella ja hänellä oli muassaan musta mies, jota hän esitteli Nat Haskell'iksi. Tällä miehellä oli tuommoiset mielen-elävyyttä kaipaavat kasvot, jotka kuitenkin näyttävät salaisesti tarkastavan kaikkia tuolla orjuuden vaikutuksen alla kasvatetulle mustalle miehelle niin omituisella tavalla.

"No", arveli Comfort, "mitä se on?"

"Ettekö tuntenut Master John Walters'ia?" kysyi musta mies varovaisesti.

"Kyllä, tunsin kyllä!" vastasi Comfort.

"Ja ettekö te ole se gentlemani, joka tuli ja koetti saada selkoa hänen surmaaajastansa?"

"Olen".

"No siinä tapauksessa olette juuri se, jota tahdoin kohdata, ja tuon asian johdosta tahdoinkin kohdata teitä".

"Hyvä, mitä te siitä tiedätte?"

"Minä en *tiedä* mitään; mutta minä olen kuullut jotakin, joka ehkä voi johdattaa teitä saamaan ilmi, kuka se oli. Sitä varten minä tulin".

"Missä asutte?"

"Minä asun vanhan Mr. Billy Barksdill'in luona noin viisi penikulmaa Rockford'in oikeuston-kartanon alipuolella; se on, minä asuin siellä. Minun ei tee mieli palata sinne takaisin enää".

"Olitteko Rockford'issa tuona päivänä?"

"En, Sir!"

"Millä tavalla siis jouduitte tietämään jotakin asiasta?"

"Noh, näettekö, översti, minä olin Mr. Barksdill'in työssä, niinkuin sanoin teille; ja tuona iltana, kun juuri olin tullut sisään vainiolta, käski hän minua ruokkoamaan yhtä hevosta. Minä tunsin tämän hevosen varsin hyvin. Se oli sama harmaa tammavarsa, jolla Master Marcus Thompson tuona aamuna oli ratsastanut teidän asuntonne ohitse. Kun olin vienyt pois elukan ja ruokkinut sen, lähdin kyökkiin illallista saadakseni. Minä istuin pöydän ääreen; ja kyökkipiika — se on Mariar, hyvä eukkoni — tuopi minulle illalliseni ja palaa sitten ruokasaliin pesemään niitä astioita, joita valkoiset ihmiset olivat käyttäneet. Vähän ajan perästä tulee hän takaisin kovasti hiljalleen ja sanoo: 'Nat, tule joutuin tänne!' Ja sen lausuttuaan hän kiirehtii takaisin jälleen.

"St —! riisu pois kenkäsi', sanoo hän, puoleksi kuiskaten, kun tulemme ruokasalin ovelle.

"Minä livahutin kenkäni jaloistani ja me astumme sisään. Huoneessa ei ollut mitään valoa, mutta hän talutti minua siksi kuin tulimme likelle ruokasalin ja arkihuoneen välistä ovea. Sinne me pysähdyimme kuuntelemaan, ja minun sopi varsin selvästi kuulla Mr. Barksdill'in ja Mr. Marcus Thompson'in puhuvan keskenänsä. Cynthy Rouse — se on eräs toinen palvelustyttö — oli siellä myöskin ja kyykistyi oven puoleen, joka ei ollut tarkasti suljettu; mutta arkihuoneessa ei ollut mitään muuta valoa, kuin mitä pesän valkeasta lähti. Minun tullessani Cynthy panee kätensä huulilleen, pudistaa päätänsä ja sanoo: 'hst!' ja painaa päänsä alas jälleen kuunnellakseen. Ensimmäiset sanat, jotka minä kuulin, olivat vanhan Mr. Barksdill'in — hän on jonkunlainen puolikuuro, niinkuin tiedätte — joka varsin iloisesti arveli:

"Lienee todella ollut ankara päivätyö, jos olemme viimeinkin päässeet John Walters'ista. Millä tavalla se tapahtui? Minä kuulin, että oli joku aikomus kokouksesta lähettää toimikunta hänen luoksensa ilmoittamaan, että hänen täytyi muuttaa pois; mutta minä en uskonut, että hän tekisi sen. Hän on mies viimeiseen kuituun asti, semmoinen John Walters on. Mikä hyvänsä hän muutoin lienee, se meidän täytyy tunnustaa, Thompson, ettei hän ole kenenkään narri eikä mikään pelkuri; ja minä väitin, että, jos kokous tekisi sen, aivan varmaan joku tuosta toimikunnasta tulisi vioille. Te ette koettaneet sitä, arvaan minä?"

"Ei", vastasi Master Thompson, 'meidän ei tarvinnut sitä tehdä. Se uhkarohkea konna oli kyllä hävytön itse tulemaan kokoukseen!'

"No, olkaat vaiti!' arveli vanha Mr. Barksdill. 'Hyvä, mitä minä juuri sanoin? — hän on miehuullinen'.

"Niin; ja hän istui siellä yhtä tyvenenä kuin kanto ja kirjoitti ylös kaikki, mitä tapahtui siellä", lausuu Mr. Thompson.

"Älkää mitään puhuko! No, sepä vasta!" sanoo vanhus.

"Niin; sillä kirotulla hupsulla ei ollut sen enempää järkeä, kuin että hän näytti naamansa siellä, vaikka olimme kokoontuneet etupäässä sitä varten, että keksisimme jonkun keinon, millä suoriutuisimme hänestä. Hänen olisi pitänyt tietää, mitä semmoisesta lähtisi".

"No, kuinka kävi? Arvattavasti ihmiset olivat kovasti kiivaat ja ehkäpä siellä aika lailla mellastettiin".

"Ei vähääkään, Mr. Barksdill! Se oli rauhällisin toimi, josta ikinä kuulitte puhuttavan. Asia on semmoinen, että muutamat meistä olivat sopineet Walters'in kanssa, että tulisimme kokoon jotakin sovinto-ohjelmaa varten, jota olimme haluavinamme saada aikaan. Joku meistä viittasi hänelle, että tahtoimme tavata häntä, ja me saimme hänet vanhan maakunnan-kirjurin virkahuoneeseen ja suljimme oven. Meitä oli kymmenen, ja hän huomasi silmänräpäyksessä, mitä peliä aioimme pitää; mutta hän ei edes koettanutkaan väistyä".

"Noh, gentlemanit", sanoo hän yhtä kylmäkiskoisesti kuin jos hän olisi istunut omassa portiokossansa, jonka meidän sopi aivan selvästi akkunasta nähdä, 'mitä tahdotte minusta? Teitä näyttää olevan kylläksi monta voidaksenne menetellä mieltänne myöten: minun täytyy siis kysyä, mikä teidän tahtonne ja toivonne on'.

"Jumal'auta!" sanoo vanha mies; 'mutta olipa tuo kauhean kylmä käytös'.

"Kylmäkö? Luullakseni se oli yhtä kylmä kuin helvetti, arvelee toinen. Sitten joku meistä veti esiin paperin, joka oli edeltäpäin kokoon pantu hänen allekirjoitettavaksensa, ja ojensi sen hänelle. Hän luki sitä enemmän verkalleen ja, kun hän oli päässyt loppuun saakka, antoi sen takaisin ja sanoi: minä en voi allekirjoittaa tuota paperia, gentlemanit".

"Mikä paperi se oli?"

"Eipä mikään erinomainen, ainoastaan myönnytys, että hän tämän maakunnan radikaalisen puolueen johtajana oli ollut kaikkien niitten pirun-kurien toimeenpania, joita viimeisinä parina kolmena vuonna oli harjoitettu täällä, siihen Hunt'in ladon polttaminen luettuna; ja että hän oli ne tehnyt pääkaupungin radikaalisten johtajien käskystä. Me ilmoitimme hänelle, että, jos hän allekirjoittaisi tämän paperin ja suostuisi ennen kymmenen päivän kuluttua lähtemään pois valtiosta, me laskisimme hänet terveenä ja turvallisena käsistämme".

"Eikä hän tahtonut sitä tehdä?" kysäsi vanhus.

"Tehdä sitä? Hornassa! Hän sanoi, että me voisimme tappaa hänet, mutta ettemme voineet saada häntä allekirjoittamaan semmoista paperia. Tästä pojat vimmastuivat. Me emme, tiedättehän, tahtoneet tappaa häntä, vaikkei meillä ollut mitään taipumusta peräytyä, kun olimme kerta näin pitkälle menneet: totta puhuen, meidän oli mahdoton enää peräytyä".

"Teidän oli jo mahdoton, minä sanoisin", arveli Master Barksdill.

"Oli tietysti! ja hetken aikaa jo luulin, että pojat hakkaisivat ja repisivät hänet kappaliksi, niin hurjina olivat. Minä koetin hillitä heitä ja taivuttaa häntä allekirjoittamaan paperia, ettei meidän tarvitsisi puolettomiin ruveta; mutta hän ei tahtonut kuunnella minua, ja, ennenkuin arvasinkaan, oli hän hypännyt taaksepäin ja vetänyt esiin pistoolin. Se kelvoton, kirottu konna! Jollei siellä olisi ollut Buck Hoyt'ia, joka tarttui hänen käsivarteensa, ja Jim Bradshaw'ia, joka heitti nuorasilmukan hänen kaulaansa ja nykäisi hänet taaksepäin, ei kukaan tiedä, mitä hän olisi tehnyt tuolla kymmen-ampujallansa.

"Hän on koko pahuus ampukoneita käyttämään", arvelee vanhus.

"No", sanoo Thompson, 'he saivat hänet kumoon, puristivat häntä kurkusta ja riistivät häneltä pistoolin ja mitä muuta aseita hänellä oli. Sitten he päästivät hänet ylös, ja kaikki olivat yksimieliset siitä, että semmoinen ruton-saastainen, valehteleva, petollinen pakana oli tapettava. Me ilmoitimme sen hänelle ja että hän saisi viisi minutia aikaa valmistautuksensa itseään. Hän ei horjunut ensinkään mielessään, vaan sanoi ainoastaan: 'arvattavasti minun sallitaan rukoilla.' Ja mitään vastausta odottamatta hän lankesi polvillensa ja rukoili kaikkien ystäviensä ja naapuriensa puolesta ja vieläpä meidänkin jokaisen edestä. Tuo rukoileminen meidän edestämme alkoi tuntua hiton persoonalliselta, jonka vuoksi Jim Bradshaw, joka piti kiinni nuorasta, nytkäisi sitä ja sanoi hänelle, ettemme tahtoneet enempää tuota lajia. Silloin hän nousi ylös, ja minä kysyin häneltä, löytyikö mitään muuta, jota hän halusi tehdä tai sanoa, ennenkuin hän kuoli. Minä arvelin, näetehän, että hänen ehkä tekisi mieli

määrätä jotakin omaisuudestaan taikka perheestään, ja minä tahdoin asettaa hänet valkoisen miehen kannalle.'

"Tietysti, tietysti', lausui master Barksdill, 'ja se olikin varsin soveliaasti ja ajattelevaisesti tehty teiltä.'

"Luullakseni oli', vastasi Thompson. 'Noh, hän pyysi meitä antamaan hänen katsella akkunasta lapsiansa, jotka leikkivät tuolla mäenrinteellä hänen kartanonsa luona. Muutamat pojista eivät tahtoneet sallia sitä, mutta minä taivutin heidät myöntämään sen. Hänen kätensä olivat sidotut ja nuora oli hänen kaulassaan, ettei hän millään tavalla voinut päästä mihinkään. Ainoastaan alempi akkunanruutu oli lykätty ylös; mutta kuitenkin asetuimme pari kolme joukostamme seisomaan ulkopuolella. Sen tehtyämme talutimme hänet akkunan luo, ja hän katseli kauan aikaa molempia pikku tyttöjänsä. Minä vakuutan, että kävi vaikeaksi nähdä, kuinka kyynelkivet puhkesivat hänen silmiinsä, ja tietää, mikä häntä odotti; mutta ei sitä voinut silloin auttaa. Ja kun minä juuri ajattelin tätä, ryömäisi hän eteenpäin ja, vaikka nuot kaikki olivat häntä vastassa, onnistui hänen saada vasen jalkansa akkunan laudan yli, enkä minä ole ensinkään varma, vaikka hän olisi vääntänyt itsensä kokonaan ulos, jollei Jack Cannon olisi siepannut jotakin halkoa ja sillä koputtanut hänen jalkaansa, siksi kuin se oikeni yhtä raukeana kuin riepu. Me vedimme hänet takaisin sisään ja heitimme hänet tuolle pitkälle pöydälle, joka on huoneessa. Häneltä pääsi oihkaus, kun hän näki, että kaikki oli ohitse. Se oli ensimmäinen ja viimeinen. Ei auttanut koettaa pidättää poikia kauemmin. Jim Brad veti nuorasta siksi kuin se oikein leikkasi lihaan. Sitten he käänsivät hänet puoleksi selälleen, sillä välin kuin me kaikki pidimme kiinni hänen käsistään ja jaloistaan, ja Jack Cannon pisti puukon hänen kurkkuunsa.[77] Hän vuoti verta niinkuin sika; mutta me kokosimme sen kaikki ämpäriin ja laskimme tämän perästäpäin säkissä ulos akkunasta ulkona oleville tovereille; niin ettei yksikään veren pisara eikä mikään muu jälki kahakasta jäänyt huoneeseen. Me sulloimme hänet halkolaatikkoon, ja kun vaan tulee oikein hyvä pimeä, menevät pojat korjaamaan hänet pois ja pistämään hänet tuon hänen kirottun niggeri-kouluhuoneensa alle; ja sitten, näettekö, väitämme, että niggerit ovat tehneet sen, ja ehkä haastamme muutamia heistä sovintotuomarin eteen ja annamme tutkia heitä siitä.'

"Hyvä Jumala!' arveli vanha Barksdill, vähän ajan perästä. 'Vai on hän kuollut!'

"Kuollut!' lausui Thompson omituisella naurulla. 'Saatte luottaa siihen — yhtä kuollut kuin Julius Caesar! Maakunta on nyt päässyt pahimmasta miehestä, mikä koskaan on elänyt siellä.'

"Niin, niin!' vanhus sanoi, 'paha toveri, epäilemättä, kovin paha; vaikka minä en tiedä, että hän koskaan olisi tehnyt mitään niin *erittäin* pahaa paitsi että hän piti poliitillisia kokouksia niggerien kanssa ja pani kaikenlaisia hulluja tuumia heidän päähänsä, muuttaen heitä laiskoiksi ja kelvottomiksi ja hävyttömiksi valkoista kansaa vastaan.'

"Eikö siinä jo ole kylläksi?' kysyi Thompson.

"Noh, tietysti!' Master Barksdill vastasi: 'se on kovin paha — mutta kuitenkin' —

"Mutta mitä?' arveli Master Thompson kiivaanpuolisesti.

"No, ei juuri mitään! — se on, ei juuri mitään mainittavaa. Minä en ollut mikään John Walters'in ystävä; mutta minusta olisi tuntunut paremmalta, jos hän olisi tapettu rehellisessä tappelussa eikä suljettu sisään niinkuin susi loukkaasen, ja tapettu —'

"Kylmäverisesti, kai tarkoitatte', keskeytti Thompson nopeasti ja karkeasti; sillä hän alkoi mielettömästi suuttua.

"Ainakin näyttää siltä', lausui vanha Master melkein puollustavaisesti.

"Tietysti', jatkoi Thompson, 'teidän kyllä kelpaa istua tässä ja keksiä vikoja siinä, mikä on tehty. Täällä koko maakunta kaksi vuotta ja kauemminkin on toivonut, että joku vapauttaisi heidät John Walters'ista. Jokainen on kironnut ja kuohunut ja saarnannut, mikä on tehtävä; ja kun nyt muutamilla meistä on ollut rohkeutta kylläksi käydä asian kimppuun ja *tehdä* juuri se, josta te kaikki olette puhuneet, niin te vetäydytte pois ja otatte viattoman naaman ja sanotte olevanne pahoillanne siitä, että se on tehty. Se on pirun hyvä kehoitus niille, jotka panevat itsensä altiiksi! Lähin toimenne on kai se, että menette antamaan meidät ilmi.'

"Vanha mies ei saanut tätä kärsityksi. Me kuulimme, kuinka hän nousi ja sanoi kovin mahtavasti: —

"Mr. Thompson!'

"Juuri silloin Cynthy, joka on perin herkkätunteinen tyttö ja paitsi sitä on palvellut Mrs. Walters'illa ja siis tunsii aivan hyvin sen, josta he olivat puhuneet, alkoi nyyhkiä ja voihkia, ja meidän täytyi panna käsi

hänen suullensa ja puoleksi kantaa hänet ulos huoneesta niin pikaan, kuin suinkin voimme. Minä kuulin Master Thompson'in kysyvän: 'kuka siellä on?' ja silloin Master Barksdill sytyttää kynttilän ja tulee ja aukaisee ruokasalin oven; mutta, Jumalan kiitos! siellä ei ollut ketään — ei ketään".

"Mitä sitten teitte?"

"Ei mitään. Odotimme vaan ja pysyimme hiljaisina. Cynthy ja 'Riar ja minä puhuimme vähän asiasta ja päätimme parhaaksi olla kenellekään juttelematta, että tiesimme asiasta mitään. Kun siis Bob Watson aamupuoleen tuli meille ja vihelsi minut ulos ja kertoi minulle, että Master Walters'ia kaivattiin ja että kaikki mustat ihmiset olivat häntä etsimässä ja että koko kaupunki oli ollut valveilla ja valaistuna koko yön, en minä puhunut mitään, vaan käännyn ainoastaan vähän ajan perästä Bob'in puoleen ja sanoin kuin sanoinkin: —

"Bob, he eivät ikinä löydä häntä.' Ja hän sanoi: 'se on minunkin luuloni.' Sillä tapaa suoritimme sen seikan ja hän lähti kotiin ja minä palasin sisään makaamaan jälleen".

"Oletteko koskaan kertonut tätä kenellekään muulle?" kysyi Hullu.

"En kenellekään", kuului vastaus. "Muutamia päiviä sen jälkeen kyseli vanha Barksdill minulta niitä näitä, ja perästäpäin tytöt kertoivat minulle, että hän oli asettanut heille muutamia kysymyksiä siitä, mitä me tiesimme taikka olimme kuulleet Mr. Walters'ista. Mutta ei hän minun kauttani sen viisaammaksi tullut eikä luullakseni liioin tyttöjenkään kautta. Kuitenkaan ei sitä kestänyt kauan, ennenkuin hän ja hänen poikansa alkoivat kovin isosti puhua, mitenkä kävisi jokaisen niggerin, joka ottaisi todistaaksensa, että jollakulla valkoisella miehellä oli ollut jotakin tekemistä Mr. Walters'in kuoleman kanssa. Ja lopullisesti sanoi Mr. Barksdill minulle — ja minä huomasin, että hän oli sanonut samaa vaimoväellekin — että jokaisen niggerin, joka tiesi jotakin asiasta, olisi paljon suurempi mahdollisuus kuolla korkeasta iästä, jos hän eläisi jossakin muussa valtiossa. Tämä pelotti tytöt melkein kuolluksiin, ja minä myönsin, että puheessa oli sangen paljon perää. Niin tavoin lähdimme tiehemme; enkä ole hiiskunut sanaakaan asiasta kenellekään ennenkuin setä Jerry'lle tässä, ja hän toi minut teidän luokseen, Sir".

Tyystemmin tiedustellessaan Servosse oppi paljon, joka melkoisesti vahvisti tätä kummallista kertomusta, jonka yksityis-seikat ihmeen tarkasti soveltuivat yhteen kaikkien verisen teon suhteen tunnettujen tosi-asiain kanssa. Mr. Thompson'in kumppaneiksi sanotut miehet näyttivät kaikki olleen läsnä kokouksessa. Muutamia heistä oli jo ennen luultu osallisiksi rikokseen; toisia ei oltu ajateltu missäkään yhteydessä sen kanssa. He kuuluivat kaikki hyviin sukuihin ja heitä oli aina pidetty suuressa arvossa. Molemmat naiset, joita erikseen tutkittiin, vahvistivat ylhäällä annetun kertomuksen semmoisilla muutoksilla vaan, jotka tekivät heidän todistuksensa vielä tukevammaksi.

XXXII LUKU.

Viisauden hulluus.

Setä Jerry'a kiihdytti kovasti se kertomus, jonka hän oli kuullut. Niin kauan olivat ne väkivallan työt, joita oli harjotettu hänen rotuansa ja sen ystäviä vastaan, samoin kuin ne jokapäiväiset puheet kärsimisestä ja kauhusta, jotka kohtasivat hänen korvaansa, vaikuttaneet hänen herkästi liikutettuun mieleensä, ettei viimein tarvittu muuta, kuin se hirveä juttu, jonka Nat oli tuonut esiin, kun jo hänen itsehillintönsä kokonaan hävisi. Sitä toistamiseen kuullessaan oli hän päästänyt monta huudahusta, jotka ilmoittivat, kuinka hänen verensä kuohui; ja lähtiessänsä pois ystävänsä kanssa oli hän jonkunlaisessa puoli-aidottomassa tilassa, hänen selällään olevat silmänsä olivat täynnä kummallista valoa ja astuessaan pitkin tietä oman asuntonsa luo hän tuon tuostakin huoahhti lyhyitä lauseita.

"Herra Israelin Jumala!" "Herra, Herra, mihin olet mennyt?" "Etkö enään kuule viheliäisten huutoja?" "Missä veren kostaja on?"

Nämät ja monet samanlaiset lauseet putoilivat hänen huuliltansa, kun hän sinä iltana käyskeli puutarhassaan ja maatilukullansa. Nat'ille, joka oli palannut hänen kanssaan ja oli hänen vieraanansa, hän ei puhunut paljon; hän näytti vaipuneen uneksimiseen. Jo ennen tätä aikaa oli setä Jerry ollut tunnettu julkisesti lausutusta taipumattomuudestaan Ku-Klux'ein suhteen, siitä rohkeudesta, jolla hän antoi heidät ilmi, ja siitä sitkeydestä, jolla hän kehoitti ympäristönsä mustia miehiä järjestymään ja vastustamaan tämän yhdistyksen hyökkäyksiä. Tässä hän oli osaksi onnistunutkin. Melkoinen luku

mustan esikaupungin asukkaista oli varustanut itsensä aseilla, oli valinnut päällikön ja alipäälliköitä sekä sopinut signaaleista, joitten soidessa kaikkien täytyi kokoontua muutamiin määrättyihin paikkoihin puollustusta varten. Hän oli vuodattanut heikkoluontoisempiin tovereihinsa sen lujan vakuutuksen, joka hänessä itsessä oli — että parempi oli kuolla vastustaessaan semmoista sortoa, kuin elää sen alla. Hänellä oli se ajatus, että hänen rotunsa itse täytyi tavallaan voittaa itselleen vapautensa ja saattaa miehuutensa tunnustetuksi jäykästi vastustamalla päällekkarkauksia — ajatus, joka epäilemättä olisi ollut oikea ja sovelias, jollei heidän taitamattomuutensa ja ennakkoluulojensa ylivoima olisi niin suoraan sotinut heitä vastaan.

Niinkuin asiat nyt olivat, oli se sulaa hulluutta. Kun kokemus, varallisuus ja intelligenssi yhtyvät taitamattomuutta, köyhyyttä ja kokemattomuutta vastaan, on vastustus hyödytön. Silloin aseisin vetoaminen ehkä on sankarimaista; mutta se on hulluuden sankarimaisuutta, hullun uskoa — taikka pikemmin toivoa.

Etupäässä setä Jerry'n kehoitusten sekä hänen etevyytensä ja tunnustetun johtonsa kautta oli kuitenkin tämä henki levinnyt maakunnan mustiin miehiin; ja päätös vastustaa ja kostaa tämmöisiä väkivallan tekoja oli käynyt yleiseksi heidän kesken. Ensimmäinen seuraus tästä päätetystä puolensa pitämisestä näytti olleen se, ettei noita tuhotöitä jatkettu. Moneen monituiseen viikkoon ei ketään oltu piesty eikä rääkätty siinä maakunnassa, ja se mielipide näytti pääsevän voitolle, ettei semmoista enää tapahtuisikaan. Aivan lujasti sitä luultiin, kun kaksi täysikuuta oli kulunut ilman mitään häiriötä, sillä näihin ajankohtiin nuot valhepukuiset ratsastajat tavallisesti olivat erittäin vireinä. Tämä seikka oli puolestaan hyvin paljon tukenut vanhaa Jerry'a hänen vastustamis-teoriassaan ja samalla vähentänyt hänen ja hänen naapuriensa valppautta. Sen päivän ilta, jona hän oli kuunnellut Nat'in kertomusta, oli semmoinen, jona säännölliset viikko-kokoukset rukousta varten pidettiin kouluhuoneessa. Tietysti hän oli läsnä; ja, kuinka lieneekään sattunut, sinne oli saapunut useita valkoisia miehiä — vieraita, siltä näytti — jotka istuivat luentuhuoneen peräpuolella ja näyttivät halveksivan hartauden harjoituksia. Tämä oli semmoinen häväistys, joka aina mitä syvimmällä tavalla vaikutti setä Jerry'n mieleen. Semmoisille hänen oli tapa lempeä-äänisellä rohkeudella sanoa: — "Me olemme aina iloiset, kun valkoinen väki tulee meidän kokouksiimme, ja ajatteleme aina, että se ehkä tekee meidän hyvää ja myöskin heidän. Se ei suinkaan voi loukata ketään, että hänen puolestaan rukoillaan; ja me rukoilemme heidän puolestaan ja toivomme, että hekin rukoilevat meidän puolestamme, ja toivomme, että hyvä Jumala siunaa meitä kaikkia. Mutta kun valkoinen väki tulee nauramaan meidän heikkoja rukouksiamme — niin se loukkaa. Me tiedämme, ettemme ole mitään oppineita emmekä suuria eikä täydellisiä; mutta me koetamme tehdä parastamme. Ja kun te kaikki nauratte meitä, me emme voi olla ajattelematta, että ehkä mekin olisimme voineet tehdä paremmin, jollette te olisi pitäneet meitä orjina koko elin-aikanamme".

Tämmöisen nuhteen perästä harva pystyi jatkamaan ivaansa. Tässä tilaisuudessa kääntyi valkoisten käviäin käytös, kun kokousta oli jonkun aikaa pitkitetty, erittäin tuskastuttavaksi. Pari kolme kertaa huomattiin, että setä Jerry kohotti päätänsä ja ojensi esiin käsiänsä sauvoineen, niinkuin hän olisi tahtonut puhua; mutta joka kerta hän, tarkemmin mietittyään, kuten näytti, luopui tuumastaan. Lopulta sitä ei enää käynyt kärsiminen; ja hän nousi ja astui heitä kohden, puhuen matkalla tavattoman tylyllä ja murheellisella äänellä. Tultuaan kahden tai kolmen askeleen päähän heistä, otti hän molemmat sauvansa vasempaan käteensä, nosti ylös oikean, sormi jäykkänä kuin pyssynpiippu osottaen heitä, ja kävi yhtäkkiä aivan kankeaksi ja äänettömäksi. Ensiksi pilkkaajat yrittivät nauramaan; mutta nuot vaaleat, liikkumattomat kasvot ja kiinteät, tuijottavat silmät ynnä kokouksessa olevien mustien kammostunut hiljaisuus saivat heidät pian vaikenemaan. Kun viimein hänen kielensä siteet höltyivät ja hän vuodatti esiin yhden noista kummallisista katkonaisista puheistaan, niin kuoleman kauhu näytti valloittavan hänen kuuliansa, ja he istuivat kuunneskellen hänen palavia sanojansa, kun hän kertoi heille kertomuksen Ku-Klux'eista ja päätti hirveän kuvauksensa tarkalla selityksellä siitä tavasta, jolla John Walters oli tapettu, nimittäen rikollisten nimet ja mikä osa kullakin oli ollut verisessä teossa. Ikäänkuin taikavoiman kautta hän loi heidän eteensä murhanäkymön, vieläpä osotti kunkin osallisen äänen ja käytöksen, vaikkei hän koskaan ollut heitä nähnyt. Ennenkuin tämä esittely oli päättynyt, kuului yhden valkoisen miehen suusta huuto, kun hän nousi ja hoiperteli ovea kohden. Silloin toiset seurasivat häntä ja jättivät hiljaisesti kokoushuoneen.

Kun tämä "puuska" oli ohitse ja setä Jerry huohottaen ja vaikeroiden makasi taaksepäin nojautuneena istuimellaan, tuli Nat hänen luoksensa ja sanoi äkisti: — "Jumalan tähden, setä Jerry, mitä tarkoitatte?"

"Mikä on, veli Nat? Mitä olen tehnyt? Olenko loukannut tunteitasi, veli? Jumala siunatkoon, toivoakseni en ole!"

"Loukannut tunteitani? Ei!" vastasi Nat. "Ei ole luultavaa, että te sen tekisitte, veli Jerry. Mutta, Herra siunatkoon meitä! tiedättekö, että yksi noista miehistä ei ollut kukaan muu kuin Jim Bradshaw?"

"Jumalan tahto tapahtukoon! Hän on käyttänyt kurjaa palveliaansa kunniakseen, tahtoi tämä sitä tai

ei. Siunattu olkoon Herra!" lausui setä Jerry nöyrää malttavaisuutta osottavalla katseella.

"Se on aivan oikein, veli Jerry; mutta minusta tuntuu siltä, kuin voisin paljon paremmin turvata Herraan, jos olisin toisella puolella rajaa ja poissa tästä valtiosta; sen vuoksi minä sanon teille: jääkää hyvästi, setä Jerry! Minä lähdän nyt tieheni täältä".

Tieto tästä kauheasta ilmi-annosta levisi pian laajalle ja loitolle mustassa kansassa, ja suuri pelko syntyi sen johdosta. Setä Jerry oli ainoa, joka ei näyttänyt levottomalta eikä huolestuneelta. Tämän hänen kummallisen omituisuutensa viimeisen ilmaantumisen jälkeen häneltä näytti menneen kaikki epäilykset ja kaikki masennuksen taikka murheen tunteet oman tai rotunsa tulevaisuuden puolesta.

"Tapahtukoon Herran tahto", hän sanoi aivan rauhallisesti, milloin hyvänsä vaan tätä asiaa mainittiin hänelle. "Hän tietää, mikä on paras, ja Hän on antanut kurjan palveliansa nähdä, mitä Hän tietää. Siunattu olkoon Hänen pyhä nimensä! Hän synnyttää hyvän pahasta ja hallitsee huonot. Hän on ollut mustan miesraukan kanssa kuudessa hädässä eikä Hän ole häntä seitsemännessä jättävä! Setä Jerry koettaa vaan odottaa Herraa, että, kun hän kutsuu häntä, hän vastaa: 'tässä minä olen, Herra!' eikä viivy kysyäkseen jotakin Hänen asioistaan".

Niin päivät kuluivat siksi kuin viikko oli mennyt siitä lauantai-yöstä, joka seurasi Walters'in murhaajien ilmiantoa setä Jerry'n kautta, eikä mitään rauhattomuutta ollut tapahtunut. Tänä yönä vähäinen esikaupungin kaltainen kylä oli vaipunut tavalliseen lepoonsa niitten töitten ja huoltien perästä, joita lauantai-ilta tuottaa alhaiselle kansalle. Lihaa ja jauhoja tulevan viikon tarpeeksi oli ostettu, vaatteita huomispäivää varten pantu järjestykseen, ja valmistuksia tehty sunnuntai-päivälliseen, jota köyhinkin musta perhe koettaa saada hiukan paremmaksi, kuin arkipäivän ateriat. Kello oli melkein kaksitoista, ennenkuin kaikki oli hiljallensa; ja väsyneet työntekiät nukkuivat vaan sitkeämmin kuluneen viikon kuuden päivän työn jälkeen.

Oli valju, kolkko yö. Kuiva, karkea tuuli puhalsi pohjoisesta. Kuu oli täysi ja kumotti kirkkaana ja kylmänä siniseltä taivaanlaelta.

Kuului kimeä vihellys, vähäinen kopina verkan kulkevista hevosista; ja ne, jotka katsoivat ulos akkunoistaan, näkivät musta-viittaisen ja hirveästi naamioitetun ratsumiehen istuvan verhotulla hevosella jokaisessa kadunkulmassa ja jokaisen talon edessä — hirmuisena, äänettömänä, uhkaavana. Ne, jotka näkivät, eivät uskaltaneet liikahtaa eikä nostaa mitään melua. Vaistomaisesti he tiesivät, että se vihollinen, jota he olivat pelänneet, oli tullut, piti heitä kourissaan ja menettelisi heidän kanssansa mieltänsä myöten, joko he vastustivat häntä taikka ei. Itse-säilytyksen vaistosta he siis kaikki olivat hiljallensa — kaikki olivat nukkuvinaan.

Viisi, kymmenen, viisitoista minutia äänetöntä vahdinpitoa kesti. Puoli tuntia kului, eikä ollut hiiskaustakaan kuulunut. Jokainen naamioitettu vartia istui hevosellaan, niinkuin hevonen ja ratsastaja olisivat olleet ainoastaan joku taikamainen veistokuva, jolla kalpea yö lumosi pelästynyttä silmää. Silloin vihellys soi Verdenton'ia kohden vievältä tieltä. Naamioitetut ratsastajat käänsivät hevostensa pään siihen suuntaan ja liikkuvat vitkaan ja hiljaisesti pois päin. Asettuen kaksi rinnakkain, he järjestyivät riveihin harjaantuneen sotaväen säännöllisyydellä ja sievyydellä, ja kulkiessaan Verdenton'ia päin he esiintyivät katsojan silmissä monen sadan miehisenä ratsas-joukkona; ja jollakulla etumaisella hevosella istui yksi, jolla oli kummallinen olento lujasti sidottuna kiinni itseensä.

Kun ne harvat, jotka olivat hereillä vähäisessä kylässä, rohkaisivat mieltänsä niin, että rupesivat tiedustelemaan, mitä tuo mykkä vihollinen oli tehnyt, he riensivät helisevin hampain ja vapisevin jäsenen talosta taloon ainoastaan huomataksensa, että kaikki olivat eheinä sisässä, kunnes he tulivat siihen taloon, jossa vanha setä Jerry Hunt oli asunut yksinään vaimonsa kuusi kuukautta takaperin tapahtuneen kuoleman jälkeen. Ovi oli auki.

Huone oli tyhjä. Olki-matrassi oli heitetty ulos sängystä ja hamppuköysi, jossa se oli riippunut, oli viety pois.

Pyhä-aamu oli jo hyvin edistynyt, kun Hullu ensiksi sai kuulla hyökkäys-retkestä. Hän ratsasti heti kaupunkiin, saapuen sinne juuri, kuin aamusaarna päättyi, ja kohdaten ihmisiä, jotka pyrkivät pitkin katuja kotihinsa. Matala-lehväisen tammen oksassa, ainoastaan neljäkymmentä askelta oikeuden temppelistä, riippui vanhan Jerry'n hengetön ruumis. Tuuli käänteli sitä hiljalleen sinne tänne. Lumivalkoiset hiukset ja parta olivat kummallisena vastakohtana noitten tyynten kasvojen tummalle vaaleudelle, jotka vielä kuolemassakin näyttivät tarjoavan siunausta Jumalan kansalle, joka kulki rukoushuoneeseen ja sieltä takaisin huomaamatta niin sitä rauhaa, joka valaisi kuolleet kasvot, kuin myöskin sitä Pyhän Hengen ryöstettyä temppeliä, joka vetosi heihin hautaa saadaksensa. Kaiken yli vierähti sabbattikellojen pyhä humina. Aurinko paistoi heleästi. Tuuli havisi syksyn lehdissä. Muutamat tyhjäntoimittajat istuivat oikeuston-kartanon portailla ja katselivat huolettomasti tammen aaveentapaista taakkaa. Juhlapukuinen kirkkoväki elähytti katuja. Mustaa miestä ei nähty missään.

Kaikki, paitsi puun ruskea *raato*, puhui rauhasta ja rukouksesta — oli pyhä päivä hurskaassa kansassa, jossa rauhan siunaus asui.

Hullu kysyi muutamilta luotettavilta ystäviltä edellisen yön tapauksesta. Vapisevin huulin yksi kertoi hänelle seuraavan: —

"Minä kuulin hevosten töminän, jotka kulkivat hiljaa ja järjestyksessä, mutta joita oli monta. Katsoen ulos akkunasta kirkkaasen kuutamaan, näin miehiä hevos-selässä liikkuvan katuja alaspäin ja sijoittuvan sinne tänne erityisiin kohtiin, niinkuin sotamiehet, joita toimitetaan vahdinpitoon. Kaksi asettui minun taloni eteen, kaksi vastapäätä Mr. Haskins'in, ja kaksi tai kolme alipuolella olevaan kulmaan. Näytti siltä kuin näitä olisi lähetetty edeltäkäsän jonkunlaisena piketti-vahtina pääjoukolle, joka pian tuli perästä. Minä sanoisin, että riveihin jääneitä oli sadasta sataan viiteenkymmeneen asti. He olivat kaikki naamioitettut ja heillä oli yllänsä mustat viitat. Hevosetkin olivat verhotut. Koko seurassa ei ollut kuin muutamia muuleja. Ja hyvät olivatkin heidän hevosensa: sen saatte päättää niitten liikunnoista. Oh, se oli arvollinen joukko! Ei vähintäkään epäilystä siitä, Sir. Kerjäläiset eivät ratsasta tässä maakunnassa. Minä en tiedä, milloin olisin nähnyt niin monta hyvää hevosta yhdessä siitä saakka, kuin Yankee'itten ratsuväki lähti täältä antaumisen jälkeen. He olivat myöskin hyvin harjotettut. Löytyi paljon vanhoja satureita tuossa partiossa. Noh, kaikki kävi kuin hihnoista. Ei sanaakaan puhuttu, muutamia vihellyksiä vaan kuului. He tulivat niinkuin unelma, ja katosivat niinkuin sumu. Minä luulin, että meidän täytyisi taistella henkemme puolesta; mutta he eivät hätyyttäneet ketään täällä. He astuivat maahan oikeuston-kartanon luona. Minä en voinut ihan selvästi erottaa, mitä heillä oli tekeillä, mutta pihanpuolisesta yläikkunastani näin heidät maassa puun ympäri. Vähän ajan perästä joku merkki annettiin, ja juuri tällä haavaa tulitikku sytytettiin, ja minä näin mustan ruumiin heiluvan oksassa. Minä tiesin silloin, että he olivat hirttäneet jonkun, mutta en voinut arvata, kuka se oli. Totta puhuakseni, minä luulin, että se olitte te, översti. Minä näin useitten kaupungin asukasten tulevan ulos huoneistaan ja puhuttelevan ratsumiehiä. Oli valkeata muutamissa konttoreissa oikeuston-kartanon ympäri, samoin kuin monessa huoneessa kaupungissa. Kaikki oli niin hiljaista, kuin hauta — ei mitään huutamista eikä ääneen puhumista, — ei mitään kiihkoa eikä häärinää koko kaupungissa. Oli ilmeistä, että useat asukkaat olivat odottaneet tätä hanketta ja olivat valmiit edistämään sitä sillä, etteivät osottaneet mitään uteliaisuutta eikä muulla tavalla panneet sen menestymistä vaaranalaiseksi. Minä olen taipusa uskomaan, että melkoinen joukko heistä oli muassa itse yrityksessä. Minä en koskaan eläessäni tuntenut itseäni niin voimattomaksi. Tässä kaupunkimme oli kahden tai kolmen sadan aseellisen ja hyvin harjotetun miehen vallassa, jotka olivat kätkeytynyt lain silmältä ja joilla oli ystäviä ja apulaisia melkein joka talossa. Minä tiesin, että vastustus oli hyödytön".

"Mutta miks'ei", Hullu kysyi, "ruumista ole korjattu pois?"

"Me olemme kyllä sitä ajatelleet", kuului vastaus; "mutta totuus on se, ettei se näytä olevan mikään erittäin turvallinen toimi. Ja sen jälkeen, mitä viime yönä näimme, ei kukaan tahdo olla ensimmäinen tekemään jotakin, jota nuot miehet pitäisivät ehkä loukkauksena. Minä sanon sen teille, översti, minä olin sodassa koko ajan ja näin yhtä monta vaaraa kuin useimmat siinä; mutta mieluisammin ryntäisin uudestaan Gettysburg'in kunnaita[78] ylöspäin, kuin joutuisin tuon joukon hyökkäysretken esineeksi".

Vähäisen hieromisen jälkeen löydettiin kuitenkin muutamia mustia miehiä, jotka suostuivat lähtemään paikalle ja leikkasivat setä Jerry'n ruumiin alas sekä asettivat sen jollekulle laatikolle, siksi kuin kuolemantapauksia tutkiva kruununpalvelija, jolle sana jo oli annettu, saapuisi. Tutkinto saati ilmi ainoastaan yllä mainitut seikat, ja vannotetut jurymiehet julistivat juhlallisesti ja rehellisesti, että kuoleman syy oli tuntematon. Yksi niistä mustista miehistä, jotka olivat katselleet näitä toimia, lausui ilmi vallitsevan mielipiteen, kun hän sanoi:

"Ei niggerien sovi tietää *liian paljon!* Siinäpä setä Jerry'n vika oli!"

Ja todellakin näyttää siltä, kuin jos hänen asiansa olisi ollut semmoinen, jossa "tietämättömyys" ehkä olisi ollut "autuus".

XXXIII LUKU.

Sydämen yltäkyläisyydestä.

Edellisissä luvuissa kerrotut tapaukset ynnä muut samanlaiset täyttivät Hullun mielen jonkunlaisella synkällä kauhistuksella. Kummallista kyllä, pelko ei ahdistanut häntä. Hän tiesi, että hän, samoin kuin

mutkin, oli tuon ihmeellisen yhdistyksen vallassa, joka oli yhtä salainen ja yhtä turmiollinen tuomioissaan, kuin Indian Thugs'it.[79] Hän tiesi, että hän oli yhtä kiusallinen sen johtajien silmissä ja yhtä varmaan saisi kokea näitten kosta kuin kukaan niistä miehistä, jotka olivat kärsineet heidän käsissään; vaan kuitenkin hän paljon enemmän ajatteli niitä yleisiä seurauksia, jotka epäilemättä lähtisivät tästä pahasta, kuin niitä persoonallisia kohtauksia, joitten alaiseksi hän ehkä joutuisi.

Niin muodoin hän kirjoitti yhdelle noista viisaista miehistä ja kertoi heille kaikki, mitä hän tiesi, kaikki, mitä hän pelkäsi. Hän luetteli heille, mitä jo oli tehty, ja ilmoitti ajatuksensa siitä, mitä tulevaisuudessa ehkä tehtäisiin. Hän huomautti heille sitä tosi-asiaa, että nämät teot olivat syntyneet yhteisestä johdattavasta syystä ja kaikki tarkoittivat vapauden hävittämistä ja juuri niitten oikeuksien ja etuoikeuksien käyttämisen estämistä, joitten vahvistaminen ja turvaaminen kaikessa täydellisyydessään kansakunnan puolelta oli ollut sodan koko henki ja olemus. Hän asetti heidän eteensä tuon turhanpäiväisen kerskauksen, jota jo niin monta tuhatta kertaa oli juhlallisesti julistettu maailmalle — että orjuus oli hävitetty ja vapaus perustettu ilman "eroitusta rodun, ihon tai edellisen orjuuden tilan puolesta," vaikka ihmisiä saatettiin semmoisen vainon alaiseksi, joka oli yhtä katkera ja tuskin vähemmän verinen, kuin se, jolla "Verinen Maria"[80] etsi aikansa harha-uskolaisia. "Mitä he tekivät Walters'in", hän kirjoitti, "ja Setä Jerry'n, olisi heidän yhtä hyvin sopinut tehdä minun taikka kenenkään tahansa, jolla oli sama poliittinen uskonto". Hän näytti, ettei se ollut mikään persoonallinen viha eikä vastenmielisyys, joka oli saattanut heidät uhriksi, vaan heidän julkinen asemansa ja vaikutuksensa. Hän ilmoitti, että näitä väkivallan töitä ei oltu harjoitettu vähemmän, kuin tuhat siinä piirikunnassa, jossa hän asui, ja ettei yhtäkään niistä oltu rangaistu eikä oltu voitu rangaista tavallisissa tuomio-istuimissa sen täydellisen valepuvun tähden, jota käytettiin niiden varovaisuuden keinojen vuoksi, joihin ryhdyttiin ilmi-tulemisen välttämiseksi, ja sen teko-asian takia, että niin suuri osa niistä, jotka kelpasivat jury-miehiksi, aivan todennäköisesti oli *particeps criminis*.[81]

Hän kysyi, eikö hallitus milläkään lailla voisi menetellä niin, että tämä paha saataisiin kukistetuksi. Koko kirje oli semmoisen sydämen itse-altaista purkamista, joka oli liiaksi täytetty tuskalla toivottomasta taistelosta salaisen ja hellittämättömän vihollisen kanssa. Se oli suorapuheinen, koska se lähetettiin eräälle viisaalle miehelle, jonka kanssa hän oli ylläpitänyt semmoista likeistä yhteyttä, jossa hulluuden välisti sallittiin olla viisauden kanssa.

Vaikka tämä kirje oli kirjoitettu yksityisesti viisaalle miehelle, suvaitsi tämä kuitenkin syystä taikka toisesta julkaista sen sanomalehdissä: seuraus oli se, että Hullu sai vastaan-ottaa enemmän kuin yhden vastauksen siihen. Se vastaus, joka tuli siltä viisaalta mieheltä, jolle hän oli kirjoittanut, oli, vaikka vähän karkea — ikäänkuin se kunnia, jonka hän oli voittanut puollustamalla uudestaan rakentamisen hyvin menestyvää tuumaa, jo olisi hapannut hänen vatsassaan — ainakin suora ja rehellinen ajatustensa puolesta ja ilmoitti epäilemättä tarkasti kirjoittajan katsantotavan: —

Washington'issa, C.V., Marraskuun 10 p. 18—.

Rakas Överstini, — Teidän kirjeenne äskeiseltä datumilta on vastaan-otettu, ja minä olen soveliaasti punninnut sen sisältöä. Se asiain laita, jota te kuvaatte, on epäilemättä varsin huolestuttava ja mieltä masentava; mutta minä en saata ymmärtää, kuinka sitä käy parantaminen jonkun Yhteisen Hallituksen toimen kautta. Tuonoin kapinoitsevat valtiot ovat nyt täydellisesti kuntoihinsa asetetut ja ovat itsevaltaisia republiikeja,[82] joilla on aivan yhtäläiset oikeudet ja sama mahti, kuin muilla tämän Unionin valtioilla. Ne väkivallan työt, joista kerrotte, ovat tietysti loukkauksia niitten lakeja vastaan ja ovat semmoisina rangaistavat niitten tuomio-istuimissa. Se on epäilemättä onnetonta, että näillä tuomio-istuimilla joko ei ole voimaa taikka tahtoa rangaista semmoisia rikoksia; mutta se on semmoinen onnettomuus, jota, siltä minusta näyttää, ei voi auttaa kansallisen lain-säädännön kautta.

Te ymmärrätte varmaan hyvin, ettei Hallitus aina voi ryhtyä noitten valtioiden sisällisiin oloihin. Niillä täytyy olla lupa valvoa, johdattaa ja järjestää omia asioitansa, niinkuin muillakin valtioilla. Se on epäilemättä sangen onnetonta; mutta se on paljon parempi kuin murtaa alas taikka sysätä syrjälle Hallituksemme pää-perusaatteet — Konstitutionin[83] pyhät salvat. Yksityisten hankaluuksien ja vammojen täytyy väistyä yleisen hyvän tieltä. Itsehallinnon peri-ajatus on tunnustettava ja voimassa pidettävä, vaikkapa täytyisi uhrata yksityiset edut ja oikeudet. Valtioiden tulee itse varjella omien asukastensa henkeä, persoonaa ja omaisuutta toisien hyökkäyksistä. Kansallis-hallitus ei voi käydä mihinkään toimeen niin kauan, kuin *sen* olemista ja *sen* valtaa ei loukata eikä ahdisteta.

Tietysti kaikissa valtioissa aina tavataan esimerkkejä, että kovaa vääryyttä harjoitetaan sekä yksityisiä henkilöitä että kokonaisia ihmisluokkia vastaan. Arvatakseni löytyy jokaisessa valtiossa ihmisluokkia, jotka kärsivät vääryyttä ja sortoa; mutta hallituksen ei käy siihen sekaantuminen. Te sanotte, että näitä tekoja tehdään äänestysoikeuden vapaan käyttämisen estämiseksi, enkä minä ollenkaan epäile, että olette oikeassa; mutta minä en ymmärrä, mitä se tähän kysymykseen koskee.

Itse asiassa, ystävänä (sillä viisas mies sanoi kaikkia ihmisiä ystäväkseen), on se tarpeellista, että Etelän kansa oppii, mikä näyttää melkein mahdottomalta käsittää niin monivuotisen sotahallinnon jälkeen — että kaikki nämä kysymykset kansalaisten oikeuksista uudestaan rakentamisen tosiasiasta kautta ovat lykätyt eri valtioin tuomio-istuimiin ja että konstitutionin hengen mukaan niitten täytyy niissä tulla käsiteltyksi ja ratkaistuksi.

Löytyy kuitenkin yksi seikka, jota suvainnette minun sanoa. Jos Etelän musta kansa ja Unionin miehet toivovat saavuttavansa maan hyväksymistä, kunnioitusta ja siveellistä tukea, täytyy heidän osottaa, että he ovat mahdolliset itsehallintoon, että he pystyvät pitämään huolta itsestään. Hallitus on tehnyt kaikki, mitä siltä sopii vaatia — kaikki, mitä sillä todella oli valta tehdä. Se on antanut mustalle miehelle vaali-uurnan, varustanut hänet vapaan miehen aseella, ja nyt hänen täytyy näyttää itsensä sopivaksi sitä käyttämään. Me olemme valmistaneet häntä vapauden taisteloa varten, ja nyt hänen tulee hankkia itselleen se miehuus, jota siinä tarvitaan. Sama pitää paikkansa köyhän valkoisen ja Unionin miehen suhteen. Sen sijaan, että vinkuvat niitä vääryyksiä, joita kärsivät kapinoitsijain käden kautta, heidän tulisi saattaa arvonsa tunnustetuksi ja kukistaa tuommoinen laitton väkivalta. Heidän pitäisi yhdistyä pannaksensa lakia täytäntöön taikka, jollei lakia saisi noudatetuksi, sitten itseänsä puollustaakseen. Kunkin kansan kelpaavaisuus itsehallintoon nähdään ennen kaikkia siitä, että sillä on taipumus ja kyky puollustaa itseään. Tämä kyky täytyy löytyä, ennenkuin itseänsä hallitsevia yhteiskuntia voi löytyä. Oppi enemmistöjen hallituksesta perustuu siihen ajatukseen, että enemmistö on kylläksi rohkea ja puoltansa pitävä vaatimaan ja säilyttämään oikeuksiansa. On tietysti otaksuttu, että he tekevät tätä laillisella ja rauhallisella tavalla; mutta on myöskin edellytetty, että he kykenevät tämmöiseen puolensa pitämiseen aineellisilla keinoilla, jos vetoaminen väkinäisiin toimiin joskus tulisi tarpeelliseksi. Jollette voi saada suojelusta tuomio-istuinten kautta, minä en ymmärrä, miksette itse suojelisi itseänne. Jos Ku-Klux'it tappavat ihmisiä, mikseivät he tapa Ku-Klux'ejä?

Nämät ovat ne kysymykset, jotka syntyvät mielessäni. Minä en tahtoisi ruveta neuvon-antajaksi, mutta minä luulen, että nämä kysymykset ovat semmoisia, joita kaikki järkevät ihmiset varmaan asettavat itselleen tämän asian johdosta.

Suurella kunnioituksella

— — —

Tähän kirjeeseen Hullu vastasi, niinkuin seuraa: —

Rakas Sir, — Teidän kirjeenne, joka tuli vastaukseksi minun kirjeeseni tämän kuun viidenneltä päivältä, johdattaa äsken menneitä aikoja hyvin vilkkaasti mieleeni. Minun täytyy kukaties myöntää oikeaksi teidän arvelunne, että Kansallishallitus ei voi sekaantua asiaan muutamia federaalisen republiikimme *traditioneja*[84] loukkaamatta, mutta *ei* sen perus-aatteita, eikä suinkaan sen henkeä.

Muistettava on, että nämät valtiot jälleen *henkiin herätettyinä* — ei, jälleen *järjestettyinä* — ovat pelkkiä kansallisvoiman luomia. Meidän lainsäätäjät ja teoretikot[85] ovat tuumitellen ja viisastellen päässeet semmoiseen päätökseen, että, kosk'ei minkään säilyvän oikeuden perustalla saa luopua Unionista taikka Unionia hajoittaa, ei myöskään voi näitä valtioita hävittää. Tyhjäntäpöisen otaksumisen kautta pidetään varmana, että Georgia oli *Unionin valtio* juuri sinä aikana, jona vihollismielinen hallitus asetettiin sinne, jona tämä hallitsi joka jalkaa sen alasta, vaati uskollisuutta ja veroa jokaiselta sen asukkaalta ja antoi osansa Yhdysvaltojen aseelliseen vastustamiseen.

Tämä on puoli-oppineen tylsä keikki. Kapinan toimi, kun se sen verran menestyy, että se kukistaa yhden tämän Unionin valtion ja asettaa vihollismielisen hallituksen sen sijaan, *hävittää* tämän valtion. Pettävä kohta on siinä, että käytetään 'valtion' sanaa sen alkuperäisessä eli kansainvälisessä merkityksessä yhdestä kansakuntamme ala-republiikeista. 'Valtio' tässä merkityksessä on yksinkertaisesti (1) erityinen alue, (2) jossa järjestetty yhteiskunta asuu, (3) yhdistettynä oman hallituksen alla. Jos tätä voisi ilman mitään muuta muodostusta sovittaa johonkin meidän valtioistamme, olisi tuo päätös ehkä oikea. Mutta jos mieli tarkoin määrittää yhtä *meidän* valtiotamme, täytyy lisätä yksi uusi aines, nimittäin (4), jolla on muutamat erityiset ja tyystisti rajoitetut suhteet muihin valtioihimme ja Amerikan *Yhdysvaltojen* Kansallishallitukseen.

Tämän viimeisen aineksen kapina hävitti ja sen kautta *teki valtion tyhjäksi*. Kaikki muut Amerikalaisen Unionin valtion ainekset jäivät jällelle, paitsi tämä valtiollinen suhde Unioniin; mutta tämä on juuri se aines, joka on yhtä tarpeellinen valtion olemiselle, kuin henki elämälle. Se se on, joka erottaa yhden *Unionin valtion* kaikista muista maailman järjestetyistä yhteiskunnista, joilla valtion nimi on. Teillä saattaa olla kaikki muut ainekset, paitsi tämä, mutta silloin teillä ei ole mikään *valtio* siinä merkityksessä, kuin me käytämme tätä sanaa, vaan ainoastaan tyhjä luuranko,

hengetön ruumis. Se on tämä aines, jonka *uudestaan rakentaminen* tuotti takaisin. Se on tämä aines, joka on Yhteisen Hallituksen tarkastuksen alla ja joka välttämättömästi on semmoisena pidettävä ja arvostettava, taikka uudestaan rakentaminen oli selvä ja julkinen anastus.

Teidän mielestänne tämä on hämmästyttävä oppi; mutta jollei se ole oikea, silloin sekä kansakunta että Etelän uskolliset alamaiset ovat mitä vaarallisimmassa dilemmassa. Lienee luvaton edes otaksuaan, että se uudestaan rakentamisen tuuma, joka valittiin, ei ollut aivan täydellinen; mutta jos keskustelun vuoksi päätämme sanoa sitä mahdottomaksi panna toimeen ja saamattomaksi, silloin sen väittämisen-tavan mukaan, jota te noudatatte, ei löydy mitään parannuskeinoa. Miten puu kaatui, kun valtio Kongressin toimesta laskettiin entiseen asemaansa, siten sen täytyy maata ijän loppuun saakka. Se on niinkuin avioliitto — sopimus, jota ei toinen puoli eikä edes molemmat saa rikkoa, yhdistys, jota ei mikään viha voi koskaan heikontaa eikä hävittää. Jos niin on laita, niin te olette oikeassa, ja meidän vetoamisemme apuun on enemmän kuin turha.

Mutta jos tuossa otaksumisessa olisi perää, kuinka suuri oli niitten rikos, jotka heittivät Etelän köyhälle, taitamattomalle mustalle kansalle, niille harvoille kokemattomille ja tavallisesti alhaisille Unionin ystäville ja vielä harvemmille Pohjan miehille, jotka olivat asettaneet teitensä tähän maan-osaan, sen tehtävän, sen Herkuleen-tapaisen ja mahdottoman tehtävän — että rakentaisivat itseänsä hallitsevia valtioita, jotka vakuuttaisivat ja varjelsivat kaikkien oikeuksia sekä levollisesti ja iloisesti taipuisivat laillisten enemmistöjen valtikan alle!

Tarpeellista on muistaa, että kehoitus ja pakoius uudestaan rakentamiseen tuli Pohjasta — ei Pohjan *kansan*, vaan sen *poliitikkojen* puolelta. Se pantiin täytäntöön, ei sen vuoksi, että yhteiskunta täällä olisi ollut kypsytynyt sen toimiin, vaan poliittilisen voiton ja puolue-vallan saavuttamisen tähden. Minä en moiti tätä syytä; se on juuri se asia, joka tavallisesti tekee puolueitten hallinnon turvalliseksi. Minä viittaan siihen ainoastaan osottaakseni, että me Eteläläiset, alkuperäiset tai muualla syntyneet, emme ole edesvastauksessa niistä vaaroista, jotka nyt uhkaavat sitä työtä, jolle kerta lausuttiin tuo hyväksyvä mahtisana: 'se on tehty!' Kun ennustimme tappiota, niinkuin useat meistä tekivät, niin meitä pilkattiin, niinkuin tyhmiä lapsia; ja kun nyt ilmoitamme selvän tappion, niin meitä kohtaa äreä kärsimättömyys ja meitä käsketään pitämään huolta itsestämme.

Teidän, jotka turvallisesti ja mukavasti istutte nojatuoleissanne Capitolium'in domin[86] varjossa, on kyllä hyvä puhua, kuinka meidän tulee saattaa arvomme tunnustetuksi, suojella itseämme ja kostaa vainoajillemme. Joko te ette ole käsittäneet meidän tilaamme taikka tahdotte pilkata meidän onnettomuuttamme.

Vastustus, minä tarkoitan semmoista vastustusta, joka vaikuttaisi jotakin, on melkein mahdoton. Ensiksi on aina kovasti suuri voima koottu yhtä ainoata henkilöä vastaan. Se ei ole mikään kaduilla melskaava roisto-joukko, paitsi kerääntyneen voiman ja luvun suhteen. Kaikki on edeltäpäin tuumittu ja järjestetty. Hiipien käydään otuksen kimppuun. Se, joka vastustaa, vastustaa aivan turhaan. Olkoon, että hän hurjasti päättää heittää henkensä; mutta hän ei voi saada aikaan mitään muuta, kuin että hän mennessään vie toisen muassaan, ja sekin on sangen epätietoista. Teidän täytyy muistaa, että hyökkäys tehdään ainoastaan yöllä, että se tapahtuu aivan äkki-arvaamatta ja että sitä toimittaa semmoinen voima, jonka luku herättää kauhua. Tätä kauhua aina kartuttaa heidän fantastilliset valepukunsa, jotka myöskin melkoisesti enentävät sivutse ampumista tai haira-iskun mahdollisuutta, jos onneton uhri yrittäisi puollustamaan itseänsä.

Vastustus koston kautta on vielä enemmän mahdoton. Otaksukaat, että miesparvi ruuskii teitä tänä iltana ja te huomaisitte, ettei silmänne voi tunkea heidän valepukunsa läpi eikä milläkään tavalla eroittaa, mitkä he todella ovat, tokko lähtisitte huomenna liikkeelle ja karkaisitte umpimähkään kanssakaupunkilaistenne kimppuun? Taikka rupeisitteko arvaamalla arvaamaan, mitkä hätyyttäjät olivat, ja tappamaan heitä ilman mitään todistusta? Ilmeisesti ette. Semmoista kosta ei olisi vaikea järjestää. Niin vimmastunut on musta kansa, että he olisivat valmiit antamaan suitsevan huoneen palkaksi jokaisesta verta vuotavasta selästä: todellakin, jollei kylmempien ja viisaampien aivojen neuvo hillitsisi heitä, saisimme pian täällä semmoisen orjakapinan, jonka tuimuus saattaisi San Domingon kauhut vaalenemaan. Jos panisimme teidän neuvonne toimeen, hallitus pian joutuisi välittämään huolimatta muutamien peruslaillisista hankkeista taikka, soveliaammin, peruslaillisista *arveluksista*. Jättäen silleen sen tosiasian, että tämä on köyhyyden, taitamattomuuden ja kokemattomuuden taistelo intelligenssia, varallisuutta ja taitoa vastaan — pääjuonteiltaan vielä orjallisen rodun ponnistus toista vastaan, joka aina on ollut mainio hallitsemaan — te huomaatte, että koston ajatus, vaikkapa olisi kysymys yhdenvertaisista aseman ja tiedon puolesta, olisi turha ja järjetön.

Mitä valtion virastoihin tulee: tuomio-istuimet, niinkuin olette nähnyt, ovat voimattomat. Tässä maakunnassa, jossa on harjotettu kaksisataa väkivallan työtä, grand jury[87] ei ole yhtäkään kertaa

syöttänyt ketään tuomarin edessä. Mahdottomuus osottaa pahantekiöitä niiksi, joita he todella ovat, pelko, joka estää todistusten antamista, ja se tunnettu seikka, että nämät sydän-yön salaamurhaajat tavataan kaikissa jury'issa, tekee tämän voimattomuuden ihan varmaksi asiaksi. Valtion Exekutiivi[88] on sidottu peruslaillisten rajoitusten kautta, jotka ovat monta vertaa vähemmän haaveelliset ja ilmaiset, kuin ne, joita te olette tuonut esiin kansallisen lainsäädännön puollustukseksi. Hän ei voi välittää, missä ei tuomio-istuinten työn-menoa estetä. Hallituksemme koko teorii ja tarkoitus on tämän oikeuden vahvistaminen kansalaisille. Kaikkien meidän vanhat Oikeuksien selitykset tarkoittivat nimenomaan anastuksen torjumista. Se Exekutiivi, joka rohkenisi järjestää jotakin sotavoimaa suojellaksensa kansalaisia tai auttaaksensa pahantekiäin vangitsemista ja rankaisemista, tekisi sitä ei ainoastaan uhalla tulla salaa murhatuksi vaan myöskin syytetyksi virkavirheestä, alennetuksi virassaan ja häviöön saatetuksi.

Meidän täytyy siis palata alkuperäiseen anomukseemme Kansallishallitukselle. Jos se ei voi antaa meille mitään apua, emme voi toivoa mistäkään mitään. Me voimme vaan huutaa, niinkuin Pietari: 'Herra, auta meitä, me hukumme!'

Tähän kirjeeseen viisas mies ei vastannut mitään, vaan ilmoitti jollekulle heidän yhteiselle ystävälleen, että se hänen mielestään osotti hyvin vähän kunnioitusta häntä kohtaan. Sen ajan viisaat miehet pitivät uudestaan rakentamisen kannattajia Etelässä pelkinä välikappaleina käsissään, joita sopi käyttää, niinkuin nukkeja, mutta moittia, niinkuin miehiä, heidän tekojensa seurauksista. He eivät olleet vielä saavuttaneet tuota hientynyttä julmuutta, joka pani nämät vastaamaan myöskin toisten taitamattomuuden ja hulluuden seurauksista. Se oli jälestäpäin tuleva.

XXXIV LUKU.

"Jos rakastat minua, rakasta koiraani".

Kun Hullun naapurit olivat lukeneet hänen kirjeensä viisaalle miehelle julkaistuna siinä suuressa jornaalissa, jossa se ilmestyi, he vihastuivat siitä kovasti ja hankkivat heti yleisen kokouksen, jossa päätettäisiin ryhtyä johonkin toimeen sen johdosta. Tässä kokouksessa he yhtyivät semmoisiin lausuntoihin, jotka vakuuttivat, että kaikki oli hiljaista, rauhallista ja säännöllistä maakunnassa, ilmoittivat ylenpaltisilla sanoilla kaikki päinvastaiset kertomukset eli huhut vääriksi ja herjaaviksi sekä takaamalla takasivat, että tuo äskeinen väkivallan työ, joka oli säikäyttänyt ja hämmästyttänyt tätä laista kiinni pitävä yhteiskuntaa, ei ollut kenenkään sen asukkaan tekemä, vaan sen rajojen ulkopuolelta hyökkäävän joukon.

Oli huomattava, ettei kukaan mustasta kansasta ottanut osaa tähän julkiseen mielen-ositukseen eikä kukaan noista valkoisista miehistä, jotka tuona kauhun yönä olivat pidätetyllä hengellä seisoneet teljettyjen ovien takana, keskellä itkeviä ja pelästyneitä perheitänsä joka hetki odottaen päällekkarkasta. Ei löytynyt monta näistä jälkimäisistä, se on totta, ja mikä sanottiin "arvolliseksi seuraksi" oli jo aikoja sitten sulkenut ovensa heiltä heidän silmiensä edessä; eikä sopinut milläkään tavalla odottaa, että minkään maakunnan arvossa pidetty valkoinen kansa koettaisi saada selitystensä vahvistetuksi alhaisemman rodun todistuksilla, joita todistuksia parhaassa tapauksessa oli monella monituisella lisäyksellä ja vähennyksellä vastaan-otettava. Useita kauniita ja sydämeen painuvia puheita pidettiin tässä tilaisuudessa.

Lakimiehet olivat tietysti johtajina, niinkuin he aina ovat meidän maassamme kaikissa yleisissä asioissa. He puhuivat laveasti *magna chartasta* ja siitä lakia kunnioittavasta ja vapautta harrastavasta hengestä, joka elähytti kansaa siinä suuressa vanhassa maakunnassa, jonka yli Amerikan vapauden aurinko ensin nousi ja oli kaikkein kirkkaimmin aina siitä saakka loistanut. He kertoivat, kuinka tämä kansa, tultuansa voitetuksi kaikkein pyhimmässä ristiretkessä vapauden tähden, minkä mailma koskaan oli tietänyt, niitten muukalaisten palkkasoturi-laumojen kautta, joita Pohja oli lähettänyt heitä vastaan, kuinka tämä kansa, nähtyänsä kotinsa ja kartanonsa ryöstetyiksi ja tahratuiksi Yankee-vandaalein käsissä, oli rehellisesti antaunut ja kärsinyt koko sen tyranniuden ja sorron, minkä Yankee-viekkaus ja ilkeys saattavat keksiä, ilman vastustusta, melkein ilman nurisematta. He kuvasivat noita kolmea sanomattoman sorron vuotta, joina he olivat poljetut "sotilas-despotismin" jalkojen alla, joina itsehallinnon oikeus oli riistetty heiltä, heidän lakinsa asetetut "soturi-satraapin" tahdon alaisiksi ja heidän tuomarinsa kielletyt panemasta niitä täytäntöön virkavalansa mukaan. He muistuttivat siitä teko-asiasta, että juuri tässä maakunnassa sotamiehen parvi oli estänyt sheriffiä panemasta toimeen yhtä tuomio-istuimen päätöstä, joka oli annettu tarkassa yhtäpitäväisyydessä valtion lain kanssa ja

vaati, että pahantekijää julkisesti piestäisiin paljaasen selkäänsä. He huomauttivat tuosta seikasta, että kaakki, jalkapuu ja poltin-rauta — heidän entisen sivistyksensä kuvailevat tunnusmerkit — hukutettiin noitten "Yankee-aatteitten" tulvan alle, jotka yltivät korkeimmillensa sotaisen uudestaan-rakentamisen ja "niggeriylihallan" sanomattomassa häväistyksessä.

Sitten he käänsivät syyttävän vihansa virran Hullua kohden ja päästivät koko mielikuvituksensa valloilleen, keksiessään hänelle lapsuutta, nuoruutta ja aikaista miehuutta, semmoista, joka oli kylläksi halpa ja kunnoton saattamaan häntä soveliaaksi carpet-bagger'in uraa astumaan. Loistavalla sekä ajanluvun että maatieteen ylenkatseella hän sanottiin syntyneen "Nantucket'issa, Cape Cod'issa ja jos jossakin pitkin rannikkoa;" ja jokainen seuraava puhuja antoi hänelle uuden syntymäpaikan, joka, jos mahdollista, oloiltaan ja eloiltaan oli häpeällisempi kuin mikään edellinen. Jokaista uutta syntymäpaikkaa varten keksittiin myös vastaava huono elämä, joista kukin paisui pahimmillensa tuossa viimeisessä verrattoman häväistykseen teossa — herjaavien kertomusten levittämisessä tätä aina rasiutettua ja kauan kärsinyttä Etelää vastaan, joka oli sammuttanut muiston moninaisista vääryyksistensä ja avoimin sylin vastaan-ottanut yhden sortajansa — miehen, jonka kädet olivat punaiset sen tappelussa surmattujen poikien verestä. Ei, vielä enemmän, häntä syytettiin yhdeksi noista nyky-ajan hevos-sisseiksi,[89] jotka ryöstivät ja raastivat ja varastivat ja polttivat rosvopäälikkönsä Sherman'in johdolla hänen tulisoittojen valaisemalla matkallansa meren rantaan — Sherman'in, jonka jumalattomuuden työt olivat niin suurenläntäiset, että vaadittiin uusi sana, kun tahtoi osottaa niitten kauheutta, ja joka oli saattanut "*banner*" nimityksen merkitsemään kaikkien häväistysten ydintä.

Tämän jälkeen puhui se vakava ja kunnianarvoisa pappi, joka häiritsemättömässä levollisuudessa oli saarnannut "vanhurskauden rauhallisista hedelmistä" tuona valjuna sabbatina, jona Jerry paran ruumis heilui läheisessä tammessa, kääntäen näkemättömiä silmiänsä sinne tänne sanottomassa rukouksessa, että tavallisesta armeliaisuudesta annettaisiin hänelle kristillinen hautaus. Hän surkutteli, niinkuin hänen virkansa vaati häntä tekemään, kaikenlaista kiivautta ja kovuutta. Yksin kovia sanojakin ja kiivasta puhetta hän aina koetti välttää. Mutta, kun hän näki, että hänen kansaansa hätyytettiin väärillä ja jumalattomilla herjauksilla yhden semmoisen puolelta, joka oli tullut heidän keskuuteensa ja vuosikautia saanut nauttia heidän säälivää armeliaisuuttansa ja pitkällistä kärsivällisyyttänsä, hän ei voinut enää olla vaiti. Ja erhettyväisyyttänsä näin suoraan tunnustettuaan, hyvä vanha mies ei näyttänyt sen koommin koettavan pidättää itseään, vaan seurasi lakimiesten esimerkkiä semmoisella innolla, joka osotti, että hän oli päättänyt voittaa heidät, siksi kuin hän kävi käheäksi ja hikiseksi ja punaiseksi kasvoistaan ja oli kadottanut silmälasinsa ja vuodattanut ulos puolen suuntäyden valehampaita. Silloin hän istui alas haittojansa parantaakseen, ja sheriffi antoi todistuksensa.

Hän oli harvapuheinen mies; mutta hän todisti maakunnan rauhaa ja hiljaisuutta kertomalla, kuinka vähän vangitsemisen käskyjä oli tullut hänelle; kuinka vähän päällekkanteita grand jury oli tehnyt; kuinka varma hän oli, että nuot väkivallan työt (joita kaikki surkuttelivat) olivat melkein kokonaan toimitetut muista maakunnista tulleitten laittomien joukkojen kautta; ja viimeiseksi hän vakuutti, ettei hänellä ollut koskaan ollut mitään asiakirjaa, jota hän ei olisi voinut panna toimeen ilman mitäkään *posse'a*. [90] Niin mahtava oli todella tuo lakia kunnioittava henki, että kymmenvuotias poika, jolla oli laillinen vangitsemis-käsky, voi tässä maakunnassa vangita kenenkä miehen hyvänsä, joka oli rikoksesta syytetty.

Samaa todistivat kaikki hänen ali-sheriffinsä ja useat muut varsin arvokkaat miehet, ja kaikki lausuiivat ilmi niin paljon suuttumusta, kuin kielen köyhyys salli, Hullun julmasta käytöksestä, kun hän oli kertonut semmoista, joka himmensi Etelän kunniaa ja erittäin tämän maakunnan kansan lainkuuliaista luonnetta. Kun kaikki, jotka ijältään kelpasivat puhumaan, olivat antaneet todistuksensa, ja nuot kiittävät lausunnot olivat hyväksytyt, yritti yksi kokouksen nuorista intopäistä saavuttamaan kuolemattomuutta esittämällä mitä ankarimmilla sanoilla hän suinkin keksi, että he, julkisesti Hullun nimeä esiin tuoden, suoraan kantaisivat hänen päällensä. Muutamat vanhemmat ja kylmemmät olivat hiukan epäilyksissä, olisiko semmoinen menetys viisas; ja jonkun keskustelun jälkeen esitys peruutettiin ja toimikunta valittiin, joka asettuisi yhteyteen Hullun kanssa, tiedustelisi, vieläkö hän myönsi kirjoittaneensa kysymyksessä olevan kirjeen ja piti kiinni sen sisällöstä, sekä ilmoittaisi, kuinka heidän toimensa oli menestynyt, toiselle kokoukselle, jonka he kutsuisivat kokoon semmoiseen aikaan, minkä itse valitsivat. Tämän jälkeen kokous lykättiin toistaiseksi, ja seuraavana päivänä Hullu toimikunnalta sai näin kuuluvan kirjeen: —

Överst *Comfort Servosse*. *Sir*, — Verdenton'in ja sen ympäristön kansa on kummastuksella ja mielipahalla nähnyt erään kirjeen, joka sanoo lähteneensä teidän kädestänne ja on julkaistu *New York Age'ssa* tämän kuun 10 päivästä. Tässä kirjeessä vakuutetaan muun muassa, että 'tuhat väkivallan työtä on toimitettu tässä kongressin vaalipiirissä aseellisten ja valepukuisten miesten kautta' eli toisin sanoin Ku-Klux'ien kautta, joksi heitä nimitetään. Tämän maakunnan kelpo asukkaat tuntevat, että heitä sopisi aivan hyvällä syyllä moittia ja että he laiminlöisivät velvollisuutensa itseänsä ja isänmaata kohtaan, jos he jättäisivät tällaiset kertomukset huomaamatta ja kumoamatta. Koska tämän ympäristön lakia kunnioittava kansa ei tahdo käydä

mihinkään äkkipikaiseen toimeen eikä tehdä mitään vääryyttä, on se valinnut allekirjoittaneet semmoiseksi toimikunnaksi, jonka tulee kysyä teiltä, kirjoititteko te mainitun kirjeen ja, jos niin, pidätekö yhä kiinni sen sisällöstä.

Pikaista vastausta pyydetään.

Kunnioituksella,

A.B—,
C.D—,
E.F... Toimikunta.

Tähän kirjeeseen Hullu vastasi: —

A.B—:lle ja muille Toimikunnan jäsenille, — Teidän arvoisa kirjoituksenne tältä aamulta on edessäni, ilmoittaen minulle, että Verdenton'in ja sen ympäristön kokoontuneet asukkaat ovat valinneet teidät toimikunnaksi, jonka tulee hankkia tietoa siitä, olenko minä kirjoittanut erään jossakin Pohjan Journalissa julkaistun kirjeen, jonka he tahtovat ottaa tarkastettavaksi ja tuomittavaksi.

Vastaukseksi tahdon ilmoittaa, että olen lukenut sen kirjoituksen, jota tarkoitatte; että kirjoitin tuon kirjeen semmoisena, kuin se julkaistiin, ja että parhaan tietoni ja uskoni mukaan aivan epäilemättä uudestaan vakuutan sen sisältöä oikeaksi. Minä en täydellisesti ymmärrä, mitä minulta pyydetään; mutta koska aina olen taipusa ja kovasti halullinen tyydyttämään naapureitani ilmoittamalla mielipiteitäni ja niitä perusteita, jotka minulla ehkä on, suonette, minä olen varma siitä, minulle anteeksi, jos katson soveliaaksi antaa teille jotakin enemmän, kuin vaan suoran vastauksen kysymykseenne.

Minua melkoisesti kummastuttaa, että tällainen kysymys asetetaan minulle, vieläpä tällä juhlallisella tavalla. Minä en huomaa mitään tuossa kirjeessä, jota en ole toistanut ja vakuuttanut monta monituista kertaa yksityisissä keskusteluissa ja useasti julkisissa tiloissa. Kirjeenne sisällyksestä näkyy kuitenkin, että mikä erittäin herättää hyvien naapurieni mielipahaa, ja mitä, niinkuin minulle ilmoitetaan, ennen kaikkia moitittiin eilisessä kokouksessa, on se arveluni, että tuhat väkivallan työtä on harjoitettu tässä kongressin vaalipiirissä. Mitä tähän tulee, sallikaat minun muistuttaa, että minä olen täydellisesti vakuutettu siitä, että tämä lasku on kerrallaan liian alhainen. Koska minua ei päästetä Klan'in salaisiin arkistoihin, minulla tietysti ei ole tätä nykyä mitään keinoa, millä näyttää tätä arveluani todeksi. Teidän tulee huomata, että laskuuni on otettu kaikki ne laittomat työt, joita aseelliset ja järjestetyt joukot valepuvussa ovat tehneet. Tunkeminen taloihin ja tiloille, asuntojen saartaminen uhkauksilla asukkaita vastaan; aseitten takavarikkoon ottaminen ja hävittäminen taikka anastaminen; miesten, vaimojen ja lasten laahaaminen heidän kodistaan taikka pakoon ajaminen; miesten ja vaimojen sitominen, suusta kapuloitseminen ja piekseminen; ampuminen erityisiä henkilöitä kohden taikka umpimähkään asuttuihin huoneisiin; miesten ja vaimojen silpoaminen niin hirveällä ja raa'allalla tavalla, ettei sitä käy tässä kertominen; kartanoitten polttaminen; karjan hukuttaminen; yön saattaminen kammoksuttavaksi rauhallisille kansalaisille monen ja mietityn murhan aaveentapaisen kauhun kautta — kaikki nämät kuuluvat 'väkivallan töitten' julmaan lukuun. Minulla on syytä luulla, että suurinta osaa näistä teoista uhrin itse huolellisesti salaisivat, jolleivät ne olisi niin vaikeata laatua, että salaaminen käy mahdottomaksi, sillä heille aina uhataan ankarampaa rangaistusta, jos valituksia tehdään. Minä tiedän monta esimerkkiä, kuinka eri osista tätä maakuntaa miehiä on tullut minun luokseni saadaksensa lailta korvausta, mutta kuinka he, kun heille on selitetty, ettei sitä voi saada, ovat pyytäneet minua olemaan asiasta puhumatta, etteivät joutuisi hengellensä maksamaan siitä, että olivat asian ilmoittaneet.

Minä tiedän, gentlemanit, että useat niistä, joita luetaan 'meidän parhaiksi kansalaisiksemme', ovat ennen väittäneet ja ehkä vielä nytkin, että nämät asiat eivät ansaitse mitään suurempaa huomiota; ja minun täytyy tunnustaa, että olen aina luullut semmoisilla henkilöillä olevan erityisen tiedon noista rikoksista, johon päästi ainoastaan salainen yhteys niiden harjottajien kanssa. Te voitte itse, gentlemanit, todistaa, etten ole laiminlyönyt mitään soveliaasta tilaisuutta ilmoittaa näitä tekoja ja varoittaa sekä niiden toimittajia että yhteiskuntaa kokonaisuudessaan, että semmoinen hirveä petomaisuus, semmoinen inhimillisen oikeuden ja inhimillisen elämän ylenkatsominen varmaan kantavat jotakin katkeraa hedelmää läheisessä tulevaisuudessa. Että minä olin oikeassa, todistakoon tuo kaikkein kauheimmilleen kohonnut tahallinen ja pelkurimainen petomaisuus, jonka näkymöinä teidän katunne taannoin olivat! Sitä todistakoon Oikeuden Temppele eräässä likeisessä maakunnassa, joka tahrattiin kurjalla kavaluudella ja kylmäverisellä hankkeella murhatun virkamiehen verellä!

Todistukset arveluni oikeudesta karttavat joka päivä ja vakuuttavat kaikkein uskottomimmille,

ettei laskuni edes saavuta kauheata todellisuutta. Ja kuitenkin tahdotte tietää, pidänpö yhä kiinni tästä arvelustani! Minä olen ymmällä, kuinka tulee käsittää tätä pyyntöä. Se näyttää liian päättömältä ollaksensa totinen, ja liian kohteliaalta ollaksensa uhkaus. Jos luultiin, että äskeiset tapaukset taikka eilis-illan kokous olisivat niin pelottaneet eli huolestuttaneet minua, että nyt olisin taipusa peruuttamaan väitökseni sillä hinnalla, että pääsisin kaikesta edesvastauksesta, niin erehdyttiin. Minä lausuin siinä kirjeessä, johon olette kääntäneet huomionne, sen ajatuksen, että minä milloin hyvänsä voisin joutua saman kohtalon alaiseksi, kuin John Walters. Vaikka teidän pyyntönne vahvistaa tätä ajatustani, minä yhä toistan väitökseni ja toivon, että minulla olisi kylläksi miehuutta tehdä sitä, vaikkapa sillä lausuisin kuolemantuomioni, joka hyvin voisi tapahtua, koska ei sovi katsoa ketään semmoista miestä salamurhasta turvatuksi, joka on saattanut itsensä vastenmieliseksi tälle kristittyjen Thugs'ien joukolle.

Nämät näkö-alat edessäni olen tehnyt ja aion vastakin tehdä kaikki, mitä voin, kääntääkseni hallituksen huomiota ja vaikutusta tähän hirveään vammaan.

Ja nyt, gentlemanit, koska olen vastannut teidän kysymyksiinne näin täydellisesti, sallitteko minun omaksi tiedokseni asettaa teille pari kolme samanlaista? Jos 'tämän maakunnan kelpo asukkaat' ovat niin halukkaat näyttämään censorin roolia, mikseivät ole saavuttaneet mitään sanoja yhteiseen vastalauseeseen niitä väkivallan töitä vastaan, joita valepukuiset konnajoukot ovat toimittaneet tässä maakunnassa? Jo on toista vuotta aivan 'Verdenton'in ja sen ympäristön kansan' silmien edessä vähä väliin jokainen kansalaisen oikeus tullut loukatuksi naamioitettujen rosvokuntien kautta; vaan kuitenkin he ovat antaneet tämän tapahtua ilman 'tarkastusta' taikka 'tuomiota'. Muutamia mitä kamalimpia tuhotöitä, joista olkoonpa vaikka tämän nyky-ajankin barbarilaisuuden vuosikirjat voivat kertoa, tehtiin juuri tässä maakunnassa; vaan eipä kuitenkaan yhtäkään ainoata moitteen sanaa kuulunut 'Verdenton'in ja sen ympäristön kansan' suusta. Ei mitään osan-oton kokousta, ei mitään suuttumuksen lausuntoa, ei mitään kauhistuksen ilmoitusta lähde 'Verdenton'in ja sen ympäristön kansan' puolelta. Heillä ei ole mitään 'velvollisuutta isänmaata kohtaan' suoritettavana, kun miehiä ruoskitaan, vaimoja piestään melkein mähyksi (myöskin valkoisia vaimoja), lapsia pelotetaan heikkopäisiksi ja muita ylläkön töitä tehdään kansalaisille, jotka 'Jumalan ja valtion rauhassa' asuvat aivan tämän maakunnan rajojen sisäpuolella. Mutta tuskin ehtii joku näihin summattomiin ilkitöihin päästämään yhtä varoituksen huutoa, yhtä avun huokausta, yhtä vastalauseetta, pusertuneena ulos itse hänen sielustansa niitten lukuisuuden ja julmuuden tähden, kuin jo 'Verdenton'in ja sen ympäristön kansalla' on velvollisuuksia isänmaata kohtaan eikä se voi antaa tämmöisen huudon jäädä ilman 'tarkastusta' ja 'tuomiotä'. Suomituilla ja silvotuilla uhreilla ei ollut mitään oikeutta heidän myötätuntoisuuteensa; mutta ne naamioitetut ja valepukuiset uskalikot ja salamurhaajat, jotka toimittivat nuo kauheat veriset työt — ah! —

'Huolella *heitä* hoitele,
Hellien *heitä* kohtelee'.

Jokainen, joka lujemmin, kuin kuiskaten puhuu näistä rikoksista, on 'tarkastettava ja tuomittava'. Ah, 'Verdenton'in ja sen ympäristön kansa', vaikka minä varsin suuresti kunnioitan monta teistä, minun täytyy 'kummastuksella ja mielipahalla' sanoa, että monen teidän käytöksellänne tässä asiassa on semmoinen haju, jota epäilen nimittämästä!

Velvollisuus on hyvä asia, gentlemanit. Pahan tarkastaminen ja tuomitseminen, huonouden moittiminen on niin jalo ave, että liiallistakin intoa sen harjottamisessa sopii antaa anteeksi taikka ihmetellä. *Amor patriae*[91] on niin kunniakas asia, että runoilijat sen ylistystä kaikkina aikoina laulavat. Mutta minä olen kuullut, gentlemanit, että arvokkaita leimoja joskus painetaan vääristettyyn tavaraan. Velvollisuus on välisti vaan kunnottoman tarkoituksen verhona; huonouden moittiminen ainoastaan se pölypilvi, jonka vääryys nostaa pakoansa peittääkseen; ja *amor patriae* — noh, sillä on erilaiset kasvot: 'toisinaan hyvän kuningatar Bess'in[92] muoto, toisinaan Verisen Marian. Löytyy ihan lähellä muutamia rumia tosi-asioita ja siitä olisi hyötyä teille, jos tähän aikaan ottaisitte niitä ajatellaksenne.

Älkäät niin tätä ymmärtäkö, että näillä muistutuksilla tarkoittaisin kaikkea 'Verdenton'in ja sen ympäristön kansaa'. Muutamat heistä ovat aivan alusta astuneet esiin ja ilmoittaneet noita väkivallan töitä; mutta heitä on kuitenkin harvassa.

Surkutellen sekä niitä tapauksia, jotka alkuansa aikaan saivat minun kirjeeni ja ovat tehneet valtiostamme oikein kauhujen kasvi-lavan, että myöskin sitä menetystapaa, jota 'Verdenton'in ja sen ympäristön kansa' on katsonut soveliaaksi noudattaa niitten suhteen,

Olen, gentlemanit, teidän nöyrä palvelianne

Comfort Servosse.

XXXV LUKU.

Viisauden sato.

Se huuto, jonka Hullu oli päästänyt, oli kuitenkin ainoastaan kaiku siitä, joka jo oli tullut kummastuneen kansakunnan korviin niitten tuhansittain tuhansien suista, jotka olivat nähneet ja kärsineet niitä pahoja, joita hän kuvasi, ja toisien tuhansien mykästä suusta, jotka puhuivat kuoleman äänettömästä tuskasta.

Tämä uusi Hirmun Valtakunta oli koittunut maailmaan niin hiljaa ja huomaamatta, ettei kukaan käsittänyt, kuinka pelottava ja laaja se oli. Ensiksi tuo suuri, vapaa, viaton Pohja oli huolettomasti nauranut sitä, sitten halveksien pilkannut sitä ja lopullisesti katsonut sitä epäilevällä kauhistuksella. Kaksi asiaa oli puolestaan vaikuttanut tämän viimeisen tunteen synnyttämiseksi. Ne, jotka olivat kärsineet, olivat yleensä olleet alhaista kansaa. Sanomalehdistö ei uhkunut heidän kärsimistään vääryyksistä, koska ei löytynyt ketään, joka olisi kertonut ne sille. He olivat myöskin semmoista kansaa, jonka vääryyden satu oli soinut niin kauan yleisön korvissa, että se oli väsynyt koko nuottiin. Se oli taipunut, vaikka kovin verkalleen ja vastahakoisesti, siihen vakuutukseen, että orjuus oli jotakin pahaa ja musta mies liian likeistä sukua valkoiselle ihmiskunnalle, että häntä oikeudella kävisi pitäminen kahleissa ja toisen tahdon alla. Se oli vähitellen ja empien joutunut välityksen kannalle, kun sota-asiat kapinaa kukistettaessa pakoittivat siihen, ja ristiriitaisten aatteitten rajun taistelun jälkeen lopullisesti sääntynyt siihen päätökseen, että vapauttaminen oli kaikki, mitä tarvittiin kaikkien niitten vammojen parantamiseksi, jotka tähän asti olivat vaivanneet taikka tulevaisuudessa ehkä vaivaisivat tuota tukalaa ja rutontapaista Afrikalaista. Tämä oli nyt saavutettu. Kansakunnan omatunto oli tyydytetty, ja se teki uljaan päätöksen, että se tästälähin tahtoi pitää rauhaa; ettei neekerillä enää *voinut* olla mitään valituksen syytä, ja ettei se huolinut kuulla sen enempää nurisemista. Se tukki siis korvansa, ja kun etelä-tuuli toi tuskan viestit, se pudisti vaan päätänsä ja sanoi: "minä en kuule mitään, en mitään! Kaikki on rauhassa".

Mutta kun huudot kävivät niin kovaksi, ettei voinut olla niistä tietämättä, valitsivat viisaat miehet toimikunnan, jonka tulisi tutkia asiaa ja kuulla kaikki, mitä voitiin sanoa sekä *pro et contra*.^[93]

Oi! kummallinen ja kolkko on se kertomus, joka täyttää ne kolmetoista nidosta todistuksia, asiakirjoja ja päätöksiä, joita tämä toimikunta kokosi; kummallinen selitys kristitystä sivistyksestä; kummallinen tarina rauhallisista vuosista; — verinen kuin Marian hallitus, barbarinen kuin Comanchien^[94] aikakirjat!

Tapetuita löytyi kylläksi täyttämään kokonaisen tappelutanteren, ja kaikki olivat noita kolmea luokkaa: neekereitä, scalawag'eja ja carpet-bagger'eita — kaikki surmatut tyvenen tuuman jälkeen, kukistetut ylivoiman kautta, herätetyt unesta pimeänä sydän-yönä, yleisen kokouksen saleissa, virran-reunoilla, yksinäisillä metsäpoluilla, julkisen mestauksen tavalla — ammutut, puukolla pistetyt, hirtetyt, hukutetut, sanoiksi saamattomalla tavalla silvotut, käsittämättömästi räkätyt.

Ja melkein kaikki tuntemattoman käden kautta! Ainoastaan *kuoleman* kauhea, salamyhkäinen tosi-asia oli varma. Kanteita salaisen syytöksen kautta; tuomioita ilman puolustusta; mestauksia ilman varoitusta, armoa tai vetoamista. Kuolema jo itsestään sanomattoman hirveä; mutta kuolintapa — tuo salainen, näkymätön tuomio, josta turmio kumpuaa — vielä hirveämpi: kavaluus, joka naapurista teki valepukuisen salamurhaajan, kaikkein hirvein kaikista vainoista ja vihoista, mitä historia kuvaa.

Ja haavoitetut sitten — nuot, jotka välttivät kovemman kohtalon — ruoskitut, paloitettut, verta vuotavat, raadeltut! miehet raastetut miehuuttomaksi! vaimot raskaat kuolleista sikiöistä! hurmeiset selät! taitetut jäsenet! Voi! haavoitettuja tässä äänettömässä sodassa oli useampia tuhansia kuin niitä, jotka vaikeroivat Gettysburg'in vieremillä. Kartanot ja koulut ja kirkot poltetut! Ihmiset ajetus huoneistaan ja asuen metsissä ja kedoilla! Köyhät, heikot, halveksitut, pahoin pideltetyt ja hätyytetyt — kenenkä kautta? Aina sama koskematon olento, sama näkymätön voima. Hyvin se sai nimittää itseänsä "Näkymättömäksi Valtakunnaksi". Näkymätön ja tuntematon! Yhdessä valtiossa kymmenen tuhatta, toisessa kaksikymmentä tuhatta, kolmannessa neljäkymmentä tuhatta; kaikkiansa armeija, suurempi, kuin minkä Kapina, jonka lahoavista jäännöksistä se yleni, koskaan saatti lähettää sotaan! Näkymätön Valtakunta, sen harjoitettuna ja järjestettynä armeijana vale-vaatteiset keski-yön marodöörit,^[95] käyden sotaa niitä hennokkaita "valtoja" vastaan, joita viisaat miehet olivat asettaneet äsken kapinoitsevaan maan-osaan!

Entä puollustus! — ei, ei *puollustus* — kaunistelu, väite, keksittyä syytöksen torjumiseksi, rikoksen lieventämiseksi! Voi minua! Se on surkea, melkein surkeampi, kuin itse nuot veriset teot.

Mimmoiselta se kuuluu?

"Me olimme aseellisia kapinoitsioita: me antausimme, ja antaumisen ehdot lupasivat meille vapautta rangaistuksesta niin kauan, kuin lakeja noudatimme. Tämä tarkoitti, että me saisimme hallita itseämme, niinkuin ennen. Sen sijaan he asettivat sotilas-virkamiehiä meidän ylitsemme; rajoittivat parhaiten ja urhoollisimpien miestemme oikeuksia; vapauttivat orjamme ja antoivat heille vallan meidän ylitsemme. Pohjassa syntyneitä miehiä tuli meidän keskuuteemme, ja heille myönnettiin asema ja valta orjien ja luopioitten äänestyksen kautta. Ilmestyi kykenemättömiä virkamiehiä. Valtion tulot tuhlatiin. Meitä veroitettiin mustien kasvatuksen hyväksi. Suunnattomia velkoja koottiin. Me emme tehneet noita väkivallan töitä valtiollisista syistä, vaan ainoastaan sen vuoksi, että nuot henkilöt olivat tehneet itsensä vastenmielisiksi meille".

Voi! voi, että kansa, joka oli vihkinyt itsensä suureen sotaan ja saattanut sen perille, joutui pitämään mitä hyvänsä järjestetyn Thuggismin puollustuksena.

Kuitenkin se oli komea tunne, joka oli kaiken tämän perustuksena — järkähtämätön lujuus, kukistamaton uhma kaiken suhteen, joka näytti pakolta tai sorrolta. Ei voi muuta kuin ylpeydellä ja myötätuntoisuudella katsoa noita taipumattomia miehiä, jotka, tultuansa voitetuksi sodassa, kuitenkin vastustivat jokaisen voittajan yritystä muuttaa heidän lakejansa, heidän tapojansa taikka vaan heidän hallitsevan luokkansa palveliastoa; ja tätä he lisäksi tekivät ei ainoastaan hellittämättömällä jäykkyydellä, vaan myöskin menestyksellä. Ei voi muuta kuin ihmetellä sitä upeata rohkeutta, jolla he syyttivät sitä kansakuntaa, joka oli voittanut heidät, — vieläpä vasten sen lainsäätäjien kasvoja — sanapattoisuudesta, pahansuonnista ja kunnottomasta ja halvasta kostonhimosta. Kuinka he nauroivat noita Uudestaan rakentamisen sääntöjä, joista viisaat miehet rehentelivät! Kuinka uljaasti he lausuiivat, että taistelo oli mahdoton asettaa ja ettei valkoinen ja musta mies voisi eikä saisi elää yhdessä yhdenvertaisina hallitsevina aineksina! Kuinka keveästi he kertoivat veri-vainon kertoelmat — Naamioitetuista Yö-ratsureista, Pyssy-Klub'ien ja Sapeli-Klub'ien Näkymättömästä Valtakunnasta (kaikki järjestetyt rauhallisia tarkoituksia varten), varoituksista ja pieksemisistä ja murhista! Voi, se on kummastuttavaa!

Ja itse laitos sitten, niin täydellinen, vaan kuitenkin niin liikkuva ja venyväinen! Niin täydellinen valepukujen puolesta, että tuhansista uhreista tuskin kymmenkunta pystyi osottamaan yhtä vainoojatansa siksi, mikä hän todella oli! Ja sen satojen tuhansien jäsenten joukossa tuskin kukaan niistä harvoista, jotka tunnustivat ja paljastivat sen seikat, tiesi mitään muuta, kuin mitä jo oli saatettu julki; *taikka, jos hän tiesi sen, ei ilmoittanut sitä!* Se on kaikki kummastuttavaa, mutta surkeata ja kauheata. Jospa se vaan tulisi pois pyhkäistyksi taikka haihtuisi niinkuin kuumeinen unelma uuden päivän kirkkauden edestä.

Kuitenkin saatamme siinä nähdä ne ainekset, joista suuri ja kuninkaallinen kansa voisi syntyä. He tunsivat itsensä loukatuksi ja sorretuksi. Vähät siitä, olivatko he todella sitä vai ei, oliko asian laita semmoinen taikka tämmöinen, se ei ensinkään koske heidän käytökseensä. Jos Uudestaan rakentaminen, jonka viisaat miehet säätivät, oli väärä; jos Pohja oli Etelän ahdistaja ja oikeutta rikkova päällekkäaaja sodassa; jos sen vastustajien nöyryyttämiseksi ja halventamiseksi antaumisen ehdot muutettiin ja uusia ja kiusaavia määräyksiä lisättiin; jos Pohjaisen elämän hylkyjä lähetettiin tai he itse menivät sinne kehoittamaan ja houkuttelemaan entistä orjaa toimimaan entistä isäntäänsä vastaan — jos kaikissa näissä *olisi* todellinen perä, se ei puollustaisi taikka oikeuttaisi sitä menetystä, jota noudatettiin, enemmän kuin sekään teko-asia, että ne joukot, jotka muodostivat tuon eriskummallisesti puetun puolue-ratsuväen syvät rivit, rehellisesti *uskoivat* näitä asioita todenperäisiksi. Heidän tointansa täytyy katsoa ainoastaan uljaan, urhoollisen ja laajan kansan hurjaksi yritykseksi puollustaa ja säilyttää mitä se *piti oikeuksinansa*.

Välillä ovat ne, jotka eivät käsitä tämän laitoksen tarkoitusta, sanoneet, että se oli alhainen, pelkurimainen ja julma barbarismi. "Kuinka!" sanoo Pohjan mies, joka on seisonut kaukana kaikesta ja farisealaisella otaksumisella taikka mukavalla tietämättömyydellä arvostellut "Ku-Klux'eja", "carpet-bagger'eita", "scalawag'eja" ja "niggereitä" samanlaisiksi, — "oliko miehuullista, sopiko miehuullisen ja ritarillisen kansan hätyyttää köyhiä, heikkoja, turvattomia miehiä ja vaimoja varsin kukistavalla ylivoimalla, pelottaa, räkäätä ja murhata? Onko tämä miehuullista ja ylistettävää?"

Ah, ystäväni! te erehdytte kokonaan. Jos siinä olisi ollut kaikki, mitä tarkoitettiin ja tehtiin: ei, se ei ollut miehuullista eikä ylistettävää. Mutta se ei ollut ainoastaan köyhä musta mies, johon tuo rohkea yö-ratsurein parvi iski, niinkuin haukka iskee varpuseen; se olisi todella ollut pelkurimaista: vaan se oli Kansakunta, joka oli antanut uhrille kansalais-oikeuden ja vallan, johon isku sattui. Se ei ollut mitään miehuullista itsessään, kun vanha John Brown valloitti Harper's Ferry'n asehuoneen; jos ajattelee sitä hyökkäykseksi tuohon melkein yksinäiseen vartioon, se oli erittäin pelkurimaista: mutta, kun ajatteleme, mikä voima seisoj tuon pienen sotamiesjoukon takana, ihmettelemme Ossawattomie'n sankarin rohkeutta. Sama oli tuon loistavan laitoksen laita.

Se ei ollut yksityistä neekeriä, scalawag'ia tai carpet-bagger'ia vastaan, kuin isku tähdättiin, vaan sitä valtaa — Hallitusta — sitä aatetta vastaan, jota he edustivat. Usein kyllä yksityinen uhri oli semmoinen, jota kohtaan niillä yksityisillä Klan'in jäsenillä, jotka panivat sen tuomion toimeen, oli sangen paljon ystävällistä taipumusta ja kunnioitusta, mutta jonka vaikutus, jänteveys, uskallus tai virallinen asema oli semmoinen, että se vaati "käymistä hänen luonansa". Useimmissa hyökkäyksissä Klan'ia ei yllyttänyt julmuus eikä kostonhalu; vaan ne olivat yksinkertaisesti suorimmat, ehkä ainoat, keinot, joitten avulla se voi saavuttaa tarkoituksensa. Etelän aivoja, varallisuutta ja ritarillista henkeä raukaksi, mitä se katsoi halvennukseksi ja sorroksi. Tämä yhdistys tarjosi valmiin ja voimakkaan keinon poistaa päältänsä vierasvaltaisen painajaisen ja kumota sen hallituksen, jota oli tyrkytetty heille. Ensi hetkestä se sentähden levisi kulovalkean tavalla. On sanottu, että ensimmäinen laitos perustettiin Toukokuulla, taikka kukaties niin myöhään kuin Kesäkuun 1 päivänä 1868; kuitenkin oli se jo saman vuoden Elokuulla lujasti asetettu jokaiseen Etelän valtioon. Sen perustuksena oli sammumaton viha neekeriin *valtiollisena kokonaishenkilönä*, ynnä hurja päätös, että Etelän valkoinen kansa taikka joku tämän rodun enemmistö oli vallitseva — jollei vaali-uurnan voimalla, niin ky'n, tiedon ja hallitsemisen tottumuksen avulla. Etelän urhoollisimmat, lujimmat ja parhaat miehet antoivat sille suostumuksensa ja kannatuksensa — useimmissa tapauksissa teossa ja toimessa, muutamissa vaan sallimalla. Tuhannet pitivät sitä tarpeellisena, jos tahtoi välttää anarkiaa ja kaiken arvokkaan sivistyksen häviötä; toiset katsoivat sitä keinoksi, jolla sopi kostaa hallitukselle, joka heidän mielestään oli sortanut heitä; samalla kuin toiset arvelivat sitä aseman ja vallan hankkimisen välikappaleeksi.

Että se kasvoi paljon suuriläntäisemmäksi, kuin miksi sen alkuunpanijat olivat sitä aikoneet, on varsin arvattavaa; mutta tämä kehkeytyminen oli luonnollinen ja välttämätön. On luultavaa, että sillä yritettiin ensin ainoastaan vaikuttaa taitamattoman ja aran mustan kansan taika-uskoiseen pelkoon. Muutos siveellisestä pakosta ruumiilliseen on helppo ja luonnollinen, erittäinkin semmoisessa kansassa, jonka mielestä mustalla miehellä ei ollut mitään *syntyperäistä* oikeutta vapauteen ja itsehallintoon eikä sitä seuraavat personalliset privilegiumit,[96] vaan ainoastaan semmoiset oikeudet, jotka annettiin heille lainsäädännön kautta, jonka mahdollisuutta katsottiin ainakin kysymyksen alaiseksi. Niitä Etelässä syntyneitä valkoisia, jotka olivat yhtyneet tuohon liikkeeseen, joka tuotti poliittillisen vallan mustille, pidettiin ei ainoastaan palkkalaisina ja maansa heittäneinä, vaan myöskin kavaltajina omaa rotuansa vastaan. Niitä Pohjan miehiä, jotka tekivät samaten, katsottiin kutsumattomiksi vieraisiksi ja maahan tunkijoiksi ja heitä arveltiin yllyttävän ei ainoastaan mitä huonoimmat personalliset syyt, vaan myöskin tuo koottu viha, jonka Eteläläinen aina luuli olevan orjuuden vastustajilla Pohjassa. Tottumattomana maahan siirtymiseen kuin Etelä oli, tottuneena todella katsomaan kaikkia vieraita epäluulolla, siksi kuin se oli varma siitä, ettei heistä lähtenyt mitään vahinkoa maan tärkeimmälle laitokselle, ei tarvittu muuta, kuin vakuutus sorrosta ja tappion harmi, ennenkuin se jo piti jokaista henkilöä vihollismielisestä maan-osasta vireänä ja myrkyllisenä vastustajana, jonka sikäläisen kansalais-oikeuden vaatimus oli vaan teko-syy, valtuuttaen omistajaa itse asiassa vihollisen lähettilääksi, joka ansaitsi ainoastaan vakoojan arvostelua ja kohtelua.

Kaikki tämä oli vaan luonnollista, ja *sitä olisi* noitten viisaitten miesten, joitten toimena oli hajoitettun kansakunnan uudestaan muodostaminen, *pitänyt edeltäpäin tietää ja toimissaan lukuun ottaa*. Koska sitä ei kuitenkaan tehty ja avunhuutoja lähti niin useista tuhansista, asetti Kongressi tämän toimikunnan ja sääti asian johdosta muutamia lakeja kansalaistensa suojelukseksi. Samaan aikaan eri valtioon hallitukset Etelässä (joita, se tulee muistaa, nuot uudet poliittilliset ainekset olivat asettaneet) alkoivat toimia samaan suuntaan. Muutamissa Exekutiivi pestasi sotaväkeä ja peruutti ajaksi *Habeas Corpus* asetuksen, koska tämä laitos uhkasi ja kumosi koko Valtion voimaa. Mutta tällä välin ja ennenkuin kumpainkaan valta oli saattanut aikomuksensa käytäntöön, oli Klan-laitos päässyt ensimmäisen tarkoituksensa perille: se enemmistö, joka oli lausunut suostumuksensa Uudestaan rakentamisen toimiin, oli tullut kukistetuksi varsin monessa valtiossa ja vähemmistö havaitsi olevansa lainsäädännön tarkastuksen alaisena. Heti kuin tämä oli käynyt varmaksi asiaksi, käännettiin semmoisten valtioon voima niitä vastaan, jotka olivat tehneet suurempia ponnistuksia varjellaksensa kansaansa Klan'in hyökkäysretkistä ja väkivallasta. Muutamien valtioon kuvernöörejä syytettiin tämmöisestä harrastuksesta ja pantiin viraltaan pois. Toisille uhattiin samaa kohtaloa ja välttääkseen sitä he itse luopuivat viroistaan.

Tämä uusi vallankumous, joka nyt oli alkanut, pitkittyi. Klan'i kasvoi luvultaan ja voimaltaan — *imperium in imperio*[97] — siksi kuin sen käskyt olivat paljon mahtavammat ja sen valta enemmän pelätty, kuin noitten näkyväisten republiikien, joita se joko kokonaan hallitsi taikka hirmuteoillaan piti kurissa ja nöyryydessä. Tämä tosi-asia ynnä niitten uusien lakien pelko, joita Kansallis-hallitus oli hyväksynyt, tämä hallitus, jonka valtaa ei siihen aikaan oltu pantu kysymyksen alaiseksi, vaikutti johonkin määrin todellisten väkivallan töitten pidättämiseksi. Saatuaan, mitä he tahtoivat — nimittäin vallan valtiossaan — käyttivät johtajat nyt arvoansa enempien hyökkäys-retkien estämiseksi; ja vihamielisyyttä mustaa miestä ja hänen liittolaisiansa vastaan vaimeni vähitellen, kun nämä kukistetut luokat herkesivät olemasta minäkään poliittillisena aineksena, jota täytyi pelätä taistelossa ylivallasta. Paitsi sitä ei kansallislakia käynyt ulottaminen rikoksiin, joita oli harjoitettu ennen sen säätämistä. Niitä

vastaan sai yhä kannella ainoastaan valtioiden tuomio-istuinten edessä, eikä ollut luultavaa, että näissä koskaan ruvettaisiin niiden käyttämiseen. Sillä tapaa laitos helposti pidettiin hengissä, ollen hiljaisena ja näkymätönnä, paitsi kun jossakin tilaisuudessa katsottiin soveliaaksi osottaa sen voimaa hillitäkseen tai rangaistukseen jotakin rohkeata johtajaa, joka kieltäisi tottelemasta tapausten logikaa ja heittävästä taisteloa, joka tarkoitti, että *äänestäjään* eikä Valkoisten liittolaisten enemmistö hallitsisi noissa valtioissa.

Vallankumous oli aloitettu ja sen mahdollisuus toteen näytetty. Tästä lähtien sen ehdoton ja yleinen menestys oli ainoastaan ajan kysymys. Enemmistön valta oli murrettu, Hallituksen voimaa oli rohkeasti vastustettu ja sen määräämät rangaistukset rikoksista menestyksellä vältetyt, jotta mustan miehen vapautusta sopi pitää ilveilynä, ja noita vastenmielisiä Parannuksia ja Uudestaan rakentamisen sääntöjä oli osotettu toden teolla tyhjäksi rauenneiksi. Luettuna entisten aikojen valossa muinaisen Etelän voitto oli sanomattoman suuri; sen jälkeisessä nykyisyydessä puuttui varsin vähän sen täydellisyyteen; tulevaisuudessa — noh, se pitääköön huolta itsestään.

XXXVI LUKU.

Eräs herääminen.

Lily, Comfort ja Metta Servosse'n ainoa lapsi, oli kehkeytnyt Etelän auringon alla, kunnes, melkein ennenkuin hänen vanhempansa olivat sitä huomanneetkaan, hänellä oli tuo täyteläinen muoto ja nuot lienteät kontuurit, jotka ilmoittavat naiseutta. Se ilman-ala, jossa hän oli elänyt, oli myöskin yhtä nopeasti kypsyttänyt hänen ymmärrystänsä. Miltei lapsuudestaan asti oli hän noitten heidän elämäänsä ympäröivien omistusten olojen kautta ollut äitinsä alituinen toveri ja uskottu ystävä.

Suljettuna kaikesta, mitä sopii nimittää "seura-elämäksi", niitten onnettomien suhteitten vuoksi, joissa hänen puolisonsa ja hän itse oli niihin, joitten keskellä he elivät, pidettyinä joko vihollisina, kutsumattomina vieraina taikka alhaisempina niiltä, joitten sivistys teki heidän seuransa toivottavaksi, Metta ei ollut koettanut mielestään poistaa tätä tunnetta, vaan puolisonsa neuvoa noudattaen, tyvenesti ja uljaasti taipunut siihen yksinäisyyteen, joka oli määrätty hänelle, ainoastaan palkiten itseänsä likeisemmällä ja alinomaisella yhteydellä puolisonsa kanssa, ottaen osaa hänen ajatuksiinsa, perehtyen hänen tuumiinsa ja tarkoituksiinsa ja harrastaen kaikkia, mitä hän harrasti. Seurauksena tästä oli, että hän mitä vilkkaimmalla tavalla otti selkoa kaikesta, joka koski sen yhteiskunnan nykyisyyttä ja tulevaisuutta, jossa he asuivat. Vieritysten puolisonsa kanssa oli hän syventynyt entisyyden historiaan, tutkinut nykyisyyden kehkiämistä ja totisesti koettanut löytää jotakuta ohjelankaa pilviseen ja pimeään tulevaisuuteen. Tässä koko huomion puoleensa vetävässä kysymyksessä hänen sydämensä oli vieraantunut pois useista niistä seikoista, jotka muodostavat niin suuren osan naisen tavallisesta elämästä; ja puolisonsa seurassa ja tyttärensä huolenpidossa ja kasvatuksessa oli hän melkein laannut kaipaamasta noita seuraelämän huvituksia, joihin hän oli ollut tottunut ennen heidän tänne muuttoansa.

Ne kiihoittavat kohtaukset, jotka olivat tapahtuneet heidän ympärillään, olivat saattaneet tämän pienen perheen jäsenet vielä läheisempään yhteyteen toistensa kanssa, kuin mihin tämä ehdoton erillään olo itsestään olisi pakoittanut. Ne vastukset ja vaarat, jotka kuuluivat Hullun elämään ja tehtävään, olivat kutoutuneet vaimon ja tyttären jokapäiväiseen elämään, siksi kuin ne muuttuivat heidän ajatuksensa ainoaksi, kaikki valloittavaksi esineeksi ja heidän keskustelujensa pää-aineeksi. Hänen poissa ollessaan levottomuus hänen turvallisuudestaan, ja hänen läsnä ollessaan kiitollisuus hänen säilymisestään täyttivät heidän sydämensä. Jokainen väkivallan työ toimitettuna tuon salamyhkäisen vihollisen kautta, joka väijyi kaikkialla heidän ympärillään, oli lisätodistus siitä vaarasta, joka ympäröitsi häntä, johon kaikki heidän toivonsa yhtyivät. Jokainen velvollisuuden teko, joka vei hänet heidän näkyvistään, koetti uudestaan heidän uskoansa suureen Vapauttajaan. Jokainen poissa-olo ja jokainen takaisin palaaminen kartutti heidän tuskaansa ja kiinnitti yhä lujemmin heidän ajatuksensa niihin seikkoihin, jotka joka päivä tapahtuivat heidän ympärillään. Jokainen hyvästijättö joutui saamaan kuolinvuoteen juhlallisuuden ja jokainen takaisintulo kävi yhtä juhlallisen iloiseksi kuin odottamaton ylösnouseminen.

Tässä huolten ja pelkojen kuumoksessa nuoren tytön sydän ja mieli olivat tuleentuneet vielä kerkeämmin, kuin hänen ruumiinsa. Semmoinen ajattelevaisuus, joka oli tuntematon niille hänen ikäisillensä, jotka olivat eläneet rauhallisina aikoina ja toisissa seura-elämän oloissa, oli tullut tavaksi hänelle. Alinomainen pelko päällekkarkauksesta naamioittujen marodööreihin puolelta oli totuttanut häntä

vaaraan ja kasvattanut häneen semmoisen karskean ja päättäväisen luonnon, jota ei mikään muu olisi voinut synnyttää. Hän oli nähnyt tuon kamalan ratsas-jonon liikkuvan himmeässä kuunvalossa ja seisonut huoneensa akkunassa, revolveri kädessä, valmiina ottamaan osaa kotinsa odotettuun puollustukseen. Hän oli oppinut vartomaan vaaraa, katsomaan, että oli ryhdytty kaikkiin varovaisuuden keinoihin sitä vastaan, tarkoin miettimään, mitä hän sanoi ja kenelle hän sitä sanoi, luulevalla epäilemisellä punnitsemaan kaikkien sanoja ja tekoja, joitten kanssa hän joutui yhteyteen. Monta kertaa vielä vaan lapsena ollessaan hän epäilyksen ja varotun vaaran hetkinä vaadittiin olemaan äitinsä lohduttajana. Tuhat kertaa hän oli nähnyt kiusaavan aavistuksen raukean, harmaan katseen hiipivän noihin rakastettuihin kasvoihin ja oli velvollisuuttansa reippaasti ryhtynyt äidin tuskan keventämiseen. Kaikki nämät olivat kummallisen joutuisasti kypsyttäneet hänen mielensä.

Samoin kuin hän oli ottanut osaa vanhempiensa vaivoihin ja vaaroihin, samoin hän myös oli yhtynyt heidän iloihinsa. Häntä oli varhain harjotettu satulaan; ja aivan siitä saakka, kuin he alottivat elämäänsä tässä uudessa kodissa, oli hänen pony'nsa ehtimiseen seurannut sekä Lollard'ia että Jaca'a monella pitkällä ratsastuksella. Kun hän tuli vanhemmaksi, vaihdettiin pony hänen omaan lemmikkittamaansa; ja keveämpää, luontevampaa ja rohkeampaa ratsastajaa oli vaikea tavata yksin tässäkin verrattomien ratsas-miesten ja ratsas-naisten maan-osassa. Hän oli myöskin oppinut aseita käyttämän ja käytteli sekä pyssyä että revolveria ei ainoastaan ilman pelkoa, vaan myöskin taitavasti ja tarkasti.

Ulkomuodoltaan hän ei suinkaan ollut viehätystä vailla. Hänellä oli äitinsä soleva, sievä vartalo ja yhdistyneenä siihen nuot lienteät kontuurit, tuo hieno pinta ja notkea, sulokas käytös, joita näitten seutujen vapaa, kahleeton elämä ja lempeä, mieluisa ilman-ala niin runsaassa määrässä antavat niille, jotka kasvavat niitten vaikutusten alla. Hänen silmiensä tumma sini oli sitä laatua, joka ilmoittaa urheutta ja avosydämysyyttä; hänen uhkea tukkansa näytti erilaiselta sen valon mukaan, jossa sitä katsottiin — "kultainen päivänpaisteessa, varjossa ruskea", mutta, jos kuun säde koski sitä, se vivahteli hopeisena hyrskynä. Se oli ollut ihastuneen äidin ilo ja ylpeys. Sakset eivät olleet milloinkaan haitannet sen kiiltävää hohtoa ja ainoastaan harvoin se oli tuntenut punomisen tai palmikoimisen pakkoa, vaan riippunut altiisti lapsen hartioille, kunnes se välkkyvänä kaskaadina lainehti alas hänen vyötäisilleen. Näitten ulkonaisten ominaisuuksien lisäksi Lily oli kaukaisilta ranskalaisilta esi-isiltään perinyt iloisen luonnon ja säihkyvän vilkkaan mielen, joita sen yhdenkaltaisen ilman-alan päivänpaisteinen kirkkaus, jossa hän oli kasvanut, näytti ilmi saattaneen. Nämät sulot yhtyivät tekemään hänestä muista eriävän ja lumoavan immen, että, kun hän ratsasti ympäri vanhempiensa seurassa tai yksinään kiipesi lähiseutujen kalveisilla metsäpoluilla, hänen kauneutensa alkoi tulla huomatuksi. Ympäristön nuoriso rupesi arasti pyrkimään hänen läheisyyteensä ja avasi hänelle viimein seurapiirinsä ja sydämensä, surkutellen ainoastaan, etteivät hänen vanhempansa olleet "meidän väkeä" ja ystävällisesti koettaen enemmän tai vähemmän unhottaa hänen sukuperäänsä.

Niitten joukossa, jotka olivat nähneet ja ihmetelleet tuota valoisaa olentoa, joka vallitsi ylinnä Warrington'issa, oli Melville Gurney, kenraali Marion Gurney'n poika, joka asui Pultova'n maakunnassa eli lähimmäisessä siitä, jossa Hullu eli. Nuori Gurney edusti loistavalla tavalla sitä Etelän gentlemanien sukua, josta hän oli lähtenyt. Hän oli pitkä ja komea varreltansa, hänellä oli tuo luonteva käytös, jota harvoin tavataan muissa maan-osissa, ja hän oli ihmeteltävän sovelias voittamaan muita kenttäsporteissa, joissa kaikenlaisissa hän oli tunnustettu taituri. Hänen varhainen nuoruutensa oli sattunut sodan aikaan, jossa hänen isänsä oli saavuttanut suurta mainetta, ja ennen kuudettatoista syntymäpäiväänsä oli hän rientänyt pois kotoa, ratsastaen omalla hevosellansa, ottamaan osaa Early'n viimeiseen sotaretkeen Shenandoah'in Laaksossa, jossa hänen isänsä komanto oli. Viimeisen tappion jälkeen hän tapasi isänsä makaamasta haavoitettuna jossakin federaalisessa sairashuoneessa ja pelasti hänet heittäjäntörmä ponnistuksilla turmiolisesta uupumuksesta sekä saatti hänet kotiin verkkaiseen, mutta varmaan parannukseen. Uskalias nuorukainen ei voinut tämän perästä taivuttaa itseään yliopiston unteliaaseen, yksitoikkoiseen elämään; vaan oli isänsä kirjastossa ja jälestäpäin hänen virkahuoneessaan saanut kasvatuksen, ei vähemmän täydellisen, vaikka aivan toisenlaisen, kuin minkä hän olisi yliopistossa ollessaan itselleen hankkinut. Tämä nuori mies, reipas, toimelias ja elinvoimaa kuohuva, oli kohdannut Warrington'in pikku lady'n jossakin juhlatilaisuudessa lähellä isänsä kartanoa muutamia kuukausia ennen sitä aikaa, johon kertomuksemme on joutunut, ja sillä suoralla kiivaudella, joka on omituinen hänen syntymäseudullensa, heti osottanut itsensä hänen ihmetteliäkseen ja pyytänyt saada tulla kutsutuksi Warrington'iin.

Että nuorta tyttöä hyvittäisi niin miellyttävän kavaljeerin huomio, oli vaan luonnollista. Se oli kuitenkin ensimmäinen kerta, kuin häntä oli pyydetty ulottamaan isänsä huoneen vieraanvaraisuutta johonkuhun hänen tuttavaansa, ja yht'äkkiä se outo asema, jossa he olivat olleet niitten suhteen, jotka ympäröivät heitä, väkisin tunkeutui hänen mieleensä. Hän punetui hetkeksi ja sitten tyvenesti katsoen glös hänen kasvoihinsa, sanoi: —

"Puhutteko toden perästä, Mr. Gurney? Tahtoisitteko todella käydä Warrington'issa?"

Tämä kysymys saatti nuoren miehen vakaasti ajattelemaan omaa pyyntöänsä. Kun hän ensin oli esittänyt sen, oli hän ainoastaan ajatellut tuota kaunista olentoa vieressänsä: nyt hän ajatteli tuhansia seikkoja, jotka voisivat seurata siitä. Rohkeana melkein huolettomuuteen saakka hän myöskin oli suora melkein jyrkkyyteen asti, yksin itsensäkin suhteen: sentähden hän, vaikka kyllä pelkän ulkonaisen kohteliaisuuden lauseita oli hänen tarjonansa, rehellisesti epäili, ennenkuin hän vastasi tuohon kysymykseen. Kohta "carpet-bagger'in" tyttären nopea havainto ja luonnollinen ylpeys olivat herätetyt; ja hän vastasi vähän korskeasti, mutta taitavan kohteliaalla äänellä: —

"Minä huomaan, Mr. Gurney, että teidän kysymyksenne oli aiottu vaan tyhjäksi kohteliaisuuden lauseeksi, joka ei ansaitse hyväksymistä eikä hylkäämistä. Suvaitkaat", — ja siirrettyään jo kätensä pois hänen käsivarreltaan hän kumarsi keveästi ja kääntyi hymyillen, ryhtyäkseen vilkkaasen keskusteluun jonkun lähellä seisovan ystävän kanssa.

Tämä kohta osotti semmoista tyynimielisyyttä ja itsehallitsemista, yhtä hyvin kuin suoraa rehellisyyttä, että Melville Gurney'n ihmettely pikemmin suureni kuin väheni siitä. Hän ei pitänyt sitä minäkään kieltona, vaan oman arvon vaatimana väitteenä, että semmoisella, joka epäili käydessänsä hänen isänsä huoneessa, ei ollut mitään oikeutta esittää tällaista pyyntöä hänelle. Hän ei siis uudestaan lähestynyt nuorta ladyä illan kuluessa, vaan valvoi häntä tarkasti silmillään. Ja kun hän seuraavana päivänä näki hänen Lollard'in selässä (nyt isossa ijässä, mutta vielä mainio liikunnoltaan ja yhtä täynnänsä tulta, kuin ennen) kulkevan isänsä virkahuoneen ohitse, tuo ihana tukka vapaasti vierien mustan puvun yli, kunnes se melkein koski ratsun välkkyvää nahkaa, ja jokainen hiuskarva päivänpaisteessa muuttuneena kiiltäväksi kultalangaksi, alkoi hän tuntea jotakin katumuksen tapaista, ettei hän ollut vastannut hänen kysymykseensä ja vaatinut vastausta omaan pyyntöön.

Kenraali Gurney oli yhtä vireä ja etevä valtiollinen johtaja toisella puolella, kuin Hullu toisella, ja häntä pidettiin puolue-miehenä, jolla oli yhtä luja vakuutus. Molemmat olivat jyrkästi mielipiteensä ilmoittaneet ja jäykät miehet. He olivat myöskin hyvin toistensa vertaiset vastustajat, olivat enemmän kuin yhden kerran kohdanneet toisensa puhelavalla ja palvelleet yhdessä julkisissa yhdistyksissä. Heidän välillään vallitsi semmoinen tuttavuus, kuin tuommoisissa keskuuksissa voi syntyä, ilman sen enempää persoonallista yhteyttä, ja ehkä johonkin määrään semmoinen kunnioitus, joka varmaan kasvaa miehissä, jotka usein asetetaan toisiansa vastaan ilman ratkaisevaa voittoa kummallekaan. Kenraali oli vanhan ja suuresti arvossa pidetyn suvun edustaja, ja häntä koski erittäin kipeästi tuo alennus, joka tappiosta lähti, ja sitä seuraava mustan miehen ylennys yhdenvertaiseen valtiolliseen asemaan valkoisen rodun kanssa. Hän oli aikaisin nainut; Melville oli vanhin lapsi, ja häneen olivat isän toivo, harrastus ja rakkaus tavattomassa määrässä yhdistyneet.

"Mitä te översti Servosse'sta arvelette, isä?" kysyi poika muutamia silmänräpäyksiä sen jälkeen, kuin Lily oli kulkenut ohitse.

"Mitä minä hänestä ajattelen? Että hän on pahin radikaali koko valtiossa. Hänellä on kaikkein sitkein viha kaikkea eteläistä vastaan, minkä ikinä olen nähnyt," isä vastasi.

"Mutta hänen valtiolliset pyrintönsä sillensä — mitä te hänestä ihmisenä arvelette, isä?"

"Noh, ihmisenä hän on sangen hyvä; totta puhuen, parempikin, kuin soisin. Personallisesti katsoen, ei näy löytyvän mitään heikkoa kohtaa hänen haarniskassaan. He yrittivät kerran himmentämään hänen hyvää mainettansa, mutta ei kukaan oikeastaan ottanut sitä uskoakseen, ja minulla on se ajatus, että siitä oli meille enemmän haittaa, kuin hyötyä. Minä en koskaan uskonut sitä, vaikka olen välisti viitannut siihen, koska näin, etten voinut millään muulla tavalla päästä hänen kimppuunsa. Hän on tyynein ja hämmäntymättömin mies, minkä ikinä olen yhteiselämässä kohdannut".

"Onko hän gentlemani?"

"Noh — on, pohjoisvaltalaisessa merkityksessä", vastasi isä. "Minä en epäile, että, jos hän olisi pysynyt Pohjassa ja minä olisin tavannut hänet pohjoisvaltalaisena miehenä, täydellisesti olisin mieltynyt häneen. Jokainen, joka on tuttu hänen kanssaan, myöntää hänen oivat seuraelämän ominaisuutensa. Hän on vähän varoillansa vieraitten suhteen. Hänellä on taattu kyky ja sivistys, ja minä pidän häntä mitä vaarallisimpana radikaalina koko valtiossa. Mutta miksi sinä sitä kysyt?"

"No, minä arvelin, että olisi hauska tuntea hänet kaikin puolin", vastasi poika. "Minä olin lukenut niin paljon hänestä ja kuullut teidän niin usein jollakin puoli-julkisella tavalla puhuvan hänestä, että minun teki mieli saada tietää teidän oikea ajatuksenne hänestä".

"Se on oikein. Sinun tulee oppia kaikki, mitä suinkin voit, senlaatusesta miehestä. Sinä olet tapaava hänen vaikutuksensa valtiossa niin kauan kuin elät. Hän on jättänyt semmoiset jäljet siihen, jotka pysyisivät, vaikka hän kuolisi huomispäivänä".

Pian jälestäpäin Melville Gurney kirjoitti Lily Servosse'lle kirjeen, joka sisälsi ainoastaan nämät sanat:

—
Miss Lily, — Sallitteko minun, tarkoin mietittyäni, uudistaa sitä pyyntöä, jonka esitin teille?

Kunnioittavaisesti,

Melville Gurney.

Lily vei tämän kirjeen äidillensä ja kertoi hänelle kaikki, mitä oli tapahtunut. Ensi kerran äiti oikein huomasi, että hänen tyttärensä oli naiseksi varttumallansa. Ne punehdukset, jotka seurasivat hänen kertomustaan, ilmoittivat, että hänen sydämensä oli herännyt. Näytti kuluneen ainoastaan lyhyt aika siitä, kuin hän oli vaan sopertelevalta lapsi; mutta nyt, kun äiti katseli hänen puhkeavaa kauneuttansa, täytyi hänen, kipu sydämessä myöntää, että lapsuuden päivät olivat menneet, että lemmen suvi oli tullut ja että tuo sievä lintu vaan sulitti siipiänsä tuota välttämätöntä lentoa varten. Ymmärtävän äidin tavalla hän päätti olla mitään tekemättä, joka jouduttaisi tätä, mutta kuitenkin menetellä niin, että hänen tyttärensä luottamus säilyisi yhtä eheänä ja ehdottomana kuin ennenkin. Hän suuteli siis vaan tytön punetuvaa poskea ja kysyi keveästi: —

"Ja tahtoisitko sinä, että hän tulisi?"

"Minä en tiedä, äiti", vastasi Lily teeskentelemättä. "Minä *tahtoisin* olla enemmän niinkuin — niinkuin meidän naapurimme ja saada enemmän nuoria kumppaneita".

"Ja niitä sinä olet saavakin, tyttäreni", vastasi äiti. Niinpä tapahtui, että muutamia viikkoja perästäpäin vieraan-ottoa pidettiin Warrington'issa ja että Mr. Melville Gurney ynnä useat muut Lily'n ystävästä Pultova'ssa saivat kutsumuksen olla läsnä. Metta ei katsonut soveliaaksi ilmoittaa tästä mitään Hullulle, joka vaan tiesi, että nuori Gurney tuli muitten kanssa seuran-viettoon, jota pidettiin hänen tyttärensä huvia varten. Tämä oli ensimmäinen kerta, kuin vaimolla taikka tyttärellä koskaan oli ollut mitään salaisuutta, johon ei mies ja isä ollut laskettu osalliseksi.

Mr. Denton, piirikunnan päällekkantaja, jonka kirje Comfort Servosse'lle jo on laadittu lukialle, oli tullut valituksi valtion oikeustojen tuomariksi ja oli nykyisin eli ennen sitä aikaa, johon nyt olemme joutuneet, hyvin tehokkaasti koettanut tukehtua Klan'in toimia ja rangaista niitä, jotka ottivat osaa sen hyökkäysretkiin. Tätä tehdessään oli hän vihastuttanut Klan'ia yleensä, mutta erittäin sitä osaa siitä, jonka kanssa epäluulon alaiset henkilöt olivat olleet yhteydessä. Kauan aikaa oli liikkunut uhkauksia ja syytöksiä häntä vastaan; mutta hän oli urhea mies, joka ei poikennut velvollisuutensa tieltä minkään esteitten tähden ja joka, vaikka hän ei suinkaan halveksinut laitoksen voimaa, jonka kurkkuun hän oli tarttunut, kuitenkin kokonaan unhotti kaikki uhkaukset personallisesta väkivallasta. Hän tahtoi tehdä velvollisuutensa, vaikka taivaat raukeisivat. Tämän tiesivät ja myönsivät kaikki, jotka tunsivat hänet; ja luultavaa on, että juuri tästä syystä yleisesti arveltiin, että Klan'i poistaisi hänet, ennenkuin sen jäsenten tutkimisen aika oli tullut.

Asiain näin ollen sai Hullu sähkösanoman tuomari Denton'ilta, joka pyysi häntä määrättyinä päivinä tulemaan Verdenton'iin ja lähtemään hänen kanssansa hänen kotiinsa läheiseen maakuntaan. Se oli seitsemän penikulmaa Glenville'sta eli siitä rautatien-asemasta, joka oli lähinnä tuomari Denton'in kasvimaata. Päästäksensä tähän täytyi kulkea näitten seutujen isoimman virran yli pitkällä puusillalla neljän penikulman päässä rautatien-asemasta. Hullu suostui tähän kutsumukseen ja matkusti Metta'n kanssa määrättyinä päivinä Verdenton'iin.

Se rautatie, joka kulki lähimpänä tuomari Denton'in kotia, yhtyi eräässä terävässä kulmassa siihen, jota myöten hänen täytyi tulla Verdenton'iin. Molempien välillä sijaitsi översti Servosse'n maatila, kuusi penikulmaa Verdenton'ista ja kuusitoista Glenville'sta.

Juna lähti Verdenton'ista kello puoli yhdeksän illalla ja saapui siihen yhtymäpaikkaan, jossa se odotti toista tietä kulkevan, pohjoiseen päin määrätyn junan tuloa; niin tavoin he eivät voineet tulla Glenville'en ennenkuin kello kymmenen ja pääsisivät virran sillan luo noin kello yksitoista ja tuomarin kartanoon ehkä puolta tuntia myöhemmin. Edeltäkäsikin oli sovittu, että hänen vaununsa kohtaisivat heitä rautatien-aseamalla. Metta aikoi viipyä Verdenton'issa, siksi kuin juna joutuisi sinne, ja viedä muassaan kotiin erään ystävän, jonka hän odotti tulevan samassa junassa.

Lily oli jäänyt kotiin. Hän oli "ainoa valkoinen ihminen tilalla", käyttääksemme näillä tienoilla tavallista puheenpartta, joka tarkoittaa, että hänen oli koko edesvastaus kartanossa. Orjaisen taikka äsken orjaisen rodun löytyminen tuottaa lapsille varsin varhaisella iällä jonkunlaista varakuninkaallista valtaa vanhempien poissa ollessa. Toivotaan heidän katsovan, että "kaikki käy oikeata menoansa kasvimaalla" ja tiluksilla semmoisen poissa-olon aikana; ja palveliat ja päällysmiehet noudattavat yhtä mieluisasti heidän käskyjäänsä, kuin heidän vanhempiansakin. Se on tämä aikainen perehtyminen vanhempiensa asioihin ja altis edesvastauksen ottaminen, joka tekee, että Etelän nuorisosta näyttää niin itsensä hallitsevalta ja on niin taipusa ottamaan johtaaksensa kaikkia, mihin hyvänsä vaan

ryhtyy. Tämä on se tapa, jolla heitä kasvatetaan hallitsemaan. Tähän kasvatukseen perustuu suuressa määrässä se tosi-asia, että koko *ante bellum* aikakautena eteläinen vähemmistö piti hallitusta kurissa ja holhon-alaisena, anasti itselleen sen kunniavirat ja edut, sekä määräsi sen politiikka, huolimatta varsin valtavasta ja vihollismielisestä enemmistöstä Pohjassa. Etelän miehet ovat maan luonnolliset hallitsijat, johtajat ja diktaatorit, niinkuin myöhemmät tapaukset ratkaisevalla tavalla ovat osottaneet.

Aurinko oli juuri laskemallansa ja Lily istui portiikossa Warrington'issa katsellen iltaruskoa, kun hevospies tuli näkyviin, joka ratsasti portille. Rakennuksia hetken tarkastettuaan hän näytti tyytyväiseltä ja huusi sen tavallisen halloon, jonka semmoinen aina laskee, joka tässä maan-osassa tahtoo päästä talonväen puheelle. Lily nousi ja astui portaita kohden.

"Tässä on yksi kirje", sanoi hevospies, kun hän piti ilmassa kuverttia katsottavaksi ja sitten, kun Lily kiirehti astuimia alaspäin, heitti sen portin yli käytävälle ja, hevosensa käännettyään, ajoi keveätä laukkaa pois. Lily otti ylös kirjeen. Se oli karkeilla, harittavilla kirjaimilla adresseerattu:

"Översti Comfort Servosse'lle Warrington'iin."

Alimaisessa vasenpuolisessa kulmassa oli vakavammalla, enemmän asiamiehen kaltaisella käsi-alalla kirjoitettu sanat: "heti luettava". Astuessaan leveätä käytävää ylöspäin, Lily välinpitämättömästi luki päällekirjoituksen. Se ei herättänyt hänessä mitään uteliaisuutta; mutta istuttuaan entiseen paikkaansa portiikossa, johtui hänen mieleensä, että sekä kirjeen tuoja että hänen hevosensa olivat oudot hänelle. Edellinen oli valkoinen neljä- tai viisitoista-vuotias poika, jota hänen ei ensinkään tarvinnut muistaa. Mikä hänestä erinomaiselta näytti, oli se seikka, että poika ilmeisesti ei tuntenut Warrington'ia, joka oli merkillinen paikka maakunnassa, eikä tämän-näköistä poikaa voitu monen penikulman piirissä helposti löytää, joka ei olisi osannut johdattaa matkustajaa sinne. Selvästi näkyi tämän pojan käytöksestä, että hän ensin portille ratsastaessaan oli epätietoinen, oliko hän tullut määräpaikkaan, ja oli vasta päässyt varmuuteen siitä, kun hän tunsu jonkun erityisen esineen, jota oli hänelle kuvattu. Toisin sanoin hän oli kulkiessaan turvannut semmoiseen, mitä näillä tienoilla tunnetaan "matka-lipun" nimellä, eli toisen antamaan tienosotukseen.

Sitten hän muisti, ettei hän ollut hevosta tuntenut, joka oli jotenkin omituinen seikka; sillä se oli teräksenkarvainen ja etevä sekä varreltaan että liikunnoltaan. Hänen mieltymyksensä hevosiin saatti hänet vaistomaisesti tarkastamaan niitä, jotka hän näki, ja jokapäiväisillä ratsastuksillansa oli hän oppinut tuntemaan jokaisen hyvän hevosen monta penikulmaa ylt'ympäri. Paitsi sitä oli hänen ollut tapa käydä melkein joka paikassa isänsä kanssa, kun tällä vaan oli tilaisuus tehdä matkustuksia, jotka eivät vaatineet enemmän, kuin päivän poissa-oloa. Niin muodoin sai aivan taatusti väittää, että hän ulkonäöltä tunsu vähintään kahta vertaa enemmän hevosia, kuin ihmisiä.

Nämät mietteet saattivat hänet hiukan uteliaasti uudestaan katsomaan kuverttiä. Sitä tehdessään hän joutui ajattelemaan, että päällekirjoitus ehkä oli kirjoitettu teeskennellyllä käsi-alalla. Hänen isänsä oli saanut niin monta semmoista kirjettä, kaikki uhkauksia tai varoituksia sisältäviä, että yksistään tämä luulo käsi-alan suhteen herätti pelkoa pahasta tai vaarasta. Hänen näitä mieltiessään Etelän lyhyt hämärä oli väistynyt idässä nousevan täysikuun valon edestä. Hän lähti huoneeseen ja, käskien tuoda valaistusta, katseli vielä kerran kuverttiä ja särki sitten sinetin. Kirje kuului: —

Översti Servosse, — Yksi K.K.'n hyökkäysretki on käsketty toimeen pantavaksi keskeyttämään tuomari Denton'ia hänen matkallansa kotiin tänä iltana (tämän kuun 23 p.). Tiedetään hänen telegrafeeranneen teille, että seuraisitte häntä kotiin. Älkää tehkö sitä. Jos suinkin voitte, varoittakaat häntä. Se on iso hyökkäysretki ja tarkoittaa täyttä tointa. Päätös kuuluu, että hän sidotaan, asetetaan keskelle virran yli menevää siltaa, jonka laahkot puretaan kummaltakin puolelta vapauttamisen estämiseksi, ja että silta sytytetään palamaan. Minä lähetän tämän varoituksen teidän tähtenne. Älkää luottako telegraafiin. Minä koetan lähettää tämän varman tuojan kanssa, mutta vapisen pelosta, että se tulee liian myöhään. Minä en uskalla panna nimeäni alle, vaan kirjoitan itseni teidän

Tuntemattomaksi Ystäväksenne.

Nuori tyttö seiso hetken ikäänkuin halvattuna kauhistuksesta sen vaaran vuoksi, joka uhkasi hänen isäänsä. Ei kertaakaan johtunut hänen mieleensä epäillä saatua varoitusta. Hän katseli kamiinin reunuksella seisovaa kelloa. Viisarit osottivat kello kahdeksaa.

"Liian myöhään, liian myöhään!" hän huudahti, pannen kätensä ristiin ja rukoilevassa tuskassa nostaen silmiänsä taivasta kohden. Hän ymmärsi, että hänen oli mahdoton saapua Verdenton'iin niin varhain, että hän voisi estää heidän lähtönsä junalla, ja hän tiesi, että olisi hyödytöntä telegrafeerata jällestäpäin. Oli ilmeistä, että lennätin-langat olivat Klan'in hallussa, eikä ollut luultavaa, että mitään sanomaa, jos se lähetettäisiinkin, toimitettaisiin perille niin aikaiseen, että onnettomuus estettäisiin.

"Voi minun kallis isäni!" hän huudahti, täydellisemmin vaaran käsitettyään. "Oi Jumala! eikö voi tehdä mitään hänen pelastukseksensa!"

Silloin uusi ajatus leimahti hänen mieleensä. Hän juoksi taka-portiikoon ja huusi tuikeasti, mutta tyvenesti: —

"William! *Hoi*, William!"

Tallista päin tuleva ääni vastasi: —

"Ma'am?"

"Tulkaat heti tänne".

"*Hoi*, Maggie!" hän huusi.

"Ma'am?" kyökistä päin.

"Tuokaat minulle kupillinen kahvia, muutamia korppuja ja yksi muna — joutuun!"

"Herranen aika, lapsi, mikä saattaa teidät semmoiseen hoppuun? Illallinen on valmis heti kun Missis Mettie tulee kotiin. Ettekö voi vartoa siksi?" vastasi musta vaimo äreästi.

"Älkääät huoliko. Tulen toimeen ilmankin, jos se teitä vaivaa", arveli Lily levollisesti.

"Siunatkoon sieluani! Ei vähintäkään vaivaa, Miss Lily", sanoi vaimo, kokonaan leppyneenä tuosta lauhkeasta vastauksesta. "Minä en vaan voinut ymmärtää, mistä teille semmoinen hirveä kiire tuli. Saatte ne silmänräpäyksessä, kultalapseni".

"William", lausui Lily, kun tallipoika ilmestyi, "satuloitkaat Nuori Lollard minun satulallani ja laittakaat hän valmiiksi niin pian kuin mahdollista".

"Mutta, miss Lily, tiedättehän, että tuo hevonen" — alkoi palvelia selittää.

"Minä tiedän siitä kaikki, William. Älkääät seisahtuko tarinoimaan. Laittakaat se valmiiksi".

"Käskynne mukaan, miss Lily", hän vastasi kumartaen ja raapaisten maata jalallansa. Mutta talliin päin astuessaan hän puhui äkäisesti itseksensä: "noh, minkä tähden miss Lily tahtoo ratsastaa juuri tuolla hevosella, kysyn vaan? Ei hän koskaan ennen sitä tehnyt. Ei kukaan, paitsi översti, ole koskaan istunut sen selässä, ja *hänellä* oli täysi homma välisti sen kanssa. Nuot täysi-rodun hevoset ovat aina pirun sukua! Niinkuin tuo nuori Lollard tuossa, mies on melkein hengen vaarassa joka kerta kuin pitää sukia ja satuloita sitä. Miks'ei hän ota vanhaa Lollard'ia! Kuulet sinä, Lollard, lähdeppäs ulos nyt!"

Puhuessaan hän heitti veistämättömistä puista tehdyn tallin oven auki, jossa hevonen piti asuntoa, ja melkein samassa vankka, tumman-ruskea hevonen lyhyellä, pahankurisella hirnulla hyppäsi kuunvaloon ja, korvat nojaten taaksepäin kaarevalle niskalle, valkoiset hampaat paljaina ja ohuet, veripunaiset sieraimet siirrollaan, hyökkäsi palveliaa kohden, joka huutaen: "mitäs nyt! katsoppas sitä! ptruu! näetkös sitä helkkarin konnaa!" nopeasti peräytyi oven taa. Hevonen riensi pari kolme kertaa ympäri vähäisen tallipihan, pysähtyi sitten äkkiä hoitajansa viereen ja kurotti ulos päätänsä kuulaimia saadakseen, väristen joka jäsenessä siitä ylellisestä elinvoimasta, jota ainoastaan puhdasverinen hevonen osottaa. Hän halusi kiihkeästi suitsiin ja satulaan, koska ne tiesivät ruumiin liikuntaa, kilpailua, tilaisuutta näyttää nopeuttansa, jota täysi-rodun hevonen tunnustaa ainoaksi suureksi olemisensä tarkoitukseksi.

Ennenkuin hevonen oli satuloittu, oli Lily pukeunut ratsu-asuunsa, pistänyt revolverin vyöhönsä, niinkuin hän sangen usein teki yksinään ratsastamaan lähtiessään, syönyt nopeisen illallisen, kyhäissyt kokoon muutamia rivejä äidillensä äsken saadun kirjeen kuvertille, jonka hän käski William'in heti viedä hänelle — ja oli valmis lähtemään öiselle ratsastukselle Glenville'en. Hän oli vaan yhden ainoan kerran käynyt siellä poikki maan; mutta hän luuli tietävänsä tien taikka oli ainakin niin tutustunut seutuun yleensä, että hän voi löytää sen.

Tukeva tallipoika piti suurella vastuksella levotonta hevosta suitsista; mutta se hento tyttö, joka kasvot vaaleina ja hampaat yhteen purtuina seisoi puukannolla, kokosi ohjakset käteensä, hyppäsi pelottomasti satulaan, sai jalkansa tiilareihin ja sanoi: "päästäkääät hänet irti!" ilman värähdystäkään äänessään. Mies hellitti suitsista. Hevonen kavahti pystyyn ja polki hetken ilmaa jaloillansa, teki muutamia lujia harppauksia, vakuuttaaksensa itseään vapaudestansa, ja syöksähti sitten, niska oikosena, eteenpäin semmoisella vauhdilla, joka vaati koko sen jalojen esi-isien lukemattomien polvien

tulista voimaa. Melkein ilman virkettyä sanaa oli Lily'n asia tullut tutuksi perheen palvelioille; ja kun hän lennähti tietä alaspäin, heleät hiukset hohtaen kuunvalossa, vanha Maggie, nyyhkien ja kyynelsilmin, oli vielä niin täynnänsä ihmettelyä, ettei hän voinut muuta kuin sanoa: —

"Herra siunatkoon häntä! Näyttää siltä, kuin tuo lapsi ei pelkäisi mitään!"

Nuolen nopeudella kiitäen lehtokujaa alaspäin ja kääntyen Glenville'n tielle, Lily kuuli junan vihellyksen, kun se jätti Verdenton'in pysäyspaikan, ja tiesi, että ainoastaan hänen kylmäverisyystään ja päättäväisyydestään hänen isänsä henki riippui.

XXXVII LUKU.

Kilparatsastus ajan kanssa.

Se oli ehkä hyvä Lily Servosse'n toimen menestykselle, että jonkun aikaa siitä, kuin hän lähti vaaralliselle retkellensä, hänellä oli kylläksi tekemistä pysyäkseen satulassa sekä hevostansa johdattaessaan ja hallitessaan. Nuori Lollard, jonka ottamista vastaan palvelia oli tehnyt niin vakavia muistutuksia, oli lisännyt isänsä kuuluisaan sukupuuhun emänsä Glencoe-suvun erityiset hyvät avut, jolta hän myöskin oli perinyt mustemman karvan ja nuot syntyperäisen hurjuuden jäljet, jotka ovat omituiset Emancipator'in heimolle. Kummaltakin puolelta hänen verensä oli yhtä puhdas, kuin kilpakenttien suurten kuninkaitten, ja mitä me olemme hänen hurjuudekseen nimittäneet, oli pikemmin liiallista elin-voimaa, kuin taipumusta pahantekoon. Se oli tuo täysi-rodun hevosen hilymätön halu aina tehdä parastansa, joka saatti hänet kaipaamaan kuolaimia ja poskiviitjasia, samalla kuin hänen rotunsa syntyperäinen hyvä äly oli houkutelut häntä vähän edukseen käyttämään tallipoikiensa pelkoa. Sillä huolella, johon ainoastaan oikea hevosrakastaja voi panna arvoa, översti Servosse oli valvonut hänen varttumistaan ja kasvatustaan, toivoen oiva omaisuuksien puolesta hänessä saavansa nähdä isän vertaisen, jollei suorastaan voittajaa. Kaiken muun, paitsi luonnon, suhteen oli hän ollut tyytyväinen huolenpitonsa hedelmiin. Ruumiin-rakennuksen, voiman, nopeuden ja kestäväisyyden puolesta tämä hevonen tarjosi kaikki, mitä kaikkein vaativaisinkin voi toivoa. Estääksensä tätä ainoata puutetta, rajua luontoa, varsinaiseksi viaksi muuttumasta, översti oli asettanut järkähtämättömän säännön, ettei kukaan, paitsi hän itse, saisi ratsastaa sillä. Hänen suuri mieltymyksensä tähän varsaan oli saattanut Lily'n, joka oli perinyt isänsä koko rakkauden tähän jaloon eläimeen, hänen välttämättömissä poissaoloissaan hyvin tarkasti katsomaan lemmikki-hevosen etua. Pari kolme kertaa oli hän ilman pitkiä puheita pannut semmoisia tallirenkejä pois palveluksesta, jotka olivat laiminlyöneet hänen isänsä käskyjä noudattamasta, ja oli aina pitänyt sääntönä joka päivä käydä isänsä tallissa; niin että, vaikkei hän koskaan ollut ratsastanut sillä, hevonen tunsi sekä hänet että hänen äänensä.

Se oli hyvä hänelle, että näin oli laita; sillä, kun hevonen tuulen tuimuudella täytti eteenpäin, hän tunsi, kuinka voimaton hän oli sitä suitsilla pidättämään. Eikä hän sitä yrittänytkään. Ainoastaan kosketellen sen suuta ja tarkasti katsoen tietä sen edessä, ettei mikään äkkinäinen heittäytyminen oikealle tai vasemmalle arvaamatta hämmästyttäisi sitä, hän istui tyvenenä satulassa ja koetti viihdyttää sitä äänellään.

Pää ojennettuna ja suonikas niska suorana se ammahti pitkin maata, kuten näytti, julmassa, vimmatussa kilpailussa iltatuulen kanssa. Poukkailematta tai ponnistamatta, köykäisesti vaan ja tasaisesti, kuin lentävä haukka, ylhäisesti kasvatettu hevonen pyyhkäisi pitkin mannerta. Penikulma, kaksi, kolme penikulmaa oli kuljettu semmoisessa ajassa, joka olisi tuottanut kunniaa hänen esi-isänsä säilyvälle ominaisuudelle, mutta ei hänen vauhtinsa kuitenkaan ollut vähentynyt. Hän lähestyi nyt sitä virtaa, johon Warrington'in ohitse juokseva pieni joki laski. Kun hän riensi tuota pitkää vietosta alaspäin, joka saatti kaalamolle, koetti hänen ratsastajansa turhaan hillitä hänen juoksuansa. Kuolainten pinnistys ei saanut aikaan muuta, kuin että hevonen levottomasti pudisti päätänsä ja luimisti korviansa. Hän jatkoi vaan loistavaa kulkuansa, kunnes hän saapui ihan virran reunalle. Siinä hän pysähtyi, heitti ylös päätänsä kysyväisesti, kun hän vilkaisi kuohuvaa vettä, jota täysikuu valaisi, katsahti taaksepäin ratsastajansa puoleen ja, saatuaan häneltä kehoittavan sanan, astui uljaasti veteen, viskellen joka askeleella hopeista pärskettä ympärillensä. Lily ei laiminlyönyt tätä tilaisuutta rakentaa likempää ystävyyttä ratsunsa kanssa. Hän taputti hänen niskaansa, kiitti häntä ylenmäärin ja käytti tilaisuutta ohjataksensa häntä, kun hän oli vuoksen syvimässä kohdassa, kääntäen häntä sinne tänne paljon enemmän kuin oli tarpeellista, ainoastaan totuttaakseen häntä tahtoansa tottelemaan.

Tultuansa toiselle rannalle olisi hän tahtonut melkein heti ruveta jälleen nelistämään; mutta Lily vaati

häntä käyden astumaan mäen kukkulalle. Yö alkoi tähän aikaan käydä kylmäksi. Kun tuuli koski häneen kunnaan huipulla, hän muisti, että hän oli heittänyt ympärillensä päähineellä varustetun vedenpitävän viitan. Hän seisautti hevosensa ja, otettuaan hattunsa päästään, kokosi pitkät hiuksensa tukkuun, pani sen päähineeseen, jonka hän veti päänsä yli, ja painoi hattunsa sen päälle; sitten hän keräsi ohjokset käteensä ja he jatkoivat matkaansa niillä pitkillä askelilla ja sillä vakavalla kululla, joka on omituinen ylhäisesti kasvatetulle hevoselle, kun hän kokonaan työhönsä taistuu. Pari kolme kertaa tyttö kiinnitti ohjaksia tarkastaaksensa tietunnuksia ja päättääkseen, mitä suuntaa oli mentävä. Toisinaan matka kävi keskeltä saloa, ja häntä säikäytti huuhkan ääni; toisinaan ruohoisten alhojen halki, ja puoli-villit karjut, kavahtaen pesistänsä, pelottivat häntä hetkeksi. Kuu loi kummallisia varjoja hänen ympärillensä; mutta yhä hän pyrki eteenpäin, tuo ainoa ajatus mielessään, että hänen isänsä henki oli vaaran kaupalla ja että hän yksin voi pelastaa hänet. Hän oli kirjoittanut äidillensä, että tämä lähtisi takaisin Verdenton'iin ja telegrafeeraisi isälle; mutta ei hän pannut mitään toivoa siihen. Kuinka hän vapisi joka tienhaarassa tuolla jylseällä ja huonosti viitotulla maantiellä, peläten, että hän poikkeisi oikealle, missä hänen olisi pitänyt poiketa vasemmalle, ja sillä tapaa kadottaisi kalliita, arvaamattoman kalliita hetkiä! Kuinka hänen sydämensä sykki ilosta, kun hän tuli johonkuhun tuttuun paikkaan! Ja koko tämän ajan hänen sydämensä oli täynnä riehuvaa rukousta. Välisti se pulppusi hänen huultensa yli hellissä, katkonaisissa sanoissa.

"Isä! Isä, rakas isä!" hän huusi kirkkaalle, hiljaiselle yölle, joka vallitsi ylt'ympäri; ja silloin kyneleet puhkesivat värisevien silmäluomien alta ja juoksivat virtoina hänen kauniita poskiansa alaspäin. Hän pusersi kättänsä sydäntänsä kohden, kun hänestä näytti, niinkuin joku punaisemman valon säde olisi leimahtanut pohjoisen taivaan poikki, ja hän ajatteli sitä kauheata tulipaloa, joka raivoisi ja hohtaisi samalla ilmanrannalla, jos hän ei kerkeisi oikeaan aikaan tuomaan vaaran varoitusta. Kuinka hänen sydämensä tykki kiitollisuudesta, kun hän nelisten ratsasti pitkin yhtä jättiläis-tammien puistoa eräässä tienhaarassa, jossa hän muisti jonakuna päivänä pysähtyneensä isänsä kanssa! Isä oli kertonut hänelle, että siinä oltiin puoli-matkassa Glenville'sta Warrington'iin. Hän oli juottanut heidän hevosiansa siellä; ja Lily muisti jokaisen sanan siitä hauskaasta leikkipuheesta, jota isä piti hänen kanssaan heidän kotiin ratsastaessaan. Oliko kukaan koskaan ennen ollut niin rakas, niin hellä isä! Kyneleet tulivat taas; mutta hän pakoitti niitä takaisin puoli-ehdottomalla naurulla: "ei nyt, ei nyt!" hän lausui. "Ei; eikä ollenkaan. Ne eivät saa ollenkaan tulla; sillä minä tahdon pelastaa hänet. Oi Jumala, auta minua! Minä olen vaan heikko tyttö. Miksi tuo kirje tuli niin myöhään? Mutta minä *tahdon* pelastaa hänet! Auta minua, taivas! — johdata ja auta!"

Hän katsoi kelloansa, kun hän tuli esiin tammien varjosta, ja, pitäessään taulua ylös kuunvaloa vastaan, päästi ilonhuudon. Se oli juuri yli yhdeksän. Hänellä oli vielä tunti, ja puoli matkaa oli kuljettu puolessa tätä aikaa. Hän ei ensinkään pelännyt hevosensa puolesta. Pyrkien nyt eteenpäin sitä notkuvaa laukkaa, johon se rupesi milloin hyvänsä tien luonto taikka ratsastajan mieli sitä vaati, se ei näyttänyt mitään väsymyksen merkkiä. Kun se heitti päänsä puolelle taikka toiselle, ikäänkuin kysyäkseen, saisiko se yhä painaa eteenpäin, Lily näki sen mustien silmien säihkyvän perin tottuneen kilvanjuoksian tulta. Sen ohuet sieraimet olivat siirrollaan; mutta hengitys oli säännöllinen ja täysi. Lily ei ollut edes kiireessään ja pelossaan unhottanut isän antamia opetuksia; vaan niin pian, kuin hän pystyi ohjaamaan hevostansa, oli hän pidättänyt sitä ja pakoittanut sitä säästämään voimiansa. Hänen mielensä reipastui näitä havaitessaan. Hän myöskin lauloi kappaleen riemulaulua, kun Lollard samosi keskeltä korkeata kuusikkoa, valkoinen hietavaippa levitettynä jalkojen alle. Kuusien haju tunki hänen sieraimiinsa ja sen kanssa pyhäsavun muisto ja tämä johdatti hänen mieleensä hänen lapsuutensa hymnit. Idän Tähti, Betlehemin Lapsi, Suuri Vapahtaja — kaikki vierivät hänen hurmautuneen näkönsä ohitse; ja sitten tuli tuo arvaamattoman kallis lupaus: "minä en hylkää sinua enkä jätä".

Eteenpäin, yhä eteenpäin urhea hevonen kantoi häntä uupumattomilla jäsenillään. Puoli jälellä olevaa taivalta on nyt suoritettu, ja hän saapuu yhteen paikkaan, jossa tie haaraantuu, ei yhtäälle, vaan neljäänne. Se oli keskellä tasaista vanhaa ketoa, joka nyt oli peitetty tiheällä näreiköllä. Tuuheain, vehreäin puitten välitse käy valkoisia polkuja, jotka pyrkivät kaikille suunnille ja joilla ei ole mitään muuta nähtävää eroitusta, kuin niitten yli lankeavien varjojen tiheys tai lukuisuus. Hän koettaa ajatella, mikä näistä monesta risteilevästä tiestä johdattaa hänet määräpaikkaansa. Hän koettaa tuota ja sitten tätä muutamia askelia, tutkii tähtiä voidaksensa päättää, missä päin Glenville sijaitsee, ja on melkein jo valinnut ensimmäisen oikealla kädellä, kun hän kuulee äänen, joka muuttaa veren jääksi hänen suonissaan.

Kimeä vihellys soi vasemmalta — kerta, kahdesti, kolmasti — ja sitten siihen vastataan etupuoliselta tieltä. Siinä on kaksi muutakin tietä. Oi Jumala! jospa hän vaan tietäisi, kumpaan mennä! Hän tuntee varsin hyvin näitten signaalien tarkoituksen. Hän on kuullut ne ennen. Naamioitetut kavaljeerit lähenevät häntä joka taholta; ja ikäänkuin kivettyneenä hän istuu hevosellansa kirkkaassa kuutamassa eikä voi valita.

Hän ei ajattele itseään. Hän ei pelkää omasta puolestansa; mutta häntä on valloittanut kauhea, hervaiseva tunto, että hän on hukassa, ettei hän tiedä, mikä tie vie niitten luo, joita hän tahtoo pelastaa;

ja samaan aikaan tulee se varma vakuutus, että erehdys olisi onnettomuus. Hänellä on nyt ainoastaan kaksi tietä valittavana, koska hän on kuullut nuo turmiolliset signaalit vasemmalta ja etupuolelta; mutta kuinka paljon riippuu tästä vaalista! "Se on varmaan tämä", hän sanoo itsellensä; ja sitä sanoessaan tulee tuo mieltä vääntävä vakuutus: "ei, ei, se on tuo toinen!" Hän kuulee hevostavioin kapsetta etupuoliselta tieltä, vasemmalta ja nyt myöskin siltä, joka kääntyy suoraan oikealle. Toiselta toiselle vihellys soi — räikeät, lyhyet signaalit. Sydän kuolee hänen rinnassaan. Hän on pysähtynyt suoraan vihollisen kokouspaikkaan. He ovat kaikki hänen ympärillensä. Yritys nyt ratsastaa tietä taikka toista on selvä syökseminen perikatoon.

Hän heräsi huumauksestaan, kun ensimmäinen ratsumies tuli näkyviin, ja kiitti Jumalaa mustasta hevosestaan ja värittömästä puvustaan. Hän käyttäytyi nuoren Lollard'in niitten sakeain näreitten keskelle, jotka kasvoivat noitten molempien teitten välillä, joista hän tiesi täytyvänsä valita, käänsi päänsä taaksepäin tienristiä kohden, veti revolverinsa, nojasi hevosen niskaa vastaan ja tirkisteli ylitsensä riippuvien oksien välitse. Hän taputti hevosensa päätä ja kehoitti sitä kuiskaamalla pysymään hiljallensa.

Tuskin hän oli asettunut piiloon, ennen kuin tuo aukea ala risteilevien teitten ympärillä oli vireä valepukuisista ratsumiehistä. Hän saatti vilaukselta nähdä heidän haamunsa, kun hän katseli versastuvien lehvien lomitse. Kolme miestä saapui sille tielle, joka juoksi oikealle siitä paikasta, jossa hän seiso. He olivat tuskin viisi askelta siitä kohdasta, jossa hän, huohottaen, mutta päättäväisenä, makasi hevosellaan, joka ei liikuttanut jäntäreittäkään. Kerran se oli hirnunut, ennenkuin he tulivat niin likelle; mutta siellä oli niin paljon hirnuvia ja korskuvia hevosia, ettei kukaan ollut pitänyt siitä vaaria. Hän muisti pienen pullon, jonka Maggie oli pannut hänen plakkariinsa. Siinä oli whiskey'ta.[98] Hän pisti revolverin vyöhönsä, veti esiin pullon, avasi sen, kaatoi vähän sen sisällöstä käteensä, ja, nojauten eteenpäin, hieroi sillä hevosen turpaa. Sen ei tehnyt enää mieli hirnua.

Yksi häntä lähellä seisovista miehistä puhui.

"Gentlemanit, minä olen Itäinen komentaja leirissä n:o 5 Pultovan maakunnassa".

"Ja minä leirissä n:o 8 Wayne'ssa".

"Ja minä n:ossa 12 Sevier'issa".

"Te olette ne miehet, joita odotin tapaavani täällä," lausui ensimmäinen.

"Meitä on käsketty antamaan tietoja teille", vastasivat toiset.

"Tämä on siis Bentley'n Tienristeys, arvaan minä?"

"Niin on".

"Neljä penikulmaa Glenville'sta, luullakseni?"

"Sillä vaiheella", sanoi joku muu.

"Me jätämme tämän tien noin puolentoista penikulmaa tästä paikasta?"

"Aivan niin, ja lähdemme maantietä myöten jokitielle".

"Kuinka pitkältä on joki-tielle tätä rataa myöten?"

"Ei täyttä viittä penikulmaa".

"Kello on nyt noin puolivälissä kymmenen; meillä ei siis ole mitään kiirettä. Kuinka monta miestä on teillä kummallakin?"

"Kaksi neljättä n:o 8:sta".

"Yksi neljättä n:o 12:sta".

"Minulla on itselläni *neljäkymmentä*. Onko teille ilmoitettu, mikä työ on edessämme?"

"Ei sanaakaan".

"Olemmeko aivan turvassa täällä?"

"Olen antanut vartioida teitä päivän laskusta asti", vastasi joku. "Minä itse tuln juuri etelästä päin, ei kymmentä minutiakaan ennenkuin annoitte signaalin".

"Ah! minä luulin kuulevani hevosen kulkevan tuolla tiellä".

"Joko se, jota odotamme, on lähtenyt Verdenton'ista?"

"Sanansaattaja Glenville'sta kertoo, että hän on junassa carpet-baggeri Servosse'n kanssa".

"Matkalla kotiin hänen kanssaan?"

"Niin".

"Päätös ei koske Servosse'a?"

"Ei".

"Minä en ole suuresti mieltynyt tähän toimeen enkä huolisi mennä nimen-omaista käskyä ulommaksi. Mitä te siitä arvelette?" johdattaja kysyi.

"Eikö meidän olisi parempi sanoa, että päätös koskee molempia?" joku kysyi.

"Minä en voi sitä tehdä", lausui johtaja vakavasti.

"Te muistatte sääntömme", arveli kolmas — "kun retkikunta on järjestetty eri leirien jäsenistä, se muodostakoon leirin, joka määrää oman toimensa; ja kaikki asiat, jotka kuuluvat semmoiseen tehtävään, jota komentava johtaja katsoo soveliaaksi asettaa sen päätettäväksi, ratkaiskoon äänten enemmistö. Minusta olisi parempi jättää tämä leirin päätettäväksi".

"Minä yhdyn teihin", lausui johtaja. "Mutta ennenkuin sen teemme, ryypätkäämme ryyppy".

Hän veti esiin pullon ja kaikki ottivat osaa sen sisältöön. Tämän jälkeen he palasivat teitten risteyspaikkaan, nousivat hevostensa selkään ja johdattaja komensi: "vaaria!"

Miehet asettuivat likemmäksi toisiaan, ja sitten kaikki olivat ääneti. Silloin johtaja lausui sanoilla, joita vapiseva tyttö selvästi kuuli: —

"Gentlemanit, me olemme kokoontuneet tänne Rockford'in maakunnan asianmukaisesti järjestetyn leirin juhlallisesta ja oikein vahvistetusta päätöksestä heidän puolestansa panemaan toimeen käskymme ankaraa rangaistusta Thomas Denton'in suhteen semmoisella tavalla ja keinolla, kuin siinä tarkemmin määrätään. Tämä ikävä velvollisuus on tietysti täytettävä niin, kuin totisten miesten sopii. Meille on kuitenkin annettu tieto, että sanotun Denton'in seurassa on siihen aikaan, jolloin meidän on määrä vangita hänet, toinen kuuluisa radikaali, jonka kaikki hyvin tunnette, översti Comfort Servosse. Meidän käskymme ei ulotu häneen; ja minä jätän nyt teidän päätettäväksenne kysymyksen: 'miten on hänen suhteensa meneteltävä?'".

Hetken aikaa kuului huminaa joukossa.

Joku reipas-ääninen toveri arveli huolettomasti, että hänen mielestään heidän olisi paras odottaa, siksi kuin olivat saaneet jäniksensä, ennenkuin rupesivat sitä keittämään. Se ei ollut ensimmäinen kerta, kuin joku joukkio luuli saaneensa översti Servosse'n käsiinsä; mutta he eivät olleet vielä haitanneet hiustakaan hänen päässään.

Johtaja komensi: "järjestystä!" ja joku apu-komentaja esitteli, että sama tuomio langetettaisiin Servosse'lle, kuin sanotulle Denton'illekin. Sitten käytiin äänestämään. Kaikki puollustivat esitystä, paitsi tuo korkea-ääninen nuori mies, joka oli puhunut ennen ja joka nyt pontevasti sanoi: —

"Ei, äidin-äitini kautta! Minä en suostu kenenkään tappamiseen! Minä tahdon ilmoittaa teille, gentlemanit, ettei se ole mikään hupainen eikä turvallinen toimi. Ennenkuin tiedämmekään, juoksemme kaikki niskamme nuoraan. Tämä on, gentlemanit, mitä me sivistyneissä ja kristityissä maissa sanomme murhaksi!"

"Järjestystä!" huusi komentaja.

"Oh, teidän ei tarvitse kiljua minulle!" vastasi nuori mies pelottomasti. "Minä en huoli kenestäkään teistä enkä teistä kaikistakaan yhteensä. Mel. Gurney ja minä tulimme vaan tänne muutamien ystävien sijaan, jotka eivät voineet noudattaa kutsumusta — me emme ole sidotut jäämään, mutta minä arvaan, että sentään seuraan teitä. Minä en kuitenkaan paljon pidä siitä, ja jos se rupeaa vielä enemmän inhottamaan minua, lähden tieheni. Siihen te saatte luottaa!"

"Jos liikahtatte paikaltanne", lausui johtaja vakaasti, "lennätän luodin lävitsenne".

"Oho, menkää hiiteen!" vastasi toinen. "Ettehän vaan luule voivanne tuolla tavalla pelottaa yhtä vanhoista Louisiana'n Tiikereistä,[99] vai kuinka? Katsokaat tänne, Jake Carver," hän jatkoi, vetäen

esiin ison merisoturinrevolverin ja tyvenesti virittäen hanaa, "älkää yrittäkö semmoista pientä peliä minun kanssani, sillä, jos sitä teette, ehkä useamman kuin yhden meidän läpi voi kiikarilla kurkistella, ennenkuin se on loppunut".

Nyt syntyi melkoinen häiriö; ja revolveri valmiiksi viritettynä kädessään Lily käänsi hevosensa ja ratsasti varovasti sille tielle, joka oli ilmoitettu Glenville'en vieväksi, Juuri kun hänen hevosensa astui tälle tielle, joku ulkoneva oksa tarttui hänen hattuunsa ja nytkäisi sen pois ynnä vedenpitävän viitan päähineen, että hänen hiuksensa jälleen soljuivat alas olkapäille. Kiihtymyksessään hän tuskin huomasi tätä seikkaa, ja vaikka hän olisi huomannutkin, hän ei olisi voinut pysähtyä sitä auttamaan. Hän piti hevostansa varjopuolella ja huomiota välttääkseen antoi sen kävellä niin paljon kuin mahdollista ruohossa, tarkasti katsellen joka puolelle, olisiko joitakuita yksityisiä Klan'in jäseniä jossakin. Hän oli tällä tapaa kulkenut noin puolentoista sataa kyynärää, kun hän joutui johonkin tienpolveen ja näki istuvan edessään kuutamossa valepukuisen ratsumiehen, ilmeisesti jonkun etuvartian, joka oli asetettu sinne katsomaan, ettei kukaan arvaamatta pääsisi leiriin. Hän katseli toista tietä päin, mutta kääntyi juuri tällä hetkellä ja, epäselvästi nähden Lily'n siimeksessä, huusi heti: —

"Ken siellä? seis!"

He eivät olleet kahtakymmentä kyynärää toisistaan. Nuori Lollard vapisi maltittomuudesta kireäksi vedettyjen ohjasten alla. Lily ajatteli isäänsä puoleksi rukoillen, puoleksi uljaillen, kumartui eteenpäin, hevosen niskan yli ja kiinnitti itseänsä lujasti satulaan, joka jäntäre jännitettynä kuin harppauksen hankkivan tiikerin. Melkein ennenkuin sanat olivat päässeet etuvartian suusta, oli Lily kannustanut Nuorta Lollard'ia ja ammahti kuin nuoli kirikkaasen kuunvaloon suoraan mustaa, verhottua ratsumiestä kohden.

"Hyvä Jumala!" tämä huusi hämmästyneenä äkkiä ilmestyneestä haamusta.

Lily oli silmänräpäyksessä aivan likellä häntä. Kuului laukaus; ratsumiehen säikähtynyt hevonen kavahti tien syrjälle, ja kehoittaen Nuorta Lollard'ia panemaan viimeisiä voimiansa liikkeelle Lily lensi tietä alaspäin Glenville'a kohden. Hän kuuli hälinää takaansa — huutoja ja pari kolme laukausta. Yhä, yhä hän riensi eteenpäin. Hän tunsu nyt jokaisen jalan edessään olevasta tiestä. Hän katsoi taaksepäin ja näki vainoojiansa parveilevan esiin metsästä kuunvaloon. Juuri silloin hän oli varjossa. Penikulma, kaksi penikulmaa oli kuljettu. Hän pidätti hevostansa kuunnellakseen. Hän kuuli hevosen kavionkapseen tulevan erästä mäkeä alaspäin, jonka hän juuri oli suorittanut, kun hänen uljas ratsunsa kantoi häntä melkein vähentymättömällä nopeudella vastapäistä rinnettä ylöspäin. Hirveässä mielenliikutuksessakin hän nauroi jo vaan sitä ajatusta, että joku yrittäisi häntä yllättämään.

"Ratsut virkeät heill' olla saa seuratakseen,
Virkkoi nuor' Lochinvar,"

hän hyräili, kun hän taputteli Nuoren Lollard'in ojennettua kaulaa. Tultuaan mäen huipulle hän kääntyi satulassa, pitkät hiukset virtaillen taaksepäin kuutamossa, niinkuin kultainen baneeri, ja näki yksinäisen ratsumiehen vastapäisellä rinteellä; sitten hän asettui entiseen asemaansa ja kulki mäen yli. Ratsumies pysähtyi, kun Lily syöksähti näkyvistä, ja tuokion perästä kääntyi takaisin ja kohtasi pian koko leirin, joka nyt täydessä järjestyksessä laukaten ratsasti esiin, kolkkona ja äänettömänä kuin sallimus itse. Komentaja seisattui, kun he tapasivat palaavan etuvartian.

"Mitä se oli?" hän kysyi nopeasti.

"Ei mitään", vastasi vartia huolettomasti. "Minä istuin tuolla tienpolvessa ja tarkastin revolveriani, kun kani juoksi tien poikki ja säpsähytti tammaani. Se hypähti, ja pistooli laukesi. Luoti riipasi vasenta käsivarttani, etten voinut pitää ohjaksia; ja vähällä oli, ettei hevoseni olisi vienyt minua Glenville'en, ennenkuin sain sen seisautetuksi".

"Hyvä, että siinä oli kaikki", sanoi komentaja, huoaten huojennuksesta.
"Paljonko se teitä vioitti?"

"Noh, en voine tuota kättä tätä nykyä suurin käyttää".

Kiireinen tutkinto osotti tämän todeksi, ja reipas-ääninen nuori mies valittiin saattamaan häntä johonkin turvalliseen paikkaan hoidettavaksi sillä välin kuin toiset lähtivät kauheata työtänsä toimittamaan.

* * * * *

Verderton'in juna oli saapunut Glenville'en ja lähtenyt sieltä. Tulleet matkustajat olivat jaetut keskenään kilpaileville hotelleille, kantajat olivat korjanneet heidän kapineensa, ja agentti[100] astui juuri konttooriinsa, kun vaahdolla peitetty hevonen, sieraimet veressä ja silmät palavina, selässä nuori

tyttö, jolla oli kalpeat, kiinteät kasvot ja kauniit, häilyvät hiukset, töyttäsi asemapaikkaan.

"Tuomari Denton!" ratsastaja huusi.

Agentti ei ehtinyt kuin viitata kädellensä ja tyttö oli jo kiitännyt vaunuja kohden, jotka nopeasti ajoivat pois asemapaikasta ja juuri nähtiin kylätien käännoksessä.

"Isä, isä!" huusi lapsekas ääni, kun hän syöksähti eteenpäin.

Pelästyneet kasvot katsahivat taaksepäin vaunuista ja silmänräpäyksessä Comfort Servosse seisoi rientävän ratsun tiellä.

"Ho, Lollard!" hän huusi äänellä, joka vieräi uneen vaipuneen kaupungin yli, niinkuin torven toivotus.

Hämmästynyt hevonen käännähti syrjälle ja seisahtui ikäänkuin kiveksi muuttuneena, samalla kuin Lily taintuen kaatui isänsä syliin. Kun hän jälleen tointui, kumartui isä hänen ylitsensä, semmoinen katse silmissä, jota tytär ei koskaan unohda.

XXXVIII LUKU.

"Reb'ien"[101] ajatus siitä.

Lily oli sammaltanut esiin kauhun-sanomansa yksin noina taidottomina hetkinäkin, joina hänen isänsä sylissään kantoi häntä hotelliin. Hänen odottamaton ilmestymisensä ja meluava kiireensä estää isän lähtöä kaupungista olisivat jo kylläksi ilmoittaneet tälle, että hän tunsu jonkun uhkaavan vaaran. Hänen tiedoton sopinansa oli vielä enemmän selittänyt isälle vaaran luontoa ja sitä tosi-asiaa, että tyttö itse häidin tuskin oli välttänyt sitä. Tämä oli kaikki, mitä isä saatti poimia häneltä. Hänen yli ängen vaivattu ruumiinsa oli rauennut kiihtymyksestä ja ponnistuksista, ja onneksi hän nukkui. Tutkittuaan hänen tilaansa noudettu lääkäri määräsi, ettei saisi missään tapauksessa häntä herättää. Metta'n sähkösanoma, jonka Servosse'n olisi pitänyt saada heti junan tultua, vahvisti sitä päätöstä, johon hän oli päässyt. Hän ei luopunut tyttärensä vuoteelta, joka hänen silmissään oli vartunut naiseksi edellisen päivän lounaalta, muuta kuin yhden kerran yöllä, ja se oli vaan telegrafeerataksensa Metta'lle, että Nuoresta Lollard'ista pidettäisiin hyvää huolta, ja neuvotellaksensa tuomari Denton'in kanssa, joka oli jäänyt heidän kanssansa kaupunkiin. Se ei ollut ensinkään varmaa, että vaara oli mennyt ohitse: sen vuoksi nämät molemmat miehet päättivät vartoa aamuun saakka.

Oli iso päivä, kun Lily avasi silmänsä havaitaksensa isänsä, joka piti hänen kättänsä ja sanomattomalla rakkaudella katseli häntä. Hän kertoi isälle kaikki niin pian, kuin hänen heikkoutensa ja nyhkytyksensä sen sallivat, ja tuli yltäkyllin palkituksi kaikesta, mitä hän oli uskaltanut ja kärsinyt, sillä hartaalla syleilyllä ja vapisevalla "Jumala siunatkoon sinua, tyttäreni!", jotka seurasivat hänen kertomustansa. Sitten isä käski muutamia virvoituksia hänelle ja kehoitti häntä vielä nukkumaan sillä aikaa, kuin hän meni laatimaan hänen kertomustansa ystävälleen.

Tavalla taikka toisella tämä kertomus näytti pääsneen leviämään yön kuluessa ja jokainen kaupungin asukas tunsu sen pääkohdat. Että hyökkäysretki oli ollut aikeissa, vieläpä, että sitä oli järjestetty ja joen sillalle toimitettu sillä tarkoituksella, että tuomari Denton vangittaisiin kotimatikallansa, sitä ei epäiltykään. Että retkikunta oli pitänyt kokousta Bentley'n Tien Risteyksellä, oli myöskin tiedossa yhtä hyvin kuin se seikka, että tuomarin vaunut olivat pysäytetyt ja takaisin käännettyt juuri Glenville'n ulkoreunalla översti Servosse'n tyttären kautta, joka paljaspäisenä ja vaahtoisen hevosen selässä oli saapunut sinne. Että hän oli tullut Warrington'ista, otaksuttiin, ja että hän varmaan oli sivunnut Bentley'n Risteyksen noin kokouksen aikana, oli enemmän kuin luultava. Lisänä tähän oli se teko-asia, että joku aikaisin torille matkustanut maamies oli tuonut kaupunkiin lady'n ratsastus-hatun, jonka hän oli löytänyt juuri siitä paikasta, jossa Klan'i oli ollut koossa. Häneltä kysyttiin tarkasti sekä maan-alan ulkomuotoa että juuri sitä paikkaa, josta hän oli löytänyt sen. Tietysti se ei millään tavalla ollut varmaa, että se oli miss Lily'n hattu; mutta semmoinen oli ilmeisesti yleinen ajatus. Korkea-ääninen nuori mies, joka lähetettiin pitämään huolta haavoitetusta etuvartiasta ja hoidokkaansa kanssa oli tullut samaan kaupunkiin, autti saattamaan selville tätä asiaa ja otti hatun haltuunsa. Palaten hotelliin ja astuen eräisen huoneesen, jossa toinen nuori mies venyi vuoteella, vasen käsivarsi siteissä, hän huudahti: —

"Minusta tuntui kummalliselta, että kani oli saattanut Melville Gurney'n ampumaan itseänsä ja lisäksi antamaan hevosenensa juosta omin valloin. Luulen ymmärtäväni asian nyt".

Puhuessaan hän asetti hatun vuoteelle ystävänsä viereen. Melville Gurney tunsi sen silmänräpäyksessä; mutta hän koetti näyttää aivan huolettomalta, kysyessään: —

"No, mikä se on, jonka sinä ymmärrät, John Burleson?"

"Koko asia. Minä käsitän sen nyt alusta loppuun saakka. Tuo pikku Yankee-tyttö oli juuri tullut Risteykselle, kun väkemme alkoi saartaa häntä. Hän kätkeytyi kuusien keskelle — arvattavasti ihan tienhaarassa — ja epäilemättä näki ja kuuli kaikki, mitä tapahtui. Jumalisten! hän on urhea pikku otus! Mutta millä hiiden tavalla sinä luulet hänen pitäneen hevostansa hiljallensa, satakunta hevosia ylt'ympäriillään? Jumal' armahda! Siinä oli ahtaat paikat! Sitten hän ulos pyrkiessään kohtaa Mr. Melville Gurney'n seisomasta vahtina tuon kunniallisten murhaajien pirullisen joukon puolesta, ampuu häntä ennenkuin hän kerkii sanomaan Jack Robinson, ja tulee lentäen tänne niinkuin lintu tuolla oivallisella täysirotuisella, saavuttaa tuomari Denton'in vaunut ja pelastaa isänsä hengen niinkuin sankaritar ja lady myöskin, jota hän todellakin on. Lempo vieköön, jollen ole valmis suutelemaan vaikka hänen vaatteittensa liepeitä! Mel. Gurney, minä hirtettäköön, jollen kadehdi sinulta huvia tulla ammutuksi semmoiselta loistavalta, urhealta pikku tytöltä! Tunnetko sinä häntä? Joko koskaan tapasit häntä?"

"Kyllä".

"Tietysti. Väittävät hänen tuntevan yhtä monta ihmistä, kuin hänen isänsäkin, joka, sivumennen sanottuna, ei ole mikään tyhmä mies. Minä tunnen hänet ja pidän hänestä myöskin, vaikka hän onkin carpet-bagger. Minä olen iloinen, että puhuin hyvän sanan hänen puolestaan viime yönä. Epäilemättä tyttö kuuli sanani. Mel. Gurney, kerran onni koittaa minulle! Anna minulle tuo hattu! Mitä aion tehdä sillä? No, viedä sen takaisin sen omistajalle, solmia rauhaa hänen isänsä ja tuomari Denton'in kanssa ja ajan täytyessä tarjota hänelle käteni ja sydämeni."

"Pah!" huudahti Gurney.

"Pah? Rakas ystäväni, kova inho näyttää äkkiä syntyneen sinussa. Kukaties sinä tahtoisit astua minun sijaani! Muista vaan, ettet sinä voi saada kaikkia hyviä asioita. Siinä on kylläksi sinulle, että hän linkosi palasen kylmää lyijyä luurankosi läpi. Ole kiitollinen siitä, mitä sinulla on, äläkä kadehdi muilta heidän pikku huvejaan".

"Minä soisin, että lakkaisit hulluttelemasta ja puhuisit jotakin järkevää vähän aikaa, Burleson", sanoi Gurney kärtyisesti.

"Kuuleppas häntä nyt! Niinkuin olisin mitään muuta tehnyt! Jumalisten! mitä enemmän järkeviä puhun, sitä vähemmän arvoa minulle annetaan. Sitä todistakoon Jake Carver illalla, ja Mel. Gurney tänä aamuna. Minä en ole mikään eilisen teeren poika; ja jos minun itse sallitaan olla tuomarina, katson itseni oikeutetuksi sanomaan, etten koskaan ole kuullut viisaampaa ja vakuuttavampaa puhetta kuin mitä virtasi näiltä huulilta noissa molemmissa tilaisuuksissa", vastasi Burleson.

"Puhutko toden perästä?" kysyi Gurney.

"Mistä, järkevästä puheestako? Aivan toden perästä".

"Ei, miss Lily Servosse'sta", sanoi Gurney.

"Ja sydämeni ja käteni tarjoamisesta hänelle?" vastasi Burleson. "En. *Kovaksi onneksi* — älä vaan kantele minun päälleni ja juttele, että kerta käytin tätä sanaa; mutta ihan totta puhuen minä en milloinkaan ollut niin likellä tuntea sitä — kovaksi onneksi, sanon, olen, niinkuin sinun on syy tietää, sidottu lahjoittamaan kalliin persoonani toiselle — eräälle miss Lily'lle myös (kiitos Jumalan nimestä ainakin!) — ja minun täytyy siis kieltää itseltäni tuo erinomainen etu-oikeus, josta hetken uneksin. Ei, minä en puhu toden perästä tästä asian osasta".

"Mutta minä puhun", lausui Gurney pontevasti.

"Mitä hittoa sanotkaan!" huudahti Burleson kummastuneena. "Älä siinä joutavia!"

"Minä tahdon voittaa ja naida Lily Servosse'n, jos kykenen", arveli Gurney häveliäästi.

"No, tuhat tulimmaista!" huudahti Burleson. "Mutta tiedätkö, vanha veikko, että minä en luule sinun ilman syytä puhuvan asiasta 'niinkuin siinä tapauksessa vaan?' Minun luulonni on se, että siinä on vielä monta mutkaa, vaikka sinun onnistuisikin päästä tuon matkan päähän. Muista, vanha toveri, että sukusi, asemasi ja kaikki nuot eivät suinkaan aio puoltaa sinua tässä asiassa. Nuot carpet-baggerit eivät huoli tään taivaallista siitä, kuinka monta niggeriä sinun esi-isilläsi oli. Sitten sinun isäsi erittäin vastustaa Servosse'a; ja mitä sinuun itseesi tulee — kaikki, mitä sinä minun ymmärtääkseni voit

eduksesi tuoda esiin, on siinä, että lähdit muutamien kunnan gentlemanien joukossa tappamaan hänen isäänsä ja olisit ilman tytön janttiä sen tehnytkin, niinpä niin, sinä voit sangen hyvällä syyllä väittää, että olisit estänyt hänet pelastamasta isäänsä, jollei hän olisi ampunut sinua ja siten päässyt pakoon".

"Se ei ole niin. Hänen isänsä ei ollut suljettu käskyimme, eikä minulla ollut mitään syytä luulla, että hän olisi Denton'in seurassa", keskeytti Gurney.

"No, sanokaamme: matkallasi paistamaan — niin, taivaitten kautta! *elävältä paistamaan* — Tuomari Denton'ia! Koetappas ajatella tätä: kenraali Gurney'n poika lähtee keskellä yhdeksättötoista vuosisataa, jopa melkein sen viimeisellä neljänneksellä — ja kaikissa tapauksissa amerikalaisen vapauden ja sivistyksen kirkkaimmassa valossa — yöllä paahtamaan naapuriansa ilman edes voimatta, niinkuin ihmis-syöjät, vetää nälkäänsä syyksi! Kuinka! se on oiva puollustus rakastajalle, eikö niin?"

"Hyvä Jumala, Burleson!" huudahti Gurney, hypähtäen seisaalle. "Et suinkaan luule, että hän katsoo asiaa tuossa valossa?"

"Miksei? Eikö jokaisen siivon naisen tule tehdä niin, saatikka sitten carpet-bagger'in tyttären? Minä vannon, etten moittisi häntä, vaikka hän toistamiseen ampui sinua hävyttömyydestäsi!"

"Enkä minäkään, Burleson, se on totta!" arveli Gurney miettien.

"Hah, hah, hah!" nauroi Burleson. "Minä ymmärrän nyt tuon kanin-jutun. Sinä tunsit siis miss Lily'n?"

"Tietysti", Gurney vastasi yksinkertaisesti.

"Tietysti' todellakin!" lausui Burleson. "Minun olisi pitänyt älytä, että olisi mennyt enemmän kuin yksi taitettu käsivarsi, ennenkuin Mel. Gurney laskisi minkään ratsastajan eheänä vartiapaikkansa ohitse. Sinä tunsit hänet ja ajoit nelistit hänen jälkeensä epäluulon poistamiseksi ja keksit matkalla tuon jutun kanista ja revolverisi laukeamisesta. Jumalisten! Se oli kohtelias käytös, vanha veikko, vaikka kohta liikuimme pakanallisessa toimessa. Annas kätesi tänne, toveri! Eihän se viimeistä lukua lienekään niin vaarallista. Ehkäpä miss Lily vielä aikaa myöten tekee sinusta siivon miehen; vaikka me totta puhuen molemmat ansaitsisimme tulla hirtetyksi!"

"Minä en koskaan ajatellut asiaa siltä kannalta, Burleson; mutta se on hirveätä", sanoi Gurney väristen.

"Hirveätäkö? — se on pirullista, Mel. Gurney! Sitä se juuri on! Jos minä olisin Yankee'itten sijassa ja minulla olisi hallituksen voima, minä en sallisi näitten seikkojen tuntiakaan mennä näin. Jumalisten! Minua hävettää ajatella, että he ovat Amerikalaisia! Kun sota oli ja me kohtasimme heidät tappelussa, siinä oli aina yksi hyvitys, kumpi tahansa meistä tunki toisen tanterelta — se oli aina meidän oma väki, joka teki sen, eikä helposti voinut olla siitä ylpeilemättä. Minä sanon sinulle jotakin, Mel.: on ollut monta aikaa, jolloin minun oli vaikea sanoa, kumpaisestako olin ylpein — Yankee'ista vai Reb'eista. Gettysburg'issa esimerkiksi! Sinä tiedät, että olin tykkiväessä ja että minulla oli parempi tilaisuus nähdä tappelun *ensemble'a* kuin kenelläkään jalkaväessä. Me olimme tunnin aikaa tuiskuttaneet täydellistä laukausten helvettä hautausmaan yli, kun käsky annettiin väellemme hyökkäykseen, ja me lakkasimme ampumasta. Me olimme mustat ja hirveännäköiset ja melkein kuurot tuosta herkeämättömästä jyskeestä. Minä muistan, kuinka hiki juoksi tykkitoverieni nokisilta kasvoilta, enkä luule heillä olleen kuivaa riepua päällensä. Muutamat nojautuivat savuavaa kanuunaa vastaan ja toiset heittäysivät maahan; mutta jokainen piti silmänsä kiinnitettyinä siihen teräksestä kiiltävään ja likaisen harmaasen meikäläisten riviin, joka ryntäsi ylös tuolle mustalle vallille, jota olimme niin kauan tulella suolanneet. Me luulimme miestemme menevän sen yli, niinkuin meri särkee hietasulun. Mutta me olimme erehtyneet. Nuot Yankee't, jotka olivat pysyneet kiinni paikoissansa koko ajan, lähettivät kuolettavan lyijy-ruttonsa vasten kumppaniemme kasvoja ja kohtasivat heitä pajunetin kärjellä yhtä tyvenesti ja taneasti, kuin se olisi ollut vaan paalin alkua eikä sen viimeinen *galopade*. Vaikka tuntuikin pahalta, kun toverimme peräytyivät, olisin voinut sydämeni pohjasta laskea kolme hurraa'ta noitten Yankee'itten kunniaksi. Minä ajattelin silloin, että jos kaikkein pahin tulisi, niinkuin aina olin luullutkin tulevan, me voisimme vilpittömästi ylpeillä voittajistamme".

"Ja niin olen tehnytkin, siksi kuin tämä Ku-Klux-toimi syntyi. Minä sanoin kumppaneillemme alussa, että he polttaisivat sormensa; sillä minä en voinut unhottaa, että ne miehet, joita he ruoskivat ja hirttivät, olivat noitten samojen Yankee'itten ystäviä — ainoat ystävät lisäksi, mitä heillä oli täällä — enkä minä saattanut ymmärtää, että *semmoisiet* miehet sallisivat heidän tulla sillä tavalla rääkätyksi. Muutamat pojista saivat kuitenkin sen käsityksen, että olin pelkuri; ja minä yhdyin heihin juuri osottaakseni, etten ollut. Kappaleen aikaa odotin joka päivä jonkunlaista maanjäristystä ja, kun se ei tullut, rupesin sanomattomasti ylenkatsomaan koko Yankee-kansakuntaa; ja sitä minä, hiisi vieköön, teen vielä nytkin! Minä todella säälin tuota Servosse'a! Hän näyttää häpeävän kansansa puolesta ja

tietää, että yksin nuot Valkoiset republikaanitkin — vaikka useat heistä ovat viheliäisiä raukkoja — halveksivat sitä vinkuvaa, ulkokullattua liehuttelemista, joka saattaa heidän pohjoisvaltaiset liittolaisensa jättämään avuttomat ystävänsä mahtavien vihollisten käsiin. Minä sanon sinulle jotain Mel. Gurney: jos me Etelän miehet olisimme päässeet voitolle ja meillä olisi ollut semmoisia ystäviä, kuin nämät niggerit ja Unionin miehet ja joku harva meidän omaa rotuamme eri paikoissa Pohjassa, olisimme menneet helvetin tullen läpi, ennenkuin olisimme jättäneet heidät tämmöisellä tavalla!"

"Tuo ei kuitenkaan ole mikään puollustus meille", lausui Gurney, joka nyt käveli edestakaisin huoneen poikki, kokonaan unhottaen käsivartensa tuskan.

"Päinvastoin, se tekee asian pahemmaksi", arveli Burleson. "Me kartutamme sen puolueen voimaa, jonka omaksi olemme heittäyneet, se on totta; mutta sitä tehdessämme me ainoastaan annamme valtaa sen huonoimpien aineiden käsiin, joita vastaan meidän varemmin taikka myöhemmin täytyy kapinoida. Niitten pelkurimaisten hyökkäysretkien johtajat — miehet semmoiset kuin Jake Carver ja sadottain muita, joita voisoin nimittää — joutuvat tästä lähin meidän edustajiksemme, senatoreiksemme, lainlaatikojiksemme, tuomareiksemme ja niin edespäin. Se on inhimillisen luonnon yksinkertainen laki. Johtajan virka julkisessa liikkeessä on varma tie julkiseen kunniaan. Niin on ollut laita sodan jälkeen. Katso niitä miehiä, joille olemme antaneet korkeita siviili-virkoja. Kuinka monesta heistä olisi kuultu mitään, jolleivät olisi olleet sotureina? Siinä kohdassa en surkuttele sitä. He olivat kaikki urhoollisia miehiä, vaikka muutamat olivat suuria hölmöjä. Mutta kun kerta ruvetaan valitsemaan sydän-yön surmaajia ja petomaisia salamurhaajia lainsäätäjiksi ja kuvernööreiksi ja tuomareiksi ja muiksi samanlaisiksi ainoastaan *sen vuoksi*, että he olivat johtajina rikoksessa, niin, sen vannon, Mel. Gurney, alkaa jo käydä tukalaksi! Ennemmin tai myöhemmin on se inhottava ja hävettävä meitä".

"Minua se jo iljettää", sanoi Gurney.

"Epäilemättä; erittäin sen jälkeen, kuin olet ajatellut, miltä kannalta Lily Servosse on sitä arvosteleva. Nyt minä sanon sinulle jotakin, Mel., minä pidän sinusta ja minä pidän Servosse'n pikku työstä myöskin. Minä luulen, että sinä voit saada hänet — jonkun ajan perästä, tietysti — jos sinulla on kylläksi rohkeutta tunnustaa ja parantua, 'katua ja tulla kastetuksi', tiedäthän. Ja se on oleva kaste sinulle: sinä voit lyödä vetoa siitä, — oikea tulikaste!"

"Ethän vaan luule, että rupean ilmi-antajaksi, John Burleson?" lausui Gurney, suuttuneena kääntyen ystävänsä kohden.

"Hornassa! luuletko minun käyneen hulluksi?" kysyi Burleson yhtä suuttuneena. "Katsoppas tänne, Gurney, sinä ja minä olimme pojat yhdessä. Tiedätkö minun koskaan tehneen jotakin halpaa?"

"En koskaan!"

"No, kuuleppas sitten. Minä aion saattaa julki koko tämän toimen. Minä en aio kieliä kenenkään muun päälle (sinä tiedät, että ennen saisivat kiristää ja paloitella minua), minä aion vaan tunnustaa *oman* yhteyteni sen kanssa, kertoa niin paljon, kuin voin, ilman ketään muuta siihen kietomatta, ja tehdä parastani sitä hajottaakseni. Minä en ole koskaan ennen ajatellut, että voisoin tehdä juuri tällä tapaa, enkä olisi nytkään keksinyt sitä, jollei sinun asiasi olisi tullut".

"Minun asiani?" kysyi Gurney kummastuneena.

"Niin, sinun asiasi. Etkö ymmärrä, että sinun täytyy tällä tapaa tunnustaa, ennenkuin kumpikaan isä tai tytär ottaa edes katsoakseen sinua?"

"No? Minä menen ensiksi ja raivaan tietä, siinä kaikki".

"Milloin aiot alkaa?"

"Tänään — nyt!"

"Millä tavalla?"

"Minä menen alas kadulle ja julkaisen niin paljon, kuin hyvin voin, tästä hyökkäysretkestä, ja koetan kiittää tuon nuoren lady'n urhoollisuutta noin puoleksi siitä, mitä se ansaitsee. Jumala siunatkoon häntä! Minä tahtoisin suudella sitä paikkaa, johon hän on asettanut jalkansa, juuri osottaakseni, kuinka suuressa arvossa minä pidän häntä!"

"Luuletko todella, että sinun on parempi uskaltaa semmoista menetystä? Se voi olla sangen vaarallinen toimi", arveli Gurney.

"Juuri paras syy kaikista, miksi John Burleson ryhtyy asiaan. Jonkun täytyy tehdä se eikä sinun sopisi olla ensimmäinen. Ei tule usein tilaisuutta palvella ystävänsä ja samalla haavaa tehdä isänmaallista

velvollisuutta. Itse teossa kaikki jo on tunnettu. Liikkeellä olevat huhut ja arvoitukset eivät eroa, kuin hiuskarvan verran, todellisuudesta. Saattaa yhtä hyvin saavuttaa jotakin etua sillä, kuin ei. Minä vien nuorelle ladylle hänen hattunsa" —

"Anna minun tehdä se, jos suvaitset", lausui Gurney kiihkeästi.

"Aivan mielelläni, jos vaan luulet voitavasi kestää tulta".

* * * * *

Alas kadulle meni siis John Burleson. Ensimmäinen mies, jonka hän kohtasi astuessaan hotellin portaita alas, oli tuomari Denton. Sydämellisesti ojentaen kättänsä, hän sanoi äänellä, jota kaikkien sopi kuulla: —

"Tuomari, minua hävettää sanoa, että olin tuossa pirullisessa toimessa eilen illalla. Minä en tietänyt, mimmoinen se oli, ennenkuin tulimme Tienristeykseen, eikä liioin kukaan muukaan meistä, paitsi komentajat. Se ei kuitenkaan muuttanut mitään. Me olimme siellä sitä varten, enkä epäile ollenkaan, että olisimme sen suorittaneetkin, jollei miss Lily Servosse olisi tullut. Hän ansaitsee muistopatsaan, tuomari. Minä en voi tuoda esiin mitään puollustukseksi. Minä en ole mikään lapsi eikä minua oltu petetty. Milloin hyvänsä vaaditte, olen valmis tunnustamaan itseni syylliseksi kaikkiin, mitä olen tehnyt. Kaikissa tapauksissa tämä on viimeinen hyökkäysretki, johon minä otan osaa, ja viimeinen, joka tehdään, jos minä voin sitä estää".

Hän astui tiehensä, jättäen kummastuneen tuomarin katsomaan jälkeensä ja miettimään, oliko hän kuullut oikein. Erilaisilla lisäyksillä Burleson toisti saman puheen jokaiselle joutilaitten joukolle, jonka hän tapasi kadulla, niin että neljänneksessä tuntia se sanoma oli kuulunut, että John Burleson oli luopunut Ku-Klux'eista. Se levisi kulovalkean nopeudella. Hänellä oli ollut etevä sija laitoksessa, ja tunnettu oli, että hän tiesi monta sitä koskevaa, vaarallista salaisuutta. Se telegrafeerattiin joka haaralle ja meni miehestä mieheen Klan'in jäsenten joukossa kymmenkunnassa maakunnassa, jossa hän oli hyvin tunnettu. He tiesivät, etteivät uhkauksilla eikä lahjoilla voisi saada häntä äänettömäksi. Suuri pelko valloitti heidät, kun he kuulivat sen, ja moni pakeni maakunnasta ilman enempää tiedustelemista. Se pieni kaupunki, jossa he olivat, oli tunnissa melkein autiona. Huomaten tämän seikan ja kokonaan käsittäen sen syyn John Burleson lähestyi tuomari Denton'ia ja översti Servosse'a ja lausui heille: —

"Gentlemanit, juna on tunnin kuluttua täällä. Minulla ei ole mikään oikeus neuvoa teitä, mitä teidän tulee tehdä; mutta sallikaat minun sanoa, että eilis-illan tapahtumien jälkeen minun luullakseni tuomari Denton'in olisi paras palata meidän kanssamme Verdenton'iin ja sitten viettää muutamia päiviä Warrington'issa. Tavallaan se ei olisi muuta kuin vieraanvaraisuuden vaihtamista".

"Päinvastoin", arveli Denton, "minä koetin juuri puhutella översti Servosse'a, että hän lähettäisi noutamaan vaimoansa ja suorittaisi meillä-käyntinsä eilis-illan *contre-temps'ista* huolimatta".

"Se on aivan mahdotonta", lausui Servosse. "Lily sanoo, ettei hän koskaan voisi mennä tuon sillan yli; enkä minä luule, että olisi hyvä hänen nykyisessä tilassaan panna häntä altiiksi tarpeettomalle mielenliikutukselle".

"Ei suinkaan!" vastasi Denton. "Eilis-illan sankariutensa jälkeen hänen on oikeus saada jokainen tahtonsa täytetyksi".

"Koska näin ajattelette", sanoi Servosse, "rohkenen puollustaa Mr. Burleson'in mielipidettä ilmoittamalla, että tyttäreni erittäin soisi, että tullette kotiin meidän kanssamme. Hänellä on kauhea pelko tulevaisuuden suhteen ja semminkin mitä teihin koskee, Sir. Hän luulee, että, jos lähtisitte tuonne maalle, te varmaan tulisitte murhatuksi. Hänen mielestään ei ole likimainkaan niin suuri vaara, jos olemme yhdessä; ei ainoastaan sen vuoksi, että heitä arveluttaisi enemmän käydä kahden kimppuun, vaan sen vuoksi, että koska molemmat olemme johonkin määrin eteviä miehiä, meidän yhteinen murhaamisemme varmaan suuremmassa määrässä herättäisi hallituksen ja Pohjan kansan huomiota sekä virittäisi heidän kostonhaluaan, kuin kummankin meidän yksityinen tappamisemme. Hänellä on todella se käsitys, että juuri pohjoinen syntyperäni — etevyyteni 'carpet-bagger'ina', niin puhuakseni — on itsessänsäkin jonkinlainen suojeleminen".

"Ja siinä hän on aivan oikeassa", arveli Burleson. "Minua on kummastuttanut, gentlemanit, ettei ennen ole joutunut teidän mieleenne tiedustella, miksi niin harvaa pohjoisvaltaista miestä, jolla on joku arvo tai asema, on hätyytetty. Se ei ole tapahtunut mistäkään ystävällisestä tunteesta heitä kohtaan, sen vakuutan teille; vaan on arveltu, että jos ahdistettaisiin teidän kaltaisia miehiä — eteviä pohjoisvaltalaisia miehiä — se ehkä synnyttäisi semmoista melua, joka häittäisi meitä. Juuri tämä seikka vaan on pelastanut enemmän kuin yhden miehen, jonka voisin nimittää".

"Tämä on juuri tyttäreni ajatus", lausui Servosse, "ja siinä on ehkä jotakin perää. Epäilemättä Mr.

Burleson tietää asian", hän lisäsi, tarkoittavaisesti katsellen Denton'ia, sillä tuomari oli liian luulevainen ja tuo uusi seikka liian selittämätön, että hän olisi voinut täydellisesti luottaa Mr. Burleson'in tunnustettuun muutokseen. Tämän gentlemanin seuraava muistutus enensi hänen epäluuloansa.

"Sivumennen sanottuna", Burleson arveli, "en tullut koskaan sitä ajatelleeksi ennen; mutta millä mimmoisella tavalla sai miss Lily tietoa tästä hyökkäysretkestä? Minä en saata luulla, että hän vaan lystin vuoksi oli siihen aikaan yötä ratsastamassa mielujuoksijallanne!"

"Me emme voi tässä tilaisuudessa vapaasti puhua siitä", lausui Comfort totisesti.

"Olkoon niin!" vastasi Burleson. "Minä vaan toivon, että se on aukko, joka päästää valoa asiaan. Minä olen aina luullut sen tulevan ja tietänyt, että jos vaan joku kerta särkisi kuoren, tuhannet koettaisivat ensimmäisinä saada päänsä ulos. Jos se tieto vaan joskus tulee yleiseksi, tuomari, että joku on heittänyt asian, teillä on oleva täysi työ tunnustuksia vastaan-ottaessanne. Niissä on oleva myöskin täysin määrin kauhistuksia — enemmän kuin koskaan olette voinut uneksiakaan. Te varmaan luulette nostavanne pois pohjattoman haudan kannen, josta piruja laumottain virtaa ulos".

"Ehkä", lausui Denton terävän tarkastuksen katseella, "itse voisitte kertoa jotakin?"

"Joko voin taikka en", vastasi Burleson, "se on yksi kaikki. Te tunnette minut kylläksi hyvin, tuomari, tietääksenne, että minä *en* kerro mitään, joka voisi saattaa ketäkään muuta pulaan. Minä mielelläni myönnän, että kuuluin tähän laitokseen, että olin yhden maakunnan päällikkö, koska katson tarpeelliseksi niin tehdä, sitä hajottaakseni; mutta minä en aio tunnustaa itseäni kuritushuoneeseen eikä hirsipuuhun. Kuitenkin menisin pikemmin siihen, kuin pettäisin niitä, jotka ovat panneet henkensä ja kunniansa alttiiksi minun kanssani. Niin pitkälle, kuin voin mennä ilman semmoista pettämistä, olen valmis kulkemaan teidän kanssanne. Tämä on yksi syy, miksi soisin, että palaatte Verdenton'iin: minä tahtoisin selvästi ymmärretyksi, että olen luopunut koko toimesta. Se ei ole millään tavalla mikään turvallinen menetys ja ehkä minun täytyy yhteydessä teidän kanssanne, gentlemanit, tapella henkeni puolesta. Jos niiksi tulee, esittelen, että panemme kaikki terät leikkaamaan ja, jos minun pääni kaatuu, aion ottaa hyvän joukon tovereita mukaani. Minä soisin teidän lähtevänne, että olisitte valmiina, jos taistelo tulee!"

Tuomari Denton taipui näihin hartaisiin kehoituksiin ja lähti ystävänsä kanssa, toimitettuaan ensin sanan perheellensä, että se tulisi seuraavana päivänä.

Ennenkuin juna meni, lähetti Melville Gurney palvelian översti Servosse'lta pyytämään hetken keskustelua. Kun Servosse tuli hänen huoneesensa ja, nähden, että hän oli haavoitettu, kysyi, kuinka se oli tapahtunut, hän ilmoitti itsensä kysymällä: —

"Eikö tyttärenne ole kertonut sitä teille. Sir?"

"Hyvä Jumala!" sanoi Servosse, ylen hämmästyneenä vaipuen tuolille. "Tekö se olitte, Gurney? Onko mahdollista, että semmoisen miehen poika, joka on tuntenut minut niin kauan, kuin isänne, jos kohta vastustajaksensakin, voi ottaa osaa hankkeeseen henkeäni vastaan? Minä en olisi voinut sitä uskoa".

Hän peitti kasvonsa käsillään ja häntä värisytti puhuessaan.

"Minä vakuutan teille, översti Servosse", lausui Gurney, "ettei minulla ollut mitään aavistusta siitä, että retken tarkoitus oli semmoinen, enkä, totta puhuen, ensinkään tietänyt sen tarkoitusta. Se ei kuitenkaan ollut minulle tuntematon asia, että se oli laiton yritys, enkä minä voi moittia teitä osotetusta kauhistuksestanne. Minua itseä kauhistuttaa ja minä kummastelen, että koskaan saatiin katsoa asiaa toiselta kannalta".

"Minä en voi ymmärtää sitä, — minä en voi ymmärtää sitä", lausui carpet-baggeri. "Minä luulin aina, että isänne oli kunniallinen, ylevämielinen mies ja hyvä kansalainen".

"Ja sitä hän on, Sir", sanoi Gurney tulistuen. "Ei löydy häntä parempaa eikä puhtaampaa!"

"Ja te", lausui Servosse, nousten ja tarkasti katsellen häntä, — "*te* olette *murhaaja!*"

"Minä arvaan", vastasi Gurney vähän hämmentyneenä, "että siksi olisin tullut, johdonmukaisesti ainakin, ilman tyttärenne rohkeata välitystä".

"Ei, te olitte jo", sanoi Servosse ankarasti. "Te olitte lähtenyt laittomaan toimeen ja olitte valmis vuodattamaan verta, jos niin tarvittaisiin, sitä täyttääksenne — oliko se minun vereni vai jonkun muun, se on vähäpätöinen asia, jota ei tarvitse ajatella. Tämmöinen on melkein aina murhamiehen mielen-tila. Murha on tavallisesti välikappale eikä tarkoitus".

"Se on kova sana, översti Servosse; mutta minä en ymmärrä muuta, kuin että minun täytyy myöntyä

siihen", arveli Gurney. "Minä tahdon kuitenkin vakuuttaa, etten ryhtynyt siihen isäni tahdosta eli ehdotuksesta eikä edes tiedollakaan. Suurin huoleni lähtee, totta puhuen, juuri siitä, että minun täytyy ilmoittaa asia hänelle."

"Jumalisten!" lausui Burleson, joka oli molempien huomaamatta astunut huoneeseen, "teidän ei tarvitse vaivata itseänne niin paljon sillä. Hän kuuluu liittoon itse".

"John Burleson!" huudahti Gurney, kavahtaen seisaalle.

"Oh, älkääät huoliko!" vastasi Burleson. "Översti Servosse on liian suuressa määrässä gentlemani koettaaksensa hyötyä semmoisesta tiedosta, jonka tähän aikaan annan hänelle". Hän kääntyi ja kumarsi puhuessaan Servosse'a.

"Todestikin", jälkimäinen lausui. "Minä en voisi yksityistä keskustelua väärin käyttää".

"En minä sitä tarkoita!" huudahti Gurney — "en ollenkaan! Mutta siinä ei ole perää!"

"Hst! Vakaasti, nuori ystäväni!" sanoi Burleson kiivaasti. "Minä satun tietämään, mistä puhun. Minä olin itse läsnä ja avullinen hänen jäseneksi otossaan. Uskotko minua nyt, Mel. Gurney?"

"Suuri Jumala!" huudahti Gurney. "Minä en tietänyt sitä! Minä en olisi voinut sitä uskoa, jollet sinä olisi sitä vakuuttanut".

"Minä sanon", arveli Hullu, "etten voi sitä ymmärtää — en voi sitä ymmärtää!"

"Noh", keskeytti Burleson nauraen ja ottaen Lily'n hatun vuoteelta, "tässä on jotakin, jonka, luullakseni, voitte ymmärtää".

"Tyttäreni hattu!" sanoi Servosse, kummastuneena katsoen toisesta toiseen.

"Sitä varten", arveli Burleson jyrkästi, "minä toin sen tänne. Kun miss Lily, näettekö, eilen illalla ratsasti esiin kuusikosta, hän kadotti tämän; ja siten, kun hän hyökkäsi Gurney'ta kohden, tämä tunsikin hänet — sillä silloin oli yhtä valoisa kuin päivällä: koto-pappimme olisi nähnyt lukea hautajais-menot — ja ollen älykäs toveri Gurney tyvenesti ratsasti tytön jälkeen, kun tämä ensin oli ampunut häntä, tuo särjetty käsivarsi lerppuen ylös alas joka askeleelta, siksi kuin hän oli varma, että tyttö oli aivan turvassa, jolloin hän palasi tuolla jutulla, kuinka kani oli säpsäyttänyt hänen hevostansa ja hänen pistoolinsa oli lauennut ja särkenyt hänen käsivartensa".

"Onko se niin?" kysyi Comfort kummastuneena.

"Sa-nas-ta sa-naan", vastasi Burleson tarkalla ääntämisellä. "Ei yksikään mies tuossa leirissä aavistanut, että nainen oli läsnä ja näki sen toimet, ennenkuin kuulimme, kuinka tyttärenne oli keskeyttänyt matkanne. Myöskin silloin se oli pelkkää arvelua, paitsi mitä Gurney'hin tulee".

"Siinä tapauksessa", lausui Servosse, ojentaen kättänsä Gurney'lle, "näyttää siltä, kuin minun tulisi kiittää teitä aikomuksesta pelastaa tyttärtäni".

"Totta puhuen, Sir", vastasi Gurney, "tuolla hevosella hän sangen vähän kaipasi apuani".

"Nuoren Lollard'in kanssa ei helposti kilpailla", sanoi Servosse hiukan ylpeästi. "Mutta se ei vähennä aikomuksenne ansiota. Arvatakseni", hän lisäsi hymyillen ja koskien hattua, "soisitte, että vapautan teidät tuosta pikku kapineesta".

"Päinvastoin", lausui Gurney totisesti, "minä pyysin teitä luokseni sitä varten, että tahdoin kysyä teiltä lupaa saada itse palauttaa sen omistajallensa".

"Hyvä, Sir", vastasi Servosse mieltävällisesti, "minä en ymmärrä muuta, kuin että olette hankkinut itsellenne oikeuden tehdä sen. Minä menen katsomaan, voiko hän ottaa vastaan teitä".

Muutamia silmänräpäyksiä myöhemmin Melville Gurney, vähän heikkona ja vapisevana veren hukasta ja sitä seuraavasta mielenliikutuksesta, tuli portaita alaspäin, nojaten ystävänsä Burleson'in käsivarteen, ja saatettiin hotellin vastaanotto-huoneeseen, jossa Lily Servosse seisoi isänsä käsivarren nojalla. Vaaleana ja vapisevana hän syvällä kumarruksella antoi pois hatun ja astui ulos sanaakaan lausumatta.

"Noh, kunniani kautta!" sanoi Burleson minuutti perästä päin, "jos olisin tietänyt, että juuri viimeisellä hetkellä ilmestyisit pelkurina, en olisi koskaan seurannut sinua!"

Comfort Servosse ei kertaakaan uneksinnut, että tuo vapiseva olento, joka turvautui hänen käsivartensa ja vuodatti kyyneliä hatun päälle, kun hän silitti ja rypisteli sitä, oli muuta, kuin pelkkä

lapsi. Hän lausui siis hauskalla hymyllä: —

"Se ei ole edes rytistynyt, rakas lapseni, vai kuinka?"

XXXIX LUKU.

"Ja koko mailma oli mullin mallin".

Se juna, joka saatti Lily'n ja hänen isänsä, tuomari Denton'in, Burleson'in ja Gurney'n Verdenton'iin, ei saapunut sinne huomaamatta. Kertomus Lily'n urhoollisesta ratsastuksesta ja Burleson'in luopumuksesta Klan'ista oli käynyt sen edellä; ja suuri ihmisjoukko oli kokoontunut halukkaana näkemään sitä reipasta tyttöä, jolla oli ollut rohkeutta ja älyä kylläksi viedäksensä voittoa Ku-Klux'eista, ja sitä vielä reippaampaa miestä, joka, oltuaan yksi heidän liitossaan, kuitenkin uskalsi antaa heidät ilmi.

Mitä hän aikoi sanoa, mitä hän aikoi tehdä, sitä perin kiihkeästi tahdottiin tietää. Kerta oltiin semmoisen johdattavia syitä moittimatta, joka katsoi soveliaaksi vastustaa yleisen mielipiteen virtaa. Ihmiset kiroivat ja soimasivat häntä; mutta se oli siitä, mitä hän oli tehnyt taikka luultiin tehneen, eikä niitten syitten tähden, joitten arvelivat elähyttäneen häntä.

Ei kukaan päättänyt John Burleson'ia pelkurimaiseksi, kunnianhimoiseksi eikä voitonhaluiseksi. Hän tiedettiin alusta alkaen paheksineen ainakin kaikkia laitoksen väkivaltaisista tuumia sekä tehneen paljon estääkseen niitten toimeenpanoa. Hän oli valittu maakunnan päälliköksi sekä tunnetun ja tunnustetun järjestämis- ja johtamis-kykynsä tähden että myöskin sen vuoksi, että useat laitoksen konservatiivisista jäsenistä olivat hyväksyneet juuri tätä hänen taipumattomuuttansa laittomien tekojen edistämiseen. Niinkuin hän oli sanonutkin, hän lähti yllä kerrotulle hyökkäysretkelle ainoastaan auttaaksensa yhtä ystävää, joka oli saanut käskyn olla saapuvilla, mutta jälestäpäin sairastunut. Häntä pidettiin pelottomana, jalomielisenä ja tulisena. Hän oli yksi noista sangen harvoista *tavallisista* sotamiehistä, joka oli jäänyt konfedereerattujen armeijain antaumisen jälkeen elämään. Ruvettuaan sotapalvelukseen aivan sodan alussa hän ei koskaan laiminlyönyt velvollisuutensa tarkkaa täyttämistä ja oli sangen usein tehnyt paljon sen ulkopuolellakin; kuitenkin hän ei vastaan-ottanut mitään ylennystä eikä kapinan rauettua mikään sotaisen arvon merkki liittynyt hänen nimeensä. Se mies, joka olisi tervehtinyt häntä "kapteeniksi", olisi arvattavasti rohkeudestaan saanut selkäänsä ensiksi ja sitten käskyn tulla juomaan. Syy tähän oli kahdenlainen. Ensiksi nuori Burleson, jolla oli tavattoman laajat ja yleis-inhimilliset tunteet sekä moninainen personallinen kokemus ja avara havainto, oli yhtä täydellisesti vakuutettu Konfedereerattujen asian toivottomuudesta taistelo-tanterella sodan alussa kuin sen lopussakin. Tätä ajatusta hän ei epäillyt missään tilaisuudessa julistamasta; ja kun joku vastakohonnut esimies moitti häntä siitä, hänellä oli rohkeus ja julkeus vakuuttaa tälle upseerille, että jos tämä tietäisi puolen siitä, mitä hän itse tiesi, hän karkaisi kahden päivän perästä Yankee'itten puolelle. Paitsi sitä se soveltui hänen luontoonsa, kun hän sai kerskailla haluttomuudestaan sotamiehen elämään. Kun hänelle tarjottiin ylennystä, hän lyhyesti pyysi päästäksensä siitä sillä perustuksella, ettei hän tahtonut tehdä mitään, joka poistaisi hänen vastenmielisyyttänsä palvelukseen.

Tietysti semmoinen mies, vaikka hänellä olisi ollutkin mitä täydellisin sivistys ja huomattu kyky, oli vaan sovelias tavallisen sotamiehen paikkaan; ja sillä tavoin hän pysyikin sotamiehenä, aina ylenkatsoen pakkoa ja perin halveksien ulkonaisen arvon farisealaisia askelmia, kunnioitettuna uljaasta avosydämysyydestään sekä pelättynä kauheasta ajatuksiensa säntillisyydestä ja lausuntonsa selvyvyydestä. Hän oli ehkä kaikkein vaarallisin mies, mikä olisi voinut luopua alamaisuudestaan Klan'in suhteen.

Kun hän astui Verdenton'in platformulle, eräs mies, jonka hän tiesi hyvin eteväksi Klan'in jäseneksi, koski häntä olkapäähän ja sanoi, katsoen tarkoittavaisesti junan peräpuolta päin:

"Sallikaat minun hetken puhua kanssanne".

"Oh, menkää hiiteen!" vastasi Burleson kovalla, mutta hyvänluontoisella äänellä. "Minä tiedän, mitä tahdotte; ja minun sopii juuri yhtä hyvin puhua kanssanne täällä, kuin kulman takana tai leirissä. Minä en pelkää enkä häpeä. Minä olen eronnut liitosta ja vastustan sitä juurta jaksain. Jos jollakulla on jotakin sanottavaa tai tehtävää sen johdosta, hän tietää, missä saa tavata John Burleson'in".

"Tuomari Denton!" hän huusi samalla äänellä, kun tämä gentlemani ilmestyi platformulla, "nämät

miehet ovat minun Ku-Klux ystäviäni ja naapureitani, jotka ovat tulleet tänne katsomaan, onko John Burleson'illa rohkeutta luopua siitä, mihin hän oli kyllä hullu rupeamaan, vaikka hän silloinkin oman puolettomuutensa hyvin tiesi. He eivät näytä Ku-Klux'eilta, vai kuinka? Mutta he ovat — melkein joka mies, jonka nyt näette. Minä en usko, että löytyy kymmenkuntaa valkoisia miehiä tällä platformulla, joita en tiedä semmoiseksi ja joita en ole nähnyt enemmän kuin yhden kerran heidän kokouksissaan. He ovat useimmat kirkkokunnan jäseniä ja kaikki arvollista väkeä. Teidän pitäisi nähdä heidät, viitat ja naamarit yllä! he näyttävät varsin hirveiltä silloin. Te tunnette suuren osan heistä, tuomari, ja saatte vielä tutustua heidän kaikkien kanssa, jos oikeus koskaan saa, mitä sen tulee saada. Täällä on koko joukko semmoisia miehiä, jotka minun tietääkseni ansaitisivat hirsipuun".

Tämmöinen puhe lisäsi sitä hämmästyä, joka jo vallitsi; ja ennenkuin se päättyi, olivat melkein kaikki valkoiset miehet jättäneet platformun ja ainoastaan joukko kummastelevia mustia jäi irvistelemään mieltymystensä hänen loppu-muistutuksiinsa. Hän tiesi heittäneensä pommin, mutta se ei ollut hänelle mikään salaisuus, että sen räjähtäminen saatti tulla vaaralliseksi hänelle itselle. Hän tunsi varsin hyvin niitten miesten luonnon, joita hän oli puhutellut, eikä suinkaan halveksinut omaa vaaraansa. Kun hän siis oli sanonut hyvästi Gurney'lle, joka lähti kotiinsa, hän meni auttamaan toisia matkakumppaneitansa, kun he astuivat vaunuihinsa. Sitten hän vei Hullun syrjään ja sanoi matalalla äänellä: —

"Översti Servosse, minusta tuntuu ikävältä pyytää yhtä suosion-osotusta teiltä; mutta ehkä sattuu niin, että minä ennen pitkää voin tehdä teille samanlaisen palveluksen. Te tiedätte, mitä on tapahtunut. Jos minä jään tänne yöksi, on mahdollista, että minun ei huomenna tarvitse vaivata itseäni milläkään nousemisella. Minä soisin, että käskisitte minut Warrington'iin päiväksi taikka pariiksi. Minä en usko, että teitä hätyytetään siellä. Mutta jos niin kävisi, te ette huomaisi minua aivan hyödyttömäksi puollustuksessa. Minä luulen, että me kolme olisimme paha joukko mille ahdistavalle voimalle hyvänsä. Lyhyessä ajassa me saatamme sanoa, mikä seuraus tästä on oleva. Joko he rukoilevat armoa taikka meidän täytyy tapella. Minä en vielä tiedä, kumpiko näistä on tapahtuva".

"Todellakin, todellakin, Mr. Burleson!" sanoi Servosse sydämellisesti. "Minä olen tämän viimeisen tunnin miettinyt, eikä minun pitäisi kutsua teitä molempia, sekä teitä että teidän ystäväänne".

"Oh, mikä hänen on ollessaan!" arveli Burleson iloisesti. "Häntä ei minun rikokseni saastuta. Ei kukaan katso häntä miksikään muuksi, kuin siksi miesparaksi, jolla oli se onni, että tyttärensä ampui häntä".

"Asia on semmoinen", lausui Servosse puollustavaisesti, "että olen käynyt niin luulevaksi siitä asti, kuin tulin 'carpet-bagger'iksi', etten koskaan ole aivan varma, odotetaanko eli toivotaanko, että minä joko tarjoisin taikka vastaan-ottaisin vieraanvaraisuutta luonnollisena asiana. Paitsi sitä suvaitsette minun tunnustaa, etten millään tavalla ollut selvillä, tarkoititteko täyttä totta, ennenkuin näinä viimeisinä muutamina minuteina. Tietysti meitä ilahuttaisi saada nähdä teitä Warrington'issa ja me toivomme, että havaitsette sen sekä turvalliseksi että mieluisaksi paikaksi, vaikka minä tunnustan, että minulla on sama pelko, kuin teilläkin".

Se oli sangen totinen seura, joka ajoi Warrington'iin sinä iltana. Voimiansa liian ponnistanut tytär sylissänsä Metta kuunteli kyynelöitsevilla silmillä ja hillitsemättömillä nyhkytyksillä tytön katkonaista kertomusta tuosta kummallisesta tapauksesta, joka oli ollut niin vaarallinen hänelle ja niin onnellinen hänen isällensä ja yhdelle heidän vieraistansa, joitten sydämet tietysti olivat syvästi liikutetut, kun ajattelivat sitä hirveätä kuolemaa, jonka olivat vältäneet. Käsittäen vielä selvemmin, kuin nämät molemmat, mistä he olivat päässeet ja mikä vielä uhkasi, toinen vieras oli kovasti huolestunut siitä, että hän ehkä oli enentänyt niitten vaaraa, joitten luona hän etsi suojaa.

Ryhmä mustaa kansaa oli kokoontunut asemahuoneeseen halukkaana tervehtimään niitä, joitten kohtaloon he ottivat niin syvästi osaa tuon suuren vaaran jälkeen, josta he olivat suoriutuneet. Muutamat heistä olivat puhutelleet Hullua ja kaikki olivat ilmoittaneet rajatonta mielihyväänsä sekä heidän tulostaan että siitä, mitä olivat pysäyspaikassa saaneet kuulla, vaikka eivät millään meluavalla tavalla iloansa osottaneet. Tuskin he kuitenkaan olivat lähteneet täältä kotiinpäin, ennenkuin aivan selvästi huomattiin, että samanlainen ilo vallitsi kaikissa yhteiskunnan luokissa. Melkein joka huoneesta pitkin tietä he näkivät vaaleitten kasvojen kurkistelevan heitä huolestuneilla ja pelkäävillä katseilla, sillä välin kuin jokaisen mustan miehen maja tarjosi heille iloisen tervehdyksen silmäyksiä ja sanoja; ja kauan aikaa, ennenkuin he saapuivat Warrington'iin, saatiin tietää, että neekerit riensivät joka taholta Servosse'a kohtaamaan. Päästyään likelle kotiansa Hullu huomasi, että tieto hänen tulostaan oli käynyt hänen edellään samoin kuin kertomus Burleson'in luopumisesta Klan'ista; ja suuri joukko mustaa kansaa yhtä hyvin kuin useat heidän valkoisista puoluelaisistaankin olivat kerääntyneet onnitellaksensa heitä heidän pelastuksestaan ja kuulustellaksensa tuon toisen huhun perää.

Mitä sydämellisimpiä tervetuliaisia saivat Hullu ja hänen tyttärensä vastaan-ottaa näiltä naapureilta; ja tuomari Denton'in ja Mr. Burleson'in läsnä-olo osottivat tuota jälkimäisestä levinnyttä puhetta

täydellisesti todeksi. Useita henkilöitä, jotka näyttivät huonosti tyytyvän tuohon seuraan, joka oli koossa nurmikolla huoneen edustalla, tervehti Burleson iloisesti korkea-äänisellä, huolettomalla tavallansa; mutta he kävivät vielä nulommiksi tästä ja luiskahtivat pian pois yksi kerraltaan, jättäen jälille vaan tuon yhä karttuvan mustien miesten ja ystävällisten naapurien joukon, joka ei voinut löytää kylläksi sanoja onnentoivotuksiinsa.

Yön saapuessa tuli selväksi, että nämät hyvät ystävät, peläten päällekkarkasta Klan'in puolelta, olivat päättäneet pitää vahtia Hullun huoneen ympärillä. Tätä ei katsottu viisaaksi; ja kiitettyään heitä vielä kerran heidän osanotostaan, hän pyysi heitä hajoamaan, vakuuttaen, että oli ryhdytty oivallisiin varovaisuuden keinoihin Warrington'in turvallisuutta varten, ja nimittäen useampia heidän hartaimmista valkoisista ystävistänsä, joitten oli määrä maata siellä sinä yönä. Hurraa'ta huutaen ja ylenmäärin toivottaen heille rauhaa ja onnellisuutta, musta kansa siis hälväsi, ja tapauksista rikas yö laskeusi Warrington'in yli.

Vähä aika sen jälkeen kuin pimeä oli tullut ja sillä välin kuin vieraat Warrington'issa istuivat illallispöydässä, joku mies tuli ratsastaen portille ja saatuaan joltakin palvelialta vastauksen tavalliseen tervehdyshuutoon kyseli varovaisesti, mitkä olivat sisässä, ja pyysi sitten saada tavata Mr. Eyebright'ia, etevää Unionin miestä lähiseudulta. Kun hänelle oli ilmoitettu, että tämä paraikaa oli illallisella, hän lopullisesti suostui, vaikkei ilman melkoista arvelemista ja ilmeistä epäilemistä, astumaan sisään ja käymään istumaan Hullun kirjastoon, vähä väliin teroittaen palvelialle, että ainoastaan se, jota hän oli kysynyt, saisi tietää hänen siellä olostaan.

Mr. Eyebright oli kookas, varallinen kasvimaan-omistaja, jonka moukkamainen ja sydämellinen miehuus synnytti jokaisessa ehdotonta luottamusta hänen rehellisyyteensä ja hyvyteensä. Hän oli tullut tunnetuksi siitä, että hän aina ja joka paikassa säästämättä soimasi Klan'ia. Vieras, joka kuuli hänen herkeämättä kiroovan heitä, kun hän täytti piippuansa taikka hohtavan valkean edessä tuprutteli savua sen pitkästä ruokovarresta, olisi luullut, ettei mikään olisi tuottanut hänelle suurempaa ja puhtaampaa iloa, kuin Klan'in perinpohjainen hävitys ja jokaisen sen jäsenen poroksi polttaminen, jollei hän olisi huomannut vilkkunaa hänen lempeässä, laiskasti pyörivässä, ruskeassa silmässään taikka nähnyt noita väijyviä hymyjä, jotka vierivät hänen ympyriäisten kasvojensa yli taikka kätkeytyivät hänen väljän, liikkuvan suunsa pieliin. Kotona häntä pidettiin mitä jörökkäimpänä ja hyväluontoisimpana naapurina; ulkona häntä katsottiin kaikkein veren- ja kostonhimoisimmaksi kaikista halvoista radikaaleista. Erään merkillisen luoman tähden hän oli saanut lystillisen liikanimen, joka puolestansa oli suuresti vaikuttanut siihen, että yksi mitä säyseimpiä ja rauhallisimpia miehiä oli joutunut melkein samaan verenjanon ja villiiden maineesen, kuin oikea Sini-parta. Tämä omituinen ja leikkisä jättiläinen, joka oli niin julma olevinaan, joka vannoi niin paljon tyhjiä valoja ja jolla oli niin todellisen hyvä sydän, oli Hullun erityinen suosikki ja osotti puolestansa hänelle samanlaista harrasta ystävyyttä. Hän oli vaatinut saadaksensa jäädä sinne yöksi jonkunlaiseksi kunniavartiaksi sillä perusteella, että jos joku hyökkäys tehtäisiin, hänestä olisi ollut tärkeä apu, joka olikin aivan totta; mutta Hullu tiesi varsin hyvin, että ajatus hauskaista yöstä kirjastossa suitsevan valkean ääressä, kun oli yltäkyllin hyvää seuraa ja silloin tällöin otettiin siemaus hyvästä, hunajalla maustetusta persikka-likööristä, joka oli valmistettu hänen omassa polttimossansa, ja aina väliin tarjottiin piippuja ja politiikkia ja kertomuksia "tuosta hyvästä vanhasta ajasta, jolloin meillä oli isänmaa", että ajatus semmoisesta paljon enemmän houkutteli hänen lihavaa ystävänsä, kuin yökausi todellista vahdinpitoa.

Kun he astuivat ulos ruokasalista, Eyebright pani painavan käsivartensa Hullun olkapäälle ja ulottaen toista oman avaran itsensä yli arveli: —

"Tämmöisen illallisen perästä, översti, olisi mahdoton olla vähäistä savua pistämättä".

Servosse vastasi vaan matalalla naurun hekotuksella, johon Eyebright lisäsi: —

"Minä tiedän, mitä tarkoitatte, te koiransilmä! Te luulette minun jääneen tänne yöksi ainoastaan hupaista hetkeä viettääkseni. Noh, otaksukaat, että olen niin tehnyt. Se ei usein tapahdu, että me miesparat saamme kymmenkunnan hyviä tovereita kokoon, ja minä tahdon parhaalla tavalla käyttää tilaisuutta. Minä vakuutan teille, ettette tiedä, kuinka kovasti minua välisti haluttaa kuulla jonkun muunkin, paitsi itseni, puhuvan jotakin järkevää (nauraa hohottaa)! Tuossa on tuomari Denton, minä aion pusertaa hänestä pakinaa tänä yönä. He sanovat, että hän on mitä hupaisin seurakumppani koko valtiossa — se on, heidän oli tapa sanoa niin, ennenkuin hän muuttui yhdeksi meistä 'scalawag'eista'. Arvatakseni sillä oli paha vaikutus häneen niinkuin meihin muihinkin. Tuossa on tuo Burleson; minä pidän hänestä. Hän olisi hyvä toveri, jollei hän olisi ollut yksi Ku-Klux'eista. Perhana vieköön, sitä minä en koskaan voi unhottaa! Oh, älkäätkä sanoko minulle, että hän on eronnut siitä, ja kaikenlaista semmoista! Se on niinkuin koiran taipumus tappaa lampaita: kun kerta ovat päässeet tapaan, eivät ikinä siitä luovu. Minä en tahtoisi maata samassa huoneessa hänen kanssaan, vaikka saisin koko valtion! Sitä en tahtoisi, sen minä vannon! Minä odottaisin herääväni vähintään kurkku poikki".

"Hst! Hän kuulee puheenne", Servosse sanoi.

"Oh, se ei tee mitään!" vastasi Eyebright. "Minä olen koettanut kiusata häntä koko illan. Hän kysyi minulta illallisella — te annoitte juuri eteeni lihaa ettekä kuullut sitä — eikö minun mielestäni tuomari Denton ja hän itse sangen hyvin edustanut leijonaa ja lammasta. Minä sanoin hänelle, etten ollut koskaan ennen kuullut semmoisesta leijonasta, joka söi lampaansa *paistettuna*".

Juuri silloin palvelia, joka oli odottanut ovella, koski häneen ja kuiskasi jotakin hänen korvaansa.

"Tahtoo tavata minua, sanotte, Jim?" hän kysyi kummastuneena. "Mitä se kirottu Ku-Kluxi minusta tahtoo, Jim?"

"En tiedä, Sir", vastasi Jim. "Hän sanoi tahtovansa välttämättömästi tavata teitä".

"Hän ei ilmoittanut, minkä asian tähden?"

"Ei, Sir".

"No, antakaat minulle valkeata", hän sanoi, tavottaen piippuansa toisesta plakkarista toisen perästä, "ja viekäätkä minut katsomaan, mikä on asiana, ja lähettämään häntä pois. Me emme kaipaa semmoista karjaa täällä tänä yönä, Jim. Kuinka? Missä hän on?"

"Kirjastossa, Sir".

Puhallellen savua pitkästä ruokopiipustansa Eyebright siis pyöri alas portiikon astuimia ja poikki välillä olevan alan sen erinään seisovan puurakennuksen luo, joka oli Hullun työhuoneena ja kirjastona. Kepillänsä sysättyään oven auki hän nousi portaita ylöspäin ja astuen sisään huusi, kun ovi heilahti kiinni hänen perässään: —

"Halloo, Kirkwood, tekö se olette? Mitä hiidessä te täällä teette?"

Muu seura siirtyi avaraan arkihuoneeseen ja puoleksi tunniksi Eyebright ja hänen luonansa kävi jäivät unohduksiin. Tuon ajan kuluttua tämän ympyriäiset kasvot ilmestyivät ovesa ja hän viittasi kiireesti Hullua tulemaan ulos eteiseen. Niin pian kuin tämä tuli ja arkihuoneen ovi oli suljettu, Eyebright tarttui hänen käteensä ja lausui semmoisella äänellä, joka vapisi liikutuksesta: —

"Översti, minä tahdon tulla kirotuksi, jollei pohja viimein ole lähtenyt astiasta! Älkäätkä asettako minulle mitään kysymyksiä. Tuottakaat tuomari Denton toiselle puolelle työhuoneeseen. Joutuin! Älkäätkä antako huomata, että jotakin on tekeillä! Minä en tahdo näyttää naamaani siellä: jokainen havaitsisi heti, että jotakin on väärin. Mutta te Yankee't — te voisitte näyttää tyveniltä, vaikka maailman loppu olisi tulossa!"

Hullu teki, niinkuin pyydettiin, ja, astuen työhuoneesensa, näki kummastukseksensa nuoren miehen, joka kuului eräasen hyvään lähiseutujen sukuun ja jonka Mr. Eyebright esitteli tuomarille Ralph Kirkwood'iksi.

"Hän sanoo, että hänellä on jotakin ilmoitettavaa teille, Mr. Denton, joka, siitä päättäen, mitä hän on minulle jutellut, suuresti koskee monta ihmistä".

Puhuessaan Eyebright koetti suurella ponnistuksella hallita itseänsä.

"Niin", arveli Kirkwood hajamielisesti: "mieltäni rasittaa yksi asia, josta olen kauan aikaa tahtonut päästä".

"Minä olen valmis kuuntelemaan kaikkia, mitä teillä on sanottavaa, Mr. Kirkwood", lausui tuomari vähän kaavanmukaisesti; "mutta minun tulee varoittaa teitä, että kaikki, mitä sanotte, se teidän täytyy sanoa aivan vapaaehtoisesti eikä minkään uhkauksen taikka lupauksen tähden. Muulla tavalla minä en voi kuulla sitä".

"Niin Mr. Eyebright arveli", vastasi Kirkwood ylös katsomatta.

"Ja minun tulee vielä muistuttaa teille", lisäsi tuomari, "että kaikki, mitä täällä sanotte, ehkä vielä käytetään teitä vastaan, jos joudutte jostakin rikoksesta tutkittavaksi".

"Se ei tee mitään eroitusta", lausui Kirkwood tuokion perästä. "Minä en voi kauemmin olla ääneti. Minä en ole saanut yhtäkään yötä lepoa siitä asti, kuin se tapahtui. Minä lähdin Texasiin, vaan se seurasi minua sinne. Minä tulin kotiin, ja se tuli minun kanssani. Se on ollut minun kanssani koko ajan eikä antanut minulle mitään rauhaa, ei yöllä eikä päivällä. Minä voin nähdä hänet juuri nyt yhtä selvästi, kuin näin hänet sinä yönä!"

"Nähdä kenen?" kysyi tuomari kummastuneena.

"Jerry Hunt'in", vastasi Kirkwood samalla asianmukaisella, tasaisella äänellä ja katsomatta ylös kamiinin ristikkopohjalla suitsevasta hiiloksesta, johon hänen silmänsä koko ajan olivat luotuina.

Jos hän olisi voinut nähdä sen kauhun ja kummastuksen katseen, jonka hänen kuunteliensa vaihtoivat, se ehkä olisi hämmästyttänyt häntä melkein yhtä paljon, kuin hänen ilmoituksensa hämmästytti heitä. Vuodesta vuoteen eläen keskellä tätä hirveätä laitosta, jonka salaiset iskut sattuivat joka haaralle, vaikkei löydetty mitään todellista johtolankaa niitten lähteelle, olivat nämät miehet vähitellen tulleet siihen vakuutukseen, että joskus saapuisi semmoinenkin aika, jolloin keskinäinen luottamus katoisi näitten rikosten toimittajilta ja he kääntyisivät toinen toistansa vastaan ja tunnustaisivat pahat tekonsa. He luulivat, että, kun tämä aika tulisi, syyllisissä syntyisi kilpailu päästä ensimmäisinä tunnustamaan. Totta on, että ennenkin muutamat olivat luopuneet tästä kunnasta, jotka olivat jollakin yleisellä tavalla paljastaneet jotakin sen toimista, mutta ei mitään tähdellisempää. Näille ilmoituksille ei todellakaan oltu annettu suurta arvoa, vaan enemmän oli niitä naurettu, koska ne osottivat sulaa tietämättömyyttä niitten asiain suhteen, joita ne olivat paljastavinaan. Lisäksi yhtyi niihin usein joku ennen taikka perästäpäin tapahtunut epäiltävä seikka, joka hävitti melkein kaiken luottamuksen niitten totuuteen taikka kertovien henkilöitten rehellisyyteen. Että juuri tällä hetkellä äkkiä ilmaantui heille toivo saada yksi kaikkein tutuimmista laitoksen rikoksista paljastetuksi, saatti hyvin kavahuttaa heitä heidän rauhastaan. Servosse muisti Eyebright'in sanat: "pohja on viimein lähtenyt astiasta!"

"Mitä te Jerry Hunt'ista tiedätte?" tuomari kysyi niin pian kuin hän sai liikutuksensa asetetuksi.

"Minä tiedän paljon hänen kuolemastaan", vastasi Kirkwood huoaten — "paljon enemmän kuin soisin tietäväni".

"Sekö se on, jota tahdotte kertoa minulle?"

"Niin — se on yksi asia".

"No", lausui tuomari, "tämä on tehtävä tyystisti punniten ja järjestyksessä. Te muistatte varoitukseni. — Översti Servosse, ottakaat kynä, jos suvaitsette, ja kirjoittakaat paperille kaikki, mitä Mr. Kirkwood sanoo. — Tehkää hyvin ja sulkekaa ovi, Mr. Eyebright, ettei kukaan keskeytä meitä".

Eyebright teki, niinkuin käskettiin. Servosse asettui pöydän ääreen, kirjoitusneuvot edessä; ja tuomari jatkoi: —

"Nyt, Mr. Kirkwood, tahdomme kuulla kaikki, mitä teillä on kerrottavaa. Puhukaat verkalleen, että sitä sopii paperille panna. Tapa ja aika olkoot omassa vallassanne".

"Hyvä", lausui Kirkwood, "arvatakseni tahdotte kuulla kaikki. Minä harjoitin lukemisia täällä Verdenton'issa vuonna 18—. Minä kuuluin Klan'iin — niinkuin melkein kaikki pojat koulussa. Minä palvelin leirissä n:o 4, joka miltei kaiken ajan kokoontui Martins'issa. Sheriffi, översti Abert, oli jäsen ja yksi päälliköitämme. Luullakseni hän oli, mitä he sanovat Eteläiseksi komentajaksi. Setäni oli myöskin yksi johtajista. Me pantiin kaikki vannomaan kuuliaisuutta käskyihin. Vala oli kovin ankara, ja meitä vannotettiin kaikkia tappamaan jokainen, joka ei totellut taikka joka ilmoitti jonkun laitoksen salaisuuden. Minä olin Mr. Hoyt'in koulussa — olin ollut siinä toista vuotta: minä valmistin itseäni silloin papiksi. Minä olin ottanut osaa pariin kolmeen hyökkäysretkeen, jossa ihmisiä ruoskittiin, enkä koskaan juuri pitänyt sitä minään: totta puhuen se tuntui minusta oikein hyvältäkin tepposelta, kun yöllä ratsasti ympäri valepuvussa peloittamassa niggereitä ja välisti valkoistakin väkeä. Minä en paljon ajatellut, oliko se oikein vai ei. Löytyi kosolta vanhoja miehiä, jotka ratkaisivat kaikki semmoiset kysymykset, vieläpä miehiä, joista aina olin tottunut ajattelemaan hyvää: minä arvelin siis, että kaikki oli oikein".

"Eräänä päivänä setäni tuli kaupunkiin ja toi hevoseni. Hän pani sen Mr. Crather'in talliin. Sitten hän tuli luokseni ja ilmoitti minulle, että leiri n:o 4 oli saanut käskyn Rockford'in leiriltä käydä hyökkäysretkellä Verdenton'issa. Te tiedätte, että heidän on tapa tehdä niin. Tuskin koskaan mikään leiri panee oman päätöksensä toimeen. He lähettävät sen jollekin muulle leirille taikka kolmelle, neljälle muulle; ja päätöksen saaneet leirit valitsevat miehiä sen toimeenpanoa varten. Hän sanoi, että meidän leirimme oli määrä lähettää joukko, joka yhtyisi toiseen joukkoon leiristä n:o 9 tienhaarassa likellä Widow Forsters'ia; ja minä olin käsketty kohtaamaan heitä ja toimimaan heidän oppaanansa, koska hyvin tunsin Verdenton'in lähiseudut. Hän kysyi minulta, tiesinkö, missä noin puolikymmentä valkoista miestä ja melkein sama verta johtavia niggereitä asui. Minä sanoin tietäväni. Hän sanoi, että valepukuni oli satulalaukussa hevosen selässä. Minun tuli yhtyä retkikuntaan juuri Widow Forsters'in ylipuolella kello yhdeksän".

"Minä luulin, että kaikki oli hyvin; ja, kun aika tuli, ratsastin Widow Forsters'ille ja yhdyin väkeemme. Sangen pian sen jälkeen tuli joukko leiristä n:o 9. Tämän leirin Itäinen komentaja oli heidän parissaan ja rupesi päälliköksemme. Hänen nimensä on Watson. Hän on vielä tässä maakunnassa. Me menimme

erääsen vanhaan kuusistoon vastapäätä Widow Forsters'ia ja panimme valepukumme yllemme. Me olimme siihen saakka olleet omissa vaatteissamme".

"Silloin Watson ryhtyi komentoon ja järjesti retken hyvin tarkasti. Hän kysyi minulta, tunsinko Jerry Hunt'in talon. Minä sanoin tuntevani. Hän sanoi, että tämä oli se mies, jota he tarvitsivat. Sitten hän ilmoitti, että heille oli tullut käsky Rockford'in leiriltä kovimmalla rangaistuksella (tämä tarkoitti aina tappamista) etsiä Jerry Hunt'ia, mutta ei oltu määrätty, millä tavalla: hän jätti siis sen asian leirin ratkaistavaksi. Äänestettiin, että se tapahtuisi hirttämisen kautta. Minä en luule, että kukaan äänesti sitä vastaan".

"Sitten me lähdimme liikkeelle. Minä ratsastin Mr. Watson'in vieressä etupäässä. Kun lähestyimme mustaa kylää länsipuolella kaupunkia, asetettiin hänen käskystään vartioita joka kulmaan sekä pantiin muutamia patrulleja ratsastamaan katuja ylös ja alas keskeyttämistä estääksensä. Heillä oli käsky ampua jokainen, joka nostaisi melua taikka vähänkin sekaantuisi heidän tehtävänsä. Sitten menimme Jerry Hunt'in taloon; ja Mr. Watson koetti ovea, eikä se ollut edes lukittu. Hän avasi sen ja luuli ensiksi, ettei siellä ollut ketään. Silloin me astuimme sisään; ja Watson sytytti tulitikun, ja siellä setä Jerry makasi vuoteellansa, nukkuen yhtä tyvenesti ja rauhallisesti kuin lapsi. Me herätimme hänet, otimme sänkynuoran sängystä ja sidoimme hänet sen hevosen selkään, joka oli lähinnä sitä hevosta, jolla minä ratsastin. Hän ei virkkanut sen jälkeen, kuin herätimme hänet, mitään muuta kuin: 'Herra Jesus armahtakoon!' 'Isä, anna heille anteeksi!' ja 'Tule, Herra Jesus, tule pian!' Minä en ainakaan eroittanut mitään muuta. Hän rukoili koko matkan kaupunkiin eikä tehnyt mitään vastarintaa".

"Kun saavuimme sinne, he ratsastivat oikeuston-kartanon lähellä kasvavien puitten luo. Minun oli ollut hyvin paha olla koko matka; ja kun he pysähtyivät ja rupesivat valmistuksia tekemään, minä ratsastin pois oikeuston-kartanoa päin, ettei minun tarvitsisi nähdä mitään enempää".

Hän vaikenä äkkiä. "No, näittekö mitään muuta?"

"Näin", hän vastasi huoaten. "Minä en voinut olla vähän ajan perästä taakseni katsomatta; ja juuri sitä tehdessäni joku sytytti tulitikun ja piti sitä ilmassa ja minä näin setä Jerry'n kasvot, kun hän riippui oksassa. Minä olen nähnyt ne aina siitä saakka, gentlemanit".

"Tunsitteko ketään noista miehistä?" kysyi tuomari.

"Täytyykö minun vastata siihen?" Kirkwood kysyi.

"Aivan mieltänne myöden", lausui tuomari kylmäkiskoisesti. "Te olette jo tunnustanut kylläksi omaa tuomiotanne varten".

"Tietysti", arveli Kirkwood mieltävissä. "Ja he saattivat minut tähän suruun ja tuhannet muut hyvät nuoret miehet lisäksi. Minä aion puhdistaa poveni siitä, gentlemanit, ja puhua suuni puhtaaksi. Omatuntoni ei olisi köykäisempi, vaikka salaisinkin noitten miesten nimet, kuin se nyt on. Kyllä minä tunsin suuren osan heistä".

Sitten hän nimitti noin neljäkymmentä miestä, joita hän muisti nähneensä, ja sanoi, ettei hänellä ollut mitään muuta enää asiasta mainittavaa. Mitä hän oli kertonut, luettiin hänelle, ja hän allekirjoitti sen.

"Minun täytyy pidättää teitä, koska teidän tulee vastata murhan syytöksestä, Mr. Kirkwood", lausui tuomari hillityllä äänellä.

"Minä arvaan sen", sanoi Kirkwood. "Ja minä olen syyllinen: minä en kiellä sitä. Mutta minä nukun levollisesti tänä yönä, jota en ennen ole tehnyt tuon yön jälkeen. Minulla on vaan yksi pyyntö, tuomari".

"Mikä se on?"

"Älkää lähettäkö minua Verdenton'in vankihuoneeseen. Minä en tahdo juonitella enkä karata — siitä ei olisi minulla nyt mitään hyötyä — mutta, *te* tiedätte, että, jos minä nyt pantaisiin tuohon vanhihuoneeseen, minä riippuisin samassa oksassa, johon hirttivät Jerry Hunt'in, ennenkuin kaksi päivää olisi kulunut".

Sovittiin niin, että hän pidettäisiin tarkassa tallessa eikä häntä vielä vankihuoneeseen toimitettaisi. Ja silloin nämä kolme ylen uupunutta miestä kääntyivät toinen toisensa puoleen ja antoivat juhllisesti kättä toisillensa sillä täydellä vakuutuksella, että "pohja todella oli lähtenyt astiasta" ja että siitä lähtien sopi sanoa tuosta maan-osasta, "että yöt ovat terveelliset".

Tällä välin oli monta kertaa ovea kolkutettu. Se avattiin nyt, ja heidän ystäväillensä, jotka tulvailivat sisään, annettiin lyhyt selitys siitä, mikä oli tapahtunut. Servosse pistäysi asuntohuoneessa ja ilmoitti asian vaimollensa ja tyttärelleen.

Mutta yö ei ollut vielä päättynyt. Jonkun kummallisen aavistuksen kautta nämät teko-asiat näyttivät tulleen tunnetuksi melkein ennenkuin olivat tapahtuneetkaan. Toiset tulivat tunnustamaan toisia rikoksia ja vahvistamaan nuoren Kirkwood'in tunnustusta. Tunnista tuntiin todistukset lisääntyivät, siksi kuin tänä samana yönä kaikki Klan'in haaraukset tässä maakunnassa ja useat läheisissäkin olivat paljaina esivaltalaisen edessä. Se oli kummallinen näky todellakin; ja sitä seuruetta, joka oli kokoontunut Warrington'iin valvoaksensa yötä, piti mielenliikutus, kummastus ja kiitollisuus asiain ihmeellisestä kääntymisestä tosiaan hereillä.

* * * * *

Thomas Denton oli yksi niitä miehiä, jotka arvelivat, että rikos on rangaistava, ei kostonhimosta tekiän suhteen, vaan sen tähden, mitä hän katsoi muitten turvallisuudeksi, ja erittäinkin tulevien sukupolvien onnellisuuden tähden. Hän alkoi siis seuraavana päivänä käyttää soveliaita lakimenoja ja teki uutterasti kanteita, istuen päivästä päivään toimivana esivaltalaisena sekä vastaan-ottaen satojen tunnustuksia, joitten herännyt pelko paljasti tuhansien ylläköön töitten salaisen koneiston. Ne, joitten tunnustukset koskivat kaikkein tavallisimpia ja vähäpätöisimpiä mieskohtaisia tuhoja, päästettiin paljaastansa omien tunnustuksiensa nojassa taikka laskettiin menemään ankaran nuhteen saatuaan. Ne, jotka olivat syylliset suurempiin rikoksiin, veloitettiin olemaan vieraina miehinä. Monta miestä vangittiin, ja yleinen lain kauhu näytti vallitsevan niissä, jotka olivat juuri äsken kauhistuttaneet muita. Edeltävä tutkinto jo uhkasi satoja, joita ei oltu epäilty, ja oli kietonut toisia satoja, joita oli pidetty yhtä viattomina.

Ei kukaan ollut enemmän hämmästynyt elikkä huolestunut tehdyistä ilmoituksista, kuin Hullu. Hän ei saattanut ymmärtää, kuinka miehet, joita pidettiin hyvinä kristittyinä kansalaisina, joitten rehellisyyttä ylistettiin ja perin tarkkaa kunniantuntoa ihmeteltiin, voivat toimittaa, kehoittaa ja puollustaa semmoisia tekoja. Hän luuli, että kirkot puettaisiin mustiin, että saarnastuolit kaikuisivat varoituksista ja sanomalehdistö uhkuisi suuttuneita syytöksiä. Hänen oli mahdoton ymmärtää, kuinka toinen saatti olla ääneti ja toinen peitellä taikka puollustaa. Peittelyissä taikka puollustuksissa hän ei luullut olevan mitään, joka olisi ollut minkään arvoista. Väite, että se oli persoonallinen vaino taikka jonkunlainen puoli-julkinen viha yksityisiä henkilöitä vastaan, joka synnytti näitä väkivallan tekoja, ei hänen mielestään ansainnut hetkenkään ajatusta kolmesta syytä — koska laitoksen tarkoitus ja suunta sotivat sitä vastaan, koska kaikki katuvien jäsenten tunnustukset kielsivät sen ja koska uhrin kannattivat yksinomaisesti samoja valtiollisia mielipiteitä taikka olivat semmoisisissa erityisissä suhteissa, jotka saattivat heidät vastustamaan laitoksen tarkoituksia.

Kuitenkin saarnastuoli pysyi ääneti ja sanomalehdistö puollusti. Hullu ei tietänyt, mitä ajatella. Oli satamääriä näistä miehistä, joita hän tunsu hyvin ja piti suuressa arvossa. Olivatko ne tieteen taiten julmia ja huonoja, vai oliko hän erehdyksissä? Löytyikö mitään varsinaista oikean mittaa, vai olivatko uskonto ja siveellisyys ainoastaan suhteellisia ja satunnaisia sanoja? Oliko se oikein Georgia'ssa, mikä oli väärin Maine'ssa? Olivatko nuot vapauden ja yhteisen oikeuden aatteet, joissa häntä oli kasvatettu, ikuisia peri-ajatuksia, vai ainoastaan vakuutuksia — hetken tuomia mielijohteita? Hän ei voinut sanoa. Hän alkoi epäillä yksin omaa kokemustansa ja järkeänsä. Ei sitä kauhua, joka seurasi tätä salaista laitosta, koskaan oltu niin täydellisesti käsitetty. Yksin nekin, jotka olivat kaikkein enimmin kärsineet, olivat liikutetut sääliin asti. Nyt kun kova ja järkähtämätön laki aikoi kourin käydä heihin kiinni, ruvettiin joka taholta huutamaan armoa ja kristillistä rakkautta. Rauhan ja sovinnon ihanuutta kiitettiin kautta koko maan.

Onneksi useitten maakuntien lainlaativat vallat olivat paraikaa koossa ja enimmäkseen niistä säätivät heti amnestian[102] ja anteeksi-antamuksen lain kaikkia varten, jotka olivat toimittaneet väkivallan töitä valepuvussa taikka jonkun salaisen laitoksen kehoituksesta; ja liiallisessa innossaan ja ettei luultaisi, että he tahtoivat suojella ainoastaan ystäviänsä, he levittivät anteeksi-antamisen vaippansa niin laajalle, että se silminnähävästi peitti yhtä hyvin syyttömät kuin syyllisetkin; semmoiset, jotka eivät etsineet mitään armoa, yhtä hyvin, kuin polvillansa rukoiliat. Lyhyesti sanoen, he antoivat anteeksi ei ainoastaan näitten väkivallan töitten tekiöille, vaan rajattomassa anteeksi-annon päätöksessään *he soivat myöskin uhreille anteeksi!* He sulkivat ei ainoastaan "Ku-Klux Klan'in", "Näkymättömän Valtakunnan", "Peruslaillisen Unionin Vartiöväen" ja muitten laitosten jäseniä, jotka olivat toimineet eri kuntina tai osastoina Klan'issa, vaan myöskin "Unionistien Liiton", "Puna-nauhojen" ja muitten salaisten yhdistysten jäsenet tähän ylimalkaiseen anteeksi-antoon kaikista teoista, jotka olivat tehdyt semmoisten yhdistysten päätösten nojassa. Kumma kyllä noitten yhdistysten ei tiedetty päättäneen mitään laittomia tekoja; mutta näitten lainsäätäjien täytyi näyttää, ettei "armoa siivilöimällä annettu".

He varoivat kuitenkin armahtamasta yhtään, vaikka pienintäkin, lain loukkaamista taikka vallan anastusta, jonka Exekutiivi tai joku muu virkamies oli toimittanut semmoisten tekojen tukehuttamisessa ja rankaisemisessa taikka niitten avuttomien uhrien suojelemisessa. On seikkoja, joita ei voi antaa anteeksi, ei edes "sovinnon" aikakautena!

Niin Ku-Klux haudattiin; ja semmoinen on rauhan ja hyväntahtoisuuden voima, kun se yhdistetään amnestiaan ja anteeksi-antoon, että kahdentoista kuukauden kuluttua se oli unhotettu, ja sitä, joka sattui viittaamaan niin vanhaan ja kuluneeseen leikinlaskuun, tervehdittiin "verisen paidan" naurua herättävällä huudolla.

XL LUKU.

"Valkeus paistaa pimeydessä".

Niin aika kului; ja kaksitoista vuotta siitä päivästä, jolloin Lee antautui Appomattox'in omenapuun alla, tapahtui toinen antaaminen, ja viimeinen niistä hallituksista, jotka järjestettiin Uudestaan rakentamisen suunnitelman mukaan, joutui niitten käsiin, jotka olivat aloittaneet ja jatkaneet sotaa Kansakuntaa vastaan; jotka olivat julkisesti vastustaneet Uudestaan rakentamisen aatetta, olivat itsepintaisesti kieltäneet sen laillisuutta taikka sen lupausten sitovaa luontoa ja viimein salaisella, säännöllisellä väkivallalla kukistaneet ja voimattomaksi saattaneet sen aineksen, josta se kannatuksen puolesta oli riippunut. Tosin kyllä tämän aikakauden lait ulkomuodolta ja kirjaimenmukaisesti jäivät eloon: hengen ja sisällön puolesta ne olivat kuolleet. Kuitenkin kansakunta katsoi päälle ilman kummastusta taikka levottomuutta ja osotti korkeimman toimeenpanevan virkamiehensä kautta jotakin enempää, kuin vaan äänetöntä suostumusta seuraukseen.

Että näillä hallituksilla olisi huono menestys, ei ollut mikään outo asia Hullulle. Hän oli arvannut ja ennustanut sitä alusta alkaen. Hän oli aina uskonut, että ne jo ennen syntyänsä olivat saastutetut turmiollisen taudin siemenillä. Hän oli odottanut niitten häviämistä. Niitten hajoaminen ja uuden aseman ottaminen päähallituksen suhteen olisi tuskin kummastuttanut häntä. Hän oli valmis tunnustamaan, että on varsin vähän toivoa siitä, että enemmistöjen hallinto, kun heikot, oppimattomat ja köyhät muodostavat näitä enemmistöjä, menestyy. Hän oli valmis jättämään sillensä kaikki, mikä oli syynä käytöllisen uudestaan rakentamisen huonoon menestykseen, ja tahtoi mielellään nähdä ne askelet, jotka otettiin erehdyksessä, peräytettyinä. Kuitenkin häntä kauan aikaa hämmästytti, kun hän huomasi, kuinka perinpohjaisesti tappelutanteren tekemä päätös oli kumottu.

Silloin hän rupesi tutkimaan asiaa enemmän sen kokonaisuudessa ja havaitsi, että yksityis-seikat olivat tähän saakka sokaisseet häntä. Esine, jota hän katseli, oli ollut liian likellä hänen silmänsä verkkokalvoa voidaksensa selvästi siihen kuvautua. Hän katseli uudestaan tapausten juoksua *ante bellum* ajoista asti; ja mitä hän näki, oli tämä: —

Ensiksi, kansa, ylpeä, urhoollinen ja itsekiitokseen mieltynyt, yhdistettynä varsinaiseen liittoon semmoisen kansan kanssa, joka oli vähemmän loistava, mutta enemmän vauras, vähemmän kerskaavainen, mutta enemmän luja-aikeinen, vähemmän omaa puoltansa pitävä, mutta enemmän ahkera. Tässä liitossa edellinen oli hallinnut, siksi kuin vallan oikeus näytti melkein syntyperäiseltä; ja lopullisesti, kun herätetty enemmistö ehkäisi heidän tahtoansa, he, totisesti pitäen itseänsä kärsimättömän sarron alaisena, riensivät aseisin ja taistelivat ihmeteltävällä miehuudella ja sitkeydellä saadaksensa oikeutta purkaa sitä sopimusta, joka sitoi heidät noihin toisiin. Kun tämä ei onnistunut, he joutuivat voittajan valtaan, johon he alistuivat vihaisesti, mutta äänettömästi, ei sen vuoksi, että he katsoivat sitä oikeaksi, ei sen vuoksi, että joku velvollisuuden tunto taikka kunnian vaatimus olisi pakoittanut heitä siihen, vaan yksinkertaisesti taipuen, koska heidät oli voitettu ja heidän täytyessä täytyi antautua.

Toiseksi, niitten ehtojen joukossa, jotka määrättiin tälle voitetulle kansalle, oli yksi, joka vaati, että äsken orjamainen, heidän keskellään elävä rotu — joka täytyyksestä oli ei ainoastaan orjamainen, vaan myöskin köyhä ja taitamaton — päästettäisiin samaan osaan ja ääneen hallituksessa, kuin he itse. Tätä rotua he totisesti ja hartaasti katsoivat syntyperältänsä ja sanomattoman suuressa määrässä huonommaksi ja alhaisemmaksi, että yksin sen rotu-nimikin oli muuttunut joksikin halveksimisen ja ylenkatseen sanaksi. Heidän alistumisensa hetkeen saakka eivät he eikä koko kansakuntakaan olleet katsooneet tätä huonompaa rotua mahdolliseksi omistamaan mitään syntyperäisiä oikeuksia. Laki oli pitänyt heitä pelkkänä irtanaisena tavarana; ja kansassa oli tullut sananparreksi, "ettei heillä ollut mitään oikeuksia, joita valkoisten miesten tarvitsi arvossa pitää". Tämän rodun mielivaltainen ostaminen, myyminen, työhönkäyttäminen, ruoskiminen, silpominen oli ikivanhoista ajoista asti ollut semmoinen oikeus, jota vasta-alistettu kansa oli vaatinut itselleen ja harjoittanut ja joka oli myönnetty ja sallittu heille heidän edellisessä liitossaan voittajiensa kanssa. Että tämä huonempi rotu oli Jumalalta luotu ja määrätty valkoisten kanssa-ihmistensä alamaisiksi ja käskyläisiksi, oli myöskin ollut osa heidän

uskonnostaan ja sitä oli opetettu heidän saarnastuoleistaan yhteydessä muitten totuuksien kanssa, joita he pitivät pyhinä, niin että jokaista yritystä muuttaa heidän keskinäistä suhdettansa katsottiin jumalallisen tahdon kumoamiseksi.

Kolmanneksi, että kun näin huonompana pidetty rotu, joka oli merkitty erinäisellä, jo itsestään häpeän ja häväistyksen tunnukseksi käyneellä värillä, vallan puolesta kohotettiin samaan asemaan kuin se kansa, joka vielä äsken oli hallinnut koko valtiota ja sitten neljä vuotta äärettömästi kärsinyt, vuodattanut verta ja raskaasti työskennellyt saadaksensa oikeutta pitää heitä orjuudessa, jonka oikeuden he arvelivat hallituksessa olevien liittolaistensa saattaneen vaaran kaupalle, että siis, kun niin tehtiin, se varsin luonnollisesti erittäin suututti ja nöyryytti voitettua kansaa. He katsoivat sitä iskuksi vasten kasvojaan, joka annettiin pelkästä voiman ylellisyydestä ja ainoastaan koston vuoksi. He pitivät sitä toimena, joka tavoitti ja tarkoitti heidän nöyryyttämistään ja alentamistaan yksinkertaisesti sen tähden, että he olivat joutuneet tappiolle siinä aseitten ratkaisussa, johon olivat vedonneet. Heidän mielestään sillä tapaa mielivaltaisesti ja tarpeettomasti loukattiin urhoollista ja onnetonta vastustajaa, ja heidän vihansa kyti kuumana semmoista vainoajaa vastaan, joka saatti tehdä niin kurjan pahansuonin työn.

Kuitenkin he tämän pakon alle tultuaan näyttivät auttamattomilta. He olivat voitettut, muserretut, hajotettut. Vetoaminen aseisiin oli turha. Se valta, joka ihan äsken oli pakoittanut heidät antaumaan, oli vaan lujempi ja tukevampi kuin ennen taistelun alkua. Sen armeijat olivat melkoisena voimana levitetyt valloitetun alan yli, ja ne, joita oli päästetty palveluksesta, eivät tarvinneet muuta, kuin torven toivotusta, jälleen riveihin kokoontuakseen, sillä välin kuin alistetun kansan sotajoukot olivat toivottomasti hälvenneet ja hervautuneet, heidän sotavaransa hukutetut ja voima ja tilaisuus järjestyä ja yhdistyä saavuttamattomissa.

Semmoinen oli kuitenkin tämän kansan kukistamaton henki, että he vaan ylenkatseella ajattelivat mukaantumista eli suostumista siihen, mitä he katsoivat sorroksi. Verrattomalla rohkeudella he syyttivät näitä asiain entiselleen saattamisen ehtoja vääriksi ja kunnianttomiksi ja lausuivat suoraan, että he aikoivat totella ja noudattaa niitä lakeja ja päätöksiä, jotka sen johdosta olivat säädetyt ja tehdyt, ainoastaan, jos heidän oli ihan mahdoton välttää sitä — mutta ei muutoin. He ilmoittivat täydellisesti ja rehellisesti, että he jokaisella mahdollisella tavalla vastustaisivat, kiertäisivät, mitättömäksi saattaisivat ja hävittäisivät näitä lakeja ja sitä työtä, joka oli tehty niiden alla, kun vaan tilaisuus siihen tarjoutuisi. Se oli julkisesti ja suoraan lausuttu uhkaus; ja tämän uhkauksen täyttämiseksi pantattiin semmoisen kansan kunnia, joka piti vielä tarkempaa huolta yhteisistä kuin yksityisistä oikeuksistaan, jota tappio suututti ja jonkunlainen tavattoman ja anteeksi antamattoman vääryyden ja sorron tunto kiihoitti.

Hullu näki heidän urhoollisesti estävän jokaista askelta, joka johdatti voittajien tuuman toteuttamiseen, harmistuneina väittävän vastaan, vihoissansa syyttävän ja lopullisesti melkein kyynelisin alistuvan. Ei mikään voitettu vihollinen milloinkaan vastahakoisemmilla askeleilla taikka hartaammin mutistetuilla kirouksilla käynyt sen ikeen alle, joka hänen mielestään tarkoitti orjuutta ja häväistystä hänelle. Hän näki, kuinka miehiä ja vaimoja vaivasi mitä kipein personallisen nöyryytyksen tunto, koska he väkisin saatettiin semmoisen kansan vallan alaiseksi, jota he aina olivat pitäneet itseänsä huonompana — Etelän perityn vihollisen, tuon "matelevan ja kitsaan Yankee'n" — ja sitten vielä enemmän alennettiin, kun he pantiin samalle laillisen ja poliittillisen vallan ja oikeuden kannalle, kuin semmoinen rotu, jota he aina olivat katsoneet liian huonoksi ja halvaksi edes ylenkatsottavaksi — pelkiksi etnoloogillisiksi nolliksi, joilla ei ollut mitään arvoa paitsi kun ne toimivat yhteydessä jonkun inhimillisten rotujen luvunlaskussa jotakin merkitsevän numeron kanssa.

Vielä lisäksi — ja tämä on tärkein kohta — hän näki, kuinka he, sillä aikaa kuin näin kumartuivat häpeän ruoskan alle, varhain keksivät heikon paikan vihollisensa pantsarissa ja vakaasti valmistivat itseänsä tähdätöksensä siihen turmiollista iskua. He eivät pystyneet taistelemaan ja sillä tapaa kostamaan heille tehtyä loukkausta; mutta äärettömällä kärsivällisyydellä, verrattomalla järjestyksellä, hellittämättömällä ja kaikki-käsittävällä innolla he saattivat varmaan tylstyttää vihollisensa tarkoitukset. Ei, enemmän, he saattivat kääntää tätä vihollista vastaan sen aseensa, jolla hän oli koettanut aikaan saada heidän alennustaan, ja sen kautta ehkä toimittaa samanlaisen alennuksen sortajallensa. Se oli rohkea ajatus voitettussa kansassa. Ainoastaan sotainen ja kuninkaallinen ylpeä rotu voi semmoisen luoda taikka toimeen panna.

Tämän tarkoituksen saavuttamiseksi vaadittiin jokaiselta tämän luokan yksityiseltä jäseneltä aivan väistymätöntä ja kaikenpuolista miehuutta, yhdistettynä aina valvovaan varovaisuuteen, sekä horjumaton luottamusta jokaiseen toveriin. Miesten, vaimojen ja lasten täytyi ehdottomasti luottaa toisiinsa ja semmoista luottamusta ansaitakin. Vaikka heillä oli silmät, he eivät saaneet nähdä; ja vaikka heillä oli korvat, he eivät saaneet kuulla. Heille täytyi arvelematta ja epäilemättä uskoa elämää ja kuolemaa koskevia salaisuuksia. Koko Etelä oli sulatettava ja taottava yhdeksi saman-aineiseksi harkoksi, jolla oli vaan yksi yhteinen ajatus, yksi korkea tarkoitus, yksi taipumaton tahto. Se oli komea ajatus, joka tavallaan ansaitsi menestystä!

Se erosi kaikista muista vallankumouksen yrityksistä — sillä vallankumous se todellakin oli — siinä varovaisuudessa ja taidossa, jolla sitä täytyi johdattaa. Se oli semmoinen liikunto, joka tehtiin vihollisen kasvojen edessä, lisäksi valtavan väkevän vihollisen. Sitä täytyi salata ja peittää tältä viholliselta taikka sen menestys tuli ei ainoastaan vaaran alaiseksi, vaan kokonaan ja auttamattomasti mahdottomaksi. Jos Pohja alusta olisi nähnyt ja käsittänyt jotakin tämän liikunnan todellisesta luonnosta, Kansakunnan valta olisi jo idussa kukistanut sen. Etelän unionin, federaalisen taikka Uudestaan rakentamista vaativan puolueen pelossa pitäminen taikka sortaminen ei ollut mikään vaikea suoritettava tämän maakunnan harjaantuneille johtajille, joitten takana seisoivat sotamiehistö ja voittamaton kansa, jonka luottamus heidän viisauteensa ja harras uskollisuus oikeuksiinsa vielä olivat järkähtämättä ja jolle he olivat vaan rakkaammat jo kärsittyjen onnettomuuksien tähden; mutta tämän toimittaminen ilman Pohjan epäluuloa ja pelkoa herättämättä, ennenkuin se jo oli tehty ja taattu työ, vaati ääretöntä taitoa, kärsivällisyyttä ja rohkeutta. Jos se onnistui, se oli kaikkein loistavin vallankumous, mikä koskaan tehtiin. Jos se ei onnistunut — noh, nuo siihen ryhtyneet tunsivat, ettei heillä ollut mitään enää kadotettavana. Kun sota päättyi, he ylpeästi olivat sanoneet: "kaikki on kadotettu, paitsi kunnia"; mutta kun uudestaan rakentamisen määräykset tulivat, he tunsivat itsensä peitettyiksi häpeällä, alennetuiksi mailman silmissä; ei omien tekojensa tähden — niitten puolesta he todellakin olivat ylpeät — vaan sen tähden, mikä heille oli tehty. Heidän tunteensa olivat samat, kuin sen, jonka kimppeun kadunlakaisia on karannut.

Hullu katsoi luultavaksi, ettei todellista väkivaltaa alusta aiottu. Arvattavasti ajateltiin, että pelkkä säikäyttäminen, vetoaminen ylikuonnollisiin pelkoihin ja ruumiillisen rangaistuksen uhkaus riittäisivät kokonaan tarvelemään ja hajottamaan mustien äänestyksen sekä jättämään valkoisen vähemmistön voimattomaksi. Kun äsken orjien ja pitkämielisten "Unionistein" odottamattomasta miehuudesta huomattiin, ettei tätä aikaan saataisi paljaalla voiman osotuksella ja aaveentapaisten pukujen ylle ottamisella, syntyi melkein välttämättömänä seurauksena johonkin määrin väkivaltaisuuksia. Korsekan kansan ylpeys, omasta mielestään kovan vääryyden kärsineen kosto sekä niitten kunnianhimo, jotka janoivat valtaa, pantiin kaikki altiiksi ja riippuvaksi tämän taistelun päätöksestä. Tappelu oli jo aloitettu; ja taantuminen ei olisi ollut ainoastaan turmiollinen, vaan myöskin häpeällinen.

Tämän katsastuksen jälkeen Hullu saati hyvin ymmärtää, kuinka verraten vähäpätöinen tuo pelkkä kysymys niitten valtiollisista oikeuksista oli, jotka Etelän miesten mielestä laillisesti olivat ilman valtiollisia oikeuksia ja siveellisesti ja ymmärryksellisesti eivät kyenneet semmoisia oikeuksia käyttämään. Hän näki myöskin nyt, ettei näitten ihmisten rääkkääminen, joita he olivat ottaneet rangaistuksensa ja, ainakin välillisesti, mieltänsä myöten tappaaksensa, synnyttäisi heidän mielessään samaa inhon ja kauhun tuntoa, kuin se herättäisi Pohjan "liiallisissa" ihmisystävissä, yhtä vähän kuin semmoistakaan, jota sopi katsoa oikeaksi ja kohtuulliseksi. Hän saati myöskin käsittää, että erityinen viha varsin luonnollisesti vallitsi tässä kansassa kaikkia niitä valkoisia vastaan, jotka auttoivat, kehoittivat, rohkaisivat, järjestivät ja johdattivat mustia äänestäjiä, kun nämät puollustivat poliittista oikeutta ja poliittista valtaa harjoittivat.

Ne keinot, joita keksittiin ja käytettiin orjuuden suojelemiseksi ja jotka olivat osottaneet itsensä hyvin tehokkaiksi, olivat erittäin kehittäneet sitä henkeä, joka suosi vastenmielisten aatteitten väkivaltaista tukehuttamista ja jota Pohjassa nimitettiin "suvaitsemattomuudeksi" ja Etelässä "itsepuollustukseksi". Hän saati siis hyvin ymmärtää, kuinka voitiin katsoa varsin vähäpätöiseksi ja anteeksi annettavaksi loukkaukseksi, että löi, haavoitti ja pahasti piteli jotakuta äsken orjamaisten rodun jäsentä, eikä millään tavalla, siveelliseltä kannalta katsoen, vaaralliseksi asiaksi, vaikka tappoikin niitä, jos se oli tarpeellista heidän tarkoituksensa saavuttamiseksi. Hän voi myöskin käsittää, miksi se heidän mielestään oli vaan "joku tuiman oikeuden käyttäminen", kun he sortivat taikka surmasivat niitä, jotka harrastivat tämän äsken luodun poliittisen voiman saattamista vaikutukseen ikäänkuin sen entisiä isäntiä vastaan. Hänelle selveni, että he pitivät nurjaa mieltä Pohjassa syntyneitä miehiä vastaan, ei ainoastaan heidän syntyperänsä tähden, vaan siitakin syystä, että he katsoivat heitä jonkunlaisiksi kansansa vihollisiksi; ja hän voi ymmärtää, miksi vihollisuus ja vastenmielisyys häntä ja muita vastaan, jotka olivat suuremmassa määrässä puuhanneet Uudestaan rakentamisen toimeen panemista, olivat melkoisesti vähentyneet ja väkivaltaisuus näitä kaikkia luokkia vastaan miltei kokonaan lakannut niin pian, kuin ne eivät enää voineet vahingoittaa taikka eivät kyenneet järjestämään mitään menestyvää vastustusta valkoisen rodun enemmistön tahtoa vastaan, jossa rodussa yksinään he aivan vilpittömästi luulivat asuvan syntyperäisen oikeuden hallita ei ainoastaan heitä itseään, vaan myöskin sitä äsken orjamaista väestöä, joka eli heidän keskellään.

Hän luuli, että tämä selitys kaikin puolin suoritti tuon kysymyksen, oli avain, joka avasi kaikki Ku-Klux laitosta koskevat salaisuudet sekä tuon kauhun hallituksen aikana, joka seurasi sen perustamista, että sen rauhan kestäessä (joka muutoin jää aivan käsittämättömäksi), joka syntyi sen päästyä kieltämättömään ylivaltaan. Hän luuli *Kukistus-politiikin* jokaisessa muodossaan olleen seurauksena näistä moninaisista johdattavista syistä; ja sen täydellisyys ja menestys herätti hänessä rajatonta ihmetystä. Silloin kävi hänestä ilmeiseksi asiaksi, että se ylpeys, kostonhimo ja häpeällisen sorman

tunto, joka asui Etelän kansan sydämessä, oli nielaissut kaikki muut ajatukset, oli saattanut kaikki muut syyt ja suhteet heidän mielestään vähäpätöisiksi ja mitättömiksi verrattuina tuohon "ainoan suureen ja pyhään tarkoitukseen", sen maan, johon he olivat niin muuttumattomalla rakkaudella liittyneet, vapauttamiseen niitten vihollisten vallasta, joita he katselivat syntyperäisellä vastenmielisyydellä ja inholla. Kaikki muu oli hukunut tähän ainoaan ajatukseen. Kaikki muu sopi antaa anteeksi ja unhottaa; kaikki muut synnit saatti sovittaa, paitsi tämän ainoan synnin tätä kaikkialle tunkeuvaa tarkoitusta vastaan. Se antoi äänen ja värin koko tämän kansan henkiselle ja siveelliselle elämälle, ja saatti semmoisen tuntumaan luvalliselta ja viattomalta, mitä muutoin olisi pidetty kauheana ja hirvittävänä.

Ettei kukaan luulisi, että Hullu päätti äkkinäisesti tässä asiassa, on yksi valaiseva tapaus kerrottu seuraavassa luvussa.

XLI LUKU.

Pro bono publico.[103]

Oli levottomuutta Rockford'in maakunnassa. Kukistus-politiiki kaikissa erilaisissa asteissa oli menestyksellä pantu vaikuttamaan siellä. Vaikka jokainen tiesi, että tämä maakunta — kun tuota politiikaa ei käytetty, vaan kaikki ääntäjät harjottivat oikeuttaan mieltänsä myöten antaa vaalilippunsa — monen sadan äänen enemmistöllä vastusti kukistus-puoluetta, oli kuitenkin John Walters'in kuoleman jälkeen asiat ajettu niin taitavasti, että enemmistö toisella puolella oli pysytetty vakavassa ja luotettavassa lukumäärässä, joka, kumma kyllä, oli melkein yhtä suuri, kuin se enemmistö, joka ennen oli ollut sitä vastaan.

Kuitenkin Rockford'issa oli aivan rauhallista; se oli todella täydellinen sopusoinnun paratiisi. Henkikirjojen kertomusten mukaan löytyi maakunnassa 1,143 mustaa miestä enemmän kuin valkoista; ja ensimmäisinä vuosina, joina nämät mustat äänestäjät nauttivat kansalais-etuoikeuksiansa, heidän oli ollut tapa — varsin hullumaisesti, se on totta, mutta ehkä luonnollisesti, ja kaikissa tapauksissa kovin meluavaisesti — vaatia, että joku osa viroista täytettäisiin heidän oman rotunsa miehillä. Sen jälkeen kuin kukistus-politiiki oli täydellisesti pantu käytäntöön ja John Walters'ista oli niin salamyhkäisesti, mutta tehokkaasti suoritettu, tapahtui näitten viattomien ja eksytettyjen Afrikalaisten sydämissä ihmeellinen muutos. Tosin he yhä ottivat osaa äänestyksiin, kuten vaalilistat ja kertomukset osottivat, varsin kestäväällä säännöllisyydellä; mutta he eivät enää äänestäneet niitä, joihin he kerta olivat olleet niin hartaasti liittyneet, eivätkä enää vaatineet eikä valinneet henkilöitä, joilla oli sama väri, kuin heillä itselläkin, taikka joita ennen oli yleisesti suosittu, suurempi-arvoisiin tai -palkkaiseen virkoihin. Se oli sangen kummallinen yhtymys; eikä puuttunut niitä, jotka viittasivat siihen, ikäänkuin kieltämättömään todistukseen petoksesta taikka, niinkuin sitä välisti nimitettiin, "pelottamisesta". Muutamat kaukana asuvat viisaat miehet koettivat nostaa jonkunlaista melua sen johdosta; mutta heidät saattivat helposti vaikenemaan kultakieliset puhujat, jotka loivat kummallisia kuvauksia tuhatvuotisesta valtakunnasta ja siitä Edenin kaltaisesta rauhasta, joka oli vallinnut Rockford'issa siitä hetkestä saakka, kuin tuo rutontapainen Walters oli lähtenyt sen rannikoilta.

On omituista ajatella, mitä muutoksia on tapahtunut tuossa eriskummaisessa Afrikalaisessa. Noina vanhoina hyvinä aikoina ennen sotaa, jonka piti tuottaman Eteläis-valloille oikeus erota unionista, todistivat ja vakuuttivat yhtä ääntä kaikki Etelän kansan nerokkaimmat, varallisimmat, hientyneimmät, arvokkaimmat ja ylevimmät miehet — nuot, jotka omistivat orjia ja heitä työhön käyttivät ja ruoskivat, ostivat ja möivät, avioliittoon saattivat ja avioliitosta erottivat, sikäli kuin rodun tarpeet ja kasvattajan taipumus vaativat, — vakuuttivat nämät aivan kieltämättömäksi asiaksi (ja epäilemättä he tunsivat neekerit paremmin, kuin kukaan muu, koska heillä oli suurempi tilaisuus siihen), että musta mies ei ollut ainoastaan Jumalalta luotu ja määrätty orjuuden tilaan, vaan että hän myöskin tarkasti ja terävästi älysi omat tarpeensa, puutteensa ja kykynsä, sekä erinomaisella ilolla tunnusti Jumalan kaitselmuksen, joka hyvydessänsä ei ollut jättänyt häntä isännättömäksi. Lyhyesti, he vakuuttivat aivan varmaksi ja välttämättömäksi asiaksi, että Afrikalainen ei ollut ainoastaan luotu orjuuteen, vaan tiesi niin hyvin luomisensa tarkoituksen ja oli niin kiihkeä sitä täyttämään, että hän oli sekä tyytyväinen orjan oloonsa ja meluten vaati sen iloja että myöskin kykenemätön lausumaan osan-ottoansa ja sääliänsä niitten harvojen rotunsa jäsenten suhteen, jotka olivat ilman tuota kaikkein suurinta siunausta — isäntää. Tosin kyllä löytyi myöskin siihen aikaan muutamia mielipuolia tässä rodussa (eksytettyjä olento-parkoja!), jotka aina karkasivat pois kasvimaan rauhasta, ylellisyydestä, onnesta ja taivaallisesta ihanuudesta, ja pyrkivät kohti köyhyyttä ja puutetta, työtä ja tautia ja pakkasta ja pohjoisnapaa ja — vapautta! Mutta he olivat harhaantuvia luontokappaleita, jotka vaan häiritsivät sen Edenin rauhaa, jota

he eivät olleet kylläksi viisaita eikä kylläksi hyviä nauttimaan.

Löytyi siellä myöskin semmoisia, jotka eivät tahtoneet uskoa tätä todistusta orjan täydellisestä onnesta, vaan yhä väittivät, että terveimmät, urheimmat, viisaimmat ja jaloimmat Afrikalaisessa rodussa olivat ne, jotka karkasivat pois vapauteen. Mutta näitä ihmisiä ei ollut monta, ja he olivat myöskin mielipuoolia — eikä ainoastaan mielipuoolia, vaan kateellisia, häijyjä ja verenhimoisia. Heitä sanottiin "yltiöpäiksi" ja "abolitionisteiksi".

Niin pian kuin sota alkoi ja heille tarjottiin vapautta, tuon nurintapaisen Afrikan luonto näytti äkkiä muuttuneen. Jok'ikinen heistä vastaan-otti sen, vieläpä semmoisella halulla ja innolla, joka sangen suuressa määrässä antoi syytä siihen uskoon, että he olivat koko ajan sitä kaivanneet. Tietysti me tiedämme, ettei niin ollut laita, niitten todistusten kautta, jotka tunsivat heidät paremmin, kuin kukaan muu; mutta siltä se *näytti*, kun he häärivät federaalisten armeijojen perässä ja jättivät kotinsa, ystävänsä, sukulaisensa ja patriarkalliset isäntänsä pyrkiäkseen puutteeseen, vaaraan ja vapauteen.

Ja aina siitä saakka he ovat osottaneet samanlaista vastakohtaisuutta ja ristiriitaisuutta luonnossaan. Aivan siihen aikaan asti, jolloin Ku-Klux-Klani pääsi hyvään ja lujaan järjestykseen Etelässä, neekeri osotti perin juurtunutta ja voittamatonta vastenmielisyyttä ja taipumattomuutta, kun tuli kysymys, että hän antaisi entisten isäntiensä selittää, sovittaa taikka valvoa vapauksiansa, *jollei* semmoinen henkilö ollut julkisesti hyljännyt orjuuden ja kapinan aatetta, ollut suoraan ja selvästi ilmoittanut puollustavansa mustan rodun yhdenvertaisia laillisia ja poliittisia oikeuksia ja valtaa sekä näyttänyt tahtovansa myöntää niitä heille, Niin pian kuin tämä hyväntekeväinen laitos, Klan'i, ja sen taitavammat ja täydellisemmät, useilla erinäisillä riimillä tunnetut seuraajat: "Pyssy-Klubit", "Sapeli-Klubit", "Pelottajat" ja niin edespäin, olivat kokonaan järjestetyt kautta maan ja kävi ilmeiseksi, että nimeksi kuolleen Chattelism'in[104] systeemin isällinen ja patriarkallinen henki yhä oli elossa ja ahkeralla huolella valvoi entisten lapsenkaltaisten alamaistensa onnea ja menestystä, kääntyivät heidän sydämensä jälleen menneen ajan rakkaudella vanhojen isäntiensä puoleen, jotka, niinkuin he nyt taas huomasivat, eivät olleet ainoastaan heidän parhaat, vaan heidän ainoat ystävänsä, ei ainoastaan heidän vapautensa etevimmät ja tunnollisimmat vartiat, vaan kerrallaan sen ensimmäiset perustajat. He siis hylkäsivät ja karttivat "niggeri-poliitikkoja" ja "radikaaleja" ja kääntyivät ylenkatseella ja halveksimisella pois niitten puolesta, joitten opit eivät yhtyneet Ku-Klux-Klan'in, Pyssy-Klub'ien ja Pelottajien perus-ohjeisiin ja turvautuivat jälleen ensimmäiseen rakkauteensa — heidän luonnollisiin ja Jumalalta määrättyihin ystäviinsä ja suojeloihinsa!

Tämä on ainakin mitä heidän luonnolliset ystävänsä ja suojeliansa sanoivat; ja meidän täytyy myöntää, että he tiesivät enemmän neekereistä, kuin kukaan muu, aivan niinkuin tallirengas tietää enemmän siitä hevosesta, jolla hän ajaa ja jota hän hoitaa, kuin kukaan muu, ja tietysti parhaiten tuntee hevosen ajatuksen hänestä, sanotusta tallirengasista.

Rockford'issa oli siis rauha. Mutta jonakin pahana hetkenä kunnianhimon käärme pujahti tähän Edeniin ja jätti jälkensä sen kukkiin. Kaksi rauhan, reformin[105] ja konservatismiin puolueen jäsentä loi halukkaasti silmänsä samaan virkaan. Jonkun kokouksen valtaa vastaan kapinoittiin; ja eräs välinpitämätön ja kunnianhimoinen mies ilmoitti, että hän aikoi vedota Caesar'iin eikä ainoastaan Caesar'iin, vaan myöskin Tony'yn ja todellakin kaikkiin mainitussa maakunnassa asuviin Ham'in lapsiin, että he ratkaisisivat hänen ja hänen kumppaninsa välillä. Rauhan ja järjestyksen puolue näytti olevan sangen tasaisesti jaettu tämän asian suhteen; ja uppiskainen luopio ja hänen ystävänsä lupasivat noille kummallisille Afrikalaisille, että kaikki, jotka äänestäisivät häntä, saisivat suojelusta sitä tehdessään ja että tämän puolueen säännöllinen voima ei hätyyttäisi heitä eikä heitä liioin säikäyttäisi. Todistukseksi he näyttivät revolverinsa ja Winchesterinsa[106] ja käyttivät monta kirous-sanaa ja vuodattivat heihin rohkeutta kannuttain.

Ja näitten puolelle Afrikanlaiset kallistuivat.

Tämä tummien äänestäjien typerä nurintapaisuus huolestutti lain ja järjestyksen puoluetta. Jos saatiin näin vedota tähän ebeniseen ääneen ja sen avulla päästä valtaan, mihin rauhan, lain ja järjestyksen puolue joutuisi? Jotakin oli tehtävä — jotakin, joka hävittäisi tämän ylen rohkean miehen vallan petettyjen seuraajiansa yli. Ei kelpannut koettaa puolueen tavallisia keinoja, sillä epätietoista oli, mikä semmoisesta menetyksestä seuraisi. Sen vuoksi päätettiin tukehtuttaa luopioin toiveet ja luovuttaa heistä heidän uudet kannattajansa sen hellän rakkauden avulla, jolla nämät muistivat entistä johtajaansa, tuota kunniantonta John Walters'ia. Arveltiin, että, jos voisi saada heitä uskomaan, että se mies, joka pyysi heidän kannatustaan, oli yksi siitä joukosta, jotka olivat kastaneet kätensä hänen vereensä, nuot tyhmät Afrikanlaiset hullumaisesta kunnioituksesta johtaja vainajansa muistoa kohtaan olisivat ainakin häntä äänestämättä. Niin muodoin seuraava kortti julkaistiin ja levitettiin yltympäri maakuntaa, samalla kuin sille annettiin etevä sija *The Moccason Gap Rattler'in* palstoissa: —

"Kuka översti Marcus Thompson on?"

"Rockford'in mustat äänestäjät, jotka ovat niin kiihkeät valitsemaan tätä kuuluisaa uskalikkoa, vilpisteliää ja luopiota tämän maakunnan sheriffin virkaan, eivät luultavasti tiedä koko sitä häpeätä, joka on liittynyt hänen nimeensä. Se on hyvin tunnettu seikka, että hän monta vuotta oli tämän maakunnan Ku-Klux'ein päällikkö ja Pelottajien johtaja ja semmoisena tietysti oli edesvastauksen alainen niitten tekemistä töistä. Kuitenkaan ei ole niin yleisesti tunnettu, että se oli hän, joka suunnitti ja toimitti *John Walters'in* murhan, ollen itse sen joukon johtaja, joka ensin houkutteli hänet hänen kuolinpaikkaansa ja jälestäpäin ei ainoastaan tappanut häntä, vaan ryösti häneltä melkoisen rahasumman, jonka översti Marcus Thompson käytti omaksi hyödykseen. Semmoinen on kuitenkin asian laita. Löytyy yltäkyllin todistuksia, että hän ei ainoastaan keksinyt murhatuunaa, vaan oli aivan ensimmäinen, joka kostutti kätensä Walters'in verellä. Hän toivoi, että hänen silloiset poliittiset kumppaninsa palkitsisivat häntä tästä teosta sillä viralla, johon hän nyt pyrkii: Kun tästä ei tullut mitään, hän vetoo Walters'in seuralaisiin, kannatusta saadaksensa. Hyväksyvätkö he tätä punakätistä murhaajaa ja leskien ja orpojen ryöstäjää, se saadaan vielä nähdä".

Vastaukseksi tähän Thompson julkaisi seuraavan: —

Rockford'in maakunnan äänestäjille.[107]

Viekoitellaksensa kansalaisia minua kannattamasta, on vastustuspuolue ahkerasti levittänyt sitä huhua, että minä otin ja omaksi hyödykseni käytin *kaksi tuhatta dollaria*, jotka olivat John Walters'illa, kun hän murhattiin. Minä en tahtoisi koskea näin vanhoihin asioihin, koska siinä tapauksessa *välttämättömästi täytyisi panna alttiiksi useat meidän parhaista kansalaisistamme*. Noihin aikoihin vallitsi suuri kiihko ja levottomuus ja epäilemättä monta asiaa tehtiin, joita olisi ollut parempi jättää tekemättä. Minä olin siihen aikaan puolueeni exekutiivi-toimikunnan esimies tässä maakunnassa; ja tämän kautta julistan sen syytöksen, että käytin elikkä otin *omaksi personalliseksi hyödykseni* yhtä ainoatakaan centtiä Walters'in luona löydetyistä rahoista, *kunniattomaksi, perättömäksi ja ilkeänjuoniseksi valheeksi*. Päinvastoin minä vakuutan, että jokaino centti näistä rahoista käytettiin puolueen juoksevien menojen maksoksi tässä kampanjassa, vaali-uurnien täyttämiseksi väärillä vaaliseteleillä ja vaali-certifikaatein ostamiseksi semmoisille henkilöille, jotka nyt pitävät virkoja tässä maakunnassa. Minulla on hallussani näitten teko-asiain todistamiseksi tarpeelliset dokumentit ja minä olen valmis niitä näyttämään, milloin hyvänsä minua siihen vaaditaan.

Kunnioittavaisesti

Marcus Thompson.

Hullu luki nämät kortit ja hymyili, vaikka ne herättivätkin surullisia muistoja, tuon sovinnon hengen makeita ja rauhallisia hedelmiä, joka oli puhaltanut yli maan, kun rangaistus uhkasi näitten lain ja järjestyksen ritarien päätä — näitten naamioittujen ulaanein, jotka olivat sydän-öinä ratsastaneet ympäri. Niinkuin jo on mainittu, säädettiin jumalallisen säälin vaikutuksesta useissa valtioissa, että kaikista rikoksista, joita Ku-Klux'it, Pelottajat ja muut valtiolliset seurat ja yhdistykset taikka yksityiset henkilöt näitten palveluksessa, käskystä tai kehoituksesta olivat toimittaneet, että siis niistä kokonainen ja täydellinen amnestiia ja anteeksi-anto myönnettäisiin. Tämän lain kautta kysymys, kuka John Walters'in tappoi, oli käynyt vähäpätöiseksi taikka mitättömäksi asiaksi. Se oli kanne, jota ei huolittu edes kumota. Mutta syytös, että översti Thompson oli omaksi hyödykseen käyttänyt murhatulta mieheltä ryöstetyt rahat, oli soimaus, jota ei kukaan kunniallinen mies voinut kärsiä.

Näyttäisi siltä, kuin muutamissa yhteiskunnissa tuota suoraa tunnustusta, että hän oli käyttänyt näin saadut rahat vaali-virkamiesten lahjomiseksi ja turmelemiseksi, itsestensä pidettäisiin tuskin vähemmän ilkeänä asiana. Oli kuinka tahansa, Mr. Thompson ilmeisesti tunsu itsensä kehoitetuksi personallisen luonteensa puollustukseksi kieltämään toista ja toista vahvistamaan. Mitä radikaali John Walters'in pelkkään tappamiseen tuli, hän katsoi tarpeettomaksi puolestansa sitä myöntää taikka kieltää. Se oli yhtä vähäpätöinen asia, kuin tuo kysymys lasten leikissä: "kuka kultakertun tappoi?"

Hullu mietti tätä asiaa suruisesti ja vakaasti. Hänestä se osotti vääristynyttä ja tylstynyttä siveellistä tunnetta; kuitenkin hän ei voinut muuta kuin sääliä kärsiviä ja ihmetellä sitä lujuuutta, joka oli synnyttänyt semmoista sielun tunnottomuutta. Hän muisti kertomuksen Spartalaisesta nuorukaisesta, joka seisoi hymyilevänä ja välinpitämättömänä sillä aikaa, kuin varastettu kettu raateli hänen sisälmyksiänsä.

Ajan kuluessa Hullun personallinen asema naapuriensa suhteen yhä parani. Näytti siltä, kuin olisi kummaltakin puolelta huomattu miellyttäviä ominaisuuksia toinen toisessa. Miehet semmoiset, jotka kaikkina niinä vuosina, joina hän oli asunut siellä, olivat pysyneet kaukana hänestä taikka vaan kylmäkiskoisesti tervehtineet häntä ja joitten oli ollut tapa puhua hänestä muille jos jollakin tavalla, paitsi ystävällisellä, alkoivat vähitellen osottaa ensiksi suvaitsevaisuutta ja sitten jonkunlaista hyvänsuopaa puolenpitoa. Tämä oli erittäinkin lähitienoitten sivistyneempien ja vilkasmielisempien miesten laita. He näyttivät jonkunlaisella kummastuksella havaitsevan, että se mies, jota he olivat tottuneet niin katkerasti soimaamaan, ei sentään ollut aivan epäseurallinen. Hänen tuttavuutensa näitten kanssa kasvoi siis semmoisella tavalla, joka muistutti hänelle sitä kärsivällisyyttä, jota välisti osotetaan mielipuolelle, joka on johonkin määrään hupainen ja samalla aivan viaton.

Tämä asian laita saatti Hullun usein hymyilemään, vaikka hän nyt oli tullut kyllin viisaaksi pitämään oikeassa arvossaan niitä rehellisiä ponnistuksia, joita useat näistä miehistä tekivät voittaaksensa perittyä ennakkoluuloa ja myöntääksensä hänelle sitä personallista kunnioitusta, jota he luulivat hänen ansainneen. Hän ei enää kummastellut, ettei niitä tervetuliaisia, joita alati valmis Länsi tarjoaa niille loppumattomille ihmisjoukoille, jotka tulvaavat sen porteille, heti hänen tultuaan uuteen kotiinsa annettu hänelle; mutta hän kummasteli, että nämät miehet saattivat niin masentaa semmoisen ennakkoluulon voimaa, joka oli käynyt vaistomaiseksi, semmoista halua kaiken muukalaisuuden pois sulkemiseen, joka muutamien ihmispolvien kuluessa oli ollut melkein yhtä kiihkeä, kuin Taivaallisen valtakunnan asukasten, ja semmoista ylpeyttä, jota äskeisten tapausten säälitön päätös oli niin syvästi loukannut, saattivat masentaa siinä määrässä, että he vieläpä tunnustivat hänen *personallisen* oikeutensa ja ansionsa, kun nämät eivät olleet missään yhteydessä minkään poliittillisen etu-oikeuden kanssa. Hän ei pettänyt itseään näitten ilmaumien suhteen. Hän tiesi, etteivät ne ennustaneet mitään sen lakkauttamista, jota nimitettiin poliittilliseksi suvaitsemattomuudeksi; ettei tuo tunne ollut höltynyt, joka ei sietänyt käskyjensä käytännöllistä vastustamista. Hän tiesi, ettei häntä suvaittu sentähden, että hän tunnollisesti pysyi kiinni valtiollisissa mielipiteissään, eikä sen tähden, että ne, jotka häntä ympäröivät, olisivat arvelleet, että jokaisen miehen oli oikeus pitää ja puollustaa semmoista poliittillistä katsantotapaa, jota hän hyväksyi, eikä senkään tähden, että semmoinen vapaus oli välttämättömän tarpeellinen aines republikaanisessa hallinnossa — vaan pikemmin huolimatta hänen tunnollisuudestaan ja koska hänen mielipiteillensä ei ollut mitään toivoa tulevaisuudessa käytännöllisesti toteentua. Sen kielen, jota he sydämessään käyttivät hänestä, luuli hän oikein olevan tällaisen: "Hän on kauhea radikaali; mutta hän ei ole kuitenkaan niin *paha* mies. Hänen valtiolliset mielipiteensä eivät voi nyt tehdä mitään vahinkoa. Epäilemättä hän rehellisesti ajattelee niin: se on luonnollista, että Pohjoisvaltalaisella miehellä on semmoinen katsantotapa. Mutta muutoin hän ei ole niin ikävä". Sillä tapaa hänen jokapäiväinen elämänsä kävi paljon kärsittävämmäksi.

Vakuutus niitten aineiden perinpohjaisesta voimattomuudesta, joitten kanssa Hullu oli valtiollisesti työskennellyt, vaikutti epäilemättä johonkin määrin hänen mieleensä ja käytökseensä. Hänen ajatuksensa eivät olleet muuttuneet minkään suuren vasta-vallankumouksen kautta, joka olisi tuuliaispään tavalla riehunut hänen ympärillensä. Hänen uskonsa inhimillisen oikeuden yhtäläisyyteen ja syntyperäisyyteen, nimitettiin sitä peri-ajatukseksi taikka ennakkoluuloksi, oli yhtä luja kuin sinä päivänä, jona ensiksi hänen mieleensä leimahti, että nuot hänen ympärillensä eroittivat pois kaikki afrikalaiseen rotuun kuuluvat henkilöt tätä demokraattillista uskonkappalta toimeen pannessaan. Hän ei voinut saada itseänsä ymmärtämään, että rodulla, ruumiin-iholla taikka edellisellä orjuuden tilalla oli jotakin tekemistä *syntyperäisen* oikeuden opin kanssa. Eikä hän voinut hyväksyä sitä väitöstä, jolla meidän amerikalaisen oikeustojen lain-oppineet filosofit olivat suostuttaneet itseänsä puolueettomuuteen tuossa äskeisemmässä taistelossa vapauden puolesta, joka on tavallisemmin selitetty lauseella: "ääni-valta ei ole mikään oikeus, vaan privilegiumi". Hänen oli siis mahdoton taipua mihinkään ajatus-juoksuun taikka politiikkiin, joka menestyksensä puolesta riippui siitä, että enemmistön ääntä — joko petoksen, vääristykseen taikka väkivallan kautta — pakoitettiin vaikenemaan ja kiellettiin. Se seikka, että joku oli syntynyt orjana, ei hänen silmissään koskenut kysymykseen hänen syntyperäisestä oikeudestaan, koska hän katsoi orjuutta yksinkertaisesti luonnottomaksi ja vääräksi satunnaisuudeksi — semmoiseksi yhteiskunnan tilaksi, joka oli pantu oikean ja luonnollisen tilan sijaan, pysäyttämällä jälkimäisen tointa ja riistäen muutamilta henkilöiltä niitä oikeuksia, jotka heillä oli. Jonka vuoksi, kun semmoiset väärät ja säännöttömät olot lakkasivat, kaikki niitten kautta kärsineet olivat palautettavat niihin oikeuksiin, joita olisi pitänyt olla heillä, jolleivät nuot olot olisi syntyneet; ja näitten oikeuksien, arveli hän, tuli vaikuttaa taaksepäin ja muodostua aivan samanlaisiksi, kuin jos tuo luonnon orjuuden tila ei olisi tullutkaan väliin.

On kuitenkin varsin luultavaa, että hän harvemmin etsi tilaisuutta lausuaksensa semmoisia ajatuksia ja piti vähemmän huolta semmoisten mielipiteitten teroittamisesta muihin siitä syystä, että se ehkä tuottaisi kärsimisiä niille, jotka hyväksyivät ja uskoivat niitä. Itse puolestansa hän ei voinut ymmärtää, kuinka kenenkään rotu taikka tila, varallisuus taikka varattomuus, taitamattomuus taikka taito

vaikuttaisi hänen kansalais-oikeuksiinsa: hän oli varma siitä, että ne eivät saisi vaikuttaa, jos republikaanisen ja demokraattisen hallinnon teoriaa oli oikea — että nimittäin enemmistö oli hallitseva. Hän tunsi, että tietämättömyys, köyhyys ja ebeninen iho olivat itsekukin kauheita haittoja, ja myönsi, että sopi lukea niitä kaikkia yhteiseksi vammaksi meidän amerikalaisessa demokratiassamme; mutta hän ei voinut myöntää, että jossakussa taikka kaikissa niistä oli jotakin perustusta todellisiin eli oikeihin poliittillisen vallan tai syntyperäisen oikeuden rajoituksiin. Hän halveksi tuota miehuuden puutetta, joka vaiti-ololla koettaa välttää edes-vastausta taikka joka taipuu vääryyteen päästäksensä vastustamisen vaivasta.

Kuitenkin hän tunnusti itsellensä, että, jos hän olisi yksi tuosta onnettomasta ja ylenkatsotusta rodusta, jos häntäkin rasittaisi tämän köyhyys, kokemattomuus ja avuttomuus, lyhyesti, jos hän olisi tässä suhteessa aivan samanlainen kuin yksi hänen mustista kanssa-kansalaisistaan, hän ei puolestansa ajattelisi mitään semmoista, kuin poliittillisten oikeuksiensa käyttämistä taikka itselleen vaatimista, vaan, päinvastoin, mukaantuisi semmoisella kärsivällisyydellä, joka olisi hänen voimassaan, kaikkeen, mikä vaan tulossa oli, toivoen ja odottaen jompaakumpaa näistä kahdesta asiasta, nimittäin: joko, että joku muutos parempaan päin tapahtuisi hallitsevan luokan luonnossa ja taipumuksissa, taikka, että ilmaantuisi joku tilaisuus lähteä pois johonkin seutuun, joka olisi ulkopuolella heidän valtaansa. Hän todella katsoi kummastuttavaksi sankariuden esimerkiksi, että musta mies oli niin kauan aikaa pannut ei ainoastaan omaa, vaan myöskin pikku lastensa hengen alttiiksi ja mennyt vaali-uurnien luo niihin laskeaksensa vaalilippuansa semmoista kauheata ylivoimaa vastaan. Hän arveli, että nuot, jotka olivat kuolleet toisen taikka toisen suvaitsemattomuuden muodon kautta siitä ajasta asti, kuin eräs suuri kansakunta väärin takasi heille turvallisuutta, vapautta ja kansalais-oikeuksia; nuot tuhannet, jotka kaatuivat Ku-Klux'ein ja Pyssy-Klubien väkivallan sekä sen surkean, vaikka luonnollisen julmuuden uhrina, joka alotti ja kannatti Kukistus-politiikkaa — näitten tuhansien hän arveli muodostaneen täydellisen marttyyrein armeijan juuri niitten peri-ajatusten tähden, joita hän yhä uskoi ja joista hän kerta oli niin ylpeä.

Hän ei olisi mielestään kuitenkaan tehnyt oikein, jos hän olisi houkutelut elikkä kehoittanut muita tuhansia kiusaamaan samaa kohtaloa ja koettamaan käyttää samoja oikeuksia. Hän ei voinut yllyttää heitä tekemään, mitä hän ei itse samassa tilassa olisi tehnyt. Hänestä tuntui siis, kuin hänen ei olisi sopinut neuvoa heitä sen koommin asettumaan vastarintaan sen hyväksi, mitä nimitettiin heidän oikeuksiksensa, taikka yrittämään voittaa jotakin näitten harjottamisella taikka vaatimisella.

Vaikka ei siis mikään personallinen pelko eikä väkivalta pakottanut häntä äänettömäksi, vaikka hän vieläpä melkoisella itsepintaisella ylpeydelläkin kehui voivansa yhtä vapaasti lausua ajatuksensa siellä, kuin Uuden Englannin kunnailta tai syntymäkodissaan Lännessä, hän ei voinut muuta kuin hymyillä sitä petelmää, joka piili hänen omissa sanoissaan. Kukistus-politiikki oli yhtä täydellisesti sammuttanut hänen halunsa astua esiin, kuin jos se olisi pannut toimeen sen tuuman, joka laskettiin Bentley'n Tienristeyksessä. Hän ehkä ei itse joutuisi mihinkään pulaan, vaikka hän lausuisi ajatuksensa; mutta hän tiesi hyvin, että ne, jotka kuuntelisivat häntä, ikäänkuin pyytäisivät puoleensa vaaroja ja kärsimisiä, jos he uskaliaasti koettaisivat toteuttaa hänen mielipiteitään. Hänellä oli tavallaan täysi vapaus menetellä mieltänsä myöten: mutta seuraukset hänen menettelystään olisivat muille olleet niin hirveät, että hänen olisi pitänyt olla joko enemmän taikka vähemmän, kuin ihminen, voidaksensa niitä aikaan saattaa. Ilman siis luopumatta peri-ajatuksistaan, niinkuin hän nimitti niitä — sillä hän oli melkein ruvennut uskomaan, että mitä sanotaan "peri-ajatuksiksi", ei ole muuta kuin syvälle juurtunut ajatus-tapa ja peritty uskon järjestelmä — hän taipui tyvenesti siihen, että ne tehtiin tehottomiksi ja tyhjääntäpöisiksi enemmistön tahdon kukistamisen kautta taikka pikemmin sillä, ettei arvon laskussa pidetty niitä minään, jotka vastustivat valkoista enemmistöä. Näin tehden hän havaitsi nauttivansa personallista rauhaa ja suvaitsevaisuutta, joka oli sangen mieluisaa sen jälkeen, mikä oli käynyt edellä. Missä häntä oli vihattu rajattomasti ja soimattu arvelematta, siellä häntä nyt sallittiin yhdellä "jos" taikka kiitettiin yhdellä "mutta".

Hullu tunsi oppivansa viisautta, kun hän näin taipui välttämättömyyden alle, ja rupesi vähitellen arvostelemaan itseään ja naapureitaan suuremmalla ja soveliaammalla leppeydellä, kuin tähän asti. Hän näki, että hän oli odottanut liian paljon, että hän oli ollut kylläksi yksinkertainen luulemaan, että leopardi *voisi* muuttaa täplänsä, vaikka Ethiopialainen vielä säilytti tumman nahkansa. Hän oli lisäksi kiitollinen siitä suvaitsevaisuudesta, jota hänelle osotettiin, ja katsoi jonkunlaisella kummastuksella niitä miehiä, jotka niin suurella määrällä unhottivat elikkä jättivät menneet sillensä, että he tämän tekivät. Hän vieläpä joutui sille kannalle, että hän, taaksepäin katsoessaan, kovasti ihmetteli sitä mielentilaa, joka kerta oli vallinnut hänessä. Hän oli valmis nauramaan monta liiallista miehuuden ja itsenäisyyden käsitystä, jotka hänellä kerta oli ollut, sekä kummastelemaan, kuinka hän koskaan oli voinut olla niin sanomattoman tyhmä, että hän odotti muuta, kuin mitä todella oli tapahtunut. Sillä tapaa syntyi joku molemminpuolisen kärsivällisyyden henki; he eivät enää suuttuneet hänen mielipiteisinsä, ja hän ei enää lausunut niitä; he antoivat anteeksi hänen katsantotapansa hänen pohjoisen syntynsä ja kasvatuksensa tähden, ja hän antoi anteeksi heidän tekonsa heidän eteläisen

syntynsä ja kasvatuksensa tähden; he eivät pitäneet väliä hänen valtiollisilla vakuutuksillaan, koska semmoinen keino oli keksitty, jonka avulla voitiin estää niitten kiteytymistä seurauksiksi, ja hän ei koettanut panna niitä käytäntöön, koska se olisi ollut turha vaiva.

Tämän sydämen muutoksen kautta Hullu todella vähitellen herkesi harrastamasta niitä asioita, jotka ennen olivat hänestä olleet niin perin tärkeitä. Huomatien oman hulluutensa ja kuinka puoleton tuo taistelo suuren kansan ylpeätä henkeä ja sivistystä vastaan oli ollut, johon niin äkkinäisesti ruvettiin, hän koetti vaan nauttia sitä, mikä oli hupaista heidän ympäristössään, ja unhottaa kuluneen ajan riidat. Hän oli oppinut, ettei Pohjan henkeä, ajatustapaa ja elämää voi silmänräpäyksessä istuttaa Etelään; että jos nuot molemmat toisistaan eriävät sivistykset koskaan voisivat sopia ja sulata yhteen toinen toisensa kanssa, se olisi silloin, kuin aika ja asianhaarat olivat suotuisimmat taikka kuin joku suuri mullistus oli niin kääntänyt ajatuksen virrat, että ne yhtyivät yhteen, kaikki valtaavaan tulvaan.

Rauha siis vallitsi Warrington'issa. Vanhoja ystäviä unhottamatta Hullu hankki uusia, siunasi päivänpaistetta ja siimestä, ajatteli vähemmän lähimmäistensä hyvää ja enemmän omaa mukavuuttansa sekä iloitsi, että se taistelo, jonka viisaat miehet olivat jättäneet hänen ja hänen kanssa-työskenteliäinsä taisteltavaksi, nyt oli päättynyt. Hän oli taistellut jäykästi ja hyvin. Kaikki myönsivät sen. Ennenkuin hän tunsi, että juuri se aines, joka oli uskonut tämän taakan hänelle, petti, hylkäsi, epäili ja soimasi häntä, hän ei ollut milloinkaan ajatellut antaumista. Kun hän oli kerran ilmoittanut suostuvansa Uudestaan rakentamisen tuumaan, vaikka hän panikin vastalauseensa sitä tehdessään, hän tunsi, ettei hän voinut kunnialla luopua taistelosta, ennenkuin noitten hänen sotaveljiensä päätös taikka lupa päästivät hänet siitä. Tämä oli tapahtunut ja hän oli nyt vapaa velvollisuudestaan. Kun kansakunnan sotavoima vedettiin pois, kamppailu oli lopussa. Menestymättömyys oli piirretty viisaitten miesten lempi-aatteen haudalle. Jonkunlaisen helpoituksen, jollei tyytyväisyyden, tunteella Hullu tunnusti tämän lopun. Hän oli niinkuin täysin palvelut soturi, joka, vaikkei voittoa, istuu vanhalla ijällänsä kruunattuna monen haavan kunnialla, levollisena ja tyytyväisenä, huolimatta sodankäyntinsä epäsuotuisasta päätöksestä.

Hän yhä uskoi siihen asiaan, jonka puolesta hän oli taistellut, ja oli lujasti vakuutettu siitä, että ne, joitten kanssa hän oli työskennellyt, joskus tulevaisuudessa kykenisivät hankkimaan itselleen todellista vapautta, mutta siinä taistelossa hän ei voinut tehdä paljon. Hän luuli, että se olisi pitkä ja kestäväinen; että horjuva vaaka vaapuisi vielä monta sukupolvea; ja että sillä aikaa tuo korskea, itseensä luottavainen ja vaistomaisesti hallitseva aines, joka jo oli haastanut Kansakunnan voiman-mittelöön, joutunut tappioon ja *tappiosta temmannut voiton varsinaiset hedelmät*, saavuttaisi vielä suurempia triumfeja ja epämääräiseksi ajaksi pitäisi kansallisen voiman johtonsa ja tarkastuksensa alla. Hän näki tämän ilman kateutta; sillä hänestä oli selvä, että kansalla, joka voi toimittaa niin ihmeteltäviä valtiollisen silmäkääntö-aidon temppuja niitten pelkoa ja tuskin epäluuloakaan herättämättä, joitten voimaa he olivat tunteneet, mutta joitten vallan he olivat kumonnet — joitten kunnian he jo olivat tallanneet tomuun, siksi kuin katsottiin paljon kunnollisemmaksi, että oli tavottanut kansakunnan henkeä, kuin pannut oman henkensä altiksi iskua torjuakseen — että siis semmoisella kansalla oli erityisessä määrässä ne ominaisuudet, joita tarvitaan vallan saavuttamiseen ja säilyttämiseen.

Vaikka häntä kyllä harmitti näitä seikkoja huomattessaan, ja vaikka hänen poskensa punastuivat jostakin häpeäntapaisesta, kun hän muisti oman kansansa ontuvan, horjuvan epäneuvoisuuden ja kuinka se oli antaunut kivulloseen, *taudintapaiseen* hentomielisyyteen, luopuen tämän vuoksi tosi-vallasta, pettäen ja hyljäten liittolaisensa sekä sälyttäen heidän päällensä sen tappion alennuksen ja häpeän, joka siitä seurasi, hän ei voinut muuta kuin jonkunlaisella ylpeydellä myöntää, että ne, jotka näin olivat vastustaneet ja voittaneet voittajansa, olivat syntyneet miesten hallitsijoiksi, olivat semmoisia, joitten valta ei suinkaan vaipuisi mistäkään jäntevyyden puutteesta. Hän katsoi eteenpäin ja näki, kuinka he jälleen saavuttivat *ante bellum* päivien ylpeän ylivallan — vaikka ei milläkään tyytyväisyydellä; sillä mitä hän niin kauan aikaa oli nimittänyt "peri-ajatuksikseen", seisoi jäykästi tiellä, ja hän oli paitsi sitä varma, että he joskus kukistuisivat — mutta ainakin ihmettelevällä ylpeydellä tämän amerikalaisen rodun haaran ky'ystä.

Näin päivät lensivät, ja aurinko loisti, ja Warrington kävi kirikkaammaksi, ja Lily kasvoi kauniimmaksi ja kypsemmäksi, ja Metta näytti enemmän matroonan kaltaiselta ja vakavalta, ja Hullu istui päivänpaisteessa. Ne siteet, jotka liittivät Lilyn ja hänen isänsä toisiinsa, olivat aina olleet tavattoman lujat, mutta ne olivat käyneet kahta vertaa lujemmiksi ja vahvemmiksi Lilyn sankariteon kautta. Ennen hän oli ollut isänsä kumppani ja oppilas; sen jälkeen hän oli ollut vielä useammin hänen kumppaninsa, mutta oppilaan-tilan ajatus näytti kadonneen isällisen toivon ja ylpeyden itsensä kieltämiseen. Hänen edistytymiseensä isä nyt pyhitti sen elämän kypsimmät voimat, jonka tytär oli pelastanut. Käsittäen täydellisesti hänen johonkin määrin katkonaisen kasvatuksensa puutteet, kun hän joutui sen hedelmää tutkimaan, hän ihmetteli, mitä oli aikaan saatu. Sille perustukselle, jonka Metta väsymättömällä ahkeruudella oli laskenut, oli lujasti rakennettu molempien vanhempien aina sallitun ja luottavan vapauden kautta, sekä erittäin sen kautta, että isän oli ollut tapa keskustella tyttärensä kanssa kaikista niistä asioista, jotka olivat ennen muita vetäneet hänen huomionsa puoleensa. Halu puhua järkevästi isän kanssa näistä aineista oli tehnyt, että tytär osittain kyselemällä semmoisia asioita, osittain

tiedustelemalla kirjoja ja aikakauslehtiä, joita isä luki, oli perehdyttänyt itsensä niihin niin, ettei löytynyt monta yleistä ajatuksen esinettä, joista hän ei pystynyt keskustelemaan, ei ainoastaan ymmärtäväisesti, vaan myös alttiisti ja semmoisella selvyydellä ja alkuperäisyydellä, joka oli kummastuttanut niitä harvoja vieraita, joitten kanssa hänellä oli tilaisuus ajatuksia vaihtaa. Nähdessä tämän perustuksen lasketuksi, Servosse päätti jatkaa hänen kasvatustaan melkein samalla tavalla, ohjaten sitä nyt erityisiin aineisiin ja tehden tuommoista kätevyyttä monilukuisissa asioissa pikemmin hänen kasvatuksensa ripsu-koristeeksi kuin itse kankaaksi, sillä hänen mielestään melkein sama suhde saisi vallita niitten välillä, kuin pitäisi olla tosi-elämässä. Koska se oli hänen ajatuksensa, että todellinen kasvatustapa oli enemmän siinä, että pystyi hallitsemaan yhtä ainetta, havaitsemaan, keksimään ja järjestämään asioita, jotka olivat yhteydessä sen kanssa, kuin siinä, että vaan opittiin noita tosiseikkoja, hän ei rajoittanut hänen opin-alaansa kuiviin osa-asioihin eikä askarruttanut hänen mieltänsä erityisten perustelmien tutkimisella. Hänen tähtensä hän kääntyi jälleen noille ajatuksen tanterille, jotka olivat olleet hänen nuoruutensa ja varhaisen miehuutensa ihastus, ja johdatti lempeällä kädellä hänen jalkansa halki kirjallisuuden kauniitten kenttien — mailman ajatuksen historian. Rinnatusten tämän kanssa hän levitti hänen eteensä tuota toista kirjaa, jota me *nimitämme* historiaksi — kertomusta mailman ulkonaisista tapauksista, sen sankarien teoista, sen marttyyrien vääryyksistä ja sen suurten pahantekijäin synneistä sekä siitä vähästä, mitä tiedämme sen isojen joukkojen kärsimyksistä, taakoista ja onnettomuuksista. Lily ei ollut koskaan tuntenut mitään muuta koulua, kuin kotinsa, eikä mitään muita opettajia, kuin hartaat vanhempansa. Hänen tähtensä he olivat karkottaneet kotipiiristään lapsuutensa kielen ja rajoittuneet semmoisiin kieliin, jotka pitkästä käyttämättömyydestä olivat käyneet kankeiksi heille. Hän oli oppinut kolme asiaa, joita Servosse katsoi kaikkia muita tärkeämmäksi; *ensiksi*, että kasvatustapa on kokonaisen elämän työ eikä mikään semmoinen asia, jonka voi muutamina vuosina suorittaa; *toiseksi*, että oppilaan useimmissa aineissa täytyy myöskin olla opettaja, taikka toisin sanoin, että opettajan tehtävä on pikemmin siinä, että hän tutkii oppilaan tietomäärää, kuin siinä, että hän johdattaa häntä tietojen hankkimisessa; ja *kolmanneksi*, että tietäminen on huomaamista, ymmärtämistä ja kykyä opittua esitellä.

Huojennuksena tuosta hänen huomiotansa kokonaan kiinnittävästä ajatuksesta, jonka hän oli uhrannut yleisiin asioihin, tämä velvollisuus oli erittäin mieluisa Servosse'lle, ja näytti siltä, kuin heidän aikaisen toivonsa nauttiminen olisi suotu hänelle ja hänen vaimollensa, kun hän rupesi havaitsemaan, että tämän aikakauden asianhaarat ja tunteet varmaan riistäisivät häneltä tämän hänen elämänsä suurimman ilon. Metta, joka aina piti tarkkaa vaaria tyttärensä edusta, alkoi esittää matkustamisen tarpeellisuutta ja tahtoi, että hyvin vaalitun mielen kasvatustapa päätettäisiin ja viimisteltäisiin vaihtelevaisen elämän kokemuksella. Tätä kysymystä oli jo hartaasti keskusteltu, kun Servosse yhtenä päivänä hämmästytti eräästä tapauksesta, jonka hänen viisaampi-sydäminen vaimonsa oli edeltäpäin arvannut.

Sillä heidän molempien yli valvoi hellä ja huolellinen Metta, ylpeänä ja onnellisena ihanan tyttärensä nykyisyydestä, ja täynnänsä toivoa hänen tulevaisuutensa suhteen, mutta kummallisella epämurkaisuudella, riemuiten enemmän siitä, mitä hänen puolisonsa oli ollut *accès de la foliensa* aikana, kuin siitä, mitä hän nyt oli, kun hän astui viisauden tietä. Mutta semmoinen on aina naisellisen luonnon ristiriitaisuus.

XLIII LUKU.

Ystävällinen välitys.

Lukia muistaneeksi, ettei John Burleson ollut jättänyt ilmoittamatta översti Servosse'lle, mitä juonta Melville Gurney oli käyttänyt auttaaksensa Lily'n pakoa, kun hän oli tuntenut hänet tuona hänen vaarallisen ratsastuksensa yönä. Servosse'lla oli semmoinen luottamus mielihevosen ominaisuuksiin, ettei hän alusta ollut taipusa antamaan niin paljon arvoa tuolle toelle.

"Koska Nuori Lollard kerran oli sivunnut Mr. Gurney'n, ei ollut suurta mahdollisuutta, että tämä parhaallakaan tahdolla olisi voinut pysäyttää tytärtäni. Ei löydy koko valtiossa toista hevosta, joka voi suorittaa neljä penikulmaa semmoisessa ajassa, joka tämän varsan mielestä olisi jonkun arvoinen", hän arveli Burleson'ille.

"Saattaa olla", vastasi tuo kunnon mies vanhalla karkealla ja uhkamielisellä tavallansa, "vaikkei se tamma, jolla Mel. Gurney sinä yönä ratsasti, ollut sekään mikään hituri. Mutta otaksukaat, että hän olisi käyttänyt pistooliansa, jota hän pitelee yhdellä kädellä yhtä hyvin kuin kahdellakin. Minun luullakseni ei

voisi missäkään tilassa saattaa Mel. Gurney'ta ampumaan ketäkään ladyä; eikä kukaan koskaan voisi missäkään valossa erehtyä niin, että hän pitäisi Lily'a minäkään muuna. Yksin se tapa, jolla hän istuu hevosen selässä, osoittaa sitä. Mutta otaksukaat, että hän olisi — otaksukaat, että hän ei olisi ollut se uljas, ritarillinen Mel. Gurney, jota hän on: kuinka sitten olisi käynyt?"

"Mies, jonka on vasen käsi lävitse ammuttu ja jonka täytyy hallita täysi-veristä hevosta, ei voi tuottaa suurta vaaraa revolverillansa sille, jolla on Nuori Lollard allansa ja avoin tie edessään", vastasi Hullu iloisella naurulla. "Todellakin, Mr. Burleson, olen pian valmis uskomaan, että etu oli toisella puolella. Ensiksi Mr. Gurney saisi olla kiitollinen siitä, että luoti kävi hänen käsivarteensa. Tietysti se oli sattumus; mutta minä en tahtoisi luottaa semmoisiin sattumuksiin, kun Lily tähtää minua revolverilla vähemmän kuin kymmenen askeleen päästä. Hänellä on kummallisen varma käsi. Paitsi sitä en tiedä oikein, kun ei vaan Mr. Gurney'n tulisi pitää yhtenä tuon yön armon-osotuksena sitä asiaa, ettei hänen tammansa saavuttanut Nuorta Lollard'ia. Minä en ole ensinkään varma, vaikka Lily, yllätettyinä hurjuuteen saakka kun hän oli, olisi näyttänyt vaarallisemmaksi vastustajaksi".

"Minä näen, että olette päättänyt olla myöntämättä ystävälleni Gurney'lle mitään muuta kunniaa, kuin että hän keksi sukkelan jutun omaa tappiota peittääkseen", lausui Burleson.

"Minä tunnustan", vastasi Servosse kylmäkiskoisesti, "etten voi havaita paljon muuta ansiota siinä. Minusta näyttää siltä, kuin tuo nuori mies olisi tehnyt kaikki, mitä hän voi, estääksensä tyttärenti pakoja, ja kun tämä ei onnistunut, keksinyt jutun kanista ja tapaturmaisesta laukauksesta, välttääksensä pilkkaa, kun hän oli päästänyt naisen kulkemaan vartiopaikkansa ohitse. Arvatakseni hän olisi pikemmin kuollut kuin tunnustanut sen. Luullakseni olisin minäkin hänenä tehnyt mitä hyvänsä, ennenkuin olisin siihen mennyt. Tietysti minä en tahdo loukata teitä, kun puhun näin teidän ystävästänne. Ensiksi olin niin hämmästynyt siitä, että yksi, jota olin pitänyt oivallisena, miehekkäänä toverina, joka oli käynyt minun talossani ja jonka isää minä niin vilpittömästi kunnioitin, oli ollut tuossa joukossa ja ottanut osaa tuommoiseen toimeen, etten voinut levollisesti asiaa ajatella. Minä olin todellakin niin kiitollinen tyttärenti pelastuksesta kuoleman vaarasta, puhumatta siitä, että itse olimme vältäneet kauhean kohtalon, että luulen, että olisin voinut kiitollisuudesta syleillä joka miestä tuossa murhaaja-joukossa, yksinkertaisesti sen vuoksi, ettei heidän onnistunut tehdä, mitä yrittivät".

"Sulkien heidän lukuunsa nöyrän palveliannekin, arvaan minä", lausui Burleson hyvän-sävyisesti.

"Tietysti", vastasi Servosse. "Minulla ei ollut silloin mitään syytä erottaa teitä yleisestä tuomiostani. Siitä päättäen, mitä olin teistä ennen tietänyt ja kuullut, minua ei todellakaan kummastuttanut, että tapasin teidät semmoisessa seurassa".

"Te tulette minuun ainakin yhdessä asiassa", sanoi Burleson, punehtuen puhuessaan. "Puhettanne ei mikään suoruuden puute pilaa".

"Me olemme yhtäläiset useammassakin kohdassa, Mr. Burleson", lausui Hullu mieltävissä ja vaaria pitämättä toisen hämmingistä. "Minä olen ajatellut sitä monta kertaa tuon yön jälkeen. Tarkastaessani kaikkia asioita, jotka kuuluvat yhteyteenne Klan'in ja ryöstöretken kanssa (ja sama koskee myös nuorta Gurney'ta), näyttää minusta siltä, kuin minä olisin teidän sijassanne tehnyt saman; paitsi että varon, ettei minulla olisi ollut rohkeutta luopua erehdyksestäni ja erittäin niin miehuullisesti panna vastalauseita, kuin te Bentley'n Tienristeyksessä, josta Lily on kertonut minulle".

"Älkää, jos suvaitsette, översti!" sanoi Burleson, ja hänen miehekkäät kasvonsa lensivät punaisiksi kerta toisensa perästä. "Minua peräti hävettää, että minun huomattiin narrimaisesti pelkäävän pilkkaa jostakin, joka jollakin tapaa oli yhteydessä tuon asian kanssa. Tiedättekö, etten kertaakaan ajatellut asian oikeutta tai vääryyttä eli arvostellut sitä sillä tapaa, kuin te vaistomaisesti sitä arvostelette. Minä ajattelin vaan asian epäviisautta ja vaaraa — minä tarkoitan vaaraa kansallemme, Etelälle. Minä en muistanut erittäin itseäni; sillä minä olin päättänyt muitten kanssa kohdata kaikki, mitä tuli. Minä tahdoin nähdä puolueeni voittavan enkä ottanut ensinkään teidän oikeuksianne lukuun. Minä en todellakaan myöntänyt, että teillä oli mitään oikeuksia — mitään laillisia taikka siveellisiä oikeuksia poliittiseen valtaan, tarkoitan. Minä pidin neekerin vapauttamista laillisen vallan-anastuksen ja siveellisen kunniantomuuden tekona, ja katsoin teitä kaikkia carpet-baggereita ja scalawag'ejä osallisiksi tuohon rikokseen. Minusta tässä väkivallassa oli kylläksi puollustusta jokaiselle säännöttömälle sodankäynnille, paitsi semmoiselle, jossa todella henki vietiin, josta itse teossa alusta ei uneksittukaan. Totuutta puhuakseni, minä arvelin, että olisi hyvä asia, jos noin puolet maan niggereistä vedettäisiin ulos ja piestäisiin noin pari kertaa kuukaudessa; enkä minä ole varma, vaikka se nytkin olisi paikallansa".

"Vanhan Jerry'n tappaminen herätti minut ensiksi. Minä olin poissa siihen aikaan enkä tietänyt sanaakaan siitä. Jos olisin ollut täällä, ei sitä olisi tehty, paitsi hengettömän ruumiini yli. Minä tunsin hänet lapsuudestani asti; ja jos koskaan löytyi rehellistä, kristittyä niggeriä maan päällä, hänen nimensä

oli Jerry Hunt. Jumalisten! Sir, hiukseni nousivat pystyyn, kun sain kuulla siitä! ja, sieluni pelastuksen kautta, översti, minä en ole vielääkään voinut päästä siitä ajatuksesta, että minun on hänen verensä käsilläni. Tahdon tulla kirotuksi, jollei minusta tunnu aivan siltä!"

"He janoivat kiihkeästi teitä sen jälkeen, översti. Ihmiset ovat tavallaan juuri niinkuin koirat. Antakaat heidän vaan päästä veren makuun ja he ovat julmat, kuin sudet. Kohta kun Jerry oli tapettu, näytti siltä, kuin koko Klan'i olisi himonnut verta. Ainoastaan harva vastusti sitä — mutta heitä oli kylläksi ja he olivat oikeata lajia. Sattui lisäksi niin, että useimmat näistä olivat nuoria huimapäitä, niinkuin Mel. Gurney ja minä itse. Vanhat miehet lukevat tavallisesti ansiokseen koko mailman konservatismiin; mutta se on varsin suuri erehdys. Vanhan miehen konservatismi tarkoittaa vaan vaaran torjumista — omien liepeittensä puhtaana pitämistä; mutta nuori mies huopaa yhtä vahvasti, kuin hän soutaakin. Jos hän vastustaa jotakin asiaa semmoisessa seurassa, hän taistelee sitä vastaan kynsin hampain. Voitti taikka voitettiin, yhtä kaikki hän menee muun joukon kanssa, ottaa osaa vaaraan ja sälyttää edesvastauksen päällensä. Mutta kun täysi mies on päässyt ohitse jonkun vussin ijän, hän muuttuu suuresti käärmeen tapaiseksi. Nuot vanhat toverit, jotka vastustivat semmoisia asioita, sanoivat vaan, etteivät tahtoneet, että heillä oli mitään tekemistä niitten kanssa, ja pysyivät kaukana poissa. Niin oli juuri Melville Gurney'n isän, kenraalin, laita. Hän yhtyi Klan'iin, kun se ei vielä toimittanut muuta, kuin kuljeksi ympäri ja säikähytti niggereitä, jota hän ei suinkaan vastustanut, semmenkin kuin hän oli kandidaatina johonkin juuri siihen aikaan. Kun nämät pahemmat seikat alkoivat, hän kaikessa hiljaisuudessa luopui siitä; vieläpä niin, ettei hänen poikansa koskaan tietänyt, että hän oli ollut jäsen, ennenkuin tuona päivänä Glenville'ssa. Minä arvaan, että jos olisi niiksi tullut, hän olisi puollustanut *teitä*. Minä olen kuullut hänen suurella kunnioituksella puhuvan teistä. Mutta hänellä ei ollut koskaan mitään tilaisuutta siihen. Minä luulen todella, että olen kolme neljä kertaa seisonut teidän ja vaaran välillä, jolloin te ette tietäneet siitä mitään".

"Ja epäilemättä pelastitte minut Bentley'n Risteyksessä, sillä sanasotanne kautta Jake Carver'in kanssa pääsi tyttäreni huomaamatta pajahtamaan pois", arveli Servosse leppeästi.

"Noh, ehkä niin on laita", vastasi Burleson kummastuneena. "Minä en ole ensinkään tuota ajatellut; mutta minä en ansaitse mitään kiitosta siitä, koska se tapahtui tietämättäni. Melville Gurney'n ritarillisuus ja kerkeäneuvoisuus ne pelastivat teidät — lähinnä, tietysti, miss Lily'n sankariutta".

"Minä en voi ymmärtää", lausui Servosse maltittomasti, "miksi arvostelette Gurney'n tointa tässä asiassa niin tärkeäksi. Teidän ystävällinen puolueellisuutenne sokaisee teitä, ettette näe, mikä oli syy hänen käyttökseen".

"Ei", vastasi Burleson, "te se olette, joka olette sokea — sokeampi, kuin yölepakko, kuten olette joskus vielä huomaava".

"Minulla ei ole mitään taipumusta tehdä mitään vääryyttä tuolle nuorelle miehelle", sanoi Servosse.

"Oh! minä en luule sitä — en ensinkään", lausui Burleson; "mutta te ette tunne Melville Gurney'ta, niinkuin minä. Hän on taattu kuin teräs, ja suora kuin vasama, sekä sananmukaisesti että kuvannollisesti. Minä vaan ihmettelen, että hän ollenkaan joutui tuohon asiaan. Minä *olen kuullut sen* syyn, joka saatti hänet menettelemään tuona yönä niinkuin hän menetteli, hänen omasta suustaan; eikä Melville Gurney valehtelisi, vaikkapa saisi kokonaisen valtakunnan. Katsokaat tänne, översti!" hän lisäsi kiivaasti, "minua kummastuttaa, ettette voi nähdä tätä asiaa sen oikeassa valossa. Otaksukaat, ettei Melville Gurney olisi tahtonut, että tyttärensä pelastuisi ja menestyisi yrityksessään: mitä hän olisi tehnyt? Antanut tietoa leirille siitä, mitä oli tapahtunut hänen vartiopaikassansa, eikö niin?"

"Niin, minä arvaan sen", lausui Servosse.

"Ja mikä seuraus siitä olisi ollut?"

"Sitä minä en suinkaan tiedä".

"Ettekö tiedä? Tunnetteko Jake Carver'ia?"

"Kyllä".

"Rohkea ja uskalias mies, hellittämätön aikeissaan ja säälimätön vihassaan".

"Minä olen kuullut sen".

"Ja tämä mies komensi satamäärää hyvillä ratsuilla varustettua ja välinpitämätöntä miestä".

"Entä sitten?"

"Entä sitten? Jumalisten, mies! kauanko hän olisi miettinyt päättäessään seurata tyttärensä jälkiä ja

vangita teidät ja tuomari Denton'in kaupungissa eikä sillalla?"

"Taivaitten kautta!" huusi Servosse kavahtaen seisaalleen. "En ollut ollenkaan sitä ajatellut".

"Niinpä luulisinkin", lausui Burleson voitollisella äänellä. "Mutta jollei Melville Gurney olisi eksyttänyt häntä väärälle jäljelle, olisitte varmaan sitä ajatellut! Vähemmässä ajassa kuin neljänneksessä — ennenkuin olisitte vienyt miss Lily'n takaisin hotelliin — olisi Jake Carver ja muu joukko ollut kimpussanne ja olisivat paistaneet teidät kypi-kypsiksi Denton'in sillalla. Miss Lily myös" —

"Hyvä Jumala!" lausui Servosse, "te olette oikeassa! Minä en ollut ensinkään ajatellut asiaa sillä tapaa. Minä olen tehnyt vääryyttä tuolle nuorelle miehelle. Minä tahdon kirjoittaa hänelle ja ilmoittaa kiitollisuutemme".

John Burleson oli kovasti iloissaan, ajatellen, että hän oli palvellut ystäväänsä ei ainoastaan tehokkaasti, vaan myöskin taitavasti; sillä Servosse'lla ei ollut mitään aavistusta siitä oikeasta syystä, joka elähytti Melville Gurney'ta, kun hän keksi tuon tarinan, jota hän oli käyttänyt selittäessään, kuinka hänen käsivartensa oli haavoittunut.

Lily'n vakaasta pyynnöstä kaikki tiedot tuosta ampumisesta salattiin muilta, paitsi tuomari Denton'ilta ja hänen äidiltänsä, että yleisesti katsottiin tuota Melville'n esiteltyä syytä hänen onnettomuutensa oikeaksi selitykseksi. Oli hyvin tunnettu asia, että Lily oli ratsastanut Glenville'en varoittamaan isäänsä vaarasta, ja epämääräisesti arveltiin, että hän jollakin kummallisella tavalla oli matkalla suoriunut Klan'ista; mutta eivät tuon retken osan-ottajatkaan selvästi tietäneet, millä tavoin hän pakonsa toimitti. Jos jonkun mieleen olisi tullut epäillä Melville Gurney'n uskollisuutta, tällainen luulo pian haihdutettiin sen tosi-asian kautta, että tämä aina siitä saakka oli kokonaan ollut Lily'a huomaamatta.

Servosse toisti siis tyttärelleensä sen kertomuksen, jonka Burleson oli esitellyt, ja sanoi sitä päättäessään: "minä luulen, että olemme tehneet hänelle vääryyttä ja että minun tulee kirjoittaa ja kiittää häntä hänen huolenpidostaan; etkö luule sitä, lapseni?"

Lilyn poskien puna oli käynyt tummemmaksi isän näin puhuessa, ja hän katsoi arasti ylös, lempeä loisto silmissään, kun isä teki tämän kysymyksen. Jos isä olisi katsonut häntä, hän olisi avannut sydämensä ja paljastanut hänelle hellän salaisuuden, joka makasi kätkeytyneenä siellä yksin äidinkin tarkoilta silmiltä, joka jonkun aikaa hänen ratsastuksensa jälkeen oli puoleksi arvannut todellisen laidan ja virittänyt monta viatonta pikku vehkettä salaisuuden ilmi saattamiseksi, vaikka ilman menestystä. Mutta isä, mies ei katsonut ylös, ja Lily vaan vastasi tavotetun vakaasti hänelle: —

"Niinkuin tahdotte, isä. Minä olen varma, että parhaiten sen tiedätte".

Ja niin muodoin Servosse kirjoitti kiitollisuuden kirjeensä; oli tyytyväinen, että oli velvollisuutensa tehnyt, eikä ajatellut asiaa sen koommin.

XLIV LUKU.

Ehdoton antaaminen.

"Minä olen tullut, översti Servosse", sanoi Melville Gurney, istuessaan toisen työhuoneessa muutamia päiviä edellisessä luvussa kerrottujen tapausten jälkeen, "pyytämään teiltä lupaa saada kosia teidän tytärtänne".

"Kuinka!" huudahti Servosse, hypähtäen ylös mukavasta asemastaan ja tarkastellen punehtunutta ja hämmentynyttä nuorukaista semmoisen säikähdysten katseella, jota jälkimäinen erehtyen piti suuttumuksena.

"Minä tiedän, översti Servosse", hän alotti sammaltavalla, puollustavaisella äänellä —

"Soh, soh!" lausui Servosse, kavahtaen jaloillensa ja alkaen kävellä edestakaisin huoneessa. "Älkää sanoko mitään nyt, jos suvaitsette. Minä tahdon ajatella".

Nuori mies katseli kummastuneena sen miehen ilmeistä mielenliikutusta, jonka tyvennydestä ja itsensä hallitsemisesta hän niin usein oli kuullut isänsä ihastuksella ja ihmetyksellä puhuvan. Hän oli odottanut itse hämmentyvänsä; ja se puolen tunnin keskustelu, joka oli käynyt hänen tunnustuksensa edellä, oli täydellisesti osottanut hänen pelkoansa perustetuksi. Toisen uudestaan lausutut kiitokset

hänelle itselle ja tyttärelle tehdystä palveluksesta olivat vastaan-otetut hämmentyneellä punehtumisella; ja hänen vastauksensa olivat olleet katkonaiset ja väärin sovitetut. Niinkuin aina on laita, hänen hämmennyksensä lisäsi hänen ajatustensa sekavuutta, kunnes hän viimein oli tokaissut ulos nuo sanat, jotka aikaan saattivat semmoisen säikähdyksen hänen kuuliassaan. Jonkun aikaa nuori mies oli se, joka oli paljon levollisempi heistä molemmista. Vanhempi astuskeli edestakaisin poikki huonetta, siksi kuin hänen kasvonsa asettuivat tuommoisiin tyveniini, tylyihin piirteisiin, jotka tietävät vakaata päätöstä. Sitten hän istuutui vastapäätä nuorta miestä ja katsellen häntä tyystisti, mutta ei epäystävällisesti, sanoi: —

"Noh?"

"Minä olen rakastanut miss Lily'a", lausui Melville, näin kysyväisesti puhuteltuna, "aina siitä saakka kuin ensin näin hänet".

"Tuona yönä" — kysyi Servosse osottavalla äänellä ja liikenteellä.

"Ei", vastasi toinen; "minä olin kohdannut hänet, kun hän oli tervehtimässä muutamia ystäviä Pultova'ssa. Hän ei ollut paljon muuta, kuin lapsi silloin, mutta hän vaikutti niin minun mieleeni, että pyysin lupaa saada käydä häntä tervehtimässä hänen kodissaan, ja tulinkin pian sen jälkeen kutsutuksi yhteen seuran viettoon tänne".

"Ah, minä muistan!" keskeytti kuuntelia.

"Pian sen jälkeen tuli se tapaus, josta olemme keskustelleet. Minä olisin puhunut heti sen perästä, mutta hänen vaiti-olostaan ja teidän nähtävästä kylmydestänne päätin, että hän oli kadottanut kaiken kunnioituksen minua kohtaan taikka pikemmin ruvennut suorastaan inhoamaan minua. Minä olin liian ylpeä jollakin välillisellä tavalla hankkimaan itselleni tietoa tästä asiasta. Teidän kirjeenne näytti avaavan tietä minulle, ja minä tulin niin pian, kuin minusta näytti käyvän laatuun".

"Entä Lily, oletteko puhutellut häntä?" kysyi Servosse jonkunlaisella totisuudella.

"Minä en ole nähnyt häntä paitsi seuraavana päivänä hänen ratsastuksensa jälkeen ja silloinkin vaan kaukaa, enkä ole koskaan puhunut sanaakaan hänelle semmoisesta asiasta".

"Ja teidän vanhempanne, nuori mies, mitä he sanovat?" kysyi Hullu terävästi.

Ruskeapartaiset kasvot hänen edessään punehtuivat kuumasti, ja nuori mies oikaisi itseänsä vähän ylpeästi, kun hän vastasi: —

"Minä olen kahdeksankolmatta vuoden vanha, minä omistan aimollisen maatilan, jonka suurimmaksi osaksi oman toimeni kautta olen itselleni hankkinut. Minä en ole enää vanhempieni hoidon alla".

"Minä en kysymykselläni tarkoittanut maatilaa, Sir", lausui Servosse tyvenesti; "minä kysyin vanhempienne mieltä".

"Minä pyydän anteeksi", sanoi rakastaja. "Minä olisin vastannut ennen; mutta minä tuskin ymmärrän, miksi minun onnellisuuteni pantaisiin riippumaan vanhempieni tahdosta. Jos olisin ala-ikäinen, se olisi luonnollista".

"Kuitenkin arvaan, että minun sopii kysyä, olipa vastaus tähdellinen taikka ei teidän ehdoituksellenne", lausui Hullu suurimmalla levollisuudella.

"Oh, tietysti!" arveli nuori mies melkoisella hämmennyksellä. "No, totuutta puhuakseni, översti, he ovat kovasti sitä vastaan. Minä katsoin velvollisuudekseni ilmoittaa heille, mitä aion tehdä".

"Minua suuresti ilahuttaa, että teitte niin", keskeytti Servosse.

"Minä kerroin sen heille ja kohtasin varoituksia ja nuhteita äidin puolelta sekä suurempaa suuttumusta, kuin isäni koskaan ennen oli osottanut minulle".

"Heidän pääsyysnä oli mikä?" terävästi.

"Minä en tarkoin tiedä. Ensiksi he olivat päättäneet, että minun tulisi tehdä toisin. Minä tiesin sen ennen, olin tietänyt sen monta vuotta. He olivat katsoneet eteenpäin ja viitanneet elämänrataa minulle — kokonaan hyvänsuonnista ja rakkaudesta, sen tiedän — ja minua surettaa, etten voi noudattaa heidän tahtoansa. Minä sanoin heille, etten voinut ja että minun täytyi saada itse ratkaista, mikä oli onnellista minulle, mikä ei".

"Ja sitten?" kun nuori mies pysähtyi puheessaan.

"No", hän lausui puollustavaisesti, "siinä oli niin paljon ikäviä kohtauksia, kuin koskaan saatti olla isäni huoneessa. Hän sanoi minulle, että, jos itsepintaisesti tahdoin hävittää tulevaisuuteni, minun tulisi itse vastata siitä. Ja äitini — no, Sir, teidän täytyy antaa anteeksi hänelle: hän oli niin pahasti pettynyt toiveissaan, mutta se ei ole kauan kestävä — hän sanoi, että jos minä välttämättömästi tahdon naida Yankee-tytön, minun ei tarvitse tuoda häntä sinne".

"Toisin sanoin teidän vanhempanne eivät tahdo mitään liittoa meidän perheemme kanssa, koska olemme Pohjassa syntyneet", lausui Hullu.

"Ei juuri niin: ei niin paljon sentähden, että olette Pohjoisvaltalaisia, kuin sentähden, että *ette* ole Etelävaltalaisia — että olette vieraita, niin puhuakseni; ettette ole meikäläisiä eikä täynnä meidän tunteitamme; että puhutte kieltämme, mutta ette ajattele ajatuksiamme. Sitten on lisäksi, niinkuin tiedätte, översti, ollut paljon valtiollista katkeruutta ja paljon kovia asioita on sanottu; ja löytyy meidän kansassamme — minä tarkoitan niitä, jotka muodostavat meidän paraan seuramme — jonkunlainen kummallinen ennakkoluulo teitä vastaan, joka luonnollisesti ulottuu johonkin määrin teidän perheeseen".

"Eikö tuotu esiin mitään muuta syytä?"

"Ei mitään".

"Ja mitä te tähän sanoitte?"

"Ainoastaan mitä sanoin vuosia takaperin, kun ensin huomasin, kuinka voimakas rakkauteni oli: 'minä aion kosia ja voittaa Lily Servosse'n vaimokseni, jos kykenen'."

"Ja teillä on vielä sama mieli?"

"Aivan varmaan".

He olivat vähän aikaa ääneti, ja sitten Servosse arveli: —

"Teidän käytöksenne koko tässä asiassa on ollut hyvin kunniallinen, Mr. Gurney; ja mitä teihin itseenne vaan tulee, ei minulla ole mitään teitä vastaan. Mimmainen tyttäreni ajatus lienee, sitä en ensinkään tiedä. Minä olen tuskin vielä totuttanut itseäni ajattelemaan sitä mahdollisuutta, että hän menisi naimisiin. Hän on vilkas ja pitää mielellään keskuutta muitten kanssa, ja hänellä on muutamia vuosia ollut paljon yleistä seuraa, mutta, sen verran kuin minä tiedän, häntä ei ole milloinkaan ajateltu naimisiin meneväksi, enkä minä usko, että tällainen ajatus kertaakaan on tullut hänen omaankaan mieleensä".

"Minä en tahdo salata teiltä, Mr. Gurney, että soisin, ettette olisi joutunut tuota ajattelemaan. Minä luulen, että vanhempienne vastaan pano on viisas ja perustettu. Minä en katso tätä miksiäkään pakon taikka velvollisuuden asiaksi; mutta minun mielestäni he arvostelevat oikein sitä eroitusta, joka ilmestyy ympäristössä, ajatustavassa ja kaikissa noissa asioissa, jotka niin suuresti vaikuttavat inhimilliseen elämään, mutta joita nuoruus ja intohimot niin usein jättävät lukuun ottamatta. Minä luulen, että olisi parempi teille, jos naisitte jonkun oman kansanne tyttären, ja parempi hänelle, että hän menisi semmoiselle miehelle, jonka mielipiteet sointuvat paremmin yhteen niitten kanssa, joihin hän on tottunut. Minä tiedän, että tämä katsantotapa, vieläpä jyrkemmässäkin muodossa, on myöskin minun vaimollani. Minun luullakseni hänestä tuntuisi melkein yhtä vaikealta, jos hänen tyttärensä menisi eteläiselle miehelle, kuin teidän äidistänne tuntuu ajatellessaan, että hän saisi pohjoisen miniän, taikka ehkä vielä vaikeammaltakin".

"Näistä ajatuksista huolimatta, minä myönnän, että tämä kysymys koskee yksistään teidän keskinäistä onnellisuuttanne, josta ei kukaan muu, paitsi te itse voitte päättää. Minulla on täydellinen luottamus Lily'n ymmärrykseen ja suoruuteen. Minä en soisi, että hän äkillisesti hyväksyisi taikka hylkäisi teidän ehdotustanne. Tämä ei ole kahden semmoisen nuoren ihmisen asia, jotka ovat kasvaneet yhdessä, kumpikin tietäen toisen virheet, ymmärtäen toisen mielenlaadun ja tavat. Te olette melkein vieraita toisillenne".

"Oh, minä tiedän!" hän jatkoi vastaukseksi nuoren miehen pään-pudistukseen, "rakkaudella on siivet, ja se matkustaa nopeasti ja keksii heti; mutta siitä ei ole mitään vahinkoa, että järki ja tyven huomio ensin vahvistavat sen kertoelmia. Minä en aio tehdä mitään, vaikuttaakseni tyttäreni päätökseen, jollei hän kysy minulta neuvoa; jossa tapauksessa minä sanon hänelle niin tarkasti, kuin saatan, mitä olen sanonut teille".

"Minä annan teille luvan tavottaa tyttäreni suosiota; ja jollen voi toivottaa teille menestystä teidän kosimisessanne, luulen teidän ymmärtävän, etten pane mitään esteitä teidän tiellenne, ja jos menestyisitte, tahdon tehdä kaikki, mitä voin, että onnellinen loppu tulee. Minä toivon, että

avosydämisytyteni on saattava teidät yhtä suoraksi tyttäreni suhteen. Minun tuskin tarvitsee sanoa teille, että olette tapaava hänessä kypsyneemmän ja kehittyneemmän mielen ja luonnon, kuin vieras hänen vuosistaan päättäen voisi odottaa".

Molemmat miehet pudistivat kättä, ja Melville kysyi, sopiko hänen nyt tavata miss Lily'a. Tiedusteltua saatiin se vastaus, että hän juuri oli lähtenyt ratsastamaan "kello kolmen tiellä" Verdenton'ia päin — tiellä, jota nimitettiin siksi, koska se kävi metsän halki eikä, päivän kaikkein kuumimpanakaan hetkenä, aurinko kertaakaan säteillänsä koskenut matkustajaa niillä viidellä penikulmalla, joissa sen pituus oli.

"Hänellä on Nuori Lollard", sanoi isä päärakennuksesta palatessaan; "mutta hän on liian hyvä hevostnainen, että hän ratsastaisi nopeasti alussa ja tämmöisessä helteessä. Te arvattavasti saavutatte hänet, ennenkuin hän pääsee kaupunkiin, ja paluumatkalla voitte ottaa itsellenne aikaa mieltänne myöten. Sivumennen", hän lisäsi, "puhuin lyhyesti vaimoni kanssa teidän asiastanne, ja hän hyväksyy täydellisesti, mitä olen teille sanonut".

Nuori mies kiitti häntä uudestaan, hypähti hevosensa selkään ja syöksähti pois mainittuun suuntaan.

Puoli-tiessä kaupunkiin Lily kulki varjokkaan laakson kautta, kun takaapäin tuleva hevostkavion kapse koski hänen huomiota ja, kääntyen, hän näki miehen, joka ratsasti vahvalla harmaalla hevosella, lähestyvän häntä täyttä laukkaa. Ensi silmäyksellä hän tunsi hevosen siksi, jolla tuo sanansaattaja, joka oli tuonut varoituksen hänen isänsä vaarasta, oli ratsastanut. Koko sinä aikana, joka oli kulunut siitä, hän ei ollut koskaan unhottanut hevosta eikä ratsastajaa, vaan oli aina koettanut saada nähdä heitä, että hän voisi kiitollisuuttansa osottaa. Se muisto, jonka tämä havainto herätti, säikäytti ja valtasi hänet niin, että hän unhotti kokonaan ratsastajaa katsomasta, siksi kuin Melville Gurney ajoi esille ja, hattuansa kohottaen, iloisesti sanoi: —

"Hyvää iltaa, miss Lily!" ja sitten, huomaten, kuinka vaalea ja hämmentynyt hän oli, lisäsi, "suokaat minulle anteeksi: minä toivon, etten pelästyttänyt teitä. Se oli hyvin ajattelemattomasi tehty minulta, että ratsastin esiin tämmöistä vauhtia; ja, totta puhuen, minä en olisi sitä tehnyt, jollen olisi tietänyt, kuinka taitava hevostnainen te olette".

"Oh!" Lily vastasi hämmennyksissä, "se ette ollut te, vaan teidän hevosenne".

"Tietysti", toinen vastasi, sydämellisesti nauraen. "Sen minä arvasin; ja hevoseni puolesta minä pyysinkin anteeksi".

"Mutta en minä sitä tarkoittanut", Lily sanoi, sievästi punehtuen ja nauraen hänkin. "Minä luulin tuntevani hevosenne; ja minua säpsähytti, kun näin sen jälleen".

"Ah! te olette terävä hevosten tarkastaja", toinen arveli hauskaasti. "Milloin ja missä luulette sen nähneenne? Se on vähän merkillinen hevonen".

"Hyvin! Olisi melkein mahdoton unhottaa sitä. Onko se teidän, Mr. Gurney?"

"Kuinka, Reveille?" toinen kysyi huvitetun naurulla. "Ei, ei todellakaan! Se on isäni lemmikki-ratsu. Ei ole koskaan ollut valjaissa; enkä luule, että kukaan milloinkaan nousi sen selkään, paitsi isä, minä itse ja veli Jimmie".

"Joku nuorempi veli?" Lily kysyi viattomasti.

"Niin, kymmentä vuotta nuorempi".

"Onko hän teidän näköisenne?"

"Ei, valkeaverisempi. Melkein yhtä valkeaverinen kuin te".

"Kuinka kauan Reveille on ollut isällänne?"

"Kasvattanut hänet varsasta asti. Hän pitää melkein yhtä paljon hevosista, kuin teidän isänne, miss Lily".

"Todellakin!" Ja hän ajatteli kummallisella ilolla: "ja teidän isänne pelasti minun isäni hengen". Silloin joutui hänen mieleensä, että mahdollisesti se olisi voinut olla sen miehen teko, joka ratsasti hänen vieressään: hänen täytyi saada selkoa siitä. Hän sanoi siis kuumottavilla poskilla ja taitavan pontevasti:

—
"Teillä ei ollut niin hyvä hevonen, kun viimein ratsastimme yhdessä, Mr. Gurney".

"Ei, tosiaan. Isä oli ottanut Reveille'n toiseen maakuntaan, kun edellisenä päivänä lähdin kotoa".

"Josta asiasta minun epäilemättä tulee olla hyvin kiitollinen, Mr. Gurney", lausui Lily hilpeästi.

"Reveille olisi *voinut* päästä likemmäksi Nuorta Lollard'ia, kuin musta tamma *pääsi*", toinen vastasi merkillisellä pontevuudella. Oli jotakin hänen äänessään, joka saatti Lily'n sydämen sykkimään oudosta pelosta. Ainetta muuttaakseen hän sanoi tuskissansa, katsellen hevosta tarkkaavaisesti, kun hän puhui: —

"Minä luulen nähneeni tuon hevosen Warrington'issa".

"Minä olen varma, ettei se koskaan ole ollut siellä ennenkuin tänään", toinen vastasi.

"Te kävitte siis siellä?" Lily kysyi, kosk'ei hän keksinyt mitään muuta, josta puhua. Hänen aavistava naisen sydämensä ilmoitti hänelle, että hänen tuntinsa oli tullut; ja, niinkuin perhonen kynttilän ympärillä, hän näytti vaan liipottelevan likemmäksi kohtaloansa, joka kerta kuin hän yritti sitä välttää.

"Minulla oli asiaa teidän isällemme", toinen vastasi.

Lily katsahti ylös, ikäänkuin kummastuneena, ja kohtasi Gurney'n silmät, jotka leimahtivat alas hänen omiinsa sen kysymyksen, jota hänen vapisevat huulensa koettivat lausua ilmi. Neitseellinen rakkaus, joka tekee viimeisen ponnistuksensa piilläkseen, valloitti Lily'n kauhullansa. Hän olisi tahtonut antaa mailmoja estääksensä niitten sanojen lausumista, joitten hän tiesi tulevan, joita hänen vävähävä sydämensä ääneen vaati saadaksensa palkita. Hevoset astuivat hiljakseen vieretysten viileässä varjossa. Gurney ulotti itsensä poikkipäin ja tarttui siihen Lily'n käteen, jolla hän piti ohjaksista, ja seisautti molemmat hevoset. Lily ei vastustanut. Hän kyllä olisi tahtonut, ettei hän olisi taipunut. Hän ei voinut nostaa silmiänsä hevosen harjasta. Sitten tuli yksi viimeinen neitseellisyyden vastustamisen ponnistus. Niinkuin aina on laita, se oli yksi noita typeriä erehdyksiä, jotka kaatavat kumoon viimeisen aidakkeen ja heittävät vavahtavan, hellän sydämen säälimättömän ahdistajan armoille.

"Oi, Mr. Gurney", hän huudahti kuumeentapaisessa tuskassa, "minulla ei ole koskaan ennen ollut tilaisuutta pyytää teiltä anteeksi, mitä tein tuona yönä! Se todella kovasti surettaa minua".

"Minua hyvin ilahuttaa kuullessani teidän sanovan sitä", toinen vastasi riemullisesti.

"Miksi?" Lily katsoi ylös, kummastellen hänen näennäistä epäkohteliaisuuttansa; mutta hänen silmänsä vaipuivat jälleen, kun Gurney vastasi: —

"Koska teidän surunne menneitten puolesta on taivuttava teitä armeliaisuuteen tulevien suhteen. Jos teitä surettaa, että olette särkenyt käsivarteni, miltä teistä tuntuisi, jos särkisitte sydämeni?"

Lily'n pää vaipui alemmaksi. Molemmat täysi-rotuiset hevoset rakensivat ystävällisesti tuttavuutta keskenänsä, huolimatta siitä pikku näytelmästä, jota heidän ratsastajansa toimittivat.

"Lily" — Gurney'n pää oli painunut hyvin alaspäin ja sana tunki Lily'n sydämeen, niinkuin näkymättömän kosken matala ääni — "Lily, minä kysyin teidän isältänne lupaa saada voittaa teidän rakkauttanne; ja hän lähetti minut oppimaan kohtaloani teidän huuliltanne. Mimmainen se on oleva, Lily? Tahdotteko tulla minun omakseni?"

"Voi, Melville! Minä tarkoitan Mr". — Lily sammalsi nopeasti.

Gurney'n käsivarsi oli hänen vyötäistensä ympärillä. Hän oli puoleksi vedettynä satulastaan, ja partaiset huulet ryöstivät veroa hänen vapisevalta suultansa, ja silmät, loistaen kiihkeästä lemмен liekistä, katsoivat alas hänen silmiinsä, ennenkuin hän ehti vastustamaan. Yhdeksi silmänräpäykseksi hän antautui nuoren lemмен hurmaukseen. Sitten tuli kylmäävä pelko, ja hän kysyi kauhustavalla aavistuksella: —

"Mutta teidän isänne, teidän vanhempanne, Mr. Gurney — tietävätkö he, mitä olette — mitä tahdotte?"

"Tietävät".

"Ja tokko he — tokko he — suostuvat?" epäileväisesti.

"Ei sillä mitään väliä, lemmitty! *Teidän* isänne ei pane vastaan, ja minä olen täysi-ikäinen," vastasi hän vähän uljailevaisesti.

Lily vapautti itsensä kerrassaan hänen syleilystään ja istui suorana ja kuningattaren kaltaisena satulassaan. Gurney katseli hänen muuttunutta käytöstään jonkunlaisella pelolla; mutta hän sanoi

iloisesti: —

"Te ette ole vielä antanut minulle mitään vastausta, Lily. Mimmoinen se on? Tahdotteko särkeä sydämeni yhtä hyvin kuin käsivartenikin?"

Lily katsoi vapaasti ja väistymättä hänen silmiinsä ja laski kätensä lempeästi, mutta vakaasti hänen käsivarrelleen, kun hän vastasi tyvenellä, tasaisella äänellä: —

"Melville — Mr. Gurney, ei voi olla puhettakaan siitä — siitä, mitä tahdotte, meidän välillämme, niin kauan kuin teidän isänne vastustaa sitä tuumaa, johon olette ruvennut".

"Mutta, Lily — miss Servosse, te ette suinkaan tarkoita, te *ette voi* tarkoittaa, mitä olette sanonut!" hän huudahti hämmästyneenä ja tuskastuneena.

Lily vaan kääntyi, katsoi uudestaan hänen silmiinsä eikä antanut mitään muuta vastausta. Gurney tiesi, että Lily pysyisi kiinni päätöksessään kuolemaan saakka, jos oli tarve niin tehdä. Jäinen vilu värisytti hänen ruumistansa. Ilo näytti kylmenneen hänen kasvoillansa, ja ainoastaan kolkko, toivoton kaipaus jäi niihin. Hetkisen perästä hän lausui karkeasti: —

"Tahdotte sanoa minulle, minkätähden, Lily?"

"Minä en voi, Melville", toinen vastasi. Vähäinen toivo virisi Gurney'n sydämessä.

"Minä olen odottanut kauan aikaa, Lily. Minä olen koettanut turhaan poistaa isäni vastahakoisuutta. Onko minulla velvollisuuksia ainoastaan häntä kohtaan ja ijäti?"

"Se ei ole *teidän* velvollisuutenne, Mr. Gurney, se on *minun*, joka pakottaa minua sanomaan, mitä olen sanonut".

"*Teidän* velvollisuutenne? Kuinka se on mahdollista? Mikä velvollisuus teillä on *minun* isääni kohtaan?"

"Minä en voi sitä ilmoittaa".

"Onko se teidän velvollisuutenne, niinkuin sanotte, sentähden, että arvelette minun laiminlyöneen minun?"

"Ei ensinkään".

Hevoset olivat käyneet levottomiksi ja alkoivat astua eteenpäin.

"Ja onko tämä siis teidän viimeinen päätöksenne?" Gurney kysyi puoleksi nureksivaisesti.

Lily pysäytti hevosensa ja katsoi häntä täydellisesti silmiin jälleen.

"Melville Gurney", hän sanoi, "te tiedätte, mitä uskalsin isäni tähden. Minä uskaltaisin vielä enemmän teidän tähtenne; mutta minä en voi suostua teidän pyyntöönne, koska teidän isänne vastustaa ja koska — *koska minä rakastan isääni!*"

"Koska rakastatte isänne? Minä en voi ymmärtää. Hän ei ole pannut vastaan".

"Niin minä kuulin".

"Teitä huvittaa puhua arvoituksissa".

"Minua surettaa".

He ratsastivat vähän matkaa äänettöminä. Sitten Gurney pysäytti hevosensa ja, nostaen hattuansa, sanoi tynnimielisesti:

"Minä tahdon jättää teidät hyvästi, miss Lily".

Kyyneleet puhkesivat Lily'n silmiin, kun hän nojautui Gurney'ta kohden ja, laskien kätensä hänen käsivarrelleen, lausui: —

"Älkää, Melville. Te ette saa olla suuttunut minuun. Minä olen varma, että teen oikein, mutta minä en voi sitä selittää. Lähtekäämme takaisin Warrington'iin. Olkaat kärsivällinen. Kaikki muuttuu hyväksi; ja joskus, siitä olen vakuutettu, olette menetystäni hyväksyvä".

Kuinka kauniilta Lily näytti anteeksi-antoa pyytäessään! Mutta hänen kauneutensa syytti vaan Gurney'n suuttumusta. Tämä tarttui kiivaasti hänen käsivarteensa. Lily ei väistynyt, vaikka tarttuva käsi

tuntui teräksiseltä ja toinen tiesi, että tuo hento käsivarsi kantaisi merkkejä hänen väkivallastaan monta monituista päivää.

"Lily Servosse", hän sanoi tuimasti, "kuunnelkaat minua! Teidän täytyy — teidän pitää tulla omakseni! Minä vannon, etten koskaan mene naimisiin kenenkään muun, kuin teidän kanssanne!"

"Minä vannon samanlaisen valan, kuin te, Melville Gurney", Lily vastasi totisesti, "ja vahvistan sen suudelmalla".

Hän nosti ylös kasvonsa, ja Gurney painoi suudelman hänen tarjotuille huulillensa.

"Ja nyt", Lily sanoi iloisesti, hevostansa kääntäessään, "ratsastakaamme hyvää laukkaa Warrington'iin!"

Kun koti tuli näkyviin, hän pidätti hevostansa, ja Gurney kysyi levottomasti: —

"Milloin saan minä jälleen nähdä teidät?"

"Kun isänne lähettää teidät luokseni", Lily vastasi iloisesti.

He sanoivat "hyvää iltaa" portilla, ja Lily katseli häntä kyyneltensä välistä, kun hän ratsasti pois. Kääntyessään hän näki isänsä seisovan kirjastonsa ovella ja, syöksähtäen ylös hänen luoksensa, hän juoksi hänen syliinsä ja kannettiin kirjastoon. Pää kätkeytyneenä isän poveen hän kertoi hänelle kaikki ja enemmän kuin hän oli kertonut rakastajallensa.

"Enkö minä tehnyt oikein, rakas isäni?" Lily kysyi, kun kertomus oli päättynyt.

"Sen tietää Jumala, tyttäreni!" isä vastasi juhlallisesti; ja hänen kyöneleensä valuivat tyttären punehtuville, ylöspäin käännettyille kasvoille, kun hän suuteli häntä, mutta hänen omia kasvojaan kirkasti innostunut ilo, joka oli yltäkyläinen vastaus.

Sitten hän otti Lily'n syliinsä ja kantoi hänet ison rakennuksen portaita ylös (ajatellen tällä välin sitä peuhaavaa tyttöä, jonka hän ensiksi oli kantanut sinne kymmenkunta vuotta sitten) siihen huoneeseen, jossa tuo yhä vielä kaunis äiti istui, ja, asettaen heistä yhden kummallekin polvellensa, toisti tälle kertomuksen.

Laskeuva aurinko katseli sisään ja suuteli kultaisella valollansa heidän yhtyviä kyyneliänsä.

* * * * *

"No", lausui kenraali Gurney ivaan vivahtavalla äänellä, kun hän seuraavana aamuna tapasi poikansa, "arvatakseni jo toimitit asiasi?"

"Minä tapasin miss Lily Servosse'n", kuului leppeä vastaus.

"Ja tarjosit hänelle sydäntäsi ja kättäsi?" pilkallisesti.

"Sen todellakin tein", oli ponteva vastaus.

"Ja vastaan-otettiin epäilemättä monella *kiitoksella*". Pilkka oli kovin pistävää tällä kertaa. "Minä todellakin" —

"Älkää!" lausui poika, kääntäen isäänsä kohden otsan, yhtä ylpeän, kuin isän oma, ja synkän pidätetystä ukkosen ilmasta. "Vähänpä tiedätte, ketä nauratte! Näytänkö minä hyväksytyltä kosijalta?"

Isä katseli häntä avosuisella kummastuksella, kun hän astui pois. Tätä tehdessään hän tunsu ensimmäisen kerran, että hän oli syrjäytetty etumaisesta sijasta. Hän oli osa tuosta yhä väistyvistä vanhasta, jota yhä varttuva uusi aina peittää varjoonsa. Hänen näkönsä ei ollut himmentynyt, hänen käsivartensa ei ollut kuivettunut; mutta se nuori elämä, joka oli lähtenyt hänen lanteistaan, oli voimakkaampi kuin hän. Hän ehkä sai olla vertaisena jonkun aikaa pojan rakkauden armosta, mutta ei enää johtajana ja auttajana. Aivan kerrassaan hän heräsi huomataksensa, että mailma oli liikkunut sillä aikaa, kuin hän oli nukkunut. Ensi kerran hän alkoi epäillä omaa viisauttansa.

"Fanny", hän myöhemmin samana päivänä sanoi vaimollensa jonkunlaisella epäilevällä, vihaisella äänellä, "onko mahdollista, että tuo — tuo tyttö hetkale on hyljännyt meidän Melville'mme?"

"Siltä näyttää", vastasi hyvä lady, melkein yhtä kummastuneena miehensä äänestä, kuin siitä tosi-asiasta, jonka hän vastatessaan ilmoitti.

"Hiisi vieköön heidän Yankee-hävyttömyytensä? Ajatteleppas, että semmoinen, kuin Gurney, saa rukkaset Yankee-tytöltä. Se on kuitenkin heidän tapansa mukaan, ja minä olen iloinen siitä. Se on

opettava meidän nuorta houkkiotamme katsomaan itselleen jotakuta meidän kotityöistämme".

"Älä luule sitä", lausui vaimo tarkemmalla aavistusvoimalla. "Melville ei koskaan nai ketään muuta. Hän sanoi sen itse minulle".

"Oh! kyllä hän sen kannan voittaa".

"Joku muu ehkä sen tekisi; mutta hän ei. Minua melkein pahoittaa, että vastustimme häntä. Näyttää siltä kuin armollinen ladymme, saatuaan tiedon siitä, olisi ruvennut arvokkaaksi eikä tahtonut kuulla sanaakaan enää asiasta".

"Et suinkaan sitä tarkoita!" mies huudahti kummastuneena: "Totta tosiaan, minä ihmettelen hänen ylpeyttänsä. Hänessä on epäilemättä hyvää verta. Se opettaa meidän nuoren veitikkamme halveksimaan vanhempiensa tahtoa. Minä en koskaan luullut, että joutuisin ajattelemaan niin hyvää työstä. Siitä päättäen, mitä olen kuullut hänestä, hän lienee karkea, reipas maatyttö, — sopiva vaikka miksi, paitsi Melville'n vaimoksi!"

"Minä luulen niin", myönsi äiti huoaten.

XLV LUKU.

Ylpeys ylpeyden voittajana.

Tuon vaarallisen öisen ratsastuksen jälkeen Nuori Lollard oli tullut erittäin ja yksistään Lily Servosse'n omaksi. Kiitolliseksi muistoksi tuosta sankariteosta käsky annettiin Warrington'issa, ettei kukaan muu saisi ratsastaa tällä huolellisesti kasvatetulla hevosella, paitsi sen nuori emäntä taikka se, jolle hän antoi nimenomaisen luvan sitä tehdä. Kun isän yhteiskunnalliset toimet ja tehtävät vähenivät, ruvettiin vanhan tavan mukaan jälleen ratsastamaan siellä täällä maaseudun teillä — isä ja tytär muuttuen eroamattomiksi kumppaneiksi, mutta äiti lisääntyneiden taloudellisten huolten tähden harvoin seuraten heitä. Välisti tytär kuitenkin lähti yksinään.

Jossakin tämmöisessä tilaisuudessa, ei kauan aikaa edellisessä luvussa esiteltyjen tapausten jälkeen, Lily eräänä päivänä yhtäkkiä tapasi kahlekunnan koiria, jotka vereksiltä jäljiltä ajoivat jotakin otusta matalassa metsässä vasemmalla puolella hänen kulkemaansa tietä. Tämä ei suinkaan ollut mikään harvinainen seikka näillä tienoilla; ja vaikkei hän itse koskaan ollut ottanut osaa mihinkään metsästykseseen, hän kuitenkin oli niin usein kuunnellut kertomuksia niistä ja huomannut, kuinka suuresti ne hänen isäänsä kiihdyttivät ja ihastuttivat ne harvat kerrat, jolloin hän tiesi hänen niihin ryhtyneen, että hänen suonensa tykkivät nopeammin, kun metsästys kääntyi tietä kohden ja kävi kiivaammaksi ja tulisemmaksi ja hälinä joka silmänräpäyksessä kasvoi kovemmaksi ja hurjemmaksi.

Nuorella Lollard'illa oli muutamia kertoja ratsastettu ajometsästyksessä, eikä se ollut unhottanut semmoisen kummallista kiihkoa. Kuullessansa, kuinka metsästäjät nyt joutuin lähestyivät, se pysähtyi ja seisoi niinkuin kuvapatsas, jollei ota lukuun sitä vävähyttävää iloa, joka kävi hänen ruumiinsa läpi joka kerta, kuin tuo meluava soitto uudestaan kajahti, hänen väriseviä korviansa, siirrotettuja sieraimiaan ja pitkää, syvää hengitystänsä. Lily tiesi, ettei se kauaksi jäisi tähän asemaan; ja vaikka hän olikin perin peloton hevosenainen, häntä ei kuitenkaan erittäin huvittanut se ajatus, että hänen ratsunsa karkaisi pois matala-oksaisen, toiskasvuisen metsän poikki koirien perään. Hän kovasti epäili, pystyisikö hän hallitsemaan sitä. Puoleksi nauraen hän ajatteli sitä surkeata, ryysyistä tilaa, johon hän pian joutuisi, jollei tämä häneltä onnistuisi. Hän näki, kuinka ulkonevat oksat sieppasivat pois hänen sievän hattunsa, kuinka hänen häilyvä ratsuhameensa hakaroitsi kiinni okaisin ja orjantappuroihin, ja ehkä joku hänen liehuvista kiharoistaan tarttui johonkin puuhun, niinkuin Absalom'in. Ei hän kuitenkaan kertaakaan ajatellut satulastaan astumista. Hän terästi mieltänsä kaikkea vastaan, mikä voisi tapahtua, ja päätti, että, jollei hän hyvin tietäisi voivansa pidättää ratsuaan, hän antaisi sen mennä menoansa pikemmin, kuin sallisi sen luulla, että se pystyi tekemään toisin, kuin hän tahtoi. Kukaties hän ei ollutkaan niin peräti haluton koettamaan yhtä tuommoista syöksyä vesakkoon, joista hän oli kuullut niin usein kerrottavan ja joissa ei harjaantunut hevonen tarvitse mitään ohjausta; joissa todellakaan ei voi yrittääkään sitä neuvomaan, koska se vaistomaisella varmuudella juoksee metsän sopivimpien aukkojen halki. Hän taputti ratsunsa kohotettua kaulaa ja puhutteli sitä varsin viihdyttävällä äänellä, kun metsästys tuli yhä lähemmäksi. Yhtäkkiä ja kun hän juuri odotti saavansa nähdä koirien täyttävän viidakosta tien puolelle, ne tekivät äkillisen käännöksen vasemmalle ja kiitivät pois pitkin pientä harjannetta, joka kävi melkein rinnakkain tien kanssa. Silloin hän laski hevosensa valloilleen, ja se

lennähti eteenpäin komeimmassa kulussaan melkein metsästäjien rinnalla silmällä ja korvalla tyystisti tarkaten jokaista osotusta koirien läsnä-olosta.

Se harjanne, jota myöten metsästys kävi, kulki melkein keskivälillä sitä tietä, jolla Lily oli, ja jotakin toista, johon tämä saatti melkein puolen penikulman päässä siitä paikasta, johon Lily oli pysähtynyt. Juuri ennenkuin tultiin tälle tielle, maa vietti jyrkästi sitä päin, kävi aukeammaksi ja lautui tien toisella puolella laajaksi laaksoksi, ulottuen jollekin joelle, joka oli reunustettu tuuheilla pajupensaille ja sieltä täältä tiploitettu tiheällä kaislikolla. Tätä suojaa ajettu otus ilmeisesti pyrki saavuttamaan.

Lily tunsikin koko metsämiehen hurjan innon kuohuvan rinnassaan, kun Nuori Lollard syöksähti pitkin hiukan aaltoilevaa tietä, vieläpä pari kolme kertaa huomasi itsensä kehoittavan sitä, kun hän luuli, että otus oli päässyt varttamaan. Lähestyessään teitten yhtymäpaikkaa hän kuuli korkean halloon toiselta tieltä, ja, silmänräpäys sen jälkeen, nähden, kuinka otus nopeasti luikersi jonkun viidakon aukon poikki, hän vastasi kimeällä äänellä, niinkuin isä oli opettanut häntä. Tuskin seitsemänkymmentä kyynärää otuksen takaa tuli koirajoukko; ja kun otus huipahti tien poikki tuolle aukealle alalle, joka johdatti alas joelle, ne remahtivat kovempaan ja rajumpaan kööriin ja sitten, niska niskan vieressä, lyhyellä maltittomalla haukunnalla, suonikkaat, lainehtivat selät samalla haavaa nousten ja laskien, yksi heistä koiranpituuden verran toisten edellä ja muuan onneton toveri yksinään ponnistaen eteenpäin muitten perässä, ne pyyhkäsivät pitkin vanhojen maisi-sarkojen sileätä pintaa saaliinsa kimppuun. Lily'n koko huomio oli niin kiintynyt tuohon näkyyn ja hevosensa vilpastuttavaan liikuntoon, että hän tuskin havaitsi sitä ratsumiestä, jonka halloon hän oli kuullut, vaan riennähti eteenpäin tietämättä mistään muusta, kuin ajosta, jonka osan-ottajaksi hän nyt oli joutunut. Hän epäselvästi näki yhden ratsumiehen, joka saapui teitten yhtymäpaikkaan melkein samaan aikaan, kuin hän itse, ja jolla oli tukeva harmaa hevonen, jonka pitkistä askelista itse Nuori Lollardkin pääsi vaan vähän etenemään niillä harvoilla sadoilla kyynärillä, joita he lensivät yhdessä, ennenkuin ajo oli päättynyt. Metsästäjä hypähti samaa päätä maahan ja, juosten koirien keskelle, korjasi otuksen, ennenkuin ennättivät repiä sitä, ja lähestyi nyt Lily'a, pitäen ylhäällä komeata punakettua. Astuessaan hän silitti sen rypistynyttä nahkaa ja levitti sen pöyhkeätä häntää koko vanhan metsästäjän tarkalla arvostelemisella ja nosti sitä ilmaan Lily'n katseltavaksi, huudahtaen: —

"Kaunis poika, Madam, ja loistava ajo — ainakin loistava puuskaus lopuksi! Ja urheasti ratsastettu, Madam, suvaitkaat minun sanoa se, urheasti ratsastettu!" Puhuessaan hän kohotti hattunsa, hymyili iloisesti ja jatkoi: "sallikaat minun lahjoittaa teille tämä voitonmerkki, Madam, jommoista harvat ladyt koskaan ovat yhtä hyvin ansainneet. Te pääsitte sievästi ensimmäiseksi sen luo, kun se menehtyi, vaikka minun täytyy tunnustaa, että minä kovin epäkohteliaasti kiiruhdin hevostani, kun näin teidän joutuvan sen edelle. Me olimme alusta melkein tasakannalla tiellä, ja minusta oli kovin kiusallista, etten kyennyt pysymään teidän rinnallanne. Teillä on oivallinen hevonen", hän lisäsi pantuaan ketun Lily'n satulaan rippumaan. "Minä en luullut, että näillä seuduilla löytyisi hevosta, joka veisi voiton minun hevosestani".

Hän osotti kädellään omaa hevostansa; ja yhdellä silmäyksellä Lily tunsikin sen samaksi harmoksi, joka oli häviämättömästi piirretty hänen muistiinsa ja joka oli tuonut hänen isänsä vaarasta varoittavan sanansaattajan ja rakastajan, joka turhaan pyysi häntä omakseen, vaikka hän oli vienyt muassaan hänen sydämensä.

"Tämä siis on Mellville'n isä, se mies, joka seisoo meidän ja onnemme välillä," Lily lausui itsekseen, luoden silmiänsä toiseen ja tuntien, että hänen poskiansa punotti vielä enemmän, kuin metsästyksen into saatti oikeuttaa. Hän näki edessään pitkän, ylpeäkasvoisen miehen, jonka silmät eivät ilmoittaneet mitään päättävyyden puutetta ja jonka tiveästi ummistetut huulet vahvistivat sitä ajatusta, johon silmien ja otsan johdolla vaistomaisesti joutui. Hänen lyhyeksi leikatulla parrallansa ja hiukan kähertyneellä tukallaan oli sama uhkea, ruskea väri kuin hänen poikansakin, paitsi että niissä siellä täällä näkyi harmaita juumuja. Vartaloon ja kasvonjuonteisiin katsoen hänen poikansa tuli suuresti häneen, vaikka edellinen heistä oli lienteämpi kontuureiltaan ja ehkä hiukan vähemmän säännöllinen ja tyly käytöksen puolesta. Huolimatta siitä vääryyden tunteesta, joka oli äitynyt Lily'n povessa siitä asti, kuin hän oli kuullut, kuinka tämä vastusti hänen liittoansa lempipoikansa kanssa, hän ei voinut olla tuntematta ylpeyttä rakastajansa isän puolesta. Sillä aikaa kuin hän oli tehnyt nämät havainnot, toinen oli tuntian silmällä tarkastanut Nuoren Lollard'in ruumiin suhteita sekä lausunut ajatuksiansa sen oivallisista ominaisuuksista. Koirat mitkä olivat pitkällänsä, mitkä läähöttivät peräti uupuneina taikka piehtarivat ja joivat läheisestä joesta.

"Oivallinen hevonen, Madam, ja mainiosti kasvatettu. Ulkomuodosta päättäen, olen varmaan nähnyt sen ennen, vaikkon nyt voi johdattaa mieleeni, missä. Ei mitään semmoista sukuperää, jota usein tavataan täällä. Hiukan enemmän luuta, kuin meidän täysiverisissä hevosissamme yleisesti. Te tiedätte arvattavasti sen sukuperän, Madam. Ei kukaan voisi ratsastaa semmoisella hevosella ja ratsastaa sillä tapaa, kuin te, arvoa panematta sen ominaisuuksiin. Antakaat minun katsoa," hän jatkoi vastausta odottamatta ja astuen taaksepäin pari kolme askelta, että hevosen *ensemble* paremmin pääsisi näkyviin, "se tulee — ei — kyllä, se tulee *suuresti* — översti Servosse'n Lollard'iin".

"Ja se on Nuori Lollard", lausui Lily.

Mies loi nopeasti silmänsä Lily'n kasvoihin ja antoi niitten vaipua, tarkasti katsellen hänen pukuansa ja vartaloaan, hevosen puoleen jälleen, jolloin hän miettien sanoi: —

"Ah, niin! Minä muistan hänen puhuneen itselleni tästä varsasta. Sen emä oli Glencoe'n sukua, hän, luullakseni, sanoi".

"Niin oikein," myönsi Lily.

"Entä te?" hän kysyi, katsoen Lily'a täydellisesti kasvoihin.

"Minä olen Lily Servosse," hän vastasi yhtä tyvenellä äänellä, kuin kysyjän oma.

"Niin minäkin päätin," toinen vastasi. "Överstin on syytä ylpeillä sekä tyttärestään että hevosestaan," hän lisäsi levollista hyväksymistä osottavalla äänellä. "Ja minä olen kenraali Gurney. Suvaitkaat minun itse esitellä itseäni, miss Lily, ja toivoa, että joudumme likempään tuttavuuteen". Hän kohotti hattuansa jälleen ja tarkasteli tyystisti Lily'a, samalla kuin hän ojensi hänelle kättänsä. Lily'n muoto ei muuttunut, ja hän sanoi täydellisellä tyvenyydellä: —

"Minä kiitän teitä. Minä olin myöskin tullut siihen päätökseen, että se olitte te".

Toinen hymyili tätä sanojensa kaikua ja arveli, katsellen omaa hevostansa: "todellakin! Te olette siis nähnyt sen ennen?"

"Kahdesti".

"Niin. Tämä muistuttaa minulle, miss Lily, että olen velkaa teille siitä, ettette vähä aika takaperin suostunut poikani tarjomukseen. Näyttää omituiselta, kun kiittää jotakuta tämmöisestä; ja nyt, kun olen nähnyt teidät," hän lisäsi iloisesti, "en voi kummastella, että hän teki tarjomuksen. Hänen ikäisensä olisin luullakseni, melkein varmaan, pannut itseni saman kohtalon alaiseksi".

"Ei, jollei tämä hevonen olisi ollut minun myötäjäisiäni, pelkään minä," vastasi Lily vallattomasti.

"Noh," arveli toinen nauraen, "tätä paria ei saisi eroittaa. Mutta totisesti puhuen," hän lisäsi, "minä olen kiitollinen siitä, että hylkäsitte hänen tarjomuksensa, ja minä toivon, että minun sopii lausua sitä ilman teitä loukkaamatta. Minua ei kummastuta, että hän rakastui niin suloiseen tyttöön, kuin teihin, enkä minä oudoksu hänen suruansa; mutta teidän täytyy tietää, miss Lily, että vanhemmat mielellään laskevat tuumia lastensa puolesta, ja me olimme erittäin ajatelleet toista vaimoa Melville'lle. Minä varon, että teidän hylkäämisenne käy niin kovasti hänen sydämmellensä, ettei meille tule milloinkaan mitään miniää; vaikka se ehkä auttaa häntä saamaan voittoa rakkaudestaan".

"Mutta minä en hyljännyt häntä, kenraali Gurney," Lily lausui tyvenellä avosydämmisyydellä.

"Te ette hyljännyt häntä? Minun ymmärtääkseni hän sanoi, että hän oli hyljätty; taikka ainakin hänen äitinsä kertoi sen minulle," vastasi hän kummastuneena.

"Minä sanoin hänelle," Lily vastasi toisen kysyvään ääneen ja kummastuneeseen katseeseen, "että niin kauan kuin hänen isänsä vastusti sitä, ei voinut ajatellakaan mitään avioliittoa meidän välillämme".

"Ja miksi te tämän ehdon teitte?" toinen kysyi kummastuneena. "Semmoinen vaarin-otto rakastajan velvollisuudesta vanhempiansa kohtaan ei ole tavallinen meidän amerikalaisissa lady'issamme".

"Minä kieltäysin selittämästä sitä Melville'lle," Lily vastasi, "mutta teidän on oikeus kysyä. Vähän taikka ei ollenkaan ajateltu hänen lapsen-velvollisuuttansa tässä asiassa. Minusta se yksinkertaisesti oli velvollisuus, jota *minun* tuli suorittaa teitä kohtaan".

"Kuinka, minua kohtaan? Minä en ymmärrä," toinen sanoi hämmästyneellä katseella.

"Koska te lähetitte tuon varoituksen, joka pelasti isäni hengen," Lily vastasi vakaasti.

Kenraali Gurney hypähti ylös ja punastui otsakulmia myöten.

"Te päätätte siis niin!" hän kysyi terävästi. "Mistä, jos saan kysyä?"

"Teidän nuorempi poikanne toi sen, ratsastaen tuolla hevosella," Lily lausui, osottaen Reveille'ta.

"Ja tämä varoitus saatti teidät koettamaan vaarallista ratsastusta," arveli vanha Gurney.

"Johon olin vaan liian onnellinen ryhtymään," Lily vastasi nopeasti.

"Ja ettekö ajatellut, että se oli pelkurimaisesti ja alhaisesti tehty minulta, että jätin teille tuon kauhean tuuman estämisen?" toinen kysyi.

"Minä en ole koskaan ajatellut sitä tuossa valossa," Lily vastasi miettien.

"Minä olen usein sen jälkeen, olen perin pohjia halveksinut heikkouttani. Minä koetin vielä salata sitä asiaa, että olin antanut tuon varoituksen. Minä en ole koskaan kertonut sitä kenellekään, ei edes pojalle, joka sanoman toi".

"Minä olen vaan ilmoittanut isälleni", Lily sanoi yksinkertaisesti.

"Ja te hylkäsitte poikani ainoastaan tämän asian tähden?" toinen kysyi miettien.

"Tuo kysymys on tuskin kohtuullinen," Lily vastasi ensimmäisen kerran vähän hämmentyneenä.

"Minä pyydän anteeksi," toinen lausui nopeasti. "Te olette oikeassa. Minulla ei ole mitään oikeutta tehdä tätä kysymystä. Minä peräytän sen".

"Ei, kenraali Gurney," arveli Lily, totisesti katsellen häntä. "Minä en tahdo salata teiltä mitään. Minä kieltäyisin taipumasta hänen pyyntöönsä, että menisimme kihloihin, ainoastaan tästä syystä".

"Ja teidän isänne — tietääkö hän?"

"Minä olen puhunut asian yhtä suoraan hänelle, kuin teillekin".

"Ja hän hyväksyy?"

"Aivan sydämen pohjasta".

"Miss Lily" —

Kuului torven toivotus, ja puolikymmentä ratsumiestä syöksähti näkyviin sillä tiellä, jota myöten kenraali oli tullut.

"Jo-ho-o-o!" kenraali huusi nopeasti vastaukseksi, lisäten lyhyesti Lily'lle: "tuossa on ystäväni Morrow. Minä luulinkin, että nämät koirat olivat hänen. Samoin kuin tekin jouduin aivan sattumalta tähän metsästykseseen".

Ratsumies oli saapunut paikalle juuri kuin kenraali oli päättänyt tämän lauseen. Esittelemisiä ja selityksiä seurasi. Morrow kertoi ajon menosta. Kenraali kuvasi vilkkaasti ketun kiinnisaantia. Kohteliaisuuden lauseita sateli runsaasti Lily'n päälle, ja Morrow suostui hänen pyyntöönsä "pistäytyä" hänen isänsä talossa ja syödä päivällistä heidän kanssaan, koska hän meni sitä tietä kotiin. Jäähvyisiä heitettiin, ja tuore-sydämisen vanhan ketunpyytäjän seurassa Lily palasi Warrington'iin.

"Minä vakuutan, översti," oli hänen viimeinen muistutuksensa, kun hän päivällisen jälkeen ratsasti pois, "että jonkun meidän nuorista sievistä pojista täytyy tehdä rynnäkö tuota tyttöänne vastaan. Perhana viekoon, hän on enemmän Etelän-omainen, kuin kukaan meidän omista tytöistämme! Ei sovi semmoisen tytön, kuin hänen, mennä Pohjasta miestä hakemaan. Oikeinhan olisi sääli, sen minä vannon, jos antaisi hänen mennä Yankee'ille! Se ei saa tapahtua, översti. Minä lähetän jonkun estämään semmoista onnettomuutta".

"Liian myöhään, Morrow," lausui Servosse hauskaasti. "Hän lähtee Pohjaan maanantaina ja ottaa Nuoren Lollard'in mukaansa".

"Älkääät sanoko niin!" huudahti vanha mies surkealla äänellä. "Noh, he eivät koskaan laske häntä takaisin tänne, se on varma: heillä on liian paljon järkeä siksi. Sekä tyttö että hevonen! Totta tosiaan, minä vannon, että se on häpeällistä".

Pitkien keskustelujen perästä oli päätetty, että Warrington suljettaisiin vuodeksi; että Lily lähtisi johonkin pohjoiseen kaupunkiin jatkamaan lukemisiaan muutamissa aineissa, joihin hän oli osottanut erityistä taipumusta; ja että äiti seuraisi häntä. Översti Servosse esitteli, että hän itse viettäisi kappaleen tästä ajasta heidän kanssansa ja käyttäisi lopun muutamiin asioimis-yrityksiin, jotka välttämättömästi vaatisivat hänen poissa-oloansa melkoiseksi osaksi vuotta. Seuraavana kesänä he aikoivat olla pari kuukautta Warrington'issa ja sitten jättää sen — ehkä ainaiseksi, mutta kumminkin pidemmäksi aikaa.

Lily'n erityisestä pyynnöstä oli tuo palaaminen Warrington'iin saanut sijan tässä perhe-programmissa. Samalla kuin hän ei ollut kertaakaan horjunut tehdyssä päätöksessään, hän odotti luottamuksella sitä aikaa, jolloin kenraali Gurney taipuisi. Hän ei hetkeäkään epäillyt torjutun rakastajansa kestäväisyyttä ja tuskin valitti sitä kohtaloa, joka eroitti heidät; niin täydellisesti hän turvasi siihen, että tämä palaisi.

Sillä aikaa hän kääntyi vielä suuremmalla innolla opettelemiseensa, lukien jokaista uutta taitoa, jonka hän saavutti, lisä-viehätykseksi, jota hän voisi tarjota Melville Gurney'lle palkinnoksi hänen pitkäästä koetus-ajastaan. Syksyn lehdet karisivat maahan, kun Hullu ja hänen perheensä jättivät hyvästi eteläiselle kodilleen.

Viikkokausi sen jälkeen Marion Gurney ratsasti ylös portille ja, tervehtien autioksi jätettyä kartanoa, sai sen vastauksen uskolliselta Andy'lta, joka vaimoinensa oli asetettu vartioimaan taloa ja tiluksia, että "översti ja koko muu väki oli mennyt Pohjaan".

"Milloin he palaavat?" kysyi Gurney.

"Noh, Sir, luullakseni ei koskaan," vastasi Andy. "He puhuivat, että palaisivat tänne vähäksi aikaa tulevana kesänä; mutta minä arvaan, että heillä on siellä niin hyvät päivät ja että he tapaavat niin paljon ystäviä Pohjassa, että he kokonaan unhottavat tämän kurjan, halvan maan, jossa ovat saaneet kokea niin monta vastusta, ja jäävät kuin jäävätkin sinne. Mikä saattaa minut ennen kaikkia sitä luulemaan, on se seikka, että miss Lily otti Nuoren Lollard'in mukaansa. Jos vaan hevonen olisi jäänyt jällelle, olisin varma, että miss Lily'kin palaisi".

"Noh," puheli itseksensä kenraali Gurney, kotiinpäin ratsastaessaan, "se onkin, luullakseni, yksi kaikki. Minä pidän kovasti työstä, se on totta; mutta hän on sittenkin Yankee. Minä soisin, ettei Melville koskaan olisi nähnyt häntä. Minä olin kuitenkin päättänyt mennä myösiin ja ilmoittaa hänelle, että en enää vastustanut. Minä en voi nähdä pojan käyskelevän niin synkkänä ja juhlallisena, kun hänen ennen oli tapa olla niin virkeä ja iloinen. Kukaties hän nyt, kun tyttö on mennyt, ajattelee paremmin asiaa ja luopuu hänestä. Minä kumminkin toivon niin".

"Ei Servosse'kaan ollut mikään paha mies. Minä usein toivoin, että olisin ollut enemmän tuttu hänen kanssaan, ja luulen todella, että minun olisi pitänyt koettaa tehdä hänen oloansa täällä kodikkaammaksi. Hänellä oli *varmaan* kovin kolkko elämä täällä. Mutta hän olikin niin kauhean radikaalinen pohjoisvaltaisissa mielipiteissään! Hänen ei olisi koskaan pitänyt muuttaa tänne, se on asian todellinen laita. Ei kukaan voi väkisin istuttaa pohjoisvaltaisia aatteita Etelään, Ei maa eikä ilman-ala suosi niitä. Se on niinkuin pohjoinen maanviljelys vanhalla kuusistuneella pellolla — näyttää hyvältä kyllä, mutta ei kannata. Totta puhuen minä soisin hänelle hyvää, ja miss Lily'lle myöskin. Hän on juuri semmoinen tyttö, jota tahtoisin Melville'n vaimoksi, jollei hän vaan olisi Yankee ja hänen isänsä radikaali. Minä arvaan, että Melville unhottaa tytön nyt. Ainakin toivon niin".

Hän huokaili eteenpäin ratsastaessaan; mutta hänen toivonsa näytti olevan ennen-aikainen. Melville Gurney'ta valloitti halu matkustaa, niin pian kuin hän kuuli tuosta hegirasta Warrington'ista; ja kummallista kyllä hänen askeleensa johdattivat samaan kaupunkiin, jossa Lily harjotti opettelemistaan, sydän täynnä unelmia rakastajan tulosta. Useammin kuin kerran Lily kuukausien kuluessa äkkiä kääntyi väkitunkoisilla kaduilla sillä tunteella, että Gurney'n silmät olivat häneen kiinnitettyt. Muutamia kertoja hän luuli näkevänsä tuttavan haamun ihmisjoukossa; ja hänen sydämensä sykki silloin nopeasti, samalla kuin hänen silmänsä koettivat saada uudestaan nähdä rakkaat kontuurit. Sitten hänen oli tapa jatkaa kulkuansa iloisesti nauraen ja hyvin mielissään, että hänen sydämensä osotti uskollisuuttansa tuommoisella hellällä itsensä pettämisellä.

Melville huomasi pian asian todellisen laidan ja päätti, ettei häntä saisi voittaa kestäväisyydessä. Hän ei siis antanut mitään merkkiä, vaan tutki tuota suurta kaupunkia, joka avasi myriadi-sivuisen elämän-kirjansa hänelle, ja oppi monta kallista oppia, joita ei Etelän saarentapainen umpinaisuus koskaan voinut opettaa.

Näin rakastuneet odottivat; mutta suuttuneena poikansa käytöksestä isä sanoi: "jos hän tahtoo tehdä itsensä narriksi tuon pikku Yankee-tytön tähden, niin menköön vaan".

XLVI LUKU.

Viisaus ja hulluus yhtyvät toisiinsa.

Lyhyt aika koti-elämänsä lakkauttamisen ja Warrington'ista lähtönsä jälkeen Servosse erityisestä kutsumuksesta kävi tervehtimässä tohtori Enos Martin'ia, tuota vanhaa ystävää, joka ensin oli ollut hänen opettajansa ja sittemmin hänen kunnioitettu ja uskottu neuvon-antajansa. Niinä vuosina, jotka olivat kuluneet siitä, kuin Hullu oli nähnyt hänet, hän oli kypsyneestä, uhkea-voimaisesta miehuudesta

joutunut siihen kypsyneempään ikään, joka tulee ilman heikkoutta, mutta joka kuitenkin tuottaa jommoisenkin määrän filosofillista levollisuutta — tuota todellista "elämän päivänlaskua, joka antaa mystillistä oppia". Noina hiljaisina vuosina, jotka tulevat ennen loppua, jolloin kunnianhimo on kuollut ja kiihkeät pyrinnot taukoavat; jolloin vireän elämän rauhaton hälinä vierii huomaamatta ohitse, niinkuin väkirikkaitten katujen tohina sivuaa ahkeran työmiehen; jolloin järki toimii tyvenesti, toivosta taikka pelosta huolimatta, — juuri noina vaipuvina vuosina parhaitten elämien paras työ tavallisesti tehdään. Tuo oma itse, joka panee vaa'an kiikkumaan, on kadonnut; mutta sydän, ymmärrys, hellä hyvänsuonti sitä maailmaa kohtaan, joka nopeasti soljuu pois, jäävät, ja nuo kypsyneemmät voimat vaikuttavat ilman intohimojen hävittävää tulta. Tässä levollisessa valossa, joka käy hämärän edellä, Enos Martin'kin istuutui keskustelemaan sen nyt karkean ja parhaassa ijässä olevan miehen kanssa, jonka elämää hän oli seurannut hänen joutuessaan nuoruudesta miehuuteen ja varhaisesta miehuudesta täysikuntoisuuteen. Parikymmentä vuotta oli kulunut siitä, kuin he olivat toisensa kohdanneet. Toiselle heistä nämät vuodet olivat olleet täynnä tointa. Hän oli ollut tapausten virrassa, käynyt sen hyökkäyksiä kohti ja oli risti- ja vasta-vuolteitten kautta viety siitä suunnasta, jonka hän oli merkinnyt itselleen elämän suurella kartalla. Hänellä oli arpi näytettävänä jokaisesta taistelosta. Hänen sydämensä oli sykkinyt sopusoinnussa ison maailman-valtasuonen kanssa jokaisessa niistä suurista tarkoituksista, jotka näinä vuosina olivat tätä valtasuonta paisuttaneet. Toinen oli suurimmalla tarkkuudella silmällä pitänyt noita liikkeitä, jotka sakeilla pyörteillään olivat kieponeet ja kuohuneet toisen elämän ympäri, itse vaan hiukan kosketettuna, mutta aina koettaen semmoisista havainnoista johdattaa mitä arvokkaita oppeja hän suinkin voi, muitten nuorten sielujen harjoitukseksi ja ohjaukseksi, jotka vielä vaan liikkuvat suuren elämän-meren rannalla.

Tämä alinomainen ja tarkasteleva vaaria-otto mailman suurista yhteiskunnallisista liikkeistä, joita hän katseli näin tyveneltä korkeudelta, oli saattanut hänet erinäisellä huolella tutkistelemaan kansakunnan suhteita tuohon äsken valloitettuun Etelän osaan, ja vielä erityisemminkin mustien tilaa. Sitä tehdessään hän oli joutunut ennen kaikkia kiinnittämään huomiotansa tuohon muutos-aikaan, joka tulee Chattelisin elikkä jonkunlaisen yksilöitten vallanalaisuuden jariippuvaisuuden ja toiselta puolen yksilöitten täydellisen itsevaraisuuden välillä. Tämä on tunnettu eri nimillä eri maissa ja eri aikakausina — Englannissa elinomaisuuden, Venäjällä orjuuden nimellä. Tämän suhteen hänen tutkimuksensa oli ollut varsin perinpohjainen ja hänen osan-ottonsa kaikkiin noihin kansallisiin kysymyksiin oli siis ollut mitä vilkkainta laatua: tästä hänen suuri halunsa saada nähdä vanhaa oppilaistaan ja puhua semmoisen kanssa, jonka huomaamis-kykyyn hän luotti, niistä ilmaumista, joita tämä oli nähnyt, ja niistä päätöksistä, joihin tämä oli tullut, sekä verrata niitä ei ainoastaan omiin edempää tehtyihin havaintoihinsa, vaan myöskin historian tosi-asioihin. He istuivat kauan aikaa yhdessä siinä kirjastossa, johon vanhempi oli koonnut maailman ja vuosisatojen henkiset aarteet, ja uudistivat sitä keskinäistä personallista tuttavuutta, jota pari vuosikymmenistä oli keskeyttänyt. Toisen melskeisen elämän tapahtumat ja toisen hiljaisen olon vaiheet kerrottiin molemmat; ja sitten heidän keskustelunsa siirtyi siihen aineeseen, joka oli vetänyt puoleensa niin suuren osan molempien ajatuksista — tuohon suureen maailman-tapaukseen, jossa heidän kummankin elämänsä oli vaan vähän-arvoinen syrjä-asia.

"Ja te ajattelette siis, översti Servosse," lausui vanhempi vakaasti, "että mitä on nimitetty Uudestaan rakentamiseksi, on suurenmoisella tavalla tyhjäksi rauennut?"

"Epäilemättä," kuului vastaus, "sikäli kuin asia koskee niitten tarkoitusten saavuttamista, joita sen esitteliät pitivät silmällä, joita maailma toivoi ja joita sopi odottaa sodan loogillisena seurauksena".

"Minä en luule kokonaan ymmärtäneeni tuota rajoitustanne," arveli Martin epäileväisesti.

"Minä tarkoitan," sanoi nuorempi mies, "että Uudestaan rakentaminen raukesi tyhjäksi sikäli kuin se yritti yhdistää kansakuntaa, tehdä todella yhdeksi kansaksi sitä, mikä ennen sisällisen sodan järjestystä oli ollut yksi ainoastaan nimeksi. Se raukesi myöskin sikäli kuin se yritti määrätä ja vahvistaa mustan rodun asemaa ja oikeuksia. Ne määrättiin, se on totta, paperilla, ja ryhdyttiin jonkunlaisiin varustuskeinoihin, jotka estäisivät tämän julistuksen mitättömäksi tekemistä. Mutta ei minkäänlaisia takeita hankittu niitten käytännöllistä kukistamista vastaan, joka toimitettiin niin helposti ja niin ilman mitään rangaistusta, että se suuresti kummastutti niitä, jotka liikkeen alkuun panivat".

"Teidän täytyy kumminkin myöntää, että 'valtioin oikeuksien' uskonkappale sai loppunsa sodan ja tuon summittaisen ja täydellisen tarkastuksen kautta, jonka alaiseksi erehtyneet tasavallat aivan säännöllisesti asetettiin ja jota me sanomme Uudestaan rakentamiseksi," lausui Martin.

"Päinvastoin," vastasi Servosse, "se, mikä tapahtui, jätti 'Valtioin oikeuksien' opin aivan eheäksi ja koskematta, paitsi yhdessä ainoassa kohdassa, nimittäin mitä tulee *rauhallisen unionista eroamisen oikeuteen*. Sota ratkaisi sen asian. Kansakunta vaati ja peri oikeutensa puollustaa itseänsä väkivaltaista hajoittamista vastaan".

"Eikö se myöskin vaatinut oikeuttansa jälleen luoda, muodostaa, rakentaa?" kysyi vanhempi mies.

"Ei ensinkään," kuului vastaus. "Uudestaan rakentamista ei koskaan vaadittu *minäkään oikeutena*, ei ainakaan nimen-omaan ja esivallan puolesta. Muutamat kyllä vakuuttivat semmoisen oikeuden olevan; mutta heitä pidettiin haaveksijoina. Uudestaan rakentamisen tointa *selitettiin siivosti* välttämättömäksi seuraukseksi tuosta huonosti menestyneestä erilleen pyrkimisestä: sitä ei koskaan puollustettu minäkään eikä julistettu miksikään *kansakunnan oikeudeksi* edes *oman turvallisuutensa valmistamiseksi*".

"Miks'ette siis sano, että se raukesi kokonaan tyhjäksi?" kysyi Martin. "Minusta näyttää siltä, kuin se olisi perinpohjin ja täydellisesti lahonnut".

"Ei ensinkään," vastasi Servosse vähän kiivaasti. "Paljon sen kautta saavutettiin. Otaksukaat, että lapsi tekee jotakin paha sata kertaa, nuhdellaan siitä joka kerta ja vasta viimeisen nuhteen perästä osottaa surua ja tunnustaa tahtovansa vasta menetellä paremmin, mutta jo seuraavana päivänä sille tulee sama virhe. Vanhemmat eivät joudu epätoivoon eivätkä pidä lapsen katumusta perin mitättömänä voittona. Päinvastoin suuri askel on astuttu eteenpäin: paha teko on myönnetty vääräksi eikä se saa sen jälkeen puollustusta. Siitä pitäen vanhemmat voivat, Nathan'in tavalla, johdattaa pahantekijää hänen omaan arveluunsa hänen omasta teostaan. Samalla tapaa Uudestaan rakentaminen oli suuri askel eteenpäin siinä kohdin, että se muodosti jonkunlaisen erehdyksen tunnustuksen. Se antoi meille semmoisen käsityksen sanoista: 'me kansakunta' federaalisen konstitutionimme alkulauseessa, joka teki valheeksi sen, joka ennen oli vallinnut. Se myönsi ja määräsi koko ihmiskunnan yhdenvertaisuuden hallinnollisessa vallassa ja pakotti kaikki osastot ja puolueet nimen-omaan tunnustamaan sitä siinä taikka tässä tämän vallan kehitys-jaksossa".

"Ja onko siinä nyt kaikki, mitä kaikkien näitten vuosien työn, taistelun ja verenvuodatuksen kautta voitettiin?" kysyi vanha mies huokailen.

"Eikö siinä ole kylläksi, ystäväni?" vastasi Hullu moittivalla äänellä. "Eikö melkein kokonaista vääryyden ja ulkokultaisuuden vuosisataa huokeasti sovitettu yhdellä ainoalla rangaistuksen vuosikymmenisellä? Erehdyksen tunnustaminen on katumuksen vaikein kohta, olipa kysymys yksityisestä ihmisestä taikka kokonaisesta kansakunnasta. Siinä paikassa paholainen aina taistelee kiihkeintä taisteloansa. Sen jälkeen hän astuu alas vuorelta ja taistelee laaksossa. Hän on haavoitettu, runneltu ja helposti pakoon ajettu".

"Te ette siis pidä taistelo Pohjan ja Etelän välillä vielä päätettynä," lausui Martin.

"Päätettynä?" Hullu huudahti tuikeasti. "Se on vasta alotettu! Minä en tarkoita selvästi rajoitettujen maan-osien ruumiillista ottelua. Tämä on vaan yksi kohta suuressa näkymättömässä kamppauksessa — taistelossa, joka aina riehuu kahden toisiaan vastustavan aatteen välillä. Ennen sisällistä sotaamme se oli niinkuin joki, jossa on siellä täällä joku kiihkeä koski; sitten, jonkun aikaa, se oli niinkuin kuohuva köngäs; ja siitä asti se on ollut se kolkko, musta, mutta syvä ja tyven pyörre, joka on putouksen alla, täynnänsä ajopuita ja varjoja ja vihaista mutinaa ja näkymättömiä virtoja ja piileviä voimia, pyörre, jonka vastaisesta kulusta ei kukaan voi tietää muuta, kuin että sen täytyy pyrkiä eteenpäin.

"Jää paksuin, mikä jäätyi konsanaan,
Se vuoksen peittää voipi, kattaa vaan:
Vilkasna virta alla elamoi
Ja juoksee — juoksemast' ei laata voi!"

"Tahdotteko väittää, ettei tuo vanha taistelo orjuuden ja vapauden välillä päättynyt, kun orjuus lakkautettiin?" kysyi tohtori kummastuneena.

"Luullakseni se olisi," vastasi Hullu nauruun menevällä äänellä, "jos orjuus *olisi* lakkautettu. Minä en pyydä kumota tuota vanhaa sananlaskua, että 'kaksi kahakkaan tarvitaan'; mutta tässä juuri meidän erehdyksemme — Pohjan erehdys, sillä Etelä ei ole tehnyt mitään erehdystä tässä asiassa — on ollut. Me olemme *otaksuneet*, että orjuus oli hävitetty, koska meillä oli 'Vapauden julistus', 'Perustuslaillinen Muutos-ehdotus' ja 'lakeja säädettyinä sen johdosta', kaikki kertoen tosi-asiana, että väkinäistä orjuutta, paitsi rangaistuksena rikoksista, ei saisi enää löytyä. Siihen turvaten olemme heittäneet hattumme ilmaan ja iloisesti kerskaillleet siitä, mitä olimme aikaan saaneet, niinkuin meidän oli hyvä oikeus tehdä. Orjuuden Vastustajain Seura tuli kokoon ja onnitteli itseänsä lähetyksensä täyttämistä, koskei enää ollut mitään maailmoja valloittavana, ei mitään sortoa kukistettavana eikä mitään uhreja autettavana. Ja sitten se itse-ylistyksensä hyvässä hajussa hajoitti itsensä, kuollen täynnänsä hyviä tekoja ja yksistänsä sen tähden, ettei enää löytynyt mitään hyviä tekoja tehtävänä. Se oli loppu semmoinen, joka maistui tuhatvuotiselta valtakunnalta; mutta, pahaksi onneksi, se oli peräti hullunkurinen. Minä en moiti Garrison'ia eikä Phillips'ia eikä teitä itseä eikä ketään muuta abolitionistein vanhasta kaartista. Se oli luonnollista, että ainakin haluaisitte koettaa laakeriseppeleitänne niin kauan, kuin vielä elite".

"Totisesti, översti," lausui vanha tohtori nauraen, "te ette saa ajatella, että tuo oli meidän johtava syyimme".

"Tietysti ei tunnustettuna eikä tajuttunakaan," sanoi Hullu. "Todellisille syyille annetaan harvoin mitään selvää muotoa. Minä en kuitenkaan kummastele, että miehet, jotka alusta asti ovat olleet orjuuden hankkeen poistamis-"kahakassa", joksi sitä arki-kielessämme sopii nimittää, ovat väsyneet. Minä ymmärrän täydellisesti, että kaiken elinaikaa kestävä sota sammuttaa miehen tappelu-himon. Vanhat miehet harvoin rupeavat lähetys-saarnaajiksi. Ollen aatteitten taistelossa he kyllä voivat kannattaa kamppausta viimeiseen hetkeen ja viimeiseen hengenvetoon saakka. Vanhat miehet ovat olleet hyviä marttyyrejä Polykarpon ajoista asti; mutta he eivät halua marttyyriutta eivätkä sitä tavota. Jos yhtä hyvin sopii välttää sitä, he mieluisammin sen tekevät; ja tässä erityisessä kohtauksessa he ansaitsivat lepoa ja enemmän kunniaa ja kiitosta, kuin he koskaan eläissään tai kuoltuansa saavat".

"Se oli meidän vikamme — meidän, sen ajan nuorukaisten, jotka juuri olimme tunkeuneet esiin siitä ajosta, jossa kahleet sulattiin pois koukistuneista ja kutistuneista jäsenistä. Meidän olisi pitänyt nähdä ja käsittää, että ainoastaan kuori oli mennyt. Orjuus julkisena yhteiskunnallisena tilana oli loppunut: voimana, valtana, moraalisisena aineksena se oli juuri yhtä tehokas, kuin ennenkin. Sen tunnetut vammat olivat poistetut: sen tuntemattomat olivat olemassa niissä kitukasvuisissa ja vääristyneissä luonnoissa, jotka monta sukupolvea olivat olleet sen vaikutuksen alaisina — isännissä yhtä hyvin kuin orjissakin. Yhteiskunnallisena laitoksena sitä kävi julistaminen ja säätäminen lakkautetuksi: moraalisisena olemuksena se on yhtä mahdoton hävittää, kuin ne sielut, joihin se on painanut leimansa".

"Te arvelette siis, että 'tukehuttamaton taistelo' vielä on edessämme?" kysyi Martin.

"Epäilemättä. Pohja ja Etelä ovat ainoastaan sopivia nimiä kahdelle selvästi eriävälle, toisiaan vastustavalle ja yhdistymättömälle aatteelle — kahdelle sivistykselle, joksi niitä välisti on nimitetty, semminkin Etelässä. Pohjassa löytyy vähän enemmän älynpuolista ylpeyttä; ja me olemme taipusat puhumaan toisesta sivistyksen, mutta toisesta jonakin barbariuden lajina. Näitten molempien täytyy välttämättömästi taistella keskenään, siksi kuin toinen vallitsee ja toinen väistyy. Toisen ylös tempaaminen ja toisen istuttaminen sen sijaan ei ole mikään hetken eikä päivän työ. Se oli meidän erehdyksemme. Me koetimme silmänräpäyksen varoituksen jälkeen säilyttää Pohjan sivistystä, aatetta Etelän päälle. Me luulimme, että kapinan kukistamisen kautta Etelän valkoinen mies oli ajatusten ja tunteitten puolesta tullut yhtäläiseksi, kuin Pohjan Kaukasialainen; ja että orja vapauttamisen kautta oli kerrallaan käynyt pyhimykseksi ja Salomon'iksi. Me koitimme siis rakentaa yhteiskuntia, jotka ajatusten, tunteitten, kasvamisen ja kehkiämisen puolesta olisivat kokonaan Pohjan yhteiskuntien kaltaisia. Se oli *Hullun Yritys*".

"Johon ryhdyimme kaikki, kuinka?" kysyi tohtori nauraen.

"Juuri niin," vastasi Servosse pontevasti.

"Minä en ole varma, vaikka olisitte oikeassa," lausui vanhempi. "Siltä nyt näyttää, ja kaikki, mitä on tapahtunut, soveltuu todella yhteen teidän katsantotapanne kanssa. Mutta, jättäen entisyyden sikseen, mitä te tulevaisuudesta sanotte?"

"Noh," vastasi Servosse mieltävää, "taistelo on loppuun asti taisteltava. Jos sillä alalla, jossa nyt vallitsemme, on oleva yksi kansakunta, sen täytyy olla joko semmoinen kansakunta, joka on yhtäläinen tunteitten ja sivistyksen puolesta, taikka toisen sivistyksen täytyy toista hallita ja kaita. Niinkuin asian laita nyt on, Etelän sivistys on voimakkaampi, jäntevämpi ja enemmän käsiksi käypä. Äskeisen orjan valta on kokonaan laimennettu. Etelän valkoisten voima on lisääntynyt juuri kahdella viidettä osalla täysi-ikäisistä mustista, joita ei ennen sotaa otettu edustuksissa lukuun. Kaikissa kysymyksissä, jotka koskevat kansakuntaa ja sen tulevaisuutta, he ovat käytännöllisesti yksimielisiä ja liittyvät päivästä päivään likemmin toisiinsa, sillä välin kuin ne, jotka kerta seisoivat meidän puolellamme, lannistuvat ijästä taikka ympäröivien olojen voimasta".

"Mutta eikö tämä parane sisään-muuttamisen kautta? Eivätkö nämät molemmat maan-osat voi vähitellen yhtyä ja mukaantua toisiinsa?" kysyi tohtori levottomasti.

"Sisään-muuttaminen Etelään on vastedes, niinkuin tähänkin saakka, oleva paikottainen ja vähäpätöinen, semmoinen aines, jota tuskin sopii ottaa lukuun. Löytyy monta syytä siihen. Tärkein on se, ettei Etelä suosi sisäänmuuttamista. Ei niin, että se suoraan vastustaisi sitä taikka olisi niin suvaitsematon, ettei kävisi sitä kärsiminen, paitsi kun on kysymys valtiollisista seikoista, mutta se on ollut umpinainen siihen määrään, että se on kadottanut yhteensulattamisen ky'yn; eikä sisäänmuuttanut koskaan tule sen kansan eläväksi jäseneksi; jonka keskellä hän asuu. Hänen lapsensa ehkä välisti tulevat, mutta ei aina. Länsi tarttuu vierasta käteen ja saattaa hänet yhdessä päivässä tuntemaan itsensä olevan kotona — olevan sen kansan oma, jonka keskellä hän elää. Etelä ehkä voi tervehtiä häntä yhtä sydämellisesti, kuin Orientti tervehtii kaukasialaista kauppiasta; mutta, niinkuin Orientti, saattaa

hänet kuitenkin huomaamaan, että hän on 'ulkoapäin tullut barbari'. Paitsi sitä Etelä ei kaipaa enempää työvoimia ja niitten aineellinen menestys, jotka ovat sodan jälkeen lähteneet sinne, ei ole ollut semmoinen, että se houkuttelisi monta seuraamaan".

"Mutta miksi teistä on todennäköisempi, että Etelä on hallitseva, eikä tuo väkirikkaampi ja yritteliäämpi Pohja?"

"Koska Eteläläiset ovat aivan yksimielisiä ja vaistomaisesti ja synnyltänsä hallitsijoita. Heitä eivät epäilemiset estä eivätkä he tuhlaa jäntevyyttänsä turhiin ja vähäpätöisiin riitakysymyksiin. He ovat luonteeltaan yksinvaltaisia ja kuninkaallisia. Jokainen heistä ajattelee enemmän Etelää, kuin itseään, ja kaikki, mikä lisää sen valtaa taikka kunniaa, on kalliimpi hänelle, kuin mikään personallinen etu. Pohja luulee, että Etelän kansa on erittäin suuttunut orja-omaisuutensa kadottamisesta: totta puhuen he ovat tuhat kertaa enemmän vihaiset vapautettujen neekerien korottamisesta yhtäläiseen poliittilliseen valtaan. Pohjassa on erimielisyyttä: yksi osa tahtoo vallan tähden liittyä Etelään, ja, juuri niinkuin ennen sisällistä sotaa, Etelä tahtoo jälleen hallita ja johtaa kansakuntaa".

"Ja milloin tämä on loppuva?" kysyi vanhempi mies väsymyksen huokauksella.

"Kun Pohja oppii arvostelemaan tosi-asioita ja heittää joutavan hellätuntoisuutensa sikseen; taikka kun Etelä luvattoman ja laittoman orjuuden systeemin raukeamisen eli räjähtymisen kautta on omien rajojensa sisäpuolella ratkaissut rotu-riidan kysymyksen. Maan isännät ovat vielä työn isännät ja jäänevät siksi, kunnes työntekijän tieto ja taito polvikuntien vaihdellessa lavenevat taikka he vimmastuvat".

"Ah! nuori ystäväni," lausui vanha mies, ja hänen kasvonsa loistivat ylpeydestä, "nyt tulette minun alalleni ja, minun täytyy se sanoa, koskette myös minun pelkooni tulevaisuuden suhteen. Äsken kansalais-oikeuksia saaneitten vapautettujen orjien tila Etelässä on peräti tavaton ja merkillinen. Minun on mahdoton katsella sitä huolestumatta. Historiassa ei ole kuin muutamia harvoja esimerkkejä, että orjuutettu rotu kerrallaan hyppää täydellisestä chattelismista kokonaiseen itse-hallintoon. Kenties muinaisten Israeliitain asia tarjoaa suurinta yhtäläisyyttä. Vaikka he olivat Jumalan kaitsennan alla, heidän kuitenkin oli kaksi asiaa tarpeesen: ensiksi maasta-muutto, joka vei heidät pois sen rodun keskeltä, joka oli ollut heidän isäntänensä, pois orjuuden näkymöiltä ja lähitienoilta; ja toiseksi uuden sukupolven yleneminen, joka ei ollut tuntenut päällysmiehen ruoskaa eikä itse kohdastansa kokenut orjuuden häväistystä. Pako Egyptistä, erämaan vaivat, nuot neljäkymmentä kuoleman ja kasvannon vuotta, joina Egyptiläiset eivät tietäneet heistä mitään, kaikki nämät tarvittiin, ennenkuin Israelin lapset pystyivät itsehallintoon ja kansallisen voiman käyttämiseen ilman tuota jumalallisen avun suoranaista välitystäkin ja ihmeellisten merkkien ja kummien jokapäiväistä toistamista. Voiko Amerikan afrikalainen orja vähemmällä valmistuksella kehittyä itse-haltuiseksi kansalaiseksi, valkoisen veljensä vertaiseksi vallan suhteen?"

"Yhtäläisyys Israelin kansan kanssa on niin suuri, että se näyttää johtuvan melkein jokaisen mieleen," arveli Servosse. "Se on lempi-ajatus mustassa kansassa itsessä. Ainoa tärkeä eroitus, jonka minä voin nähdä, on puute uskonnollisesta aineksestä — puute profeetoista".

"Niin kyllä!" lausui vanha tohtori vilkkaasti. "Tiedättekö, että minua suuresti epäilyttää, löytyikö siihen aikaan mitään erityistä uskonnollista ainesta Juudan kansan mielessä? He eivät lähteneet Egyptistä eivätkä uskaltaneet erämaahan minkään uskonnollisen vainon tähden eikä rakkaudesta uskontoonsa. Nämät olivat semmoisia asioita, jotka tulivat perästäpäin ja seurauksena heidän kasvamisestaan ja kehkiämisestänsä. Orjuuden tunteesen, sorron ajatukseen, siihen juutalaisen valtakunnan kaksoisperustajat Moses ja Aaron vetosivat toteuttaaksensa uskonnollista aatettansa. Israeliitat seurasivat heitä, ei sentähden, että he olivat heidän uskonnolliset johtajansa, vaan koska he lupasivat päästää heidät Egyptiläisten ikeestä. Orjan vaisto vie hänet pakenemaan orjuuden näkymöltä, kun itsenäisen miehuuden pyrinnot alkavat paisuttaa hänen sieluansa. Ettei tällainen henki tässä tapauksessa ole ennen ilmaantunut, on mielestäni kummastuttava asia: että se tästä lähtien on tuleva, on, pelkään minä, varma. Minä en saata ymmärtää, kuinka mikään rotu voi valmistua täydelliseen itsehallitukseen, oikeaan vapauteen, paitsi orjuuden eli elin-omaisuuden vähittäisen menon taikka erämaassa olon vaivojen ja tuskien taikka sitä vastaavan itsepäällisen kestämissä kautta, jotka kasvattavat ja lujittavat yksityistä itse-luottamusta ja yhteistä rohkeutta ja uskallusta".

"Luultavaa on, että he vielä saavat neljäkymmentä vuottansa," lausui Servosse, "ja jättävät enemmän kuin yhden sukupolven erämaahan, ennenkuin he jälleen voittavat ne oikeudet, jotka luvattiin heille ja joita he vähän aikaa nauttivat".

"Niin," sanoi vanhempi, "siinä on toinenkin vaarallinen seikka. He ovat maistaneet vapautta, täydellistä ja kokonaista; ja sen kadottaminen, vaikkapa välillisellä tavalla, on lisäävä vapautetun luonnollista inhoa orjuutensa muistoja ja seutuja vastaan. Minä pelkään suuresti, että tämä levottomuus eriamättömästi kuuluu äkkiä saavutetun vapauden tilaan; ja että innostuneena näistä molemmista

tunteista tämä rotu yrittää poismuuttoa, joka vielä kumoo kaikki meidän sievästi sommitellut järjestelmämme, ja koettaa omien ovien edessä sitä ihmis-ystävyyttä, josta me kerskailemme. Mitä te siitä arvellette, översti?"

"Totta puhuen, tohtori, minä en voi sanoa," vastasi Servosse. "Että semmoinen tunne on olemassa, ei tarvitse epäillä. Amerikan afrikalaisen rodun historiassa on lisäksi jotakin kummallista ja salamyhkäistä, joka mahtavasti vaikuttaa siihen taika-uskoiseen mysticismiin,[108] joka vallitsee heissä. Tuotuna tänne vastoin tahtoansa; pakotettuina kärsimään orjuuden kovaa holhon-alaisuutta, samalla kuin he yhä näkivät ja kuulivat sitä herkeämätöntä jumaloitsemista, jota kansakuntamme tarjoaa vapaudelle; kahtena orjuuden vuosisatana oppien sivistyksen alkeita, uskonnon, lain, mekaanillisten taitojen aapistoa, talouden salaisuuksia ja työn tarpeellisuutta ja palkintoa; vapautettuina melkein ilman ponnistusta omasta puolestaan ja kokonaan ilman omantakeista ja tiettyä osan-ottoa — kaikki nämät tosi-seikat silmiensä edessä, ei sovi ihmetellä, että he pitivät itseänsä Jumalan erityisinä lemmittyinä — jonkunlaisena valittuna kansana. Tätä ihmeitten luetteloa, joiksi he katsovat näitä kummallisia tapauksia, esitellään aina rodun hehkuville mielikuvituksille; ja vaikka se tähän saakka on taivuttanut heitä toimettomuuteen, se voisi olla voimakkaana yllyttimenä, jos se kerran joutuisi vaikuttamaan yhteydessä semmoisen vakuutuksen kanssa, että heidän tulevaisuutensa on sijoitettava semmoiseen seutuun, joka on kaukana heidän entisyytensä näkymöiltä. Jos he olisivat samaa sukuperää, kuin hallitseva rotu, olisi ehkä mahdollista, että erottava rajalinja aikoja myöten häviäisi. Mutta he ovat merkityt eri värillä, vieläpä semmoisella, jota kauan aikaa on pidetty halpana ja alhaisena, eikä ole aivan vähän totuutta koko heidän historiansa loppusäikeessä: 'niggerit eivät voi koskaan täällä päästä valkoisen miehen kannalle'".

"Mutta mitä voi tehdä heidän korotukseksi ja lievitykseksi tai estääksensä keski-aikaisen barbariuden perustamista meidän keskuuteemme?" kysyi tohtori huolestuneena.

"Noh, tohtori," lausui Hullu hilpeästi, "tähän kysymykseen tulee jonkun muun vastata, ja siihen on lisäksi vastattava teoilla eikä sanoilla. Minä olen antanut miehuuteni vuodet näitten kysymysten miettimiseen, ja minua pidetään sentähden hulluna. Minusta näyttää, kuin näitten vammojen parannuskeino olisi helposti keksitty. Rohdot ovat kuitenkin semmoiset, joita tulee tuottaa ulkoapäin. Sairas ei voi itseään parantaa. Etelä ei ole koskaan puhdistava itseänsä niistä haitoista, jotka sitä vaivaavat. Sen äly, sen ylpeys, sen varallisuus, lyhyesti, sen voima, ovat kaikki asetetut yksin sitäkin hiljaista ja hitaista kehittymistä vastaan, jonka aika ja puoli-barbarismi tuottaisivat. Tunnista tuntiin kahleet kotkataan kiinteämmiksi. Katsokaat orjuuden historiaa maassamme! Katsokaat, kuinka lainsäätäjät, oikeustot, yleinen mielipide ja koko maan voima vuosi vuodelta ja kaikissa orjavaltioissa käyvät tylymmiksi ja väkivaltaisemmiksi orjaa ja hänen vertaistansa 'vapaata mustaa' vastaan! Minä näen, että muistatte sen, vanha ystäväni. Aivan vastoin kaikkia valtiomiesten ennustuksia orjuuden peukalon-puristimia väännettiin vaan uudelleen ympäri ja kireämmäksi joka vierivältä vuodelta. Vapauden ja oikeuden jäljet pyyhittiin pois lain-säädännön kautta, ja armon pujahdus-reiät tukittiin tuomio-istuinten selitysten avulla, siksikuin ei jäänyt jällelle muuta, kuin musta tavattoman orjuuden kuilu".

"Minä näin nuot kaikki ja myönnän ennustuksen oikeaksi; mutta minä en vielä tiedä ajatustanne käytettävästä lääkkeestä," arveli vanha mies epäileväisesti.

"Noh, te ymmärrätte, ettei lääke voi tulla sisältäpäin," lausui Hullu. "Vähemmistö tuntee voimansa, ja enemmistö huomaa heikkoutensa niin hyvin, ettei sisältäpäin ole mitään odotettavana. Se, mikä on tehnyt pelottamisen mahdolliseksi, tekee edistykseen mahdolliseksi. Sentähden minusta näyttää, että tuohon kysymykseen jo on vastattu — *sen täytyy tulla ulkoapäin!*"

"Mutta kuinka?" kysyi vanha mies maltittomasti.

"Kuinka?" toisti Hullu. "Minua kummastuttaa, ettette näe sitä; ettei maa näe sitä; taikka pikemmin, että, nähden, he antavat semmoisen uskonkappaleen aaveen, jonka säätämiseksi veri-virtoja vuodatettiin, pelottaa itseänsä astumasta sitä uraa, joka leveänä ja selvänä, kuin kuninkaan valtatie, on edessämme: *"pimeyden lääke on valo; tietämättömyyden — taito; vääryyden — oikeus"*.

"Se on totta kyllä pelkkänä ajatuksena, ystäväni; mutta kuinka sitä käytäntöön pannaan?" kysyi kuuntelia.

"Kansakunta kasvatti ja suojeli orjuutta. Orjuuden hedelmä on ollut oppimaton vapautettu, oppimaton köyhä valkoinen mies ja röyhkeä isäntä. Vapautetun kykenemättömyys, köyhän valkoisen miehen taitamattomuus, äskeisen isännän kopeus ovat kaikki seurauksena kansallisen vallan käyttämisestä vapaan ajatuksen, vapaan työn, vapaan puheen pidättämiseksi. Antakaat Kansakunnan nyt peräyttää se paha, jota se on sallinut ja kehoittanut. Antakaat sen kasvattaa niitä, jotka se teki taitamattomiksi, ja suojella niitä, jotka se teki heikoiksi. Se ei ole mikään suosio mustaa kohtaan, vaan Kansakunnan turvallisuus sitä vaatii. Laittakaat aapiskirja kansallisen voiman valtikaksi. Antakaat Kansakunnan

kasvattaa mustaa miestä ja köyhää valkoista miestä, *koska* Kansakunta piti heitä orjuudessa ja on edesvastauksessa heidän kasvatuksestaan; kasvattaa äänestäjää, *koska* Kansakunnalla ei ole varoja suvaita, että hän on oppimaton. Älkäätko koettako torjua pois edesvastausta ja verhota vaaraa. Isojen joukkojen vilpityn tietämättömyys on enemmän pelottava, kuin muutamien harvojen pahansuopuuden intelligenssi. Se toimitti kapinan syvät rivit ja nuot ennakkoluulojen sokaisemat laumat, jotka tekivät Kukistus-politiikin voimalliseksi. Köyhät Valkoiset, Vapautetut, Ku-Klux'it ja Pelottajat ovat kaikki samassa määrässä tietämättömyyden satona. Kansakunnalla ei ole varoja kasvattaa semmoista viljaa".

"Mutta kuinka," kysyi tohtori, "Hallitus voi kasvattaa näitä Valtioin kansalaisia Valtioin oikeuksia loukkaamatta?"

"Ah, hyvä, vanha ystäväni!" lausui Servosse, nousten ja asettaen kätensä toisen olkapäälle, "minä jätän teidät nyt, kun tuotte esiin jumaloittavakseni tuon amerikalaisen valtioviisauden juggernautin, [109] jonka kautta niin monta hekatombia on muserretty ja silvottu. Tämä dämoni vaati miljoonia henkiä, ennenkuin hän salli, että orjuus hävitettiin: kenties sama verta lisäksi saisi hänet suostumaan siihen, että sidotut sielut irroitetaan ja lasketaan vapaiksi".

"Te olette katkera, poikani," sanoi vanha mies, nousten myöskin ja luoden kumppaninsa silmiin tyvenen moitteen katseen. "Älkäätko pitäkö tuota mielipidettä. Olkaat kärsivällinen ja muistakäätk, että teistä olisi tuntunut aivan niinkuin meistä, syntymäseutuisen Pohjamme miehistä nyt tuntuu, ilman sen kytevästä vallankumouksen hohtoa, jonka keskellä olette elänyt. Sen miehen, joka on ollut tulivuoren aukossa, ei tule kummastella sen levollisuutta, joka on nähnyt vaan savun. Minä olen usein ajatellut, että Pyhä Paavali olisi ollut kärsivällisempi juutalaisia veljiänsä kohtaan, jos hän aina olisi pitänyt mielessään sitä ihmetyötä, jota vaadittiin hänen omaan kääntymiseensä".

"Ehkä olette oikeassa, tohtori," arveli Hullu; "mutta eikö pitäisi myöskin myöntämän jotakin vanhan Joonaan innolle, joka häiritsi makaajia Ninive'ssa? Oli kuinka hyvänsä, minä jätän teidän kysymyksenne viisaitten miesten vastattavaksi. Minä tahdon vaan lausua kaksi sanaa siitä. Etelä — tuo *sala-Etelä*, jolla valta on — ei tahdo, että tämä kysymys tehdään sen kansalle, ja on vastustava sitä parhaiten voimiensa perästä. Jos sitä ollenkaan tehdään, se on tehtävä Pohjan kautta — herätetyn, yllytetyn Kansakunnan kautta ja Pohjan tarkastuksen alla, minä tarkoitan — sen omaksi itsepuolustukseksi. Se *täytyy* olla suveräniteetin teko, vallan käyttämistä. Kansakunta odotti, että vapautetusta orjasta tulisi vapauden liittolainen. Se oli aivan oikein ja soveliaasta, että se toivoi ja odotti sitä. Mutta se teki turmiollisen erehdyksen, kun se luuli, että vapautettu ilman harjaantumista taikka taitoa menestyksellä taistelisi omassa sotarinnan osassaan. Tämä erehdys on korjattava. Mitä välikappaleisin tulee, olen varma, että, kun Kansakunta on kärsinyt kylläksi hulluudestansa, se keksii keinon pahan poistamiseksi, seisoi Valtioin Oikeuksien Moloch tiellä taikka ei".

XLVII LUKU.

Kotona viimein.

Vuosi oli melkein kulunut umpeen; ja Comfort Servosse palasi Warrington'iin vähäistä ennen sitä aikaa, jolloin hänen perheensä oli määrä tulla, katsomaan, että paikka oli soveliaasti valmistettu heidän vastaan-ottoansa varten.

Hän oli erään rahamies-yhtiön palveluksessa valvonut heidän asioitaan jossakin Keski-Amerikan tasavallassa. Hänen tehtävänsä oli ollut varsin tärkeätä laatua, ei ainoastaan sentähden, että yhtiöllä oli rahallinen etu siitä, vaan myöskin sentähden, että se suuresti vaikutti siihen outoon taisteluun sivistyksen ja puoli-barbariuden välillä, jommoisia aina taistellaan näillä ihmeellisillä seuduilla, jossa luonto näyttää asettaneen jaloimmat voimansa sotarintaan kaikkea vastaan, mitä nyky-aika sanoo "edistykseksi". Samalla kuin maa tuottaa niin runsaasti, ettei sen vertaista muilla tienoilla tiedetä, näyttää ihmisten mieli vaipuneen vastustamattomaan väsymykseen, ja ainoastaan järjen muistutukset näyttävät kykenevän toinnuttaa ruumista taudintapaisesta unesta.

Tämä taistelo soveltui hänen kummallisia seikkoja lempivään luontoonsa, ja yritys tarjosi yltäkyllin tilaisuutta hänen ehdotus- ja järjestys-kytensä. Hän oli palannut ainoastaan täyttääksensä perheensä kanssa tehtyä sopimusta ja aikoi, kun jouto-ajan kuukaudet olivat ohitse, muuttaa taloutensa takaisin eränsen vuori-huvilaan tuohon auringon maahan, jossa luonnon ihanuudet niin suloisesti yhtyvät ja alinomaa vaihtelevat ja sen liiallisuudet niin lieventyvät tuulen ja meren ja vuoriharjanneitten yhteisen vaikutuksen kautta, että matkustaja ihmetellen kysyy, eikö Nuoruuden lähde ja synnittömän autuuden

Edeni vielä ole tavattavana tässä taika-maassa.

Sieltä palatessaan hänen tuli kulkea tuon Eteläisten valtioiden vyöhykkeen poikki, jossa tiedettä aikavälillä vaaditaan käymään turhaa sotaa tuota kaikkein selittämättömintä taudin lajia, tuota ruttoa vastaan, joka pilkkaa kaikkea ihmistaitoa. Pari kolme henkilöä, jonka otsaan julma hävittäjä jo oli painanut vaski-leimansa, oli siirretty pois juuri siitä junasta, joka toi hänet pohjoiseen päin Warrington'ia kohden. Hän oli ihmetellyt sitä mysteeriä,[110] jonka suhteen tiede on yhtä tehoton kuin taika-usko, nähdessään, kuinka he kannettiin junasta, joka jatkoi kiireistä kulkuansa, ikäänkuin paeten pois ruton käsistä. Hän oli nähnyt, ihmetellyt ja kiittänyt eteenpäin sen enempää ajattelematta tuota tutkimattoman tuomion kummallista, surkeata tosiseikkaa.

Oli toinen aamu hänen Warrington'iin tulonsa jälkeen. Vaivattuna siitä väsymyksestä, joka aina ilmestyy pitkän matkan perästä, hän edellisenä päivänä oli ilman aikojaan käyskellyt siellä täällä tutuilla paikoilla. Musta kansa oli kokoontunut tervehtimään häntä, tehden tuhansia kysymyksiä ja toisiin vastaten. Vähäisissä neljän, viiden hengen joukoissa he olivat pistäyneet hänen luonsa matkallansa kirkkoon (sillä nyt oli sunnuntaipäivä) ja sieltä palatessaan. Koko pitkän päivää hän oli ehtimiseen vaadittu ponnistamaan muistiansa, että hän johdattaisi mieleensä joitakuita kerta tunnettuja kasvoja. Andy ja hänen hyvä vaimonsa olivat ilosta seitsemännessä taivaassa. Vanha Lollard oli tuntenut isäntänsä vihellyksen, ja kankeana ijästä ja melkein sokeana suruisella itsepintaisuudella seurannut häntä paikasta paikkaan tiluksilla. Kartano, kirjasto, huoneen edustan nurmikko, kaikki olivat täynnä iloisia muistoja niistä rakkaista, joita hän pian oli kohtaava. Hänen vanhat naapurinsa saapuivat toinen toisensa perästä sinne: Eyebright ja Nelson; John Burleson, yhä korkea-äänisenä ja kapinoitsevana; ehkäisemätön Vaughn, vielä meluavana ja liiallisena, mutta sydämestään kuitenkin ystävällisenä; Durfee ja Dawson ja satamäärä lisäksi — tulivat pudistamaan hänen kättänsä ja puhumaan entisyydestä, joka oli täynnä toisten varjoja, joita he eivät enää voineet tervehtiä, ja herättämään niitten päivien muistoja, joina hänen sydämensä syyt olivat aivan eriämättömästi sidotut suureen aatteen joka, siltä näytti, oli tuottanut vaan Sodominkaltaista, tuhkaista sanojen satoa.

Yö oli tavannut hänet alakuloisena ja uupuneena, sydän täynnä kiitollisia kyyneliä niistä hupaisista tervehdyksistä, joita hän oli vastaan-ottanut, ja vielä enemmän täynnä hellempää kyyneliä niitten puolesta, joitten tervehdyksiä hän kaipasi. Hän ikävöitsi enemmän kuin koskaan rakkaitten omaistensa tuloa ja sen lyhyen ajan kulumista, jona hänen oli määrä oleskella vanhoilla tutuilla näkymöillä. Se ei ollut enää mikään koti, vaan ainoastaan semmoisen kuolleen entisyyden kalmisto, jonka ilot ja surut olivat väistyneet ja synnyttäneet ainoastaan haudan synkeyttä hänen sydämessänsä, kun ne väikkyivät ohitse varjoisen olemattomuuden kolkossa kauheudessa.

Kun hän heräsi aamulla, häntä rasitti jonkunlainen horroksen tunto, josta hän turhaan koetti päästä. Hänen päätänsä painoi ja myöskin pakotti, ja siellä täällä rinnassa ja jäsenissä hänellä oli pistoksia. Hänen jalkansa laahasivat maata hervaantuneina. Oli joku polttava kipu jossakin, hän ei voinut tarkoin sanoa, missä. Hän arveli, että hänen tulisi koettaa kylpyä, ja Andy valmisti hänelle semmoisen — ison ammeen sitä helmeilevää lähde-vettä, joka aina niin hyvin elvytti hänen uupuneita jäseniään — ikäkausia sitten, hänestä tuntui. Hän vaan loiskutti sitä käsillään ja jaloillaan: auringon kiillottamat pikku aallot tuntuivat hänen kummallisen kuumeisesta lihastaan kätkevän väkäisiä nuolia. Kun hän nukahti vähän, ilma näytti olevan täynnä kirkkaita, säihkyviä kipinöitä.

Andy käski sisään tohtori Gates'in, joka sattui kulkemaan ohitse.

"Hyvää huomenta, översti! Minua ilahuttaa nähdä teidät," lausui ilomielinen lääkäri, jonka hiuksia ja partaa ajan oli onnistunut valkaista, mutta jonka ympyriäinen muoto, terävä silmä ja tulinen sydän näyttivät vielä uljaasti taistelevan sitä vastaan. "Saanut teidät pitkäksi viimein, vai kuinka?" hän jatkoi hauskaasti. "Minä pelkäsin, etten koskaan pääsisi teidän kimppuunne. Teillä on mainio ruumiinrakennus. Ajattelin aina, että olitte tehty ruoskan siimasta. Käynyt Keski-Amerikassa, mitä? Palaatte taas sinne? Ja miss Lily ja Madam — missä he ovat?"

Servosse vastasi untelosti ja raukeasti. Tohtori katseli häntä tarkasti.

"Antakaat minä koetan valtasuontanne".

"Ah! hiukan kuumeinen — melkoisestikin. Raskastunteinen päästä ja jaloista? Ei? Näyttäkää minulle kielenne. Jo riittää. Minnekä tuo poika sai?"

Tohtori astui ulos porttiin ja huusi: "Andy! *Hoi*, Andy! tulkaat tänne!" Kun palvelia tuli, hän asetti hänelle monta kysymystä. Sitten hän palasi ja tutki uudestaan sairasta hyvin huolellisesti. Silloin hän taas kutsui Andy'n ja sanoi hänelle: —

"Andy, te pidätte paljon överstistä, ettekö niin?"

"Minä luulisin niin, Sir! Enemmän kuin kenestäkään muusta, minkä ikinä olen nähnyt".

"Kylläksi jäämään hänen luoksensa, vaikkapa henkenne kaupalla?"

Andy katseli kirkasta päivänpaistetta ja ajatteli vaimoansa ja kolmea ebeni-ihoista lastansa, jotka köntivät kyökissä.

"Sillä, jollette tahdo," arveli tohtori, joka oli katsonut häneen terävästi, "minun täytyy hankkia joku muu".

Tämä ratkaisi asian.

"Ei kukaan muu saa hoitaa överstiä, se on varmaa!" hän lausui pontevasti. "Minä sen teen".

"Översti tulee kovasti sairaaksi, Andy, ja hänen tautinsa voi olla tarttuvainen. Minä en luule, että on erittäin suuri vaara; mutta hänen täytyy saada joku, joka pysyy hänen luonansa koko ajan".

"No niin, tohtori, minä teen sen," vastasi musta mies alttiisti.

"Hyvä, Andy," sanoi tohtori. "Minä hankin jonkun avuksenne: mutta teidän täytyy aina olla täällä; te ette saa liikahtaa talosta. Paljon riippuu siitä hoidosta, joka hänelle annetaan, ja te tiedätte, ettei ole ketään hänen omaisistaan, joka vaalisi häntä".

"Olkaat huoleti, tohtori," lausui Andy. "Översti Servosse ei ole kaipaava mitään hoitoa, niin kauan kuin joku musta mies elää täällä, joka koskaan näki hänen kasvonsa. Minä voin saada kosolta heitä avukseni."

"Mutta te ette saa lähteä talosta".

"Minun ei tarvitsekaan. He tulevat tänne".

"Kaikki hyvin. Minä käyn täällä pari kolme kertaa päiväänsä, siksi kuin se on ohitse. Menkää ilmoittamaan asia vaimollenne: käskekää, että hän ei häiritse teitä eikä ole levoton."

"Älkää pelätkö hänen puolestaan, tohtori," lausui Andy luottavaisesti: "hän olisi valmis tekemään yhtä paljon, kuin minäkin, överstiä palvellakseen".

Musta mies teki, niinkuin häntä oli käsketty, ja palaten siihen huoneeseen, jossa Servosse makasi, sai tarkat määräykset, kuinka hänen tulisi sairasta hoitaa. Sillä välin kuin tohtori antoi nämät neuvot, Servosse tointui siitä horroksesta, johon hän oli vaipunut, ja kuunteli lääkäriänsä ja hoitajansa keskustelua.

"Te pidätte minua varsin sairaana, tohtori?" hän kysyi heti.

"Varsin sairaana," vastasi tohtori lyhyesti, jatkaen käskyjensä antamista.

"Ehkä kovastikin sairaana, tohtori?"

"No niin, *kovasti* sairaana, översti".

"Mitä se on?"

"Noh, teissä on joku kuume, näettekö".

"Te koetatte pettää minua, tohtori," arveli sairas. "Älkää tehkö sitä. Minä olen kuullut ja huomannut kylläksi siitä, mitä olette tehnyt ja sanonut siitä asti kuin tulitte tänne, ymmärtääkseni, että katsotte tätä kohtausta sangen vaaralliseksi. Antakaat minun täydellisesti tietää, kuinka vaarallinen se on".

"Minä en tahdo tarpeettomasti saattaa teitä levottomaksi eikä tauti ole vielä vakaantunut niin, että voin varmuudella puhua," tohtori vastasi.

"Te koetatte yhä välttää, tohtori," lausui Servosse. "No sallikaat minun siis sanoa teille, mitä te, minun luullakseni, ajattelette, Te arvelette, että minussa on *keltakuume*".

"Minä en voi kieltää, översti, että vähän sitä pelkään. Te olette juuri kulkenut saastutetun vyöhykkeen poikki, ja tautinne oireet todellakin osottavat sinnepäin. Mutta toiselta puolen erehdymme sangen usein noissa asioissa. Kelta-kuumeen enteet eivät ole alussa kylläksi selvät, että lääkäri, joka ei ole äsken nähnyt sitä tautia, voisi varmuudella lausua jotakin siitä. Nyt en ole nähnyt mitään kelta-kuumeen kohtausta — antakaat, minä ajattelen — kahteenkymmeneen vuoteen ja vähän päällekin. Ja mitä siihen tulee, toivoin, ettei minun tarvitsisi ikinä toista semmoista nähdä. Mutta teidän tautinne näyttää suuresti sellaiselta, kuin miksi tuota muistan. Sitä myöten kuin puhe on teknillisistä tunnusmerkeistä, niistä, joita tapaamme kirjoistamme, ne ovat alussa melkein samanlaiset, kuin toisten samanluokkaisten kuumeitten".

"Minä en ensinkään epäile, että arvelunne on oikea," vastasi Servosse tyvenesti. "Minä muistan nyt, että kaksi tätä kuumetta sairastavaa taikka mitä sanottiin täksi kuumeeeksi, vietiin pois junasta Meridien'issa, kun kuljin sitä tietä".

"Noh," lausui lääkäri, "parasta lienee kaikissa tapauksissa parannella sitä, niinkuin se olisi se. On aina hyvä toivo, yksin Kelta-Jack'issakin,[111] kun sairaalla on teidän rohkeutenne ja luja ruumiinrakennuksenne. Me koetamme tehdä parastamme, översti, ja minä toivon, että vielä suoriutte siitä".

Tohtori oli antanut kaikki käskynsä ja oli lähtemällään, kuin sairas vakaasti lausui: —

"Tohtori, te sanoitte juuri, että oli viisasta parannella tätä, niinkuin olisitte varma pahimmasta. Minä luulen, että tämä on totta, mitä minuunkin tulee. Minun tulee menetellä, niinkuin menettelin, jos olisin pahimmasta varma. Minulla ei ole paljon tehtävää, mutta minun täytyy tehdä se nyt. Kuinka kauan kestää, ennenkuin tämä on ohitse — jos — jos olette oikeassa?"

"Noh," arveli tohtori, "siinä tapauksessa — pahimman pitäisi olla ohitse noin lauantaina".

"Kiitoksia, tohtori," vastasi sairas juhlallisesti. "Tahtoisitteko odottaa vähän aikaa portiikossa? Minua pahoittaa, että pidätän teitä; mutta minun täytyy kirjoittaa vähän, ja minä soisin, että viipyisitte siksi kuin se on tehty. Andy jää luokseni," hän sanoi vastaukseksi tohtorin kysyvään katseeseen.

"Mielelläni, översti," vastasi tohtori; "ja olisi parasta, että kaikissa tapauksissa tekisitte kaikki määräyksenne — noh, niinkuin pitkäkallinen tauti olisi edessä".

"Minä ymmärrän," lausui sairas levollisesti.

Melkein tunti kului, ennenkuin tohtori käskettiin sisään jälleen.

"Pääni on vähän sekava, tohtori," arveli sairas; "ja minä soisin, että katselisitte tätä lisäystä, jonka olen pannut testamenttiini, nähdäksenne, onko se soveliaasti kokoonpantu".

Tohtori luki sen ääneen.

"Se on hyvä," sanoi Servosse; "minä tahdoin vaan jättää muutamia käskyjä hautauksestani ja niin edespäin. Minä ajattelin näitä eilen. Minä en tiedä miksi, mutta minua valloitti jonkunlainen tunto, etten eläisi kauan, ja minä arvelin, että, jos kuolisin tänne, mielelläni valitsisin paikan haudalleni ja määräisin, mitä olisi siihen piirrettävä".

"Mutta tämä — te olette aivan varma, että tässä on se, mitä tahdotte?" kysyi tohtori. "Teidän pääanne ei ole" —

"Oh, kyllä! minun pääni on aivan hyvä," vastasi sairas huvitetun hymyllä. "Teidän ei tarvitse pelätä sitä. Minä olen sanonut, mitä tarkoitan, ja tarkoitan, mitä sanon. Sitten siinä on tuo pieni lahja Andy'lle ja hänen puolisolleen sillä ehdolla, että hän hoitaa minua viimeisessä taudissani. Se on kaikki oikein. Nyt, tohtori, pyytäisin, että te ja Andy todistatte tämän testamentin. Minä olin aina aikonut jättää sen vaan omakätisesti kirjoitettuna; mutta on kukatiesi asiain näin ollen yhtä hyvä, että se on todistettu".

Testamentti allekirjoitettiin ja todistettiin; ja sitten Servosse ojensi tohtorille yhden kirjeen ja telegrammin, molemmat adresseeratut hänen vaimollensa.

"Tehkääät hyvin ja lähettäkääät telegrammi, niin pian kuin pääsette kaupunkiin," hän sanoi. "Metta on palaava tänne parin päivän perästä, jollette sitä tee".

"Ettehän ole kieltänyt häntä tulemasta?" kysyi tohtori kummastuneena.

"Minä ilmoitan hänelle, etten ole valmis vastaan-ottamaan häntä ennenkuin lauantaina taikka sunnuntaina," kuului vastaus.

"Mutta, översti, ei ole suuri vaara — varsin vähän".

"Vaan he eivät saa panna itseänsä alttiiksi edes sillekään," lausui Servosse päättäväisesti.

"En todellakaan, översti," arveli lääkäri, "voi suostua noudattamaan tahtoanne. Te tiedätte hyvin kyllä, että sekä vaimonne että tyttärenne olisivat valmiit kohtaamaan mitä ruttoa hyvänsä teidän tähtenne".

"Ja juuri siitä syystä ei saa päästää heitä tulemaan tänne. Tainnos-tila on tuleva, ennenkuin he saapuisivat tänne, ja minä olen varma, että minua hyvästi hoidetaan. Te ja Andy pidätte kyllä huolta siitä. Minä tiedän, että se näyttää julmalta heitä vastaan, mutta se on todellinen armo. Teidän täytyy

luvata minulle, että lähetätte tämän eikä mitään muuta sen ohessa".

"Jos se on teidän vakaa tahtonne, en voi tehdä muuta," vastasi tohtori epäileväisesti.

"Kiitoksia, tohtori. Ja tämä kirje, tehkääät hyvin ja pitäkääät se; siksi kuin — siksi kuin tiedätte, kuinka käy, ja lähettäkääät taikka jättäkääät se silloin — Metta'lle". Hänen äänensä tukehtui, ja hän näytti melkein kadottavan itse-hillintönsä. "Te sanotte heille, tohtori, että se oli minun rakkauteni, joka oli tyly. Se on kovaa — kovaa. Jospa vaan saisin nähdä heidän kasvonsa kerran vielä! Sanokaat heille, kuinka minä rakastin heitä tässä — tässä —".

"Oh, älkääät antauko tuskaanne!" huudahti tohtori ammattinsa puolesta koettaen sairasta kehoittaa. "Me laitamme teidät terveeksi pian".

"Sanokaat heille — mitä minä en voi sanoa, tohtori — jos en enää saisi nähdä heitä jälleen".

"No niin," lausui tohtori, puristaen hänen kättänsä. "Minä teen kaikki, mitä käskette".

"Ja, tohtori," — pidättäen häntä vielä — "minun vanhat ystäväni ja — ja tuttavani. Minä tahtoisin, että sanoisitte heille, ettei minulla ole mitään pahansuontia heitä vastaan. Minä epäilemättä erehdyin; kenties minä olin liian — liian kiihkeä mielipiteissäni: mutta minä en vihannut ketään ihmistä, tohtori, enkä, tietääkseni, vahingoittanut ketään. Jos jostakusta tuntuu siltä, kuin olisin tehnyt vääryyttä hänelle — tavalla taikka toisella — ehkä hän antaa minulle anteeksi: minä toivon sitä ainakin. Minä tahtoisin, että sanoisitte sen — kaikille, jotka kysyvät minua".

"Minä olen varma, översti," lausui tohtori liikutettuna, "ettei löydy ketään, joka pitää mitään pahaa mieltä teitä kohtaan. Teitä katsottiin teräväksi väittäjäksi ja kiivaaksi vastustajaksi, mutta ei kukaan koskaan uskonut, että piditte vihaa, eikä pitänyt itse nurjaa mieltä teitä vastaan".

"Toivoakseni, ei — toivoakseni, ei" — lausui Hullu. "Minä olisin ollut iloinen, jos olisin saanut nähdä useampia niistä, joita tunsin; mutta minä toivon, että he ystävällisesti ajattelevat minua — yhtä ystävällisesti, kuin minä ajattelen heitä. Siinä on kaikki, mitä minä pyydän".

Nämät sanat korvissaan tohtori ratsasti takaisin Verdenton'iin ja kertoi Hullun tilasta. Pikku kaupungilla oli osansa noita uuden-aikaisia Athenalaisia, joitten ainoa tehtävä oli kuulla ja jutella joku uusi asia; tunnissa siis tiedettiin koko kaupungissa, että Warrington'in omistaja oli palannut ja makasi tuossa kauheassa taudissa. Siihen aikaan ei suuresti pelätty tämän taudin yksityisiä kohtauksia semmoisissa seuduissa, joissa ei ruton ollut tapana raivota. Sitä pidettiin verraten viattomana, kun kerta oltiin toisella puolen vissejä latituudin, korkeuden ja temperatuurin rajoja.

Oli kuitenkin kummallista huomata, kuinka nopeasti taudin taikka kuoleman ajatus kokonaan poisti jokaisen vihollisuuden tunteen niitten sydäimestä, jotka olivat olleet hänen pahimpia vastustajiansa. Tätä varsin kaunista puolta Eteläläisen luonteessa ei koskaan jalommalla tavalla näytetty. Kaikki olivat valmiit ja halukkaat tekemään jotakin yksinäisen kärsijän lievitykseksi.

"Översti Servosse sairaana!" huusi Vaughn, ratsastaen esille siihen paikkaan, jossa tohtori seisoi puhuen muitten kanssa. "Totta tosiaan, se on peräti paha! Juuri palannut Mexikosta taikka jostakin sieltäpäin. Kävin eilen häntä tapaamassa. Ei ole nähnyt vaimoansa eikä tytärtänsä kuuteen kuukauteen, ja on nyt sairastunut kuumeeseen. Peräti paha, sen minä vannon! Kuulkaat, miehet, meidän täytyy mennä sinne häntä katsomaan ja pitämään huolta hänestä! Ajatelkaat vaan! Hän on sairaana siellä ja aivan yksinään, jollei ota lukuun niggereitä! Hän oli kuitenkin hyvä toveri, Servosse, varsin hyvä toveri! Minä en usko, että hän koskaan on vihannut ketään. Hän oli täynnänsä mielipiteitä ja aatteita ja antoi niitä aina jokaiselle lahjaksi, soveltuivat ne hänelle tai ei. Muutamat niistä eivät olleet niin hulluja mielipiteiksi, kun joutuu jälestäpäin niitä ajattelemaan. Meidän täytyy asettaa toimikunta ja pitää huolta hänestä, gentlemanit. Ei käy laatuun jättää häntä tuohon tilaan — ei minutiksikaan. Minä lähden suoraan sinne niin pian kuin vaan voin saada kääsyä itselleni. Ken tahtoo tulla kanssani ja pitää ensimmäistä vahtia?"

"Minä tahdon," lausui joku ääni hänen takanansa.

Vaughn kääntyi ja huudahti hämmästyneenä: —

"Kuinka, tekö se olette, kenraali Gurney? Noh, totta puhuen, te kummastutitte minua! Teidän seuranne tuottaa minulle suurta kunniaa. Minua ilahuttaa myöskin, että lähdette. Se on tekevä Servosse'n hyvää. — Ettekö luule sitä, tohtori?"

Vastaukseksi tohtori kertoi, mitä Servosse oli sanonut vanhoista tuttavistaan, ja kuinka hän ei tahtonut antaa hänen lähettää noutamaan vaimoansa ja tytärtänsä, vaikka hän oli vakuuttanut hänelle,

ettei vaara olisi suuri.

"Vai hän aikoi yksinään kestää tuota tautia, kuinka?" lausui Vaughn. "Hän ei voi tehdä sitä Verdenton'in tienoilla, vaikka hän *onkin* carpet-baggeri. Tuhat tulimmaista! jollei hän olisi ollut niin radikaali, hän olisi tietänyt sen. — Kuulkaat, mies!" huutaen jotakuta mustaa miestä, joka suurella tarkkuudella kuunteli heidän keskusteluaan — "viekät hevoseni kotiin ja valjastakaat se kääsyjen eteen, että kenraali Gurney ja minä saamme lähteä katsomaan översti Servosse'a. Tiedättekö, että hänessä on keltakuume? Joutukaat, konna, taikka tuo riivattu radikaali kuolee, ennenkuin pääsemme sinne. Meidän ei pitäisi ollenkaan mennä hänen luoksensa maksoksi siitä, että hän rupesi teidän niggerien seuraan; mutta me emme ole senlaista väkeä. Me aiomme laittaa hänet terveeksi taikka lähettää hänet loistolla täältä, vaikka hän koettikin asettaa teidät kaikki yli valkoisen kansan".

Niinkuin tavallisesti, Vaughn oli vaan yleisen äänen kaikuna — karkealla, äänekkäällä tavalla, se on totta, mutta tuolla avosydämisellä ystävällisyydellä kärsiviä kohtaan, joka on erittäin huomattava ominaisuus Etelän kansassa. Tuskin yksikään niistä, jotka entisinä aikoina olivat niin katkerasti, syyttäneet ja arvelematta soimanneet Hullua, kukaties ei yksikään niistä, jotka olivat äänestäneet hänen surmaamistaan laittomalla ja barbarisella väkivaltaisuuksella, olisi epäillyt hellimmällä huolella hoitamasta häntä hänen taudissaan, osottamasta jos jonkunlaista suosiota hänen perheellensä sitten syntyvässä surussa, taikka soveliaalla ja säälivällä juhlallisuudella ja sääntillisyydellä olemasta saapuvilla hänen hautauksessaan. Eivät mitkään sanat voi liaksi kiittää tuota Etelän kansan ihanata hyvyttä ja hellyyttä tässä suhteessa.

Sillä aikaa kuin he odottivat, kenraali Gurney, joka näytti taistelevan jonkun tavattoman liikituksen kanssa, sanoi, vähän lisäksi lääkärin kanssa keskusteltuaan, puoleksi itsekseen, kun hän astui telegraafi-konttooriin: —

"Minä teen niin. Kenties se on liian myöhäistä, mutta minä teen niin".

Sitten hän kirjoitti telegrammin, joka kuului näin: —

Melville Gurney, — Tuo Mrs. Servosse ja Lily viipymättä tänne. Sano Lily'lle, että se on minun tahtoni.

Marion Gurney.

Saapuessaan Warrington'iin he tapasivat aina valmiin Burleson'in jo asettuneena vuoteen viereen; mutta se oli jo myöhäistä, sillä Hullu ei voinut enää ymmärtää eikä panna arvoa siihen hyvyyteen, joka kaikkialta virtasi hänen ylitsensä. Naapurit, jotka tulivat ja menivät, saivat häneltä vaan unteloita, tyhjiä silmäyksiä ja kuulivat ainoastaan haihattelevia, katkonaisia rakkauden ja kaipauksen sanoja, joita hänen kuumeiset huulensa lausuiivat niille rakkaille, joitten hän luuli olevan vuoteensa vieressä. Ne kukat, joita kauniit kädet poimivat ja järjestivät hänen silmiensä ihasteltavaksi, ne herkut, joita runsaasti lähetettiin hänen kielensä himarteeksi, jäivät huomaamatta kärsijältä, joka oli yksinään tuskansa ja tuomionsa kanssa. Uskollinen Andy oli ainoa, jonka hän tuns; sillä ainoastaan se oli todellista hänelle, mikä oli ollut ennenkuin järjen täysi valo himmentyi taudin pilvien kautta. Kerran taikka pari, se on totta, kenraali Gurney, joka oli väsymätön huolenpidossaan, kuuli nimeänsä jupistavan ja luuli itsensä tunnetuksi; mutta sen sijaan hän aina huomasi, kun hän tarkemmin kuunteli, että harhaileva ajatus tavotti Lily'a ja hänen poikaansa.

Keskiviikkona ilmestyi *Verdenton Gazette*, ja siinä oli seuraava kirjoitus:

"Meidän on suru ilmoittaa, että översti Servosse, joka viime lauantaina palasi kotiin lyhyeksi ajaksi, makaa sairaana siinä kuumeessa, joka nyt niin kauheasti raivoo läheisissä valtioissa. Huolimatta taudin tarttuvasta luonnosta ovat useat kymmenkunnat meidän parhaita kansalaisiamme vapaa-ehtoisesti olleet häntä hoitamassa; ja satamääriä on käynyt häntä katsomassa ja muulla tavalla osottanut ystävyttänsä ja hyvänsuontiaan. Hänen perhettänsä on telegrafeerattu kotiin, mutta on varsin vähän toivoa, että he ehtivät tulemaan ennen hänen kuolemaansa. Hän on melkein alusta alkain houreksinut, ja hänen lääkärinsä pitävät hänen parantumistaan miltei mahdottomana".

"Översti Servosse muutti tähän maakuntaan Michigan'in valtiosta kohta sodan jälkeen ja on asunut täällä koko ajan siksi kuin hän toista vuotta sitten lähti pois täältä. Hän oli toimelias ja taitava valtiollinen johtaja ja otti suurella määrällä osaa lainsäädännön luomiseen ja muodostamiseen Uudestaan rakentamisen aikakautena. Luonnollisesti hän joutui sangen katkeran poliittisen hyökkäyksen alaiseksi ja epäilemättä häntä jonkun aikaa kovasti väärin ymmärrettiin. Että hän oli erittäin kykenevä mies, myönnetään nyt yleisesti, ja kaikkialla tunnustetaan, että hän kokonaan ja rehellisesti uskoi siihen katsantotapaan, joka hänellä oli. Personallisesti hän oli mies, jolla oli hyvin jalot ominaisuudet ja joka hankki itselleen monta ja lujaa ystävää. Arvellaan, ettei hän voinut pitää mietittyä ja pitkällistä vihaa; mutta hänen rohkea ja säästämätön pilkkansa niistä miehistä ja toimista, joita hän

vastusti, esti monta hänen vastustajaansa panemasta arvoa hänen luontonsa muihin harvinaisiin ja viehättäviin puoliin. Olivatpa kuitenkin heidän entiset suhteensa mimmoiset hyvänsä, meidän kansalaisemme varmaan vilpittömällä surulla vastaan ottavat tiedon hänen kuolemastaan".

Päivää jälkeen tämän kirjoituksen julkaisemisen vaimo ja tytär, etelään päin kiirehtiessään, lukivat sen kopioittuna jossakin pohjoisessa Journalissa.

Saman päivän iltana suuri kansan joukko kokoontui Warrington'in tammien alle suorittaaksensa viimeistä kunnian-osotustaan sen omistajalle. Vakavat, juhlalliselta näyttävät miehet, jotka olivat olleet hänen ystävänsä, ja toiset, jotka olivat olleet hänen vihamiehensä, seisovat vieretysten avonaisen haudan ympäri jaloimpien puitten alla, joita hän oli rakastanut. Näitten takana oli musta nyyhkiä kehä — miehiä, vaimoja ja lapsia — jotka itkivät ja vaikerivat, kun multa-möhkäleet kohahtivat alas sen miehen arkulle, johon he olivat niin kauan turvanneet ja jota he niin suuresti olivat kunnioittaneet.

Vielä katkerimmat kyynelleet valuivat tuoreelle, punaiselle hautakummulle seuraavana aamuna; ja sitten päivä paisti, linnut lauloivat, kirkas-laineinen puro juoksi liristen ohitse, ja kuolleet makasivat rauhassa. Aika hymyili julman-näköisenä, kun se uudestaan luki sitä selittämätöntä probleemia, joka oli pilkannut Hullun sydäntä.

XLVIII LUKU.

Hautakivi.

Ruohoa oli kasvanut haudalle. Katto-vaunut seisahtuivat sen edustalle ja, astuen alas niistä, pumpuli-vaatteisin puettu maamies talutti pienen pojan totisesti ja kunnioittavaisesti rautaisen aidakkeen luo.

"Tuossa, poikani," lausui David Nelson, aidakkeen takaa osottaen hautakiveä, "on se paikka, johon laskivat meidän carpet-bagger'imme. Sinä muistat hänet, luullakseni: hän oli meillä yötä pari kolme vuotta sitten — översti Servosse. Hän oli kuitenkin liian vakava mies hyvin menestyäksensä täällä. Minä tahtoisin, että sinä muistat hänen hautansa; sillä hän oli kovasti hyvä ystävä sinun isällesi, ja alhainen kansa rakastaa häntä. Hän tuli Pohjasta kohta sodan jälkeen ja yhtyi, meihin, Unionin miehiin, ja niggereihin, koettaakseen tehdä tätä maata vapaaksi pohjoisten käsitysten mukaan. Se oli suuri aate; mutta ei löytynyt täällä kylläksi aineksia siihen aikaan, millä rakentaa. Hyvä perustus pantiin, ja joskus ehkä rakennus saadaan valmiiksi; mutta ei minun aikani, poikani — ei minun aikani. Översti Servosse'sta aina tuntui, niinkuin joku olisi sotkenut pois koko asian, ja hän sanoi, ettei syy ollut puoleksikaan niitten täällä Etelässä, joitten päähän se lykättiin, vaan etupäässä työn-johdattajien Pohjassa, jotka vaativat samaa kuin kertomuksessa, jossa käsketään rakentaa tiilistä ilman oljitta. Niin kutsutun Uudestaan rakentamisen huono menestys pahoitti häntä suuresti ja vaikutti minun luullakseni enemmän hänen poismenoonsa, kuin koko kuume. Tämän tähden hän tahtoi, että nuot rivit piirrettäisiin hänen hautakiveensä. Mitä se onkaan? Anna, minä otan esiin silmälasini, lapsi, ja luen sen sinulle: —

"Hän noudatti neuvoa viisaan,
Ja Hulluksi muuttui hän siitä".

"Mitä se tarkoittaa? En ole aivan varma, että oikein tiedän, poikani; mutta yksi hänen ajatuksiensa oli se, että hän oli tullut houkutelluksi, niinkuin me kaikki muutkin, koettamaan panna toimeen semmoisten tuumia, jotka vaan puoleksi tiesivät, mimmoiseen työhön ihmisiä vaativat. Hän oli hyvä mies minun käsitykseni mukaan ja vakava mies; mutta — tavalla taikka toisella näytti siltä, kuin hänen aatteensa eivät olisi sopineet tälle meridiaanille. Meille se ehkä lopuksi olisi ollut parempi, jos ne olisivat sopineet".

VIITTESELITYKSET:

[1] Kynäveitsellä vuoleminen on Amerikalaisen mielityö joutohetkinä. Suom. muist.

[2] Amerikan Yhdysvaltojen vapauttamis-sodassa Englantia vastaan käytetty ja sitten tallella pidetty sotalaiva. Suom. muist.

[3] Seuraavista tässä kirjassa ilmestyvistä nimityksistä:

Unionistit, Republikaanit, Abolitionistit, Federaaliset yleensä tarkoittavat niitä Amerikan Yhdysvaltojen kansalaisia, jotka tahtoivat Unionin eheyttä ylläpitää ja orjuutta poistaa.

Secessionistit, Demokraatit, Konfedereeratut tarkoittavat niitä, jotka puollustivat Eteläisvaltojen luopumista Unionista ja kannattivat orjuutta.

[4] Hulluuden synty.

[5] Ihanan Ranskanmaan.

[6] Matkustajat.

[7] *Straits, Détroit* = rauma, salmi.

[8] Hulluuden taudin aiheen.

[9] *Yankee'iksi* nimitetään Pohjois-Amerikan koillisten tai yleensä pohjoisten valtioiden asukkaita. Euroopassa tällä sanalla tarkoitetaan ylipäätään Amerikalaisia.

[10] *Comfort* = lohdutus.

[11] *Circumspice* = katso ympärillesi, ole varovainen.

[12] Ensimmäinen taudin puuska.

[13] Loistosta.

[14] William *Sherman* oli taitava ja urhoollinen Unionistein kenraali, joka on tullut mainioksi siitä rohkeasta ja vaivaloisesta retkestä, jonka hän teki koko kapinallisen maan halki meren rantaan asti.

[15] Jefferson *Davis* oli kapinallisten valtioiden presidentti.

[16] Päinvastoin.

[17] Tämän tarinan epäiltävä sopivaisuus on myönnettävä; mutta juttu on todenperäinen ja on otettu tähän, koska se niin hyvin kuvaa aikaa, paikkaa ja kansaa. Tekiän muistutus.

[18] Tynnyrin-alaa.

[19] Säännön-mukaista.

[20] Abraham *Lincoln* kohosi terävän järkensä, rehellisen ja lujan luontonsa sekä rautaisen tahtonsa kautta köyhästä puunhakkaaja-pojasta Amerikan Yhdysvaltojen presidentiksi.

[21] Kansallishymniksi muuttunut sotaulu, joka orjan-vapauttamissodan aikana innostutti Pohjoisvaltojen sotureita heidän taisteluun astuessaan.

[22] Andrew *Johnson*, joka oli mitättömästä räätälin oppipojasta päässyt ensin räätälimestariksi, sitten Tennessee'n kuvernööriksi ja viimein vuonna 1865 Abraham Lincoln'in jälkeen Yhdysvaltojen presidentiksi. Ahkeruus, käytöllinen äly ynnä tavattomat valtiomiehen lahjat olivat raivanneet hänelle tien tähän korkeaan asemaan.

[23] Rehellisenä kansalaisena.

[24] Robert *Lee* oli Eteläisvaltojen ritarillisin, urhoollisin ja voitokkain kenraali.

[25] Tuntia.

[26] Rikoksen esinettä.

[27] "*Freedmen's Bureau*" oli eräs Pohjoisvaltojen perustama laitos, jonka toimenä orjanvapauttamissodan kestäessä oli auttaa Eteläisvalloista paenneita mustia ja kapinaa paheksivia valkoisia, erittäinkin valloitetujen maitten viljelemisellä ja heidän hyödykseen käyttämisellä, sekä sodan loputtua valvoa niiden neljän miljoonan hengen etua, jotka olivat saaneet vapautensa, mutta olivat kotia, maata, elatusta, tietoja, lakia, kaikkia vailla.

[28] Vastapäätä.

[29] *Les Miserables*, jota tässä tarkoitetaan, on yhden Victor Hugo'n kuuluisan romanin nimi; suomeksi: *Viheliäiset*. *Lee's Miserables* merkitsisi *Lee'n Viheliäiset*.

[30] Pulastani.

[31] Sodan edellä käyvän barbarisuuden.

[32] Lynch-lain toimeenpaniat. Lynch-laki on ominlupinen rangaistus-tapa. *Lynch* nimi on saatu eräästä amerikalaisesta tuomarista, joka oli kuuluisa siitä, että hän hirtti ensin ja tutki sitten.

[33] "Vaskipääksi" nimitetään erästä amerikalaista käärmettä.

[34] Kun orjanvapauttamis-sota ennen kaikkia Abraham Lincoln'in väsymättömien ponnistusten kautta oli onnellisesti päättynyt, palkkasivat Etelän kostonhimoiset orjan-omistajat erään Wilkes Booth nimisen näytteliän, joka vuonna 1865 Fords'in teaterissa Washington'issa ampui hänet kuoliaaksi, huutaen: "Vapaus" ja "Etelä on kostettu".

[35] *Cimmerien* sadun-omainen kansa eli ikuisessa pimeässä ja sumussa.

[36] *Territorioiksi* sanotaan semmoisia alueita, joissa ei vielä löydy 60,000 asukasta ja joita ei sen vuoksi pidetä minäkään valtioina.

[37] *Adullamiiteiksi* sanottiin erästä liberaalista lahkokuntaa Englannin Alihuoneessa, joka 1866 vuoden *Reform Bill* kysymyksessä luopui ystävistään. Nimi on saatu *Adullam* luolasta, johon David lähti Saulia pakoon. Eräs parlamentinjäsen John Bright sanoi pilkallisesti tästä lahkokunnasta, että se turhaan turvautui Adullam'in valtiolliseen luolaan.

[38] Kiinalainen.

[39] Englantilaisen.

[40] Ennen sotaa.

[41] Jälkeen sodan.

[42] *Scalawag* = roisto.

[43] *Carpet-bagger* = matkalaukunkantaja.

[44] Monesta yhden.

[45] Yhdestä kahdeksi.

[46] Arvonmukaista.

[47] Derringer-pyssyjen.

[48] Kaikkien muitten asianhaarain ollessa samanlaiset.

[49] Yhteinen.

[50] Molemmista Englannin suurista valtiollisista puolueista, *Tories* ja *Whigs*, Toryt yleensä edustavat jonkunlaista konservatiivista ja aristokraatillista katsantotapaa; Whigit ovat enemmän edistystä harrastavia, enemmän yhteisen kansan puolta pitäviä, demokraatillisia. Yllä mainittu "vallankumous" tarkoittaa Yhdysvaltojen vapauttamista Englannin alta (1775-1783).

[51] Yhdenlainen.

[52] Olettamuksiin.

[53] Kysymystä, tehtävää.

[54] Tieto ja taito, henkinen sivistys.

[55] Aaron *Burr*, översti, varapresidentti, ampui kaksintaistelossa *Aleksander Hamilton'in*, yhden Amerikan etevimmistä valtiomiehistä. Hamilton kirjoitti sen kuuluisan adressin Amerikan kansalle, joka kehoitti sitä vuodeksi 1787 kutsumaan kokoon konventin, jonka määrä olisi pelastaa maa siitä hämmingistä, johon se vapauttamis-sodan jälkeen oli joutunut, sekä myöskin esitellä perustus-lakeja. Sittemmin hän jalosti ja innokkaasti puollusti näitä perustus-lakeja, vaikka ne olivat muodostuneet toisenlaisiksi, kuin hän olisi niitä tahtonut. Vapauttamis-sodassa hän oli palvellut armeijassa ja oli yhteen aikaan suuren Washington'in adjutantti. Uljuutensa vuoksi häntä nimitettiin "Pikku leijonaksi".

[56] *Ilves-rahaksi* sanottiin erään Indianan pankin ulos-antamia, ilveksen kuvalla varustettuja rahoja, joita ei milloinkaan takaisin lunastettu.

[57] *Carpet-bag* = matoista tehty laukku. — *Carpet-bagger* = carpet-bagin kantaja.

[58] Kiertävälle.

[59] *Sansculoteiksi* (housuttomiksi) nimitettiin tasa-arvon harrastajia ensimmäisen Franskan vallankumouksen aikana.

[60] "Abolitionisti" on sanan johdon mukaan = kadottaja, hävittäjä, kukistaja.

[61] Säännöllisen hallituksen puutetta, laitonta tilaa yhteiskunnassa.

[62] Ihmis-syöjät.

[63] Nuot Kreikkalaisten mytologiasta hyvin tunnetut Bakchoon seuralaiset.

[64] Rajan voimasta.

[65] Petolintuja.

[66] *Synekdoke* on puhetaidollinen temppu, jossa mainitaan osaa kokonaisuuden, vähempää ison tai lajia suvun asemesta j.m.s.

[67] Paikottaisen.

[68] Lyhyt ja paljon sisältävä, vanhojen Spartaanein tapainen.

[69] *Boss* = esimies, päällismies, herra.

[70] *John Brown* oli amerikalainen patrioota ja marttyyri vapauden asian tähden. Syntyneenä vuonna 1800 Connecticutissa Pohjois-Amerikassa lähti hän jo viiden vuotisena isänsä kanssa Hudson'iin Ohioon. Siellä hänestä tuli ensiksi karvari ja sitten villakauppias. Vuonna 1846 muutti hän Massachussets'iin, jossa häntä tieteellisten kauppa-perus-aatteittensa tähden kohtasi suuri vastus tehdasteliain puolelta ja jossa hän vihdoin joutuikin vararikoon. Oltuaan sitten maanviljelijänä useissa seuduissa Unionia siirtyi hän vuonna 1855 seitsemän poikansa kanssa Kansas'iin. Siellä hän alussa eli rauhallisena tilanhaltiana, mutta temmattiin sangen pian valtiollisten taisteluihin pyörteeseen. Jo aikaisesta nuoruudesta asti oli John Brown, jota kiihkeä puritaninen uskonto elähytti, sydämensä pohjasta vihannut orjuutta, ja hänen vihansa sai nyt Kansas'issa uutta virikettä. Amerikan polttavin valtiollinen kysymys oli siihen aikaan, tulisiko tästä territorista vapaa- vai orjavaltio. Vanhat orjavaltiot ponnistivat viimeisiä voimiansa tässä heille niin tärkeässä kysymyksessä eivätkä jättäneet mitään keinoa koettamatta. Läheisistä maakunnista toimitettiin Kansas'iin joutilasjoukkoja, jotka tämän maakunnan asukasten rinnalle pantiin asiasta äänestämään, valkoisia työmiehiä estettiin väkisin ottamasta osaa äänestyksiin, jotta orjuuslaitoksen puollustajat pääsisivät enemmistöön, ja rajan yli tunki Missouri'ista suuria parvia aseellisia orjan-omistajia, jotka ottivat maan haltuunsa, säätivät lakeja orjuudesta ja koettivat karkoittaa entisiä vapaita maanomistajia. Verisiä tappeluita tapeltiin kaikkialla ja niihin John Brown otti tehokkaasti osaa, vaikka hän joutui ankan vainon ja kovien onnettomuuksien alaiseksi. Yksi hänen poikansa murhattiin avoimella kadulla. Toinen joutui Missourilaisten käsiin ja räkkättiin niin pahasti, että hän kävi mielipuoleksi. Hänen vaimonsa kuoli suruun. Hänen oma ja hänen poikiensa talot poltettiin. Hänen ystävänsä ja naapurinsa surmattiin. Mutta näistä kaikista lannistumatta John Brown järjesti partiokuntia, vapautti orjat ja kävi kuntonsa ja urhoollisuutensa vuoksi varsin vaaralliseksi vastustajaksi. Erittäin kohosi hänen arvonsa ja tuli hänen nimensä pelätyksi Ossawattomie'n valloituksen kautta, jossa hän kolmenkymmenen miehen kanssa hajotti monta sataa Missourilaista, tapettuaan kuusikymmentä heistä. Mutta hän ei tyytynyt sodankäyntiin ainoastaan oman maakuntansa rajojen sisäpuolella, vaan hyökkäsi rohkeasti vihollisten alalle, jossa hän joka paikassa vapautti orjat ja kuljetutti suuria joukkoja heistä turviin Kanadaan. Muutamaksi vuodeksi katosi John Brown nyt näkymöltä, mutta ilman kadottamatta päämääräänsä silmistään. Hänessä oli nimittäin vähitellen varttunut uskoksi se ajatus, että Jumala oli lähettänyt hänet vapauttamaan kaikki Amerikan orjat, ja väsymättä hän työskenteli tämän lähetyksensä täyttämiseksi, vaikkei hän suinkaan missään mitään suurempaa kannatusta saanut. Syksyllä 1859 ilmestyi John Brown äkkiä Virginiassa, päätettyään tässä maakunnassa syyttää sotaa. Aseita hankkiakseen valloitti hän vähäisellä kahdenkoltalla miehisellä joukolla äkkirynnäkönsä kautta Yhdysvaltojen Harpers-Ferry'n nimisen asehuoneen Potomac'in luona ja otti haltuunsa virran yli vievän tärkeän rautatien-sillan. Hän oli toivonut, että neekerit nyt vastaisivat hänen sodan-julistuksiinsa ja nousisivat sortajiansa vastaan. Mutta tämä toivo ei toteutunut. Lähenemistään lähenivät sen sijaan hallituksen sotajoukot översti Robert Lee'n päällikkyydellä, saman miehen, joka myöhemmin kenraalina niin taitavasti johdatti Etelän asiaa, ja suurta ylivoimaa vastaan sai John Brown nyt puollustaa itseänsä. Hurjan taistelun jälkeen,

jossa kaksi hänen poikaansa kaatui ja hänen vävynsä haavoitettiin, joutui John Brown, itse kovasti haavoitettuna, neljän eloon jääneen toverin kanssa vangiksi. Hän asetettiin sota-oikeuden eteen Charlestown'issa, tuomittiin maankavalluksesta kuolemaan ja hirtettiin Joulukuun 2 p. 1859.

[71] Siksi nimitetään Marylandissa semmoisia aidakkeita, jotka hyvin suojelevat maata eläimiltä.

[72] *Bataati* on maultaan ja ulkomuodoltaan potaatin kaltainen juuri-hedelmä (*convolvulus batatas*), tropiikeista kotoisin, mutta jo myöskin Euroopassa viljelty.

[73] Kuoleman jälkeisen.

[74] Vaaleissa taivasalla pidetään Amerikassa usein joltakin puun kannolta puheita kansalle.

[75] Käytävää.

[76] *Coroner* on semmoinen kruununpalvelia, joka yhdessä jonkun sitä varten erittäin valitun jury'n eli valamiehistön kanssa tutkii äkillisiä kuolemantapauksia.

[77] Tämä kertomus tuskin uskottavasta barbariudesta perustuu erään mustan miehen valalla vahvistettuun todistukseen, joka oli kuullut juuri tällaisen kertomuksen ihan samanlaisesta teosta yhden osan-ottajan huulilta. Se on liian kauhea painettavaksi, mutta liian todellinen poisjätettäväksi. Tekiän muistutus.

[78] *Gettysburg'in* luona taisteltiin orjanvapauttamis-sodan kolmantena vuonna verinen taistelo. Lee'n sadan-tuhannen miehistä armeijaa vastaan hyökkäsi Potomac-armeija unionisti-kenraali Meade'n johdolla. Kahden päivän kauhean tappelun jälkeen ryntäsivät unionistit yöllä kolmatta päivää vastaan yhtä vuotta ylöspäin, johon viholliset olivat asettuneet lujaan asemaan. Heidän onnistuikin karkottaa vastustajansa, mutta Gettysburg'in voitto maksoi heille kaksikymmentäviisituhatta kaatunutta soturia.

[79] *Thugs'it* ovat salaisia rosvojen ja murhaajien veljeskuntia Indiassa, jotka uskonnollisten perus-
aatteittensa nojassa karkaavat matkustajien kimppeun ja kuristavat heidät kuoliaaksi, siten noudattaen Bhavani jumalattaren käskyjä, joka vaatii ihmis-uhreja.

[80] Englannin kuningatar Maria Tudor.

[81] Rikoksessa osallinen.

[82] Tasavaltoja.

[83] Peruslaillisen valtiorakennuksen.

[84] Polvesta polveen menneitä ajatus- ja menetystapoja.

[85] Tieto- eikä käyttöpuoliset tutkijat.

[86] Kupulaen.

[87] *Grand jury* on muutamia erityisiä vaikeampia rikos-asioita varten asetettu 23 jäseninen valamiehistö, joka ilman minkään yksityisen henkilön ilmi-antoa ja edellä käypää todistusten ottaa kantaa jonkun päälle tuomarin edessä.

[88] Lakien toimeenpania.

[89] *Hevos-sisseiksi* (Moss-troopers) sanottiin erästä rosvo-kuntaa, joka ennen Englannin ja Skotlannin yhdistymistä oleskeli valtarajan läheisillä rämeillä ja sieltä käsin hevos-selässä teki ryöstöretkiänsä.

[90] *Posse* = kansalaisten apu.

[91] Isänmaanrakkaus.

[92] Bess = Englannin kuningatar Elisabeth.

[93] Myötä ja vastaan.

[94] *Comanchit* ovat idässä Rio-Grande'sta Mexico'n ja Texas'in rajoilla asuva sotainen, ryöstönhimoinen ja julma Indiani-heimo.

[95] Sotarosvot.

[96] Etu-oikeudet.

[97] Valtakunta valtakunnassa.

[98] *Whiskey* = Amerikassa tavallinen maisista tai rukiista valmistettu viina.

[99] Siksi nimitettiin urhoollisuutensa vuoksi erästä etelävaltalaista rykmenttiä sodan aikana.

[100] Toimitusmies.

[101] *Reb* on lyhennys sanasta *Rebel* = kapinoitsija.

[102] *Amnestia* = vapautus rangaistuksesta, semmenkin valtiollisista rikoksista.

[103] Yhteisen hyödyn vuoksi.

[104] S.o. sen opin, jonka mukaan orjaa pidetään irtaimena tavarana.

[105] Muutoksen.

[106] Winchester-pyssynsä.

[107] On merkillinen yhtäläisyys näillä kiertokirjeillä ja niillä avonaisilla kirjoituksilla, joita äsken julkaisivat Mississippi Yazoo'n maakunnan exekutiivi-toimikunnan esimies ja taannoin kuollut Mr. Dixon, joka oli puolueita noudattamaton kandidaati saman maakunnan sheriffi-virkaan.

[108] *Mysticismi* = usko mahdollisuuteen olla välittömässä yhteydessä jumalallisen olemuksen kanssa ja harras pyrkiminen semmoiseen yhteyteen.

[109] *Juggernaut* on yksi Hinduein pääjumalan Vischnun nimityksistä. On kerrottu, että pilgrimit joukottain etsivät kuolemaa heittämällä itsensä muserrettavaksi niitten vaunujen alle, joihin tämän epäjumalan kuva oli asetettu ja joita uskonvimmaiset perässään vetivät.

[110] Salaisuutta.

[111] Siksi keltakuumetta myöskin sanotaan. Tätä nimitystä alkoivat arvattavasti merimiehet ensiksi käyttää, sillä keltainen lippu (lippua nimitetään myös Jack'iksi) pannaan liehumaan merimiesten hospitaaleihin ja karantäänissa oleviin laivoihin merkiksi, että tarttuvainen tauti on niissä olemassa.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK HULLUN YRITYS: AMERIKALAINEN
HISTORIALLINEN ROMANI ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase "Project Gutenberg"), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement,

you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™ .

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability,

costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.

